

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Feb. 211

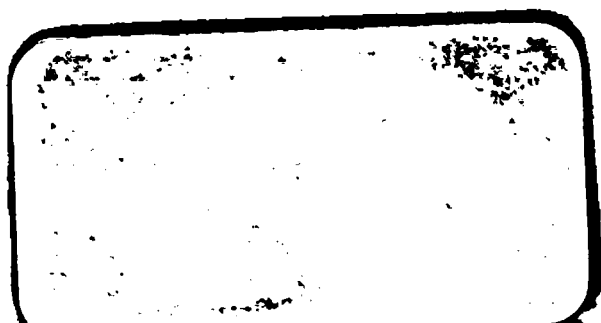
29639 e. 8

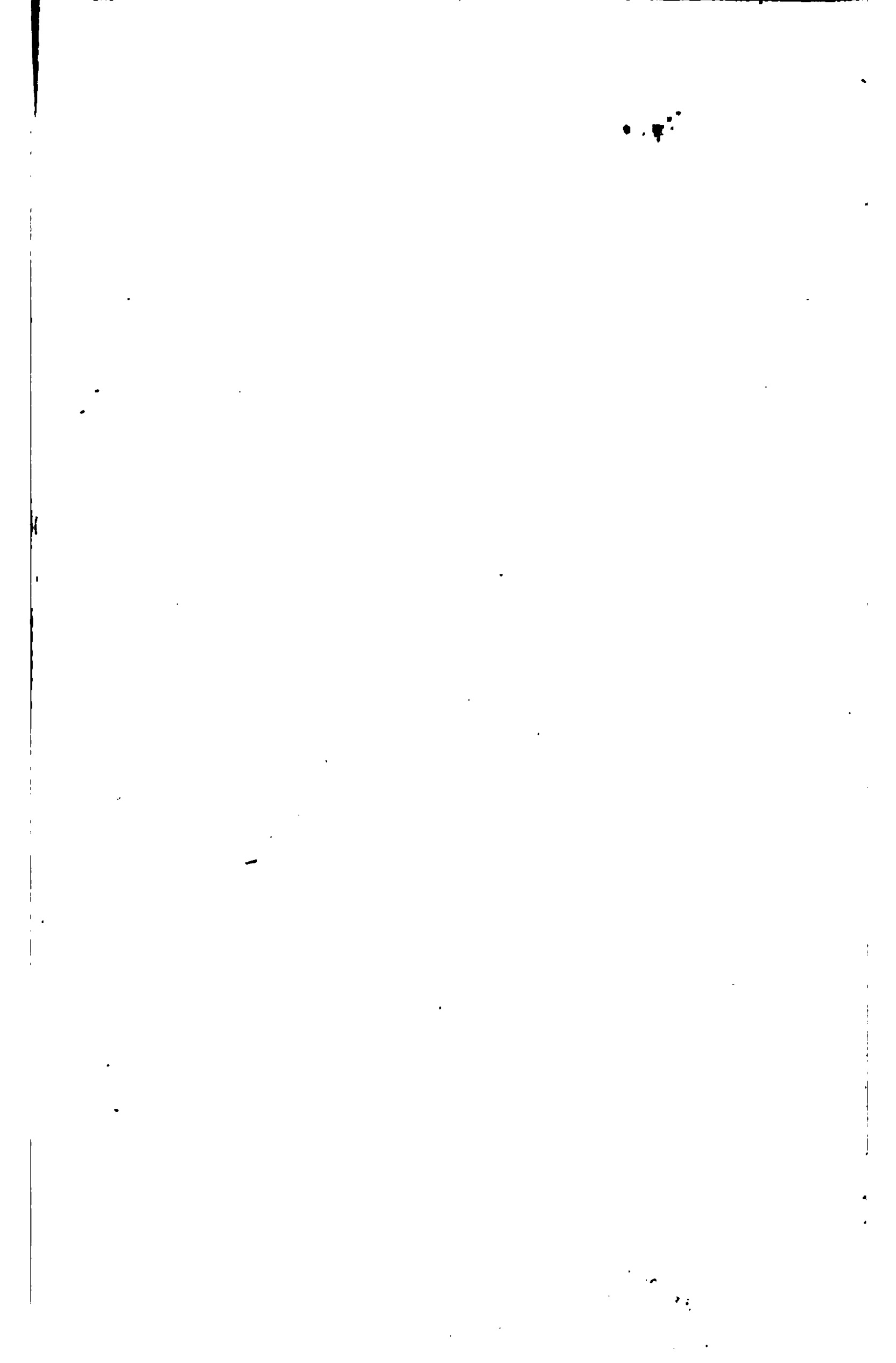
= L.L.

Roman

625

S475.3

ANNAEI SENECAE
ORATORVM ET RHETORVM

SENTENTIAE DIVISIONES COLORES

RECOGNOVIT

ADOLPHVS KIESSLING

LIPSIAE,
IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI.

MDCCCLXXII.

LIPSIÆ, TYPIS B. G. TEUBNERI.

ILLVSTRI ICTORVM ORDINI
VRATISLAVIENSIVM

V. S. L. M.

EDITOR

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

PRAEFATIO.

In recognoscendis Senecae patris libris usus sum subsidiis hisce:

I. codice Antverpiensi [A] bibliothecae municipalis nr. 411. est liber membranaceus saeculi decimi, qui foliis 124 continet Suasorias et Controuersiarum libros I, II, VII, VIII et X. desunt propter foliorum mediorum quaternionis tertii iacturam ea quae in hac editione p. 54, 2—68, 11 leguntur; eidem casui tribuendum quod ex quaternione septimo p. 177, 19—186, 3, ex tertiodecimo p. 410, 21—416, 18 hodie desiderantur. liber caret inscriptione; quae enim in fronte Suasoriarum leguntur: *incipit lib*

suasoriarum

lannei senecae sententiarum manus recentior addidit. Contuli ipse codicem Senatus Hamburgensis auctoritate interposita Hamburgum liberaliter transmissum; praeterea usus sum collatione a Friderico Haasio, qui diu harum reliquiarum edendarum consilium agitauerat, accuratissime facta.

II. codice Bruxellensi [B] nr. 9581—9595, membr. saeculi decimi, qui foliis 80 eadem continet quae in Antverpiensi scripta erant; primum folium, a librario nisi fallor uacuum relictum, et paenultimum quo p. 507, 4—512, 10 legebantur perierunt. Huius quoque libri, quem primus adhibuerat Bursianus, habui collationem Haasianam, ex qua nonnullos quamuis perpauca Bursianae editionis errores corrigere potui.

Hi duo libri praestantissimi ex eodem codice [C] hodie deperdito descripti sunt, id quod ex summa eorum uel in leuissimis mendis conuenientia apparet. Uterque enim librarius religiosissime quae potuit fide archetypi exemplum sequi eiusque scripturam reddere studuit. discrepantia igitur fere nulla, uel talis, quae ex librorum socordia nasci soleat. ingrati enim laboris taedio superatum modo hunc modo illum lapsum esse quis est qui miretur? Haud raro accidit ut Bruxellensis libri scriba uoculas integras omitteret; saepe archetypi scripturam difficilem, quae correctoris limam ubique perpessa erat falso interpretatus est. at idem uel maxime cadit in Antverpiensis codicis librarium. Itaque neuter neutri praefendus est, neutro carere possumus, ex utriusque demum accurata comparatione omnis Senecae emendatio repetenda est. Iniquius enim Bursiani de A iudicium, quod (*praef. p. XII*) bis interpolationis uestigia in Antverpiensi detexisse sibi uisus est. P. 469, 23 enim Antverpiensis scriptura 'eadem uia' (eadem uestigia B) ipsam Senecae manum reddit, et quod p. 418, 26 'in carcerem' pro 'in arcem' exhibet¹⁾ id ex eo interpolationis genere natum, in quod fere inuiti omnes incidere solemus, ut ubi animi intentio paullo remittitur aliud agentes similia similibus commutemus. neque eiusdem labis Bruxellensis liber prorsus immunis est.²⁾ Addendus his duobus testibus locupletissimis est:

III liber Vaticanus [V] nr. 3872, membr. saeculi X, cuius notitiam — nam nec Bursiano nec

¹⁾ addere potuit alia uelut p. 299, 14 spei] in spe A in spei B 302, 13 scires] sciret si A scirets B 302, 22 ut probem] utro homine A utrobem me B 311, 18 sibi] suū A sibi B 316, 19 capto] capite A capte B ²⁾ cf. p. 294, 20 excusare malint quam] excusare malin quam A excusarem aliquam B 335, 16 obtendenda] obtenda A obtanda B 345, 25 et aliae] me talie A me talia B 401, 13 quoi] quot A quod B 406, 8 audiuntur] auditintur A audit intus B

mihi cum Vaticanos Senecae codices scrutaremur uetustissimi huius libri uidendi copia facta est — Studemundi debeo amicitiae. is enim praeter Graeca plurima suasoriam primam et ex controuersiis tertiam (I 3) et tricesimam quartam (X 5) contulit quaeque exscripserat mecum communicauit. de nonnullis locis Gardthausen tunc temporis Romae degens me certiore fecit. Hic liber, quamuis arctissimo cognationis uinculo cum **AB** coniunctus, id quod ex summo in minimis rebus uelut in Graecis consensu adparet, tamen saepius uoces in **AB** omissas suppleuit, et multas leuiiores corruptelas feliciter sanauit, ut aut a perdocto librario interpolatus aut ex alio eoque optimae notae codice correctus esse uideatur. Eum igitur futurus Senecae editor accuratius examinare et excutere debet, quamquam uix satis magnum emolumentum ad uerba scriptoris rectius constituenda nasci inde posse persuasum habeo. quod ut confidentius contendam efficit alius codicis accuratior cognitio, uidelicet

III libri olim Toletani [**T**] siue Covarruviani nunc Bruxellensis nr. 2025, membr. saeculi XIII, quem Antonius Covarruvia Andreae Schotto utendum dederat, sicut ipse Schottus in fronte libri adnotauit (*cf. Burs. praef. p. XIII*). Hunc librum Hamburgum transmissum ipse contuli cum editione Bursiani, eiusque scripturam potiore in adnotatione proposui. est autem ex ipso Vaticano uel ex eius apographo descriptus, id quod certo demonstrari potest. In Vaticano enim in quaternione duodecimo ita ordo turbatus est, ut posteriora quattuor folia quibus ea quae inde a pag. 213, 2 *‘ad sterilitatem’* sq. scripta sunt, antecedant priora quae in uerba *‘hinc omnes quaestiones’* p. 213, 1 desinunt. uerum ordinem restituit corrector qui in margine ad *‘hinc omnes quaestiones’* adscripsit *‘transi ad duodecimum quaternionem’*. Iam in Covarruviano legimus *hinc omnes quaestiones transi ad*

duodecimum quaternionem ad sterilitatem eqs. Idem accidit p. 300, 3, ubi Vaticani quaternio duodecimus finit uerbis '*inferos perferam licuisse*'. Is enim quaternio reuera decimus est, soluta uero fasciculorum compage sedem mutauit et in duodecimum locum delatus est. Quod ubi animaduertit corrector, pristinum ordinem restituit, ad marginem hac addita nota: '*reuertere ad decimum quaternionem*'. Hanc quoque notam Toletani librarius in apographum quod conficiebat transtulit, quamuis loco paulum mutato. Legimus enim in T '*mare reliquit reuertere ad decimum quaternionem Moriendum*' (p. 299, 25). Aliis quoque locis in T turbatum erat, antequam bibliopega fasciculos in ordinem redigeret, quas turbas hic enumerare nolo; unum addo easdem in Brugensi quoque codice [S] adparere, unde euincitur hunc ex Toletano esse descriptum.

Toletanus igitur liber ex Vaticano fluxit, ideoque minus aegre tuli quod plena ac iusta eius codicis collatione mihi carendum erat. Ipse uero T mendis scatebat, quae recentissimus saeculi XVI corrector (Tb) tollere sedulo conatus est. Has correctiones quibus innumeris fere locis ex coniectura genuina Senecae scriptura restituta est Schottus fere omnes in uerborum ordinem recepit; inde in uulgatam quam ferunt, i. e. Gronovianam editionem anni 1672 transiere. Atque ut tandem intellegatur quo fundamento Senecae lectio nitatur, eas in annotatione mea adposui. quod autem priorem quoque Toletani scripturam [Ta], quamuis a correctore saepe cultro funditus deletam, tamen plerumque legere mihi contigit, id beneficio Brugensis codicis debetur, ex T sicut dixi antequam corrigeretur descripti.

V Hunc enim librum [S] olim Brugensem, nunc Bruxellensem nr. 9768, membr. saeculi XV, ipse in manibus habui. Primae Suasoriae initium (p. 1—5, 4 '*non esset*' bis scriptum, cum prior scriba paullo uetustior, quamuis et ipse saeculi XV, (falsa

enim sunt quae Bursianus hac de re *praef. p. XIII* narrat) in graecis ubi primum occurrerunt haesisset, alter uero opus iterum adgressurus rursus ab initio inciperet. Duorum apographorum diuersitatem signis **S1** et **S2** distinxī. Brugensis libri in Senecae uerbis emendandis usus fere nullus, itaque eius discrepantiam plerumque omisi; Toletani scripturam pristinam elicienti non est neglegendus.

Hi sunt quibus usus sum Senecae codices. Praeter libros uero emendationem Senecae ex excerptis pendere, quae tum concinnata sunt cum ex decem controuersiarum libris quibus integrum constabat opus nondum quinque perierant hodie in confesso est. Atque excerptorum codicis optimi Montepessulani [**M**] nr. 126 saeculi X scriptura mihi aliunde nisi ex Bursiani adnotatione nota non erat; addidi in ea parte qua Montepessulanus liber hodie legi nequit scripturam Parisini [**P**] nr. 7836 saec. XIII [cf. Bursiani *praef. p. XVIII*]. Quod autem excerptorum libros suo quemque loco inserendo uolgarem ordinem quo sub fine totius operis delituerunt, deserui, non est cur multis defendam.

In lectione constituenda eam legem secutus sum ut inprimis **AB** auctoritatē parerem; pauca praeter supplementa quaedam necessaria et iam dudum ab editoribus recepta ex **TV** fide dubia nouaui. in uerborum scribendorum ratione optimis **AB** obsecutus sum, ceterum de aequalitate scripturae minus sollicitus. non admisi autem ea quae ingruens barbaries inuexit monstra, uelut tertias uerborum in *-d* exeuntes, uel seculum, penitet, alia id genus. neque codicum auctoritatem secutus sum in scribendis *conditio*, *suspitio*, *diuissio*, *accusso*, etc. uocabulis; in his enim saeculi decimi codicum fides nulla. Itaque orthographicam quam uocant scripturae diuersitatem adnotare fere omisi, ne moles adnotationis uel sic iam praeter spem amplae incommode augeretur; nisi ubi talia ad codicum deprauationem, et uitiorum

genera ac gradus adcuratius cognoscenda aliquo usu fore uiderentur. Pigebat uero toties referre in nonnullis libris extare *gredatis*, *ioganti*, *adolescens* uel *adulescens*, *inquit*, et quae sunt eiusdem farinae scripturae quae legentibus molestiam magnam, nullam utilitatem allaturae erant. Neque in suasoriis omnem scripturae diuersitatem adposui, sed leuioris momenti menda codicum nonnulla, quae ad lectionem constituendam prorsus nihil conferre posse uiderentur, sciens omisi.

Verum multo minus codicum ope factum est, ut in hac recognitione Senecae libri multo quam antea commodius legi possint, siquidem iam Bursiani recensio plerisque in locis lectionem bonorum librorum fundamento stabilitam proposuit: longe maiore usu erant ea quibus nunc primus ad uerba rectius constituenda usus sum uirorum doctorum commenta. Ac primum quidem notas Nicolai Fabri et Ioannis Schultingii emendationes uere aureas diutius apud Gronovium delitescere nolui; hinc factum est ut permultis emendationibus, quas Bursianus, utpote Gronovianae editionis ignarus primus protulisse sibi uisus est, nunc suus auctor redderetur. Tum uti mihi licuit Friderici Haasii coniecturis, quas margini editionis Bipontinae alterius a. 1810 et Lipsiensis a Bursiano curatae adscripserat; ualde autem dolendum quod Haasii lima intra priorem harum reliquiarum partem substitit. Amicorum quoque prompta beneuolentia magnopere adiutus sum: Guilielmus Müller nuper Berolinensis nunc Vratislaviensis quaecumque adnotauerat mihi amice misit; itemque Otto Ribbeck meus taedium plagulas aliquot relegendi sustinuit. alia mecum communicarunt Herman Müller Berolinensis et Guilielmus Wagner collega olim Hamburgensis. At longe splendidissimum huic editioni accessit decus et ornamentum quod NICOLAVS MADVIG, uir mea laude superior, non solum litteris me de non-

nullorum locorum correctione commonefecit, uerum etiam qua est insignis humanitate, omnes mihi quas in Aduersariorum criticorum altero uolumine propositurus erat emendationes ultro transmisit. quibus quantopere in Senecae oratione castiganda adiutus sim quaeuis fere docet pagina aliquo praeclaro uiri docti commento conspicua. ac quoniam Madvigii schedae mihi allatae sunt cum typothetae iam in tertio huius editionis folio laborarent, quae ad priora duo folia spectant emendationes, eas in Addendis proponam. Restat ut his uiris omnibus quorum propensam in me uoluntatem expertus sum gratias agam quam maximas. In indice denique nominum Schotti laudabile exemplum secutus addidi quidquid de eis quos Seneca recenset rhetoribus aliunde mihi innotuit.

Diem die doceri, neque quidquam tam perfectum atque perpolitum esse quin aliqua ex parte corrigi et emendari queat, ut nemini ignotum est ita ego quoque nunc ipse expertus sum. Larga enim, dum haec folia diutius prelum exercent, subnata est coniecturarum seges, quarum spicilegium in his addendis proponam, adiunctis alienis quoque commentis, quae in ipsa adnotatione commemorare aut non potui aut oblitus sum.

Suasoriae primae praefigendus est, quem M. Sander (*quaestionum syntacticarum in Sen. rhet. Gryphisw. 1872 p. 3*) ex VII 7, 19 expiscatus est titulus '*deliberat Alexander an Oceanum nauiget, cum exaudita uox esset: quousque inuicte*'?

p. 3, 12 reponere MARVLLI sicut et p. 14, 17 et 25, 4.

p. 6, 16 uerba *Hic est Dellius cuius epistulae ad Cleopatram lasciuiae feruntur* non ab ipso Seneca addita esse uidentur.

p. 8, 12 in librorum scriptura *descripsisset* fortasse *descripsit*.
Set. latet.

p. 9, 9 *quamuis incredibile sit* recte Sander l. l. p. 45.

p. 9, 14 an *ignoscamus MVSÆ*, qui?

- p. 9,26 *quis diem? quis aerem?* W. Wehle, Mus. rhen. XVIII 165.
- p. 11,6 *potuisset enim* N. Madvig quoque commendauit.
- p. 12,6 *O Lacedaemonii, ite aduersus barbaros. Non refero*
[referam?] *opera uestra eqs.* N. Madvig.
- p. 12,10 *licet intuentibus explicet inutilem* W. Müller, N. Madvig.
- p. 12,14 *an remigium arctat inquietatione?*
- p. 12,24 *repone set si.*
- p. 13,8 'Videtur scribendum: *proximique deos indigetes agunt*'
Madvig.
- p. 14,4 *in furori potius latere uidetur cur<rum>ori.*
- p. 14,5 *Vix uictoria* Madvig quoque emendauit, qui l. 13 <Ne>
ceteri quidem fugerunt suadet.
- p. 15,28 *an a bello inermem reuerti quam armatum a fuga?*
- p. 16,4 *et sciet* Haase.
- p. 17,8 *quisquam alius in iis suasoriis dixerit* N. Madvig.
- p. 19,1 *an: non sanam refero memoria ullam sententiam Graeci*
cuiusquam. cf. p. 22,19; 23,12; nisi forte praestat:
non sane refero memoria <dignam> ullam eqs.
- p. 19,21 *Lesbocles scholam soluit, neque umquam amplius <de-*
clamauit; maiore> antmo se gessit Potamion; N. Madvig.
- p. 20,10 *uulnera pressit* N. Madvig.
- p. 21,15 'Videtur scribendum: *referam <e> Victoris Statorii*
municipis mei fabulis memoria dignissimis. Aliquis
huius suasoriae occasione'. N. Madvig. ceterum quod
ego proposui iam a Vahleno occupatum uideo (Mus.
rhen. XVII p. 548).
- p. 22,6 *ut unus uersus surripi non posset* N. Madvig, W. Müller.
- p. 25,11 *an etiamsi aliter nauigari non posset?*
- p. 26,20 'cur iste inter<pres et> eius ministerium placuit? cur
hoc os deus elegit? cur hoc sortitur potissimum pectus?
N. Madvig.
- p. 27,22 *in simili huius tractatione.* Vahlen l. l.
- p. 31,22 *nunc me paenitet quod coniecturam fallacem de te*
posui certissimae Schultingii emendationi: ideo posui
praetuli.
- p. 35,4 emendationis 'uictoris' W. Müller auctor est.
- p. 36,21 *nec idem uirtutis eqs.* Madvig.
- p. 36,24 *in omnia te saecula seruatum dabit* N. Madvig.

- p. 68,4 *ultimorum ex alimentorum repetitum esse uidetur.*
- p. 68,7 l. *quid factururus es?*
- p. 68,22 *an faciam, quod uoltus quoque u. h.?*
- p. 69,19 fortasse *Misericors sum, non uitio patrum: <o> si naturam mutare potuissem?*
- p. 70,22 lege: *'at nisi impetrauero ut boni fratres sint, <non> impetrabo ne mali patres sint.*
- p. 73,22 *'fortasse praestat: ille alimenta audebit rogare'* W. Müller, cui item in mentem uenit post *rogare immo* intercidisse, et p. 77,23 *huic* esse supplendum.
- p. 77,8 lege: *an patiemini.*
- p. 79,15 *an: ad te arbitrum discordiam nostram non mittimus?*
- p. 91,16 lege: *et per hoc illi inlaesam pudicitiam efferre contigit. ceterum haec uerba post adtulerat (l. 19) transponenda esse censet W. Müller.*
- p. 109,27 *an <atqui> quid interest?*
- p. 115,21 *suas illa amet* W. Müller.
- p. 115,27 *an: quo, quaeso infelix?*
- p. 118,5 *per patrem quodque iusiurandum* Sander l. l. p. 30.
- p. 121,2 fortasse praestat: *at certe parum est.*
- p. 129,21 *se praeclarum colorem* W. Müller.
- p. 137,16 *amplius pugnavit quam necesse fuit* Sander l. l. p. 21.
- p. 151,16 *an: Tam uidelicet conpositus . . . animus?*
- p. 159,1 sqq. uerbas corruptissimas fortasse subest imitatio Salustii apud Charisium (p. 195 K.): *non tu seis si quas aedes ignis cept acriter, haud faciles sunt defensu, quin conburantur proxumae?*
- p. 167,3 in corruptis uocabulis *non leget* fortasse nihil aliud latet nisi *neget.*
- p. 183,12 codicum scriptura: *non est fortunae meae rogari; nunc ego rogare debueram* utique reponenda est.
- p. 187,2 lege *uitae mortisque.*
- p. 194,13 *antequam moriatur* Sander l. l. p. 20.
- p. 199,8 lege *non quaeram extra exemplar sani hominis.*
- p. 204,10 Studemund proponit: *ecquid dolui quae pepererim; fortasse scribendum ecquid tam dolui.*
- p. 205,5 *tortam <et> occupatum* W. Müller.
- p. 206,10 *exhausta* W. Müller qui l. 11 coniecit *ac silentio.*

- p. 213,23 *L. Vinicius pater*, Nipperdey ad Tacit. Ann. III 11.
 p. 228,23 *nulla* Bursian quoque scripsit
 p. 245,26 supplementa Bursiani sunt.
 p. 259,25 lege *alioqui*.
 p. 312,4 an: *ad patris narrationem eleganter transit?*
 p. 315,8 an: *quom uiuos negarit?*
 p. 333,26 *cum insidias uererentur* Sander l. l. p. 22.
 p. 350,17 codicum scriptura *ACCVS* restituenda erat.
 p. 391,14 *itaque ut ex umbroso* Sander l. l. p. 27.
 p. 394,26 an: *siquis . . . misericors est, nunc occasionem misericordiae inuenit?*
 p. 402,28 an *scortum auidum, set?*
 p. 413,7 *gravis indiciua est* M. Haupt Herm. III p. 344.
 p. 463,15 an: *a Gallione nostro?*

In indice significandum erat Clodium Sabinum fortasse eundem esse atque Sex. ille Clodius, magister Antonii, salsus homo (*Cic. Phil. II 17,42.43*) et 'Latinae simul Graecaeque eloquentiae professor' (*Suet. de rhet. 5*) cuius uita extat apud Suetonium. Itemque addendum Dioclis Carystii epigramma legi in Anth. Palat. VII 393 et Argentarium rhetorem Graecum posse esse Marcum Argentarium cuius epigrammata multa in Anthologiam recepta sunt.

In adnotatione haec addenda repperi: p. 8,20 ΑΠΟΟΠΛΑΤΕ
 B p. 11,15 ΜΑΚΕΔΟΜΕΓΑΡ B p. 13,25 inmutauit B *man. recentior* p. 14,17, marylli C p. 21,26 ec B p. 22,7 aut nunc A p. 25,4 marilli O p. 39,29 uellit B p. 43,16 sint p. T p. 70,19 alii *Haase, Madvig* p. 123,3 Marilli O p. 409,14 quondam T.

CORRIGENDA

in scriptoris uerbis haec typosetarum peccata praeteruideram: p. 8, 10 *lege:* πορᾶς <εἰς> ᾶ. p. 17, 20 *l.* [deonidam, quod p. 17, 21 *l.* esse, p. 18, 17 *l.* soloecismum, quod p. 23, 9 *l.* expectemus, si p. 25, 18 *l.* uentorum; deorum p. 32, 24 *l.* deinde: non p. 32, 26 *l.* nouissime: ut p. 87, 7 *l.* uenditori; <sic p. 87, 21 *l.* inquit; cum p. 91, 13 *l.* saeculi p. 95, 5 *l.* rogo te hoc p. 96, 9 *l.* uideatur? p. 111, 6 *l.* nubet? p. 151, 9 *l.* saeculi p. 161, 16 *l.* saeculis p. 162, 6 *l.* saeculi p. 174, 19 *l.* est' p. 174, 20 *l.* numeraris. MARVLLI p. 199, 25 *l.* paenitentiam p. 200, 1 *l.* recipiet' p. 206, 16 *l.* saeculi p. 210, 5 *l.* defensu damnatus p. 302, 7 *l.* dimisit. etiam p. 320, 2 *l.* Antoni.

in adnotatione hos errores deprehendi: p. 9, 25—27 *l.* quis mihi . . . signa p. 10, 17 *l.* nisu Scaliger p. 11, 15 *l.* . . . et corruptis **B** (non **C**) p. 22, 96 notate **Tmg** p. 26, 4 *l.* lumi **Ta** || 5 pari **C** p. 26, 9 *l.* prius et om. **A** p. 30, 13 te illum **C** p. 32, 8 *l.* colliendum deo **B** p. 40, 26 *l.* quō **STa** p. 46 *l.* 29 nisi esse **C** p. 48, 21 *l.* quod **O**, quoque *ed. Bip.* p. 52, 27 *l.* annis **ABa** p. 55. *l.* quid *W. Müller* || 25 inimico **B**. p. 69 *l.* 19 muto **O** || 20 natura p. 73, 22 *l.* rogare? immo p. 75, *l.* 5 quaedam iniuria **CSTa** quaedam iura **TbE** p. 77, 24 *l.* non *deleui* p. 79, 14 *l.* tunc **C**, tu nunc **T** p. 79, 27 *dele asteriscum* p. 81, 11. *l.* occidi *uolgo* p. 85, *l.* 23 cuiquam <cumea> *Madvig* p. 106 *l.* 22 occide **O** p. 113 *l.* 7 fli **C** . . . || 8 dixi **B** p. 114, 15 *l.* uolueris *uolgo* p. 115 *l.* 11 haerem **C** p. 116, 29 *l.* hanc **B** p. 126, 22 *l.* aduersari **C** p. 129, 2 *l.* . . . *corr. H. Müller* p. 130 *dele 4 et transpone in proximam sedem* p. 138, 18 *post ποιεῖν Haase* || *insere 19.* p. 138, 19 *l.* ΝΗΓΙΟΥ [NHCIΟΥ **V**] ΛΕΤΜΟC **O** p. 155, 9 *l.* miratur ? || neme **C** nemo **T**, nempe *Haase* p. 166, 3 *l.* <at> diuiti ? p. 175 *l.* 16 quid

C p. 183, 15 *l.* tuos ñ ignoro numero **Ba** p. 186 *l.* 24 pereclitante **CTa** p. 193 *l.* 9 ΦΛΡΕΙCΑ *eqs.* p. 196, 26. 27 *l.* frater donauit plus quam p. 197 *dele* 3 *ante* mimice p. 202 *l.* 19, 20 est et *eqs.* p. 206, 24 *l.* modo uota **O** p. 207 *l.* 17 expectasset **O** p. 208 *l.* 17 haec **O** p. 214 *l.* 19 cū **O** p. 219 *l.* 11 emendauerat **C** *ibid.* *l.* 14, 15 simulas **C** p. 221, 19 *l.* ut aliter quis quam per *Schult.* p. 228 *l.* 23, 28 erat illic atque **C** p. 242, 5 *l.* alterum in p. 242, 20 *l.* an id eo numquam ? p. 297 *l.* 10 si *om.* **M** p. 297, 13 *l.* illo **O** illa de *Schult.* p. 302, 7 *l.* . . . *post.* patrem *u.* 14 *leguntur* p. 315, 2 *dele* 2 *ante* eului **C** p. 318, 9 *l.* accausari **B** p. 319, 30 *l.* deleui p. 320, 10 *l.* p*de* *ibid.* *l.* 19 propillio **C** p. 357. 5 *ante* filium *adde* || p. 364, 21 *dele* qui p. 393, 23 *l.* patiar **Tmg.**

A *cod. Antverpiensis.*

B *cod. Bruxellensis.*

C *consensus codd. A B.*

E *excerpta.*

M *excerptorum cod. Montepessulanus*

P *excerptorum cod. Parisinus 7836.*

S *cod. Brugensis.*

I *cod. Toletanus sine Covarruvianus.*

V *cod. Vaticanus 3872.*

O *omnes libri collati.*

< > *inclusi quae praeter codicum uel omnium uel optimorum fidem addita sunt.*

[] *notaui quae delenda sunt.*

* *significaui quae ipse nouaui.*

<ANNAEI SENECAE ORATORVM ET RHE- TORVM SENTENTIAE DIVISIONES COLORES SVASORIARVM.>

<SVASORIA I.>

5 sinunt. Cuicumque rei magnitudinem natura 1
dederat dedit et modum: nihil infinitum est nisi
Oceanus. Aiunt fertiles in Oceano iacere terras ultra-
que Oceanum rursus alia litora, alium nasci orbem,
nec usquam rerum naturam desinere, sed semper
10 inde ubi desisse uideatur nouam exurgere. facile
ista finguntur quia Oceanus nauigari non potest.
Satis sit hactenus Alexandro uicisse qua mundo lu-
cere satis est. Intra has terras caelum Hercules me-
ruit. Stat immotum mare et quasi deficientis in suo
15 fine naturae pigra moles: nouae ac terribiles figurae,
magna etiam Oceano portenta quae profunda ista
uastitas nutrit, confusa lux alta caligine et inter-
ceptus tenebris dies, ipsum uero graue et defixum
mare et aut nulla aut ignota sidera. Ita est, Ale-

5 sinunt CV finitā S1.2T || cuicumque Ta cuique S1.2Tb
cuiuscumque CV || 7 aliut CVa aiut' Vb S1 auctus S2Ta auitus
Tb, aiunt *Bursian* || cerras A cerraïs B || utraque C || 8 ocea-
nus CV || 9 desinire A || semper indesisse A || 10 * noua O || fa-
cilis est a C, facilius ista *Bursian* || 12 lugere CS1.2TaV || 14
statim mortum S1.2Ta || e quasi CS1.2TaV || deficeritis CV de-
ficentis Ta || 15 pigrā mores A || fugirae Ba || 17 mittit S1 ||
offusa? || 19 alut ignota S1T auctignota S2 || siderata est C

xander, rerum natura: post omnia Oceanus, post
 2 Oceanum nihil. ARGENTARI. Resiste, orbis te tuus
 reuocat: uicinus qua licet. nihil tantum est, quod
 ego Alexandri periculo petam. POMPEI SILONIS. Ve-
 nit ille dies, Alexander, exoptatus, quo tibi opera 5
 dasset: idem sunt termini et || regni tui et mundi.
 OSCI. Tempus est Alexandrum cum orbe et cum sole
 desinere. Quod noueram uici: nunc concupisco quod
 nescio. Quae tam ferae gentes fuerunt quae non
 Alexandrum posito genu adorarint? qui tam horridi 10
 montes quorum non iuga uictor miles calcauerit?
 Ultra Liberi patris tropaea constitimus. Non quae-
 rimus orbem, sed amittimus. Inmensum et humanae
 intemptatum experientiae pelagus, totius orbis uin-
 culum terrarumque custodia, inagitata remigio ua- 15
 stitas, litora modo saeuiente fluctu inquieta, modo
 fugiente deserta: tetra caligo fluctus premit et ne-
 scio qui quod humanis natura subduxit oculis aeterna
 nox obruit. MVSAE. Foeda beluarum magnitudo et
 immobile profundum testantur, Alexander, nihil ultra 20
 3 esse quod uincas: reuertere. ALBVCI SILI. Terrae
 quoque suum finem habent et ipsius mundi aliquis
 occasus est; nihil infinitum est: modum magnitudini

1 nature A || uerba oceanus (oceanum Va) post om. C ||
 2 oceanus S1.2aTa || Argentari ut passim rhetorum nomina om.
 S1.2 || tectus C || 3 qui CS1.2TaV || lucet BS1.2TaV licet A,
 qua ille lucet O. Ribbeck || tantum B tatum A tutum S1.2TV,
 tanti W. Müller || 5. 6 * opere adesse CS1.2TV operae finis
 adesset Tmg || 6 terminis C terminii S2 || 7 Oscii CTV || sote
 S1a.2aTa || 8 desinere B || noueratti A || uicinum CS1.2TaV
 uici nunc Tb. uici, non Schott || 9 quod tam S1.2Ta || ferre A ||
 10 adorarent C, corr. W. Müller || 11 pugali ictor C || cal-
 cauerint C || 12 trophea CV || 13 amittimus S1T || inmensum
 est et Schult. || 15 custodia V || inagitata B || remissio O, corr.
 N. Faber || 16 seniente S1 || 17 terra S1 || remittet O, premit
 et Haase || 18 qui quod Ta quin quod CS1.2V quid Tb || eterra
 CS1.2TaV eterra Tb, corr. Schott || 19 Musae om. S1.2T (sed
 habet Tmg) || fede S1.2Ta || 20 testatus es O || 21 Silii CTV ||
 22 quodque sum Ba || 23 est om. S1.2a || est om. S1.2 || magnitu-
 dine BS1.2TV in magnitudine B m. rec.

facere debes, quoniam fortuna non facit. magni
 pectoris est inter secunda moderatio. Eundem for-
 tuna uictoriae tuae quem naturae finem facit: im-
 perium tuum cludit Oceanus. O quantum magnitudo
 5 tua rerum quoque naturam supergressa est! Ale-
 xander orbi magnus est, Alexandro orbis angustus
 est. Aliquis etiam magnitudini modus est: non
 procedit ultra spatia sua caelum, maria intra ter-
 minos suos agitantur. Quidquid ad summum per-
 10 uenit incremento non reliquit locum. non magis
 quidquam ultra Alexandrum nouimus quam ultra
 Oceanum. MARILLI. Maria sequimur, terras cui
 tradimus? Orbem quem non noui quaero, quem
 uici relinquo. FABIANI. Quid? ista toto pelago in- 4
 15 fusa caligo nauigantem tibi uidetur admittere, quae
 prospicientem quoque excludit? Non haec India est
 nec ferarum terribilis ille conuentus. inmanes pro-
 pone beluas, aspice quibus procellis fluctibusque
 saeuat, quas ad litora undas agat. tantus uento-
 20 rum concursus, tanta conuulsi fun||ditus maris insa-
 nia est; nulla praesens nauigantibus statio est, nihil
 salutare, nihil notum: rudis et imperfecta natura
 penitus recessit. Ista maria ne illi quidem petierunt
 qui fugiebant Alexandrum. Sacrum quidem terris
 25 natura circumfudit Oceanum. Illi qui etiam siderum
 collegerunt metas et annuas hiemis atque aestatis

1 quō S1.2V qm ABa quem B m. rec. qn Tb || 2 mode-
 ratio om. A || 3 natura et CVa natura S1.2TVb, corr. Burs. ||
 in imperium A || 4 tum Ba tam A || 5 natura A || 5. 6 uerba
 Alexander orbi ... angustus est om. A || 7 in magnitudini A ||
 8 spacie A || inter A' || 10 incrementum A m. pr. || 12 Mirilli
 A || 13 quere A || 14 quista C quae ista S1.2TV, corr. Schult. ||
 15 ubi O || uidentur A || amitere S1T admittere S2 || quae del.
 S2b || 16 exaudit S1 || 17 ferať S1 || <gentium> conuentus Schult. ||
 19 fluctibusq; sibiad C || Cantus S1.2a || 20 connussi S1 || 21
 praesenti A sed corr. m. ant. B, in praesenti Burs. || 22 rudis
 sed C || 25 natura A || circumfodit S1.2T || iam O etiam O.
 Ribbeck || 26 metus Ba motus Bb, meatus O. Ribbeck.

uices ad certam legem redegerunt, quibus nulla pars ignota mundi est, de Oceano tamen dubitant utrumne terras uelut uinculum circumfluat, an in suum colligatur orbem et in hos per quos nauigatur sinus quasi spiramenta quaedam magnitudinis exaestuēt; 5 ignem post se cuius augmentum ipse sit habeat, an spiritum. Quid agitis, conmilites? domitoremne generis humani, magnum Alexandrum, eo dimittitis quod adhuc quid sit disputatur? Memento Alexander: matrem in orbe uicto adhuc magis quam pacato 10 relinquis.

- 5 **DIVISIO.** Aiebat CESTIVS hoc genus suasoriarum aliter declamandum esse quam suadendum. Non eodem modo in libera ciuitate dicendam sententiam quo apud reges, quibus etiam quae prosunt ita ta- 15 men ut delectent suadenda sunt. Et inter reges ipsos esse discrimen: quosdam minus aut magis osos ueritatem; facile Alexandrum exisse quos superbissimos et supra mortalis animi modum inflatos accepimus. Denique ut alia dimittantur argumenta, ipsa 20 suasoria insolentiam eius coarguit; orbis illum suus non capit: itaque nihil dicendum aiebat nisi cum summa ueneratione regis, ne accideret idem quod praeceptori eius amitino Aristotelis accidit, quem

1 acceptam legem A || redegerunt S1 || 3 uel uinculum C || circumpluat S1.2TV pluat C, cludat Burs. || in sua A in suam BS1.2TaV || colligatus S1.2TV || 4 in os C, an illos? || nauigatus inus B || 5 spiramento A || 6 posse CS1.2TaV post se Tmg || 7 domitoremque CV dominatoremque S1.2T, corr. M. Haupt regem domitoremque Haase || 8 dimittis A || 10 matrem nomine A, Martem O. Ribbeck || cato AaBV chato Ab catho S1.2Ta, tuto c. Burs. || 11 relinqui Gron. || 12 agebat A || cercius A || 13 esset O, quam esset s. Haase esse quam sententiam Gron. || 17. 18 usus ueritatem S1.2TVb usueritatem C Va, corr. Schott || 18 * faciti B facti AS1.2TV, fastu Burs. factis O. Ribbeck || ex iis esse Haase || quosdam S1.2TV || 19 inflatos C elatos S1.2TV, corr. Burs. || acerrimus CS1.2TaV cernimus Tb, corr. Burs. || 20 dimittantur B || 21 et orbis S1.2T || 22 caput AaB || 23 sua CS1.2TaV || accederet S1.2T || 24 autem aristotelis C aristotelis Va aristoteli Vb aristotili S1.2T l' Ca-

occidit propter intempestiue liberos sales: nam cum
 <deum> se uellet uideri et uulneratus esset, uiso
 sanguine eius philosophus mirari se dixerat, quod
 non esset *ἰχὼρ οἷός περ τε* || *ῥέει μακάρεσσι θεοῖσιν.* [Hom. E 340]
 5 Ille se ab hac urbanitate lancea uindicauit. Ele-
 ganter in C. Cassi epistola quadam ad M. Cicero- [Cic. ad
 nem missa positum: multum iocatur de stultitia fam. XV 19]
 Cn. Pompei adolescentis qui in Hispania contraxit
 exercitum et ad Mundam acie uictus est; deinde ait:
 10 'nos quidem illum deridemus, sed timeo ne ille nos
 gladio *ἀντιμυκτηρίσῃ*'. In omnibus regibus haec
 urbanitas extimescenda est. Aiebat itaque apud 6
 Alexandrum esse dicendam sententiam ut multa adu-
 latione animus eius permulceretur, seruandum ta-
 15 men aliquem modum, ne conrueret ratio et accideret
 tale aliquid quale accidit Atheniensibus, cum publi-
 cae eorum blanditiae non tantum deprehensae set
 castigatae sunt. Nam cum Antonius uellet se Libe-
 rum patrem dici et hoc nomen statuis subscribi
 20 iuberet, habitu quoque et comitatu Liberum imita-
 retur, occurrerunt uenienti ei Athenienses cum con-
 iugibus et liberis et *Διώνυσον* salutauerunt. Belle
 illis cesserat, si nasus Atticus ibi substitisset; <set>
 dixerunt despondere ipsos in matrimonium illi Mi-
 25 neruam suam et rogauerunt ut duceret. Antonius

listenis Tmg, corr. Burs. || 1 intempestiuos O, corr. Haase ||
 libros S1.2T || 2 deum om. CS1.2TaV se deum Tb || uisio B || 3
 philosophos C || 4 εἰχωρ O || πρὸτερι STV πρῆτερι C || μακάρεσσι
 O || 5 eliganter ST || 6 casti CSTaV || ad in Cic. A || 7 ioga-
 tur C || 8 adhalescentes C adolescentis S || 11 ἈΝΤΙΜΥΚΤΗΡΙΣΤΗ
 (—ΤΗΝ B) O || 12 agebat A || ita quidem Burs. || 13 adole-
 ctione Aa || 15 * ne non ueneratio et B ne non uerie (?) ratio
 et A ne non STV ne non ueneratio <uideretur sed irrisio>
 Haase ne non conueniret ratio O. Ribbeck || 18 castis a te
 ABa et cassate STaV || cum om. Aa || 19 stacius STa || 20 <et>
 habitu? || imittaretur ST || 22 ac liberis STVa || αἰονυκον
 ASV || bene STV || 23 cessarat B || sibi CSTaV || substituisset
 Va || set add. O. Iahn || 25 musam ST usam CV, suam Lipsius
 Hygiam Burs. musicam I. Grotius urbicam O. Ribbeck || roga-
 uimus CSTaV

- ait ducturum, sed dotis nomine imperare se illis mille talenta. Tum ex Graeculis quidam ait: κύριε, ὁ Ζεὺς τὴν μητέρα σου Σεμέλην ἄπροικον εἶχεν. Huic quidem inpune fuit, sed Atheniensium sponsalia mille talentis aestimata sunt. quae cum exi-⁵gerentur complures contumeliosi libelli proponebantur, quidam etiam ipsi Antonio tradebantur: sicut ille qui subscriptus statuae eius fuit, cum eodem tempore et Octauiam uxorem haberet et Cleopatram: Ὀκταουία καὶ Ἀθηνᾶ Ἀντωνίῳ· res tuas tibi habe.¹⁰
- 7 Bellissimam tamen rem DELLIVS dixit, quem Mesala Coruinus desultorem bellorum ciuiliū uocat, quia || ab Dolabella ad Cassium transiturus salutem sibi pactus est, si Dolabellam occidisset: a Cassio deinde transiit ad Antonium, nouissime ab Antonio¹⁵ transfugit ad Caesarem. Hic est Dellius cuius epistulae ad Cleopatram lasciuiae feruntur. Cum Athenienses tempus peterent ad pecuniam conferendam nec exorarent, Dellius ait: et tamen dicito illos tibi annua, bienni, trienni die debere. Longius me fa-²⁰bellarum dulcedo produxit: itaque ad propositum
- 8 reuertar. Aiebat CESTIVS magnis cum laudibus Alexandri hanc suasoriam esse dicendam, quam sic diuisit, ut primum diceret, etiamsi nauigari posset Oceanus, nauigandum non esse; satis gloriae quae-²⁵situm; regenda esse et disponenda quae in transitu uicisset; consulendum militi tot eius uictoriis lasso;

2 KYRIC O || 3 TIIN O || AAHIEPA TV || COY A COYCEPACOY
 BSTV || ATIPOIRON CV ATIPOYFON ST || 4 fuit an sed C || Athe-
 niensibus *Schult.* || spemsalia B || 5 exierentur B || 7 tradebatur
 C || 10 hoc tua uita O || KAIDENNA STV KAIDENNA A || ANTΩNEW
 restituas CSTaV, *corr.* Tb || tibi abe O || 11 tñ CSTa tū Tb
 deillius O, *corr. Ruhnken ad Vell.* II 84 || quem esse sala C
 12 loca A || 13 transiturum CSTaV || 14 tibi CSTaV || accidisset
 A || cassiu B15 transit O || 16 deillius O || 17 lascinie CV trās-
 ferunturlascinie STa || 18 paterent B || 19 deillius O || digito
 ASTaV digita B || 20 adnua O || bima trima *Schott* || diem S
 TV || mei B || 22 agebat A || alexandria C alexandro STV || 23
 hac CSaTaV || dicenda A || 27 uicisse CSaTaV || totius O, *corr.*
Haase, M. Haupt, totius orbis Tb || uictoris CSTaV

de matre illi cogitandum: et alias causas complures subiecit. Deinde illam quaestionem subiecit, ne nauigari quidem Oceanum posse. FABIANVS philo- 9
sophus primam fecit quaestionem eandem: etiam si
5 nauigari posset Oceanus nauigandum non esse. At rationem aliam primam fecit: modum inponendum esse rebus secundis. hic dixit sententiam: illa de-
mum est magna felicitas quae arbitrio suo constitit. Dixit deinde locum de uarietate fortunae et cum
10 descripsisset nihil esse stabile, omnia fluitare et incertis motibus modo adtolli, modo deprimi, absorberi terras et maria siccari, montes subsidere, deinde exempla regum e fastigio suo deuolutorum, adiecit: sine potius rerum naturam quam fortunam tuam
15 deficere. Secundam quoque quaestionem aliter tra- 10
ctauit: diuisit enim illam sic, ut primum negaret ullas in Oceano aut trans Oceanum esse terras habitabiles. Deinde si essent, perueniri tamen ad illas non posse; hic difficultatem nauigationis, ignoti
20 maris naturam non patientem nauigationis. Nouissime ut posset perueniri, tanti || tamen non esse. Hic dixit incerta peti, certa deseri; descituras gentes, si Alexandrum rerum naturae terminos supergressum enotuisset; hic matrem de qua dixit: quomodo illa
25 trepidauit etiam quom Granicum transiturus esses. GLYCONIS celebris sententia est: τοῦτο οὐκ ἔστι Σι- 11
μόεις οὐδὲ Γράνικος· τοῦτο εἰ μὴ τι κακὸν ἦν, οὐκ ἂν νέατον ἔκειτο. Hoc omnes imitari uolue-

5 ad CS || 7 sententia C || 8 et magna O || arbitrio A || 9 de uarietate STVb de liarietate Va doliariaetate B doliriętate A || 11 absorberi C || 13 exemplo CSTaV || rerum O, corr. Haase || et CSaTaV, e Tb a Sb || uastigio A || deuolutarum STV || 17 illas A || in oceanum C || 19 nauigationis del. Höf. || 21 non om. S || 22 describescituras CSTaV || centes C || 23 naturam CSTaV || 24 enotauisset CTV enotauisse S innotuisset Schult., corr. Burs. || 25 trepidauerit Schult. || quod O, corr. W. Müller || esset O, corr. W. Müller || Granicii A || 26 liconis STV || scelebris A || τοφγτοок CV тофγтоок ST || 27 ογας ST ογας CV || γρανειηος O || κακониn O || 28 ογκανн(н V)сатон ηκειτο O, corr. Burs.

runt. PLVTION dixit: καὶ διὰ τοῦτο μέγιστόν ἐστιν, ὅτι αὐτὸ μὲν μετὰ πάντα, μετὰ δὲ αὐτὸ οὐθέν. ARTEMON dixit: βουλευτέον εἰ δεῖ ἄρα περαιουῖσθαι. οὐ ταῖς Ἑλλησποντίαις ἡόσιν ἐφεστῶτες οὐδ' ἐπὶ τῷ Παμφυλίῳ πελάγει τὴν ἐμπρόθεσμον καραδο- 5 κοῦμεν ἄμπωσιν· οὐδὲ Εὐφράτης τοῦτ' ἐστιν, οὐδὲ Ἰνδὸς, ἀλλ' εἴτε γῆς τέρμα, εἴτε φύσεως ὄρος, εἴτε πρεσβύτατον στοιχεῖον, εἴτε γένεσις θεῶν, ἱερώτε- ρόν ἐστιν ἢ κατὰ ναῦς ὕδωρ. APATVRIVS dixit: ἐντεῦθεν ἢ ναῦς ἐκ μιᾶς φορᾶς εἰς ἀνατολὰς, ἐνθα 10 δὲ εἰς τὰς ἀοράτους δύσεις. CESTIVS descripsit: sic fremit Oceanus, quasi indignetur quod terras re- 12 linquas. Corruptissimam rem omnium quae umquam dictae sunt ex quo homines disertī insanire coepe- runt, putabant Dorionis esse in metaphrasi dictam 15 Homeri, cum excaecatus Cyclops saxum in mare reie- cit.... Haec quomodo ex corruptis eo perueniant, ut et magna et tamen sana sint, aiebat Maecenas apud Vergilium intellegi posse. Tumidum est: ὄρεος ὄρος ἀποσπᾶται. Vergilius quid ait? rapit 20

1 ΚΑΙΛΙΑ CV || 2 ΛΟΤΟ CV αΟΤΟ T || ΑΜΙΝ B αμιν ATV || ΝΕΤΑ BTV ΝΕΤΑ A || ΜΑΝΤΑΛΕΛΥΤΟΟΥΟΝΝ CV ΜΝΤΑΛΕΛΥΤΟΟΥΟΝΗ T || 3 ΒΟΥΛΕΤΟΝΕΟΔΕΙ O || ΑΡΝ C ΑΡΗ TV || ΤΙΝΡΑΙΟΥCΙΘΑΙ (—ΕΛΙ A) CV ΤΥΝΡΑΙΟΥCΥΘΑΙ T || 4 ΟΥCΛΥC ΕΜΗ(ΕΜΝ C)CΙΤΟΝΤΙΑΙC O || ΗΟCCIN B ΗΟCYN T || ΕΦΕCΤΩΤΕΟ O || ΟΥΛ CV ΟΙΑ T || 5 ΤΟΓΙΑΝ-ΦΤΑΙΟΙ(—ΦΙΑΙΟΙ T) O || ΤΕΛΑΤΙ O, nisi quod αα T || ΕΝΡΟΤΕC(—ΤΕΚ B) ΜΟΝ O || ΚΑΕΛΛΟΚΟΥΜΕΝ B || 6 ΑΝΤΙΟΖΙΝ O || CΙΦΡΑΤΕC O || ΤΟΤ-ΤΕCΤΙΝ C ΤΟΙΤΕCΤΙΝ TV || 7 ΙΝΛΟC O || ΑΜΕΤΕΤΗC CV ΑΜΕΓΕΤΗC T || ΤΗΡΝ C ΤΗΡΝ TV τέρμα O. Iahn. || ΦΥCΕΟC AV ΦΥCΘΟC B ΦΙCΕΟC T || 8 ΙΤΡΛΕCΒΥ(Ι T)ΤΑΝ CΤΙΧΙΟΝ ΙΤΕ O || Τ(Ι T)ΕΝΕCCEC O || ΘΕΩΡ BTV ΘΕΩΡΑ || ΙΕΡΟΤΟΝ O || 9 ΝΛΥΕ B ΝΑΙC TV || u. 3 emend. Haase, reliqua plerumque manus docta in T || 10 ΕΝΑΥΕΤ ΜΤΑC (—ΜΙΑC TV) O || ΕΝΘΑ] ΛΕΝΤΑ O || 11 ΛΟΡΑΤΟCΑΥ (—ΟΥ TV). Sic O || testus CTaV || descripsisset TV describisset B describsisset A || 12 fremito AaB fremitu STaV || quas C || re- linquat CTaV || 15 orionis T aorionis AV dorionis B || meta- phrasi O || dicta momert A || met. Odysseae Homeri Gron. || tum BTV || 16 excecatus CTaV || cyclopos O || iecit uolgo || 17 lacunam. sign. W. Müller, O. Ribbeck || 18 micenas O || 19 CΟΡΟΤΟΡΟC O, ὄρους ὄρος Spengel || 20 ΑΤΙΟCΠΑΤΕ TV ΑΤΙΟCΤΤCΑΤΕ A, corr. O. Ribbeck || fortasse haec ex Cyclope Philoxeni petita esse uidit Schott. || quid ait om. Ta

haud partem exiguam montis. ||

[Aen. X
128]

Ita <a> magnitudine discedit, ut non imprudenter discedat a fide. Est inflatum:

καὶ καίρια βάλλεται νῆσος.

5 Vergilius quid ait? qui de nauibus:

credas innare reuolsas

[Aen.
VIII
691]

Cycladas.

Non dicit hoc fieri, sed uideri. Propitiis auribus accipitur, quamuis incredibile est, quod excusatur
10 antequam dicitur. Multo corruptiorem sententiam 13
MENESTRATI cuiusdam declamatoris non abiecti suis temporibus nactus sum in hac ipsa suasoria, cum describeret beluarum in Oceano nascentium magnitudinem. Efficit haec sententia, ut ignoscamus
15 ei qui dixit ipsis Charybdi et Scylla maius portentum: 'Charybdis ipsius maris naufragium', et ne in una re semel insaniret: 'quid ibi potest esse salui ubi ipsum mare perit'? DAMAS ethicos induxit matrem loquentem, cum describeret adsidue prioribus
20 periculis noua superuenisse: BARBARVS dixit, cum introduxisset excusantem se exercitum Macedonum, hunc sensum: FVSCVS ARELLIVS dixit: 14
testor ante orbem tibi tuum deesse quam militem. LATRO sedens hanc dixit; non excusauit militem, sed
25 dixit: dum sequor, quis mihi promittit hostem, quis terram, quis diem, quis mare? da ubi castra ponam, ubi signa ponam. Reliqui parentes, reliqui liberos, commeatum peto: numquid immature ab Oceano? Latini declamatores in descriptione Oceani 15

1 aud B hanc STa || 1—5 rapit . . . quid ait om. A || 2
* ita magnitudinis cedat studet BSTaV ita magnitudini sedat
sed ut Tb || imprudenter? || 3 inflatus B || 4 καὶ ST || καίρια O ||
νεεοc BST νεοc V || 5 quia CSTa quie V qui de Tmg Burs. ||
6 reddas O || innare CSTaV || 8 propitis CTbVa pōptis STaVb ||
9 q; A || 11 ministrati O || declamatoribus C || abiectis Ta || suis
A || 15 ipsi caribdi et scyllae O || 18 eticos C eticus V seticus T ||
20 nouas CTaV || superuenisset C || 21 excitum C || 24 secus hanc
Burs. || excusabit C || 25—27 quis . . . signa ponam om. A || 27
signa figam Gron. || relinqui C || 29 descrip(-b C)tionem CTaV

non nimis uiguerunt; nam aut minus descripserunt,
aut <nimis> curiose. nemo illorum potuit tanto
spiritu dicere quanto Peto, qui nauigante Germa-
nico dicit:

Iam pridem pos terga diem solemque relinquunt, 5
Iam pridem notis extorres finibus orbis ||
Per non concessas audaces ire tenebras
Ad rerum metas extremaque litora mundi;
5 Nunc illum pigris immania monstra sub undis
Qui ferat Oceanum, qui saeuas undique pistris 10
Aequoreosque canes, ratibus consurgere prensis.
Accumulat fragor ipse metus. iam sidere limo
Nauigia et rapido desertam flamine classem
10 Seque feris credunt per inertia fata marinis
Tam non felici laniandos sorte relinqui. 15
Atque aliquis prora caecum sublimis ab alta
Aëra pugnaci luctatus rumpere uisu,
Vt nihil erepto ualuit dinoscere mundo,
15 Obstructa in talis effundit pectora uoces:
Quo ferimur? fugit ipse dies orbemque relictum 20
Ultima perpetuis claudit natura tenebris.
Anne alio positas ultra sub cardine gentes
Atque alium flabris intactum quaerimus orbem?
20 Di reuocant rerumque uetant cognoscere finem
Mortales oculos: aliena quid aequora remis 25
Et sacras uiolamus aquas diuumque quietas
Turbamus sedes?

1 descripserunt C || 2 nimis *add. M. Haupt* || tantos C || 4 di-
cet C dixit T, dicit (V) *Burs.* || 5 post terga TV || relictum O,
corr. M. Haupt || 6 quidem BSTaV quidam A || natis CSTaV ||
7 nos CSTaV || 8 asperum C Hesperii STV, ad rerum *M.*
Haupt || 10 pristinis A dristinis B pristis STV || 13 nauigie
trapido ABa || laniandos forte A || 16 cedunt CVa cedat TVb
sedens STmg, caecum *Haase M. Haupt* || 17 luctatur A || uisum
CSTaV, nisi *Scaliger* || 19 obstructum O, obstructa in *Burs.*
obstructo *Scal.* || pectore O, *corr. Burs.* || 20 rugit CVa ruit
STVb *Scal.*, *'corr. Gron.* || 23 libris STV liberis C, flabris *M.*
Haupt || 24 reuocani C || 25 alienas Ba alienos A *m. pr.* alienis
Ab || qui decora C quide aequora Va || 26 ecsacras B et sacra STa

Ex Graecis declamatoribus nulli melius haec suaso- 16
 ria processit quam Glyconi; sed non minus multa
 magnifice dixit quam corrupte: utrorumque faciam
 nobis potestatem. Et uolebam uos experiri non
 5 adiciendo iudicium meum nec separando a corruptis
 sana — potuisset enim fieri ut uos magis illa lau-
 daretis quae insaniunt — et nihilominus poterit
 fieri, quamuis distinxerim. Illa belle dixit: sed
 fecit quod solebat, ut sententiam adiectione super-
 10 uacua atque || tumida perderet; adiecit enim:
 Illud quosdam dubios iudici sui habet — ego non du-
 bito contra sententiam ferre —: *ὕγλαινε γῆ, ὕγλαινε*
ἦλιε· Μακεδόνες γὰρ χάος εἰσπλέουσι.

<SVASORIA II.>

15 Trecenti Lacones contra Xersen missi, cum treceni
 ex omni Graecia missi fugissent, deliberant an
 et ipsi fugiant.

ARELLI FVSCI PATRIS. At, puto, rudis lecta 1
 aetas et animus qui frangeretur metu insuetaque
 20 arma non passurae manus hebetataque senio aut
 uulneribus corpora: quid dicam potissimos Graeciae?

1 nec A m. pr. B || 2 gloiconi C || 3 magnifice fecit dixit
 ST || utrumque CSTaV utriusque Tb, corr. Haase || 4 potestate
 TaV || experiri nos C || 5 separando ac et alios habere nos
 trecentos qui sic non fugiant et corruptis C (cf. p. 12, 20)
 6 * etenim O || situos C sinos STV || illa magis T magis illa
 magis V || 8 distinxerit O || in illa Va ulla B || 9 superuacua-
 que ad tumide O || 11 iudices sui T iudices ui V || haberet
 A || 12 ΥΤΙΜΝΕΤΗ TV ΥΤΙΜΝΕΤΗ C || ΥΠΑΝΕΝΑΑΕ TV et, nisi quod
 ΗΑΕ, B ΥΠΑΝΕΝΑΕ A, corr. Haase || 13 ΜΑΚΕΔΟΜΕΤΑΡΑΒΟC
 ΕΙΤΑCΟC C V ΑΑΚΕΑΟΝΕΓΑΡΑΡΟCΕΙΤΑCΟC T, corr. Haase
 15 cum trecenti CSTaV cum troezeni Tb, corr. Burs. || 18
 fuscis s. p. TV fuscis p̄. C || 19 aetas animus AVa aetas et aet
 animus B || insuetoque arma C insueto armaque TV, corr.
 Burs. || 21 an quid dicam? potissimos Graeciae, Lacedaemo

an Lacedaemonios? an Eleos? an repetam tot acies
 patrum totque excidia urbium, tot uictarum gen-
 tium spolia? et nunc produntur condita sine moe-
 nibus templa? Pudet consilii nostri, pudet etiamsi
 non fugimus deliberasse talia. At cum tot milibus 5
 Xerses uenit. O Lacedaemonii et aduersus barbaros
 non reueremini opera uestra, non auos, non patres
 quorum uobis exemplo ab infantia surgit ingenium?
 Pudet Lacedaemonios sic adhortari: en, loco tuti
 sumus. licet totum classe orientem trahat, licet 10
 metuentibus explicet inutilem numerum: hoc mare
 quod tantum ex uasto patet urguetur in minimum, ||
 insidiosis excipitur angustiis uixque minimo aditus
 nauigio est et huius quoque remigium arcet inquie-
 tatione quod circumfluit mare, fallentia cursus uada 15
 altioribus internata, aspera scopulis, et cetera quae
 nauigantium uota decipiunt. Pudet, inquam, La-
 cedaemonios et armatos quaerere, quemadmodum
 2 tuti sint. Non referam Persarum spolia? certe su-
 per spolia nudus cadam. Sciat et alios habere nos 20
 trecentos qui sic non fugiant et sic cadant. Hunc
 sumite animum: nescio an uincere possimus; uinci
 non possumus. Haec non utique perituris refero:
 sed si cadendum est erratis, si metuendam creditis

nios an Eleos?; || 1 an eleos *om. A*, an electos *Burs.* || an
 ereptū *CTaV* || 3 nunc *proh dolor concidunt Tb* || si remianibus
 templa *C* si remanib; templa *Va* remanemus *STa* si remanemus
Vb si remeamus templa *Tb*; sine moenibus templa *Burs.* ||
 5 ac tum *C* || 6 Xerses suae nitho *C* || 7 reuero *C* reuera *STaV* ||
 non animus *CTaV* non auos *Tb* || 8 * quorum non exemplum
CTaV quorum nos exemplum moueat *Tb*, quorum nobis
 exemplo *Burs.* quorum uos exemplum moueat *N. Faber* || 9 La-
 ceidemonios *C* || catortari *C* || filico tutissimis *CTaV* uel loco
 tuti simus *Tb*, *corr. O. Iahn* quali loco t. simus *O. Ribbeck.* an
 illic t. s.? || 10 classem *C* || morientem *B* in orientem *A* || 12
 tandem *O* || 13 uixquem *C* || 14 esset huius *O* || arceta *AaB*,
 arcet et *Burs.* || inquieta omne *O*, inquieto momine *O. Ribbeck*
 inquietat omne *Burs.* || 15 fallatia *ATV* fallantia *B*, *corr. Burs.* ||
 uadet *C* uadat *TaV* || 16 scopulos *C* || 20 sciet *O*, *corr. Schult.* ||
 alios nos habere *T* || 24 sed etsic candidum *C*, *corr. Schott.* ||
 terratis *C*

mortem. Nulli natura in aeternum spiritum dedit
 statutaque nascentibus in finem uitae dies est. in-
 becilla enim nos materia deus orsus est; quippe
 minimis succidunt corpora, indenuntiata sorte rapi-
 5 mur; sub eodem pueritia fato est, eadem iuuentus
 causa cadit: optamus quoque plerique mortem; adeo
 in securam quietem recessus ex uita est. At glo-
 riae nullus finis est proximique deos sic † ageses
 agunt: feminis quoque frequens hoc in mortem pro
 10 gloria iter est [illud]. Quid Lycurgum, quid inter-
 ritos omni periculo quos memoria sacrauit uiros re-
 feram? ut unum Othryadem excitem, adnumerare
 trecentis exempla possum. TRIARI. Non pudet La- 3
 conas ne pugna quidem hostium, sed fabula uinci?
 15 Magnum est alumnum uirtutis nasci et Laconem. ad
 certam uictoriam omnes remansissent; ad certam
 mortem tantum Lacones. Non est Sparta lapidibus
 circumdata: ibi muros habet ubi uiros. Melius re-
 uocabimus fugientes trecentos quam sequemur. Sed
 20 montes perforat, maria contegit. Numquam so-
 lido stetit superba felicitas et ingentium imperio-
 rum magna fastigia obliuione fragilitatis humanae
 conlapsa sunt. Scias || licet ad finem non peruenisse
 quae ad inuidiam perducta sunt. Maria terrasque,
 25 rerum naturam statione inmutauit sua: moriamur
 trecenti, ut hic primum inuenerit quod mutare non

2 statatque C || fine O || 3 est om. A || 4 corpore C || 5 sub
 eadem A || 7 cessus T || ex uit est C est T, corr. Burs. || 8 sic
 ages satagunt T sic agessa satagunt V sic cadentes agunt
 Haase qui et deo sic agetis; ea satagunt coni. || 10 iter est
 illud CTa || interbitos somni CVa interlitos somni TVb || 11
 poculo Tb || 12 otroyademescitem O, corr. Burs. || 14 nec O ||
 15 es (est T) alienum O corr. Schult., aes alienum Burs. adiu-
 mentum uel alimentum Gron. || est nasci C nasci T nasci et
 Schult. || 16 certa C || 17 Nesi parta CTa || 18 ibi muros habet
 ubi muros habet ubi (ibi ST) muros O, corr. Burs. || reuoca-
 uimus O || 19 trecentenos T || sequimur CTa || 21 superbia Ta ||
 22 fastigio CTa || 23 conlassa A || non om. T || peruenissetque
 C || 25 natura CTa || stationem ABb stationum Ba || mutauit O

posset. Si tam demens placitum consilium erat,
 4 cur non potius in turba fugimus? PORCI LATRO-
 NIS. In hoc scilicet morati sumus, ut agmen fu-
 gientium cogeremus. Rumori terga uertitis: scia-
 mus saltem qualis sit iste quem fugimus. Vix ui- 5
 ctoria dedecus elui potest; ut omnia fortiter fiant,
 feliciter cadant, multum tamen nomini nostro de-
 tractum est: iam Lacones an fugeremus deliberaui-
 mus. Vtinam moriamur! quantum ad me quidem
 pertinet, post hanc deliberationem nihil aliud timeo, 10
 quam ne reuertar. Arma nobis fabulae excutiunt.
 Nunc, nunc pugnemus: latuisset uirtus inter tre-
 cenos. Ceteri quidem fugerunt. si me quidem in-
 terrogatis [ut] quid sentiam, et in nostrum et in
 Graeciae patrocinium loquar: electi sumus, non re- 15
 5 licti. GAVI SABINI. Turpe est cuilibet uiro fugisse,
 Laconi etiam deliberasse. MARILLI. In hoc restiti-
 mus, ne in turba fugientium lateremus. Habent
 quemadmodum se excusent Graeciae treceni: 'tutas
 Thermopylas putauimus, cum relinqueremus illic 20
 Laconas'. CESTI PII. Quam turpe esset fugere in-
 dicastis, Lacones, tamdiu non fugiendo. Omnibus
 sua decora sunt: Athenae eloquentia inclitae sunt,
 Thebae sacris, Sparta armis. Ideo hanc Eurotas
 amnis circumfluit, qui pueritiam indurat ad futurae 25
 militiae patientiam; ideo Taygeti nemoris difficilia

1 possit T || si tandem amens O, corr. W. Müller || concilium Ta || 2 tuba Ta tuba C || fuimus T || 3 silicet B || augmen A m. pr. || 4 aueremus Schott || furori O, corr. Gron. || 5 quam sit C quis sit T, corr. Burs. || uix in B uixit ut A uicit. at TV, uix Rebling || 7 cedant A || n̄ ministro A || 8 quod an T || 9 ut enim moriemur O, corr. Burs. || 11 reuertamur T || 12 nunc alterum om. B || trecentos O, corr. Burs. || 13 ceteros qui f. Schult. || 14 ut del. A m. rec. || sententia mei in A sentiam ei in B sentia ego in T, corr. Haase || 15 loquente lectissimus A loquar electissimus B || 16 alii sabini O || 17 resistimus O || 19 mutas CTa munitas Tb, corr. Burs. || 20 Thermopostlias C || 21 lacona C || quamdiu Tb || esset om. T est ABa || * iudicastis O || 26 patientiamus C || tayeti O

nisi Laconibus iuga; ideo Hercule gloriamur deo
operibus caelum merito; ideo muri nostri arma sunt.
O graue maiorum uirtutis dedecus! Lacones se nu- 6
merant, non aestimant. Videamus quanta turba sit,
5 ut habeat certe Sparta, etiamsi non fortes milites,
at nuntios ueros. Ita ne || bello quidem, sed nuntio
uincimur? merito, hercules, omnia contempsit quem
Lacones audire non sustinent. si uincere Xersen
non licet, uidere liceat: uolo scire quid fugiam.
10 Adhuc non sum ex ulla parte Atheniensium similis,
non muris, non educatione: nihil prius illorum imi-
tabor quam fugam? POMPEI SILONIS. Xerses mul- 7
tos secum adducit, Thermopylae paucos recipiunt.
Erimus inter fortes fugacissimi, inter fugaces tar-
15 dissimi. Nihil refert, quantas gentes in orbem no-
strum Oriens effuderit, quantum nationum secum
Xerses trahat: tot ad nos pertinent, quot locus ce-
perit. CORNELI HISPANI. Pro Sparta uenimus, pro
Graecia stemus: uincamus hostes, socios iam uici-
20 mus: sciat iste insolens barbarus, nihil esse diffici-
lius quam Laconis armati latus fodere. Ego uero
quod discesserunt gaudeo: liberas nobis reliquere
Thermopylas; nil erit quod uirtuti nostrae se apponat,
quod <se> inserat; non latebit in turba Laco; quo-
25 cunque Xerses aspexerit, Spartanos uidebit. BLANDI. 8
Referam praecepta matrum: 'aut in his, aut cum
his'? minus turpe est a bello inermem reuerti quam
armatum fugere. Referam captiuorum uerba? captus

1 * de operibus O, sexcentis i. e. DC *Ritschl* || 6 an nun-
tios Ta || 7 contempserit *Schult.* || 8 Xernem ABa || 9 qui C quem
T, corr. *Burs.* || 11 * nec ducatione O || 12 fugiam Ta || 12. 13
multosum adducit C || 14 ostes C hostes T fortes *N. Faber*; an
nostros? || fagacissimi C || uerba Erimus ... tardissimi post fu-
gam u. 12 transp. *W. Müller* || 16 effu(-un A)derint C || natio-
num quecum C n. agmen secum c. O. *Ribbeck* || 17 pertinet T ||
18 Cornelius C || prius pro om. B || 19 uincimus BT || 20. 21
uerba sciat ... fodere fort. post ceperit u. 18 transponenda ||
21 laconi O || 22 dicesserunt C || relinquere C || 23 mi erit A
ni ierit Ba || opponat O, corr. O. *Ribbeck* || 24 se add. *Ribb.* ||
inferat C || 25 Spartano ABa spartanū T || uidebat ABa || 28 fuge C

Laco, 'occide', inquit, 'non seruiō'. non potuit non capi, si fugere uoluisset. Describite terrores Persicos: omnia ista cum mitteremur audiuius. Videat trecentos Xerses et sciat quanti bellum aestimatum sit, quanto aptus numero locus. Reuertemur⁵ ne nuntii quidem nisi nouissimi. Quis fugerit nescio: hos mihi Sparta conmiliones dedit. DESCRIPTIO THERMOPYLARVM. Nunc me delectat, quod fugerunt treceni: angustas mihi Thermopylas fecerant.

9 CONTRA. CORNELI HISPANI. At ego maximum¹⁰ <uideo> dedecus futurum reipublicae nostrae, si Xerses nihil prius in Grae||cia uicerit quam Laconas. Ne testem quidem uirtutis nostrae habere possumus; id de nobis credetur quod hostes narrauerint. Habetis consilium meum; id est autem meum quod totius¹⁵ Graeciae. si quis aliud suadet, non fortes uos uult esse, sed perditos. CLAVDI MARCELLI. Non uincant nos, sed obruent. Satisfecimus nomini, ultimi cessimus: ante nos rerum natura uicta est.

10 DIVISIO. Huius suasoriae feci mentionem, non²⁰ quia in ea subtilitatis erat aliquid quod uos excitare posset, <set> ut sciretis quam nitide FVSCVS dixisset uel quam licenter: ipse sententiam <non> feram; uestri arbitrii erit, utrum explicationes eius <ut> luxuriosas uituperetis an ut uegetas <laudetis>. Po-²⁵

2 non om. T || capis fugeres ABa || describit etiam errores T describit et errores V || 4 sciat quod tanti Schult. || 5 quanti O. Ribbeck || reuertamur O, corr. N. Faber || 9 treceni T || fecerunt CSTb || 10 Spatini BaT Spani ABb, corr. Haase || at, puto, maximum d. Haase || 11 uideo om. ABaT, add. Bm.rec. || 12 quas C || 13 hid Ta || 14 creditur C || narrauerunt A || 15 concilium Ta || idem W. Wagner || quo C || 16 alius suadent C || uos ut esse ABa uos esse T || 17 Claudio C gaudet T || 18 ultum B multum T || * gessimus O || 21 suptilitate CTa || 22 set om. CTaV || suscus A || 23 non add. Schult. || 24 explicationis ABaTa || ut add. Burs. || 25 putetis AT ut putetis B, uituperetis Burs. || an ut petas A an ut poetas B an ut poeta T, corr. ego. N. Madvig; ineptas Kon. poeticas Grut. floridas Gron. || laudetis add. Burs.

lio Asinius aiebat hoc non esse suadere. Recolo
 nihil fuisse me iuvene tam notum quam has expli-
 cationes Fusci, quas nemo nostrum non alias alia
 inclinatione uocis uelut sua quisque modulatione
 5 cantabat. At quia semel in mentionem incidi Fusci
 ex omnibus suasoriis celebres descriptiunculas sub-
 texam, etiam si nihil occurrerit quod quisquam alius
 nisi suasor dilexerit. Diuisione autem <in> hac 11
 suasoria Fuscus usus est illa uolgari ut diceret, non
 10 esse honestum fugere, etiamsi tutum esset; deinde
 aequè periculosum esse fugere et pugnare; nouis-
 sime periculosius esse fugere: pugnantibus hostes
 timendos, fugientibus et hostes et suos. CESTIVS
 primam partem sic transiit quasi nemo dubitaret an
 15 turpe esset fugere; deinde illo transiit, an non esset
 necesse. Haec sunt, inquit, quae uos confundunt:
 hostes, sociorum <fuga>, paucitas. Non quidem in
 hac suasoria sed in hac materia disertissima illa
 fertur sententia DORIONIS, cum posuisset hoc dixisse
 20 trecentis Leonidam quod puto etiam apud Herodo- [Diod.
 tum || esse <ἀριστοπολεῖσθαι ὡς ἐν ἄδου δειπνησομέ- XI 9]
 νους>: SABINVS ASILIVS; uenustissimus inter rhe- 12
 toras scurra, cum hanc sententiam Leonidae rettu-
 lisset, ait: ego illi ad prandium promisissem, ad
 25 cenam renuntiassem. ATTALVS Stoicus qui solum
 uertit a Seiano circumscriptus, magnae uir eloquen-

1 * suadere isci uidere C suadere sci uidere T *ex dittochr.*
ortum, suadere scire uos uolo *Vahlen* suadere set irridere
Burs. || ue uolo O recolo *Burs. Madvig* || 2 et iuenet (iuuene
 Ta) anno tamquam O, *corr. Burs.* || 3 tusci C isti T || alios
 alia O, *corr. Haase* || 6 descriptiungula C || subtextam T || 8
 autem hanc O, *corr. Schult.* || 11 periculum O || 12 periculo-
 rum C periculosum T, *corr. Schult.* || fugere <quam pugnare>
c. Schult. || propugnantibus Ta || 13 fugientibus et hostes timen-
 dos fugientibus et ostes C || 14 neme C || dubitabit C dubitet
 BT || 15 pugeret Ba fugere et B *m. rec.* pugnaret A || transit
 O || 17 fuga *addidi* || 17. 18 quidem haec suasoriae O, *corr.*
Haase || 18 desertissima A || 21 *graeca om.* O || 22 retores B ||
 23 scura B || 25 attalus C

tiae, ex his philosophis quos uestra aetas uidit longe et subtilissimus et facundissimus, cum tam magna et nobili sententia certauit, et mihi dixisse uidetur animosius quam prior.... Occurrit mihi sensus in eiusmodi materia a SEVERO CORNELIO dictus tam- 5 quam de Romanis nescio an parum fortiter. Edicta in posterum diem pugna epulantes milites inducit et ait:

stratique per herbam,

Hic meus est, dixere, dies.

10

Elegantissime quidem adfectum animorum incerta sorte pendentium expressit, sed parum Romani animi seruata est magnitudo: cenant enim tamquam crastinum desperent. Quantum illis Laconibus animi erat qui non poterant dicere: 'hic dies est meus'. 15
13 Illud PORCELLVS Grammaticus arguebat in hoc uersu quasi soloecismum quod cum plures induxisset dicerent: 'hic meus est dies', non 'hic noster est', et in sententia optima id accusabat quod erat optimum. muta enim, ut 'noster' sit: peribit omnis 20 uersus elegantia, in quo hoc est decentissimum quod ex communi sermone trahitur; nam quasi prouerbii loco est: 'hic dies meus est'; et cum ad sensum rettuleris ne grammaticorum quidem calumnia ab omnibus magnis ingeniis summouenda habebit lo- 25 cum: dixerunt enim non omnes semel tamquam in choro manum ducente grammatico, sed singuli ex
14 iis: 'hic meus est dies'. Sed ut reuertar ad Leonidam et trecen||tos, pulcherrima illa fertur GLYCO-

3 ut mihi T || 4 Attali sententiam intercidisse uidit Schult. ||
5 dictū C || quamquam? || 6 parem A arem B || 9 gratique CTa || 10 es C || dixisse O || 12 perdentium C prudentium STa prādentium Tb || expressit C || 14 quantus T || 14. 15 animus erat iis T animis aeratis C, corr. Burs. || diest meus A || 16 procellus A || 17 plures dicerent induxisset diceret CVa plures induxisset dicere Tb (dicerent STa) || 18 meus dies est dies CT || 19 erat om. C || 20 multa O || peribuit CSTa || omnes B || decentissimum A || 23 loco et hic O || est om. A || 24 redtuleris C || 25 sumenda O || 27 chorum C || magnum T || 29 Gloyconis O

NIS sententia. . . . In hac ipsa suasoria non sane refero memoria ullam sententiam Graeci cuiusquam nisi DAMAE: ποῖ φεύξεσθε; ὅπλα τείχη. De positione loci eleganter dixit HATERIVS, cum angustias
 5 loci facundissime descripsisset: natus trecentis locus. CESTIVS cum <honores> descripsisset quos habituri essent, si pro patria cecidissent, adiecit; per sepulcra nostra iurabitur. NICETES longe disertius hanc phantasiam mouit et adiecit: . . . nisi antiquior
 10 Xerses fuisset quam Demosthenes † CΙΠΤΟΥ cui dicere. Hanc suam dixit sententiam aut certe non deprehensam, cum descripsisset oportunitatem loci et tuta undique pugnantium latera et angustias a tergo positas, sed aduersas hostibus . . . POTAMON 15
 15 magnus declamator fuit Mitylenis, qui eodem tempore uiguit quo LESBOCLES magni nominis et nomini respondentis ingenii: in quibus quanta fuerit animorum diuersitas in simili fortuna puto uobis indicandum, multo magis quia ad uitam pertinet quam si
 20 ad eloquentiam pertineret. Vtrique filius eisdem diebus decessit: LESBOCLES scolam soluit; nemo umquam amplius <declamantem audiuit; aequo> animo recessit POTAMON a funere filii: contulit se in scolam et declamauit. Vtriusque tamen adfectum temperandum puto:
 25 hic durius tulit fortunam quam patrem decebat, ille mollius <quam> uirum. POTAMON cum suasoriam de 16 trecentis diceret tractabat quam turpiter fecissent La-

3 ΤΙΕΥΦΕΤΖΕΖΕ (—ετοε B) otili ta teixh (telxei T) O, corr. Haase. Bücheler || 4 acerius O || 5 loci del. O. Ribbeck || factundissime discripsisset C || 5. 6 uerba natus (nactis T) . . . honores om. Ta || 6 * descripsisset honores TVb descripsisset CVa || 7 pro] piro Ba pira A || 8 * Nicetas O || desertius C || 10. 11 Demosthenes epitaphium diceret Burs. || 12 loci om. B || 13 tota B || 15 moylenis O || 16 nominis C || 18 obis C || 19 quasi C || 20 eloquentia C || 21 ampliore TVb || 22 declamantem audiuit; aequo add. O. Ribbeck, W. Wagner || regressit A regessit B segessit TV || 23 post tamen T postamen ABa || contulisse ABa || 25 dicebat ABaTa || 26 quam add. Burs. || uerum T || Potamoni C || 27 dicere C

cones hoc ipsum quod deliberassent de fuga et sic nouissime clausit..... Insanierunt in hac suasoria multi circa Othryaden: MVRREDIVS qui dixit: fugerunt Athenienses; non enim Othryadis nostri litteras didicerant. GARGONIVS dixit: Othryades qui periit ut falleret, reuixit ut uinceret. LICINIVS NEPOS: cuius exemplo || uobis etiam mortuis uincendum fuit. ANTONIVS ATTICVS inter has pueriles sententias uidetur palmam meruisse; dixit enim: Othryades paene a sepulcro uictor digitis uulnera compressit, ut tropaeo Laconem inscriberet. O dignum [in] Spartano atramentum! o uirum cuius ne litterae quidem fuere sine sanguine. CATIVS CRISPVS municipalis κακοξήλως dixit post relatum exemplum Othryadis: aliud ceteros, aliud Laconas decet: nos sine deliciis educamur, sine muris uiuimus, sine uita uincimus.

17 SENECA fuit, cuius nomen ad uos potuit peruenisse, ingenii confusi ac turbulenti, qui cupiebat grandia dicere, adeo ut nouissime morbo huius rei et tenebatur et rideretur; nam et seruos nolebat habere nisi grandes et argentea uasa non nisi grandia. Credatis mihi uelim non iocanti, eo peruenit insania eius, ut calceos quoque maiores sumeret, ficus non esset nisi mariscas, concubinam ingentis staturae haberet. Omnia grandia si quando inueniret probanti inpositum est cognomen uel, ut Messala ait, cognomen-

3 tarca A || utriadem C || 4 motydris O || 5 Carconius C Corgonius T || 6 cum O cuius Gron. || 7 exemplum C || 8 acticus O || interras plurares C inter plures T, corr. Burs. || 9 palam C || moyradas O || 10 * cessit C, l'pressit al'impressit Tmg || 10. 11 trophea laconum T || 11 inscribere deo C inscriberet deo T, corr. Gron. || 12 sacramento uirum O, corr. I. Bernays || 13 gaco(gato AT)zeos O || 14. 15 otyrdis dicebam (othryridi dicebat T) municipalis aliut O, corr. Gron. || 15 ceteras OTa || diliciis C || educamus T || 18 confugiae C || 22 insaniae, ut Schott. || 23 caceos ABa || esse C || 24 * habebat O || 25 grandia probati C grandia probata T, reliquis quae ex p. 21, 1 huc transposui omissis

tum, et uocari coepit Seneca Grandio. Is in hac suasoria cum posuisset contradictionem: 'at omnes qui missi erant a Graecia fugerunt' sublati manibus, insistens summis digitis — sic enim solebat
 5 quo grandior fieret — exclamat: gaudeo, gaudeo. mirantibus nobis quod tantum illi bonum contigisset, adiecit: totus Xerses meus erit. Item dixit: iste qui classibus suis maria subripuit, qui terras circumscripsit, dilatauit profundum, nouam rerum naturae
 10 faciem imperat, ponat sane contra caelum castra: commilitones habebo deos. SENIANVS multo poten-18 tius dixit: terras armis obsidet, caelum sagittis, maria uinculis: Lacones nisi succurritis mundus captus est. Decentissimi generis stultam sententiam
 15 referam VICTORIS STATORI, municipis mei, cuius fabulis memoria dignissimis aliquis † suasoria || occasione sumpsit contradictionem: At, inquit, trecenti sumus; et ita respondit: trecenti, set uiri, set armati, set Lacones, set ad Thermopylas; numquam
 20 uidi plures trecentos. LATRO in hac suasoria cum 19 tractasset omnia quae materia capiebat, posse ipsos et uincere, posse certe inuictos reuerti [et] beneficio loci; tum illam sententiam <adiecit>: si nihil aliud erimus certe belli mora. Postea memini auditorem
 25 Latronis ARBRONIVM SILONEM, patrem huius Silonis qui pantomimis fabulas scripsit et ingenium grande non tantum deseruit sed polluit, recitare

1 grandia aliquando inuenire. his (is T) in O, quae emendauit et transposuit; aliquando <mireris, aliquando> inuenta rideas. in Haase || 2 imposuisset C || ad C ait T, corr. Schult. || 4 summi digiti ABa || 5 quod C || fierat A || 6 qui C quid T, quod W. Müller || 10 imperauit O. Ribbeck || astra O || 11 potensius C || 13 ungtis T uingulis B || 15. 16 cuius in fabulis memoria dignissima sunt aliquae. Is in hac Schult.; an cuius f. m. d. aliquis <delectetur. Is in hac> suasoria? || 18 armatis ABa || 19 atermopoylasi C || 20 in haec C || 21 tractaset C || cupiebat ST || 22 euincere ST || et deleui || beneficia ST || adiecit add. Schult. || 24 moram C || 25 Arbronum C Abronum ST, corr. Burs. Apronium Schott Artorium O. Iahn. || 27 disseruit C

carmen in quo agnouimus sensum Latronis in his uersibus:

Ite agite, <o> Danai, magnum Paena canentes;
Ite triumphantes, belli mora concidit Hector.

Tam diligentes tunc auditores erant, ne dicam 5
tam maligni, ut unum uerbum surripi non posset:
at nunc cuilibet orationes in Verrem tuto <dicere>
20 licet pro suo. Sed ut sciatis sensum bene dictum
dici tamen posse melius, notate prae ceteris quanto
decentius Vergilius dixerit hoc quod ualde erat ce- 10
lebre 'belli mora concidit Hector':

[Verg.
Aen. XI
288 sqq.]

Quidquid ad aduersae cessatum est moenia Troiae
Hectoris Aeneaeque manu uictoria Graium
Haesit.

MESSALA aiebat hic Vergilium debuisse desinere: 15
quod sequitur

Et in decimum uestigia rettulit annum,
explementum esse, MAECENAS hoc etiam priori con-
parabat. Sed ut ad Thermopylas reuertar, DIOCLES
21 CARYSTIVS dixit... || APATVRIVS dixit... CORVO 20
rhetori testimonium stuporis reddendum est qui
dixit: 'quid? si iam Xerses ad nos suo mari nauigat,
fugiamus antequam nobis terra subripiatur'.
Hic est CORVVS qui cum temptaret scolam Romae
Sosio illi qui Iudaeos subegerat declamauit contro- 25
uersiam de ea quae apud matronas disserebat liberos

3 o om. O || peanentes A || 4 occidit A occidit occidit BS
TV || ore sectora C ore s;ora ST Orcus Hectors <habet> c.
Burs. || 5 nec C || 6 unus uerba CSTa unus uerba Tb, corr.
Spengel || possent Tb || 7 quilibet CSTa || inuertere S || * di-
cere om. O, habere tuto licet Vahlen || 8 sua A || 9 notata Tmg
non CSTa || 11 hectorum C hector. item STV || 12 Quodquia
aduerse gessatum est C || apud durae cessatum est Verg. l. l.
cessatum est apud durae STbVb cessatum est TaVa || moynia
C || troiaae B || 13 eneequod C || 15 uergiu A || 16 quid C || 17
annuum Ba || 18 mic(ch ST)enis O || prior A || 20 Carisius O ||

apatrus C apatus ST, corr. N. Faber || corruo C || 21 thore A.
tbore ST hore B, corr. Gron. || reddiu A || quid dixit C || 22
nauigiat B || 24 cum ostentaret Schott || 25 sunio O Sosio
Gron. || 26 dissirebat C

non esse tollendos et ob hoc accusatur reipublicae
laesae. In hac controuersia sententia eius haec ri-
debatur: 'inter pyxides et redolentis animae medi-
camina constitit mitrata contio'. Sed si uultis hi- 22
5 storicum quoque uobis fatuum dabo. TVSCVS ille
qui Scaurum Mamercum in quo Scaurorum familia
extincta est maiestatis reum fecerat, homo quam in-
probi animi tam infelicis ingenii, cum hanc suaso-
riam declamaret dixit: 'expectemus si nihil aliut,
10 hoc effecturi, ne insolens barbarus dicat: ueni, uidi,
uici', cum hoc post multos annos Diuus Iulius ui-
cto Pharnace dixerit. DVRION dixit: ἀνδρες . . .
Aiebat NICOCRATES Lacedaemonius insignem hanc
sententiam futuram fuisse, si media intercideretur.
15 Sed ne uos diutius infatuem, quia dixeram me FVSCI 23
ARELLI explicationes subiectorum, hic suasoriae
<finem> faciam: quarum nimius cultus et fracta
conpositio poterit uos offendere, cum ad meam aeta-
tem ueneritis: interim <non> dubito quin nunc uos
20 ipsa quae offensura sunt uitia delectent. ||

<SVASORIA III.>

Deliberat Agamemnon an Iphigeniam inmolet ne-
gante Calchante aliter nauigari fas esse.

ARELLI FVSCI PATRIS. Non in aliam condicio- 1
25 nem deus fudit aequora quam ne omnis ex uoto

1 tollendo sed C || 4 mirata O, corr. Schott. myrrhata potio
c. Gron. || siultis hitoricum C || 5 factum O || 6 scaurum CVa
scaurorum STVb || 7 facerat C || homo om. A || inprobi STa || 8
animittam A anmittam B || 10 effectū sit ST || 12 direxerit C ||
andres BST || 13 agebat CST || nicogrates C nichogrates ST ||
lacedemonies CST || insignā STa insignum C || 15 infatuem
T infatū A infantum B infanē S(?) || praedixeram ST || tusci
B || 16 areli C aurelii ST || * sic O || 17 * finem om. O || faciem C
facient Haase || 19 non om. O || qui nunc CVa an STVb || 22. 23
leganteo alchante STa legam teo alcantte C || 23 fuisse O,
fas esse Burs. || 24 * fuscii A fuscii BT

iret dies; nec ea sors mari tantum est: caelum
 specta: non sub eadem conditione sidera sunt? alias
 negatis imbribus exurunt solum, et miseri concre-
 mata agricolae lugent semina, et haec interdum anno
 lex est; alias serena elauduntur et omnis dies cae- 5
 lum nubilo grauat: subsidit solum et creditum sibi
 terra non retinet; alias incertus sideribus cursus est:
 [et ut] uariantur tempora neque soles nimis ur-
 guent neque ultra debitum imbres cadunt: quidquid
 asperatum aestu est, quidquid nimio diffluit imbre 10
 inuicem temperatur altero; siue ita natura disposuit
 siue, ut ferunt, luna cursu gerit — quae siue plena
 lucis suae est splendensque pariter adsurgit in cor-
 nua imbres prohibet, siue occupata nubilo sordidio-
 rem ostendit orbem suum non ante finit quam lu- 15
 cem reddit — siue ne lunae quidem ista potentia
 est, sed flatus qui occupauere annum tenent. quid-
 quid horum est, extra iussum dei tutum fuit adul-
 tero mare. At non potero uindicare adulteram.
 prior est salus pudicae; ne quid huius uirginitati 20
 timerem persequerbar adulterum. uicta Troia uirgi-
 nibus hostium parcam: nihil adhuc uirgo Priami
 2 timet. CESTI PII. Vos ego adhuc, di immortales,
 inuoco: sic reclusuri estis maria? obstate potius.
 Ne Priami quidem liberos immolaturus es. Describe 25
 nunc tempestatem: omnia ista patimur nec par-
 ricidium fecimus. Quod hoc sacrum est uirginis
 deae templo uirginem occidere? libentius hanc sa-

1. 2 ceterum ipsa O caelum specta Haase || 2 alia O,
 corr. Schott || 3 cremata BSTb cmenta Ta || 4 legunt O, corr.
 Haase || seminat hoc B || hoc CST || 5 lex es C || alia CSTa aliis
 Tb, corr. Burs. || 6 graua CSTa || subsidis CSTa || 8 et ut om. A
 et ST || 10 estus C || nimo A || diffluit C defluit ST || 11 tem-
 peratū C || siuita B siuit A || 12 luna consurgerit STa || regit
 quidam ap. Schott et Haase || 13 splendensque C || 14 occurret
 de ABa occurrit de ST occupata Bb || 15 quam in lucem O
 quam uicem Burs. || 16 reddit ST || ipsa O ista Haase || 23 * ergo
 ad hunc O, adhuc del. O. Ribbeck || diem mortales O, corr. N.
 Faber || 25 est STa || 27 uirgini deae extemplo? || 28 de templo STa

cerdotem habebit quam uictimam. CORNELII HISPANI. Infestae sunt, inquit, tempestates || et saeuiunt maria neque adhuc parricidium feci. Ista maria si numine suo deus regeret, adulteris clauderentur. MARILLI.

5 Si non datur nobis ad bellum iter, reuertamur ad liberos. ARGENTARI. Iterum in malum familiae nostrae fatale reuoluimur: propter adulteram fratris liberi pereunt. ista mercede nollem <eam> reuerti. at Priamus bellum pro adultero filio gerat.

10 DIVISIO. Hanc suasoriam sic diuisit FVSCVS ut 3 diceret, etiamsi aliter nauigare non possent, non esse faciendum, et sic tractauit ut negaret faciendum, quia homicidium esset, quia parricidium, quia plus inpendetur quam peteretur: peti <Helenam>, in-
15 pendi Iphigeniam; uindicari adulterium, committi parricidium. Deinde dixit, etiamsi non immolasset, nauigaturum; illam enim moram naturae, maris et uentorum, deorum uoluntatem ab hominibus non intellegi. Hoc CESTIVS diligenter diuisit: dixit enim
20 deos rebus humanis non interponere arbitrium suum; <ut> interponant, uoluntatem eorum ab homine non intellegi; ut intellegatur, non posse fata reuocari. si non sint fata, nesciri futura; si sint, non posse mutari. SILO POMPEIVS etiamsi quod esset diui- 4
25 nandi genus certum, auguriis negauit credendum: quare ergo, si nescit Calchas, adfirmat primum et scire se putat? Hic communem locum dixit in omnes qui hanc adfectarent scientiam; deinde: irascitur tibi, inuitus militat, quaerit sibi tam magno
30 testimonio apud omnes gentes fidem. In ea descri-

3 parieidium C || nomine A || 7 fratres CSTa || 8 mercedē A || * eam om. O || 9 adperiamus A || gerit Gron. || 10 nunc A || 11 nauigari C || 12 si C || 13 quo plus O || 14 inpendetur A || petit O || Helenam add. W. Wehle || 16 dein A || 19 estius C || duxit C || 21 ut Burs. om. C si ST || 23 nesciri Bb sacri ABa sacrari ST || 25 auguris CSTa auguri Tb || 28 scientiam Ba sententiam Ta

ptione <quam> primam in hac suasoria posui FVSCVS ARELLIVS Vergilii uersus uoluit imitari. Valde autem longe petiit et paene repugnante materia, certe non desiderante, inseruit. Ait enim de luna 'quae siue plena lucis suae est splendensque pariter 5 assurgit in cornua, imbres prohibet; siue occupata nubilo sordidiorem ostendit orbem suum, non || ante 5 finit quam lucem reddit'. At Vergilius haec quanto et simplicius et beatius dixit:

[Georg.
I 427
sqq.]

Luna reuertentes cum primum colligit ignes, 10
Si nigrum obscuro comprehenderit aere cornu,
Maximus agricolis pelagoque parabitur imber.

Et rursus:

[ib. 432]

Si

Pura nec obtunsis per caelum cornibus ibit. 15
Solebat autem FVSCVS ex Vergilio multa trahere, ut Maecenati imputaret: toties enim pro beneficio narrabat in aliqua se Vergiliana descriptione placuisse; sicut in hac ipsa suasoria dixit: 'cur iste inter eius ministerium placuit? cur hoc os deus ele- 20 git? cur hoc sortitur potissimum Pythius' — quo tantum non impie aiebat se imitatum esse Vergilia- 6] num 'plena deo'? Solet autem Gallio noster hoc aptissime ponere. Memini una nos ab auditione NICETIS ad Messalam uenisse. Nicetes suo impetu 25 ualde Graecis placuerat. quaerebat a Gallione Messala, quid illi uisus esset Nicetes? Gallio ait: 'plena deo'. quotiens audierat aliquem ex his declamato-

[Verg.
Ecl. III
59?]

1 quam *add. Burs.* || primum O, *corr. Burs.* || potuit C *om.* ST, 'posui *Burs.* || 3 petit O, *corr. Burs.* || pene CV pugne ST || repugnatae CVa || materie ST materiae C, *corr. Haase* || 4 desiderant CSTa || 5 lumi Ta || pari C || 6 cornu O || 8 * uicem O || 9 et *om.* A || 11 compenderit STa cum praeniderit B || aera O || 14 Sin *Vergil. l. l.* || 14 obtusi ST || 16 tuscus O || 18 aliqua sae C || 19. 20 triste inter nos eius *Schult.* iste in triste *Burs.* || 21 * poetis quod O, Phoebus quo *Gron.* || 22 tanto nemine C tanto nomine ST || inepte aiebat O. *Ribbeck* || si CSTa || Vergilium O, *corr. Gron.* || 23 hoc Gallio noster hoc ST || 27 usus CSTa

ribus quos scolastici caldos uocant, statim dicebat: 'plena deo'. Ipse Messala numquam aliter illum ab noui hominis auditione uenientem interrogauit, quam ut diceret: 'numquid plena deo'? Itaque hoc ipsi
 3 iam tam familiare erat ut inuito quoque excideret. Apud Caesarem cum mentio esset de ingenio Hateri 7 consuetudine prolapsus dixit: 'et ille erat plena deo'. quaerenti deinde quid hoc esse uellet uersum Vergilii retulit et quomodo hoc semel sibi apud
 10 Messalam excidisset et nunquam <non> postea potuisset excidere. Tiberius ipse Theodoreus offende- batur Nicetis ingenio, itaque delectatus est fabula Gallionis: hoc autem dicebat Gallio Nasoni suo ualde placuisse; itaque fecisse illum quod in multis
 15 aliis uersibus || Vergilii fecerat, non subripiendi causa, sed palam mutuandi, hoc animo ut uellet agnosci; esse autem in tragoedia eius:

feror huc illuc, ut plena deo.

Iam <si> uultis ad FVSCVM reuertar et descriptionibus
 20 eius uos statim satiabo ac potissimum eis quas in uerisimilitudinis tractatione posuit, cum diceret omnino non concessam futurorum scientiam.

1 scolasti ABaST || 2 ipse la A || 2. 3 agnouit O, corr. Bursian; ab ignoti Haase || 3 * interrogat CVa interrogatū STVb || 5 iamiam O, corr. Burs. || 7 erit ST || 8 quaerent C || hoc sibi uellet Schult. || 9 sibi hoc semel ST || 10 excidissee C || non add. Schult. || 11 theodorus ST teodoris A teodorus B || 12 pabula C || 15 subrupiendi C || 16 * mutandi AST inutandi B, imitandi uolgo || 18 ueplena AST ueplane B; uolo plena c. O. Ribbeck || 19 iam ultis B iam multis AST, si add. Schult. || et scriptionibus A scriptionibus B || 20 nos STa || satium ABa statim Bb, om. ST || hec O ac Tmg Haase || quasi C || 21 similitudinis O, corr. Schult.

<SVASORIA IIII.>

Deliberat Alexander Magnus an Babylona intret,
cum denuntiatus esset illi responso auguris
periculum.

- 1 ARELLI FVSCI. Quis est qui futurorum scientiam 5
sibi vindicet? nouae oportet sortis is sit qui iubente
deo canat, non eodem contentus utero quo impru-
dentes nascimur: quandam imaginem dei praeferat
qui iussa exhibeat dei. Sic est; tantum enim regem
tantique rectorem orbis in metum cogit. Magnus 10
iste et supra humanae sortis habitum sit cui liceat
terrere Alexandrum: ponat iste suos inter sidera
patres et originem caelo trahat, agnoscat suum
uatem deus; non eodem uitae fine, aetate magna,
extra omnem factorum necessitatem caput sit quod 15
gentibus futura praecipiat. Si uera sunt ista, quid
ita non huic studio seruit omnis aetas? cur non ab
infantia rerum naturam deosque qua licet uisimus,
cum pateant nobis sidera et interesse numinibus li-
ceat? quid ita inutili desudamus facundia aut peri- 20
culosis atteritur armis manus? an melius alio pignore
2 quam futuri scientia ingenia surrexerint? Qui uero
in media se, ut praedicant, factorum misere pignora
natales inquirunt et primam aevi horam omnium
annorum habent nuntiam, quo ierint motu sidera, 25
in quas discucurrerint partes, contrane || deus steterit,

2 a C || * babylonia C babyloniam ST || 5 aureli C || 6 is
om. ST || 7 contemptum CTa conceptus Tb || 10 metu AST ||
magnis B || 11 est supra C || 12 nos C || 14 aetate magna del.
Haase Konitz. || 15 futurorum O, factorum Schult. || 16 qui Ta
quin CS || 18 uisimus A uisumⁱus B, quaesiuius O. Ribbeck ||
19 nominibus A || 20 inutile Aa || * desidemus O || 21 ad C || 22
quid O || 24 uerba nat. inq. post 25 nuntiam transp. Kon. ||
prima melioram C prima meliorem ST, corr. Haase Burs. || 25
habentes Haase || <quaerunt> quo O. Ribbeck || moto C || 26
deos Schult. || isteterint C

an placidus adfulserit sol; an plenam lucem, <an>
 initia surgentis acceperit, an abdiderit in noctem
 obscurum caput luna; Saturnus nascentem, an ad
 bella Mars militem, an negotiosum in quaestus Mer-
 5 curius exceperit, an blanda adnuerit nascenti Venus,
 an ex humili in sublime Iuppiter tulerit aestimant:
 tot circa unum caput tumultuantis deos! Futura 3
 nuntiant: plerosque dixere victuros, at nihil me-
 tuentis oppressit dies; aliis dedere finem propin-
 10 quum, at illi superfuere agentes inutilis animas;
 felices nascentibus annos spoponderunt, at fortuna
 in omnem properavit iniuriam. incertae enim sortis
 uiuimus: unicuique ista pro ingenio finguntur, non
 ex fide scientiae. Erit aliquis orbe toto locus qui
 15 te victorem non uiderit? Babylon ei cluditur cui
 patuit Oceanus.

DIVISIO. In hac suasoria nihil aliud tractasse 4
 FVSCVM scio quam easdem quas supra retuli quae-
 stiones ad scientiam futuri pertinentis. Illud quod
 20 nos delectauit praeterire non possum. Declamitaue-
 rat FVSCVS ARELLIVS controuersiam de illa quae
 postquam ter mortuos pepererat somniasse se dixit,
 ut in luco pareret. Valde in uos contumeliosus
 fuero, si totam controuersiam quam ego intellego
 25 me dicere... <cum> FVSCVS declamaret et a parte
 aui non agnoscentis puerum tractaret locum contra

1 sol in plenam CSTa || 1. 2 anuitia ST inuitia C || 2 acce-
 perint O || 3 nascentem C, nasc. ad cultum agrorum *add.*
Kon. || 4 maris C || 6 sublim C || tulerint C || 8 nuntiantes
Schult. || et O at *W. Müller* || 10 agentes inutili anime C
om. Ta alii STb, *corr. Haase. O. Ribbeck* || 11 adnos C || 12
 incertae enim Tb enim incertae STa incertae C || 13 uiuimus
 enim C uiu. omnes *Kon.* || figuntur ST || 14 ex ui scientie de
 erit STVb ex uide erit AVa ex ide erit B; ex fide. Erit
Burs. || tot A tota Ba || 15 uictore ABa || Babylo ni C Baby-
 lone STa e Babylonia Tb, Babylon ei *Freinsheim in Curt. ind.*
s. v. Babylon. || clauditur ST || 18 fuscus C || 19 qui Ta || 20
 uos delectabit? || declamitabat O, *corr. Schult.* || 25 <posuero>
N. Faber || cum *add. N. Faber* || 25. 26 apte aut O, *corr. N.*
Faber

somnia et deorum prouidentiam, et male de magnitudine eorum dixisset mereri eum qui illos circa puerperas mitteret, summis clamoribus illum dixit Vergili uersum:

[Aen.
III 379]

Scilicet is superis labor est, ea cura quietos
Sollicitat.

5

5 Auditor FVSCI quidam cuius pudori parco, cum hanc suasoriam de Alexandro ante Fuscum diceret, putabat aequae belle poni eundem uersum et dixit: ||

Scilicet is superis labor est, ea cura quietos
Sollicitat.

10

FVSCVS illi ait: si hoc dixisses audiente Alexandro, scisses apud Vergilium et illum uersum esse:
capulo tenus abdedit ensem.

[Aen.
II 553]

Et quia soletis mihi molesti esse de FVSCO, quid fuerit, quare nemo uideretur dixisse cultius, ingeram uobis Fuscinas explicationes. Dicebat autem suasorias libentissime et frequentius Graecas quam Latinas. HYBREAS in hac suasoria dixit: *οἶον ἔσχευ ἡ Βαβυλῶν μάντιν ὀχύρωμα.*

20

<SVASORIA V.>

Deliberant Athenienses an tropaea Persica tollant, Xerse minante redituum se nisi tollerentur.

1 ARELLI FVSCI. Pudet me uictoriae uestrae si fugatum creditis Xersem ut reuerti possit. Tot caesa milia, nihil ex tanta acie relictum minanti nisi quod uix fugientem sequi possit; totiens mersa classis; quid Marathona, quid Salamina referam? pudet di-

3 puerperos C || 5 silicet ST || 7 porco A pco T || 8 putabat Tb putabit CSTa putauit uolgo || 9 et om. ST || 10 silicet ST || quitos C || 13 te illum ST || 14 abdit tensem C || 19 εκχη O || 20 ANTIN O || oxypama A || 22 trophea passim CST, eropea A || 23 Xerxe passim A || minate C || si STa || tolleretur B || 24 sic fugatum ST; si ita c. Burs.

cere: dubitamus adhuc an uicerimus. Xerses ueniet?
 nescio quomodo languet circa memoriam iacturae
 animus et disturbata arma non repetit. prior enim
 metus futuri pignus est et amissa ne audeat amis-
 5 surum monent. Vt interdum in gaudio surgit ani-
 mus et spem ex praesenti metitur, ita aduersis fran-
 gitur. Omnis destituit animum dies ubi ignominia
 spem premit, ubi nullam meminit aciem nisi qua
 fugerit; errat circa damna sua et quae male exper-
 10 tus est uota deponit. Si uenturus esset non mina-
 retur: saeuis ira ardet ignibus et in pacta non sol-
 uitur. Non denuntiaret si uenturus esset neque 2
 armaret nos nuntio nec instigaret uictricem Grae-
 ciam nec sollicitaret arma || felicia: magis superueniret
 15 inprouidis: nam et <antea> arma indenuntiata mo-
 uerat. Quantumcunque Oriens ualuit primo in Grae-
 ciam impetu effusum est: hoc ille numero ferox et
 in deos arma tulerat. extincta tot ante Xersem
 milia, tot sub ipso, iacent: nulli nisi qui fugerunt
 20 supersunt. Quid dicam Salamina? quid Cynaegiron
 referam et te Polyzele? et hoc agitur, an uiceris?
 Haec ego tropaea de <te> posui, haec in totius con-
 spectu Graeciae statui, ne quis timeret Xerxem mi-
 nantem. Me miserum, pugnante Xerxe tropaea
 25 posui, fugiente tollam? Nunc Athenae uincimur:
 non tantum credetur redisse set uicisse Xerses. Non 3
 potest Xerses nisi per nos tropaea tollere. Credite
 mihi, difficilest adtritas opes recolligere et spes fra-
 ctas nouare et <ex> paenitenda acie in melioris euen-

3 armata A || 4 regnus C rebus ST, corr. Schott || esset
 O, corr. Haase || amisse STa || 5 gaudia O, corr. O. Iahn || 7
 est sit CSTa aest situ Tb corr. Schott, destruit Burs. || 11 suis
 ira O, corr. Schult. || pactarion STaV || 15 etiam antea O. Reb-
 ling || antea om. O, add. Schulting || moueret O, corr. Burs. ||
 17 illo O || 18 extincto tante serse C || xerse ST || 19 iacerent
 CSTa iacuerunt Burs. || 21 poly(i)teles O, corr. Schott coll.
 Diog. Laert. I 2, 8, 56 || uiceritis? || 22 * de posui CSTa posui
 Tb, ideo posui Schult. || 25 cathene C || 29 ex add. Schult.

tus fiduciam surgere. CESTI PII. Inferam, inquit, bellum. alia mihi tropaea promittit. Potest maior uenire quam uictus est? ARGENTARII. Non pudet uos? pluris tropaea uestra Xerxes aestumat quam uos.

4 DIVISIO. EVSCVS sic diuisit: etiamsi uenturus est 5 Xerses nisi tollimus, non sunt tropaea tollenda. Confessio seruitutis est iussa facere: si uenerit uincemus; hoc non est diu colligendum de eo: dico 'uincemus' quem uicimus. Sed ne ueniet quidem: si uenturus esset non denuntiaret; fractus est et 10 uiribus et animo. CESTIVS et illud adiecit, quod in prima parte tractauit, non licere Atheniensibus tropaea tollere: commune in illis ius totius Graeciae esse; communem uictoriam, bellum fuisse commune. deinde ne fas quidem esse: numquam factum ut 15 quisquam consecratis uirtutis suae operibus manus adferret. Ista tropaea non sunt Atheniensium, deorum sunt; illorum bellum fuit, illos Xerxes uinculis, illos sagittis persequabatur. Hic omnia ad impiam 5 et superbam Xerxis militiam pertinentia. Quid ergo? 20 bellum habebimus? habuimus; et si Xersem remoueris, inuenietur alius hostis: numquam magna imperia otiosa. Enumeratio bellorum prospere ab Atheniensibus gestorum. Deinde non erit bellum: Xerxes enim non ueniet. multo timidiore esse quom su- 25 perbiissimi fuerint. Nouissime, ut ueniat, cum quibus ueniet? reliquias uictoriae nostrae colliget: illos adducet quos priore bello quasi inutiles reliquerat, aut

1 cesti pii *om.* A || 2 postest Ba || 3 podest *in* potest *corr.* A || 5 eiamsi A || 6 si STa || 8 colliendum deo C || 9 nec STa || 10. 11 sed uiribus C || 11 * dicit O || 14 communem (commune A) bellum fuisse commune uictoriam C || 16 munus O || 17 ferret C auferret ST; inferret O. *Iahn*, 16 consecratum — munus auferret *Burs.* || 19 illo A || sagitis ST agitis B || * haec omnia O; uerba haec ... pertinent interpolatori debere coniec. *Kon.* || 20 superbiam STa || * pertinent ea quid C pertinent ecquid TV p. et quid S || remouebis O, *corr.* *Schult.* || 23 enim A omnium BST, *corr.* ego, *Haase* || 25 quam O, *corr.* O. *Ribbeck* || 28 reliquias nouit O, *corr.* *Burs.* qui et reliquit domi et si — constituti sunt proposuit

si qui ex fuga consecuti sunt. nullum habet militem nisi aut fastiditum aut uictum. ARGENTARIVS 6 his duobus contentus fuit: aut non uenturum Xerxen, aut non esse metuendum si uenerit. his solis 5 institit, et illud dixit quod exceptum est: 'tollite', inquit, 'tropaea'. si uicisti, quid erubescis? si uictus es, quid imperas? Locum mouit non inutiliter: iudicare quidem se neque Xerxen neque iam quemquam Persarum ausurum in Graeciam effundi; sed 10 eo magis tropaea ipsis tuenda, si quis umquam illinc uenturus hostis esset, ut conspectu tropaeorum animi militum accenderentur, hostium frangerentur. BLANDVS dixit: repleat ipse prius Atho et maria in 7 antiquam faciem reducat. apparere uult posteris 15 quemadmodum uenerit: appareat quemadmodum redierit. TRIARIVS omni dimissa diuisione tantum exultauit quod Xerxen audiret uenire: adesse ipsis nouam uictoriam, noua tropaea. SILO POMPEIUS uenusto genere sententiae usus est: 'nisi tollitis', inquit, 'tropaea, ego ueniam'. hoc ait Xerses: nisi haec 20 tropaea tollitis, alia ponetis. Alteram partem solus 8 GALLIO declamauit et hortauit ad tollenda tropaea; dixit gloriae nihil detrahi: mansuram enim memoriam uictoriae quae perpetua esset; ipsa tropaea et 25 tempestatibus et aetate || consumi; bellum suscipiendum fuisse pro libertate, pro coniugibus, pro liberis: pro re superuacua et nihil nocitura si defieret non esse suscipiendum. Hic dixit utique uenturum Xerxen et descripsit aduersus ipsos deos tumentem; 30 deinde habere illum magnas uires: neque omnes

1 sequi A unde inutiles noluit sequi relicuis deletis c. Kon. || 2. 3 Argentarii. Vsis CTa || 3 aut uenturum A || 5 exceptum C || 7 iocum STb || 9. 10 effundisse, deo C effundisse. Ideo STa, corr. Schott || 10 ipsi C || 11 trophea A || 12 accenderent C || 13 ipse se C || hatos C hiatus ST, corr. Bursian || 14 uoluit ST || 17 xermē STa || ad se O, adesse Haase || 19 sententia CSTa || 21 illa BSTa illā A || 22 ortauit C || 27 fieret O, corr. H. Sauppe

illum copias in Graeciam perduxisse nec omnes in Graecia perdidisse; timendam esse fortunae uarietatem; exhaustas esse Graeciae uires nec posse iam pati alterum bellum: illi esse inmensam multitudinem hominum. Hoc loco disertissimam sententiam 5 dixit quae uel in oratione uel in historia ponatur: diutius illi perire possunt quam nos uincere.

<SVASORIA VI.>

Deliberat Cicero an Antonium deprecetur.

- 1 Q. HATERIVS. Sciant posteri potuisse Antonio 10
seruire rempublicam, non potuisse Ciceronem. Laudandus erit tibi Antonius: in hac causa etiam Ciceronem uerba deficient. Crede mihi, quam diligenter te custodieris faciet tamen Antonius quod Cicero tacere non possit. Si intellegis, Cicero, non dicit 15
'roga ut uiuas', sed 'roga ut seruias'. Quemadmodum autem hunc senatum intrare poteris, exhaustum crudeliter, repletum turpiter? intrare autem tu senatum uoles in quo non Cn. Pompeium uisurus <es>, non M. Catonem, non Lucullos, non Hortensium, 20
non Lentulum atque Marcellum, non tuos, inquam, consules Hirtium ac Pansam? Cicero, quid in alieno
2 saeculo tibi? iam nostra peracta sunt. M. Cato solus maximum uiuendi moriendique exemplum mori maluit quam rogare — nec erat Antonium rogatu- 25
rus — et illas usque ad ultimum diem puras a ciuili sanguine manus in pectus sacerrimum armauit.

5 homini C || 6 ponitur O, corr. Schult. || 9 an om. C ||
12 erat Ba || ubi CSTa || 13 deficient CSTa || * cum O || 16 bis uti
ST || 17 sanatum B || 18 turoiter C || senatus B || 19 es om. O ||
22 hac B hęc A || 23 ubi CSTa tibi Tb || paracta B || K. M.
Cato B Cato ST || 24 moriendique STa || 25 maluit C || neg C ||
erat B || antonium antonium Aa || 26 curas C || 27 sanguinem
C || in sectus acerrimem C infectas acerrime ST, corr. Burs.

Scipio cum gladium penitus abdidisset, quaerentibus
 qui in nauem transiuerant militibus imperato||rem
 'imperator', inquit, 'bene se habet'. uictus uocem
 uictoris emisit. 'Vetat', inquit, 'Milo rogari iudi-
 5 ces': i nunc et Antonium roga. PORCI LATRONIS. 3
 Ergo loquitur umquam Cicero ut non timeat Anto-
 nius, loquitur umquam Antonius ut Cicero timeat?
 Ciuilis sanguinis Syllana sitis in ciuitatem redit, et
 ad triumviralem hastam pro uectigalibus ciuium Ro-
 10 manorum mortes locantur; unius tabellae albo Phar-
 salica ac Mundensis Mutinensisque ruina uincitur,
 consularia capita auro rependentur: tuis uerbis [Ci-
 cero] utendum est: 'o tempora, o mores!' Videbis<sup>[in Ca-
 tit. I, 1, 2]</sup>ardentes crudelitate simul ac superbia oculos; uide-
 15 bis illum non hominis sed belli ciuilis uultum; ui-
 debis illas fauces per quas bona Cn. Pompei transi-
 uerunt, illa latera, illam totius corporis gladiatoriam
 firmitatem; uidebis illum pro tribunali locum quem
 modo magister equitum, cui ructare turpe erat, uo-
 20 mitu foedauerat: supplex accadens genibus depreca-
 beris? eo ore cui se debet salus publica humilia in
 adulationem uerba summittes? Pudeat: Verres quo-
 que proscriptus fortius periit. CLAUDI MARCELLI 4
 AESERNINI. Occurrat tibi Cato tuus cuius a te lau-
 25 data mors est: quicquam ergo tanti putas, ut ui-

1 gaudium A || ponitur ASTa ponitus B poni Tb, *corr.*
Burs. || abdidisse ABaT || 2 transierant T || 4 uictorie O ||
 misit ABaST || rogare O || iudicis A || 5 u nucet C v ñc et ST,
corr. Schott || rogat T || 7 annomeos ut Ba an ut A || 8 sylla B ||
 ciuitate A uitatem Ba || 9 ciues Romani CSTa || 10 iniusta bella
 O, *corr. Gron.* || molbo A || 11 mutiniensisque O || 12 Cicero
deleui cum A || 15 uidebas A || 16 transierunt ST || 17 clama-
 toriam CSTa. || 18 loco quo AST loco quomodo B, *corr.*
Schott || 19 cum raptaretur p̄erat O, *corr. Schott* || 20 accades
 A accadar B || 21 et ore O, *corr. Haase* || 22 adulatione O ||
 summittentes A m. pr. || * uerrem O || quodque CSTa quod Tb ||
 23 perit BST parit A, *corr. Burs.* || CLMarylli B CLPMarylli A
 CYRIMarilli T, *corr. N. Faber* || 24 tusculus a te CSTa || 24. 25
 laudat amor C

tam Antonio debeas? CESTI PII. Si ad desiderium
populi respicis, Cicero, quandoque perieris parum
uixisti; si ad res gestas, satis uixisti; si ad iniurias
fortuna et praesentem reipublicae statum, nimium
diu uixisti; si ad memoriam operum tuorum, semper 5
uicturus es. POMPEI SILONIS. Scias licet tibi non
expedire uiuere, si Antonius permittit ut uiuas.
Tacebis ergo proscribente Antonio et rempublicam
laniante? [et] ne gemitus quidem tuus liber erit. malo
populus Romanus mortuum Ciceronem quam uiuum 10
5 desideret. TRIARI. 'Quae Charybdis est tam uorax?
[Cic. Phil. II 27, 67] Charybdim dixi, quae si fuit, animal unum fuit; uix
medius || fidius Oceanus tot res tamque diuersas uno
tempore absorbere potuisset'. Huic tu saeuienti
putas Ciceronem posse subduci? ARELLI FVSCI pa- 15
tris. Ab armis ad arma discurritur: foris uictores
domi trucidamur, domi in sanguine intestinus hostis
incubat: quis non hoc populi Romani statu Cice-
ronem ut uiuat cogi putat? Rogabis, Cicero, tur-
piter Antonium, <et> frustra. Non te ignobilis tu- 20
mulus abscondet; idem uirtutis tuae qui finis est
mortalium. humanorum operum custos memoria,
quae magnis uiris uitam perpetuat, in omnia te
6 saecula sacratum dabit: nihil aliud intercidet quam
corpus fragilitatis caducae, morbis obnoxium, casi- 25
bus expositum, proscriptionibus obiectum; animus
uero diuina origine haustus, cui nec senectus ulla
nec mors, onerosi corporis uinculis exsolutus ad
sedes suas et cognata sidera recurret. Et tamen si

2 quando T quanto C, corr. Schott || 2. 3 parum uicisti
C || 4 praesenti A || 8 rep̃ C || 9 et deleui || 11 quod caribdis C
|| 13 midius B || ono B || 14 absoluere CSTa || 15 subdici A || pa-
tris om. T || 17 bis dū O, domi Schott || 20 et add. Schult. ||
21 abscondit A || uirtuti O || uirtutis tuae <uitae>que finis
est. Imm. operum (del. humanorum) Madvig || 22 immortalium
O, corr. Gron. || memoriā A || 23 * que manus uiri (magni uiri
Tmg) uita perpetua est O quae mansura perpetua est Madvig.
qua mansura u. perpetuo est Schult. || 24 secuta CSTa || 25
moribus obnoxium B || 28 exsulatus Aa || 29 recurrit C

ad aetatem annorumque numquam observatum uiris
 fortibus numerum respicimus, sexaginta supergressus
 es nec potes non uideri nimis uixisse, qui moreris
 reipublicae superstes. Vidimus furentia toto orbe
 5 ciuilia arma, et post Italicas Pharsaliasque acies
 Romanum sanguinem hausit Aegyptus. quid in-
 dignamur in Ciceronem Antonio licere <quod> in
 Pompeium Alexandrino licuit? an non sic occidun-
 tur qui ad indignos confugiunt? CORNELI HISPANI. 7
 10 Proscriptus est ille qui tuam sententiam secutus est:
 tota tabula tuae morti proluditur; alter fratrem pro-
 scribi, alter auunculum patitur: quid habes spei?
 ut Cicero periret tot parricidia facta sunt. Repe-
 tas tecum tot patrocinia, tot clientelas et maximum
 15 beneficiorum tuorum, <republicam> ipsam: iam intel-
 leges Ciceronem in mortem cogi posse, in preces non
 posse. ARGENTARI. Explicantur triumuiralis regni
 delicata conuiuia et popina tributo gentium instrui-
 tur; ipse uino et somno marcidus deficientes oculos
 20 ad capita proscriptorum || leuat. iam ad ista non sa-
 tis est dicere: 'hominem nequam!' [Cic. Phil.
 II 31, 77]

DIVISIO. LATRO sic hanc diuisit suasoriam: etiam- 8
 si impetrare uitam ab Antonio potes, non est tanti
 rogare; deinde: impetrare non potes. In priora illa
 25 parte posuit turpe esse cuilibet Romano, nedum
 Ciceroni, uitam rogare: hoc loco omnium qui ultro
 mortem adprehendissent exempla posuit. deinde:

3 potes uideri non O, corr. *Schult.* || 4 rep̄ B || superstites
 C || toto orbe furentia toto orbe ST || 5 parsiliasq; A || 6 quin
 C, quod *W. Müller* || 7 Cicerone O, corr. *Gron.* || quod add. *Gron.* ||
 8 Pompeio O, corr. *Gron.* || ad non C || 11 toto A || 13. 14 * repete
 agecum O; tecum *Schult.* agedum *Haase, Burs.* || 15 remp. add.
Schult. || ipsum O || 17 triumuralis B || 19 ipso A || 20 pro-
 storum A || 21 hominem quam B || 22 diuisionem suasoriam

^b A Ba S Ta V diuisit suasoriam ^a Tb diuisit omnem s. Bb ut uid. ||
 23 impetrare ST || Antonio (antonino B). Nō potes tanti C S Ta
 A. non est tanti Tb, corr. *Burs.* || 24 priora A || 26 tam rogare
 A tam rogaret B

inutilis uita futura et morte grauior detracta libertate. hic omnem acerbitatem seruitutis futurae descripsit. deinde: non futuram fidem impetranti beneficium. hic cum dixisset: aliquid erit quod Antonium offendat aut factum tuum aut dictum aut 5 silentium aut uultus, adiecit sententiam: haut enim placiturus es. ALBVCIVS aliter diuisit: primam partem fecit moriendum esse Ciceroni, etiamsi nemo proscriberet eum: hic insectatio temporum fuit. Deinde: moriendum esse illi sua sponte, quom moriendum esset etiamsi mori noluisset: graues odiorum causas esse; maximam causam proscriptionis ipsum esse Ciceronem. Et solus <de> declamatoribus temptauit dicere non unum illi esse Antonium infestum. hoc loco dixit illam sententiam: si cui 15 ex triumuiris non es inuisus, grauis es. et illam sententiam quae ualde excepta est: roga, Cicero, exora unum, ut tribus seruias. CESTIVS sic diuisit: 10 mori tibi utile est, honestum est, necesse est, ut liber et inlibatae dignitatis consummes uitam. hic illam sententiam dixit audacem: ut numereris cum Catone qui seruire <ne> Antonio quidem nondum domino potuit. MARCELLVS hunc sensum de Catone melius: usque eone omnia cum fortuna populi Romani conuersa sunt, ut aliquis deliberet, utrum 25 satius sit uiuere cum Antonio, an mori cum Catone? Sed ad diuisionem CESTI reuertamur. Dixit utile esse, ne etiam cruciatus corporis pateretur:

1 utilis illis (illa Ta) O, corr. Haase || graniora A || 3 * futurum fidei O || impetratae O, corr. Haase || 4 erat Ba || 6 aut erit C haut enim T hanc(?) enim S hanc: unde enim ei Schult. || 9 cum haec O, corr. Schult. || 10 est ille (illi Tb) se sua O, corr. Burs. || * quā CSTa quia Tb, quoniam Haase || 12 causa A || 13 * de om. ABaSTa ex B m. rec. Tb || 16 esset BST est et A || 16. 17 illa sententia O, corr. Schult. || 18 unum om. ST || seruibas A || 19 ut ille C || 20 consumes BST || 22 ne add. Burs. || nundum O || 23 domino non potuit Tb || 26 a A || 27 diuisione C || 28 utile C

non simplici illum modo periturum, si [in] Antonii
manibus inci||disset. in hac parte cum descripsisset
contumelias insultantium Ciceroni et uerbera et tor-
menta, dixit illam multum laudatam sententiam:
5 tum mehercules, Cicero, cum ueneris ad Antonium,
mortem rogabis. VARIUS GEMINVS sic dixit: hor- 11
tarer te, si nunc alterutrum utique faciendum esset,
aut moriendum aut rogandum, ut morereris potius
quam rogares; et omnia complexus est quae a
10 ceteris dicta erant. Addidit et tertium: adhorta-
tus est illum ad fugam. illic esse M. Brutum, illic
C. Cassium, illic Sex. Pompeium. et adiecit illam
sententiam quam Cassius Seuerus unice mirabatur:
qui deficimus? et respublica suos triumuiros habet.
15 Deinde etiam quas petere posset regiones percucur-
rit: Siciliam dixit uindictam esse ab illo, Ciliciam
a proconsule egregie administratam, familiares stu-
diis eius et Achaiam et Asiam, Deiotari regnum
obligatum beneficiis, Aegyptum et habere beneficii me-
20 moriam et agere perfidiae paenitentiam. sed maxime
illum in Asiam et in Macedoniam hortatus est in
Cassi et in Bruti castra. Itaque CASSIVS SEVERVS
aiebat alios declamasse, Varium Geminum uiuum
consilium dedisse.
25 Alteram partem pauci declamauerunt. nemo ausus 12
est Ciceronem ad deprecandum Antonium hortari,
bene de Ciceronis animo iudicauerunt. GEMINVS
VARIUS declamauit alteram quoque partem et ait:
spero me Ciceroni meo persuasurum ut uelit uiuere.
30 quod grandia loquitur et dicit: 'mors nec imma- [Cic. in
Cat.
IV 2, 3]

1 in *deleui* || antonio A *m. pr.* || 2 manim⁹ Ta || hanc A ||
5 * tu O || 6 gemitus A || ocarer A || 7 * si non O || aliter utrum
CSTa || 8 moreris A || 10 * aliquid O, aliquid est *Haase* || 14
quid O, *corr. O. Iahn* || deficimus O, *corr. Burs.* te faciemus
Haase || 15 religiones C || 16 Ciliciam] ciliā A || 17 familiare
C || 18 deiotare B dei optari STa || 20. 21 maximā illam A ||
23 audiebat C || uarrum C utrum STa || uiū STa biuū Tb l'unum
Tmg *Schult.* || 28 clamauit CSTa

tura consulari nec misera sapienti', non mouet me: ideo tamen <non> peribit; ego belle mores hominis noui: faciet, rogabit. nam quod ad seruitutem pertinet, non recusabit; iam collum tritum habet; et Pompeius illum et Caesar subiecerunt: ueteranum 5 mancipium uidetis. et complura alia dixit scurrilia 13 ut illi mos erat. Diuisit sic ut diceret non turpiter rogaturum, non frustra rogaturum. In priore parte illud posuit, non esse turpe ciuem uictorem rogari a uicto. || hic quam multi rogassent C. Caesarem, hic 10 et Ligarium. deinde ne iniquum quidem esse Ciceronem satisfacere, qui prior illum proscripsisset, qui hostem iudicasset; ab eo semper nasci satisfactionem † ac dacto rogari. deinde non pro uita illum, sed pro republica rogaturum: satis illum sibi uixisse, 15 reipublicae parum. In sequenti parte dixit exorari solere inimicos, ipsum exoratum a Vatinius, Gaio quoque Verri adfuisse. facilius exorari Antonium posse qui, cum tertius esset, reliquis III <uiris> hanc tam speciosam clementiae occasionem praeriperet. 20 fortasse ei irasci Antonium, quia ne tanti quidem 14 illum putasset quem rogaret. Fuga quam periculosa esset cum descripsisset, adiecit quocunque peruenisset seruiendum illi esse: ferendam esse aut Cassii uiolentiam aut Bruti superbiam aut Pompei stultitiam. 25

Quoniam in hanc suasoriam incidimus non alienum puto indicare, quomodo quisque se ex histo-

1 monet A || 2 * ideotam (idiotam ST) perit C, ne ideo uitam petat *Schult.* || 3 faciet B || 4 recusabit A || 5 subiecerunt A || ueteranum ... dixit *om.* Ta || 6 scurrilia C || 8 priori T || 9 esse non A || 11 esse quidem ST || 12. 13 qui etem C quietum ST, *corr. Gron.* qui litem incohasset *Burs.* qui et aequum iudicasset *Schult.* || 13 ab reo *Schult.* || 14 dacto A dato BST data *Burs.* <eum> aequo pacto rogare *W. Wagner* || 15 rip. A || 16 rei parum C || 17 solet Aa || exortatum C || 18 uerra A || adfuturum fuisse *Schult.* || 19 tertio C || * nequis tribus O || 20 pertiret ST || 21 fortasset ABa fortasse et Bb fortasse ST, *corr. W. Müller* || qui O, *corr. O. Iahn* || ne *om.* A || 22 ullum C || quam A || 26 quam A quam B quomodo S a quando Tb || hac C || suasoria B

ricis aduersus memoriam Ciceronis gesserit. Nam quin Cicero nec tam timidus fuerit ut rogaret Antonium, nec tam stultus ut exorari posse <eum> speraret, nemo dubitat excepto Asinio Pollione qui infestis-
 5 simus famae Ciceronis permansit. et is etiam occasionem scolasticis alterius suasoriae dedit; solent enim scolastici declamitare: deliberat Cicero an salutem promittente Antonio orationes suas comburat.

Haec inepte ficta cuilibet uideri potest. Pollio 15
 10 uult illam ueram uideri; ita enim dixit in ea oratione quam pro Lamia edidit. ASINI POLLIONIS.
 'Itaque numquam per Ciceronem mora fuit, quin eiuraret suas esse quas cupidissime effuderat orationes in Antonium; multiplicesque numero et accu-
 15 ratius scriptas illis contrarias edere ac uel ipse palam pro contione recitare pollicebatur'; adieceratque his alia sordidiora multo, ut || cuilibet facile liqueret hoc totum adeo falsum esse, ut ne ipse quidem Pollio in historiis suis ponere ausus sit. Huic certe
 20 actioni eius pro Lamia qui interfuerunt negant eum haec dixisse — nec enim mentiri sub triumuirorum conscientia sustinebat — sed postea composuisse. Nolo 16
 autem uos, iuuenes mei, contristari, quod a declamatoribus ad historicos transeo. satisfaciam uobis
 25 et fortasse efficiam, ut his sententiis lectis solidis et uerum habentibus <a scolasticis> recedatis: sed quia, hoc si iam recta uia consequi non potero, decipere uos cogar, uelut salutarem daturus pueris potionem

1.2 namq; O, corr. Gron. || 3 possem AaB || eum addidi || 4 quin-
 festissimus C || 6 scolasticis passim ST || 7 declamatores O, corr.
 Burs. || 8 promittentem C || comburet B || 9 hoc ABa || 10 ul-
 lam C || uidere O || dicit Schult. || 11 dedit O, corr. Schult. || Po-
 lionis A || 12 perficere ne mora C perficere nec mora ST, corr.
 Burs. || qui ne iuraret STa qui neiura A qui neiurares B || 13
 suas esse del. Gron. || quis C || 14 accusatius CSTa || 15 scriptus
 A || illas C || uelut O || 16. ceteraque O, adieceratque H. Müller ||
 17 tibi O, cuilibet W. Müller || 20 interfuerunt C || 24 histo-
 ricas A || 26 habenti C || a scolasticis add. Burs. || et quia O,
 corr. Burs. || 27 * si tam O, propositum Burs.

absinthiiati poculi, LIVIVS adeo retractationis consilium habuisse Ciceronem non dicit, ut neget tem-
 17 pus habuisse; ita enim ait: T. LIVI. Marcus Cicero sub aduentum triumvirorum urbe cesserat pro certo habens id quod erat, non magis <se> Antonio eripi 5 quam Caesari Cassium et Brutum posse: primo in Tusculanum fugerat, inde transuersis itineribus in Formianum ut ab Caieta nauem conscensurus proficiscitur. unde aliquoties in altum prouectum cum modo uenti aduersi retulissent, modo ipse iactatio- 10 nem nauis caeco uolente fluctu pati non posset, taedium tandem eum et fugae et uitae cepit, regressusque ad superiorem uillam, quae paulo plus mille passibus a mari abest, 'moriar', inquit, 'in patria saepe seruata'. Satis constat seruos fortiter 15 fideliterque paratos fuisse ad dimicandum; ipsum deponi lecticam et quietos pati quod sors iniqua coheret iussisse. Prominenti ex lectica praebentique inmotam ceruicem caput praecisum est. nec satis stolidae crudelitati militum fuit: manus quoque scri- 20 psisse aliquid in Antonium exprobrantes praeciderunt. Ita relatum caput ad Antonium iussuque eius inter duas manus in rostris positum, ubi ille consul, ubi saepe consularis, ubi eo ipso anno aduersus Antonium quanta nulla umquam humana uox cum 25 admiratione eloquentiae auditus fuerat: uix attollen-

1 sumti (sāti A sumpti STV) populi huius O, summa <parte> poculi *Schult.* sumitote. Ti. Liuius *Th. Mommsen* absinthiiati *uolgo* || detractationis BS detractationis A detrectationis T, *corr. Schott* || 3 l. liui C l. liuii Tmg liuii Ta, *corr. Burs.* || 4 aduentu ST || 5 * se om. O, eripi se *uolgo* || 7 tuscula n̄ C fuer̄ C fugierit T, fugerat B *m. rec. S corr.* || 8 ut om. ST caiecta Ba || conscensurus ABa || proficiscitur ST || 9 prouectus ST || 10 uenti CSbTbV ueniēcia Ta || 11 incerto uolente *Gron.* || 12 cepit A coepit B || 17 et quias C et ST, et quiduis *Burs.* et quietos *uolgo* || fors O || 18 prominente A || lecticā A || 19 inmotā C || 20 crudelitate A || 21 praeciditur STb || 26 eloquentia C, *del. Konitz.*

tes <prae> lacrimis oculos || homines intueri truci-
 dati membra ciuis poterant. BASSVS AVFIDIVS et 18
 ipse nihil de animo Ciceronis dubitavit, quin forti-
 ter se morti non praeberit tantum, sed obtulerit.
 5 AVFIDI BASSI. Cicero paulum remoto uelo postquam
 armatos uidit, 'ego uero consisto', ait: 'accede ue-
 terane, et si hoc saltem potes recte facere, incide
 ceruicem'. Trementi deinde dubitantique: 'quid si
 ad me', inquit, 'primum uenissetis'? CREMVTIVS 19
 10 CORDVS et ipse ait Ciceronem secum cogitasse,
 utrumne Brutum, an Cassium, an Sex. Pompeium
 peteret, <set> omnia illi displicuisse praeter mortem.
 CREMVTI CORDI. Quibus uisis laetus Antonius, cum
 peractam proscriptionem suam dixisset esse, quippe
 15 non satiatum modo caedendis ciuibus, sed differtus
 quoque, super rostra exponit. Itaque quo saepissime
 ingenti circumfusus turba processerat, quae paulo
 ante coluerat piis contionibus quibus multorum
 capita seruauerat, tum per artus suos laceratus,
 20 aliter ac solitus erat a ciuibus suis conspectus est,
 praependenti capiti orique eius inspersa sanie, breui
 ante princeps senatus Romanique nominis titulus,
 tum pretium interfectoris serui. Praecipue tamen
 soluit pectora omnium in lacrimas gemitusque uisa
 25 ad caput eius deligata manus dextera, diuinae elo-
 quentiae ministra; ceterorumque caedes priuatos lu-
 ctus excitauerunt, illa una communem. BRVTEDI 20

1 prae add. Gron. || humentes intueri W. Müller || truci-
 data O, corr. Haase || 2 ciues W. Müller eius uolgo || 7 saltem
 ST || 8 quid? quasi O. Iahn || 10 cum cogitasset O, corr. W.
 Müller || 12 set add. W. Müller || illa A || 13 lusi O || 14 esset
 STa || 15 satius STa || difertus A defectus ST || 16 quodq; B
 quod A quotq; ST || sit p C, super Haase || * saepius ille O ||
 18 praeclaris O. Ribbeck || conationibus C || in quibus Schult. ||
 19 artes Ba || * latus O || 20 solutus STa || 21 praetendenti C
 petendenti STb pcedenti (?) Ta, corr. Burs. praecanenti
 Haase || insponsa C impensa ST, corr. Haase || siniae B || 23
 *interfectoris sui O || 25 ad cat C || delicata O || 27 brotedi C

NIGRI. 'Elapsus interim altera parte uillae Cicero lectica per agros ferebatur; sed ut uidit adpropinquare notum sibi militem Popilium nomine, memor defensum a se laetiore uultu aspexit. at ille uictoribus id ipsum imputaturus occupat facinus caput-⁵ que decissum nihil in ultimo fine uitae facientis, quod alterutram in partem posset notari, Antonio portat oblitus se paulo ante defensum ab illo'. Et hic uoluit positi in rostris capitis miserabilem faciem describere, sed magnitudine rei obrutus est. || BROTTEDI¹⁰
NIGRI. Vt uero iussu Antonii inter duas manus positum in rostris caput conspectum est, quo totiens auditum erat loco, datae gemitu et fletu maximae uiri inferiae, nec ut solet uitam depositi in rostris corporis contio audiuit, sed ipsa narrauit. Nulla¹⁵ non pars fori aliquo actionis inclutae signata uestigio erat; nemo non aliquod eius in se meritum fatebatur; hoc certe publicum beneficium palam erat, illam miserrimi temporis seruitutem a Catilina dilatam in Antonium.

Quoties magni alicuius <uiri> mors ab historicis narrata est, toties fere consummatio totius uitae et quasi funebris laudatio redditur. hoc semel aut iterum a Thucydide factum, item in paucissimis personis usurpatum a Sallustio, T. Liuius benignius²⁵ omnibus magnis uiris praestitit: sequentes historici multo id effusius fecerunt. Ciceroni hoc, ut Graeco²² uerbo utar, ἐπιτάφιον Liuius reddit. T. LIVI. Vixit tres et sexaginta annos, ut si uis afuisset, ne in-

1 nicri C || 4 uicto uictoribus A || 6 decissum ST || 10 magnitudines A || brotēdi C botredi T || 13 dato O, corr. N. Faber || 13. 14 maximo uiro N. Faber || 14 ita O, corr. Schult., rite Gronov. qui audiuit laudes coniecit || 15 aut diuidit C || 16 aliquae ABa || 19 ac alienam O, corr. O. Rebling || 21 uiri add. Gron. || 22 ferre C || 23 quas A || 24 adhuc hydice C adhuc ididem T || 25 l. liuius CSTa || benignus O || 26 praestitisse O || 28 utar ei ΤΙΤΑΦΙΟΝ C || T om. Ta

matura quidem mors uideri possit. ingenium et operibus et praemiis operum felix; ipse fortunae diu prosperae et in longo tenore felicitatis magnis interim ictus uulneribus, exilio, ruina partium pro
 5 quibus steterat, filiae [morte] exitu tam tristi atque acerbo, omnium aduersorum nihil ut uiro dignum erat tulit praeter mortem, quae uere aestimanti minus indigna uideri potuit, quod a uictore inimico
 10 <nil> crudelius passurus erat quam quod eiusdem fortunae compos uicto fecisset. Si quis tamen uirtutibus uitia pensaret, uir magnus ac memorabilis fuit et in cuius laudes exsequendas Cicerone laudatore opus fuerit. Vt est natura candidissimus omnium
 15 magnorum ingeniorum aestimator T. Liuius, plenissimum Ciceroni testimonium reddidit. CORDI CRE- 23
 MVTI non est operae pretium referre redditam Ciceroni laudationem; nihil enim || ipso ac Cicerone dignum est, ac ne hoc quidem quod paene maxime tolerabile est: CREMVTI CORDI. Proprias enim si-
 20 multates deponendas interdum putabat, publicas numquam [ui] deserendas: ciuis non solum magnitudine uirtutum, sed multitudine quoque conspiciendus. AVFIDI BASSI. Sic M. Cicero decessit, uir natus ad reipublicae salutem, quae diu defensa et admi-
 25 nistrata in senectute demum e manibus eius elabatur, non ipsius uitio laesa, <sed> quod nihil in salutem eius aliud illi quam si caruisset Antonio placuit. Vixit sexaginta et tres annos ita, ut semper aut

2 operarum O || 3 tenere A || 4 exiliorū ina A || partitum C || 5 filii O || morte *del. Madvig* || tū A || 7 quā O || eastimanti A || 9 nil *om.* O || passus O, *corr. I. Lipsius* || 10 composito O, *corr. Th. Mommsen, O. Rebling* compos in eo *Madvig* compos item *Schult.* || 11 pensarit T, pensauit *Gron.* || 12 sequendas O, *corr. Gron.* || 14 aestimatur O || 16 non esto opere C || * etiam O pretium ego, *W. Müller* || deferre O, *corr. Schott* || ipse CSTa || a O ac *Burs.* || 18 quod per se *W. Müller* || 19 tolerabili STa || 21 ui *deleui* || descredendam O, *corr. Bursian* ui decernendas *Bücheler* || magnitudinem Ba || 22 uirtutem O || multitudinem C || 25 habitu O || 26 sed *add. Schult.* || salute O

peteret alterum aut inuicem peteretur, nullamque rem rarius quam diem illum quo nullius interesset
 24 ipsum mori uidit. POLLIO quoque ASINIVS, qui Verrem Ciceronis reum fortissime morientem tradidit, Ciceronis mortem solus ex omnibus maligne narrat; 5 testimonium tamen quamuis inuitus plenum ei reddidit. ASINI POLLIONIS. 'Huius ergo uiri tot tantisque operibus mansuris in omne aeuum praedicare de ingenio atque industria superua<cuum est>. Natura autem atque fortuna pariter obsecuta est ei, 10 <si> quidem facies decora ad senectutem prosperaque permansit ualetudo, tum pax diutina cuius instructus erat artibus contigit. namque ad priscam seueritatem iudiciis exactis maxima noxiorum multitudo prouenit, quos obstrictos patrocini incolumes 15 plerosque habebat. Iam felicissima consulatus ei sors petendi et gerendi magna munera deum consilio industriaque: utinam moderatius secundas res et fortius aduersas ferre potuisset! namque utraeque cum euenerant ei, mutari eas non posse reba- 20 tur. inde sunt inuidiae tempestates coortae grauissimae, eo certiorque inimicis adgrediendi fiducia; maiore enim simultates adpetebat animo quam gerebat. Sed quando mortalium nulli uirtus perfecta contigit, qua maior pars uitae atque || ingenii stetit 25 ea iudicandum de homine est. Atque ego ne miserandi quidem exitus eum fuisse iudicarem, nisi ipse
 25 tam miseram mortem putasset'. Adfirmare uobis possum nihil esse in historiis eius hoc quem retuli loco disertius, ut mihi tunc non laudasse Ciceronem, 30

2 quod nullius O || 6 inuitos A || * rediit A reddit BT ||
 7 Polionis A || 8 mansuri Burs. || 9 superba natura O, corr. Schott superuacaneum; n. Haase || 11 si add. W. Müller. Madvig cui Burs. || 12 ualitudo A || tunc O || 13. 14 a prisca seueritate iudicis exacti maximorum noxiorum O, corr. Gron. an namque prisca seueritate e iud. exacta? || 16 felicissima magno munere deum c. O. Ribbeck || 18 situndas Ba || 20 uenerant O, corr. W. Müller || 21 inde secutae inuidiae et t. Mommsen || 21. 22 * graues in eo O || 23 maiores CSTa || 27 nisi esse C || 30 disertius C

sed certasse cum Cicerone uideatur. nec hoc de-
terrendi causa dico, ne historias eius legere concu-
piscatis: concupiscite et poenas Ciceroni dabit. Nemo tamen ex tot disertissimis uiris melius Cice-
5 ronis mortem deplorauit quam Seuerus Cornelius.

CORNELII SEVERI.

Oraque magnanimum spirantia paene uirorum 26
In rostris iacuere suis: sed enim abstulit omnis,
Tamquam sola foret, rapti Ciceronis imago.
10 Tunc redeunt animis ingentia consulis acta
Iurataeque manus deprensaque foedera noxae
Patriciumque nefas extinctum: poena Cethegi
Deiectusque redit uotis Catilina nefandis.
Quid fauor aut coetus, pleni quid honoribus anni
15 Profuerant? sacris exulta quid artibus aetas?
Abstulit una dies aevi decus, ictaque luctu
Conticuit Latiae tristis facundia linguae.
Vnica sollicitis quondam tutela salusque,
Egregium semper patriae caput, ille senatus
20 Vindex, ille fori, legum ritusque togaeque,
Publica uox saeuis aeternum obmutuit armis.
Informes uultus sparsamque cruore nefando
Canitiem sacrasque manus operumque ministras
Tantorum pedibus ciuis proiecta superbis
25 Proculcauit ouans nec lubrica fata deosque
Respexit. nullo luet hoc Antonius aeuo.

4 disertissimis C || 5 depluit C deplorauit ST, defleuit
Burs. || 7 nicorum S uinorum Ta? || 8 iacuere C || 10 credi
Ta || ingenia C || 12 patrociumque AVa pato. .iūq; Ta patri-
tiumque B *Scalig.* patriciumq; TbVb *Gron.*, de Antronio cogi-
tauit *Barth.* || nefas est tunc O extinctum et *Gron.* etiam tum
ut *Scalig.* || gestegi C || 13 catillina C || 15 profuerunt uolgo ||
* sacris etuita O || aetas] acta *Erasm. Scalig.* || 16 .actaque
(nactaque?) luctū A || 17 latiet C late STaV || 19 etgeium C
egregium V || 20 illa *Burs.* || iurumque togaeque *Lindenbrog.* ||
21 uox eius O, *corr. Scalig.* || ommutuit B ommutauit A || 22
infore C || uultus T uolutus B || cruone ST || 23 ganiciem C ||
24 uices C ciuis STVb, uictor uolgo || 26 luet B || tonius A

Hoc nec in Emathio mitis uictoria Perse, ||
 Nec te, dire Syphax, non fecerat hoste Philippo;
 Inque triumphato ludibria cuncta Iugurtha
 Afuerant, nostraeque cadens ferus Hannibal irae
 Membra tamen Stygias tulit inuiolata sub umbras. 5

27 Non fraudabo municipem nostrum bono uersu, ex
 quo hic multo melior SEVERI CORNELII processit:

Conticuit Latiae tristis facundia linguae.

[pro Ar-
chia 10,
26] SEXTILIUS ENA fuit homo ingeniosus magis quam
 eruditus, inaequalis poeta et plane quibusdam locis 10
 talis, quales esse Cicero Cordubenses poetas ait,
 <pingue> quiddam sonantis atque peregrinum. is
 hanc ipsam proscriptionem recitaturus in domo Mes-
 salae Coruini Pollionem Asinium aduocauerat, et in
 principio hunc uersum non sine assensu recitauit: 15

Deflendus Cicero est Latiaeque silentia linguae.
 Pollio Asinius non aequo animo tulit et ait: 'Mes-
 sala, tu quid tibi liberum sit in domo tua uideris:
 ego istum auditurus non sum quoi mutus uideor';
 atque ita consurrexit. ei interfuisse recitationi Se- 20
 uerum quoque Cornelium scio, cui non aeque dis-
 plicuisse hunc uersum quam Pollioni adparet, quod
 meliorem quidem, sed non dissimilem illi et ipse
 composuit. Si hic desiero, scio futurum, ut uos illo
 loco desinatis legere, quo ego a scolasticis recessi; 25
 ergo ut librum uelitis usque ad umbilicum reuol-
 uere, adiciam suasoriam proximae similem. ||

1 hematio CV || mittis AV || 2 dires sypax C || * fecit O
 fecit in uolgo || filippus C philipo T || 3 tanta Gron. || iugurta
 CV iurgata T || 4 afuerat CV affuerat T, afuerunt Burs. || anni-
 bal C || 6 raudabo C laudabo T, corr. Haase, Burs. || municem C ||
 8 late STa || forlinguae T || 9 fuit fuit T || ingeniosus B || 10
 plene Ba plenae A pene ST || 11 esse om. A || cordubenses
 poeta C || 12 pingue om. O || quidam O || 14 corruini C || polio-
 nem O || aduocauerant C || 16 deflendus C deficiendus ST || la-
 taq; STa || 20 * ei] ne O || interfuisset O, corr. Burs. || eorum
 O, Seuerum ed. Bip. || 21 * quod O, cui ed. Bip. || 22 polioni C ||
 aparet B || 24 Sic hic SaTa || 27 similem alterius T

<SVASORIA VII.>

Deliberat Cicero an scripta sua conburat, promittente Antonio incolumitatem, si fecisset.

Q. HATERIVS. Non feres Antonium: intolerabilis 1
 5 in malo ingenio felicitas est nihilque † cupientis
 magis accendit quam prosperae turpitudinis con-
 scientia. difficile est; non feres, inquam, et iterum
 irritare inimicum in mortem tuam cupies. Quod ad
 me quidem pertinet, multum a Cicerone absum: ta-
 10 men non taedet tantum me uitae meae, sed pudet.
 Ne propter hoc quidem ingenium tuum amas, quod
 illud Antonius plus odit quam te? remittere ait se
 tibi ut uiuas, commentus quemadmodum eripiat etiam
 quod uixeras. crudelior est pactio Antonii quam
 15 proscriptio. Ingenium erat in quo nihil iuris habe-
 rent triumuiralia arma. commentus est Antonius
 quemadmodum quod non poterat cum Cicerone <pro-
 scribere, a Cicerone> proscriberetur. Hortarer te,
 Cicero, ut uitam magni aestimares, si libertas suum
 20 haberet in ciuitate locum, si suum in libertate elo-
 quentia, si non ciuili ense ceruicibus luerentur;
 nunc ut scias nihil esse melius quam mori, uitam
 tibi Antonius promittit. Pendet nefariae proscri-
 ptionis tabula: tot praetorii, tot consulares, tot
 25 equestris ordinis uiri periere; nemo relinquitur nisi
 qui seruire possit. nescio an hoc tempore uiuere
 uelis, Cicero: nemo est cum quo uelis. Merito, her-

4 q; alterius C om. T || tolerabilis C tolerabilis T, into-
 lerabilis Tmg || 5 cupidines? || 6 accendat A || propriae Schult. ||
 9. 10 tam et non C || 11 quidem pertinet multum a cicerone
 ingenium O, corr. Gron. || 16 triūalia A || 17. 18 proscribere a
 Cicerone add. Burs. || 18. 19 hortare cicero A || 19 s; libertas
 STa || 20 si sum B fisum A || loquentia C || 23 sibi C || 24 tot
 petori A tot pecori B tot rectores STa || consulatores C || 25
 uiri pene C

cules, illo tempore uixisti quo Caesar ultro te rogauit ut uiueres sine ulla pactione, quo tempore non quidem stabat respublica, sed in boni principis
 2 sinum ceciderat. CESTI PII. Numquid opinio me fefellit? intellexit Antonius saluis eloquentiae monumentis non posse Cice|ronem mori. ad pactionem uocaris, qua [pactione] melior in te pars tui petitur. Adcommoda mihi paulisper eloquentiam: Ciceronem perituum rogo. Si te audissent Caesar et Pompeius, neque inissent turpem societatem neque diremissent: 10 si uti umquam consilio tuo uoluissent, neque Pompeius Caesar<em deseruisset neque Pompeium Caesar>. Quid consulatum salutarem urbi, quid exilium consulatu honestius, quid prouocatam inter initia adulescentiae libertate tirocinii tui Syllanam poten- 15 tiam, quid Antonium auulsum <a> Catilina, reipublicae redditum? ignosce, Cicero, <si> diu ista narrauero: 3 forsitan hoc die nouissime audiuntur. Si occidetur Cicero, iacebit inter Pompeium patrem filiumque et Afranium, Petreium, Q. Catulum, M. Antonium 20 illum indignum hoc successore generis; si seruabitur, uiuet inter Ventidios et Canidios et Saxas: ita dubium est utrum satius sit cum illis iacere, an cum his uiuere? Pro uno homine iactura publica pacisceris. Scio omne pretium iniquum esse quod 25 ille constituit: non emo tanti Ciceronis uitam

2 sene Ba sen' T || ullo A || actione CSTa || 3 constat res. p. Ta constabat res. p. Tb || bonis ABa || 4 sinu O || 5 eloquentiā A || 7 quā ABa || * pactione (pactionē A) *deleui* || melior certe pars W. Müller || 8 eloquentiam <tuam> Cicero; nam p. c. Schult. || 10 dirimissent O || 12 *uncts inclusa add.* Tmg || 13 consulatum C || 15 tirociniis tui C tirocini istius STa || potentia C || 16 aduulsum T || a *add.* Gron. Ribbeck || catilinā T catillinam C || 17 si *add.* Schott || diui C, tibi? || 18 hec T || nouissimo AbBT || audientur Tb || 20 qui catulum B q; catellum A q; catullum T || 21 successorem CSTa || seruatur O, *corr.* W. Müller || 22 uincet A || uentididos et canitidos CST || saxos CSTa || 24 is ABa iis T || 25 scito Schult. || omnē A || ese C || 26 * constituit nemo tanti O, constituit: nemo tanti emit *uolgo*.

quanti uendit Antonius. Si hanc tibi pactionem ferret: uiues, sed eruentur oculi tibi, uiues, sed debilitabuntur pedes: etiam si in alia damna corporis praestares patientiam, excepisses tamen linguam.

5 Vbi est sacra illa uox tua: 'mori enim naturae finis' ^[Cic. pro Milone 37, 101] est, non poena'? hoc tibi uni non liquet? at uideris Antonio persuasisse. Adsere te potius libertati et unum crimen inimico adice: fac moriendo Antonium nocentio-rem. P. ASPRENATIS. Vt Antonius 4

10 Ciceroni parcat, Cicero in eloquentiam suam ipse animaduertet? quid autem tibi sub ista pactione promittitur? ut Cn. Pompeius et M. Cato et ille antiquos restituatur reipublicae senatus, dignissimus apud quem Cicero loqueretur? Multos saepe uicturos

15 animi sui contemptus oppressit; multos perituros parati ad pereundum animi ipsa || admiratio eripuit et causa illis uiuendi fuit fortiter mori. Promitte populo Romano contra Antonium. licet scripta <tua> combusseris, Antonius paucos annos tibi pro-

20 mittit: at si non combusseris, fama populi Romani omnes. POMPEI SILONIS. Quale est ut perdamus 5 eloquentiam Ciceronis, fidem sequamur Antoni? misericordiam tu istam uocas, supplicium sumptum <de> Ciceronis ingenio? credamus Antonio, Cicero,

25 si bene illi pecunias crediderunt feneratores, si bene pacem Brutus et Cassius. Hominem et uitio naturae et licentia temporum insanientem, inter scenicos amores sanguine ciuili luxuriantem: hominem qui creditoribus suis oppignerauit rempublicam, cuius

30 gulae duorum principum bona, Caesaris ac Pompei, non potuerunt satisfacere! Tuis utar Cicero

2 tui Ta || debilitantur O || 4 sapientiam STa || non tamen A ||
 5 mature ABa STa || 7 liberati A || 8 nouum crimen O. Ribbeck ||
 11 sub ipsa ST || 14 * multos eare O, m. care Schult. m. secure
 O. Ribbeck m. in arena O. Iahn || 15 sui] miseri? pusilli W. Müller ||
 contemptus STa || 16 adimi C || 17 permittite O, corr. Schult. ||
 18 an scilicet, si? || 19 tua add. W. Müller || 20 combuseris quam
 O, corr. Haase; gratia O. Ribbeck, an spondet populus Rom.? || 23
 summum O, corr. Haase || 24 de add. Gron. || 25 reddiderunt CSTa

uerbis: 'cara est cuiquam salus quam aut dare aut eripere potest Antonius'? non est tanti seruari Ciceronem, <ut> seruatum Antonio debeam. TRIARI. Compulsus aliquando populus Romanus in eam necessitatem est, ut nihil haberet praeter Iouem ob-
6 sessum et Camillum exulem: nullum tamen fuit Camilli opus maius quam quod indignum putauit uiros salutem pactioni debere. O grauem uitam, etiam si sine pretio daretur! Antonius hostis a republica iudicatus nunc hostem rempublicam iudicat. Lepi-
10 dus, ne quis illum putet male Antonio collegam placuisse, alienae semper dementiae accessio, utriusque collegae mancipium, noster dominus <est>.
7 ARGENTARI. Nihil Antonio credendum est; mentior. quid enim iste non potest qui occidere Ciceronem
15 potest, qui seruare nisi crudelius quam occidebat non potest? ignoscere illum tibi putas qui ingenio tuo irascitur? ab hoc tu speras uitam cui nondum uerba tua exciderunt? Vt corpus quod fragile et caducum est seruetur, pereat ingenium quod aeter-
20 num est? ego mirabar, si non crudelior || esset Antonii uenia. P. Scipionem a maioribus suis descendentem generosa mors in numerum Scipionum re-
8 posuit. Mortem tibi remittit, ut id pereat quod in te solum immortale est. qualis est pactio? aufertur Cice-
25 roni ingenium sine uita; promittuntur <pro> obliuione nominis tui pauci seruitutis anni. Non ille te uiuere uult, sed tacere ingenii tui superstitem. Viue, ut Cicero audiat Lepidum, [Cicero] audiat Antonium,

2 seruare C serure STa seruire Tb, corr. Burs. || 3 ut om. CSTa || 7 magis Ba || 8 deberet A || 11 malo O || colligam et 13 colligae A || 13 est addidi || 14 mentior] merito O. Ribbeck || 16 occidere Burs. || 17 ignoscentem O, corr. Gron. || 19 fragile A m. pr. Ba || 20 per eum ABaT, an pereundumst ingenio? || 21 ergo ABaT || crudior A clurior B || 23 generosus amor O || 24 perdat? || 26 pro add. Schult. || 27 annis AB || 28 facere O, corr. W. Müller iacere O. Ribbeck || 28 Vide CSTa, Vivat Cicero ut Gron. uidelicet? || 29 Cicero del. Gron.

nemo Ciceronem. Poteris perferre, ut quod Cicero optimum habet ante se efferat? sine durare post te ingenium tuum, perpetuam Antonii proscriptionem. ARELLI FVSCI patris. Quoad humanum genus inco-
 5 lume manserit, quamdiu suus litteris honor, suum eloquentiae pretium erit, quamdiu reipublicae nostrae aut fortuna steterit, aut memoria durauerit, admirabile posteris uigebit ingenium et uno proscriptus saeculo proscribes Antonium omnibus. Crede
 10 mihi, uilissima pars tui est, quae tibi uel eripi uel donari potest: ille uerus est Cicero quem proscribi Antonius non putat nisi a Cicerone posse. Non 9 ille tibi remittit proscriptionem, sed tolli desiderat suam. Si fidem deceperit Antonius, morieris; si
 15 praestiterit, seruiēs. quod ad me attinet, fallere <eum> malo. Per te, M. Tulli, per quattuor et sexaginta annos pulchre actos, per salutarem reipublicae consulatum, per aeternam, si pateris, ingeni tui memoriam, per rempublicam quae, ne quid
 20 te putes carum illi relinquere, ante te perit, oro et obtestor, ne moriaris confessus quam nolueris mori.

Huius suasoriae alteram partem. neminem scio 10 declamasse; omnes pro libris Ciceronis solliciti fuerunt, nemo pro ipso, cum adeo illa pars non sit
 25 mala, ut Cicero, si haec condicio lata ei fuisset, deliberaturus non fuerit. Itaque hanc suasoriam nemo declamauit efficacius quam Silo Pompeius: non enim ad illa speciosa se contulit ad quae CESTIVS

1 pateris perire O, corr. Schult. p. fieri Burs. || cicero Tb dico CSTa || 3 perpetua O. Iahn || 4 patris om. T || quoad A || generis ABa || 5 usus O, corr. Heinsius, Ruhnken ad Vell. p. 992 || sum C sūme ST, corr. Heinsius. Schult. || 6 eloquentia C || 8 poteris CSTa || uidebit A uigebis^t ST || 9 proscribere C || 13 emittit CSTa || 15 fallerē A fallere Haase || 16 eum addidi || mallo C || par tē A || Tuli C || alterum per del. Burs. || 17 annis A || salutē rē Aa || 20 tu putes A || ante ceperit O, corr. I. Petreius || 21 q; O, quam W. Müller, Madvig || 22 husus suaria A || 23 declamas B || 24 nulla pars O || 25 male STa || latae infuisset C || 28 atq; Cestius CTA

qui || dixit, hoc grauius esse supplicium quam mortem, et ideo hoc Antonium eligere; breuem uitam esse omni, multo magis seni: ita memoriae consulendum quae magnis uiris aeternitatem promitteret. non qualibet mercede uitam redimendam [et]: hic 5 condiciones intolerabiles [esse]; <omnia potius subeunda> quam monumenta ingenii sui ipsum exurere. Iniuriam illum facturum populo Romano cuius linguam <in locum> principem extulisset, ut insolentis Graeciae studia tanto antecederet eloquentia, quanto 10 fortuna; iniuriam facturum generi humano. paenitentiam illum acturum tam care spiritus empti, cum in seruitute senescendum fuisset <et> in hoc unum eloquentia utendum, ut laudaret Antonium. Male 11 cum illo agi: dari uitam, eripi ingenium. SILO 15 POMPEIUS sic egit, ut diceret Antonium non pacisci, sed inludere: non esse illam condicionem, sed contumeliam; combustis enim libris nihilominus occisurum; non esse tam stultum Antonium, ut putaret ad rem pertinere libros a Cicerone conburi, cuius 20 scripta per totum orbem terrarum celebrarentur, nec hoc petere eum quod posset ipse facere: nisi forte non esset in scripta Ciceronis ei ius cui esset in Ciceronem; quaeri nihil aliud quam ut ille Cicero multa fortiter de mortis contemptu locutus ad tur- 25 pes condiciones perductus occideretur. Antonium illi non uitam cum condicione promittere, sed mortem

2 Antonium] *hinc desunt duo folia in A usque ad p. 68, 11*
 3 homini Tb || itaque *Schult.* iam *Burs.* || 5 et et 6 esse *deleui* ||
 omnia p. s. *add.* Tmg || 7 ipse exureret *Haase Madvig* || 8 po-
 pulor B pr T || lingam B || 9 in locum *add.* *Haase* || incipem B
 inciuem ST, *corr.* *Burs.* *qui et in culmen coniecit in eam spem*
Madvig in lucem O. Ribbeck || 10 antecedere Ta || 11 factura O ||
 12 tangere O, *corr.* *Schott* || 13 et *add.* *Burs.* || 15 ille ait B
 illi ait STa || 18 occissorum B || 21 terrarum om. ST || 21. 22 et
 hoc O, *corr.* *O. Iahn* || 23 eius cui B is cui ST l' ius Tmg,
corr. *Burs.* || 24 quare O, *corr.* *Burs.* || 27 conditionem promit-
 teret B

sub infamia quaerere. Itaque quod turpiter postea passurus esset nunc illum debere fortiter pati.

Et haec suasoria insignita est dixit enim sententiam cacozeliae genere humillimo et sordidissimo, quod detractu aut adiectione syllabae facit sensum: 'pro facinus indignum! peribit ergo quod Cicero scripsit, manebit quod Antonius proscripsit'? Apud Cestium Pium rhetorem declamabat hanc suasoriam SVRDINVS, ingeniosus adulescens, a quo Graecae fabulae elegantius in sermonem Latinum conuersae sunt. Solebat dulces sententias dicere, frequentius tamen praedulces et infractas. In hac suasoria cum iusiurandum bellis sensibus prioribus complexus esset, adiecit: 'ita te legam'. CESTIVS, homo nasutissimus, dissimulauit exaudisse se, ut adolescentem ornatum quasi imprudens obiurgaret: 'quid dixisti? quid? ita te fruar'? Erat autem CESTIVS nullius quidem ingenii <amator>, Ciceroni etiam infestus, quod illi non impune cessit. Nam cum M. Tullius filius Ciceronis Asiam obtineret, homo qui nihil ex paterno ingenio habuit praeter urbanitatem, cenabat apud eum Cestius. M. Tullio et natura memoriam dēpserat, et ebrietas si quid ex ea supererat subducebat; subinde interrogabat, qui ille uocaretur qui in imo recumberet, et cum saepe subiectum illi nomen Cestii excidisset, nouissime seruus, ut aliqua nota memoriam eius faceret certiore, interroganti domino, quis ille esset qui in imo recumberet, ait: 'hic est Cestius qui patrem tuum negabat litteras scisse'; adferri ocius flagra iussit et

3 insignata B || dixit etiam ST; *intercidit nomen declamatoris* || 4 cato zeliē BST || umililimo B || 5 quo B || detractat B detracta STa || 8 Cestium p̄torem O, corr. Burs. praecceptorem Faber || 13 de bellis Ba || 14 certius B || 16 inprudens BSTa, inprudens Burs. || obiurgaret B || 17. 18 nullius Cestius ST || 18 * amator addidi || 23 dēserat TVb demerat BVa, memoria infidelis erat Burs. debilis erat W. Wagner, an memoria dēerat? || 24 subīn Ta || 25 quid W. Müller || inimico B || 30 potius BVa potius SaTa protinus Vb || flagitā T

Ciceroni, ut oportuit, de corio Cestius satisfecit.
 14 Erat autem etiam ubi pietas non exigeret scordalus.
 Hybreae disertissimi uiri filio male apud se causam
 agenti ait: $\mu\eta\ \omicron\upsilon\upsilon\ \pi\alpha\tau\eta\rho\ \acute{\alpha}\nu$; et cum in quadam
 postulatione Hybreas patris sui totum locum ad lit- 5
 teram omnibus agnoscentibus diceret, 'age', inquit,
 'non putas me didicisse patris mei 'quousque tan-
 dem abutere Catilina patientia nostra?' GARGONIVS,
 homo uilissimus, in hac suasoria dixit duas res qui-
 bus stultiores ne ipse quidem umquam dixerat; 10
 unam in principio: nam cum coepisset scolasticorum
 frequentissimo iam more a iureiurando et dixisset
 multa <ait> 'ita quamprimum tantum timeat, quan-
 tum potest, ita aut totus uiuat Cicero, aut totus
 moriatur, ut ego quae hodie pro Ciceronis ingenio 15
 dixero nulla pactione de||lebo'. alteram rem dixit
 cum exempla referret eorum qui fortiter perierant:
 'Iuba et Petreius mutuis uulneribus concucurrerunt et
 mortes fenerauerunt'.

1 cestii O, corr. Schult. || 2 ibi O, corr. Gron. || exieret B ||

3 filius uiri filio ST || 4 at O, corr. Burs. || HMHON BV HMOHON
 ST, corr. Burs. || HATHPON O, corr. Burs. || 5 postulationem B ||
 Hybrias O || partibus stultotum BTa partibus stultorum STb,
 corr. Burs. || 6 inquit B || 7 dedicisse B didicisse ST || 8 Canti-
 lena B || 8. 9 Gargonius amabilissimus O, corr. Burs. || 12 mora i.
 STa || 13 ait add. W. Müller || tantum Antonius Burs. || 15 que
 BTb qui STa || 18 ut mutuis multis B ut mutuis multis Ta

mutuis Tb || L²ANNEI ^{NE}Y SECAE .;. ORATORVM ET RETORVM | SEN-
 TENTIAE .;. DIVISIONES .;. COLORES SVASORIARVM LIB·I·EXPLI-
 CIT INCIP̄ LI·II·FELICITER B

⟨ANNAEI SENECAE ORATORVM ET RHE- TORVM SENTENTIAE DIVISIONES COLO- RES CONTROVERSIARVM LIBER I.⟩

SENECA Nouato, Senecae, Melae filiis salutem.

5 Exigitis rem magis iocundam mihi quam facilem: 1
iubetis enim quid de his declamatoribus sentiam qui
in aetatem meam inciderunt indicare, et si qua me-
moriae meae nondum elapsa sunt ab illis dicta col-
ligere, ut quamuis notitiae uestrae subducti sint,
10 tamen non credatis tantum de illis, sed et iudicetis.
Est, fateor, iocundum mihi redire in antiqua studia
melioresque ad annos respicere et uobis querentibus
quod tantae opinionis uiros audire non potueritis
detrahere temporum iniuriam. sed cum multa iam 2
15 mihi ex meis desideranda senectus fecerit, oculorum
aciem retuderit, aurium sensum hebetauerit, neruo-
rum firmitatem || fatigauerit, inter ea quae retinui

*Praefationem soli excerptorum codd. seruarunt. 'Codicis M
autem eius folii quod initium praefationis usque ad uerba quae
leguntur p. 62, 2: 'ante Ciceronem' etc. continet dextera
pars abscisa est, ut inde ab illo loco demum integram eius lectio-
nis uarietatem repraesentare liceat.' Bursian || 4 Incipit liber
seneca de declamationibus. Nouato seneca Mene filiis seneca
salutem P || 9 sunt P || 11 mihi iocundum P || 13 tanta Ma ||
15 * ex me MP || 16 arium Ma || habitauerit Ma || 17 * re-
tuli MP*

memoria est res ex omnibus animi partibus maxime
 delicata et fragilis, in quam primam senectus in-
 currit. Hanc aliquando in me floruisse, ut non
 tantum ad usum sufficeret, sed in miraculum usque
 procederet, non nego: nam et duo milia nominum 5
 recitata quo erant ordine dicta reddebam et ab his
 qui ad audiendum praeceptorem mecum conuenerant
 singulos uersus a singulis datos, cum plures quam
 ducenti efficerentur, ab ultimo incipiens usque ad
 3 primum recitabam. nec ad complectenda tantum quae 10
 uellem uelox mihi erat memoria, sed etiam ad con-
 tinenda quae acceperat solebat bonae fidei esse. nunc
 iam et aetate quassata et longa desidia, quae iuue-
 nilem quoque animum dissoluit, eo perducta est, ut
 etiamsi potest aliquid praestare, non possit promit- 15
 tere: diu ab illa nihil repetiui. [Nunc] quia iubetis,
 quid possit experiar et illam omni cura scrutabor.
 Ex parte enim bene spero; nam quaecumque apud
 illam aut puer aut iuuenis deposui, quasi recentia
 aut modo audita sine cunctatione profert: at si qua 20
 illi intra proximos annos commisi, sic perdidit et
 amisit, ut etiamsi saepius ingerantur, totiens tamen
 4 tanquam noua audiam. Ita ex memoria quantum
 uobis satis sit superest: neque enim de his me in-
 terrogatis quos ipsi audistis, sed de his qui ad uos 25
 usque non peruenerunt. Fiat quod uultis: mittatur
 senex in scholas. Illud necesse est inpetrem, ne me
 quasi certum aliquem ordinem uelit sequi in con-
 trahendis quae mihi occurrent: necesse est enim per
 omnia studia mea errem et passim quidquid obue- 30

2 prima **MP** || 3 aliquando <adeo> *W. Müller* || 6 dicta
om. Ma || 7 meum **M**, *corr. Vsener, W. Müller* || 8 uersos **Ma** ||
 10 complectendum **P m. pr.**, in **M** haec uerba perierunt || 12
 acceperam **M** || uerba solebat b. f. esse quae in libris post
 repetiui l. 16 leguntur huc transposuit *R. Wachsmuth* || 13 iam
 aetate **M** (*sed iam in ras.*) iam *om. P* || 14 quoque *om. P* || 16
 repetui **M** || nunc deleui || 23 memoria mea **P** || 26 peruene-
 rint **P**

nerit adprehendam. Controuersiarum sententias for- 5
 tasse pluribus || locis ponam in una declamatione
 dictas: non enim dum quaero aliquid inuenio, sed
 saepe quod quaerenti non comparuit aliud agenti
 5 praesto est: quaedam uero quae obuersantia mihi et
 ex aliqua parte se ostendentia non possum occu-
 pare, eadem securo et reposito animo subito emer-
 gunt. aliquando etiam seriam rem agenti et occu-
 pato sententia diu frustra quaesita intempestiue mo-
 10 lesta est. necesse est ergo me ad delicias componam
 memoriae meae quae mihi iam olim precario paret.

Facitis autem, iuuenes mei, rem necessariam et 6
 utilem, quod non contenti exemplis saeculi uestri,
 prioris quoque uultis cognoscere: primum quia, quo
 15 plura exempla inspecta sunt, plus in eloquentia
 proficitur. non est unus, quamuis praecipuus sit,
 imitandus, quia numquam par fit imitator auctori.
 haec rei natura est: semper citra ueritatem est simi-
 litudo. Deinde ut possitis aestimare, in quantum
 20 cotidie ingenia decrescant et nescio qua iniquitate
 naturae eloquentia se retro tulerit: quidquid Ro-
 mana facundia habet quod insolenti Graeciae aut
 opponat aut praeferat circa Ciceronem effloruit;
 omnia ingenia quae lucem studiis nostris adtulerunt 7
 25 tunc nata sunt. In deterius deinde cotidie data res
 est, siue luxu temporum — nihil enim tam morti-
 ferum ingeniis quam luxuria est — siue, cum prae-
 mium pulcherrimae rei cecidisset, translatus est omne
 certamen ad turpia multo honore quaestuque uigen-
 30 tia, siue fato quodam cuius maligna perpetuaque in
 rebus omnibus lex est, ut ad summum perducta
 rursus ad infimum, uelocius quidem quam ascende-

5 obseruantia P || 6 se *om.* P || ostudentia P || 14 priores
 MP || 15 eloquentiam MP || 18 citra rei ueritatem P || 19 pos-
 sistis restimare cognoscere P || 23 oponat M || 24 attulerunt
 P || 25 res est data P || 30 facto P || 30. 31 in rebus omnibus
 perpetua (*om. que*) P || 32 cursus P || uolotius M

8 rant, relabantur. Torpent ecce ingenia desidiosae
 iuuentutis nec in unius honestae rei labore uigila-
 tur: somnus languorque ac somno et languore || tur-
 rior malarum rerum industria inuasit animos, can-
 tandi saltandique obscena studia effeminatos tenent, 5
 [et] capillum frangere et ad muliebres blanditias ex-
 tenuare uocem, mollitia corporis certare cum femi-
 nis et immundissimis se expolire munditiis nostrorum
 9 adolescentium specimen est. Quis aequalium uestro-
 rum, quid dicam satis ingeniosus, satis studiosus, 10
 immo quis satis uir est? emolliti eneruesque quod
 nati sunt inuiti manent, expugnatores alienae pud-
 citiae, neglegentes suae. In hos ne dii tantum mali
 ut cadat eloquentia: quam non mirarer, nisi animos
 in quos se conferret eligeret. erratis, optimi iuue- 15
 nes, nisi illam uocem non M. Catonis, sed oraculi
 creditis. Quid enim est oraculum? nempe uoluntas
 diuina hominis ore enuntiata; et quem tandem an-
 tistitem sanctiorem sibi inuenire diuinitas potuit
 quam M. Catonem, per quem humano generi non 20
 praeciperet, sed conuitium faceret? ille ergo uir
 quid ait? 'orator est, Marce fili, uir bonus dicendi
 10 peritus'. Ite nunc et in istis uulsis atque expolitis
 et nusquam nisi in libidine uiris quaerite oratores.
 Merito talia habent exempla qualia ingenia. Quis 25
 est qui memoriae studeat? quis qui, non dico magnis
 uirtutibus, sed suis placeat? sententias a disertissi-
 mis uiris iactatas facile in tanta hominum desidia

¶ ingeniose iuuentutis ingenia P || desidiosae M || 2 ullius
Vsener || 3 a P || 5 psaltandiq. P || 6 et om. P || 8 extollere
 P, expolire *W. Müller* || 10 quis dicam P || 11 Mollitia et
 enerues P || 12 manerent P || pudicitiae M || 13 nec P, corr.
Bursian || tantum <patiantur> mali coll. 76, 20 *Haase* (in M
haec uu. erepta) || 17. 18 diuina uoluntas P || 19 diuinas
 Ma || 20 coatonem M || humani generi per quem P || 22
 mi fili P || dicenti P || 27 uiribus O, corr. *Schulting* || sed
 uis Ma || 28 factas O, corr. *W. Müller* || omnium *Vse-*
ner

pro suis dicunt et sic sacerrimam eloquentiam quam
 praestare non possunt, uiolare non desinunt. Eo
 libentius quod exigitis faciam et quaecumque a ce-
 leberrimis uiris facunde dicta || teneo, ne ad quem-
 5 quam priuatim pertineant, populo dedicabo. Ipsi 11
 quoque multum praestaturus uideor, quibus obliuio
 imminet, nisi aliquid quo memoria eorum produca-
 tur posteris tradatur. fere enim aut nulli commen-
 tarii maximorum declamatorum exstant aut, quod
 10 peius est, falsi. Itaque ne aut ignoti sint aut aliter
 quam debent noti, summa cum fide suum cuique
 reddam. Omnes autem magni in eloquentia nomi-
 nis excepto Cicerone uideor audisse; ne Ciceronem
 quidem aetas mihi eripuerat, sed bellorum ciuili-
 15 furor, qui tunc orbem totum peruagabatur, intra
 coloniam meam me continuit: alioqui in illo atrio-
 lo, in quo duos grandes praetextatos ait secum decla-
 masse, potui adesse illudque ingenium, quod solum
 populus Romanus par imperio suo habuit, cogno-
 20 scere et, quod uulgo aliquando dici solet, sed in illo
 proprie debet, potui uiuam uocem audire. Decla- 12
 mabat autem Cicero non quales nunc controuersias
 dicimus, ne tales quidem quales ante Ciceronem di-
 cebantur, quas thesis uocabant. hoc enim genus
 25 materiae quo nos exercemur adeo nouum est, ut
 nomen quoque eius nouum sit. controuersias nos
 dicimus: Cicero causas uocabat. Hoc uero alterum
 nomen Graecum quidem sed in Latinum ita trans-
 latum ut pro Latino sit, scolastica, controuersia

1 si acerrimam MaP sic acerrimam Mb, corr. *Guilelmus* |
 2 possum P || 3 celeberrimum Ma || 4 facundiae uiris P (*in*
M haec uerba perierunt), corr. *Bursian* || 5 priuatum MP || 11
 notissima cum P || 13 nec P || 16 continui MaP || * alioquin
 MP || 17 duo P || * declamare O || 18 potui audisse M audisse
 re potui P || illud quidem ingenium M illud ingenium P, corr.
Burs. || 19 habuit et cognoscere P || 22 controuersias nunc P |
 23 natales Ma nec tales P || quid P || 25 quos nos exercemus
 P || 28 ita om. P || 29 controuersia del. *Hanse*

multo recentius est, sicut ipsa declamatio apud nul-
 lum antiquum auctorem ante Ciceronem et Caluum
 inueniri potest qui declamationem distinguit; ait
 enim: 'declamare est domi non mediocriter dicere'.
 bene alterum putat domesticae exercitationis esse, 5
 alterum uerae actionis. Modo nomen hoc prodiit;
 nam et studium ipsum nuper celebrari coepit: ideo
 facile est mihi ab incunabulis nosse rem post me
 13 natam. In aliis autem an beneficium uobis daturus
 sim nescio, in uno accipio: LATRONIS enim POR- 10
 CII, carissimi mihi sodalis, memoriam saepius cogar
 retractare et a prima pueritia usque ad ultimum
 eius diem perductam familiarem amicitiam cum uo-
 luptate maxima repetam. Nihil illo uiro grauius,
 nihil suauius, nihil eloquentia [sua] dignius; nemo 15
 plus ingenio suo imperauit, nemo plus indulisit. In
 utramque partem uehementi uiro modus deerat: nec
 14 intermittere studia sciebat nec repetere. cum se ad
 scribendum concitauerat, iungebantur noctibus dies
 et sine interuallo grauius sibi instabat nec desinebat 20
 nisi defecerat; rursus cum se remiserat, in omnes
 lusus, in omnes iocos se resoluebat; cum uero se
 siluis montibusque tradiderat, in siluis ac montibus
 natos omnes illos agrestis laboris patientia et uenandi
 solertia prouocabat et in tantam perueniebat sic ui- 25
 uendi cupiditatem, ut uix posset ad priorem con-
 suetudinem retrahi. at cum sibi iniecerat manum
 et se blandienti otio abduxerat, tantis uiribus in-
 cumbebat in studium, ut non tantum nihil perdi-
 15 disse, sed multum adquisisse desidia uideretur. Omni- 30

1 est ut P || 3 destingit M || 4 est ne non M est non P,
 corr. Burs. d. sese non mediocriter, dicere bene. c. Madvig ||
 5 hñ alterum P || 6 uero uerae actionis P || 13 diem eius P ||
 15 sua deleui || dignus Ma || 17 utraque parte O, corr. W. Mül-
 ler || 18 cum uero ad P || 19 consitauerat se P || 21 demiserat
 M dimiserat P, corr. W. Müller || se om. M || 24 natus Ma || 27
 at uero cum P || manum iniecerant P || 28 ocio M (in ras.),
 blandiendo quo abduxerat reuocabat tantis P || 30 multam
 Ma || uidetur P

bus quidem prodest subinde animum relaxare; excitatur enim otio uigor et omnis tristitia, quae continuatione pertinacis studii adducitur, feriarum hilaritate discutitur: nulli tamen intermissio manifestius proderat. Quotiens ex intervallo dixerat, multo acrius violentiusque dicebat: exultabat enim nouato atque integro robore et tantum a se exprimebat quantum concupierat. Nesciebat dispensare uires suas, sed inmoderati aduersus se imperii fuit; ideoque studium
 10 eius prohiberi debebat, quia regi non poterat. Itaque solebat et ipse, cum se assidua et numquam intermissa contentione fregerat, sentire ingenii lassitudinem, quae non minor est quam corporis, sed occultior. Corpus illi erat et natura solidum et 16
 15 multa exercitatione duratum, ideoque numquam impetus ardentis animi deseruit. Vox robusta, sed sordida, lucubrationibus et negligentia, non natura, infuscata; beneficio tamen laterum extollebatur et quamuis inter initia parum attulisse uirium uidere-
 20 tur, ipsa actione adcrecebat. nulla umquam illi cura uocis exercendae fuit: illum fortem et agrestem et Hispanae consuetudinis morem non poterat discere: utcumque res tulerat ita uiuere, nihil uocis causa facere, non illam per gradus paulatim ab imo
 25 ad summum perducere, non rursus a summa contentione paribus interuallis descendere, non sudorem unctione discutere, non latus ambulatione reparare. Saepe cum per totam lucubrauerat noctem, ab ipso 17
 cibo statim ad declamandum ueniebat. Iam uero
 30 quin rem inimicissimam corpori faceret uetari nullo modo poterat: post cenam fere lucubrabat nec pa-

1 animum subinde P || excitatur M || 6 nouato <animo> O. Ribbeck || 7 et del. H. Müller || 9 imperio Ma || 10 rei Ma || 11 se om. Ma || nusquam P || 15 itaque P || 17 negligentia M || 19 attulisse M || uidentur P || 21. 22 agrestem antique c. P || 22 maiorem Ma || 24. 25 paulatim a summo ad imum MP || 25 non iussus P || 28 com Ma || 30 cum rem MP, corr. Gronov. || 31 coenam MP

tiebatur alimenta per somnum quietemque aequaliter
 digeri, sed perturbata ac dissipata in caput agebat;
 itaque oculorum et aciem contuderat et colorem mu-
 tauerat. Memoria ei natura quidem felix, pluri-
 mum || tamen arte adiuta. numquam ille quae dictu- 5
 rus erat ediscendi causa relegat: edidicerat illa,
 cum scripserat; quod eo magis in illo mirabile ui-
 deri potest, quod non lente et anxie, sed eodem
 18 paene quo dicebat impetu scribebat. Illi qui scripta
 sua torquent, qui de singulis uerbis in consilium 10
 eunt, necesse est quae totiens animo suo admouent
 nouissime adfigant: at quorumcumque stilus uelox
 est, tardior memoria est. In illo non tantum natu-
 ralis memoriae felicitas erat, sed ars summa et ad
 comprehendenda quae tenere debebat et ad custo- 15
 dienda, adeo ut omnes declamationes suas quascum-
 que dixerat teneret etiam. itaque superuacuos sibi
 fecerat codices: aiebat se in animo scribere. Cogi-
 tata dicebat ita, ut in nullo umquam uerbo eum
 memoria deceperit. Historiarum omnium summa 20
 notitia: iubebat aliquem nominari ducem et statim
 eius acta cursu reddebat; adeo quaecumque semel
 in animum eius descenderant in promptu erant.
 19 Video uos, iuuenes mei, plus iusto ad hanc eius
 uirtutem obstupescere: alia uos mirari in illo uolo; 25
 hoc quod thauma uobis uidetur, non operosa arte
 tradi potest. intra exiguum paucissimorum dierum
 tempus poterit quilibet facere illud quod Cineas
 fecit, qui missus a Pyrrho legatus ad Romanos
 postero die nouus homo et senatum et omnem ur- 30

2 et dissipata P || 3 confuderat M || 4 et O, ei W. Wagner
 erat O. Iahn || 6. 7 quae didicerat illa conscripserat P || 7 cum deo
 Ma (sed corr. unde) cum de eo P, corr. Madvig unde eo Burs. ||
 eadem P || 9 At illi M || 11 quototiens Ma quotiens P || amo-
 uent P || 12 adficient MP || stilis M || 14 erat om. Ma || 17
 teneret iam O, corr. O. Iahn || 18 se et in P || 24 iuuenis
 Ma || post iusta P || 25 illa P || 26 quod tantum a uobis MP,
 corr. H. Müller duce Bursiano || 29 pyro M || 30 die legatus
 nouus P || alterum et om. P

banam circumfusam senatui plebem nominibus suis persalutauit; <aut> quod ille fecit qui || recitatum a poeta nouum carmen dixit suum esse et protinus memoria recitauit, cum hoc ille cuius carmen erat
 5 facere non posset; aut quod fecit Hortensius qui a Sisenna prouocatus in auctione persedit per diem totum et omnes res et pretia et emptores ordine suo argentariis recognoscentibus ita ut in nulla re falleretur recensuit. Cupitis statim discere? suspen-
 10 dam cupiditatem uestram et faciam alteri beneficio locum; interim hoc uobis in quo iam obligatus sum persoluam. Plura fortasse de Latrone meo uideor 20 uobis quam audire desiderastis exposuisse; ipse quoque hoc futurum prouideram, ut memoriae eius, 15 quotiens occasio fuisset, difficulter auellerer. nunc his tamen ero contentus; sed quotiens me inuitauerit memoria, libentissime faciam ut illum totum et uos cognoscatis et ego recognoscam. Illud unum non differam, falsam opinionem de illo in animis
 20 hominum conualuisse. putant enim fortiter quidem sed parum subtiliter eum dixisse, cum in illo, si qua alia uirtus fuit, et subtilitas fuerit. Id quod 21 nunc a nullo fieri animaduerto semper fecit: antequam dicere inciperet sedens quaestiones eius quam
 25 dicturus erat controuersiae proponebat, quod summae fiduciae est. ipsa enim actio multas latebras habet, nec facile potest, si quo loco subtilitas defuit, apparere, cum orationis cursus audientis iudicium impediat, dicentis abscondat; at ubi nuda propo-
 30 nuntur membra, si quid aut numero aut ordine excidit, manifestum || est. Quid ergo? unde haec de

2 aut *om.* **MP** || quid ille **P** || 4 carmen *om.* **P** || 5 quid **P** || 6 sisema **Ma** || prouocatis **Ma** || actione **P** || percedit **P** || 6. 7 totum diem **P** || 8 nulla refelleretur **M** || 9 censuit **MP** || 11 *post hoc in M additum locum, sed deletum ab eadem manu* || in quod *Haase* || 13 desideratis **P** || nec **O**, nunc *Madvig* || 15 difficultum **P** || 24 dice **Ma** || quas **P** || 25 sumere **P** || 27 lo..co (*rasura inter o et c*) **M** || 29 proponuntur nuda **P** || 31 decidit **P**

illo fama? nihil est iniquius his qui nusquam putant esse subtilitatem, nisi ubi nihil est praeter subtilitatem; et in illo cum omnes oratoriae uirtutes essent, hoc fundamentum superstructis tot et tantis molibus obruebatur, nec deerat in illo, sed non eminebat; et nescio an maximum uitium subtilitatis sit nimis se ostendere. magis nocent insidiae quae latent; utilissima est dissimulata subtilitas quae
 22 effectu apparet, habitu latet. Interponam itaque quibusdam locis quaestiones controuersiarum, sicut 10 ab illo propositae sunt, nec his argumenta subtexam, ne et modum excedam et propositum. cum nos sententias audire uelitis et quidquid [ab] illis adstruxero molestum futurum sit. Hoc quoque Latro meus faciebat, ut sententias amaret. cum con- 15 discipuli essemus apud Marullum rhetorem, hominem satis aridum, paucissima belle, sed non uulgato genere dicentem, cum ille exilitatem orationis quae imputaret controuersiae et diceret: 'necesse mihi per spinosum locum ambulanti suspensum ponere', aiebat Latro: 'non mehercules tui discipuli spinas calcant, sed habent'; et statim ipse dicebat sententias, quae interponi argumentis cum maxime
 23 declamantis Marulli possent. Solebat autem et hoc genere exercitationis uti, ut (aliquo die) nihil prae- 25 ter epiphonemata scriberet, aliquo die nihil praeter enthymemata, aliquo die nihil praeter has translationes quas proprie sententias dicimus, quae nihil habent cum ipsa controuersia implicitum, sed satis apte et alio transferuntur, tamquam quae de fortuna, de crudelitate, de saeculo, de diuitiis dicuntur: hoc genus sententiarum suppellectilem uocabat.

5 hec P || 8 dissimulata P || 11 illis O, corr. Haase || 12 extendam P || 13 ab deleui || 14 * abduxero O, adiunxero Haase || 15 discipuli P || 16 marullum M marillium P || 19 est me P || 21 hercle P || 22 et om. MP || 23 quam maxime P || 24 marylli M || 25 aliquo die add. R. Wachsmuth || 26 uerba aliquo die nihil praeter enthymemata om. Ma

Solebat schemata || quoque per se, quaecumque controuersia reciperet, scribere. et putant illum homines hac uirtute caruisse, cum ingenium quidem eius et hac dote abundauerit? Iudicium autem fuit strictius; non placebat illi orationem inflectere nec umquam recta uia decedere, nisi cum hoc aut necessitas coegisset aut magna suasisset utilitas. Schema 24 negabat decoris causa inuentum, sed subsidii, ut quod [palam] aures offensurum esset, si palam diceretur, oblique et furtim surreperet. summam quidem esse dementiam detorquere orationem cui esse rectam liceret. Sed iam non sustineo diutius uos morari: scio quam odiosa res mihi sit Circensibus pompa. Ab ea controuersia incipiam quam 15 primam Latronem meum declamasse memini admodum iuuenem in Marulli scola, cum iam coepisset diem ducere.

<CONTROVERSID I.>

20 Liberi parentes alant, aut uinciantur. Duo fratres inter se dissidebant; alteri filius erat. patruus in egestatem incidit; patre uetante adulescens illum aluit; ob hoc abdicatus tacuit. adoptatus a patruo est. patruus accepta hereditate locuples factus est. egere coepit pater: uetante patruo 25 alit illum. abdicatur.

<PORCI LATRONIS.> Quid mihi obicis? puto luxuriam: quidquid umquam inmodesta largitione effu-

3 hac uirtute] acumine? || 4 sed' M om. P, et Bursian || 4 strictius fuit P || 9 paulam P, del. Gron. || erat P || 10 surriperet MP || 11 esse sententiam dementiam P || 13 mihi om. P || 16 marylli M || marili seclacum cum P || 18 In cod. B initium controuersiae primae usque ad p. 69, 21 bis scriptum extat, quae apographa statim se excipientia si quando inter se dissentiunt litteris B1 et B2 distinxi. de cod. A cf. ad p. 54, 2 || 24 actus B2 || 25 abdicatus BTa || 26 Porci Latronis om. O || luxuriam' B2 || 27 largitione non effūdimus Ta

dimus, id omne con||summatum in alimentum duorum
 senum. Cum uetaret me pater, aiebat: 'ipse mihi
 <si> egerem, alimenta non daret'. Eo iam perdu-
 ctus erat, ut omnem spem ultimorum alimentorum
 in ea <sola> domo poneret in qua habebat <et> ab- 5
 dicatum et inimicum. Ecce oppressit mors egentem:
 quid acturus es? pluris tibi frater efferendus quam
 alendus est. Quisquis rogatus est, ait: 'quid porro?
 tam locuples frater <fratrem> alere non potest'? mi-
 serrimus senex diuitiis tuis etiam blandimentum in sti- 10
 2 pem perdidit. 'Ipse', inquit, 'me ali <uetuit>'. imita-
 tionem alienae culpa innocentiam uocas? ne eo
 quidem aestimas, quanta ista crudelitas sit, quod si
 quis fratrem non alit, ne a filio quidem alendus
 est? Quid adoptionem iactas? tunc ad te ueni, cum 15
 haberem diuitem patrem. Parcius, quaeso, pater:
 praesentes habemus deos. Scis tuto te facere: etiamsi
 abdicaueris, alam. Fatendum est crimen meum: tar-
 3 dius miseritus sum; itaque do poenas: egeo. Paren-
 tibus meis, cum in cetera odium sit, tantum in 20
 meam notam conuenit. O felix spectaculum*, si uos
 in gratiam possum reducere, faciamque, hoc uultus
 quoque uestri hortantur. surgite patres, adeste iu-
 dices: alter mihi ex parentibus seruatus, alter ser-
 uandus est. porrigite mutuas in gratiam manus; 25
 me foederi medium pignus addite: inter contenden-

1 consumatur B^{Ta} consumebatur T^b, corr. Burs. || 3 si
 add. Burs. cum T^{Vb} om., B^{Va} || dabat T^b || 4 omnium O, corr.
 E || 5 sola add. E || * et om. O E || 6 morescentem O, corr.
 Burs. || 7 et ferendus B¹ || 8 quis T || aut O, ait Gron. || 9 tum
 O || fratrem add. O. Ribbeck || 10 diuitias suas T || 11 alui B¹
 aluit B^{2Ta} non aluit T^b, ali uetuit E || in imitationem S^{Ta}.
 Hinc demuo incipit A || 12 nec T || 13. 14 si q̄ B || 14 nec T || 16
 parcus B¹, parcosque si patres c. O. Ulbrich || * patres C fra-
 tres T || 17 haberemus C || te om. B² || 19 misertus A^T || ego
 B¹ egeā B² || 21 noxam Haase || 22 possumus B¹ || faciam,
 quia Schott pacemque Haase || hoc cultus B occultus A || 23 nri
 T || 26 federe medium T fide rimedium B¹ fide remedium
 A^{B2}, fidei c. Burs.

tes uos medius elidor. Ergo fame morientem uidebo
per cuius cineres iuraturus sum? Omnis instabilis
et incerta felicitas est. quis crederet iacentem supra
crepidinem Marium <aut> fuisse consulem aut futu-
5 rum? quid porro? tam longe exempla repetam, quom
adsit qui illum uidit? Quid non timendum felici-
bus putas? quid desperandum infelicibus? IVNII 4
GALLIONIS. Ego indicabo, cur me abdicēs: tu in-
dica, cur adoptaueris. Quaedam accidunt noua. Equi-
10 dem [noua] illud || non miror, quod misericordia obi-
citur: illud miror, quod hic obicit; sic enim me
gessi, ut hoc crimine duos patres obligarem. uter-
que me amat, uterque ali miser desiderat, uterque
prohibet. nec secum nec cum fortuna bene con-
15 uenit. Conponite aliquando bonos quidem, sed con-
tumaces uiros. uter discordiae causam praebuerit
nolite a me exigere: uterque patruus est, uterque
pater est. transiit ad istum fratris sui et fortuna
et animus. Misericors sum: non mutassem patrem,
20 si naturam mutare potuissem. P. ASPRENATIS. For- 5
tunae lex est praestare quae exegeris. Miserere:
mutabilis est casus; dederunt uictis terga uictores
et quos prouexerat fortuna destituit. Quid referam
Marium sexto consulatu Carthagini mendicantem,
25 septimo Romae imperantem? ne circa plura insta-

1 * duos O || uelidor C || 2 curaturus STa || 4 aut add. E || 5
* repeto tamquam O || 6 * modo (modum B2) sit C modo ñ sit
T, non domi sit Burs. nemo sit Kon. modo sciat O. Rebling ||
Qui illum uidit, quid ... putat? Burs. || uiderit T ap. Schott.
uicit Gron. || Qui B1 || 8 indicas Aa B1.2STa || 9 accedunt O,
corr. Gron. || quatenam acciderunt noua? Schult. || quidem C equi-
dem T || 10 noua del. Burs. Et quidem nouum illud Gron. ||
quod hic obicitur B1, corr. m. ead. || 12 uno crimine Haase ||
crimine V crimen C carmine STa || obligaret ? || 13. uterque
alterum prohibet Gron. || 14 mecum O, cum Madvig || 18 transit
O, corr. Burs. || istam AB2 || 20 muto O, corr. Schott || natura
militare C || Pasi renatis C p. asirenatis T || 21 exigeris AT ||
22 aderunt C || uictos terra B || 23 prouexerant C || 24 consula-
tum C || carthagi B || mendicātū A || 25 more C om. V, Romae
Gron. || circum Schult.

bilis fortunae exempla te mittam, uide quis alimenta rogetur et quis roget. IUNI OTHONIS patris. Time mutationem: et ille nihil prius ex bonis quam filium
 6 perdidit. ARELLI FVSCI patris. Ecquid aperis mi penates tuos? non sum hospes grauis, unum senem 5 adduco. hoc tibi uitio, pater, placui. Venit ignotus senex; uolo transire tacentem; per patrem rogat. ergo aliquis peribit fame qui filium suum optat superstitem? Quid hoc esse dicam quod me tam periculose abdicant? quod toties isti fortunam mu- 10 tant, quoties ego patrem? Redite in gratiam: inter funestas acies armatae manus in foedus porriguntur. perierat totus orbis, nisi iram finiret misericordia: aut si tam pertinacia placent odia, <mihi> parcite. iactatus inter duos patres, utriusque filius, semper 15 tamen felicioris abdicatus, || positus inter duo pericula, quid faciam? qui alunt abdicantur, mendicant qui non alunt. Illud tamen, pater, deos. testor:
 7 diuitem te relinquo. CESTI PII. Tali me operi prae- paraueram: uolebam fratres in gratiam reducere. hoc 20 tu obicis? at nisi impetrauero ut boni fratres sint, impetrabo ne mali patres sint. Vterque me amauit, uterque pro me uota fecit: quantum est si dixerō: 'uterque me aluit?' Quae causa fuerit discordiae nescio; timeo ne iste prior <iniuriam fecerit: prior> 25 egere coepit. Quid obicis, pater? <puto misericordiam>; scio quendam in hac ciuitate propter istud crimen adoptatum. 'Fratrem', inquit, 'alere no-

1 mittamus de C mittamus da T mittamus uide AbTb || 2 * patris timeo O || 4 haec quid C quid hec ST || aperigmi O, aperis Schott || 6 abduco STa aduoco E || placuit AaBTa || 7 * iacentem O || 7. 8 rogat atergo T rogaret ergo C || 8 orat Madvig || 9 supersūtem quic B || 14 mihi add. Gron. || 16 felicior O, corr. E || duco B || 17 aiunt C || 18 quia non AaBTa || 19 ali C, alii Madvig || pteparauerant C pparauerant STa || 22 amauerint Ba || 24 me om. A || discordia A || 25 supplementa praebuit Bursian, iste qui prior Schott || 26 ceperit T || puto misericordiam add. ego, R. Wachsmuth, lacunam signif. Schult.

luit'. Inuenisti quod possem defendere. Possum
liberos tollere, ut primum hoc illis narrem, auum
illorum fame perisse? Non fefellit te qualis essem:
sciuit cum adoptares. Bis abdicatus sum: uolo
5 utramque causam meam agere, neutram per me
uolo; adsit mihi altus: semper causa mea habebit
aduocatum patrem. Alter alterum amet: uterque me
amauit. Vis illum ueras poenas dare? sentiat quam
bono fratri iniuriam fecerit. POMPEI SILONIS. De 8
10 patre <uestro merui> bene, quamquam eum per aeta-
tem nosse non possum; sed habet et ille beneficium
meum: duos eius filios alui. Surge infelix senex.
quid? putatis illum flere quod eget? immo quod ab-
dicauit, quod <non> aluit. ARGENTARII. Vides enim,
15 liberalis in domo tua esse coepi: ille propter me
duxit uxorem, cum fortasse iuuenem adoptare pos-
set. Haec abdicantis fuere uerba: '<i> ad illum
quem magis amas quam patrem'. Non omnibus
imperiiis patris parendum est. nihil in te noui facio:
20 scis me et priori patri non paruissse. Venit immissa
barba capilloque deformi, non senectute sed fame
membris trementibus, semesa et tenui <facie> atque
elisa ieiunio uoce ut uix exaudiri posset, introrsus
conditos oculos uix alleuans: alui. quomodo, quae-
25 ritis? quomodo istum. CORNELII HISPANI. Puta me 9
hodie non abdicari sed adoptari. uolo quaedam fu-
turo praedicere patri: hic quem uis adoptare inimi-
cum patris sui inuito patre aluit. reliquit aequo

1 quo se posset *Burs.* || 2 Et primum O, *corr. Gruter* ||
oculis CSTa || 3 * et O, fefelli te *Burs.* || 3. 4 esse miscuisti
eum C || 5 neutriam B || 6 alius O, *corr. Schult.* || causam hab.
A || 7. 8 meā habit A me amabit BT, *corr. Burs.* || 10 uestro
merui *add. Schult. Haase* || quā meum C quid in eum STa quid
meum Tb, *corr. Burs.* || 12 filio A || 13 emo CSTa || 14 non
add. N. Faber || alui Tb || an ut deserui liberalius in d. t. e.
coepit? || 17 i *add. Tb, adi Burs.* || 19 imperes patri O || pa-
rendum C || inter noui C interim noui TV, *corr. Burs.* || 21
forme Ta || 22 facie *add. Konitz.* || 23 possit O || 25 hisponi
Ta || putas CSTa || 26 futura O, *corr. Gron.*

animo beatam domum, ut cum mendico uiueret. noueris oportet hoc eius uitium: ad praestandam calamitosis misericordiam contumax est. nec tamen habeo quod de hoc uitio meo queri possim: hoc inueni patrem, hoc perdidit. Quam multi patres optant similem filium! ab his abdicor. Homo est: non uis aliam hominem? ciuis est: non uis aliam ciuem? amicus est: non uis aliam amicum? propinquus est: non uis aliam propinquum? sic peruenitur ad patrem. homo est, ciuis est, amicus est, propinquus est. <ea> condicione ergo non erit uitium porrexisse stipem nisi dixerō: 10 'pater est'? VIBI GALLI. Circumibo tecum, pater, aliena limina; ostendam omnibus et me qui alimenta dedi et te qui negasti. ROMANI HISPONIS. Scio, pater, melius esse quod tu dicis: istud ego si possem, numquam abdicatus essem. fateor, uitium est. hoc quoque in me prior emendare uoluit pater nec potuit. Impulisti me in fraudem: qui me abdicabat aiebat: 'non oportebat fieri'; tu dicebas oportere; tibi credidi. 'Non dedit', inquit, 'mihi alimenta'. 20 defuerunt tibi? Quisquis alimenta a mendico rogatus est nihil amplius quam monstrat: 'i ad fratrem, i ad filium'. Iam quidam nobis eandem fortunam precantur. crede mihi, sacra populi lingua est. ALBVCI SILI. Tollite uestras diuitias quas huc atque 25 illuc incertae fortunae fluctus appellet; redite in gratiam: innocens sum.

11 Pars altera. VALLI SYRIACI. Crescere ex mea

2 prestandum A || 4 possem C || ineni C enim TV, corr. Haase, Burs. || 5 hoc patrum perdidit TV || 6 simile A || bis O, ab his Vahlen || abdicor C || 6—8 quater aliam CSTa ali Tb, corr. Burs. || 7 ciues C || 8 bis nouis A || 9 puenitur A || patres O || ciues C || 10 ea add. Vahlen || 11 stipem anisi B || 12 calbi CTb caldi Ta, corr. Burs. || circumibo T || 13 liminam B || 14 hisponi Ta || 15 stud C || 19 agebat C || 20 alimenta mihi alimenta Ta || 21 medico C || 22. 23 monstrat. u. ad fratrem. u. ad O || 23 quidem O, corr. Schult. || 24 digna O, corr. G. Ranchinus ICtus || 26 incorte C || 27 sum crescere ex mea proposuit inuidia pars altera. Vallis Syriaci. Sequemur STa

proposuit inuidia: sequemur senes quo uocat ambitio
 iuuenilis et || concionem illi praebebimus? Melius se
 potest iactare quam defendere. Ecqui iustus metus meus
 est, ne heredem ingratum scribam, inimicum relin-
 5 quam? Inter cetera quae mihi cum inimico fateor esse
 communia et hoc est: infelicissimam ambo et tristissi-
 mam egimus uitam, excepto uno quod alter alterum
 egentem uidimus. Proici me adiectis uerborum con-
 tumeliis iussit: ad caelum manus sustulit fassus huius
 10 se spectaculi debitorem, et tunc primum fratri ui-
 tam precatus est. Laetitiam parati patrimonii, ut
 ex tanto calamitatum stupore, nullam percepi nisi
 quod isti daturus omnia eram, illi negaturus. Liquet
 nobis deos esse: qui non aluit eget; qui in domum
 15 suam fratrem non recepit in publico manet. aequa-
 uit iam potentiam meam cum illius potentia for-
 tuna, nisi quod haec prior facere non possum. Ad-
 optauit te cum abdicatus es: cum adoptas ab dico.
 VIBI RVFI. Cum egerem aiebam: 'satis se uindica- 12
 20 uit, quod a dispensatore locupletis inimici consors
 modo omnis fortunae diurnum petam'. MARVLLI.
 Ille uitam audebit rogare, qui mori malet quam sua
 uerba sibi dici? Multis debeo misericordiam, mul-
 tis tuli. quisquis est qui me ulla calamitate similem
 25 effingit, perinde habeo ac si gradu cognationis ad-
 tingat. Scio quam acerbum sit supplicare exteris;
 scio quam graue sit repelli a domesticis. scio quam

1 p̄posuit C || 2 iuuenalis Aa || cognitionem uel notionem
 Gron. conditionem Tb || 3 et qui STa atqui Tb || 4 meus tu est
 (es STa) O || 5 patior O, corr. Schult. || 6 infelicissimum O || amabo
 Aa BSTa || 8 proicimus CSTa proieci Tb, corr. O. Benn-
 dorf, Madvig || adiecistis CSTa adiectis Tb Bennd. Madv. || 12
 extant O, corr. Burs. || calamitantium B || stupore bis C stupo-
 res T || percipi B percepissem Schult. || 13 nihil neg. Schult. || 15
 cepit O, corr. Schult. || equabit C || 16 impotentia Schult. || 18
 cum abdicas O, corr. N. Faber || 19 furii O, RVFI Schott || age-
 bam C || 21 maryli B marilli AT || 22 antem O, uitam W. Mül-
 ler || rogar ci mori C, an rogare immo mori? || mallet O, corr.
 W. Müller || 23 misericordia A || a multis uolgo || 24 tulit C || si-
 mili Schult. || 25 habeo A || 26 exteros O

crudele sit cotidie et mortem optare et uitam rogare. Etiam si tu non odisti eum qui mihi fecit iniuriam, ego <odi eum> qui fecit tibi. ||

- 13 **DIVISIO.** Diuisio controuersiarum antiqua simplex fuit; recens utrum subtilior an tantum operosior, 5 ipsi aestimabitis: ego exponam quae aut ueteres inuenerunt aut sequentes adstruxerunt. **LATRO** illas quaestiones fecit: diuisit in ius et aequitatem, an abdicari possit, an debeat. <An possit> abdicari sic quaesiit: an necesse fuerit illum patrem alere, et ob 10 id abdicari non possit quod fecit lege cogente. Hoc in has quaestiones diuisit: an abdicatus non desinat filius esse; an is desinat qui non tantum abdicatus, sed etiam ab alio adoptatus est. Etiam si filius erat, an quisquis patrem non aluit puniatur, tamquam 15 aeger, uinctus, captus; an aliquam filii lex excusationem accipiat; an hic accipere potuerit. An abdicari debeat per haec quaesiit: an etiam si ille indignus fuit qui aleretur, hic tamen recte fecerit qui
- 14 aluit; deinde an dignus fuerit qui aleretur. Noui 20 declamatores Graecis auctoribus adiecerunt primam illam quaestionem: an adoptatus abdicari possit. hac **CESTIVS** usus est. adiecit quaestionem **GALLIO** alteram: an si abdicari possit etiam adoptatus, ob id uitium quod antequam adoptaretur notum fuit ad- 25 optanti. haec autem ex aequitatis parte pendet et tractatio magis est quam quaestio. **GALLIO** quaestionem primam Latronis duplicauit sic: licuit mihi alere etiam te uetante; deinde non licuit non alere. In priore parte hoc uindicauit, non posse filium ob 30

3 odi eum *add.* E || feci Ta || 7 alias O, illas N. Faber || 9 an possit *add.* Gron. H. Müller || 9. 10 si quaesit C sicquerit T, *corr.* Burs. || 10 fuierit B || 11 hos O || 12 desinit O || 14 ab auo O, *corr.* N. Faber || 16 egeri STa || an iniquam BST an unquam A?, *fort. recte* || 17 accipit O || an hoc O, *corr.* Tmg, Gron. an in hoc Burs. || 18 * per hoc O || quaesit C || 19. 20 quin aluit T || 21 actoribus T || 22 posset B poss.. A || 23 adiecit O || 25 nouum AaBSTa || adoptati O || 27 quam om. B

id abdicari quod esset suae potestatis; nulli autem
interdici misericordia: quid si flere me uetes cum
uidi hominem calamitosum? quid si uetes propter
aliquod honestum factum periclitanti fauere? ad-
5 fectus nostri in nostra potestate sunt. quaedam enim
iura non scripta, sed omnibus scriptis certiora sunt:
quamuis filius familiae sim, licet mihi et stipem
porrigere mendico et humum cadaueri. iniquum est
conlapsis manum non porrigere: commune hoc ius
10 generis humani est. Nemo inuidiosum ius postulat
quo alteri profuturus est. LATRO illud uehementer 15
pressit: non feci ratione, adfectu uictus sum. cum
uidissem patrem egentem mens non constitit mihi;
quid uetueris nescio. Hoc aiebat non esse tractan-
15 dum tamquam quaestionem; esse tamen potentius
quam ullam quaestionem. FVSCVS ARELLIVS pater
hoc mouit in ultimo tamquam quaestionem: putau
te, quamuis uetares, nihilominus uelle ali fratrem:
eo uultu uetabas aut mihi ita uidebaris. CESTIVS
20 audacius; non fuit contentus dicere: 'putau i uelle
te' adiecit: 'uoluisti et hodieque uis'. et sua figura
dixit omnia propter quae uelle deberet. 'quare ergo
abdicas? puto, indignaris praereptum tibi officium'.

LATRO colorem simplicem pro adulescente: habere 16
25 non quo excuset sed quo gloriatur. Non potui,
inquit, sustinere illud durum spectaculum. offensam
mihi putas tantum excidisse? mens excidit, non

1 abdicare C || nulla CSTa || 4 setuere A secuere B fa-
uere T, an succurrere? periclitantis seruare Haase || 5 non
sunt TbE || 6 iniuria CSTa iura TbE, in iure Ant. Augusti-
nus || 11 quod C, corr. Haase || profuturum T || 12 rationem
CSTa || 14 aiebant BT agebant A, corr. Burs. || 14. 15 uerba
esse ... quaestionem om. A || 17 putauit C || 18 ueterē C ue-
tarem STa || alii C alia STa || 19 Cecius C || 20 audacius
STa || ntentus C contemptus T || putauit C, an 'putau i te
uelle' et a.? || 21 odie (hodie Ta) quis CTa hodie quoq; uis
Tb, corr. Burs. || sine figura Gron. || 23 preteritum CSTa || 24
adulescentem C || <habuit>: habere? || 25 excuset se sed
Haase || 26 spectaculum C

animus mihi constitit, non in ministerium sustinendi corporis suffecerunt pedes, oculi subita caligine obtorpuerunt: alioqui ego, si tunc meae mentis fuisssem, expectassem dum rogarer? FVSCVS illum colorem introduxit, quo frequenter uti solebat, religio- 5 nis: mouit, inquit, me natura, mouit pietas, mouit humanorum casuum tam manifesto approbata exemplo uarietas. stare ante oculos Fortuna uidebatur et
 17 dicere talia: hi sunt qui suos non alunt. ALBVCIVS hoc colore: accessit, inquit, ad me pater, nec sum- 10 missis uerbis locutus est; non rogauit, set, quomodo agendum est cum filio, alere me iussit; recitauit legem, quam ego semper scriptam etiam patruo putauit. Et deinde dixit: praestiti non quantum patri praestare debui, set quantum uetanti subripere potui. 15
 BLANDVS colore || diuerso: uenit subito deformis squalore, lacrimis. O graues, Fortuna, uices tuas! ille diues modo superbus rogauit alimenta, rogauit filium suum, rogauit abdicatum suum. interrogas quam diu rogauerit? ne di istud nefas patiantur 20 ut diu rogauerit; diutius tamen quam tu. Quaeritis
 18 quid fecerim? quod solebam. SILO POMPEIVS hoc colore: mouit, inquit, me quod nihil suo iure, nihil pro potestate, quod tamquam patruus accessit. ego uero non expectaui uerba, non preces: complexus 25 sum et osculatus sum patrem, dedi alimenta. hoc unum crudeliter feci, quod dixi fratrem dedisse: non

2 subiita C || 3 sit hunc C || fuisse C fuisses STa fuisses non Tb || 4 exspectasses O || 6 ter mouet O, corr. Gron. || 7 causa ei C causa et T, corr. N. Faber || aprobate ATa eaprobatae B || 8 ueritas O, corr. N. Faber || stare te oculos C || 9 hae sunt C hii sunt T, talia accersunt Madvig || quo Ta || aiunt. albicius C || 10 summis O || 11 siet C, sciit Burs. sic? || 12 * esset O || cum in filio C || mec C || 13 pro patruo Schult. || 14 praestati B || 15 debuisset (— sed B) C || 17 uires tue (uir ē uē C) O, corr. Gron. || 18 et superbus? || 20 nec O || 21 ut om. C || 22 fecerit quod (quid STa) solebat O, corr. Schult. || 23 mouet O, corr. Haase || 24 propositate C || 25 expiaui C || 26 T || uerba dedi ... fratrem (u. 27) om. Ta

alere sed exprobrare uisus sum. TRIARIVS hoc colore: timui, inquit, si non aluisssem, ne abdicarer a patre; sciebam quomodo illi placuisssem. ARGENTARIIVS hoc colore: accessit, inquit, ad me pater
 5 obrutus sordibus, tremens deficientibus membris; rogauit alimenta. interrogo uos, iudices, quid me haec si
 <fiant> facere oporteat? nam istum non interrogo: scit quid factururus sim. num patiemini ut alteri patri faciam iniuriam, alteri inuidiam? Cum uenisset me alimenta praestare, si qua est fides, non
 10 putauit illum ex animo uetare; lenocinatur, inquam, gloriae meae, ut uidear patrem etiam prohibitus aluisse. MARVLLVS nouo colore egit: cecidit in pedes
 15 des meos senex squalidus barba capilloque. nouit, inquam, nescio qui iste misericordiam meam. adleuauit, cum ignorarem quis esset: uultis repellam, quod pater est? CESTIVS hoc colore: haec mecum cogitaui: pater meus <est>; egentem uidet frater: non miseretur, non praestat alimenta; hoc est, inquam,
 20 non uult praeripere filio officium, scit in hac fortuna meorum has iam meas esse partes. Hoc peccaui quod non ultro ad patrem accessi; sed aiebam: nolo
 <huic> quicquam amplius praestare quam illi praestiti: [non] expectaui donec patruus ad me ueniret,
 25 et nunc expectabo. Venit ad me pater: quid habui facere? perducere illum ad patrem? non feci: merito irascitur. potuit enim si aluisset leuare qui-

1 exprobare C || 4 accescit C || 5 obsitus W. Müller || 6. 7 quidem haec si C hec quidem f si T quid me Tmg, corr. Madvig, quid me inter haec uel nisi haec Haase ecquid idem me huic quod isti W. Müller. || 8 quod CSTa || Nam patrem C Nō patrem T, corr. Haase non alerem N. Faber || 13 marillus O || noua B || 14 mouit O, corr. R. Wachsmuth || 15 inaquam A || quiste misericordia mea O || 16 ignorem C || 18 patrē meū ST || est add. Haase || uideto ST || fratrem Burs. || 20 n̄ uitii C noui uitii ST, corr. Gron. || eripere O, corr. Gron. || in hanc BT inq̄a A, corr. Burs. || fortunā T || 21 hoc speculaui O || 22 se aiebam C || 23 * huic om. BT ū A, sed evanidum || 24 non del || 25 quid debui Schott || 26 patruum T || feci A || meritu C

20 dem fortunam fratris, sed causam adgrauare. Bv-
TEONIS colorem non probabat Latro: praestitisse se
dixit exiguum, tantum quo spiritum posset produ-
cere; et cum descripsisset pallorem eius ac maciem
adiecit: apparet illum ab inimicis ali. Hunc colo- 5
rem cum improbaret LATRO hac sententia usus est:
non est, inquit, abdicato quicquam ex gloria cri-
minis sui detrahendum. HISPANVS hunc colorem
uenustius; nam et miserationi eius qui non beni-
gnissime alitur adiecit aliquid et pietati suae nihil 10
detraxit: quomodo autem, inquit, illum alo? exiguos
furtive cibos mitto et si quid de mensa mea detra-
here potui famelico seni porrigo. Non credis, qui
21 scis quomodo te aluerim? Colorem ex altera parte
quae durior est LATRO aiebat hunc sequendum, ut 15
grauissimarum iniuriarum inexorabilia et ardentia
induceremus odia. Thyesteo more aiebat patrem
non irasci tantum debere, sed furere. Ipse <in>
[Trag. declamatione usus est summis clamoribus illo uersu .
fragm. tragico: 'Cur fugit fratrem? scit ipse'. Hunc co- 20
inc. inc. lorem secutus SYRIACVS VALLIVS durum sensum
fab. 212 uidebatur non dure posuisse in narratione sic: infeli-
Ribb.] cissimam ambo et tristissimam egimus uitam, excepto
<uno> quod alter alterum egentem uidimus. Aequè
efficaciter odium uidebatur expressisse fraternum hac 25
sententia: uos, iudices, audite quam ualde eguerim:
22 fratrem rogavi. Hanc partem memini apud Cestium
declamari ab ALFIO FLAVO, ad quem audiendum me
fama perduxerat; qui cum praetextatus esset tantae
opinionis fuit, ut populo Romano puer eloquentia 30

2 se om. B || 5 adiciet C || 7 cuiquam CSTa || 9 non del. A
m. rec., om. T || benignissime C || 11 detrahit C || 12 de de-
menso meo N. Faber || quia CSTa || 15 ultro C Latro N. Faber ||
16 exorabilia B || ardentissima Schulting || 17 ties more C
ties; teo; more T || 18 irascit C || in om. O || 19 clamaribus
A || 20 fugis O, corr. Bücheler || 21 Vallius dux Ta || 22 non
durū AS || 23 uno addidi coll. p. 73, 7 || 25 paternum O, corr.
Schott || hec A || 27 patrem STa || hanc patrem C 28 decla-
matori STa

notus esset. Semper de illius ingenio Cestius et
 praedicauit et timuit: aiebat tam immature magnum
 ingenium non esse uitale; sed tanto concursu homi-
 num audiebatur, ut raro auderet post illum Cestius
 5 dicere. Ipse omnia mala faciebat ingenio suo; na-
 tura^{lis} tamen illa uis eminebat, quae post multos
 annos, tam et desidia obruta et carminibus eneruata,
 uigorem tamen suum tenuit. Semper autem com-
 mendabat eloquentiam eius aliqua res extra eloquen-
 10 tiam: in puero lenocinium erat ingenii aetas, in
 iuvene desidia. Hic cum declamaret partem abdi- 23
 cantis hanc summis clamoribus dixit sententiam:
 quis es tu qui de facto patrum sententiam feras?
 ille tunc peccauit: tu nunc peccas. ad te arbitrum
 15 odia nostra non mittimus: iudices habemus deos. Et
 illam sententiam: audimus fratrum fabulosa certa-
 mina et incredibilia nisi nos fuisset: impias epu-
 las, detestabili parricidio furum diem: hoc uno
 modo iste frater a fratre ali meruit. Quam inno-
 20 center me contra parricidium uindico! filium illi
 suum reddo. CESTIVS hunc colorem tam strictum 24
 non probauit, sed dixit temperandum esse, et ipse
 hoc colore usus est quem statim a principio induxit:
 miratur aliquis, quod cum duo grauissimam <a>
 25 fratre <meo> acceperimus iniuriam, ego et filius,
 ego solus irascor? non est quod miretur: iam filio
 satisfactum est. Debuisti, inquit, me rogare ut ipse
 praestarem, debuisti illum ad me perducere, debuisti
 reconciliationem temptare, non famam pietatis ex
 30 nostra captare discordia. Fortasse ego cum egerem
 fratrem rogassem, si tu non fuisses; fortasse ille me

2 aeiebat B || inmaturaē agnum A || 5 ipsa O || satiabat
 Tmg || 7 iam *Bursian* || etsi T || 10 ingenium O, corr. E || 11
 abdicati O || 12 sententia A || 13 patrem B m. pr. || 14 tu nunc
 T tunc C || 14. 15 arbitradi odia A arbitriudiodia B || 17 impia
 C || 18 futurum C, corr. *amicus Schotti* fuscum *Bursian* || 20
 uindica CSTa, uindicauit? || 23 statū STa || 25 fratrum O, a
 fratre meo *Haase* || 27 * rocare B, an uocare?

rogasset, si tu non fuisses; poterit nobis conuenire,
 si non fuerit in medio quem potius miseri contu-
 25 maces rogent. HERMAGORAS in hac controuersia
 transiit a prooemio in narrationem eleganter, raris-
 simo quidem genere, ut <in> eadem re transitus 5
 esset, sententia esset, schema esset; sed, ut Latroni
 placebat, schema quod uulnerat, non quod titillat:
 Ex altera parte transiit a prooemio in narrationem
 GALLIO et ipse per sententiam sic: quidni filium
 mihi nolim cum isto communem esse, cum quo uti- 10
 nam || communem nec patrem habuissem? DIOCLES
 CARYSTIVS illum sensum a Latinis iactatum dixit
 breuissime, rarissimo genere, quo duobus sententia uer-
 bis consummatur; nec enim paucioribus potest
 EVCTEMON, leuis declamator sed dulcis, dixit noue et 15
 amabiliter illum aequae ab omnibus uexatum sensum,
 quo reconciliatio fratrum temptatur

<CONTROVERSIA II.>

Sacerdos casta e castis, pura e puris sit. Quaedam
 uirgo a piratis capta ueniit; emptā a lenone et 20
 prostituta est. uenientes ad se exorabat stipem.
 militem qui ad se uenerat, cum exorare non
 posset, conluctantem et uim inferentem occidit.

1 poterati nobis A poterat in nobis B poterat nobis T,
corr. Schult. || 3 Hermacotas CTaV || 3. hanc controuersiam
 O || 5 et eadem O || 6. 7 latro i placebat STa || 7 uulnere
 CVa uulnerat T uulneret Vb || titubatur (titubet Tb) O, *corr.*
Gronov; sed uerba ut Latroni placebat ante quod tit. trans-
 ponenda sunt coll. p. 67, 9 || 8 transit O, *corr. Bursian* || 9 Ca-
 leo et ipse ter O || quid Tb || 10 olim T || 13 quod (qds A)
 sententias uerbis O, *corr. Haase* || 14 consumatur C, consum-
 mat Burs. || uerba nec enim p. potest om. A || potesta BS
 TaV || 15 euctemonie uisae (uise STa) clamator O, leuis Tb
 al' lenis Tmg || 17 temptantur B || 19 purepuris C || 20 tempta
 C || a lenones C ad lenones STaV ad lenone Tb, *corr. E*

accusata et absoluta <et> remissa ad suos est:
petit sacerdotium. <contradicitur.>

PORCI LATRONIS. Sacerdos uestra adhuc in lu- 1
panari uiueret nisi hominem occidisset. Inter bar-
5 baros quid passa sit nescio: quid pati potuerit scio.
sacerdoti ne purus quidem contigit dominus. ab-
sint ex hoc foro lenones, absint meretrices, ne quid
parum sanctum occurrat, dum sacerdos legitur. Si
nihil aliud certe osculatus est te quisquis spurcam
10 putauit. O egregium pudicitiae patrocinium: mili-
tem occidit; at hercule lenonem non occidisti. De-
ducta es in lupanar, accepisti locum, pretium con-
stitutum est, titulus inscriptus est: hactenus in te
inquiri potest; cetera nescio. quid in cellulam me
15 et obscenum lectulum uocas? de pudicitia sacerdo-
tis hic quaeritur. 'Nemo', inquit, 'mihi uirginitatem
eripuit': sed omnes quasi erepturi uenerunt: sed
omnes quasi eripuissent recesserunt. Quo mihi sa-
cerdotem cuius precaria est castitas? Cum ex illo
20 lupanari cruenta fugeres, si qua tibi occurrisset....
Si mater tua prostitisset, tibi noceret. propter te
liberis tuis sacerdotium non daretur. FVLVI SPARSI. 2
Quid inclusa feceris nec quaerere debemus nec scire
possumus. CORNELI HISPANI. Occidisti hominem.
25 quid respondes? 'uim adferebat mihi'. Etiam, puto,
sacerdoti pro libertate uota facienda sunt: capti-
uae mandabitis? pro pudicitia uota facienda sunt:

1 et *add.* E || 2 sacerdotum C || contradicatur *add.* Schott
ex E || 7 adsint C || 9 est ex te Ta || * puram O || 10 puta-
bit TVb || 11 occidit O || 14 ceterum O, *corr.* Haase || in *del.*
A *m. rec.* || 14. 15 celū lam met B cellulam et ATV, *corr.*
Haase || 15 obsenum T *passim* obscentum B obscenum Aa ||
puditia A || 17 uerba sed ... uenerunt *om.* B || 17. 18 uerba
sed ... recesserunt *om.* Sa Ta || 20 *post* occurrisset *quaedam*
intercidisse uidit Schott sacerdos, lictor te summonisset *suppl.*
Haase || 22 liber istius STa || dare O daret Tb, *corr.* N. Faber,
darem Burs. || 23 nescire Va || 24 occiditi C || 25 adferebat
metiam A || si iam O. Ribbeck || 26. 27 uerba captivae m. p. p. u.
f. sunt *om.* A || 27 mandabis BTa V

prostitutae mandabitis? pro militibus uota facienda sunt: isti mandabitis? Id enim deerat, ut templa reciperent quas aut carcer aut lupanar eiecit. MARVLLI. Vt sciamus illam apud lenonem fuisse, blanda est; ut sciamus apud piratas, cruenta est. 'Nemo', inquit, 'me attigit'. da mihi lenonis rationes: captura conueniet. Age, si quis uenit pertinax? age, si quis hoc ipsum concupiuit quod uirgo eras? age, 3 si quis, ne negare posses, ferrum attulit? P. VINICII. Eam sacerdotem facite quae aut honeste mane- 10 neat quod semper fuit, aut poenam sentiat si esse desierit. Cuius audaciae es, puella? etiamsi nos nobis non timeremus, tu tibi metuere deberes. Aliter deorum numini subiecta uniuscuiusque conscientia est, aliter nostrae aestimationi: nos tantum quae 15 palam feceras uidimus, illi etiam quae secreta sunt. Indignam te sacerdotio dicerem, si transisses per lupanar. Praecedens hanc lictor summouebit? huic praetor uia cedit, summum imperium consules cedent? tibi quaecumque meretrix prostabit fugiet? 20 Fas sacerdoti non esset ancillam tibi similem habere: ne fieri sacerdotem <talem> fas fuerit. nam quod ad sortem pertinet, ne reliquae uirgines || contaminarentur, haec segregata est. Castam te putas, quia inuisa meretrix es? nuda in litore stetit ad fastidium empto- 25 ris; omnes partes corporis et inspectae et contractatae sunt. uultis auctionis exitum audire? uendit pirata, emit leno, excipitur nihil. eo deducta es,

1. 2 prostitutae ... sunt om. Ta || facienda A || 2 recipiant OE || 3 Marilli O || 6 domi O, corr. N. Faber || 7 conueniet? conuincet O. Ribbeck || 8 concupit C || ege C || 9 ne om. C Va re Ta || appulit O, corr. Haase, Madvig, W. Müller || Uicinii T || 10 honesta O, honesta <sit et> m. Schult. || 11 quā C quae Burs. || 14 subiecta uimus cuiusque B || uniusq. A || consentia Ta || 16 feceris N. Faber || 17 indignātes Ta || dicere C, corr. E || 18 pcedentes hac T || summouidebitur STa summonebi C || 19 pretorui accedet T || cedunt C || 20 prostrauit C prostrata fuit T, corr. Burs. || 22 fierine T, te fieri Burs. || talem add. O. Ribbeck || fas erit O, corr. O. Ribb. || 24 inuita Burs. || 25 stitit Aa || 26 contracte O || 27 actionis O, corr. N. Faber || exitium C || 28 emti B empti A

ubi tu aliud nihil honestius facere potuisti quam
 mori. Impensius stipem rogasti quam sacerdotium
 rogas. 'Fortuna, inquit, haec me coegit pati; mise-
 5 rerer debent omnes mei'. et ego misereor tui, puella;
 sed non facimus miserandas sacerdotes. non est
 apud nos maximus honor ultimorum malorum sola-
 tium. MENTONIS. Honorem habitum aurium maie- 4
 statisque uestrae uelim, quod necesse est in hac
 causa nominare lupanar, lenonem, meretricios quae-
 10 stus, homicidium. Quis credat? inter haec sacerdos
 quaeritur. at mehercules futurae sacerdoti nihil ex
 his audiendum erat. Sacerdotis uestrae summa no-
 titia est quod prostitit, summa uirtus quod oc-
 cidit, summa felicitas quod absoluta est. Non potest
 15 in ea sperari sacerdos in qua sperari meretrix potest:
 aliis oculis uirginem leno aestimat, aliis pontifex.
 BLANDI. 'Virgo sum', inquit: 'interroga, si dubitas,
 arcipiratam, interroga gladiatorem, an rogatus uir-
 ginitati pepercerit'. non refello, dum scias clausa
 20 esse testibus tuis templa. In auctione nemo uoluit
 liceri, ut enotuit seruuisse piratis. non uidebatur iste
 uirginis uultus, ista constantia et ne armatum qui-
 dem timens audacia. ARELLI FVSCI patris. Ne me- 5
 tue, puella, pudica es: sed sic te uiro lauda, non
 25 templo. Meretrix uocata es, in communi loco ste-
 tisti, superpositus est cellae tuae titulus, uenientem
 recepisti. cetera etiamsi in communi loco essem
 tamen potius silerem. POMPEI SILONIS. Excipitur
 meretricium osculis, || docetur blanditias et in omnem
 30 motum confingitur. Auertite aures petiturae sacer-

3 cogit T || 4 tibi O, corr. Schott || puiella B || 5 miseren-
 das A || 6 maximos Ba || 7 magestatisque A || 11 ac C || 12 au-
 diendus C || innocentia? pudicitia Tmg || 15 potuit Schult. || 18
 arcipiratū A || 20 auctionem C actionē STa || 22 uirgines A
 uirginis iste Schult. || arm̃tum Ta || 23 Aureli O || nemē
 tuę A, an nempe tu? || 24 puellam pudicā essed si C || 25
 templa C || est C || 26 superpositus C || 28 scirem O, corr.
 Burs. || 29 oculis CSTa || 30 confringitur O || auertit AT auer-
 tat B || petitura T

dotium dum reliqua narro: nihil ad uos deferam
dubium, nihil audietis nisi quod uicina ciuitas uidit.
Tu sacerdos? quid si tantum capta, quid si <tan-
tum> prostituta, quid si tantum homicida, quid si
6 tantum rea fuisses? ROMANI HISPONIS. Numquid 5
hoc negas, conluctatam te tamen cum uiro, quem
in illa uolutatione necesse est prius super te fuisse?
Adiciebat leno merito occisum militem, plus ausum
quam in prostitutam licebat. Exorasti populum:
numquid et lenonem? numquid et piratam illum 10
quem non poteras occidere? ARGENTARI. 'Armatum',
inquit, 'occidi'. Quid inermes? gloriatur homicidio
7 eius quem nescio an sero occiderit. CESTI PII nar-
ratio: Ita domi custodita est, ut rapi posset; ita
cara fuit suis, ut rapta non redimeretur; ita raptae 15
pepercere piratae, ut lenoni uenderent; sic emit
leno, ut prostitueret; sic uenientes deprecata est,
ut ferro opus esset. Coniectum in urnam nomen
eius non exiit, sed eiectum est. tempus erat nunc
sortiri: urna purgata est. Stetisti puella in lupa- 20
nari: iam te ut nemo uiolauerit locus ipse uiolauit.
stetisti cum meretricibus, stetisti sic ornata, ut po-
pulo placere posses, ea ueste quam leno dederat;
nomen tuum pependit in fronte; pretia stupri ac-
cepisti et manus quae dis datura erat sacra <lenoni> 25
capturas tulit; cum deprecareris intransis amplexus,
ut alia omnia impetraris, osculo rogasti. Ancillae

1 hos T || 2 uicinitas *Madvig* || 3 sacerdos quid si tantum
homicida C, quae infra suo loco repetuntur || 4 tantum om. O || 7
uoluntatione C uolutationē T || prius p p te Ta, prius superio-
rem f. *Schult.* || 8 adiciebat leno T adiebat leno C, corr. *Schult.*
aiebat *Burs.* || 9 prostitam O || 10 lenone C || piratam bis C ||
12 qui B || inermis T || 13 Cesti p. O || 14 custodia C, corr.
E || 16 uenderetur O, uenderent E || sic enim C || 17 prostitue-
rit O || 19 exit C || erat non O, corr. *Haase Burs.* || 20 urnā
A || 21 ante ut O, corr. *Haase Burs.* || uiolauerit C || uolauit
C || 23 qua A m. pr. B || 25 datur aderat C || * lenoni om. O || 26
intrāstis STa || 27 et alia O, corr. *Schott* || impetrares osculū
O (ut impetrares Tb), corr. *Schott*: osculo pepigisti. *W. Müller*

ex lupanaribus sacerdoti non emuntur; coram sacerdote obscenis homines abstinent. Non sine causa sacerdoti lictor apparet: occurrentem te illi meretricem summouisset. Non est credibile temperasse 8
 5 a libidine piratas omni crudelitate efferatos, quibus omne fas nefasque lusus est, simul terras et maria latrocinantes, quibus in aliena impetus per arma est; iam ipsa fronte crudeles et humano sanguine adsuetos, praeferentes ante se uincula et catenas,
 10 graua captis onera, a stupris remouere potuisti, quibus inter tot tanto maiora scelera uirginem stuprare innocentia est? Sed lupanar excepit. omnis sordida iniuriosaque turba huc influit, nec quisquam eo ut iudicet uenit. At omnes fauere fabulis tuis?
 15 at omnibus persuasum est? nemo in tanta euntium redeuntiumque turba inuentus est, qui fortunae tuae uellet inludere? ergo tu, cum tam innocens quam dicis uixeris, ista passa [es] credis deos esse? 'Nihil', inquit, 'passa sum'. hoc satis est nupturae, sacerdoti parum. Vbi adhuc fuisti? discede, ignota es:
 20 <ubi non fuisti?> discede, nimium nota es. P. ASPRENATIS. Contradico non inimicitiiis cuiusquam impulsus; quod enim odium, quae inimicitiae cuiquam esse possunt quam nemo ciuium suorum norat antequam prostitit? Mouet me respectus omnium uirginum de quibus grauis hodie fertur sententia, si in ciuitate nulla inueniri potest neque meretrice castior neque homicida purior. Piratae te inuiolatam seruauerunt? a sacerdote se non abstinuisset
 30 pirata, leno, mango. de sacerdotis pudicitia his spon-

2 obsce (-se- T) ni O || 3 occurrent tibi m. C occurrenti tibi m. ST, corr. Burs. || 6 ludus Schult. || 8 est . tam B est, etiam Schult. || 10 posuisti A || 13 influit ne ST infuit ne C, confluit W. Müller || 14 ut pudic(am quaer)at?, te uindicet W. Müller || aut O || cauere O || 15 aut O || 18 <si> ista Haase || es del. H. Müller || 20 ibi adhuc O || 21 * ubi non fuisti om. O || 22 inim(inm B)iticus C || cuiquam C, cuiquam <cum ea> Madvig || 24 quem C || 25 monet T || 27 potuit E || 29 abstinuisset (-sed B) C || 30 magno Ta || sacerdote C

soribus credendum est? Iacuisti in piratico myopa-
 rone; contrectata es alicuius manu, alicuius osculo,
 alicuius amplexu. An melius pirata seruauit quam
 pater? Conuersata es cruentis et humano sanguine
 delibutis: inde est profecto quod potes hominem 5
 10 occidere. Proclama ingenuam esse te; quid expe-
 ctas cum in lupanar ueneris? iam tibi omnia templa
 praeclusa sunt. Conseruarum oculis inquinatur, inter
 ebriorum conuiuarum iocos iactatur, modo in pue-
 rilem, modo in muliebrem habitum composita: istinc 10
 ne patri quidem redimenda es. Nulla satis pudica
 est de qua || quaeritur. Non legerem te sacerdotem,
 etiamsi sacerdoti seruisses. Virginem esse sacerdo-
 tem nostram cui credimus? meretrici, lenoni, pira-
 tis; haec enim testium summa est. Castigationem 15
 [ex] pontificis maximi meruerat sacerdos, si te e
 lupanari redemisset. Conuenit omnis libidinosorum
 turba et concurrit ad meretricem nouam. illud certe
 fateberis, pudicitia tua precaria est: tot intrauerunt
 cellam tuam gladiatores, tot iuuenes, tot ebrii: et 20
 omnes ante militem inermes? Ego illam dico pro-
 stitisse: illa se dicit etiam mendicasse. Pudicitiam
 11 sacerdotis meae etiam carnifici debeo. IUNII GAL-
 LIONIS. Ambitiosa lex est: ad sacerdotium non ullas
 <nisi integrae> non sanctitatis tantum, sed felicitatis 25
 admittit; inquit in maiores, in corpus, in uitam:
 uideris quemadmodum tam morosae legi satisfacias.
 Capta es a piratis, inter seruos, inter homicidas in

1 pirateco (-aco A) C pirate ST, corr. Haase, Burs. || 2 con-
 trecta O || 4 conserua Tmg || est O || cauentis A m. pr. BSTa ||
 5 indest B || potest ST || 8 proclusa B proclausa AST || oculis
 O, corr. N. Faber || inquinatur Ta || 9 locos CSTa || 10 mulie-
 rum A || stinc C || 16 ex pontificis O, corr. Burs. || 16. 17 sit e
 lupanari C || 17 quo uenit Schott || libidinosorum C || 19 fatebaris
 C || 23 me C || <manui> etiam carnificis Schult. || debebo Ta || 24
 fastidiosa Schult. inuidiosa? || non nullas O, corr. Haase qui
 et nisi integrae add. || 26 admitti O || 27 uidere CSTa uide
 Tb, corr. Burs. || morosae Ta

illis myoparonis angustiis spatata es: uiderimus
 quid in te audere potuerit feritas hostium, libido
 barbarorum, licentia dominorum. certum habeo,
 iudices, cum hanc feritatem barbarorum audiat,
 5 fauetis illi, ut quamprimum mutet seruitutem. Sic
 istam seruauerunt piratae, quemadmodum qui lenoni
 essent uendituri <sic istam seruauit leno, ut cogere-
 tur> stare in illo ordine, ex eadem uesci mensa, in
 eo loco uiuere, in quo etiamsi non patiaris stuprum
 10 uideas. Aliquis fortasse inuentus est, quem hoc 12
 ipsum inritaret, quod rogabas. Ipse autem leno
 pepercit? ignoramus istos quibus uel hoc in eius-
 modi quaestu praecipue placet, quod inlibatam uir-
 ginitatem decerpunt? seruauit te leno quam prosti-
 15 tuturus erat in libidinem populi? istam sic leno,
 tamquam nos castam e castis? 'Omnes', inquit, 'exo-
 raui'. Si quis dubitabat an meretrix esset, audiat
 quam blanda sit. haesisti in complexu, osculo pacta
 es, ut felicissima fueris pro pudicitia inpudice rogasti.
 20 Quid faciam mulieri intra crimina sua delitiscienti?
 cum dico: 'uim passa es', 'occidi', inquit, cum
 dico: 'hominem occidisti', 'inferebat', inquit, 'uim
 mihi'. sacerdos nostra stuprum homicidio, homici-
 dium stupro defendit.

25 **DIVISIO.** LATRO in has quaestiones diuisit: 13
 an per legem fieri sacerdos non possit; etiamsi
 lex illi non obstat, an sacerdotio idonea sit. An
 lege prohibeatur in haec duo diuisit: an casta sit,

1 meoparonis C || spatita C || uidebimus Gron. || 2 audire
 CSTa || libidino B m. pr. || 5 fabetis C || 6 quem qui admo-
 dum lenonis STa || 7 hiatum significatum a Schultingio expl.
 Haase || 8 uesti C || 12 eismodi B || 13 inlibata B || 14 prostitu-
 ris A prostituturis B || 15 eras C || * ista ē A Ita est BT,
 istamne O. Ribbeck intactam Haase || 16 castam tam e ca-
 stis CSTa || inquam O, corr. E || exorabamus AbBSTa exora-
 mus A m. pr. exorauimus Tb, exorauī E || 17 dubitat O, du-
 bitabat E, dubitat ... sit Madvig || 18 hesit C || hesis in con-
 spectu STa || 20 in O, intra Gron. || 23 stipum B || 27
 * tamen O, an tamen Burs. || * indigna O || sit hac C

an pura sit. An casta sit in haec diuisit: utrum
 castitas tantum ad uirginitatem referatur an ad
 omnium turpium et obscenarum rerum abstinentiam.
 Puto enim uirginem quidem esse te, sed contrecta-
 tam osculis omnium; etiamsi citra stuprum, cum 5
 uiris tamen uolutatam; <an> es casta talis qualis
 uideri potest cui lex nocere uult matrem quoque in-
 cestam? Etiamsi ad uirginitatem tantum refertur
 14 castitas, an haec uirgo sit. Aiebat APOLLODOREIS
 quidem placere fixa esse themata et tuta, sed hic 10
 non repugnare controuersiam huic suspicioni; non
 enim ponitur adhuc uirginem <esse>, et multa sunt,
 propter quae credibile sit non esse. Illud adiciebat:
 denique etiamsi non effecero, ut credant iudices non
 esse uirginem, consequar tamen, ut non putent 15
 dignam sacerdotio, de qua dubitari potest an uirgo
 sit. An pura sit in haec diuisit: an etiamsi merito
 occiderit hominem, pura tamen non sit homicidio
 coinquinata; deinde: an merito occiderit hominem
 innocentem uti corpore prostituto uolentem. Ab- 20
 soluta est: ostendit non puram se esse, sed tutam.
 An idonea sit in tractationes quas quisque uult di-
 uidit: an idonea sit tam infelix, ut caperetur, ut
 ueniret, ut lenoni potissimum, ut prostitueretur, <ut>
 occidere hominem cogeretur, ut causam diceret. 25
 15 CESTIVS etiam altius || petiit et obiecit, quod tam
 uilis suis fuisset, ut non redimeretur. SILO POM-

1 an ... diuisit *om.* ST || 3 aestimationem O, *corr. Gron.* || 4
 puta O, *corr. Haase, Burs.* || 5 oculis CSTa || utra CSTa || 6 uolun-
 tate es CSTa uolutata es Tb, *corr. N. Faber* || 7 incestum C
 incestarci T || 9 uiro O || * apollodorus Tb pollodorus CSTa,
corr. ego, Madvig || 10 si fixa Tb || esset herat aec A eet herat et
 BSTa eet herat^c et Tb, *corr. Burs.* || 12 potitur T poni ut
 Burs. || uirgine ST || esse *add. Gron.* || 18 occidit ABaT || 18. 19
 uerba pura ... hominem *om.* B || 21 occidit O || 22 diuisit ST
 diuidat Burs. || 23 tam C || 24 ueniret leoni T || ut *add. Burs.* ||
 25 hoccidere B || causa ediceretur O, *corr. Schott* || 26 petit
 et obicit O, *corr. Burs.*

PEIVS dum praeceptum sequitur, quo iubemur ut quoties possumus de omnibus legis uerbis controversiam faciamus, illam quaestionem mouit: 'casta e castis'. lex, inquit, 'e castis' cum dicit, hoc
 5 non tantum ad parentes refert, sed ad omnes. quibus conuersata est uirgo; non enim adicit 'e castis parentibus', sed 'e castis' cum dicit, uult illos a quibus uenit uirgo castos esse. Intellego, inquit, sub hoc uerbo multa. <e> castis cum dicit <intellego e castis> penatibus, tu ex incestis uenis; intellego <e> castis disciplinis, tu ex obscenissimis uenis. quid enim didicisti? et quaecumque hoc loco dici poterant. Idem et in illa parte fecit 'pura e puris'. HISPO ROMANIVS accusatoria usus pugna-
 15 citate negauit puram esse, non ad caedem hoc referens, sed ad corpus; tractauit impuram esse quae osculum impuris dederit, quae cibum cum impuris ceperit. ALBVCIVS figura diuisit controuersiam; dixit enim: putemus tres sacerdotium petere: unam quae
 20 capta est, alteram quae prostitit, tertiam quae hominem occidit: omnibus nego: et sic causam contra singulas egit. FVSCVS ARELLIVS sic diuisit: probabo indignam sacerdotio primum, etiamsi pudica sit; deinde, quia nescimus an pudica sit; nouissime, quia
 25 non sit pudica.

FVSCVS pro puella colorem hunc introduxit: uoluerunt di immortales in hac puella uires suas ostendere, ut appareret quam nulla uis humana diuinae resisteret: <nil> magis putauerunt posse miraculo esse <quam>

3. 4 caste castis ATa || 4 de castis ASTa || 5 refret C || 7 sed de cas A sed de castis BT || 9 multo C || 9. 11 e *bis addidi* || intellego castis *add. Schult.* || 11 * e *om.* O || 13 dicit C || 13. 14 purepuris A || 14 accusatori C accusatoris T, *corr. Burs.* || pugnatitatem B pugnatı tañ A || 15 eam O, caedem R. *Wachsmuth* || 16 a corpus A || 18 figuram O, *corr. Faber* || diuisit ST || 19 unumque C || 20 restituta Ta prostituta Tb || hominibus ABa || 21 si A || 23 est Ta, *corr. m. ant.* || 27 dū mortales A || 28 diuina A diuinis ST || 29 nil et quam *add. O. Ribbeck* || macis ABa

in captiua libertatem, in prostituta pudicitiam, in homicida innocentiam. LATRO dixit: aliqua capta felicior fuit, nulla fortior. MARVLLVS eum descripsisset dignationem puellae magnam fuisse, altius quiddam superbiusque uultu ipso praeferente, hanc adiecit sententiam quam solebat mirari Latro, immo, ut ipse aiebat, exoculari: narrate || sane omnes tanquam ad prostitutam uenisse, dum tanquam a sacerdote dis-
 18 cesserint. ALBVCIVS dixit: nescio quis feri et uolenti animi uenit, ipsis credo dis illum impellentibus, 10 ut futurae sacerdotis non uiolaret castitatem <sed> uideret. praedixit illi, abstineret a sacro corpore manum: 'non est quod audeas laedere pudicitiam quam homines seruant, dii expectant'. et in perniciem ruenti suam 'en', inquit, 'arma quae nescis 15 tenere pro pudicitia', et raptum gladium in pectus piratae sui intorsit. Hoc factum eius ne lateret eisdem dis immortalibus fuit curae: accusator inuentus est qui pudicitiae eius in foro testimonium redderet. Nemo credebat occisum uirum a femina, iuuenem 20 a puella, armatum ab inermi: maior res uidebatur, quam ut posset credi sine deorum immortalium adiutorio gesta. CESTIVS timuit se in narrationem demittere, sic illam transcucurrit: haec dixit in sacerdote futura maxime debere aestimari: pudicitiam, 25 innocentiam, felicitatem. quam pudica sit, miles ostendit; quam innocens, iudex; quam felix, redi-

1 homicida E accusata O || 2 aliqua Ba || 3 marillus O ||
 discripsisset B || 5 uulto ABa || praeferentem O, corr. R. Wachsmuth ||
 adiecit O || sententia C || 8 discesserit Ca || 9 fero T || uolenti A ||
 10 animo O, corr. Burs. || 11 ut CTb m STa || sed om. O ||
 14. 15 * cruenti (cruentique ST) et in perniciem cruenti O ||
 15 ne O, en Burs. || 15. 16 nescis te tenere W. Müller te nescis tenere N. Faber ||
 17 pirataes ui ctorsit Ba piratae sui torsit AT pirataes intorsit Bb, contorsit Burs. || 19 iudititii eius A iudicii eius BT, corr. Gron. || 20 iuē A || 21 maiores ABa maiora esse ST || uidebatur C uidebantur T || 23 tunuit A || 24 dimittere AT || si illam ABa s; illam T || 25 future A || aestimare O

tus. Etiam habemus quandam praerogationem sacerdoti ab ipso numine datam, licet isti obiciant fuisse illam captiuam, lenoni postea seruisse, causam nonnissime dixisse: inter tot pericula non seruassent illam dii nisi sibi <seruaturi fuissent>. ARGENTARIVS illud in narratione dixit: accusator in hoc maxime premebat ream: aiebat occisum esse intra uerba, antequam uim adferret. SILO POMPEIVS hac 20 figura narrauit: eam uobis sacerdotem promitto quam incestam nulla facere possit fortuna. Potest aliquam seruitus cogere: seruiit et barbaris et piratis, inuiolata apud illos mansit. potest aliquam corrumpere prolapsi in uitia seculi praua consuetudo, etiam matronarum multum in libidine magisterium: pudica 15 permanebit. licet illam ponatis in lupanari: et per hoc illi intactam pudicitiam efferre contigit. fuit in loco turpi, probroso; leno illam prostituit, populus adorauit: nemo non plus ad seruandam pudicitiam contulit quam quod ad uiolandam adtulerat. 20 Multum potest ad flectendum quoque pudici animi propositum hostis, gladius: non succumbet, immo si opus fuerit pudicitiam uindictabit. incredibilem uideor in puella rem promittere? iam praestitit: adulescentem misericordis populi beneficium polluere 25 temptantem gladio repulit. Fuit qui illam [illi] accusaret caedis: absoluta est. ne qua posset esse uobis dubitatio, quae uentura ad sacerdotium erat an pura esset, an integra: iam iudicatum est. TRIA-21

5 seruaturi fuissent ETb seruata fuissent STa, om. C ||
 6 narrationē C || 7 rē A || esse om. ST || 10 aliquid O, corr. R. Wachsmuth || 11 seruit B seruiite STa || 12 corripere O, corr. Schott || 14 uultum O, corr. A. Augustinus, N. Faber mutuum Madvig || pudicitia T || 16 inte tā C || efferire CSTa || 17 sq. uerba probroso ... seruandam hic om. et u. 19 post uiolandam transp. B || 18 populum exorauit? || 20 ad rectum quoque O, corr. Gron. || pudicitia animi STa || 21 gladio O, corr. Gron., post pudicitiam u. 22 ins. Burs. || 24 pupuli A || 25 illam ST illam illi C illam illic Burs. || 26 potest CT possit Tmg

RIVS dixit: negabat se puella fecisse; negabat illum suis cecidisse manibus: altior, inquit, humana uisa est circa me species eminere et puellares lacertos supra uirile robur attollere. quicumque estis, dii immortales, qui pudicitiam ex illo infami loco cum 5 miraculo uoluistis emergere, non ingratae puellae opem tulistis: uobis pudicitiam dedicat quibus debet.

Alterius partis color nihil habet difficultatis: adparet <ex sententiis> quas praeposui. dicendum est in puellam uehementer, non sordide nec obscene. 10 Sordide, ut BASSVS IVLIVS qui dixit: 'extra portam hanc uirginem' et: 'ostende istam aeruginosam manum'; VIBIVS RVFVS qui dixit: 'redolet adhuc fuliginem fornicis'. Obscene, quemadmodum MVRREDIVS rhetor qui dixit: 'unde scimus, an cum ue- 15 nientibus pro uirginitate alio libidinis genere deciderit'? Hoc genus sensus memini quendam praetorium dicere, cum declamaret controuersiam de illa quae egit cum uiro malae tractationis, || quod uirgo esset, et damnauit; postea petiit sacerdotium. No- 20 uimus, inquit, istam maritorum abstinentiam qui, etiamsi primam uirginibus timidis remisere noctem, uicinis tamen locis ludunt. Audiebat illum SCAVRVS, non tantum disertissimus homo sed uenustissimus, qui nullius umquam inpunitam stultitiam transire 25 passurus erat. statim Ouidianum illud: 'inepta loci',

[Priap.
II 8]

3 eminare B || 4 robor AT || dii om. A || 5 infamulo concum C || 6 uoluisti A || ingrata A || 8 arcus A artius STa || patris STa || diff(dif- T)acultatis O || 9 ex sententiis add. Schult. || pposuit C || 10 non obscene non sordide ST || 11 et bassus illius C basilius T, corr. ignotus ap. Schott || 12 nam O istam Tmg hanc Burs., an extraportanam? || 13 ut Vibius W. Müller || 14 muredius T muredsus A || 15 scimus hanc C || al'. an non uenientibus Tmg || 16 uirginitatē STa uirginitate A || al' dedideris Tmg || 18 maletractationis AT || 20 petit O, corr. W. Müller || noluimus BST nolumur A || 21 tam C || 23 adiebant C aiebant STa || 24 disertissimus AT || 25 sententiam stultitiam STa || 26 passus BT || *est O || statim <addebat> Schult. || illū CTa || al' Dum timet alterius uulnus inepte loci Tmg

et ille excidit nec ultra dixit. Hoc autem uitium aiebat Scaurus a Graecis declamatoribus tractum, qui nihil non et permiserint sibi et inpetrauerint. HYBREAS, inquit, cum diceret controuersiam de illo 23
 5 qui tribadas apprehendit et occidit, describere coepit mariti adfectum, in quo non deberet exigi inhonesta inquisitio: ἐγὼ δ' ἐσκόπησ' ἄν πρότερον τὸν ἄνδρα <εἰ> γεγέννηται τις ἢ προσέροραται. GRANDAVS, Asianus aequae declamator, cum diceret
 10 in eadem controuersia, num ideo occidi <ut> adulteros non paterentur? dixit: εἰ δὲ φηλάρορενα μοιχὸν ἔλαβον; In hac controuersia de sacerdote non minus obscene dixit MVRREDIVS: fortasse dum repellit libidinem, manibus excepit. Longe receden-
 15 dum est ab omni obscenitate et uerborum et sensuum. quaedam satius est causae detrimento tacere quam uerecundiae <dicere>. VIBIVS RVFVS uidebatur cotidianis uerbis usus non male dixisse: ista sacerdos quantum militi abstulit! ||

20

<CONTROVERSID III.>

Incesta saxo deiciatur. Incesti damnata antequam deiceretur de saxo inuocauit Vestam. deiecta <uixit>. repetitur ad poenam.

LATRONIS. Hoc expectastis, ut capite demisso 1
 25 uerecundia se ipsa antequam impelleretur deiceret?

3 nihil et non O || tibi CTa || penetrauerint O, corr. Haase
 Madvig perpetraverint N. Faber || 5 trib; adas ATa tribusadas
 BS || 7 εἰς αἰς νσ οπ ης α (—π ης α A) O || τ ι ω τ ε ρ ο ν O τ ι ω ρ ο ν
 TV, corr. Burs. || 8 τ ὀ ν α ν α ρ α γ ε γ ε ν ν τ α ι O, corr. Burs. || TICH
 (π ης α A) π ρ ος ε ρ ρ α τ ι τ α ι ε (—e i e A) O. ἐγὼ δ' ἐξ η λ ο τ ὴ ν η σ α τ ι ;
 π ὅ τ ε ρ ο ν τ ὸ ν ἄ. ; γ ε γ. τ. ἢ π ρ. ; Haase || 10 non O, num Schott ||
 ut add. Schult. || 11 ε ι α ε φ ι α (—a A TV) a p p e n a O, corr. O. Iahn. || 13
 ε α α β ο ν O || 15 ē sensuum O || 16 caesae C cese Ta || facere Haase ||
 17 dicere E, om. O || 19 mihi O, militi Schult. || 21 incesta
 damnata O || 22 uestem Ta || deiacta A || 23 uixit TbE om.
 CTaV || penem CVa || 24 expectatis O, corr. Burs. || dimisso
 O || 25 se ipsa om. T || deiecerit BT deiceret V deierit A,

id <enim> deerat ut modestior in saxo esset quam in sacrario fuerat. constitit et circumlatis in frequentiam oculis sanctissimum numen, quasi parum uiolasset inter altaria, coepit in ipso quo uindicta batur uiolare supplicio: hoc alterum damnatae in-⁵ cestum fuit. Damnata est quia incesta erat, deiecta est quia damnata erat, repetenda est quia et incesta et damnata et deiecta est. dubitari potest quin usque eo deicienda sit, donec efficiatur propter quod deiecta est? Patrocinium suum uocat pereundi in-¹⁰ felicitatem. quid tibi, inportuna mulier, precer, nisi ut ne bis quidem deiecta pereas? Veniet ad colendum Romani imperii pignus etiamsi non stupro, at certe carnificis manu incesta? 'Inuocaui', inquit, 'deos'. statuta in illo saxo deos nominasti,¹⁵ et miraris, si te iterum deici uolunt? si nihil aliud,² loco incestarum stetisti. CESTI PII narratio. Quid agam? exponam quando stuprum commiserit, cum quo, quibus consciis? ista quia probaui damnata est. quid postea accessit quod illam uirginem face-²⁰ ret? quod iacuit in carcere, quod ducta est ad saxum, quod inde proiecta? Ait se innocentem quia perire non potuit. ita lex de sacerdote impura in iudicio quaeri uoluit, de iudicibus in supplicio? ampliatur a iudicibus in poenam? Postulat ut, cum²⁵ contra poenam causa tuta non fuerit, contra causam tuta poena sit. Non putas legem cauisse ut perires, quae cauit quemadmodum perires? Exore-

corr. Burs. || 1 enim *add.* E *om.* O || 2 circumlapis CVa || 3 nomen O || 4 alteria TVb altariaque C alteria quae Va || 5 damnatum B || 8 deiecta erat STa || 9 deicienda est TVb deicienda es CVa, *corr.* E || 10 patrocinium A || uocat O putat E || 11 preceris C p̄ceceris V ī ceteris T al' imprecer Tmg || 12 uenit O, *corr.* Haase || 13 non spro C || 15 statu C || illos CTa || saxu C || 19 istā A || 20 qua illam A *m. pr.* || 21 dicta CSTa V || 23 sacerdotum iure O, *corr.* Burs. s. iniuriis Schult. || 24 noluit ST || 25 ampliatur Schult. || 27 potas B || 28 exornemus Burs.

mus te, mulier, ut || iterum absoluaris? Aut tu sacerdotium uiolasti, aut hi sacerdotem. Male de diis existimas, si sacerdoti suae tam sero succurrunt. lata est sententia; pronuntiatum est; damnata es: interrogo de hoc loco, mulier, responde mihi: sunt dii? ARELLI FVSCI patris. Iterum experiamur: quid tibi 3
mes propitios deos? 'Erat', inquit, 'praeruptus locus et immensae altitudinis <tristis aspectus>'. dicebam tibi: incestam lex mori noluit. stat moles abscisa
10 in profundum, frequentibus exasperata saxis, quae aut elidant corpus aut de integro grauius impellant; inhorrent scopulis enascentibus latera: [et immensae altitudinis tristis aspectus] electus potissimum locus, ut damnati saepius deiciantur. FVLVII SPARSI. A
15 superis deiecta, ab inferis non recepta, in cuius poenam saxum extruendum est. IVLII BASSI. Nihil 4
putaueram amplius adici posse audaciae istius, quam quod in illa [in] cruce Vestam nominauerat: <at> enim ab ipso supplicio in templum usque reuoluta
20 quidquid secundum deos sanctissimum est contactu suo polluit et, quam a saxo nusquam reuerti fas est nisi ad saxum, quanto minus quam in templum resiliuit? huc potius ueni ubi damnatur, quam illo ubi absoluitur. ALBVCI SILI. Si quis adhuc dubitabat de deiecta, ue-
25 niat et sibi ipse credat. haec inpudentia uirginis est? In urbe tam beata cum tot superfluant uirgines, cum

2 hii CTVa dii Vb || 3 secco Va || 4 damnata est A m. pr. || 4.5 interrogāte STa interrogat te Va interroga te C || 7 propocius Ba propotios Bb propitius TaVa || erat] currat Ta || 8 tristis aspectus om. O, transp. ex u. 13 Kon. || dicebat Schult. || 12 immensa C TaV || 12. 13 uerba et ... aspectus secluset Kon. || 18. 14 locus ubi Tb || 14 sparsit STb sparsit Ta || 16 xaxum B saxum saT || Iouii bassi O, corr. ign. ap. Schott. || 17 * puta eam ASTaV putēam B putabam Tb || 18 in illa in A m. pr. BVa || rupe Haase || * at add. ego, Madvig || 19 ab ipso enim Tmg || 20 contacta A contractu STa || 21 xaxo CVa || 22 hoc CTaV || 23 uenit O, corr. Burs. || 24 Albutius illi A albucii sillii BTV || quis huc CTaV || 25 ut sibi Va || ipsi TV || 26 urbe conditā tam SaTa || superuant CTaV superent Tb, corr. Burs. superbiant Madvig || uirginē CTaV

tot principum filiae sint, postulat ut praeteritis his
 potissimum ab inferis eruatis sacerdotem. 'Quare
 ergo si incesta sum uiuo?' nescio; hoc unum scio:
 nec fieri quod non potest nec portentum esse quod
 potest. Absit nefas [et] ut id saxum absoluat quod
 5 tantum damnatas accipit. ARGENTARII narratio.
 Paene, iudices, narrare coepi, qualis esset rea; sed
 quid efficiam, cum illam incestam probauero? nempe
 ut de saxo deicienda uideatur: iam uisa est. Non
 imitabor istius inpudentiam, ut repetendo iudicium 10
 quod factum est improbasse uidear. || quod exige-
 batur probaui; quod iudicastis exequor. CORNELII
 HISPANI. Deos deasque inuoco, quos priore iudicio
 non frustra inuocaui, <ut> incesta quam tardissime
 pereat. 'Inuocaui', inquit, 'numina'. Quid inuocas, 15
 mulier? si innocens es, dii non sunt. Videte quan-
 tum sacerdos peccauerit, quae nec absolui potuit nec
 mori. Aut tu sacerdotium uiolasti, aut nos sacer-
 dotem. Erras <si> satis ad sacerdotium putas perire
 6 non posse. ROMANI HISPONIS. Ab Tarpeio ad Ve- 20
 stam, cuius uitam carnifex rupit; a templo ad sa-
 xum, a saxo ad templum: hac pudicae sacerdotis
 inter supplicia et uota discursus est. inter superos
 <inferos>que iactata in nouam poenam reuixisti.
 POMPEI SILONIS narratio: Quod ad rerum exposi- 25
 tionem pertinet, iudices, non committam, ut ultio-
 nem deorum immortalium morer uerbis. Incesta
 saxo deiciatur. lege damnata est: habetis iudicium.

2 seruetis Tb || 3 nescio, <nisi> hoc *W. Müller* || hac A || 4 poten-
 tum B || 5 absit nefas *om.* T || et *del.* O. *Ribbeck* || 7 narrareq; pii
 CVa narrarequecepi T, *corr.* Vb || 10 in mitabor T || 11
 uidetur CTa V || exiebatur CVa || 12 indicatis CVa || 14 ut *add.*
Schult. || 15 nomina CVa || 16 est CVa || 18. 19 *uerba* uiolasti...
 sacerdotium *om.* A || 19 errat satis BVa erras satis TVb || 20
 Hispani O || 21 uitam CVa || 22 huc Aa hoc Ab || 24 in-
 feros *om.* CTa Va || 25 adrum A adrem Ta || 27 morebus BVa
 moribus ATa Vb morer. Bis Tb, *corr.* M. *Haupt* || incosta AVa
 inconsta B

deiecta est: habetis exemplum. VIBII GALLI narra-
tio. Breuis expositio rerum est: aduersariam incesti
postulaui, accusaui, damnaui, carnifici tradidi: per-
mittitis iam abire accusatori? recedamus ad
5 absolutionem tuam. ita dii damnatam <maluerunt>
absoluere quam sacerdotem? Sero innocentiam dam-
nata concupisti, uitam deiecta.

Ex altera parte. FVLVI SPARSI. Damnata de- 7
iecta est: absoluta descendit. ARELLI FVSCI patris.
10 Putares puellam demitti, non cadere. CESTI PII.
Nullam habebat gratiam: in templo uixerat; itaque
tantum deos inuocabat. Lex sacerdotem non usque
ad saxum differret, nisi expectaret deorum sententiam.
CORNELII HISPANI. Descripsit altitudinem montis
15 etiam secure despicientibus horrendam et adiecit:
carnifex quoque recedens impellit. Nihil fecit tam-
quam rea; contumax est innocentia; turpe putabat
sacerdos rogare || nisi deos. MARVLLI. Mirandum est
si oppressa est uirgo sine gratia? cuius enim geni-
20 bus submisit manus? quem deprecata est, quae tarde
rogauit etiam deos?

DIVISIO. LATRO <in> has quaestiones diuisit: 8
utrum lex de incesta tantum sit, uel quae deiciatur
nec pereat; an etiam damnata, si innocens post
25 damnationem adparuit, deici [non] debeat. an haec

1 deiecta es CTaVa || 2 aduersarii tā STa || 3 permittis
CTa || 4 abira T ab rea CV, corr. Schott || accus(s)ator O,
corr. Burs. qui post accusatori lacunam statuit, quam sic fere
explet <Damnata postulat ut a poena> recedamus. || reco-
deamus B recedo eamus A recedaemus V al' recedā.eamus
Tmg, credo eamus Haase || 5 tūu Ta || maluerunt add. E || 8
fili CV filii STa sili Tb, Fulvi Burs. || 8. 9 <ut> damnata —
<ut> absoluta Schult. || 9 adscendit N. Madvig || 10 dimitti O ||
caderei B deici E, quod fort. praestat || corri pii A || 11 nulla
A || dixerat O, corr. N. Faber || 12 sacerdotū A || 15 orremdam
BV || 18 Marylli BV Marilli A || est del. Tb || 19 gentibus
STa || 22 in om. O || 23 lex ex incesta O; uerba corrupta sic
fere emendanda: utrum lex incestam <utique mori> uelit; an
tuta sit, quae d. || deiciat C || 25 non del. Schott

innocens sit; an haec deorum adiutorio seruata sit; CESTIVS et illas subiunxit huic ultimae quaestioni: an dii immortales rerum humanarum curam agant; etiamsi agunt, an singulorum agant; si singulorum agunt, an huius egerint. Improbabat ALBVCIVM, 5 quod haec non tamquam particulas incurrentes in quaestionem tractasset, sed tamquam problemata filosofumena. FVSCVS ARELLIVS pater sic diuisit: utrum incestae poena sit deici, an perire. utrum prouidentia deorum, an casu seruata sit; si uolun- 10 tate superiorum seruata est, an in hoc ut crudelius periret.

- 9 Hic color fere sententiis quas praeposui permixtus est; quid tamen CESTIVS senserit indicabo. Contra sacerdotem quidam dixerunt: uideri deos infestos illi 15 in hoc eam seruasse, ut diutius torqueretur. aiebat Cestius malle se casu uideri factum quam deorum uoluntate; nam si semel illos interuenire huic rei fatemur, manifestius erit poena seruata esse sacerdotem, quam in poenam; itaque non probabat illud 20 TRIARI: 'remissam tibi poenam putas? ampliata es'. Ea ipsa, inquit, ampliatio, quae apud iudices fieri solet, ex qua uerbum in sententia petatum est, non 10 est damnantis, sed dubitantis. Declamauerat apud illum hanc ipsam controuersiam VARVS QVINTILIVS, 25

2 ubi unxit CV ubi unsit Ta || 3 humarum A || agent CVaTa || 4 agunt B || 4.5 uerba si sing. agunt. om. B || 5 tinnis CVa || agunt A || improbat O || 7 problemata T || 8 filosofumena B ap. Burs. Va || 9 uerba incestae . . utrum om A || apariare BVa || 10.11 * uoluntates sernorum CVa uoluntate deorum TVb || 13 proposui T p̄potui CVa || 14 indicabo CV || 15 sacerdotes Tb || qui CVTb quid STa, quidam Schult. || infesto A || 16 loqueretur CTaV || agebat CVa || 18 interueniret CTaV || 19 poenam O in poenam Tb || se O || 20 apta. que Ta apta quae CV al' actam Tmg, cor. Burs. aequae N. Faber || illū CTaV ille Tb, illud N. Faber || 21 est O, es N. Madvig || 22 et ipsa O, corr. O. Iahn || 23 ea O, ex Burs || sentiam C sententiam TV || 25 Quintius O

tunc Germanici gener, et praetextatus. <is> cum descripsisset circumstantium <indignationem> quod tam cito oculis poena subduceretur, dixit: exaudierunt dii immortales publici uoti preces: incestam, ne cito supplicium transcurreret, reuocauerunt. CESTIVS multa contumeliose dixit in istam sententiam: sic, inquit, quomodo quadrigas reuocauerunt? nam et ante posuisti similitudinem, quia et haec de carcere exierat. Cum multa dixisset nouissime adiecit
 10 rem quam omnes improbauimus: 'ista negligentia pater tuus exercitum perdidit'. filium obiurgabat, patri maledixit. PASTOR AIETIVS hanc controuer- 11
 siam apud Cestium dixit iam senator et hunc colorem optimum putauit: sic ueneficiis corpus induruit,
 15 ut saxa reuerberet. Multum CESTIVS hunc corripuit et dixit: hoc est quare ego auditores meos inuitem ad alios audiendos ire? aequae male mihi facit ille qui aut athleta aut phthisicus est. dicebat autem in Albucium, qui illis diebus dixerat in hac contro-
 20 uersia: 'durius saxo', et in Bassum Iulium multa, qui dixerat: 'uirgo de sub saxo'. OTHONEM IVNIVM patrem memini colorem stultum inducere, quod minus ferendum est quod libros colorum edidit. 'Fortasse', inquit, 'poenae se praeparauit et ex quo pec-

1 gener ut O, corr. Haase, Nipperdey ad Tac. Ann. IV 66. g. at Schult. || is add. Schult. || 2 circumstantem O, corr. Tmg || * indignationem addidi, turbam dolentem uolgo || 3 poenā CTaV || 4 publicium C pupplicium TaV supplicū Tb, corr. Burs. || uoci STa || 5 transcurreret BV || 6 multo O || ipsam O, corr. Schult. || 10 si ista TV sista O || 12 aiecius AV aiectus Ta || 13 iam senator dixit TV || 14 beneficiis CTaV || 15 reuerberet multum. CTaV, inultum Kon. || hanc O, corr. N. Faber || 16 ergo CTaV, ergo quare Haase || mutem CTaV || 17 hec male O, corr. Burs. || mi facit O || 18 ant- cleta ATV ancleta B || pthuis us OV pt. huic us? Ta post huic? STb, corr. Haase, Burs. al' aut antidita aut pythui- cus Tmg pycles, pythicus alii || autem] etiam Schult. || 20 duris O || 21 desubo uel desula^o A, desul O. Ribbeck || ohtonū O ob- toniū TV || 22 instultum CSTaV insulsum Tmg, corr. Haase, Burs. || quominus O || 23 liberos A || oolorum CTaVa

12 care coepit, cadere condidit'. SILO POMPEIVS hunc colorem temptavit: praestatur, inquit, quaedam <et> damnatis sacerdotibus uerecundia: erubuimus quicquam ex damnatae ueste detrahare. HISPANVS dixit: ita putaueras una te poena posse defungi, cum in 5 saxo deos nominasses? TRIARIVS <cum> indignantium uoces descripsisset adiecit: quid? non potes bis mori? MARVLLVS dixit: constitit in saxo, inuocauit deos; publica indignatio exorta est: audet ista nominare deos, audet hoc loco? quid autem habet 10 iam quod illos roget, nisi bonam mortem? DIOCLES CARYSTIVS dixit: καὶ ἅπαξ καὶ δεύτερον καὶ τρίτον καὶ μέχρι ἂν οὐ πέσης ἐφ' ὃ βέβλησαι. ||

<CONTROVERSIA IIII.>

Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum 15 utrumque corpus interficiat, sine fraude sit. Liceat adulterium in matre et filio uindicare. Vir fortis in bello manus perdidit. deprehendit adulterum cum uxore ex qua filium adulescentem habebat; imperauit filio ut occideret. non 20 occidit; adulter effugit. abdicat filium.

1 PORCI LATRONIS. Adulteros meos tantum excitaui. me miserum! quamdiu iacuerunt postquam deprehenderam? Ego te non abdicem quem possem

1 condiceret Ta || 2. 3 quedamnatis O, et *add. Haase* || 3 uerecundi derubuimus CTaV || 4 ueste CV || 6 * cum om. O || 7 descripsit et Tb || * dicentium O || quia O, quid N. *Madvig* || 8 uis (non uis Tb) O, bis N. *Madvig* || Marillus O || constiti non saxo CTaV constitit ut saxo Tb, *corr. Burs.* || inuocauit Ta || 12 ἡλασπια S Ta V ἡλασπια B ἡλασπια A, *corr. Burs.* || οὐχ ὅτερον αὐτ(—αὐτ A) πονοῖται (—Ta TV) O, *corr. Burs.* || 13 ἡεχρο O, *corr. Burs.* || πεσεν O, πέσης *Burs.* πάθης *Haase* || βεβλησαι B TV βεβλησαι A || 16 utrum C || 17 adulterum O || 21 adulteros fugat A || eadicat C || 23 qu condi acuerunt A || 24 abdicam' uem C || posse CTa

occidere? O acerbam mihi uirtutis meae recordationem! o tristem uictoriae memoriam! ille onustus modo hostilibus spoliis uir militaris adulteris meis tantum maledixi: solus ego ex omnibus maritis nec
 5 dimisi adulteros nec occidi. Quid ridetis? inquam, habeo manus. uocaui filium. Tu uiri fortis filius, qui stringere ferrum non potes? ne truncus quidem capi potui nisi domi; utcumque tamen potui obluctatus sum et truncum corpus opposui. exierunt
 10 adulteri tantum meo sanguine cruenti. CORNELII HISPANI: o <me> dignum, cui aut pudica contingat uxor, aut inpudica dum armatus est! Te, respublica, inuoco, quae manus meas possides. Quis non putet aut me sine filio fuisse, aut filium sine manibus?
 15 CESTI PII. Conceptus est iste — ex quo, sciemus 2 cum adulteros deprehendero. Numquam putauī futurum salua respublica, ut uir fortis sentiret se manus perdidisse. MARVLLI. Adulteros meos usque ad limen prosecutus sum. Cucurri miser ad ferrum
 20 quasi manus haberem. TRIARII. Deciderunt arma cum manibus: tunc primum sensi me <manus> perdidisse. Descriptio pugnantis uiri fortis. Dii boni, et has aliquis manus derisit? P. ASPRENATIS. Arcessitus ut occideret adulteros, uenit ut dimitteret. ||
 25 Ita ego manus etiam pro adulteris perdidī? Steti derisus ab adulteris meis; patris desertor, matris leno, quem, puto, iam creditis non esse filium uiri fortis, tertius in cubiculo derisor stetit. FVLVII 3 SPARSI. In bello suas, in domo etiam filii manus

1 odacerua B dacerua A da acerbam STa || 2 honestus O || 3. 4 uerba adulteris ... maritis om. ST || 6 non habeo ST || * uoca O || 7 quis C || ne te uncus CTa, al' ne te truncus q. capere Tmg || 8 potuit T || 10 Conelii C || 11 * me om. O || 19 prosecustus B || 20 qui si C || 21 manus om. C, add. ET || 22 discriptio B || 23 et as C || p. apre natis arcessitus C cū a pat^e nat⁹ accersitus non o. T || 25 perdidisti d. ABb || 26 deprehensus O, corr. R. Wachsmuth || 27 uideris A uideri B || 29 osuas B

- perdidit. Processit in bellum hic unus omnium
 adolescentis filii uicarius: in acie uicit, domi captus
 est. spectat inter spolia uiri fortis uoluitantes adul-
 teros. 'Adulescens, uenit tempus militiae tuae'. In-
 digna res: deceptus est; tam frustra ad filium quam 5
 ad gladium cucurrit. ridebant adulteri truncas uiri
 fortis manus, circa sua arma labentis. ARGENTARIJ.
 <In bella non uenit et> ante patriae quam patri ne-
 gavit manus. Libenter causam eius suscepi: quis
 enim illum non uindictet? quid hoc infelicius, quem 10
 adulteri tunc riserunt, cum deberent mori? Vir for-
 tis in ciuitate truncus integros adulteros spectat?
 4 IULIJ BASSI. Non est quod putetis puniri illum: ad
 suos dimittitur; <dimittitur>, inquam, ad matrem
 suam, nescio an et <ad> patrem. meruit heredita- 15
 tem illius, quem occidere parricidium putauit. Nulli
 umquam plus debuistis uiro forti: usque eo pro uo-
 bis pugnavit, ut pro se non posset. Adulescens,
 quos dimisisti sequere.
 5 Pars altera. VIBII GALLI. 'Matrem', inquit, 'non 20
 occidisti'. quem minus hoc crimine perdere debui
 quam patrem? Pater occidere iussit: lex uetat. non
 comparassem patri legem, nisi cum illa lex fuisset.
 alterum putavi parricidium matrem coram patre oc-
 cidere. ARELLI FVSCI patris. O misera pietas, inter 25
 quae parentum uota constitisti! Non semper sce-
 lera nostri iuris sunt, et truces quoque animos mi-
 sericors natura debilitat.
 6 DIVISIO. LATRO hac usus est diuisione: an li-

1 onium C || 2 adlascentis A || 3 portat O, spectat Gron.
 hortantur interim Schult. || uoluntates B m. pr. || 4. 5 * in-
 dignare si O, indignare si despectus est Kon. || 5 * es-tam BT
 ē·ā A || 8 uerba in bella non uenit et add. E || 11 ut fortis Ta || 14
 dimittitur add. Schult. || 15 ad om. O || 16 parricidium illius T ||
 17 debuisti C || 18 uerba pugnavit ... adulescens om. A || quo
 se C || 19 demisisti B emisisti T || quaere BTa quere ATb se-
 quere E || 21 quam minus O || 26 q; aue patrem tum C quae
 in parentum Ta quae inter parentum Tb || 27 quosque C || 29
 an uotierit A an uouerit B

cuerit filio tunc uindicare; <an> oportuerit; an si
 licuit et oportuit, ignoscendum sit illi si non potuit
 indulgentia repugnante. An licuerit || in illa diuisit:
 an tunc liceat adulterium filio uindicare, cum mari-
 5 tus non adest; an tunc liceat, ubi maritus in eo
 loco est quasi omnino non esset. An oportuerit
 tractationis quidem est, quam ut quisque uult uariat;
 Latro sic tamen ordinauit: oportuit, etiamsi pater
 non iuberet, occidere adulteram uiri fortis uxorem;
 10 oportuit iubente patre, etiamsi ipse posset occidere;
 oportuit, cum et iuberet et ipse non posset. Noui
 declamatores illam quaestionem temptauerunt ex
 uerbo legis natam 'adulterum cum adultera qui de-
 prehenderit, dum utrumque corpus interficiat, sine
 15 fraude sit': an nemo possit occidere, nisi qui depre-
 henderit; temptauerunt et illam: an [non] possit
 abdicari filius ob id quod illi facere sua lege licuit.

Color pro adulescente unus ab omnibus qui de- 7
 clamauerunt introductus est: 'non potui occidere', ex
 20 illa Ciceronis sententia tractus, quam in simili con-
 trouersia dixit, cum abdicaretur is qui adulteram
 matrem occidendam acceperat et dimiserat: ter non....
 LATRO descripsit stuporem totius corporis in tam
 inopinati flagitii spectaculo et dixit: pater, tibi ma-
 25 nus defuerunt, mihi omnia. et cum oculorum cali-
 ginem, animi defectionem, membrorum omnium tor-
 pore descripsisset, adiecit: antequam ad me redeo,
 exierunt. GORGAS inepto colore, sed dulci.....
 PAMMENES ex nouis declamatoribus dixit.... GOR-

1 filio an uindicare T || an om. O || oportuit O || 3 indulgentiā
 A || 5 est O, adest O Ribbeck potest W. Müller || tunc habeat
 C || 6 non posset W. Müller || 7 uaria O, uariet Burs. || 8—10
 uerba oportuit ... occidere bis extant in BT || 8 oportet B2 || 9
 occideret AB1 || 10 possit AB2T2 || 16 illū A || non del. Ab
 17 quid STa || salua lege Burs. || non licuit T || 19 potuit T
 21 abdicaret A || his C || 22 terrore Tb; lacunam signif. Burs.
 23 tam E tanto T tantum C || 25 sed cum O, corr. Schult.
 26 tortionem CSTa torsionem Tb, corr. Schult. || 28 se ad
 dulci CSTa || 29 ex bonis O, corr. N. Faber || clamatoribus B

8 GIAS egregie dixit PAMMENES dixit FVSCVS ARELLIVS dixit: maius erat scelus quod imperabas quam quod deprehenderas. ALBVCIVS non narravit, sed hoc colore egit ab initio usque ad finem: ego me defendere debeo? si quid mihi obiectum erit, 5 aut negabo aut excusabo. si quid exegeris maius uiribus meis, dicam: ignosce, non possum; ignoscit filio pater nauigationem recusanti, si non fert mare; ignoscit non sequenti castra, || si non potest, quamuis pater ipse militaris sit. non possum occidere. 10 Agedum ipsam legem recita: 'liceat et marito, liceat et patri, <liceat et filio>'. quare tam multos nominat, nisi quod putat aliquos esse qui non possint? Et in descriptione dixit: cum me uocauit pater 'hoc', inquam, 'putat supplicium futurum morte grauius, 15 si adulteram filio ostenderit'. Et illud dixit: exierunt adulteri inter patrem debilem et filium stupentem. SILO hoc colore narravit: non putavi mihi 9 licere. BLANDVS hoc colore: utrimque fili nomen audio; pater rem petit iustiore, mater faciliore. 20 Et illud post descriptionem adiecit: fatebor uobis, parricidium coram patre facere non potui. CESTIVS hoc colore egit: 'prosiluit', inquit, 'protinus mater et amplexu suo manus meas adligauit. ago confu-
sioni meae gratias, quod nihil in illo cubiculo uidi 25 praeter matrem et patrem: <pater> rogabat ut occiderem, mater ut uiueret; pater ne nocens impunita esset, mater ut ego innocens essem; pater recitabat legem de adulteriis, mater de parricidiis'. Et ultimam sententiam dixit: occidere matrem si turpe 30 est noluisse, non potui. ARGENTARIVS dixit: non

5 abiectum A || erat Ba || 6 magis B || 8 si ETb, om. CTa || 9 ignosci C || 11 agendum Ta || merito A || 12 liceat et filio om. O, add. E || 14 descriptionem C || 15 putavi T, an putauit? || 16 ostenderet BT hoc color A, corr. Burs. || 20 faciliorem Ta || 21 iadiecit B || patebor C fateor T || urbis CTa || 23 colori C || 26 et patre CT et matrem S || pater om. CSTa || 29 adulteris O || paricidis T || 30 si matrem O, corr. Schott.

est quod me ex hoc habitu aestimetis, quod manus habeo: tunc non habui. Et illud dixit: dat poenas tibi: perdidit uirum, perdidit filium; aegrotanti non adsidebo, egentem non alam; omnia mihi libera sunt, 5 iam uitam illi non debeo.

Ex altera parte multa sunt pulcherrime dicta; sed 10 nescio an Graecis nostri cessuri sint. In hac controuersia dixit DAMAS.... Habet aliquid corrupti haec sententia. LATRO dixit: quantum ego tunc 10 questus sum cum fortuna mea, quod non et oculos perdidissem! SILO POMPEIVS dixit: fili, aut oculos erue aut manus commoda. Omnes aliquid belli dixerunt illo loco quo deprensi sunt adulteri <et> dimissi. LATRO dixit: adulteros meos tantum exci- 15 tau. FVSCVS ARELLIVS || [illius sententiae] frigidus dixit contrariam illi sententiam: adulteros interuentu meo ne excitau quidem. VIBIVS RVFVS dixit: adulteri marito non adsurrexerunt. POMPEIVS dixit: adulescens, denique adulteros excita; postquam tu 20 uenisti securius iacent. LATRO dixit: erratis qui me putatis manus non habere. filium uocaui: ut intrauit ab adultero salutatus est. FVSCVS dixit: fili, 11 tuam fidem, ostende te integro manus me non perdidisse. controuersiam mihi de te facit adulter: 25 ueni <et> utrius sis filius indica. P. VINICIVS et pulchre dixit et <non> noue — sumpsit ab omnibus bene dicta —: inrupi in cubiculum adulterorum: quid mentior miser? aperto cubiculo expectabant adulteri.

4 adsidero C adsedero T, corr. Schott || 7 graeci T || nostris Tb || sunt O || 8 amas O, corr. Schott || 9 quā tu CSTa || 10 nocet AS nocit BTa, non et Tb || 12 serue C || 13 illi loco CSTa || et add. Schult. || 15 inius senuntiae O, corr. Vahlen, eiei ego || frigidus C || 16 contrarium H. Müller || uerba illi sententiam secludunt H. Müller, Konitzer || 22 filiā A || 23 ostendite A || perdidissem C || 25 uenit C || et add. Burs. || utriusque STa || iudica O || punicius O, corr. N. Faber || 26 non add. Haase || 26. 27 hominibus bene dictae O, corr. Schult. || 28 expectabat STa

CESTIVS dixit: uocaui filium; risit adulter tamquam
 qui diceret: meus est. VIBIVS RVFVS dixit: adulter
 meus exiit commodo suo. HYBREAS hunc sensum
 optime dixit... DIONYSIVS, filius eius Dionysii qui
 Ciceronis filium docuit, elegans magis declamator
 12 et eleganter.... VIBIVS RVFVS dixit: quam otiosi,
 quam securi adulteri transierunt praeter oculos meos,
 praeter filii manus! LATRO cum exeuntis adulteros
 descripsisset adiecit: adulescens, parentes tuos se- 10
 quere. NICETES illam sententiam pulcherrimam, qua
 nescio an nostros antecesserit.... Sed illud ALBVCI
 utique Graecos praeminet: cum pugnantes se <in>
 acie descripsisset, dixit: me miserum, quas manus
 adulter effugit! et illud Albuci: 'non potui', in- 15
 quit, 'matrem occidere'. quo excusatiores adice 'et
 patrem'. Albucius sic narrauit tamquam filio sciente
 factum esset adulterium; suspectum quasi conscium
 matri suae fecit. P. ASPRENAS dixit: exiit nouis-
 sime maritus et dedit adulteris suis locum. Idem 20
 dixit: matrem occidere non potes? adulterum certe
 occides. an et iste pater est? Dixerat || NICETES.....
 MVRREDIVS dum hanc sententiam imitari uult, stul-
 tissimam dixit: reliqui in acie pugnantes manus.

1 uoca O || iāquam C || 3 exitet O, corr. Burs. || 6 quem
 STa || hure ensum C || 9 p̄pt A || exeuntib; C || 10 descripsisset
 C || 12 sed] et Schult. || 12. 13 illum Albucium qui O, corr.
 N. Madvig. || 13 in add. Schult. || 16 excusatur STa || sic
 CSTa || 17 narrauit uitamquam C narrauit ut tamquam T,
 corr. Burs. || 19 astrenas O || extenuissime O, corr. Schott || 21
 * occide O || 24 dixi relinqui C

<CONTROVERSIA V.>

Rapta raptoris aut mortem aut indotatas nuptias optet. Vna nocte quidam duas rapuit; altera mortem optat, altera nuptias.

5 PORCI LATRONIS. Iam se parabat in tertiam, 1
nisi nox defecisset. Stupri accusatur, stuprum de-
fendit; cum altera rapta litigat, alteram aduocat.
Vindicate patres, uindicate fratres, uindicate mariti;
fortior publicae disciplinae seueritas surgat: iam
10 binae rapiuntur. MENTONIS. Postera die erat in
huius domo fletus, lamentatio matris spes suas de-
plorantis, cum interim ex alia domo alia uociferatio
oritur, alius tumultus. coit populus uelut publico
metu exterritus, uix credit duos tantum fuisse rpto-
15 res, cum interim producitur publicus pudicitiae hostis,
quem una nocte unius uirginis iniuria non fatiga-
uerat. CESTI PII. Alteram iniuriae rapuit, alteram
patrocinio. Quantum suspicor, ne rapta quidem es.
quaeris argumentum? non irasceris. Quomodo istud
20 fit? duabus iniuriam fecit, una queritur? 'Miseri-
cors sum', inquit. gaude; habes qui te uindictet.
Vide qualem habitura sis uirum: non est una con-
tentus. ARGENTARIUS eundem sensum dixit hoc
adiecto: non est una contentus, <ne> una quidem
25 nocte. POMPEI SILONIS. At quam bene mimum 2
egit, quomodo raptam se quæsta est, qua uocifera-
tione! quam paene illi optione cessimus! TRIARI.

2 rata STa || ratoris . aut T raptoraut C || 3 quidem B ||
alteram C || 5 Latrones C || se sperabat CSTa || 6 de-
fecisset C || stupro A m. pr. BE || accusatus T accusator E ||
stupro defenditur E || 8 patres CSTa || 9 portior A porcior B
sortior STa || securitas surgit CSTa || 18 patronia Aa patronio
AbB || 19 ne irasceris STa || 20 sit B || 22 non et C || 24
ne om. O || 27 quam bene T quam poene (pene A) C || illic
C || optionē T

Perieras, raptor, nisi bis perire meruisses. IVNII GALLIONIS. Sumatur de illo supplicium, constitutur in conspectu publico, caedatur diu, || toto die pereat qui tota nocte peccauit. Subito fastidiosus raptor occurrit et ait: 'iam nec nuptias uolo'. Stulta 5 deciperis; dicam [si] uis quid dixerit tibi? idem enim dixit et huic: 'dum te peto in illam incidi'. ARELLI FVSCI patris. Retro amnes fluant, sol contrario cursu orbem ducat, confugiat sacrilegus ad aras: raptorem rapta uindicat. 10

3 Ex altera parte. POMPEI SILONIS. Postero die cum illi narratus esset nocturnus error, dum putat se in unam incidisse, huic priori supplices summisit manus, hanc prius deprecatus est, exorauit: propter hoc, puto, ista magis raptori irascitur. Altera 15 ex puellis raptorem mori uult, altera seruari: reum alter iudex damnat, alter absoluit; inter pares sententias mitior uincat. Dicam quod sentio: magis irasceretur si unam tantum rapuisset; diceret: 'ergo ego sola digna uisa sum cui iniuriam faceret'? ARGENTARII. Refer nunc Verginiam, refer Lucretiam: plures tamen Sabinae sunt. Ex tribunis potentior est qui intercedit. non est inuidiosa potestas quae misericordia uincit. Quid cessas, puella? pro marito roga. Haec sententia deridebatur a Cestio 25 quasi improba.

4 DIVISIO. In hac controuersia de prima quaestione nulli cum altero conuenit. LATRO primam fecit quaestionem: non eum posse raptorem qui ab

1 uis C, om. SaTa || 3 in conspectum C, om. T || publice O, corr. O. Iahn || interdiu Haase || totus hodie O, corr. Schott || 6 si del Haase || quod ST || indiem enim B || 7 hinc CSTa || puto AT pute B || 8 regno C || fruaret C || 9 se uocet T decet C, ducat Burs. || 11 postera A || 13 hinc prioris C || 16 eum T || 17 rares A m. pr. B disparet T || 19 una B || 20 uisum cum B uisum cū A || 21 refert A m. pr. BSTa || refert nunc STa refert (om. nunc) A m. pr. B || 22 sibi ne C ne STa || sint STa || trib; T || 25 deridebantur B || 28 alter SaTa || 29 non eū osse A m. pr. non eī posse A corr. non posse BT

rapta mori iussus esset seruari. . Si legatus, inquit,
 exire debet peribit; si militare debet peribit; si lege
 ducere debet peribit; si raptam ducere debet aequè
 peribit. Si is te ante rapuisset et nuptias optasses,
 5 interposito deinde tempore, antequam nuberet, hanc
 uitiasset, negares illum debere mori rapta iubente?
 atqui nil interest, nisi quod dignior est raptor
 morte, cuius inter duos raptus ne una quidem nox
 interest. Si rapta nupsisses, || deinde post tertium
 10 diem rapuisset aliam, negares illum mori debere?
 atqui quid interest, nisi quod honestius tunc ma-
 ritum defenderes quam nunc raptorem defendis?
 Alteram fecit: an rapta quae nuptias optat nihil 5
 amplius raptori praestare possit, quam ne sua lege
 15 pereat, contra alienam legem nullum ius habeat.
 Optasti nuptias: non occidetur tamquam raptor
 tuus. at idem eadem nocte qua te rapuit, <si> sta-
 tionem deseruit, fuste ferietur; si sacrilegium fecit,
 occidetur. Licet tu dicas: 'quid ergo? ego non nu-
 20 bam'? tu raptori praestas ut illum ipsa non occi-
 das; non potes praestare ne quis occidat. Quomodo
 sacrilegus, quamuis a te seruatus, periret, sic alte-
 rius puellae raptor, <licet> a te seruatus, peribit. Si
 rapuisset te, deinde in adulterio deprehensus adser-
 25 uaretur in tormentum diutius pereundi, tu interim
 educta nuptias optasses, — datur enim optio et in
 absentem — uetares illum occidi a marito? quid
 interest qua lege pereat, nisi quod modestius alie-
 nam legem interpellares quam tuam? Tertiam fe- 6

1 uisus esset A || 2. 3 legē dicere T, legionem ducere
Haase || 3 rapatam O || eque B, om. A || 4 * si is ante AT si te
 ante E si iste B, si iste te O. *Iahn* || optasset O, corr. *Gron.* ||
 5 nuberet O || 7 nil optat (obstat Tb) et interest STa || 8 nec
 una B || 9 rapta riupsisset A rapta nupsisset BT, corr.
Gron. an raptori n.? || testium STa || 11 at quidquid CSTa ||
 honestus O || 14 raptor ipse stare C || 15 tus C || 17 si add.
Schott. || 20 praesta *Schult.* || ipsā A || 22 fruatur A seruatur
 T || 23 puellae pteruitate O, corr. *Schott.* licet add. *Haase* || 29
 inter puellares STa

cit: cum quod utraque optat fieri non possit, an ea eligenda sit optio, qua ultio ad utramque perueniat. Ait quae mortem optat: mea optio et te uindicat, tua me non uindicat; nec hoc tibi mea optio praestat quod mihi: ex occiso raptore inuidiam. Illa 5 respondet: optio tua me non uindicat. uindictam tu meam putas, non fieri quod uolo, fieri quod nolo? etiam contumeliosum mihi erit, te dignam uideri in cuius honorem <homo occidatur, me dignam non uideri in cuius honorem> seruetur. isto modo et mea te uindi- 10 cat: nempe lex duas poenas scripsit uitiatore: alteram passurus est; non eris inulta, nam raptor non erit impunitus: habebit poenam, indotatam uxorem. Respondet: <non> eodem modo: morietur, sed <utri- que; seruabitur, sed> non mihi. Quartam ibi fecit 15 quaestionem: si non potest utriusque rata || esse optio, utra dignior sit. Ultimam non quaestionem, sed tractationem: <neminem> non raptorem impunitum futurum, si haec via impunitatis monstraretur, ut qui plures rapuisset tutior esset; neminem non in- 20 uenturum aliquam humilem quae se in optionem 7 commodaret. EVSCVS ARELLIVS primam quaestionem hanc fecit: <an> qui duas rapuit perire utique debeat. Lex, inquit, quae dicit: 'rapta raptoris aut mortem optet aut nuptias', de eis loquitur qui 25 singulas rapuerunt; non putauit quenquam futurum qui una nocte raperet duas. Non quaero quid optetis; quod seuerissime optare potestis occupo. necesse est raptorem mori. quare? utrique raptae

1 non om. A || in ea O, corr. Schott. || 2 quam B || 3 Aitq; C atqui T || 4 Et hoc O || 5 et mihi O, mihi ex W. Müller || rapere O || 9. 10 uerba homo... honorem om. O, add. E || 13 responde C, respondetur Schult. || 14 non add. Burs. || uerba utrique... sed add. Burs. et ego || 15 quartam mihi O, corr. Burs. || 17 utraq; ad (at Tb) dignior O, an utra puella d.? || uictima O || 18 neminem add. Haase || 19 imputatis C || monstretur O, corr. Haase || 21 aliquem O || optione O || 23 an add. Haase, Burs. || 24 raptori aut C || 28 quid O

ultio debet contingere. utramque non potes ducere, utrique mori potes. Vna pars legis ad hunc raptorem pertinet in qua mors est. Putate enim utramque nuptias optasse: quid futurum est? in
 5 raptoris matrimonium ambitus erit. Putate illum plures rapuisse quam duas: quid fiet? una nubet. nuptiae ad unam pertinebunt, mors ad omnes. Qui duas rapuit utrique debet mori. quare? dicam. quod uult eligat: <si> aut nuptias optabunt, aut altera
 10 mortem, altera nuptias, optabunt, non poterit fieri quod utraque uolet; uno modo poterit fieri quod utraque uolet, si utraque mortem optauerit: ergo fiat quo uno duae uindicari possunt. Hic tractauit: 8
 ne exemplum quidem utile esse non utique perire
 15 eum qui duas rapuerit; <ista ratio>ne hunc morem perniciosissimum ciuitati introduci, ut aliquis propter hoc non pereat, quia perire saepius meruit. Reliquam partem controuersiae Fuscus in haec diuisit: utra optio honestior sit, utra iustior, utra
 20 utilior. CESTIVS hanc partem controuersiae sic diuisit: utra puellae <optio> dignior sit quae ualeat; utra optione raptor dignior sit. Cestius et coniecturalem quaestionem temptauit: an haec cum rapto conluserit et in hoc rapta || sit, ut huic opponeretur.
 25 LATRO aiebat, non quidquid spargi posset suspiciose id etiam indicandum. colorem hunc esse, non

1 utrāque enim non T || 3 in quo O || putat C puta T || 8 utique Burs. || 9 uolunt eligant Schult. || * si om. O || 9. 10 nuptias <aut mortem> Vahlen || 10 * nuptias si nuptias optauerint T nuptias optauerunt C, nuptias reliquis om. Kon. nuptias; siue nuptias siue altera mortem altera nuptias optauerint Vahlen || 11 fieri B || 13 fiat quod CTa fiat id quo Tb || 14 est T || pripere O, corr. Schott || 15 * ne hunc O, hinc Schult || 16 introducant Burs. || 18 haec om. C, sic Burs. || 19 utraque STa || 21 puella O, corr. Schult || optio add. Schult. || ultra C || 23 raptore temptauerit conluserit STa || 24 ut u hic A || 25 agebat B || possit T || suspitio sed etiam C suspiciose deet (de eo Tb) etiam STa, corr. Haase || 26 * uindicandum O, an in <quaestione> dicendum?

quaestionem; eam quaestionem esse quae impleri
argumentis possit. CESTIVS aiebat et hanc posse
impleri argumentis. Hunc sensum a Latinis
iactatum NICETES dixit: ἐπὶ τὴν τρίτην νὺξ ἔλιπεν.
GLYCON dixit: DIOCLES CARYSTIVS dixit 5
Hunc sensum VIBIVS RVFVS subtiliter dixit: uolo
tibi malam gratiam cum sponso tuo facere: habet
amicam. In hac controuersia dixit ALBVCIVS: am-
bulet in masculos. Adeo nullum sine amatore ui-
tium est, ut hoc quidam disertum putauerint; ego 10
tamen magis miror hoc potuisse Albucium dicere
quam aliquos potuisse laudare. Ex Latinis dixit
TRIARIVS: gratulor uobis, uirgines, quod citius in-
luxit. ARGENTARIVS dixit: quaeritis quid isti finem
rapiendi fecerit? dies. LATRO: iam se parabat in 15
tertiam, nisi nox defecisset.

<CONTROVERSID VI.>

Captus a piratis scripsit patri <de> redemptione;
non redimebatur. Arcipiratae filia iurare eum
coegit, ut duceret se uxorem, si dimissus esset; 20
iurauit. relicto patre secuta est adulescentem.
Rediit ad patrem, duxit illam. orba incidit.
pater imperat, ut arcipiratae filiam dimittat et
orbam ducat. nolentem abdicat.

- 1 PORCI LATRONIS. Pro di boni, et haec puella 25
hospitio patris excepta est? Prohibeo domo terra
prohibendam. Bonae spei uxor, bonae <spei> nu-

1 impleris B || 4 iactatu B tractatum Ta || ἐΠΙΤΝ C
ἐΠΙΤΡ TV || EXINEN O, corr. Burs. ἔληγεν Schult. || 6 rufus
A || 7 spon tuo C || 8 hoc O || controuersiā T || 8 ambulat
O, corr. Schult. || 9 masculis A || 10 desertum C || 12 lauare B
lauari A || 13 grauior CSTa || 18 de om. CSTa || redemptio-
nem CSTa || 20 dimissi se etiā Ta, corr. m. ant. || 22 redit
C || 23 dimittas STa || 25 pro ai B || 26 patri STa || terram C ||
27 spei om. C, add. EST

rus, quae amare potest captium, odisse uel patrem. 'Captus', inquit, 'in tenebris iacebam'. Narra, obsecro, soceri tui beneficia. Possum, iudices, esse securus? filius meus ait se uxori parricidium debere. CESTI ||

5 PII. Quis interfuit nuptiis tuis? pater? denique puellae pater?

Ex altera parte. IULI BASSI. Hodie captiuus 2 essem nisi haec arcipiratae filia fuisset. Vt dixi: 'patrem habeo', inter bonos captiuos sepositus sum. 10 arcipiratae filia uocatur, puto ex aliqua nata captiua; certe animum eius natura a patre abduxerat: misericors erat, deprecabatur, flebat, mouebatur periculis omnium; nihil in illa deprehendi poterat piraticum. Promisi nuptias et quasi aliquam sacram 15 testationem tuum nomen inserui. Eo loco me non deseruit in quem uenire etiam patres timuerunt. Artius nos fortuna alligauit quam ut orba posset diuellere. Vidisses tectum pannis corpus, omnia membra uinculis pressa, macie retractos introrsus 20 oculos, obtritas catenis et inutiles manus: talem quis amare nisi misericors posset? Decepi te, pu- 3 ella; alia pollicitus sum: ueneris in patriam mecum, ibi tibi gratiam referam; hic catenatus, egens, squalidus quid possum? pater meus, socer tuus — 25 hoc enim te iam pridem uocabat — socer, inquam, tibi tuus gratiam referet. Quidam auitas paternasque flagitiis obruerunt imagines, quidam ignobiles nati fecere posteris genus: in illis non seruasse

2 obsecor A obsecror B || 5 suis O, corr. Schott; istis O. Ribbeck, an nuptiis testis? pater <mater>? || 8 fili C filii T, corr. Haase, Burs. || dixi B || 10 natam Schult. || 11 certa A || 12 fleuat C || 14 promisit C || 15 tum C || inseruit C || 16 patri inuerunt C pater timuit E, pater timuerit R. Wachsmuth patri nimium erat Burs. || 17 alligauit nisi corpus omnia uinculis quam O || 18 diuellere A deuellere T || panis C || 19 membra om. C || pressam aciem C pressa maciem STa || in rursus C || 20 obtritas C attritas E || 21 decipite A || 22 Uenenis C uenies T, corr. Burs. || 23 iuit C || 25 soceri C || 26 refert B || 28 in aliis hic et p. 114, 1 Haase.

quod acceperant maximum dedecus, in his quod nemo dederat fecisse laudabile est. Si possent homines facere sibi sortem nascendi, nemo esset humilis, nemo egens, unusquisque felicem domum inuaderet; sed quoniam di non sumus, natura nos regit et quemcumque uult casum <in> quemque mittit: hinc sumus aestimandi, cum sumus nostri.

4 Quis fuit Marius, si illum suis inspexerimus maioribus? in septem consulatibus nihil habet clarius quam se auctorem. Pompeium si hereditariae ex- 10
tullissent imagines nemo Magnum dixisset. Seruium regem tulit Roma, in cuius uirtutibus humilitate nominis nihil est clarius. quid tibi uidentur illi ab aratro, qui paupertate sua beatam fecere rem <publicam>? quemcumque uoluerimus reuolue nobi- 15
lem: ad humilitatem peruenies. Quid recenseo singulos, cum hanc urbem possim tibi ostendere? *** nudi stetero colles, interque tam effusa moenia nihil est humili casa nobilius: fastigatis supra tectis auro puro fulgens praelucet Capitolium. potes obiurgare 20
Romanos, quod humilitatem suam cum obscurare possint ostendunt et haec non putant magna, nisi
5 apparuerit ex paruis surrexisse? Misereri illius oportet quia orba est. attamen habet propinquos, habet amicos paternos, habet te inbecillitatis suae 25

1 in illis O || 2 laudabiles. Si O, corr. Schott || 3 tacere C || 5 * quamdiu non sumus O, quamdiu nos sumus Burs. q. homines s. Haase q. <nostri> non s. Madvig quoniam id non possumus Vahlen || 6 tegit et in q. Tb || * casumq; ēq; mittitur (casum nos mittit Tb) O || 7 hic simus (sumus S) O || 8 moribus C || 9 * in mites consiliati O in tot consulatibus E, in multis consulatibus Haase, H. Müller || carius C || 10 hereditatū STa || exsustulissent (—lisent B) C || 12 uidit Roma Ta || 14 aratio A || 15 publicam add. ETb || uolueris uolgo O || nobile C || 16 humilitatem C || 17 nudi <hic olim> W. Wagner, ostendere <ubi antea> nudi? || 18 interquae tam C || moenia indic nichil T || 19 causa Ta licasa A, Romuli casa Gothofredus || nobislius A || fastigiatis BT || 21 cum humilitatem T || 22 * sed haec O || 23 miserere O, corr. Haase misereare W. Wagner || 24 * est. ista tamen est habet C est. ista tamen habet T

tutorem fortissimum. Omnes uxores diuites seruitutem exigunt. crede mihi, uolet in suis regnare diuitiis; et tamen aequum est eam <me> possidere domum † quam me agnouerit. Si coeperimus esse
 5 magis liberi, si paulo speciosior animo eius adfulserit domus, si parum blande fecerimus, relinquet: et tunc est tormentum carere diuitiis, cum illas iam senseris. Vides quid inter duas uxores intersit: ista si nos reliquerit, repetet sua, haec quod dedit
 10 dimissa non auferet. Multi duxere sine dotibus mulieres, quidam dictas non accipere dotes, quidam etiam emptis contenti fuere mancipiis et cum possent accipere diuitias, emere quibus libertatem darent maluerunt quam suam uendere. Aliquis in 6
 15 adoptionem iuuenis petitur: si uolet ire quaerat, senex ille qui petit quales et quos habeat maiores, quanta bona, an satis magno se possit addicere. aliquis capere orbos senes uult et suas spes in alienas mortes diffundere: excutiat testamenta, scrutetur census; ubi uero quae||ret uxorem, uideat an nuptias suas amet, an nil pluris faciat marito, an misericors sit, an fortis sit, an possit, si quid uiro inciderit, mala una tolerare: si his bonis fuerit instructa, dotata est. Non possumus una felices esse:
 25 quod solemus, una infelices erimus. Fac, inquit, quod imperat; nolo propter me patrem tuum offendas. ibo, inquit, sola. Tu ibis? quo, infelix? quas

1 tutorem C || 3 me *add. Haase* || 4 quam meam T, in quam me adsciuerit *Gron.* eam possidere domum, quam ea (*domus scil.*) agnouerit, *N. Madvig.* quae me dominum agnouerit *Burs.* || 5 magnis C || 6 param C || relinquit BT || 7 nunc Ta || diuisit C || 8 senserit B || 9 reliquerit C || suas C suos T, *corr. N. Faber,* res repetet suas *Burs.* || 10 demissa CSTa || * haerem C eram Ta uxorem Tb || 11 accipere ATa || quidam autem T || 12 contentis C || 15 petitus STa || quaeret T || 16 quale sed A || 17 adicere T || 19 scrutet C || 20 sensus CTa || qui uero *Haase* || an] ad C || 21 iamet C, nupta se et sua amet *Haase* || 22 uero AaBT, *corr. Ab* || 23 mali T || uena C uelit T, una Ab || sibus Aa || 26 pter me C || 27 hibis B || quoque CSTa

7 petitura regiones? est enim tibi aliquis locus? pater tuus nobis maria praecusit, meus terras. CESTI
 PII. Solent qui coguntur a patribus ut uxores ducant illa dicere: 'non sumus etiam nunc apti nuptiis'. ego contra refugio uxorem quia uxorius sum. ARELLI 5
 FVSCI patris. Inpotens malum est beata uxor. cum inmensum pondus auri orba attulerit, cum pecunia arcas nostras onerauerit, quid aliud quam beati seruiemus? Altera filium dat tibi, altera patrimonium: pater, utra magis diues est? Locuples est, pater, 10
 quam mihi concilias: o si scires, quam diues et haec fuisset! 'Orba, inquit, est': et haec orba est; inter duas orbas ea mihi curanda est magis quam orbam ego feci.

8 DIVISIO. In hac controuersia nihil litium fuit: 15
 fere omnes consentiunt. LATRO primam quaestionem fecit: an pater propter matrimonium abdicare filium possit, cum liberum cuique huius rei arbitrium sit. GALLIO subiecit huic: etiamsi potest imperare filio ut uxorem ducat, an ei, qui iam habet. LATRO secundam fecit: si ius est patri etiam propter matrimonium abdicandi, an huic liberum non fuerit parere, cum iurasset. Hoc in haec diuisit: an nemo iureiurando teneatur quo per necessitatem adactus est; an expleuerit iusiurandum ducendo illam uxorem; an etiamsi non expleuit, non teneatur religione qui coactus aliquid contra iusiurandum facit: hunc autem cogi a patre. Si per iusiurandum [facit || hunc] potest parere patri, an debeat. hic de meritis puellae et moribus. 30

1 peritura AaB || 2 tus C || meas B || 5 qua uxor iussum C || 6 insolens T || 8 beate T, beatae Haase || 9 alter STa || 11 os scires A || 12. 13 in duas C || 15 fuisse O, fuit Haase || 17 patrimonium O || abdicare A || 19 Callio O || 20 an et ei possit qui Schult. || 22 matremonium A patrimonium T m. pr. || 25 auactus A || iusiurandom Ba || 28 fecit T m. pr. || * super O || 29 uerba facit hunc deleui || potes C putes T || patria C || 29 an] hanc A

Colore hoc usus est LATRO pro patre: puellam 9
 non misericordia motam sed libidine, et ideo non
 esse beneficium. In argumentis eleganter hanc par-
 tem tractauit: etiamsi beneficium dedisset, non esse
 5 sic referendam gratiam; deinde beneficium esse quod
 iudicio detur, non quod furore aut morbo. HISPO
 ROMANIVS alio colore dixit illam non amore adu-
 lescentis sed odio patris sui secutam; uoluit illi et
 amoris commendationem detrahere. BVTEO longe
 10 arcesso colore usus est; uoluit enim uideri non
 inuito patre sed secreto suadente, palam dissimu-
 lante totum hoc gestum; <a pat>re illam esse ho-
 nestam condicionem nuptiarum inuentam, cum alio
 nullo modo posset; neque enim aliter effugere illos
 15 potuisse nisi patiente patre. sed aiebat LATRO non 10
 esse tanti detrahere illi commendationem soluti adu-
 lescentis, ut detraheretur inuidia relictī patris.
 FVSCVS ARELLIVS egregie declamauit; non enim
 propter nuptias orbae dimitti illam, sed quamuis
 20 orba non esset, eici iussit. non aliam sibi magis
 placere, sed illam displicere dixit, et hoc, quod
 LATRO transcurrerat, pressit: timere se puellam te-
 merariam, inter piratas natam, inter piratas educa-
 tam, inpiam in patrem. GALLIO illud quod omnes
 25 scolastici transierant dixit: timere se ne haec spe-
 culatrix esset et piratis occasiones omnes indicaret,
 aut certe ne uideretur; nolle se suspectum esse rei-
 publicae. IVLIVS BASSVS timuit ne puella uidere-
 tur improbe iusiurandum exegisse; ne quid liberi

1 puellae O || 2 misericordiam m. s. libidinem *Haase* ||
 7 Romanus O || 8 secuta T || ille O, *corr. Haase* || 10 nudari
 CTa uideri Tmg, *an ei imputare?* || 12 * Re illaē C re illic
 esse T, filiae esse *Madvig* || honesta T || 13 inuentaē A || 14
 nullo nullo A || 15 potuisset O, *corr. Schott* || 16 ese C || solū
 O || 19 orbam T || etiam si orba? || 23 pirat seducatam
 C || 24 Callio O || 25 * transierunt O || 27 suspectam O || 28
 * illi iurasse O, *Iulii Bassi nomen intercidisse susp. R. Wachs-*
mut || ne a puella T || 29 ne qui C

11 sibi esset, adiecit iurasse se per patrem. TRIARIVS
dum sententiam uirilem captat, inepte dixit iurasse
se et per orbam. aiebat enim CESTIVS male de-
seri nunc orbam <si> etiam iurasset. LATRO aiebat
<per patrem> quoque iusiurandum ineptum esse; 5
nihil enim minus conuenire, quam || aliquem per pa-
trem iurare patrem relicturae. Omnes honestam
matrem puellae dederunt, omnes dixerunt qua mi-
sericordia <discessisse> motam, qua amore. solus
POLLIO iudicio fecisse uult eam [etiam misericordia 10
discessisse]: dixit enim illam non potuisse cum pi-
ratis uiuere; ut primum honestam occasionem in-
12 uenerit discedendi, discessisse. Q. HATERIVS a parte
patris pulcherrimam imaginem mouit: coepit enim
subito quo solebat cursu orationis describere, quasi 15
exaudiret aliquem tumultum, uastari omnia ac rapi,
conburi incendiis uillas, fugas agrestium; et cum
omnia implesset terrore adiecit: quid exhorruisti,
adulescens? socer tuus uenit. GLYCONIS ualde leuis
et Graeca sententia est: κατανάλωσον τὸν ἴδιον γε- 20
νέτορα· ἔχομεν πατέρα. Tolerabilem dixit illam
rem, cum iurisiurandi uim describeret: hoc esse
quod foedera sanciret, quo astringerentur exercitus:
ὄρκος ἐστὶ δέσμα καὶ παρὰ πειραταῖς ἀσφαλὲς μέ-

1 se om. T || 2 * puerilem O || ineptae dixit B || 3 Cestius
ualde fieri O, corr. Haase || 4 hanc O, nunc Burs. || orbem
C || si om. O etiamsi T || 5 per patrem add. Schult. || in-
ceptum C || 8 qua] eam T || 9 * discessisse addidi || non
amore O, corr. N. Madvig || 10 etiam a ST; uerba etiam m.
discessisse hic deleui || 11 illa STb || 12 primam C || 13 qui
aterius C qui alterius T || a patre STa || 15 scribere O, corr.
Haase || 17 conuenire O || 19 lenis Ta || 20 κατανάλωσον
(-scn BTv) O, corr. Burs. || ἴδιον O || τένετον O γενέτορα
Burs. || γχομήν πατέρα O, corr. Burs. ἔτι ἔχομεν π. Haase ||
22 cuius iurandi B || describeret uim T || 23 sancire quod
C sancire quo Ta || 24 ορhocpctin O || πημα TV πημα C,
corr. Burs. || παρὰ T || περὰταῖς O || ημετ(ημεστ— A) es
μενō ATV ημετεςμενō B, νόμισμα κ. π. π. νενομισμένον
Haase νημερτὲς μένον Schott.

- 2 soluerunt, iudices alligent. Ex omnibus quae mihi fortuna terra marique priuatim mala publiceque con-
gessit, tyrannum adulterumque <et> piratas, nihil ex-
pertus sum durius quam patrem: tyrannus cum timeret
manus meas, non praecidit; iniuria matrimonii nihil 5
abstulit corpori; piratae, quasi beneficio meo uiue-
rent, gratis miseriti sunt: unum hostem inexorabi-
lem habui. O felicem rem<publicam> quod sublato
inimico, non ante tyranni caedem nauigau! 'Genui,
inquit, educaui': nempe istud beneficium et tyranno 10
praestitisti et adultero. Has manus si per te red-
imere non potes, rempublicam appella. Adulter cum
manibus sepultus, tyrannus cum manibus proiectus
est. Magnis sceleribus iura naturae intereunt: non
magis tu pater es || quam illi fratres. Audite nouam 15
captiui uocem: tutus sum, si pater meus nihil habet.
Quidquid habes pro redemptione filii mitte; non est
quod timeas: non deerunt tibi alimenta, cum dixeris
<te> tyrannicidae patrem; pro adultero filio rogasti.
- 3 Quaerite nunc quomodo tyranni fiant. CESTI PII. 20
Cedo mihi epistolas patris. quaeris unde habeam,
cum mihi nullas miseris? 'Duplam dabo pecuniam':
<apparet, pro> unico filio rogat. 'Duplam pecuniam
dabo': unam summam pro filio, alteram pro tyran-
nicida. 'Si manus praecideritis': hoc ne <in> adul- 25
teros quidem licet. 'Non habui pecuniam'. sed
rogare illos potes et audacter roga: in misericor-

1 alligant CSTa || 3 et *add. Haase* || expertius C || 5 non
om. C || iniuri Ta || 7 unum <patrem> O. *Ribbeck* || exorabi-
lem B || 8 quod felicem rem C quod felici re T, *corr. Burs.* ||
quod subito O, *corr. N. Faber*, quod subito impetu, non a.
N. *Madvig* || 9 * tyrannidem O, tyrannicidium N. *Faber* || 12
apellat B appellat A || 13 coniectus Ta || 14 in magnis O.
Rebling || 15 pateris CTa || 16 * uicem O || totus B || 19 te *add.*
Burs. || rogas EO, *corr. Schult.* || 21 credo Ta || 22 miseris <at
misisti piratis> *Haase* || 23 apparet pro *add. E* || rogare *Gron.* ||
24 filio tuo T || dabo unam pecuniam dabo iam summam
O, *corr. Schult.* || 25 in *add. Haase, Burs.* || 25 adulteris T || 27
eroga CS erga Ta

des piratas incidi. Quare non alo? quia captum
 filium tuum — certe parum est si dixerō non rede-
 misti. alere non possum, perdidī manus. non cre-
 dis? epistolas lege. Duplam pecuniam dabas, auaris
 5 dabas, piratis - dabas: sic excusabant piratae ipsi,
 mihi cum praeciderent manus: 'pater iussit', aie-
 bant: 'magnum facinus est, sed magno licet'. 'Egens 4
 sum', inquit: mentiris. cedo mihi patris mei cen-
 sam. 'Quid ergo? ales pauperem?' dimissus fortasse
 10 promittam, cum rogaueris: nihil paciscor. Etiam-
 nunc manus meas petis? nega tuam esse epistolam,
 et habes argumentum, dic: ego rogare <etiam pro>
 adultero soleo. 'Qui non aluit', inquit, 'patrem, ad-
 ligetur': plus de manibus meis timui. CORNELI HI-
 15 SPANI. Quid me rogarit pater nescio: publica uin-
 dicta cruentum gladium priuato tyranno impressi.
 Captum me piratae nihil amplius quam alligauerunt.
 'Duplam pecuniam dabo'. Quid? plus polliceris
 quam petitur? unde tantas patrimonii uires habes?
 20 etiamnunc tamquam <in> tyranni arca loqueris? Cor-
 rupti frater uxorem meam quam nec tyrannus uio-
 lauerat. Ut pretium piratae constituerunt, gaudis-
 sum, namque locuples pater poterat dare etiamsi
 duplam poposcissent. Remiserunt me || reipublicae
 25 cum manibus, patri cum epistolis. POMPEI SILONIS. 5
 Pactus sum de redemptione, scripsi patri. quicum-
 que pro tyrannicida uestro pependistis, certum habeo,
 solliciti optastis, ut hae litterae ad patrem perueni-

1 ñ elo A || 2 * agere parum O, age parum uolgo || 5
 ipsas O, corr. R. Wachsmuth || 6 agebant A || 7 Ages O || 9
 alis O, corr. Burs. || patrem O pauperem R. Wachsmuth || 10
 promissam Ba || pacicor C || 12 dices erogare O dic ego rogare
 E || etiam pro om. O, add. E || 13 solo CSTa soleo TbE || adliget
 C || 14 Cornelii BT || 16 gladio C || priuatus Tb || 18 q;ptus O,
 corr. N. Faber || 19 petiturum te tantas O, unde N. Faber ||
 20 tamquam petiturum te tantas patrimoni tyranni O, in
 add. W. Müller || arce O. Ribbeck || 23 inquam O, namque
 Schult. || locuples est C || poteram O || 28 optatis O, corr.
 Schult. || bae litterae A hec litora T, corr. m. pr.

ant. 'Egeo', inquit. sic subito? Quod ex toto
emi non debet duplo emit. ARELLI FVSCI patris.
Causam meam tenui apud eos, qui nihil debebant
manibus meis. Tunc primum egere queritur iste,
cum manus meas uidit. Quid mirum si non puta- 5
uerunt turpe piratae accipere mercedem quam pater
dabat? Ades, pietas; si sancte uixi, si innocenter,
effice ut iste manus meas qui odit desideret. Tarde
mihi epistola solui uidebatur. Hoc prorsus fabulo-
sum repleto sceleribus nostris saeculo deerat, ut 10
narraretur aliquis solutus a piratis, adligatus a patre.
6 BLANDVS. Hic qui unde uiuat non habet, quam care
tyrannicidas uestros emancipat! Quid ais, pirata
filii, piratarum magister, eius crudelitatis emptor
cuius nec pirata uenditor est? ROMANI HISPONIS. 15
'Pater piratis salutem': hanc eripis filio. 'Duplam
dabo': quid necesse est? potui uilius solui. 'ut
praecidatis manus'. obstipuerunt piratae et cum
dimitterent dixerunt: 'indica patri tuo non omnia
piratas uendere'. MENTONIS. Adhuc, iudices, tam- 20
quam pro meis manibus egi, uerum confitendum:
uobis remissae sunt. exhibeo, respublica, piratarum
depositum tibi: manus hae tuae saluae ad te per-
latae sunt. fac quod uoles. illud unum rogo, si
peccauerunt, cuilibet [tu] uinciendas trade: si isti 25
7 trades, sic alligabit quomodo soluit: praecidet. ALFI
FLAUI. Adhuc qualem optem 'patrem nescio. diui-

3 apud meos A m. pr. BT || 4 quaeritiste C || 5 tum B ||
mirum? his *Schult.* || 6 tur piratae accipe C || 7 uixisti C uixi
et T, *corr. Haase* || 9 epistolā C || * fabulis C in fabulis T ad fabu-
las E || 10 celeribus T || 11 narretur O, *corr. E* || ad-piratis C ||
adligetur C || 13 tyrannicide O, *corr. Schult.* || nros T || emancat
Gron. || 15 Romanis Ponis C || 16 hac C || 17. 18 ut dicatis
CSTa, *corr. ETb* || 18 obstupuerunt T || 19 hic dicat STa || pater
T || 20 piratis C piratos T || inces B || 21 ueum B || 22 reip.
Ta || 23 hee T hec A || ad se C || 25 tu *del. Burs.* || iniciendas
C || 26 * tradis O || sigallicabit C || uoluit O, soluit *Gron.* || prae-
cidere O || alei C aleti ST

tem? debilitat. egentem? adligat. neutrum mani-
bus meis expedit. 'Duplam dabo, ut manus prae-
cidatis'. filium minus crudelem habuisti. MARVLLI.
Vt adlata est epistola, coeperunt iam me pira||tae
5 soluere; ut recitata dupla in epistola pecunia est,
'hic est', inquam, 'pater quem uobis laudaueram'.
TRIARI. Vbi est patrimonium tuum illud quod ty-
rannos instruit, quod adulteros facit? ubi est? certe
in me nil inpendisti.

10 Pars altera. IVLI BASSI. Infelix futura est 8
etiam uictoria mea: si non tenuero causam, fame
moriar; si tenuero, hoc tantum consequar ne fame
moriar. Duxi uxorem nimium fecundam: peperit
mihi tria nescio quae prodigia uariis generibus inter
15 se et <me>, iudices, furentia: alium qui patriam
posset opprimere, alium qui fratrem <uiolare>, alium
qui patrem. Testor, iudices, omnes ciues meos: una
seruiuimus, nemo tyrannidem <me> uno sensit ma-
gis. argumentum habeo maximum quod uiuo: non
20 pepercissetis mihi, si putassetis me partem tyranni.
Dum inter se pugnant, uicit respublica. Reliqui
duo, quia non poterant in nos, inter se tyrannidem
exercuerunt. habebat iste nescio quam uxorem,
quam in arce cognouerat. Si alligare te possem,
25 proficiscentem alligassem. Non opus est tibi magna 9
impensa ad sustinendum patrem: [magna omnia
sunt] tua mecum alimenta partire. nolo me tam

1 abdicato C abdicat STa || 2 expetit A || 4 epistolaq;
C || coeperuntq; eam pirate T || 7 illū C || 10 pars altera om.
STa || ili ASTa illi B sili Tb, Iuli Haase, Burs. || 11 ame C || 12
uerba si tenuero . . . moriar om. A || 15 me add. E || * iuditio T
iuditia C; et iudiciis N. Madvig, inter se et in ciues W. Müller
interneciuæ saeuitiae M. Haupt || 16 optinere O opprimere
E || qui patrem O, corr. E || uiolare add. E || 17 qui matrem
CSTa qui fratrem Tb, corr. E || meos omnes T || 18 seruauimus
O || me om. CSTa || 20 patrem O, partem O. Ribbeck, patrem <esse
etiam socium> R. Wachsmuth || tinni A, tyrannidis? || 21 relin-
qui C || 26 inmensa CSTa || matrem C || magnā (magna Tb)
om̃a sunt O, ut illata ex p. 131, 6 del. Haase || 27 * tu O

bene alas quam ego te [bene] alui; nolo ignoscas mihi: quidquid passus es, quidquid timuisti, patiar: posce flagella, scinde rugas. ustus es? subice ignes et semimortuam hanc faciem, quae tantum in contumeliam suam spirat, quia extinguere non potest exure. si parum est, fac quod ais ne piratas quidem fecisse, manus praecide. exhibeo tibi: hae sunt illae quae quidlibet scribunt. Vbi est gladius tuus? stringe. tyranno licuit uulnere mori; adulter uno ictu breuiter confectus est: pater te pro beneficio 10 similem sortem rogo. ne tu quidem apud piratas famem timuisti. neminem tyrannus sic torsit. PORCI LATRONIS. Fili, nihil amplius quam || famem deprecor; si tamen inexorabilis es, illud pro beneficio peto, ut aut tamquam adulter moriar aut tamquam 15 tyrannus. Par erat utriusque fortuna illo tempore: [ut] tu alligatus eras, ego in senectute immobilis et uincto simillimus; tu in solitudine, [et] ego in omnium meorum solitudine; tu lucem non uidebas, ego etiam oderam. hoc unum inter nos interest, quod tu 20 etiam a piratis cibum accepisti. BLANDI. Deprecabar non pro adultero, sed pro domo, ne fratrem occideret, tyrannicidam inquinaret, patrem respergeret. roganti mihi et has interponenti manus paene praecidit. Haec sententia deridebatur a La- 25 trone tanquam puerilis: hoc ei prouisum est, ut aliquem ex suis reliquisse uideatur quem non occiderit.

1 bene *om.* AST || 2 pater O, *corr. Burs.* || 3 usturos *Gron.* || 4 et mortuam O, *corr. Burs.* || hanc partem O, *corr. Burs.* || 5 non *om.* STa || 7 tibio B || hec A || 7. 8 ille qⁱte quidlibet A, quae in te q. O. Ribbeck || 9 uulnerarum C || emori H. Müller || 10 p beneficia O, *corr. Schott* || 11 fortem STa || 12 uerba sic torsit P. Latronis *om.* A || 13 Latronis ne tu quidem apud piratas famem (fame B) timuisti neminem tyrannus fili BST || 14 inexorabiles A || 16 adulter tyrannus C || fortune A fortunae B || 18 iunctu similimus B || 19 solitudine S || 20 modicā T modicū C, *corr. Gron.* || 25. 26 ad latronē A || 26 et pro istū A et pro istu B et pro isto T, *corr. Burs.* || 27 et suis A || uidebatur O

VIBI RVFI. Hae nempe scripserunt epistolam manus: praebeo; praecide et ale. POMPEI SILONIS. 'Liberi parentes alant, aut uinciantur'. ad te legem meam transfero: licet alliges, sed alas.

- 5 DIVISIO. Fere hac usi sunt diuisione: an lex 11
causam nec patris nec filii aestimet, sed omnis pater [an] a filio alendus sit. dixit legem hanc pro malis patribus scriptam esse, bonos etiam sine lege ali. <Si> non omnes alendi sunt, an hic alendus sit. Hanc quaestionem LATRO in haec diuisit:
10 an alendus sit, quod filium a piratis non redemit. hoc loco quaesit, an non potuisset redimere, an noluisset; deinde: <an> alendus sit etiam si praecidi filii manus uoluit; nouissime: an praecidi uoluerit.
15 HISPO ROMANVS separatim quasi iuris quaestionem 12
fecit: an qui non redemit filium, non possit ab eo alimenta petere. sed hoc utraque quaestio continet, ut aiebat GALLIO, et prior in qua quaeritur, an omnis pater alendus sit; dicitur enim: quid si quis
20 filium excaecauerit? || quid si quis non redemerit? et cum ad alteram quaestionem uentum est in qua quaeritur, an hic pater alendus sit, nihil aliud potest dici quare non alatur, quam quod non redemit, quam quod duplam promisit, ut manus praeciderentur.
25 Graecorum improbam quaestionem satis erit in eiusmodi controuersiis semel aut iterum adnotare: an in tyrannicidam uti pater hac lege possit. quasi sacras et publicas manus esse, in quas sibi ne

1 Vibii AT || hec A || 2 ali O || 4 alliget et CSTa alliges et Tb || 5 hanc usui C || diuisionem C || 6 patri nec Ta || hominis O, corr. Burs. || 7 an filio A, an del. Siesbye, omni filio N. Madvig. || <Latro> dixit Huase || 8 scripta B || 9 alii n̄ homines C ali. an omnes T, corr. Burs. || 11 redimit C || 12 quaerit an p. T quaesit non p. C || 13 an om. O || 14 filii om. A || ac C || 15 Romanus O || quas T || iurisq. A || 17 utique Ba || 18 ui C || Callio O || 19 alendus ē O || 20 exheredauerit Schult. || redemerit T || 21 ad ulteram C || 22 aut hic C || 26 * adnotase C adnotassa^o T || 28 sacra sed CSTa || * manus esse in quaestione pirate C manus quase ēē (quasi esset Tb) in quaestione pirate T

- piratae quidem licere quicquam putent. nostri hoc
 13 genus quaestionis submouerunt. SILO POMPEIVS
 non eis tantum usus est quibus ceteri, cum diceret
 non debere hunc patrem ali, quod non redemisset
 filium et quod praecidi manus filio uoluisset, sed a 5
 priuatis causis transiit ad publicam causam; dixit
 enim non debere ali hominem perniciosum reipu-
 blicae, qui tyrannum filium habuisset, qui non occi-
 disset, qui desideraret amissum, qui uindicaret; et
 negauit ullam aliam illi causam esse persequendi 10
 tyrannicidam nisi libertatem publicam, et descripsit
 mores hominis impii, cruenti, quia per liberos non
 posset, per piratas tyrannidem exercentis: quae ut
 liberius diceret, patronum filio dedit. Et illud in
 hac parte laudatum est [a] Silone declamante: coe- 15
 perat hoc tractare, non debere ali tyranni patrem;
 omnibus fauentibus illum fame necandum; et cum
 diu pressisset illum tyranni patrem esse, adiecit:
 aude postulare ut illud tibi prosit, quod tyrannicidae
 pater es. BLANDVS hunc sensum cum postero die 20
 declamaret in ironiam uertit et, cum obiecisset quod
 tyranni pater esset, adiecit: nolite illum auersari;
 habet quod adponat: et adulteri pater est.
- 14 Colorem pro patre alius alium introduxit. EVSCVS
 iratum se illi confessus est fuisse, quod fratrem in 25
 conspectu patris occidisset, et huic loco uehementer
 institit, quom nemo || hoc tyrannus, nemo pirata
 fecisset. 'Iratus', inquit, 'ob hoc ipsum fui, quod hoc
 scelere etiam tyrannicidium inquinaueras; adparet

1 quicquam C || putant^e T, corr. m. ant. putant A || 3 * di-
 cerent O || 4 non om. STa || 6 transit O, corr. Haase, Burs. || 9 qui
 non u. T || sed O et N. Faber || 10 nauigauit B || nullam C ||
 13 exercentes. quem T exercentisq; C, corr. Haase, Burs. || 14 la-
 tronum O, corr. N. Faber || 15 a del. Burs. || 16 non dere aui
 C || 17 fatentibus Schult. || 18 et adiecit A || 19 ū ille STa
 uellet C, uelle ut Haase || 20 Blandis C || 21 declamauit A m.
 pr. || in roniā C || 22 aduersari || 23 adponat C adponet T op-
 ponat Tmg || 25 patre B patrē A || 27 quā C 9 T

te morbo quodam aduersus tuos furere'. et seruauit hunc actionis tenorem: 'iratus fui hodieque irascor nec queror'. nec se demisit in preces aut rogauit, sed iure patrio usus est. Illud ad excusandam epistolae crudelitatem adiciebat: scripsi piratis non eo animo, ut manus tibi praeciderentur, sed ut exprobrarem tibi cruentas in conspectu patris fraterno sanguine manus. tuto autem scribebam; sciebam enim piratas non facturos nisi pecuniam accepissent quam non mitterem: itaque nec praeciderunt; et si sperassent, utique praecidissent. sed apparuit illas epistolas irascentis esse, non promittentis. In ultimo descripsit, quam miser futurus esset alimenta accipiens <ab> illis manibus, quas paulo ante spectauerit fratrem occidentes, et adiecit, quod aiebat praeceptore suo dicente summa cum admiratione exceptum, illud Homeri Priamo aptum:

<καὶ κύσε χεῖρας
Δεινὰς, ἀνδροφόνους, αἵ οἱ πολέας κτάνον νῆας.> [Iliad. Ω,
478.]

20 SILO POMPEIVS et ipse iram fassus est. aiebat enim, 15 non habiturum fidem, si negasset iratum fuisse, sed irae causam non dixit quam FVSCVS; transeundas aiebat eas offensas quibus ille gloriaretur; hanc causam posuit, quod relictus esset ab unico filio, 25 quod inuito se nauigasset [et] cum uideret senem orbem iam paene egentem. iam tum illum fugisse

1 te modo A, corr. m. pr. || 2 miratus T || odieque pascor C hodieque paciscor T, corr. N. Faber || 3 dimisit O || 6 p̄derentur STa || 6. 7 ut exprobantū A ut exprobrantū B ut exprobrarēt T || 7 cruentatas Schult. || 9 non futuros C || 10 * mittebam . rem O || quae nec O, itaque nec Burs.; quam ob rem nec Tmg || 11 ubique C || 12 irascenti STa || 13 futuros C || alimentis C || 14 ab addidi || quam paulo Ta || 15 quam aiebam O || 17 illū O || omeri C onereⁱ T || 19 Graeca add. N. Faber || 20 passus O || 21 habitum iri Schult. || si] s; Ta || 22 non <eam> dixit? || quem C quō T, corr. Burs. || 25 et omisi cum A || sem' Ta || 26 illē B || fuisse C

ne aleret; et ad preces patrem deduxit et rogauit
in epilogo filium. Et SPARSVM hoc colore decla-
masse memini, hominem inter scolasticos sanum,
16 inter sanos scolasticum. CESTIVS alio colore longe
usus est; dixit non iram fuisse illam patris, sed 5
calliditatem: 'non habebam', inquit, 'unde || redime-
rem. quem rogarem pecuniam in tam auara ciui-
tate, in qua ne filii quidem patres alunt? usus sum
consilio: sciebam piratas non crudeles esse, sed
auaros. uolui efficere et ut desperarent non illum 10
redimi et propter hoc superuacuum futurum dimit-
terent. an prudenter cogitauerim nescio; <interim> fe-
liciter cogitavi: post epistulas illas quas accusat dimis-
sus est'. LATRO totum se ab istis remouit coloribus
et aduocauit uires suas tanto totius actionis impetu, 15
ut attonitos homines tenuerit; hoc enim colore usus
est: nescio quid scripserim. olim iam mihi excussa
mens est. ex quo uidi filium unum in arce, alterum
in adulterio, tertium in parricidio, ex quo respersus
sum fili morientis sanguine, ex quo relictus sum so- 20
lus, orbus, senex, odi meos. Hic color illius uiribus
adprobandus est; quanta enim <ui> opus est, ut
17 aliquis accusando se miserabilem faciat? ALBVCIVS
omnes colores miscuit et, ut hoc liberum esset, pa-
tronum patri dedit nec uoluit narrare. a proposi- 25
tione coepit: alimenta pater a filio petiit; deinde
cum ad defendendum uenit quod scripsit duplam se
daturum, si manus praecidissent, primum Latroniano

1 nec STa || 2 Ut Sparsim O an Fuluium Sparsum ? || 2
declamasset O || 3 nemini C || 8 nec T || patris A || 10. et del. A
m. alt., ut et Burs. || non] posse E || filium redimi H. Müller ||
11 supernacuum. Et cum futurum O, corr. H. Müller || 12 in
prudenter O, an prudenter E || interim add. E || 15 tanto-
tius C || 18 in mare C in mari STa || in altero Ta || 21 non
noui meos Schult. || 22 quanto T || ui add. E || 23 mirabilem
A || 25. 26 ad propositio ceptam STa ad propositionem cepta
C, a propositione Tb, coepit Schott || 26 * petit O || 27 de-
fundendam A

colore usus est: hoc, inquit, respondeo: nescit quid fecerit, <in> insaniam malis actus est. Hic philosophum non locum introduxit, quomodo animi magnis calamitatibus euerterentur; deinde antipophoran sumpsit: mentiris; ille uero iratus fuit. Cogis, inquit, me dicere iratum tibi merito fuisse. Executus est omnia; hoc illi inter cetera obiecit, quod occupare <arcem> fratrem suum ignorasset, aut dissimulasset; <uoluit> ita tyrannicidio quoque eius
 10 commendationem detrahere. deinde ad illum colorem rediit Cestianum: 'sed puto illum consilio fecisse quae fecit. quid ergo? quid iste tamen dicit? quare scripsisse? nihil dicit; flet, mori uult, sed non fame'. In hac declamatione ALBVCIVS hanc sententiam dixit || 18
 15 dubiam inter admirantes et deridentes: panem quem cani das, patri non das? GLYCON egregie dixit: ἐλεῆσατε αὐτὸν, ὃς κινδυνεύει πατέρα θρέψαι. GARGONIVS fuit Buteonis auditor, postea scholae quoque successor, uocis obtusae sed pugnacissimae, cui
 20 Baros scurra rem uenustissimam dixit: centum raurorum uocem habes. Hic putauit se uarium colorem excogitasse pro patre: ego, inquit, dictaui: 'duplam dabo, si manus non praecideritis'. librario una syllaba excidit 'non' et scripsit 'si praecideritis'.
 25 tis'. digna res quae uoce illa diceretur. ARTEMON

2 insania mali O, corr. || philosophumē C philosophie
 STa phisicum Tb, corr. Burs. || 4 antipophorā O || 6 cogit C || 7 es O || 8 occupat CTa occupans Tmg, corr. Schult. N. Madvig || arcem add. N. Faber, Schult. || 9 dissimulasuit A m. pr. dissimulauit BT || uoluit add. Haase || * ait O, ita a ... iacere N. Madvig ut ... faceret N. Faber ut ... frangeret Schult. || eis B || 10 commendatiorem S || fratre CTa facere Tb, detrahere Haase, ego fratrem Burs. || redit Q, corr. Haase, Burs. || 12 iste tandem Tb || 13 scripsisset Tb || 14 Albius C Albius Haase || 17 εαενκατε CT || μο-
 CRINAYNEYEI ATV MOCRINAYEI B || ορεται O || 18 Gorgonius
 O || 20 scura B || 21 uoce A || seuarium C suarium Ta uarium STb || 24 excidit A || 25 Artenon A

dixit: φιλότεκνε πάτερ, καὶ σοὶ τιμωρεῖν ἀποκνεῖ
 τίς; ADAEVS dixit: εἶδομεν ταχύπλουν σκάφος. καί
 τις τῶν ναυτῶν ἐν τούτῳ τῷ σκάφει πατήρ ἐστίν;
 NICETES dixit: διπλᾶ δώσω, ἂν ἀποκρούσητε τὰς
 χεῖρας. ἐξήτουν οἱ πειραταί· μή τι ἐτυράννησας; 5
 μή τι ἐμοίχευσας;

<CONTROVERSIA VIII.>

Qui ter fortiter fecerit, militia uacet. Ter fortem
 pater in aciem quarto uolentem exire retinet;
 nolentem abdicat.

10

- 1 PORCI LATRONIS. Miserrimus pater iam non ui-
 derem filium, nisi abdicarem. fortis plus quam legi
 aut patriae <sat> est tertio mihi non rediit, sed re-
 latus est. quod patriae superest, patri uindico.
 Fugit me filius et quidem ad hostem. Quousque 15
 pauidus praeliorum nuntios expectabo? fili, mihi
 uacationem peto. CESTI PII. Abdico filium ut ha-
 beam. Non minus uacatio mea reipublicae profuit
 quam || militia: duxi uxorem. Sic descendit in nar-
 rationem. tertio audiui uelut denuntiantes deos, fa- 20
 ceret adulescens iam felicitatis suae finem. ego

1 ΦΙΛΟΤΕΡΝΕ ΠΑΤΕΡ O || ΒΑΙΟΙ C T ΛΙΟΙ V || ΤΙΤΜΡΕΙΝ O ||
 ΝΑΠΟΡΙΠΡΟ BTV NATIORTICTIC A, corr. Haase || 2 Adeos O ||
 * donent ἀχεινον O || ΕΒΑΦΟΣ ATV ΕΚΑΦΟΣ B || ΒΑΙΤΙC ATV ||
 * ΤΩΝ ΑΝΤΙΩΝ CTaV ΤΩΝ ΑΝΤΩΝ Tb || ΕΝΕΩΥΤΩΝ T ΕΝΕΩΥΤΩΙ
 V ΕΝΕΑΥΤΩ A ΕΝΕΩΥΤΩΙ B || ΠΑΤΗΡ O || 4 ΡΟΤΙ O || ΑΙΠΑΑΔΩCΩ
 T ΑΙΠΑΛΩCΩ A ΑΠΑΛΛΩCΩ B || * ΑΠΟΡΟΥΝΤΕ A ΑΠΟΡΟΥΗΤΕ
 BTV || 5 ΟΙΠΕΡΑΤΑΙ BTV ΟΜΕΡΑΤΑΙ A || ΜΝΤΙ C || ΕΙΥΡΑΝΝΗCΑC
 O || 6 ΜΝΤΙ O || CΜΟCΧΕCΑC B CΜΟΙΧΕΥCΑC A CΜΟΙCΕCΑC TV, corr.
 Schult. || 8 malitia A || ter fortiter agentem pater T ter
 fortiter pater Va || 9 acie TVb || 11 iserrimū A miserrimū
 BTaV; an <o me> miserrimum? || 12 Tortis CTaV || lege O ||
 13 * patris C || sat om. O || reddit C reditur V redditur T, corr.
 Haase, Burs. || 16 filii CVa || 17 uocationem Ta || 18 uocatio mea
 Ta uacationē a A uacatio nea B || 19 Si C || 20 denuntiantes B

aduocationem in unam pugnam petii: accidat, in-
 quam, quidquid timeo, si illum amplius in aciem
 dimisero; cum diis pactus sum. 'Non timeo', inquit.
 hoc est cur timeam. Obicitur mihi quod me filius
 5 oderit. ARELLI FVSCI patris. O me filio pugnante
 iam lassum! Magna omnia sunt: nihil hoc putas, 2
 quod uiri fortis pater timeat? Miserum me: iam
 hosti nimis notus es, iam pro te nescio quid etiam
 lex timet. miraris si quod legi satis est, patri ni-
 10 mis est? 'Numquid luxuriam', inquit, 'obicis'? ego
 uero te etiam hortari possum in uoluptates. quo-
 usque duro castrorum iacebis cubiculo? quo-
 usque somnum classico rumpes? quousque cruentus
 uiues? simus hilares: trium uictoriarum uota sol-
 15 uenda sunt. tot acies sustinuisti, tot uulnera; pos-
 sum cum republica queri: sero dimitteris. Subinde
 audio te dicentem: 'malo gloriam quam uitam';
 hoc ergo me exanimat, quod mori tibi tam facile
 est. Denique uno quiesce bello. POMPEI SILONIS. 3
 20 Causa <mihi> abdicandi est, ne sine filio uiuam,
 quem iamdiu non uiderem, nisi abdicarem. Abdicatio
 mea in potestate abdicati est. ROMANI HISPONIS.
 Quid fatigante felicitatem molestius est? quid expectas
 donec castris eiciaris? MENTONIS. Erubescit respu-
 25 blica tam cicatricoso milite uti. Non oportet tan-

1 uocationem Tb || accidit A || 3 inquit Va || 4 et obicitur
 m. q. meum filium oderim *Schult.* || 5 Ohe *Burs.* || 6 lassus sum
 CTaV *Burs.* lassum ETb || om̃a CV oĩa T, *corr. Gron.* || 7 quid
 uir C quod uir STaV || 8 hostis TaVa || notus ē um B notus ē
 iam AV notus sum · iam T, *corr. Burs.* || te om. A || 9 leges C ||
 sacies B || 9. 10 nimiē Ba || 11 mortali possum C morari posco
 TV, *corr. Haase, Burs., qui et hortor in otium in uol. con-*
fecit. || uoluptares A || 11. 12 uerba quousque ... cubiculo
 om. A || 12 cubiculi BVa || 13 classicorum res C classico rumpēs
 V || 14 bibes ? || 18 examinat B || 19 bellum Ba || 20 causā
 CVa || mihi *add. E* || est reo sine C || 21 tamdiu O, *corr. Haase,*
Burs.; an amplius? || 22 Hispani T Hispani CV || 23 fatigatae
 O, *corr. N. Madvig* || felicitate Ba felicititati ABbTV, *corr. N.*
Madvig || molestus T || es TV || 25 cicatricoso milite AVa
 cicatricaso milite T cicatrisko militate B

tam uirtutem sine successore concidere: ducenda uxor est; sed iam nunc te admoneo, ne unum tollas. CORNELII HISPANI. Non ante te retinere coepi quam dimisit respublica. Nullum iam tibi uulnus nisi per cicatricem inprimi potest. adhuc diutius fuisti cum 5 hoste quam apud patrem: domi tantum sanatus es. IVNII || OTHONIS patris. Optimus uirtutis finis est, antequam deficias desinere.

- 4 Ex altera parte. Ter fortiter . . . <certe> pugnare abdicatis licet. ALBVCI SILI. Quis hic sub- 10 itus insonuit tumultus? numquid imperator uocat? uenio. Plurimum in prima acie laboraui. Pudet me: ter uicti militant. PVBLI ASPRENATIS. Quousque, inquit, periclitaberis? Bene habet, iudices: pater me putat dignum esse qui saluus sim. Sena- 15 tor post sexagesimum et quintum annum in curiam uenire non cogitur: num uetatur? praetorio licet praetexta toga uti festis aut sollemnibus diebus: numquid necesse est? Quidquid aut praemii aut honoris nomine datur, in utramque partem licet; 20 alioqui desinit praemium esse, cui necessitas iniungitur. Pareo illi patri qui gloria nos immortales fieri dicebas, qui ex acie redeuntis uulnera osculabaris. 5 ad haec noua et diuersa imperia subito me circum- agi putas posse? non ita est. ille in nos domina- 25 tur affectus qui animum primus intrauit. luxuria,

1 successori TaVb || concedere O, corr. Haase, N. Madvig || dicenda Ba || 3 Hispani B || 5 cicatricem B || 6 dū O || sanatur Ba senatus T || ē C || 7 Otonis O || 9 fortiter A || certe add. E || 10 pugnant Ta pugnantem STbVb; ter fortiter pugnantem abdicas. certe pugnare uolgo || filii TaVb filii A || 10 subitos C || 11 tumultis C || 12 laboratur Schult. || 13 militare TaV || Pubi CT || 14 periclitaberis A || iud CVa || 17 non uetatur BTV om. A, corr. Schott || 18 pretextato cauti C || togata Va || festis ut C || 20 datus TaVa || 21 desit CVa desiit VbT desinit E || 21 iungitur O, corr. E || 22 pareo tibi pater Schult. || 23 uerba qui ex . . . osculabaris om. A || 24 subicu.. A m. pr. || 26 effectus B

auaritia, desidia, impudicitia, timor non dediscuntur,
 et cotidie omnia haec aut castigantur aut puniun-
 tur: tam etiam uitiorum tenaces sumus. Crede mihi,
 pater: non sum mei iuris, cum ille praelii clamor
 5 exortus est: inuadere hostes iubet, obstantis cuneos
 gladiis diducere; hic impetus, hic ardor animi do-
 mum tuam trinis hostium spoliis adornauit, huic
 supplicationes illas debes, propter hunc me etiam
 cum abdicas diligis. Non animus <nunc, non> mihi
 10 lingua constat; in alieno opere comprehensus sum;
 toga ipsa umeris non sedet. ad obsidendum ho- 6
 stem, ad occupandum castris locum, ad intercipien-
 dos hostium commeatus ire iusseris: <otium impe-
 ras> animo non || otioso. Quotiescumque tumultus
 15 aliquis exortus est, in me <omnium> ciuium diri-
 guntur oculi, meas spectant manus; et adhuc —
 uerum dicendum <est> — nihil patria debet mihi:
 numquam pugnaui nisi coactus. Credisne quicquam
 referre ubi simus, quem uitae cursum agamus?
 20 eadem pericula nos ubique circumstant et totidem
 ad mortem viae sunt. interdum continuatus labor
 firmiores facit: saepe quod corroborauerat, desidia
 consumpsit. MARVLLI. Sine me aliquod meritum in
 patriam conferre: adhuc militia mea legis munus

1 disidia A || * iutitia B iustitia ATaV iniustitia Tb |
 3 tam CTa tam VTb || 4 non summi iuris summi C || cum ille
 TVb summi illi Va ille C || 5 libet O, corr. R. Wachsmuth ||
 abstantis Ba || cū eo AVa cum ego B || 6 deducere CT || im-
 putes C || demum C || 7 hostiliū Va || hic CTaV || 8 * debeo
 O || hoc O, hunc R. Wachsmuth || 9 deligis C || * animus in
 lingua O || 11 numeris ATV in umeris O. Ribbeck || cedit
 C cedit TbV cedat Ta, corr. Gruter. || ad silendum CVa ||
 hospitem CVa || 13 iusserit non animo (om. otium imperas
 quae add. E) O, iusseris: <parebo>; otium Schult. || 15 om-
 nium add. E || deriguntur B || 16 me CTaV || adhoc
 CTaV || 17 est add. E || minus quam C || 18 credis nequiquam
 O, corr. Schott || 19 referre tibi? scimus O, corr. Schult. || agi-
 mus T agasus Va agas C || 22 infirmiores ? || 23 marilli O ||
 24 conterere CTaV || militia mealis CVa militia % mea . aliis
 TVb, corr. E

est. Pugnabo et abdicatus, nec uerebor ne inutilis sit opera mea patriae. <et> Athenienses abdicato uicerunt duce. quantum inter me et illum interest? ille abdicationem uirtute deleuit, ego merui.

7 **DIVISIO.** Prima quaestio illa ab omnibus facta 5 est uulgaris: an filius ob id quod sui iuris sit abdicari possit; deinde: an debeat. haec tota tractationis est. Graeci illam quaestionem primam solent temptare, quam Romanae aures non ferunt: an uir fortis abdicari possit. non uideo autem quid ad- 10 laturi sint, quare non possit. nam quod et uir fortis est et totiens [et uir fortis est] non plus iuris illi adfert, sed plus commendationis.

8 Colorem a parte patris quidam duriores fecerunt; uoluerunt enim uideri inuisum filio patrem: 15 itaque illum malle <cum> hostibus uiuere quam cum patre. Paene omnes: esse adulescentem insatiabilem gloriae, et propter <id> ipsum patri et moderandum et continendum. Quidam ex toto ad patris indulgentiam refugerunt et non disputauerunt hoc modo, 20 quo SILO POMPEIVS disputauit, qui sic diuisit, ut diceret: etiamsi patrem non haberes, desinere debes; quia patrem habes, desinere debes, quia pater uetat; aut illo modo quo GALLIO, qui sic diuisit 9 hanc partem: hoc impero reipublicae <causa>, tua 25 causa, mea causa. sequentia duo uidetis quemadmodum potuerit implere: illud, reipublicae causa se imperasse sic tractauit: primum, ut pluribus iuueni-

1 ne utilis O, corr. Schott || 2 patri O || et addidi || 9 non fuerunt A || nam uir C || 10:11 adlaturus Ba adlaturis s̄ A || 12 uerba et totiens et uir fortis est (et totiens fortiter egit TV) om. B, emblemata ex dittographia ortum deleui || 13 illis C || 14 ad partem CVa || qui dicit B quiditer A, quidā TV || 16 male T || cum om. CTaV || 18 * sed O || id add. Haase, Burs. || 19 a patris C || 23 uerba quia ... debes om. B || 24 facillo C facit illo TV aut uel nec illo Gron. || 25 imperio A || causa om. O || 26 uides T || 28 primum aut B || tribus C

bus pateat ad uirtutem aditus, non debere omnium
 occasionem fortiter faciendi ab uno occupari. deinde
 expedire reipublicae, non uideri ex uno pendere;
 futurum ut animi et hostium crescerent et suorum
 5 frangerentur, si casu ter fortis occidisset. ad ulti-
 mum, utile esse reipublicae ter fortem seruari, ut
 sit qui ostendatur iuuentuti; iam illum magis posse
 ornamentum esse quam praesidium. Illum sensum
 ueterem: 'iam pro uiro forti nescio quid etiam lex
 10 timet', hoc loco Gallio posuit: 'haec quoque', in-
 quit, 'ter uiro forti aut diffidit aut consulit'. Ne 10
 illam quidem secuti sunt tractationem qua usus est
 BLANDVS, qui dixit: militia tibi superuacua est, in-
 uidiosa est, periculosa est. superuacua est, quia non
 15 cogeris, immo uerecundia uetaris. gloriae causa
 aliquis militat: consecutus es gloriam; uacationis
 causa: consecutus es; praemii <causa>: tria domi
 praemia sunt; et sic transiit, ut diceret inuidiosum
 esse unum hominem toties optare omnibus honores
 20 intercipere; quam periculosa res esset inuidia, quam
 magnos uiros oppressisset. hic exempla. Pericu-
 losam esse militiam, eodem loco collegit, quo ceteri;
 illud unum noui adiecit de lege, non posse iam
 illum fortiter facere, quia omnes illum hostes pete-
 25 rent: 'uidelicet ideo lex ter fortem dimisit; scit illum
 iam obseruari ab hoste'. His ergo omissis illi, qui 11
 amantem patrem induxerunt, hoc genere egerunt:

1 deberem C || omnem Tb Haase || 3 uiderint CTaV uideritan-
 tum Tb || 4 et anim et C et animae Va et animi TaVb ut et
 animi Tb, corr. Burs. || 7 iuuenitatuam B || 9 forte O || 10 Gal-
 lius CTaV, corr. N. Faber || hoc O, haec Schult. lex E || 11 in-
 ter E || difidit O || Nae B || 14 periculo A || 15 inimo B imo T ||
 uerecundiae C uerecunda Va uerecunda TVb, corr. Schult. ||
 16 uocationis Ta || 17 praemium tria O, corr. Burs. || 18 transit
 O || 19 * omnes O || 20 periculosū A m. pr. || 21 periculos-
 sam T periculā Va || 22 eodem modo N. Madvig || quod O,
 quo Haase, Burs. || * certe O, ceteri ego, N. Madvig || 23 non
 O, noue O. Iahn noui N. Madvig || 25 et adiecit O, uidelicet
 Burs. || 26 missis Va || 27 induxerant ATV

‘non possum pati, non possum desiderium tui sustinere’. Hoc loco AESCHINES ex nouis declamatoribus cum diceret: non me gloria cupidiorum tui fecit, non omnibus admiranda uirtus; confitebor, inquit, adfectus patris quos ut quisque uolet interpretetur: || οὕτως αὖ καὶ ἄξιμον ἐφίλουν. uidebatur hic dum indulgentiam exprimit non seruasse dignitatem patris. Placebat autem LATRONI potius ratione retinere patrem quam adfectu, cum in ratione
 12 habeat aliquem locum et adfectus. ASPRENAS colorem secutus est longe alium; dixit enim, se non
 10 negare reipublicae uiri fortis operas, sed ad necesarios casus reseruare. si magnum aliquod bellum inciderit, tunc et ueteranos uocari ad arma. et illa sententia eius hoc loco ualde laudata est: ‘nunc illi
 15 militent quibus necesse est; tu militabis, si erit necesse’. Sic uenisse populum Romanum ad Scipionem Aemilianum, cum maius bellum Numantianum apparuisset quam quod sustinere alii duces possent; magnum interuallum inter Carthaginem et Numantiam Scipioni datum. sic ad Pompeium, cum piratae maria clausissent. magna praesidia non esse consumenda. Hoc loco ASPRENAS de lege dixit et ipse sententiam: uidelicet ad hos casus lex ter
 13 tem seposuit. A parte filii colorem induxerunt quidam, ut illum cupidum gloriae et bellicosum facerent. NICETES quidem hoc usus est uerbo: παραστήσομεν αὐτὸν τοῖς δικασταῖς ἀρειμάνιον, et sic egit, ut quereretur quod cessarent manus suae, quod

1 desiderii TaV || 2 bonis O, corr. N. Faber || 5 quod ut Ta || 6 οὕτως A || ΚΑΙΛΑΤΙΑΟΝ AVT ΚΑΙΤΙΑΟΝ B, καὶ δειλὸν Burs. || 9 retineri O, corr. Schult. || 10 aspectus O || 11 si Va || 12 operam ? || se ad A || 13 seruare T || 14 *incidit CVa incidat TVb || 15 ualde A || 15.16 illū litent A || 17 cipionem T || 18 *numantarum A numantiarum BTaV numantinum Tb || 20 charginem A || 23 ut ipse CTaV || 24 atos A ados Va || 25 duxerunt A || 27 quidam A m. pr. || 28 ΑΙΚΑΙCΤΑΙC C ΑΙΚΑΙC V ΝΚΑΙC T || ΑΠΙΤΜΑΝΙΟ O || 29 egit e ut B

inermes essent. LATRONI non placebat hic color: malebat adulescentem iudicio quam morbo militare. hoc est, inquit, quod pater efficaciter dicat, detrahere illum operibus suis gloriam, temerarium, 5 sanguinarium, quem nec pater possit retinere nec lex dimittere. Quidam pacti sunt cum patre, tam- 14 quam MENTO qui dixit, semel tantum militare se uelle, ut aliquid uideretur reipublicae supra legem praestitisse. Quidam perpetuam denuntiauerunt mi- 10 litiam: quamdiu uires fuissent, non defuturum rei-publicae || uirum fortem. non probabat hunc colorem LATRO; negabat patri abscidendam spem filii in perpetuum. VIBIVS RVFVS hoc colore egit quo Mento, sed illud adiecit: peruenire ad se uoces in- 15 uidentium illas: 'numquid amplius pugnavit quam dum necesse illi fuit?' quidam hoc quoque compositum et simulatum inter nos putauerunt, ut ego militare uellem, tu uetares. LATRO uehementer egit 15 a parte patris et adiecit: abdicato quoque non per- 20 mittam exire, iniciam manus, tenebo, nouissime ante limen exeuntis cadauer hoc sternam: ut ad hostem peruenias, patrem calca. Putabat PLANCVS, summus amator Latronis, hunc sensum a Latrone fortius dictum, a LESBOCLE Graeco tenerius, qui dixit: 25 † sic κέλλομαι ὡς τεῖχος· τάφρον ὑπέρβηθι καὶ πατέρα. FVSCVS ARELLIVS religione patrem induxit <et> omnibus territum; aiebat praeceptorem suum in hac controuersia describentem pericula futuri proelii ab hoc Homeri uersu incepisse: Δαμόνιε, ^[Iliad. Z. 407.]

1 esset Ba || placebant C || 3 quid C || 4 glomenarium A glomerarium BTV, corr. N. Faber || 8 resp. O || 9 restitisse C || 11 uirum om. CVa || 13 quod CTaV || 14 adicit O || 15 illis Ta || 17 utauerunt C || 18 ueteres AVa || 21 lumen exeuntis A || strenam A || 23 declamator TV || 24 ma lesbocle BVTa ma lesbode A || 25 sic B sicut Aa, ἰθι O. Ribb. || τεῖχος O || ὑπερβηθι O || 26 iratera O || religio CTaV religiose Tb, corr. Schult. || 27 et add. Schult. || omnibus C hominibus TaV || 29 proeliis A || ob hoc O, corr. W. Müller || uersus edisse C uersus edidisse TV, corr. W. Müller

φθίσει σε τὸ σὸν μένος. GLYCON dixit: ὄψεσθε
 πῶς θανάτου καταφρονῶ τούτου πατρίδι. DIOCLES
 CARYSTIVS dixit: ἂν ἐπιτύχῃς, μίαν προσθήσεις
 ἀριστείαν· ἂν δ' ἀποτύχῃς, τρεῖς ἀριστείας ἀπολέ-
 16 σεις. GLYCON dixit: οὐκ ἔστιν εὐκανονιστὸν ὑπὸ 5
 κλαίοντος προπέμπεσθαι. AESCHINES, non ille ora-
 tor — tunc enim non declamandi studium erat —
 sed hic ex declamatoribus novis dixit, cum denun-
 tiaret filio periculum et praesagiis tangi se diceret:
 ἔστιν ἡ πατρός που ψυχὴ μαντικώτατον. DIOCLES 10
 CARYSTIVS dixit sententiam quae non in declama-
 tione tantum posset placere, sed etiam in solidiore
 aliquo scripti genere, cum de fortunae uarietate lo-
 cum diceret: μία γάρ ἐστιν πρὸς τύχην ἀσφάλεια
 τὸ μὴ πολλὰκις αὐτὴν πειρᾶσαι. DORION dixit rem 15
 paulo quidem elatiorem quam pressa et ciuilis ora-
 tio recipit, sed qua egregie attonitos patris adfectus
 exprimeret: τίς ἐπιθυμία, τέκνον, ἡμαγμένα πιεῖν,
 ἡμαγμένα φαγεῖν; φοβοῦμαι μὴ που παράταξις, μὴ

1 φθίσει A φθίει BTV || Glycon A || ὄψεσθε BV ούρεσθε A
 ούρεσθε T, corr. Burs. || 2 τούτου τιτρίμι ATV τουγιατρίμι
 B, τῇ πατρίδι Burs. || 3 aristius C || ἐπιτυλησμαιν CV ἐπι-
 τυλησμένη T || προσενεῖται O || 4 ἀρίστην CVb ἀρίττην
 TVa || ἀνὰ O || τρεῖς] ἰρπς O || 5 εὐκανονιστὸν O, corr. Haase,
 εὐδαιμονιστὸν N. Madvig || 6 ὑποκμςοντος O, corr. Haase ||
 προπεμγςοι B προπεμγςομ ATV, corr. Burs. || aecines O ||
 uerba non ille . . . sed hic delenda censuit Haase || 7 non-
 dum W. Müller || stidium A || 8 nobis O || 9 operaculum
 A opericulum B prericulum V || si Ta || 10 εἶναι AT || τῇ
 (τῇ- AV πῇ- T) ἀθρῖς O || τοῦ CVa || τύχημ O || μαντικώ-
 τaton O || 11 quem Ta || Caritius AV || 12 posse C || 14
 τὰ CV || ἀσφαλὶα τοῦ μπτολατακαλατῆν O, corr. Burs. ||
 15 πειρασαί A || 17 q; A || 18 extimeret CVa || τισέ-
 πιοῦμαι CV τισεῖπιόυμαι T || ἡμαγμένα BTV ἡματμένα A ||
 πειν BV τιεῖν A, ποιεῖν Haase || ἡμαγμνῆ B ἡματμενῆ
 ATV || * φτεῖν O, παθεῖν Haase || φοβοῦνται BV φοβοῦνται
 A φοβοῦνται T || γίον B τῶν AVT || ἡ(N A) ἀράταξις O || ἡ
 γίον C ἡς γίον· ἀετμός O, corr. Burs., ἐλελιγμός O. Iahn,
 λοιμός Haase

που δεσμός, μή που παρασκευή. φοβοῦμαι περὶ τῆς
οἰκουμένης. τί, τέκνον, ἐρυθριάς;

1 ΜΗΙΤΟΤ 0 || ΠΑΡΤΚΕΤΗ 0, *corr. O. Iahn*, πῶρ σκήπτῃ
Haase || ΤΙΕΡΙ 0 || 2 ΟΙΚΟΥΜΕΝΕ 0 || ΤΗΤΚΝΟΝ 0 || ΕΡΥΑΣ ΒV
ΕΡΥΑΣ Α ἐρυθριάς *Burs.*, Ἐρινύας *Haase*, ἐφονάσσον *C.*
Keil. *Subscriptio haec est in codicibus: ::Y::* <L·ANNEI
SENECAE> ORATOR ·; ET RETOR ·; LIBER II EXPLI-
CIT FELICITER INCIPIT LIBER III· LEGE ET STVDE.
C, nisi quod in B uncinis inclusa omittuntur. ANNEI ·γ· SE-
NECE orator et retor lib II Explicit feliciter TVa; Vb *add.*
lege et stude.

[EXCERPTA CONTROVERSIARVM.
LIBER PRIMVS.]

<CONTROVERSIA I.>

PATRVVS ABDICANS.

Liberi parentes alant, aut uinciantur. Duo fratres 5
inter se dissidebant; alteri filius erat. patruus
in egestatem incidit; patre uetante adolescens
illum aluit; ob hoc abdicatus tacuit. adopta-
tus a patruo est. patruus accepta hereditate
locuples factus est. egere coepit pater: uetante 10
patruo alit illum adolescens. abdicatur. con-
tradicit.

Eo iam perductus erat, ut omnem spem ultimo-
rum alimentorum in ea sola domo poneret, in qua
habebat abdicatum et inimicum. Ipse, inquit, me 15
ali uetuit. Imitationem alienae culpaе innocentiam
uocas? Omnis instabilis et incerta felicitas est.
Quis crederet iacentem supra crepidinem Marium
aut fuisse consulem aut futurum? Quid non timen-

1 HIC IAM INCIPIT SENECA DECEM RETORŪ FE-
LICITER **M** *post hanc inscriptionem sequitur praefatio libri*
*primi (supra p. 46—56) || 3 Inscr. om. **M** et sic ubique || 4 in*
***M** ubique ante legem man. 2 ascripsit: Lex, ante thema: Thema. ||*
11 ait **Ma** || C **o** **M**

dum felicibus putas? quid desperandum infelici-
bus? || Ne circa plura instabilis fortunae exempla te
mittam, uide quis alimenta rogetur et quis roget.
Non sum hospes grauis: unum senem adduco. Hoc
5 tibi uitio, pater, placui. Perierat totus orbis, nisi
iram finiret misericordia. Iactatus inter duos pa-
tres, utriusque filius, semper tamen felicius abdi-
catus. Illud tamen, pater, deos testor: diuitem te
relinquo. Circumibo, pater, aliena tecum limina;
10 ostendam omnibus et me qui alimenta dedi et te
qui negasti. Abdicari non possum ob id quod feci
lege cogente. Quid si flere me uetes cum uidi ho-
minem calamitosum? Non sunt affectus nostri in
nostra potestate. Quaedam iura non scripta, sed
15 scriptis omnibus certiora sunt.

Pars altera. Crescere ex mea proposuit inuidia
homo, qui se melius iactare potest quam defendere.
Iustus meus metus est ne heredem ingratum scri-
bam, inimicum relinquam. Etiam si tu non odisti
20 eum qui mihi fecit iniuriam, ego odi eum qui fecit
tibi. Desinit esse filius qui non tantum abdicatus,
sed et ab alio adoptatus est. Audite quam ualde
eguerim: fratrem rogavi. Quis es tu qui de facto
patrum sententiam feras? ad te arbitrum odia no-
25 stra non mittimus; iudices habemus deos.

Extra controuersiam dicta. ALFIVS FLAVVS
praetextatus apud CESTIVM controuersias declama-
bat. semper autem commendabat eloquentiam eius
aliqua res extra eloquentiam; in puero lenocinium
30 erat ingenii aetas. ||

1 desperandum M || 2 Nec M || 4 aduoco M adu^o,co P || 28
eius om. M || 29 puero eloquentia in lenociniū M (in del.
m. pr.)

<CONTROVERSIA II.>

SACERDOS PROSTITUTA.

Sacerdos casta e castis, pura e puris sit. Quaedam uirgo a piratis capta uenit; emta a lenone et prostituta est. uenientes ad se exorabat stipem. 5 Militem qui ad se uenerat, cum exorare non posset, conluctantem et uim inferre uolentem occidit. accusata et absoluta et remissa ad suos est. petit sacerdotium. contradicatur.

Sacerdos uestra adhuc in lupanari uiueret, nisi 10 hominem occidisset. Quid mihi sacerdotem cuius precaria est castitas? Id enim deerat ut eas templa recipiant, quas aut carcer aut lupanar eiecit. Indignam te sacerdotio dicerem, si transisses per lupanar. 'Fortuna pati coegit et misereri debent 15 omnes mei'. At nos non facimus miserandas sacerdotes, nec est apud nos maximus honor ultimorum malorum solatium. Ita domi custodita est, ut rapi posset; ita cara fuit suis, ut rapta non redimeretur; ita raptae pepercere piratae, ut lenoni uenderent; 20 sic emit leno, ut prostituere; sic uenientes deprecata est, ut ferro opus esset. Mouet me respectus omnium uirginum, si in ciuitate nulla inueniri potuit neque meretrice castior neque homicida purior. Nulla est satis pudica de qua quaeritur. Omnes, 25 inquit, exorauit. Si quis dubitabat an meretrix esset, audiat quam blanda sit. Putemus tres sacerdotium petere, unam quae capta sit, alteram quae prostiterit, tertiam quae hominem occiderit: omnibus nego. 30

Pars altera. Voluerunt dii esse miraculo in

3 casta ē castis pura ē puris M, sed utroque loco ē in rasura: fuisse uidetur ē || quo mihi W. Müller || 13 carcera M || 19 posset Ma

captiua libertatem, in prostituta pudicitiam, in homicida innocen~~ti~~tiam. Narrate sane omnes tamquam ad prostitutam uenisse, dum tamquam a sacerdote discesserint. Quam pudica sit, miles ostendit; quam
 5 innocens, iudex; quam felix, reditus. Inter tot pericula dii non seruassent, nisi sibi seruaturi fuissent. Totum populus ad seruandam pudicitiam contulit quicquid ad uiolandam adtulerat. Dicat diis pudicitiam quibus debet.

10 Extra. Longe recedendum est ab omni obscenitate et uerborum et sensuum. quaedam satius est causae detrimento tacere quam uerecundiae dicere.

<CONTROVERSIA III.>

INCESTA DE SAXO.

15 Incesta saxo deiciatur. Incesti damnata ~~antequam~~ deiceretur Vestam inuocauit; deiecta uixit. repetitur ad poenam.

Id enim deerat ut modestior in saxo esset quam in sacrario fuerat. Dubitari potest quin usque dei-
 20 cienda sit, donec efficiatur propter quod deiecta est? Patrocinium suum putat pereundi infelicitatem. Quid, inportuna mulier, precer, nisi ut ne bis quidem deiecta pereas? Exponam cum quo stuprum uel quando commiserit? quia probaui ista, damna-
 25 stis. Non putas legem cauisse ut perires, quae cauit quemadmodum perires? Male de diis aestimas si sacerdoti suae tam sero succurrunt. Ita dii damnatam maluerunt absoluere quam sacerdotem?

Pars altera. Damnata deiecta est, absoluta de-

5 pericla M || 7 pudicitiam M || 12 uer^ecund...e M || 18 Mb ascr. declamatio et sic in omnibus fere quae sequuntur controuersis || 19 non potest Mb || 20 denec M || 28 peras Ma

scendit. Putares puellam non deici sed demitti. Lex sacerdotem non || ad saxum usque differret, nisi sententiam exspectaret deorum. Erat altitudo montis etiam secure despicientibus horrenda.

<CONTROVERSIA IIII.>

5

FORTIS SINE MANIBVS.

Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum utrumque corpus interficiat, sine fraude sit. Liceat adulterium in matre et filio uindicare. Vir fortis in bello manus perdidit. deprehendit 10 adulterum cum uxore de qua filium adolescentem habebat; imperavit filio, ut occideret. non occidit; adulter effugit. abdicat filium. contradicit.

Solus ego ex omnibus maritis nec dimisi adul- 15 teros nec occidi. Quis non putet aut me sine filio fuisse, aut filium sine manibus? Conceptus est iste — ex quo, sciemus cum adulteros deprehendero. Tunc primum sensi me manus perdidisse. In bello meas, domi etiam filii manus perdidit. tam frustra 20 ad filium quam ad gladium cucurri. In bella non uenit et ante patriae quam patri negavit manus. Vsque eo pugnavit pro uobis, ut pro se non posset. Adolescens, quos dimisisti sequere. Non potui, inquit, matrem occidere. quo sis excusator, adice et 25 patrem.

Pars altera. Alterum putavi parricidium matrem coram patre occidere. Non semper scelera nostri iuris sunt et truces quoque animos miseri-

2 differet **Ma**, defferret **Mb** || 9 in matre **M** || 13
 0C **M** CD **P** || 15 demissi **Ma** || 18 deprehendi **M** (*sed di
 in ras.*) || 24 dimisisti **M** || potuiſ **M** || 29 et om. **M** cum *ras.*
ante truces

cors natura debilitat. In tam inopinati flagitii spectaculo toto corpore stupui. Pater, tibi || manus defuerunt, mihi omnia. Priusquam in mei memoriam reuerterer, exierunt. Maius erat scelus quod
 5 imperabas quam quod deprehenderas. Si quid exegeris maius uiribus meis, dicam: ignosce, non possum; ignoscit filio pater nauigationem recusanti, si non ferat mare, ignoscit non sequenti castra, si non potest, quamuis pater ipse militaris sit. Ipsam le-
 10 gem recita: 'liceat marito, liceat et filio'. quare tam multos nominat, nisi quod putat esse aliquos qui non possint? Exierunt adulteri inter patrem debilem et filium stupentem.

<CONTROVERSIA V.>

15

RAPTOR DVARVM.

Rapta raptoris aut mortem aut indotatas nuptias optet. Vna nocte quidam duas rapuit. altera mortem optat, altera nuptias.

Stupro accusatur, stupro defenditur; cum altera
 20 rapta litigat, alteram aduocat. Vindicate, patres; fortior publicae disciplinae seueritas surgat; iam binae rapiuntur. Coit populus uelut publico metu territus et uix credens duos fuisse raptores. Alteram iniuriae rapuit, alteram patrocinio. Perieras
 25 iam, raptor, nisi bis perire meruisses. Si te ante rapuisset et nuptias optasses, deinde hanc uitiasset antequam nuberes, negares illum iubente rapta debere mori? Nihil amplius raptori praestare potes quam ne tua lege pereat; contra alienam legem
 30 nullum ius habes. Tu raptori praestas ut illum

5 imperabis **M** *m. pr.* || 17 quidem **M** || 19 accusator **M** ||
 23 Alterum **M** alterum **M** || 24 *m. pr.* || 26 obtasses **M** || 27 iu-
 uentem **M** (*in rasura*)

ipsa non occidas; non potes praestare ne quis occidat.

Pars altera. Inter pares sententias mitior uincat. Refer || Virginiam, dic Lucretiam: plures tamen Sabinae sunt. Contumeliosum mihi erit te dignam uideri in cuius honorem homo occidatur, me dignam non uideri in cuius honorem seruetur.

<CONTROVERSIA VI.>

ARCHIPIRATAE FILIA.

Captus a piratis scripsit de redemptione; non redimebatur. archipiratae filia iurare eum coegit ut duceret se uxorem, si dimissus esset. iurauit. relicto patre secuta est adolescentem. duxit illam; orba incidit; pater imperat ut archipiratae filiam dimittat et orbam ducat. nolentem abdicat.

Bonae spei uxor, bonae spei nurus, quae amare potest et captium, odisse uel patrem. In carcere, inquit, ac tenebris iacebam. narra, obsecro, socii beneficia. Puella non misericordia mota, sed libidine.

Pars altera. Eo me loco non deseruit, in quem uenire etiam pater timuit. Vidisses membra uinculis pressa, macie retractos introrsus oculos, attritas catenis et inutiles manus: talem quis amare nisi misericors potest? In tot consulatibus Marius nihil habet clarius quam se auctorem. Pompeium si hereditariae extulissent imagines, nemo Magnum

1 nū occidas. num potes **M** || 6 honoram **M** *m. pr.* || 14 imperabat **M** || 15 dimittit **M** *m. pr.* || 17. 18 * quae amare potest . . (ras.) captium odisse . . . (ras.) patrem **M** *m. pr.* quae uel amare potest captium uel odisse patrem **Mb** corr. *Bursian* || 25 ni **M** *m. pr.* || 27 sibi **M** *m. pr.* nisi **Mb**

dixisset. Seruium regem tulit Roma. Quid tibi uidentur illi ab aratro qui paupertate sua beatam fecere rempublicam? Non possumus una felices esse: quod solemus, una infelices erimus. ||

5

<CONTROVERSIA VII.>

A PIRATIS TYRANNICIDA DIMISSVS.

Liberi parentes alant aut uinciantur. Quidam alterum fratrem tyrannum, alterum in adulterio deprehensum deprecante patre interfecit. a piratis
 10 captus scripsit patri de redemptione; pater piratis epistolam misit: si praecidissent illi manus, duplam pecuniam se daturum. piratae illum dimiserunt. pater in egestatem incidit, petit alimenta. negantem uult in uincla ducere.
 15 contradicit.

‘Si praecideritis’: si irasceris, scribe potius: ‘si occideritis’. Tyrannicida exitum tyranni rogo. non timeo ne quas manus piratae soluerunt, iudices alligent. Pro adultero filio rogas. quaerite nunc quomodo tyranni fiant. ‘Duplam dabo’: apparet, pro
 20 unico filio rogat; ‘duplam dabo’: alteram pro filio, alteram pro tyrannicida; ‘si manus praecideritis’: hoc nec adultero fecimus nec tyranno. Etiamnunc manus meas petis? Nega tuam esse epistolam; et
 25 habes argumentum: dic: ego rogare etiam pro adultero soleo. Remiserunt me reipublicae cum manibus, patri cum epistolis. Hoc nostro seculo ad fabulas deerat, ut narraretur aliquis solutus a piratis, alligatus a patre. Eius crudelitatis emtor cuius nec
 30 pirata uenditor. ‘Duplam dabo’: quid necesse est?

1 seruūⁱ M || Quit M m. pr. || 17 tyrannida M m. pr. || 29
 v credulitatis M || 30 uenditur^o M

potui uilius solui. 'ut praecidatis manus': obstipuere praedones et: indica, inquiunt, patri, non omnia piratas uendere. Qualem optem patrem nescio: diues debilitat, egens alligat; neutrum manibus meis expedit. Vbi est patrimonium, quo tyrannos 5 instruis, quo adulteros facis?

Pars altera. Suscepi tria prodigia inter se et me furentia: unum qui patriam posset opprimere, alium qui fratrem || uiolare, alium qui patrem. Lex haec scripta est pro malis patribus; nam boni etiam 10 sine lege aluntur. Sciebam piratas non facturos nisi pecuniam accepissent; et si sperassent, utique praecidissent. Non ira illa patris, sed calliditas fuit: unde redimeren non habebam, rogare in tam auara ciuitate neminem poteram, in qua ne filii quidem 15 patres alunt; usus consilio sum sciens piratas non crudeles <esse>, sed auaros: feci ut desperarent posse redimi. an prudenter cogitauerim nescio; interim feliciter cogitavi. Excussa mens est ex quo uidi unum in arce filium, alterum in adulterio, tertium in parricidio, relictus solus, orbus, senex; qui 20 color adprobandus est impetu; magna enim ui opus est, ut aliquis accusando se miserabilem faciat. SPARSVM memini hominem inter scolasticos sanum, inter sanos scolasticum. 25

<CONTROVERSIA VIII.>

TER FORTIS.

Qui ter fortiter fecerit, militia uacet. Ter fortem pater in aciem quarto uolentem exire retinet; nolentem abdicat. 30

1 obstip^vuere M || 6 quod M || 14 redemerem M m. pr. || 15 nec Mb || 17 esse addidi ex Seneca || 19 Exclusa M || 21 Ante relictus in M fuit Extra, sed del. Mb || 21 qui color M m. pr. extra hic color Mb || 25 insanum inter insanos M || 28. 29 pater fortem M || 29 acie M

Quod patriae superest patri uindico. O me filio
pugnante iam lassum! Iam pro te nescio quid etiam
lex timet. Miraris si quod legi satis est, patri ni-
mis est? Causa mihi abdicandi est ne sine filio
5 uiuam. Abdicatio mea in potestate abdicati est.
Optimus uirtutis finis est antequam deficias desi-
nere. Lex quoque in ter uiro forti aut diffidit aut
consulit.

Pars altera. Certe abdicatis pugnare licet. Pu-
10 det me, ter uicti militant. Senator post sexagesi-
mum et quintum || annum in curiam uenire non
cogitur nec uetatur. Quicquid honoris nomine da-
tur, in utramque partem licet; alioqui desinit prae-
mium esse cui necessitas iniungitur. Otium imperas
15 animo non otioso. Tumultus exortus est; in me
omnium ciuium diriguntur oculi et adhuc, uerum
dicendum est, nihil mihi patria debet: numquam
pugnaui nisi coactus. adhuc militia mea legis mu-
nus est. Athenienses abdicato uicerunt duce. Quan-
20 tum interest! ille abdicationem uirtute deleuit, ego
merui. ||

6 uirtutibus **M** || 11 curia **M** || 12 uetetur **M** *m. pr.* || 13
alioquin **Mb**

<ANNAEI SENECAE ORATORVM ET
RHETORVM SENTENTIAE DIVISIONES CO-
LORES CONTROVERSIARVM. LIBER II.>

Seneca Nouato, Senecae, Melae filiis salutem.

1 Cum repeterem quos umquam bene declamantes 5
audissem, occurrit mihi inter alios Fabianus philo-
sophus, qui adulescens admodum tantae opinionis in
declamando quantae postea in disputando fuit. Exer-
cebatur apud Arellium Fuscum cuius genus dicendi
imitatus plus deinde laboris impendit ut similitudi- 10
nem eius effugeret, quam impenderat ut exprimeret.
Erat explicatio Fусci Arelli splendida quidem sed
operosa et implicata, cultus nimis adquisitus, con-
positio uerborum mollior quam ut illam tam sanctis
fortibusque praeceptis praeparans se animus pati 15
posset; summa inaequalitas orationis, quae modo
exilis erat, modo nimia licentia uaga et effusa:
principia, argumenta, narrationes aride dicebantur,
in descriptionibus extra legem omnibus uerbis, ||
dummodo niterent, permissa libertas; nihil acre, 20
nihil solidum, nihil horridum; splendida oratio et
2 magis lasciua quam laeta. Ab hac cito se Fabianus

*Hanc praefationem soli excerptorum codices seruarunt. || 4
malae M (in margine m.2: hic insunt NCIII et contrarie
octo) || 13 nimius ac quaesitus Haase || 14 illam om. P || 22 Ab
accito M m. pr.*

separauit et luxuriam quidem cum uoluit abiecit, obscuritatem non potuit euadere; haec illum usque in philosophiam prosecuta est. saepe minus quam audienti satis est eloquitur, et in summa eius ac
 5 simplicissima facultate dicendi antiquorum tamen uitiorum remanent uestigia. quaedam tam subito desinunt, ut non breuia sint, sed abrupta. Dicebat autem Fabianus fere dulces sententias et quotiens inciderat aliqua materia quae conuitium seculi re-
 10 ciperet, inspirabat magno magis quam acri animo. Deerat illi oratorium robur et ille pugnatorius mucro, splendor uero uelut uoluntarius non elaboratae orationi aderat. Vultus dicentis lenis et pro tranquillitate morum remissus; uocis nulla contentio,
 15 nulla corporis adseueratio, cum uerba uelut iniussa fluerent. Iam uidelicet compositus et pacatus animus, cum ueros compressisset affectus et iram doloremque procul expulisset, parum bene imitari poterat quae effugerat. suasoriis aptior erat; loco- 3
 20 rum habitus fluminumque decursus et urbium situs moresque populorum nemo descripsit abundantius. numquam inopia uerbi substitit, sed uelocissimo ac facillimo cursu omnes res beata circumfluebat oratio. Haec eo libentius, Mela, fili carissime, refero, quia
 25 uideo animum tuum a ciuilibus officiis abhorrentem et ab omni ambitu auersum hoc unum concupiscentem, nihil concupiscere. [ut] eloquentiae tantum || studeas: facilis ab hac in omnes artes discursus est; instruit etiam quos non sibi exercet. nec est
 30 quod insidias tibi putes fieri, quasi id agam, ut te bene cedentis studii fauor teneat. Ego uero non sum bonae mentis impedimentum: perge quo inclinatus animus et paterno contentus ordine subduc

9 * incidebat O || 11 pugnatoris M || 15 ante adseueratio rasura in M || 16 post compositus rasura in M post quam scriptum fuit animus, sed del. m. pr. || 26 uerba concupiscentem nihil del. H. Müller || 27 distinxit N. Madvig || ut del. Madvig || tamen studeas O. Iahn || 28 excursus Schult. || 31 labor O, fauor N. Madvig || terreat Schult. || 32 inquinat Ma

4 fortunae magnam tui partem. Erat quidem tibi maius ingenium quam fratribus tuis, omnium bonarum artium capacissimum: est et hoc ipsum melioris ingenii pignus, non corrumpi bonitate eius, ut illo male utaris. sed quoniam fratribus tuis 5 ambitiosa curae sunt, foroque se et honoribus parant, in quibus ipsa quae sperantur timenda sunt, ego quoque eius alioqui processus avidus et hortator laudatorque uel periculosae dum honestae modo industriae duobus filiis nauigantibus te in 10 portu retineo. Sed proderit tibi in illa quae tota mente agitas declamandi exercitatio, sicut Fabiano profuit: qui <ut> aliquando Sextium audiret, nihilominus declamabat et tam diligenter, ut putares illum illi studio parari, non per illud alteri prae- 15

5 parari. Habuit et Blandum rhetorem praeceptorem qui <primus> eques Romanus Romae docuit: ante illum intra libertinos praeceptores pulcherrimae disciplinae continebantur, et minime probabili more turpe erat docere quod honestum erat discere. nam 20 primus omnium Latinus rhetor Romae fuit puero Cicerone Plotius. Aput Blandum diutius quam aput Fuscum Arellium studuit, sed cum iam transfugisset, eo tempore quo eloquentiae studebat non eloquentiae causa. Scio futurum, ut auditis eius sententiis 25 cupiatis multas audire. sed nec ille diu declamationibus uacauit et ego tanto minorem natu quam ipse eram || audiebam quotiens inciderat, non quotiens uolueram. in hunc ergo libellum quaecumque ab illo dicta teneo conferam. 30

13 ut P om. M || 17 primus add. Haase || 20 torpe M m. pr. || 27 uocabit Ma uacabit Mb, corr. N. Madvig || multo MbP || in M fuit minorē, sed ē erasa || 28 erat M, corr. Gron. || 29 ego M || 30 ducta M

<CONTROVERSIA I.>

Diues tres filios abdicauit. petit a paupere unicum
filium in adoptionem. pauper dare uult; no-
lentem ire abdicat.

- 5 PORCI LATRONIS. Hancne meam esse fortu- 1
nam? eodem tempore et abdicor et adoptor. Ista
uidelicet domus adulescentem me non capit, quae
te senem fecit. Quietiora tempora pauperes habui-
mus; bella ciuilia aurato Capitolio gessimus. Diui-
10 tias putas aurum et argentum, ludibria fortunae,
quae interim cum ipsis dominis ueneunt? denuntio
tibi, diues: etiamsi uenero dabo operam, quod in
tua domo facillimum est, ut abdicer. Etiamsi multa
contra expectationem accidunt, numquam tamen fu-
15 turum putau, ut aut pater meus liberos odisset aut
diues concupisceret. Non desidero patrimonium:
fragilis et caduca felicitas est, et omnis blandientis
fortunae speciosus cum periculo nitor: et sine causa
saepe fouit et sine ratione destituit. Vidi ego ma-
20 gni exercitus ducem sine comite fugientem; uidi
ambitiosa turba clientium limina deserta sub do-
mino sectore uenalia. nam quid ex summis opibus
ad egestatem deuolutos loquar? multa tibi succur-
rent exempla, etiamsi in una domo quaeras. RVFI 2
25 VIBII. Habendos esse liberos is quoque iudicat, qui
non libentissime habet. Ego illos in friuola inui-
taui nostra: qui illis meam promisi domum, suam
eripiam? Quid faciam? si paruero abdicabor, si

1 inscriptionem et thema usque ad hancine u. 5 om.
Ta in lacuna 4 uersuum || Omissa praefatione et (om. B) epi-
stula controuersia haec est CV || 3 adoptione B || 5 Latroni
B || hancine T || meam ipse CTa || 6 aboptor A || 7 adulescente
C || 11 inter iocum CTb inter locum Ta, corr. Duker in
Flor. ind. s. v. interim || ueniunt O, corr. Duker || 16 dius A ||
18 nitor est: sine Schult. || 19 finit O, fouit Bentley ad Lucan.
II 727 || rationē A || 20 uibi A || 22 rectore O, corr. Gron. || 26
habent C || fribola O || 27 pmisi A || 28 abdicabo? an ablega-

non parvero || abdicabor. Patrem amo: haec est
 contumacia mea. diues filium non habet: me da-
 bis? diues reduxerit suos: me recipies? ita non
 3 adoptari sed commodari recuso. CESTI PII. Accipe
 uitae meae testem, quod magni aestimas, diuitem 5
 cui placere difficile est. Vultis scire, quare patrem
 non relinquam? quia genuit me, quia educauit, quia
 abdicauit. Diu dubitavi ille amicum temptaret, an
 hic filium. 'Abdico', inquit. hoc pater uerus?
 quid ab eo qui adoptabit sperare possum? Nar- 10
 ratio CESTI PII. Diues sustulit unum filium: non
 fuit contentus; quid enim erat diuiti unus? tres
 sustulit; poterat unum in adoptionem dare: abdi-
 cauit unum, alterum, tertium. iam nihil diuiti pu-
 4 tatis superesse? quartum abdicat. ARELLI FVSCI 15
 patris. Quisquis es auarus pecuniae custos immen-
 sique cultor soli: cum multa quaesieris, poterisne
 omnibus frui? Filium quaeris: ecce turba iuuenum
 sine patre. Impera quod uis: nauigabo, militabo,
 dummodo ubicunque fuero tuus sim. Nos pauperes 20
 sumus, qui habemus quod diuites rogent? unde
 talem patrem? non irascaris, nisi ut ames. Quid
 porro? ista patrimonia in quae male insani ruitis,
 gaudia dominorum an onera sunt? mille corruen-
 tium inter diuitias suas exempla referebas et inter 25

bor? alienabor *Gron.* || 1 pasno A pamenno B || patrem habeo
 haec BT patrem habeo habeo A, cf. ad p. 159, 11 || 2 con-
 tumacia C || 3 reduxeris C || recipiet Ta || 4 recuso sed com-
 modari (commendari T) O, cf. ad p. 160, 10 || 5 quid T quem
 Burs. || 7 qui genuit me qua educauit (q; d. A qui ed. T)
 quia (qui AT) O, corr. R. Wachsmuth || 8 dubitauit CTa ||
 temptauit CTa temptauerit Tb, temptaret E || 9 abdica
 CTa || hic STa || uersus CTa || 10 uerba ab eo qui om. C || ha-
 beo STa || adoptauit O || 11 tulit O || 13 poterat enim in O || 15
 abd7 B abd; A || 17 sili B sile STa fili A || 18 frugi C || 19
 imperas CTa, impera, pater Schult. || negabo CTa || 20 domi-
 nodo A || ita nos E || 21 quid CTa || 22 nisi et a. Schult. || 23
 matrimonia O, corr. Gron. || 24 ad C at T || uera B || conuen-
 tum O, corr. Haase, Burs. || 25 inter uites CTa inter uices

illa ponebas et diuitis domum. Merito abdicasti, an
 inmerito? si inmerito abdicasti, odi patrem tot
 eicientem innocentes: si merito, odi domum tot fa-
 cientem nocentes. Aliquid in domo locupleti non
 5 agendum agam. quae apud nos frugalitas est apud
 illos humilitas est. Petis iterum potius filios quam
 recipis. Colit etiamnunc in Capitolio casam uictor
 omnium gentium populus cuius tantam felicitatem 5
 nemo miratur; merito potens est: nempe ab eius
 10 origine est qui || non reliquit patrem. Egredientem
 te certe domum redeuntemque comitabor nec nisi
 in limine deseram: ero in publico filius. Amo aequae
 pauperiem quam patrem: utrique consueui. non
 possum agere in domo diuitis filium. Si carum tibi
 15 seruum uenderes, quaereres numquid saeuus emptor
 esset. Vnam mehercule horam qua tibi irato sa-
 tisfaciam ter pluris omni patrimonio puto. hoc
 solum omnium quod sic me amittere cupis, satis
 amare non possum. Quid faciam adoptatus? loquar
 20 de filiis eius bene? de abdicatione? Ego in domum 6
 uestram intrabo, tamquam ego uos eiecerim? ego
 ornamenta uestra occupabo, ut me si illic quid com-
 misero, <nec uester> nec meus recipiat pater? Quid est
 quod aut negandum mihi aut excusandum sit? non in-
 25 sanissimum dispendiorum malum, non erubescendos

Tb, corr. Schult. cf. p. 156, 23 || referebat A Ta referebat B ||
 1 sed O || 2 inmeritos C || si om. C s; STa || 3 s; merito Ta || 4
 locupletis T || 5 aut nos C || 6 perdis W. Müller repetis Schult. ||
 8 quam me recipis Schult. || causam Ta || 9 neme C nemo T,
 corr. Haase || miretur ? || 10 relinquit B || 11 redeuntemque do-
 mum O. Ribbeck || 13 * pauper pauperem O paupertatem E || con-
 seni C || 15 seis C si is TV, saeuus Haase || 16 nam O, corr.
 Haase, N. Madvig, W. Müller || orā C || quā B || 17 * inter C inte-
 rim T, intueri Burs. ter ego, Madv. || plures A || matrimonio
 O || 18 * somnium C sūnium T, solum omnium ego, N. Mad-
 vig ob hoc solum Burs. || curis C curas T, cupis Haase,
 Madvig || 19 te amare Burs. || 20 <male>, bene Tmg || de ab-
 dicatis Burs. || ergo Haase || 22 tu C, ut Madvig || illud C illi.
 T, corr. Burs. || 23 nec uester add. Madvig || quidē AT || 24 aut
 necandum C abnegandum T || nona C || 25 deprediorum Ta

amores neque luxuriantem habitum neque potatus
 obicis filio. haec si non potes, aliqua saltem ex
 commentariis amici tui describe: madentem unguen-
 tis externis, conuulneratum libidinibus, incedentem,
 ut feminis placeat, femina mollius et cetera quae 5
 7 morbi, non iudicis sunt. Abdicatio loquax est: quam
 te, paupertas, amo, si beneficio tuo innocens sum!
 accusatorem non habeo; immo, me miserum, etiam
 laudatorem habeo, et eum cui non omnes placent:
 hoc enim malo dicere quam <cui> omnes non pla- 10
 cent. Non tibi per multos <fulta> liberos domus
 est neque turba lateri circumerrat nec multus intra
 limen heres est nec post me aliquem retineas.
 quamquam ne sic quidem debuisti dare, quom deos
 cum uotis patris uidisses certantis. etenim tutior 15
 aduersus fortunam est cui aliquid post damnum su-
 perest, et habemus exemplum, posse aliquem tres
 filios perdere. Ille Croesus inter reges opulentissi-
 mus, memento, || pos terga uinctis manibus ductus
 est. Tu, Crasse, post euestigata illa fugitiuorum 20
 arma urbis Romanae diuitissimus, quid nunc? apud
 8 Parthos eges sepulcro quoque. † dicta praetereo
 milia corruentium inter diuitias suas exemplorum:
 non refero quoties in iis istam posueritis domum

1 nec nepotatus *N. Faber* || 3 madente *B* || 4 * esternis *C*
 hesternis *T* || 5 et feminis *C* || 6 iudicis *Ta* iudici *C* iudicii
Tb || 10 hec *A* || cui *addidi* || 11 fulta *add. E* || 12 tuiba *A* || cir-
 cumerat *B* || 13 post te *T* potest *C*, *corr. Schult.* || 14 nec *O*,
corr. Burs. || * quā enim deos (in deos *Ta*) *O* || 15 uidisse *O*,
 quoniam — uidisti *W. Müller* || * et tutior *O* tutior enim *E* || 16
 qui *C* || 17 aliquo *A* || 18 sopulentissimus *C* || 19 memento *C* ad
 tormenta *T* || post tergum *T* || uinctus *AT* uiuctus *B* || 21 qui
O, *del. Haase, corr. Madvig* || 22 pardios *B* || egens *C* || [Dicta]
 multa *Burs.* sescenta *O. Ribbeck* || praeterea *O*, *corr. W. Mül-*
ler || 23 illi a corruentium *A* illi a corruentium *B* illa corrū-
 pentium *T*, *corr. Burs.* || uerba inter diuitias suas exemplorum
 (exemplo *O*) ex sequenti uersu ubi post enim leguntur huc tran-
 sposuerunt partim *Bursian*, partim *W. Müller*, qui exemplorum
 restituit. *cf. p. 154, 25* || 24 fero *T* || quoties enim inter diuitias
 suas exemplo istam *O*, *corr. W. Müller* || posueris *O. Ribbeck*

meliores perdentem diuitiis suis liberos? Hoc
 scio nostros fugisse maiores, hoc illum Aelium
 Tuberonem cuius paupertas uirtus fuit, hoc Fabri-
 cium Samnitium non accipientem munera, hoc ce-
 5 teros patres nostros, quos apud aratra ipsa minantes
 pecora sua circumsteterunt lictores. Surgite, sur-
 gite, miserrimi iuuenes, et meum rogando patrem
 uestrum rogare discite. BLANDI. Tres genuit, quat- 9
 tuor abdicat. 'Abdico', inquit. apparet unde uenias.
 10 GALLI VIBII. Si quis me audit <adoptari, iam putat
 abdicatum; si quis me audit> abdicari, iam putat
 adoptatum. quare . . . respondeo: ne auferam patri
 filium, filiis patrem. Nec tam uicino exemplo emen-
 15 daris? qui abdicat suos, quaerit alienos. Nulla certa
 felicitas est: paulo ante ego diuitis filiis inuidebam,
 modo illi mihi. Laudat me pater cum abdicet,
 laudo ego patrem cum abdicet; haec una inter nos
 disputatio est: iste me dignum putat beato patre,
 ego me meo. FABIANI PAPIRII. Ecce instructi 10
 20 exercitus saepe ciuium cognatorumque conserturi
 [praelium] manus constiterunt et colles equis
 uirisque complentur et subinde omnis regio truci-
 datorum corporibus consternitur; <in> illa tum mul-
 titudine cadauerum uel spoliantium sic quaesierit
 25 aliquis: quae causa hominem aduersus hominem
 in facinus coegit? — nam neque feris inter se

1 diuitis C || hos C || 2 nostro A || fuisse O, corr. Burs. || 3
 turbonem O || 4 samnitum O || 5 ipsa C || mirantes O, corr. D.
 Volkmann || 6 decora CTb dedecora STa, corr. Schult. || agite,
 surgite Studemund || 10 siq B || 11 supplem. add. Haase || 12
 post quare nonnulla intercidisse uelut in adoptionem dari no-
 lim quaeris? uidit Burs. || 13 indigno uel insigni ex. W. Müller ||
 15 diuitis si Ta || 16 mihi illi mihi Ta nunc illi mihi Tb || 17
 uno C || 19 paparii A || 21 praelium del. Vahlen, praelio San-
 der || constituerunt O || 22 uirumque C utrimque TVb utrique
 Va, corr. W. Müller || trucidator Va || 23 illatum C illatum
 TV, corr. N. Madvig et illacrimantium multitudinem Schult.
 stipatur m. Burs. || 24 si O, sic Schult. Madvig. || 26 in om.
 C || namque feris Ta

bella sunt, nec si forent, eadem hominem deceant,
 placidum proximumque diuino genus — quae tanta
 uos fert ira, || cum una stirps idemque sanguis sitis,
 11 quaeue furiae in mutuum sanguinem egere? quod
 tantum malum illi generi fato uel forte iniunctum? 5
 an ut conuiuia populis instruantur et tecta auro
 fulgeant, parricidium tanti fuit? magna enim uero
 lautia sunt, propter quae mensam et lacunaria sua
 <parricidae> potius quam lucem innocentes intueri
 maluerint. an ne quid uentri negetur libidinique, 10
 orbis seruitium expetendum est? in quid tandem
 sic pestiferae istae diuitiae expetuntur, si ne in hoc
 quidem, ut liberis relinquantur? quid tandem est
 quod non diuitiae corruperint? primum si inde in-
 cipere uelis aedes ipsas, quas in tantum extruxere, 15
 ut [cum] domus ad usum ac munimentum paratae
 sint nunc periculo, non praesidio: tanta altitudo
 aedificiorum est tantaeque uiarum angustiae, ut ne-
 que aduersus ignem praesidium, nec ex ruinis ullam
 12 in partem effugium sit. ad delicias dementis luxu- 20
 riae lapis omnis eruitur, caeduntur <ubi>que gen-
 tium siluae; aeris ferrique usus, iam auri quoque in
 extruendis et decorandis domibus; nempe ut anxii et
 interdiu et nocte ruinam ignemque metuant, qui
 siue tectis iniectus est <siue> fortuitus, laquearia et 25

1 in se T || si florente C || 3 fert ira TV festis C, pestis
Haase, Burs. || na stirpsi A una stripsi B una stipis Ta || 4
 q; uel O, *corr. Burs.* || * uni C uno T, huic R. *Wachsmuth* hu-
 mano uolgo || 5 genere O || uel fato W. *Müller* || iunctum ATb
 iunctum Ta uinctum B, *corr. Gron.* || 6 an et O, *corr. Gron.* ||
 poculis *Gruter* || 8 laucia C et laudanda T || quē A || lucanaria
 A || 9 parricidae *add. Haase* || interim BTb interit A iterum
 Ta cernere Tmg || 11 est. Quid T || 14 quod in uitio O quod
 non uitio Tmg, *corr. Haase* diuitiae non *Madvig* || 15 uellis
 Ba || sedes O, *corr. Schott* || * ipse CTb, om. Ta || 16 cum *del.*
Haase || monumentum C || 17 sint, <sint> *Burs.* || 19 ullum
 ullam T ullam uillā C, *corr. H. Müller* || 21 caedunturque O,
corr. Burs. || 23 extruendis et decorandis O || nā put A nampe
 ut B || et om. BT || 25 subiectis C sub tectis T, sicubi tectis
 iniectus *Burs.* siue iniectus *Haase Madvig* || siue *add. Haase,*

tablina illa urbium excidia sunt: quippe non defen-
 dunt sua sed in communi periculo adprehendunt,
 † hostesque aliena, et in suis dominia uali-
 dora ceduntur alia, ipsique cum maxime flagrant
 5 spolium ex alienis ruinis ferunt. In hos ergo exi-
 tus uarius ille secatur lapis et tenui fronte parietem
 tegit, † quam umetis seuerē? in hoc pauimentum
 tessellatum et infusum tectis aurum? O pauperies, 13
 quam ignotum bonum es! Quin etiam montes sil-
 10 uasque in || domibus marcidis et in umbra fumoque
 uiridia aut maria amnesque imitantur. uix possum
 credere quemquam eorum uidisse siluas patentisque
 † eamque campos, quos rapidus amnis ex praecipitio
 uel cum per plana infusus est placidus interfluit;
 15 non maria umquam ex colle uidisse lata aut hi-
 berna, cum uentis penitus agitata sunt. quis enim.
 tam prauis oblectare animum imitamentis possit, si

Madv. || fortuitos C fortuito *Burs.* || laquearia et tablina
scripsi q; et be una A quae et beuna B Que et T, lacunaria
O. Iahn siluae et nemora *Burs.* aequae subeunda *Madvig* || 1
 defendis uni O, *corr. Gron. Schult.* || 2 ad prehendum A ad-
 prehendam BTa ad praedam Tb, non defendendis suis in c.
 periculo operam dant *Madvig* || 3 ad praedam ut hostes cur-
 runt, in aliena et in sua damna rapidi; corraduntur lapsa
 ipsaque cum maxime flagrantia: ita sp... ferunt *Schult.* ad-
 prehendant postica aliena et in suis dominantur ualidius;
 accendunt alia ipsaque cum maxime flagrant *Bursian* potius-
 que aliena et in suis domibus ualidiora caeduntur, alia ipsa-
 que flagrantia... feruntur *Madvig* || 4 flaglanti C || 5 fer' A fer'
 B || 6 ut T || tenuit fontem C || 7 * tegat O || umetis (uel umectis
secd. Haase) seuerē B uis me uere A iūctis seuerē T || 8 leua-
 tum O, *corr. Schult.* leuigatum *Haase* || infusum C || * pauper-
 tatis T paupertis C || 9 bonum est O || siluaeque O, *corr.*
Burs. || 10 in om. BT || 11 uiridibus O, *corr. Haase*; post uiri-
 dibus adduntur haec: quid faciam? si paruero abdicabor,
 partem (pestem T) amo haec est contumacia (contumatio C)
 mea O, *cf. p. 153, 28 sq.* || ut T || mittantur O, *corr. Schult.* ||
 possim O || 13 eamque C, om. T; an uirides siluas patentisque
 permeasse campos?, gramine campos *Burs.* || praecipiti T
 praecipio C || 14 cum plana T || infusis C || 15 sedata O. *Iahn*
 laeta *Haase* || 16 uentus C || 17 paruus O, *corr. Burs.* || ablectare
 C || in uita posset T uita posset C, *corr. Vahlen*

uera cognouerit? Videlicet ut infantibus quae tangi
 comprehendique manibus aut sinu possunt nam
 magna non capit exigua mens; ex hoc littoribus quo-
 que moles inuehuntur congestisque in alto terris
 exaggerant sinus. alii fossis inducunt mare: adeo 5
 nullis gaudere ueris sciunt, sed aduersum naturam
 aliena loco, aut terra aut mare mutata, aegris ob-
 lectamento sunt. et miraberis <si> fastidio rerum na-
 turae laborantibus iam ne liberi quidem nisi alieni
 14 placent? HISPANI CORNELI. Solus omnium abdicor, 10
 quia me meus pater diligit, alienus adpetit. Quid
 mihi obicit? meretricis amo? aes alienum feci? dic,
 diues audiat. 'Diuitem', inquit, 'esse te uolo'. <O>me
 abdicandum, si talem patrem relinquo! Laudabat
 mihi pater paupertatem, narrabat diuitum incom- 15
 moda, aiebat multos diuites accusatos; ego certe
 memini abdicatos. 'Abdico' non est patris mei uer-
 15 bum. TRIARI. Quare abdicas? numquid dies noctes-
 que inpendo turpibus conuiujs? plurimum uiuo in
 lupanari? si nescis quae crimina obiciantur, ab 20
 amico || disce. Si omnes mali sunt, quid isto patre
 <miserius? si boni, quid isto patre> cruentius? RO-
 MANI HISPONIS. In hanc ego domum ibo, in qua
 aut totiens insanitur <a> patre, aut totiens peccatur
 in patrem? Cum prodiero repente diues, dicent 25
 omnes: quis est iste quem magna fortuna non de-

1 cognoueris O || instantibus T || 2 an O, nam *Haase* || 3 est
 ex hoc O, mens; ex hoc *Haase* || 4 congestique C || 5 exaggerant
 O || 7 alieno O, *corr. Burs.* || au trā C || muta egris oblectamenta
 O, *corr. Burs.* || 8-* et imbbres A et im̄ B et imber T || 9 lobo-
 rantibus A || 10 Spani C || 11 alienos C || *post* adpetit *add.* Vibi
 (Vbi A Vibii T) Rufi · Diues filium non habet: me dabis? diues
 reduxerit suum: me recipies (recipiet C) ? ita non adoptari
 sed commodari recuso O, *cf. p. 154, 4* || Quidni C Quid-
 mi T || 12 meritis BT meretricis A || amoris O, amo ego
 aes *Haase* || 13 O *add.* E || 17 abdicato A || 19 turpibus C || 20
 lupari C || 21 discessi A || *uerba* miserius . . . patre *add. Bur-*
sian || 22 crudelius *Gron.*; an imprudentius ? || 23 Hispani O ||
 ergo T || quam aut T qua ut C || 24 a om. C || peccator C || 25
 in patre AT n̄ patre B || 26 quam B || dicet A

cet? Haec est diuitis quarta abdicatio. SILONIS
 POMPEI. Quantumcumque est, satis mihi est; unicus 16
 sum. Fortiter fortunam meam feram; hoc non mihi
 primum accidit. unicus sum filius et iam abdicor.
 5 Quid uideri me uelis, nescio: innocentem? sed ab-
 dicor; nocentem? sed adoptor. utcumque tamen
 abdicatio tolerabilior est: unum abdicat, adoptio
 tres abdicatura est. Non potest mihi dici quod ce-
 teris abdicatis: 'in tua potestate fuit; si paruisses
 10 patri, non perdidisses patrem'; etiamsi non abdi-
 carer, perditurus fui.

Pars altera. LATRONIS PORCI. Si nescirem quid 17
 mali esset pauperies, nunc intellegerem: abdicatio-
 nem filius meus non timet. Fabriciorum imagines
 15 Metellis patuerunt; Aemiliorum <et> Scipionum fa-
 milias adoptio miscuit; etiam abolita seculis nomina
 per successores nouos fulgent. sic illa patriciorum
 nobilitas fundamentis urbis † habet usque in haec
 tempora constitit. Adoptio fortunae remedium est.
 20 Non ignoro ego quorum inopia per otium in an-
 gulis <in> diuitiarum conuictos strepit accusatosque
 insequitur neque <quiescere> sinit. sed nulla ma-
 teria in rebus humanis uirtutes clarius ostendit:
 census senatorium gradum ascendit, <census equitem
 25 Romanum a plebe discernit,> census in castris ||

2 et satis O || uicus A || 3 fornā A || 4 im primum A ||
 dictus sum O, corr. *Vahlen*, <nondum> diuitis sum *Burs.*
 dictus sum <diuitis> *Schult.* || 5 nocentem CTa || si Ta || 6 in-
 nocentem CTa || si Ta || 7 abtio tres A || 8 abdicat natura non
 T, tres <abdicaui, quartum> abdicatura est *Schult.* || 9 pauis-
 ses patre A || 13 pauperias C || intellexeret C intelligerem cum
 T || 14 Africanorum *Th. Mommsen* || 15 temiliorum A || et *add.*
 Tmg || copiorum C || 16 aboptio A || abolitu A || 17 fulgen
 A || Sicilia C Scicilia Ta || patriciorum eorum CTa || 18 habus-
 que O, abusque *Haase, Burs.*; an statuta usque? || 20 in an-
 gulis <delituit, felices esse; at infelices circa quos> diui-
 tiarum conuictus strepit accusatioque insequitur *Haase* || 21
 in *add. Gron.* || trepit C || accusatioque O || 22 cū sequi O
 consequitur Tmg, corr. *Gron.* || neque sunt O, corr. Tmg || 23
 census ... discernit *add. E*

ordinem promouet, census iudices in foro legit. Non
persuasi tibi? <i> ergo ad illos quos mauis sequi
18 quam reducere. FVSCI ARELLI patris. Facilius pos-
sum paupertatem laudare quam ferre. Quid mihi
Phocionem loqueris, quid Aristiden? tunc pauper- 5
tas erat seculi. Quid loqueris Fabricios, quid Co-
runcanios? pompae ista exempla, fictiles ubi fuerunt
dii. facile est, ubi non noueris diuitias, esse pau-
perem. Quod uos liberis uestris optatis, ego meo
impero. 10

19 **DIVISIO.** Non puto uos quaerere, quomodo haec
controuersia diuisa sit, cum habeat negotii nihil;
FVSCVS tamen sic diuisit: dico licuisse illi adoptare;
dico licuisse mihi recusare adoptionem; dico, ut non
licuerit, recte tamen recusasse: et quod iure fit ue- 15
rum est et quod sine iure quod quidem rationem
habeat recte fit. Cum de iure diceret, dixit: 'sub
arbitrio', inquit, 'patris es'. Si in hoc subicior patri,
quia pius sum, in hoc sine dubio, ut pius sim; et
ad manum argumentum est: nempe abdicanti re- 20
spondeo. quid itaque ei respondeo? scilicet id ago
ne desinam filius esse; atque idem ago, cum re-
spondeo emancipanti. quid enim ad amittendum
patrem interest, utrum eiciar an transferar? Si non
licet recusare, quaero: cur potius abdicas me quam 25

1 egit O, legit B || iudicem ? || 2 persua C persuadeo T || i-add.
Tmg || maiusse qui C || 5 aristidem B || hunc C || 6 coruncanos
Tb || 7 pompeii Ta || exempla ista T || fictilibus fuerunt O,
corr O. Iahn || 8 diffaciles tibi C dis-faciles tibi T, corr.
Burs. || 9 qui duos Ta quid uos C || 10 imperio CTa || 13 li-
cuisset B || * mihi O || adoptari T || 14 dico non ut Ta || 15. 16
uerum esset et B; an tutum est? || 16 quodque rationem habent
O, corr. Haase || 17 fecit B || 18 patris et si in C patris. et sum
T, corr. Burs. || ob hoc W. Müller || 19 bis plus pro pius O || ett
ad B || 21 * Quid itaq B Quid ita et A quid ita? Quia T ||
silicet O || 22 * illius esse O || adquid ago O, corr. Gron. ||
23 at mittedum C || 24 transferrant A || 25 recusarem C ||
* quare O, quaero ego, Haase, W. Müller

tradis? Cum de officio diceret, in haec diuisit: dico non fuisse dandum sine magna causa filium in adoptionem; dico multo minus a te; dico minime illi. SILO POMPEIVS sic diuisit: coepit a uetere et 20
 5 explosa quaestione, <an> in omnia patri parendum sit; etiamsi in omnia, an ibi tamen non sit parendum, quo efficitur, ne pater sit; deinde quaesiit, an inuitus filius dari in adoptionem possit: si non potest, non ob id abdicari potest, quod arbitrio usus
 10 est: tamen ut possit, non || cum contra uoluntatem patris, set cum male arbitrio suo utitur. hic subiecit, an hic bene usus sit. Deinde officii partem tractauit et ita diuisit: turpem esse adoptionem, inutilem esse, periculosam esse. Cum diceret turpem, dixit:
 15 aliena bona inuadere et trium filiorum subsessorem esse et liberis spem reconciliationis paternae eripere quam inhumanum est! Cum inutilem diceret, dixit patri inutilem esse, adoptanti inutilem esse, <sibi inutilem esse>. Cum patri inutilem diceret,
 20 tractauit quam graue esset filio carere unico, <quanto grauius eo> quem alius concupisceret, et cum diceret diuitem ipsum quoque qui tot haberet solacia filium quaerere, dixit: tibi non erit facile adoptare. Cum inutilem <adoptio>nem diuiti diceret, sic tractauit:

3 ulto C || magis O, minus Gron. || 4 auertere C euertere T, corr. Schult. || 5 an om. CTa || pereo dum sit A pareo dum sit B pareat diuisit T, corr. N. Faber || 6 non ibi tantum O, corr. Gron. || 7 quaesit C querit T, corr. Haase, Burs. || 8 posset O, corr. W. Müller || 9 a nobis O, corr. Kon. || potest om. T || arbitri usus C arbitrii sui T, corr. Kon. || 10 an uni possit B anteunt possit A an non possit T, corr. Kon. || 11 patris est cum C patris est si cum T, corr. Kon. || 12 hanc hinc bene CTa || de officii parte O, corr. N. Madvig || 14 cum diceret (diceret A) cum turpem C || 15 alienā C || bonā A || Sub se sortem O, corr. Burs. || 16 rem reconciliato nisi O || 17 eē cum T || liceret C || 18 utilem (corr. Tb) et se adoptati C || 19 uerba sibi ... esse add. Gron. || 20 capere CTa || uerba quanto grauius eo add. B || 22 diuitem esse quodque O, corr. Burs. || 23 eum O cum Haase, Burs. || 24 * inutilem rem O || si tractauit C

21 futurum ut ad suos rediret, si non adoptasset. hoc loco belle uidebatur dixisse: si animum patris intellegis, dat tibi notam reconciliandi suos: negat se solitudinem pati posse. Cum inutilem esse sibi diceret, paupertatem laudauit, in diuitias inuectus est; 5 dixit se posse diuitiis corrumpi, quibus corrumpi possent et exercitus. Cum in diuitias inueheretur, dixit: aiunt multa uitia diuites habere istos, set hoc grauissimum: suos non amant. nec est quod quisquam se putet satis firmum ad repellenda uitia: 10 contactu ipso nocent transeunti. timeo ne peccare discam. ecce tu quam cito abdicare didicisti! Dixit futurum ut diuiti displiceret propius inspectus; ipsum amorem paupertatis ab illis fastidiri; dixit futurum ut abdicaretur, si adoptanti displicuerit: 15 ego nec meo placeo. Adiecit et periculosam sibi futuram adoptionem in domo suos dominos desiderante, || et tota familia expellere insitium here- 22 dem cupiente. LATRO ultimam quaestionem posuit quam fere solebat: etiamsi non recte fecit quod 20 adoptari a diuite noluit, an tamen <si> id bono aduersus patrem animo fecit [an] ignoscendum sit; deinde an bono aduersus patrem animo fecerit. In hac quaestione bona pars adulescentis est patrem amantis et opibus praeferentis; LATRO tamen ne- 25 gabat patrem daturum manus bono aduersus se

2 uidebantur A m. pr. BT || 3 uos C || negat si A || 4 solitudinem A || dicere C || 5 inuentus A || 6 si posses se C sic posse T || 7 posset O, corr. Schult. || et om. AT || in om. C || 8 multas diuitias diuites O || * et hoc O || 9 suos amant n̄ necesse ē quod O || 10 repellenda C || 11 contractus STa contactus C || nocenti CTa nocentia Tb, corr. F. Pithoeus || * transeunti meo O || 13 displicere BTa displicare A || proprius C || 14 ipsum nomen N. Faber || uixit C || 15 * aboptatus A adoptatus BT || placuer C placuerit Tb corr. Tmg || 16 ne meo O || abiecit ut C adiecit T, corr. Burs. || 17 abdicationem O, corr. Tmg || desiderantē O || 18 e tota B et totam T tota A || familiam T || 19 cupientem O || 21 diuit A || si add. Burs. || 22 an del. N. Faber || 23 fecerint C || 24 hanc Ta || questionem CTa || 26 aduersas Ta

animo factum, sed consensum filiorum aduersus patrem dicturum. † tacitam nescio quam BROCCO 23
 cuidam non malo rhetori uisum erat, qui dixerat
 adolescentem uideri sibi habere capitalia quaedam
 5 uitia; male de se existimare eum qui ire ad iudicem strictum innocentiae nollet. ARGENTARIVS
 omnes priores transiit partes, statim ad hoc uenit:
 debueritne patri parere an non debuerit; et in figuram contulit declamationem. 'uolo, inquit, aliquis
 10 filium abdicet, qui petiit a patre paupere, ut in adoptionem diuiti daretur; quam bonam, inquit, causam pater habebit! dicet hic'. deinde sic transiit,
 cum declamasset eam controuersiam quae posita non erat: 'si ille filius malam causam haberet, ego
 15 bonam habeo'. contulit suam causam cum illo.

De colore magis quaesitum est, <an> adulescens 24
 debeat in diuitem aliquid dicere. quid enim faciet?
 dicet in eum qui tantum honoris illi habet et in
 amicum paternum? non dicet in eum quem fugit?
 20 et illi tamen, qui sibi abstinentiam conuictorum imperauerant, non bene praestiterunt: aliquoius sententiae dulcedo subrepsit, cui non potuerunt subsistere. aridi declamatores fidelius quos proposuerunt
 colores tuentur: nihil enim illos sollicitat, nullum
 25 scema, nulla || sententia. <sic> quae malam faciem habent, saepius pudicae sunt: non animus illis deest,

2 dicturam TV || 3 quidam O, corr. Burs. || reteri C
 rem TV, corr. Haase, Burs. || 4 capita O || 5 quire A || 6
 districtum TV || 7 transit C transiens TV, corr. Burs. ||
 partes . . (duabus litt. erasis) T || 10 abdicat C || petitur a TV
 petitam C, corr. Haase || pauperem CVa || 12 uincet hic Haase ||
 transit O, corr. Burs. || 13 eum A || positata C usitata TV,
 corr. Haase, Burs. || 14 filium CTaV || 16 colorem CTaV || quae-
 sitam B || an om. CTaV || 17 diceret in eum (eo A) quod O,
 corr. Burs. || 18 tantum hos (os Ta es Tb) illi O, corr. Burs. ||
 19 dicit CTaV || 20 quae sibi C || 21 aliquos O, corr. Burs. || 22
 qui O, cui Schult. || subito resistere W. Müller resistere Burs. ||
 23 aut CTaV at Tb, aridi E || propuer' B || 24 tuent BVa ||
 25 sententias C || sic add. E || 26 illi O, illis E

25 <sed corruptor>. FABIANVS philosophus hoc colore
 usus est, ut diceret: etiamsi sustinerem alicui tradi,
 diuiti nollem. et in diuitias dixit, non in diuitem:
 illas esse quae frugalitatem, quae pietatem expu-
 gnassent, quae malos patres, malos filios facerent. 5
 GALLVS VIBIVS fuit tam magnae olim eloquentiae
 quam postea insaniae, cui hoc accidisse uni scio, ut
 <in> insaniam non casu incideret, sed iudicio per-
 ueniret; nam dum insanos imitatur, dum lenocinium
 ingeni furorem putat, quod toties simulabat ad ue- 10
 rum redegit. Hic controuersiam postero die quam
 26 erat a Fabiano dicta declamauit; solebat autem sic
 ad locos peruenire, ut amorem descripturus paene
 cantantis modo diceret: 'amorem describere uolo',
 sic tamquam 'bacchari uolo'. deinde describebat 15
 et totiens coepturus repetebat: 'amorem describere
 uolo'. In hac controuersia plane quod uoluit con-
 secutus est, ut diuitias nobis in odium adduceret.
 saepe enim ingessit: 'diuitias describere uolo' et
 multa facunde explicuit, corruptius quam Fabianus, 20
 set dulcius. hoc unum occurrit in quo pusillum
 inest insaniae: 'non me delectant ignoti seruorum
 domino greges nec sonantia laxi ruris ergastula:
 27 patrem gratis amo'. FVSCVS ARELLIVS et hunc co-
 lorem dixit: ominibus offendor. cum primum de 25
 adoptione ista cogitarem, occurrerunt mihi tres ab-
 dicati, et audio in ista domo tres fuisse filios nec

1 sed corruptor *add.* E || 2 sustinere CTaV || ad alicui
 C atalicui TV, *corr.* Haase, Burs. || 3 at diuiti? || diuite A || 5
 iacerent C || 6 olimen loquentiae C || 7 ut insania CTa || 9 nan
 Bb non A || insanō Ta || imittatur T imittatus C || 10 * quod
 quo dis simulabat O quod simulabat E || 11 controuersia A || 12
 declauit C || 13 iocos O, *corr.* Schult. || describeretur C de-
 scriberet T, *corr.* Haase, Burs. || 15 citam quam Ba cietam
 quam ABb cum tanquam T, *corr.* Haase, Burs. || 16 quotiens
 coepturus <totiens> Schult. || 18 modium A || 19 saepe uim CTa ||
 20 corruptis C de corruptis T || 22 delectatis noti (non A) CTa ||
 23 lati ruris Haase || ergastulas C || 25 induxit? || omnibus
 C || 26 apoptione B || cogitare hoc currerunt C || abdicatio O

esse. timeo infelicem liberis domum. Et alias causas dixit — licet enim plura abdicato dicere propter quae non † leget — sed nunc refero, cui rei quisque maxime institerit. LATRO illo colore
 5 usus est, soda||lem se tribus diuitis filiis fuisse: 'semper', inquit, 'illos colui, immo adhuc colo. cum abdicati essent, ego illis suasi, ut tacerent et patrem cedendo mitigarent; dixi: cum primum tempestium putabitis, patrem uestrum rogabit meus.
 10 ecce admonent me aptissimum esse tempus. uerum est; non potest pater inuenire reconciliationis aptius tempus: diues filios quaerit'. CESTIVS illo colore: 28 quos abdicatione non potuit terrere, putat se castigaturum adoptione. non ille tuum filium concu-
 15 piscit: suos corrigit. cum illos correctos putauerit, me satis minatum abdicabit. 'Non faciet', inquit. atqui neminem adhuc habuit in quo hoc aut facilius aut iustius faceret. FABIANVS hoc colore, ut dixi, egit: nolo diues esse. RVFVS VIBIVS hoc:
 20 nescio diues esse. Haec in hoc loco cum diceret excepta sunt: non est quod putes omnibus diuitias conuenire: nihil enim nocentius nouitio diuite est. et illud dixit: alius animose loquatur et ex contemptu diuitiarum gloriam petat; ego non dico: 'diues esse
 25 nolo', set 'nescio'. ALBVCIVS et ipse diuitias in- 29

1 Necesse est timeam E || 3 litiget T, nolit *Augustinus* cedat *Burs.* || 4 institueris C || 5 diuitib; filis A || 6 collui B Ta coli ut A ||
 ū
 co B || 7 illi C || 8 mitigaret C || dixit O || tempestium C || 9 rogauit C || 10 admonet O || 11 conciliationis A || dius A || 12 colore om. T || 13 quo T quas C || 14 tum C || 15 dum O, cum *W. Müller* || illis *Burs.* || correptos T, om. C || 16 te satis O, corr. *Burs.* illis p. se satis *R. Wachsmuth*, *N. Madvig* i. p. esse satis minarum *Haase* || abdicauit C || faciet aliquid O, corr. *Burs.* || 17 ficilius C || 19 dixit O, corr. *Schult.* || dius A || 21 tescepta C etcepta Ta || putas B || 22 conuenirent hilem innocentius C conuenire nihil est innocentius T, corr. *Burs.* || n̄ uitio O, corr. *Schott* || * diuites CTa diuite Tb || 23 alios C || laquatur A loquitur T || ut ex T || contempto B tempto A

secutus est et dixit pulchram de Fabricio sententiam: 'munera', inquit, 'regia respuit: cum auro dominum etiam acciperet'. et illum locum egregie tractauit: omnes cibos habebō suspectos, omnes potiones; trium paedagogi illic <sunt>; occidere me 5 uolet quisquis frugalissimus fuerit. Non uenenum pauperes timent, non heredem; adhuc nec abdicationem timebamus. SILO POMPEIVS illo colore egit: 30 nemo illi placere potest. ne in hoc quidem aliquem retinuit, ut non omnes abdicaret. 'ecce nunc', inquit, 'inuenit nouam abdicationem, ne quid de re- 10 ditu sperare possent'. et cum multa dixisset in diuitem, dixit: non est quod mireris si te odi; amo quos abdicasti.

Color a parte patris aliquid curae || desiderat. 15 quidam induxerunt patrem cupidum diuitiarum, quod inuidiosum est in hoc uisum, quia ita diuitias filio dare uult, ut filiis eripiat. itaque LATRO optimo colore usus est: in hoc, inquit, te in adoptionem uolo dare, ut facilius per te abdicati reconcilientur. 20 CESTIVS: 'timeo', inquit, 'ne abdicer': uellem timeres. 31 ALBVCIVS hoc colore usus est: summam sibi amicitiam cum diuite fuisse; dixisse illum sibi dubitanti an filium tolleret: 'tolle', inquit, 'in meum patrimonium; ego istum fratrem liberorum <meorum> iudicabo'. itaque cum et tertium abdicaret, 25

2 regna CTa || 3 et accipere O, corr. Schult. ne acciperet Gron. || 3 aegregia B || 5 illis CTa ex illis Tb, corr. Burs. || sunt addidi || 6 fragalissimus A || uenum A || 7 pauperis C || abdicatione C || 10 abdicare <diceretur> Schult. || ecce nunquit B ecce enī quit A || 12 uitam CTa, multa Tb || 13 odiāo quos C odiant .. <q>uos T, corr. Burs. || 15 colore A colorem T || a pte B pte A || parateis C paratius T, corr. N. Faber || cure C curhec T, corr. Haase, Burs. || 16 cum dixerunt O, corr. Gron. || cupidum bis C || 17 hoc usu T || quid ait adiuitias C quidā ita diuitias T, corr. Burs. || 18 uultū filis C || optimum colorem C || 19 inquite in C || 20 abdicare concilientur C || 21 uelim O || 24 inquam O. Iahn || 25 meorum add. O. Iahn

dixit: quid sic mihi illudis tamquam unicus? etiam-
nunc filium habeo. Venit ad me et ait: redde quem
educasti mihi: si emendati fuerint <liberi mei, ha-
bebo hunc cum illis; si perseuerauerint> furere,
5 habebo hunc pro illis. Temptauī statim reducere
illum in gratiam cum filiis: intempestium erat.
temptauī cogere subtrahendo meum: respondit tam-
quam non possit diuiti deesse filius. SILO dixit: 32
‘amicus’, inquit, ‘abdicatorum sum’. quid ergo? mauis
10 inimicum adoptet? si intraueris domum, uidebis an
aliqui animum patris a filiis auertant. ‘si reduxerit’,
inquit, ‘illos, quid <me> fiet?’ capit diuitis domus
et quattuor liberos. si te illi fratrem grauabuntur,
libentissime recipiam. sic de me diues meruit, ut
15 illi <et> dare filium paratus sim et commodare.
BLANDVS hoc colore egit, ut diceret diuitem inexo-
rabilem liberis esse. omnia se fecisse, ut illum pla-
caret; uideri esse magnas causas et graues; itaque
certam futuram adoptionem. OTHO IVNIVS pater 33
20 solebat difficiles controuersias belle dicere, eas in
quibus inter silentium et significationem medio
temperamento opus erat. edidit quidem quattuor
libros colorum, quos belle GALLIO noster Antiphon-
tis libros uocabat: tantum in illis somniorum est.

1 si mihi CTa || etiā c̄ B || 2 abeo CTa || 3 edecasti C ||
emendati erint furere O, *supplementa prae buerunt Excerpta* ||
5 temptatis CTa || reduce C || 6 filis intempestatium O || 7 quo-
cere ABbT quosere Ba, *corr. Haase, Burs.* quoque Gron. an
aliquotiens? || subtrahendū eum O, *corr. Burs.* || 7. 8 non tam-
quam possit O, *corr. Burs.* || 8 decesse C || 9 amicos T || abdi-
caturus sum B abdicaturusum A abdicatusus sum T, *corr. W.*
Müller, abdicatis sum N. *Madvig* || magis C maius Ta || 11 ali-
quiqui CTa || patri C || filis C || aduertant T || reduxeris A || 12
illos et quid fiet O, *corr. Burs.* ecquid I. *Gruter* || 13 et om.
T || 14 hic O || medius A || 15 et *add. Burs.* || darem T || para-
tissinet C paratissime T, *corr. Haase, Burs.* darem f. paratis-
sime et commodarem *Schult.* || 17 placerer A placeor B || 18
uideret se CTa uidere se Tb, *corr. Haase* || exgranes C || 20
dicere, <certe> eas? || 21 et actionem O, *corr. Schult. W. Müller*
|| 22 opat Ta || 23 liberos C || quo C || Anthiponus liberos C

et hoc uitium ab antiquis, qui artem dicendi tradebant, duxerat; illi enim colores probant, qui non possunt coargui, non ut somnia, set ut non essent aliquo nomine offensui. sed ridiculum est adfectari quod falsum probari non possit. non multum interest in causa sua falsum aliquis testem det, an se: alteri enim credi non debet, alteri non solet.

- 34 OTHO tamen IVNIVS bene dicebat has controuersias, quae suspiciose dicendae erant. itaque memini optime illum dicere pro † hac rene adulteri rea in 10 quam SYRIACVS VALLIVS, homo disertus, [ad] calumniam iurauerat. Erat genus iudicii tale: speciosum iuuenem dominus suus deprehendisse cum uxore in cubiculo testatus est et ob hoc uxorem suam dimisit. hoc nomine seruum adulteri postulatum dominus non defendebat, mulier in quam petebatur praeiudicium tuebatur. opus erat aliquo colore, cum in cubiculo uisa esset cum seruo et marito. 15
- 35 OTHO IVNIVS nullam <rem> certam posuit, sed tantum circumuentam <a> uiro mulierem egregie tractauit; cuius actio quam utilis fuisset, statim adparuit NIGRO BRVTEDIO dicente qui hoc colore usus est: arcessitum a domino seruum, ut inter se medius et dominam recumberet. illam non esse passam; maritum indignatum prosiluisse quasi <in> 25

2 dixerant B Ta dixerunt A || colorem C || 3 ut omniasset ut non esset C ut om̃i asseueret ut non esse T, corr. Burs. || 4 homine offensus O, corr. Schult. O. Iahn || affectanti T adfactanti C, corr. Schult. || 6 suo C || aliquid A || testem depanse C testem dephenderit an seruum T, corr. Burs. || 7 alteri enim non B || 8 Cotho B || controuersiam C || 9 dicenda A || 10 haerede Burs. Macrina Haase || reo O, corr. Faber || 11 ad del. Opsopocus, actor Schult. || 12 iuditiale T iudiciale A iudicialem B, corr. Gron. || 13 dom' A || cum uxorem C || 14 et huc C et ob hoc T || 15 pro adultero T || 16 mulierem T muliere in C, corr. Haase || petebat T || 18 cum om. A || in om. C || 19 nulla certam C nullam certam T || 20 a om. CTa || egretiae B || 21 fuisset stim B || 24 regū haberet C rem haberet T, corr. Burs. || 25 in add. Tb

corruptorem. <corruptiore> usus est quam colore:
 dixit enim arcessitum seruum, ut dominicae libidini
 paparium faceret. SYRIACVS cum secunda || actione
 hunc colorem urgueret, diserte multa dixit, inter
 5 quae et hoc: 'adulterum accusator in cubiculum
 usque perduxit, patronus in lectum', et paene cau-
 sam abstulit. Et illud autem tum Syriacus uafre
 fecit et belle respondit: cum prima actione diceret,
 non posuit causam, sed argumentatus est; dixit pro-
 10 baturum se deprehensam in cubiculo cum seruo.
 NIGER BRVTTEIVS cum ageret obiecit Syriaco, quod 36
 causam non posuisset et [non] institit adsidue, quare
 non adpareret, quomodo seruus sollicitatus esset,
 quomodo perductus in cubiculum. cum responderet
 15 Syriacus, ait: primum non apud eundem praecepto-
 rem studuimus: tu Apollodorum habuisti, cui sem-
 per narrari placet, ego Theodorum, cui non semper.
 deinde <si> quaeris, Niger, quare ego non narra-
 uerim: ut <tu> ista narrares feci. Et contra Maxi-
 20 mum Stertinium <a> quo premebatur, cum comes
 eius fuisset, dixit: per annos duodecim in officio
 <tuo> fui; dic quid in domo tua peccauerim? sed haec
 est consuetudo uestra: iniuriam <uocatis finem ser-
 uitutis>. tamdiu uobis cordi sumus, quamdiu usui.
 25 Haec a Syriaco dicta magnis [et] excepta clamori-

1 * corruptiorem O || quam C quē T, est inquam *Burs.*;
lacunam significavi || 3 facere C || libidine actione T actionem
 C || 4 urget T, argueret? || 5 adulterium CTa || accus(ss B)a-
 tur CTa || 6 causa C || 7 illud aū cum Syracū suma frae
 B illud aut cum Syriacus umafrē A illud cum Syriaco uafre
 T, *corr. Schult.* || 8 facit O, *corr. Schult.* || 9 non pos-
 sunt B || argumentatus A argumentan B || 11 adiecit Ta ||
 12 potuisset C || 13 apparet O || sollicitus A || 14 quomo
 B || cum om. B || 16 studiuimus pollodorum A || 18 si om.
 O || quaeres O || 19 tu om. O || * narrare fecit A narrares to
 BT || 20 sternium A || a *add. E* || 21 fuisse C || xii O quin-
 decim E || 22 tuo *add. E* || fui sic C || 23 iniuriam om. T ||
 uocatis finem seruitutis *add. E* || 24 tamdiu T diu C || cor-
 dis C || usu Ba || 25 et *deleui*, et magnis *W. Müller*

bus cum occurrerent mihi, praeterire non potui: ad
 37 OTHONEM redeo a quo longius aberravi. Solebat
 hos colores qui silentium et significationem desi-
 derant tueri; itaque et hanc controuersiam hoc co-
 lore dixit, tamquam in emendationem abdicatorum 5
 et reconciliationis causa faceret. hoc non detegebat,
 sed omnibus sententiis utebatur ad hoc tendentibus,
 tamquam: 'non possum, inquit, pati sine patre'. me
 autem sine te putas pati posse? quemquam autem
 patrem putas pati sine liberis posse? et illud: cre- 10
 dite mihi, || impium nihil de liberis duo patres co-
 gitant. et illud: 'recipiat, inquit, suos; non possum
 sine te pati'. hoc fortasse illi placebit, quod ad
 tuum patrem reuerti uoles. et illud: non amas ab-
 dicatos? domum illorum occupa. amas? serua. 15
 38 Dixit et illud: 'libenter, inquit, pauper sum': et ego.
 dicet aliquis: 'quare ergo in adoptionem diuiti
 filium'? recipiet excusationem si dixerō: filii mei
 causa facio; honestius etiam nunc facio quam si
 filium ei traderem. et illud: hoc aut meum con- 20
 silium est aut illius aut commune; consentiatis
 licet: duos senes iungit. et illud: o temerariam
 adulescentiae et incautam contumaciam! fortasse
 iam superuacua esset adoptio, si non repugnasset.
 <et> illud: non recipio; omnia licet facias, non ego 25
 ero pater orbo diuite. et illud in ultimo: scis et

1 occurrent C || 3 colores adhibere qui Tmg || significa-
 tione C || 4 * uene C bene T, tueri *scripsi* || hac B hoc A ||
 huius colore A || 5 abdicaturus O, *corr. Gron.* || 7 sentiam
 A sententiam BT || 8 metuit sine A || 9 aut BT || 10 patre
 C || patis C || illiut C || 11 nihil CTa || 13. 14 attum C || 14
 soles C || 15 ama. serua O || 17 adoptione C || diuitis T || 18

recipiet C recipi ^{uo}nolo et T, accipiet O. *Iahn* || 18 filium ei
 C || 19 causam T || honestius autem T || quasi T || 20 fili
 mei BT || facerem O, traderem *Schult.*; filii mei <causa> fac.
Haase || aut] *ter* et *Schult.* || 21 autilius C || aut A || 22 iungitis
Schult. || o om. T || 23 ado(adhu B)lescentiam O, *corr. Schult.* ||
 et om. O || 25 omnia Ta || 26 diuiti T || scit se T scit set C
corr. Schott.

me non inuitum esse pauperem; ego te genui, ego
 diuitias docui contemnere; sequere auctoritatem
 meam. nihil turpiter suadeo, nihil sordide concu-
 pisco; crede fidei meae, hoc fieri expedit. 'Quoi'?
 5 inquit: mihi, tibi, diuiti; nihil amplius dico. To- 39
 tam quidem bene dixit controuersiam, sed hoc ge-
 nere, ut putares illo dicente sic esse dicendam,
 deinde mirarere, quid illi suspiciosa actione opus
 fuisset, cum aperta uti liceret. Belle de hoc uitio
 10 illius Scaurus aiebat, illum acta in aurem legere.
 GLYCON SPYRIDION ex altera parte satis dulcem
 dixit sententiam: σώζωμεν οὖς ἀποκηρύττεις ὁμο-
 λογῶν ὅτι ἐφίλησας. ARTEMON dixit: οὐκ ἔστιν,
 ὦ πάτερ, τῶν βεβαίων κτημάτων πλοῦτος, ἔνθα
 15 πλούσιοι τρεῖς ἀπόρρητοι ὑπαντῶσιν. HERMAGORAS
 dixit: περιελευσόμεθα τέσσαρες ἐνὸς ἀπόρρητοι.

<CONTROVERSIA X.>

Vir et uxor iurauerunt, ut si quid alteri optigisset,
 alter moreretur. Vir peregre profectus misit
 20 nuntium ad uxorem, qui diceret decessisse ui-
 rum. uxor se praecipitauit. recreata iubetur

1 inuisum CTa || ienui B || 4. 5 quod inquit me O, corr.
 N. Faber || 6 inquit O, quidem Burs. || 7 illos dicentes C || di-
 cendam sic esse T || 8 mirare C || pp; fuisse C || 9 aperta
 utilliceret C aperte illiceret T || 10 agebat AT || auraem B ||
 tegere O, corr. I. Lipsius || 11 Clicon Scyridion O, corr. N.
 Faber, Burs. || 12 fecit sententiam T || * σώζωμεν οὖς] ΟΤΙΟΜΟΝ
 CVC O || ΑΠΟΚΗΡΥΞΕΙ O (—ΚΗ— TV), corr. Haase || 12. 13 ΟΜΩ-
 ΛΟΤΩΝ C || οἱε (die V) ἐφσίλησας (—ΑΝΤΑΕ A) O, corr.
 Haase || ΟΥΙΣ (ΟΥΣ B) ΣΙΤΕΝΣ ΙΑΤΗΡ (ΓΙΑΤΗΡ TV) ΤΩΝ ΒΕΒΑΙΟΝ
 ΚΤΗ ΜΑΤΩΝΙ (ΚΤΗ(ε T)ΜΑΤΩΝ TV) ΠΛΟΥΤΟΙΣ O, corr. Burs. ||
 14 * ΕΝΟΕ ΙΤΑΟΙΣΙΟΠΡΙΤ (ΙΤΑΟΙΣΙΟΤΙΡΙΤ A —ΠΡΙΖ TV) ΑΤΟΡ-
 ΡΕΣΤΟΙ ΥΠΑΝΤΩΣΙΝ O || 15 ermacotas C ermecotas TV || 16
 ΠΕΡΙΕΛΕΥΣΟΜΕΘΑ (ΜΕΕΑ TV ΜΕΘΑ A) O || ΑΠΟΡΡΗΤΟΕΙ O, corr.
 O. Rebling || 19 moneretur B || profectu C || 20 decessisset C
 discessisse T

a patre relinquere uirum; non uult. abdicatur.

- 1 PORCI LATRONIS. Dii immortales, qua debetis prouidentia humanum genus regitis: effecistis ut illud non periculum esset amantis sed experimen-⁵ tum. CESTI PII. Antequam iuraremus diu haec inter nos tacita lex erat. Si abdicata fuerit, non uiuet. hoc illi pater non credit. non est nouum; nec uir credidit. Quaeris quod iusiurandum fuerit? 'ita patri placeam'. FVSCI ARELLI patris. Iam,¹⁰ uxor, non nauigabo, non peregrinabor. fides tua me timidum fecit. 'Mentitu's', inquit; hoc solemne est amantibus; ideo [non] nisi iurantibus non credimus. Hos diuidere uult socer quos ne mors quidem diuidet? 'moriar', <inquit>; 'habeo et causam et exemplum:¹⁵ quaedam ardentibus rogis <se> maritorum immiserunt, quaedam uicaria maritorum salutem anima redemerunt. quam magna gloria breui sollicitudine pensata est! O te felicem, uxor! inter has uiua
- 2 numeraris'. MARVILLI. Adsiduae contentiones erant:²⁰ 'ego magis amo'; 'immo ego'. 'sine te uiuere non possum'; 'immo ego sine te'. qui solet exitus esse certantium, iurauimus. respexistis nos, dii, quos numquam uiolauimus. HISPONIS ROMANI. Difficile est, iudices, eorum secretorum causas reddere,²⁵ quae amantibus etiam sine ratione iucunda sunt. nec est quod putetis de abdicatione hodie tantum illius agi: de spiritu agitur. scitis quemadmodum

1 abdicat B || 3 dū mortales A || 5 poriculum B || 7 abducta O. Iahn || 8 huius illi CTa || 10 areilli B || 11 uxo B || 12 * mentitus C mentius T || * hic C hic est T || 13 amantibideo C || non deleui || non om. T nos Burs. || 14 diuidit O, corr. E || 15 inquit add. E || abeo O || excansa A excusa B exclusa T, corr. E || et ero exemplum T || 16 rogiſtorum O, corr. E || miscuerunt OE, corr. Schott || 17 animam C || 18 magnā CTa || gloriā C || ei: B ei' A eius T, breui E || 23 respexisti C || dignos O, dii nos Tmg dii quos Schott || 28 illis C illos T

suos amet: non magis sine patre uiuere potest
 quam sine uiro. IVNI GALLIONIS. Socer — hoc 3
 enim te appellabo quamdiu uixero — quid sibi uo-
 lunt altiores gemitus et fortiora inter lacrimas su-
 5 spiria? nescio quid uideris fortius, puella, promit-
 tere. non sum tanti, ut bis pro me pericliteris.
 ARGENTARI. Nocet illi indulgentia suorum. in duo
 pericula mulier incidit, quorum neutrum esset ex-
 perta, si aut minus amaret uirum aut minus amaret
 10 patrem. ALFI FLAVI. Nec est qui putetis illi fa-
 cilius istius esse desiderium: et patrem amat tam-
 quam mori iurauerit.

Pars altera. P. ASPRENATIS. Nempe si quid 4
 acciderit uiro, uxor peritura est; et si bene filiam
 15 meam noui, peritura est, si quid genero meo ac-
 ciderit. filia mea moritura est: adiciam quod sit in-
 dignum: si quid filiae meae acciderit, uir eius uictu-
 rus est. Vide qua te lege constrinxeris: si <parueris
 uiro, morieris, patri si> parueris, uiues. BLANDI.
 20 O conditionem aequam! alteri uitam debet, alteri
 deuouet. PAPIRI FABIANI. 'Non possum', inquit,
 'relinquere uirum'. quicquam non potes quae mori
 potes? Paene qui falsae mortis nuntium miserat,
 uerae recepit. Vir dum nimis amat uxorem, paene
 25 causa periculi fuit; uxor dum nimis amat uirum,
 paene causa luctus fuit; pater dum nimis amat

1 ament BT amen A || 2 socer huius AaTa || sic enim
 Tb || 5 fortibus CTa || 6 non s A || 7 dua Ba || 8 esperta C ||
 9 uerba aut minus amaret uirum bis scr. B || 10 est quod
 Tb || 11 et patri narrabat O, corr. Schott || 12 murmurauerit
 AT murmorauerit B, corr. Haase || 13 nēppe A N. nempe
 T || 14 uiro aut peritura C uiro peritura T, corr. Burs. ||
 15 genere C generi T || 17 quid C || 18 ate Ta || constru-
 xeris T contrinxeris C || uerba parueris ... si add. Haase ||
 20 et quā C quā Ta || 21 deuouit T deuouet A || 22 Quid
 inquam T || 23 falsum O, corr. E || miserit T || 24 uere C
 uirum T, corr. E || recipit C recipis T, corr. E || 25 amatu-
 rum B || causa om. A

filiam, abdicat. seruate <di> totam domum amore mutuo laborantem. 'Moriar', inquit: hoc patri minaris, uiro promittis. Potes sine uiro pati; peregrinationem eius tulisti. Facilius potest carere eo cui spiritum debet quam eo cui inpendit. 5

5 Et haec controuersia non eget diuisione; nam praeter illam quaestionem, an pater abdicare possit propter matrimonium, reliqua, cum ad aequitatem pertineant, tractationis sunt. optimam tamen quaestionem coniecturalem LATRO fecit; proposuit illam: 10 an etiamsi non malo aduersus uxorem animo [fuit] maritus fecit, tamen tam temerarius et inconsultus relinquendus sit; deinde: an etiam malo aduersus uxorem animo fecerit. FVSCVS ARELLIVS iuris quaestioni subiecit, non posse illam discedere a uiro: 15 nam et hoc illam iureiurando obligauit. hunc enim animum sine dubio fuisse iurantium, ut uiui non diducerentur, <cum illud quoque cauerint, ne morte 6 diuiderentur>. LATRONI contrarium uidebatur onerari iurisiurandi inuidiam, cum extenuari deberet: 20 illud iusiurandum contra fortunam uidetur, hoc etiam contra patrem. CESTIVS contra fecit et <ex> toto dixit iureiurando illam liberatam illo casu; solutos ipsos uinculo religionis et ideo non futurum periculum uxori, si quid accidisset uiro. SILO POM- 25

1 filiū Ta || di *add. Schult.* || amorutuo A || 3 potest C || peregrinatione A || 4 potes O, *corr. Burs.* || qui O *et* 5 ego qui O, *corr. N. Faber* || 6 eret hii C erat ī T, eget *Haase* || diuinatione O, *corr. N. Faber* || 7 illa C || an] hanc Ba || posset O, *corr. O. Iahn* || 8 relinqua C || equitantem B || 9 tractationes T || 11 an *om.* A || etiam sine T || fuit *deleui*, illut *Burs.* || 12 tamen ut tam T || tantē erarius A || in consularatus Ta || 13 relinquendū s A || ante etiam C || 14 questionis C questiones T, *corr. Burs.* an quaestionem? || 15 posset C || 18. 19 uerba cum ... diuiderentur *add. E* || 19 uidebant B uidebantur A || honorari CTa || 20 inuidia C || extenuare C || 21 Et illud O, *corr. Burs.* || 22 ex *add. Haase, W. Müller* || 23 dixit iurando C || illam] iam E || libertatem Ta || 25 uxoris O, *corr. Haase* || sic quid C

PEIVS contra dixit illam teneri iureiurando et ad-
iecit, etiamsi repudio diducta fuerit, non tamen
solui foederis pactionem; 'et ideo', inquit, 'honestum
morti nostrae titulum uindico, ne si quid acciderit,
5 aut ego pro aliena uxore moriar, aut illa pro
alieno uiro'.

HISPO ROMANIVS hoc colore usus est: iusiuran- 7
dum iocosum fuisse; sicut multa cotidie iurarent
amantes et ipsam iurasse; itaque oblitum se eam iu-
10 rasse misisse nuntium, ut experiretur <an> affectus
uxoris permaneret. uxorem intellexisse falsum nun-
tium esse et ex eo se loco praecipitasse, ex quo
praecipitata perire non posset: 'ut quomodo ego
illam', inquit, 'falso nuntio terrueram, sic illa [in-
15 quit] me falso periculo terreret'. MARVLLVS prae-
ceptor noster licenter uerbo usus est satis sensum
exprimente, cum diceret uxorem intellexisse mariti
mendacium: et ipsa aduersus temerarios mariti iocos
relusit. Hanc controuersiam memini ab OVIDIO || 8
20 NASONE declamari aput rhetorem Arellium Fuscum
cuius auditor fuit; nam Latronis admirator erat,
cum diuersum sequeretur dicendi genus. Habebat
ille comptum et decens et amabile ingenium. oratio
eius iam tum nihil aliud poterat uideri quam solu-
25 tum carmen. Adeo autem studiose Latronem audiit,
ut multas illius sententias in uersus suos transtu-

1 tenere A || 2 deducta C || 4 mortem O || nostrae om. T ||
uedico Ta || nes quit A || 5 meoriar B || 7 romanus T || huius
colore A || 8 locorum CTa iocorum Tb, corr. E || 9 * ipsum
O || se an iniurassent C, corr. N. Madvig || 10 an add. Mad-
vig || 11 perueniret C non ut (ut add. Tb) perimeret T, per-
maneret Madvig priusquam perueniret Burs. || 14 inquit del.
Schott || 15 marilius O || 16 licerter A || uerbi C || 17 expri-
mentū A, <tamen> exprimente Schull. || 18 locos Ta || 19 me-
minero uideo CSTa memini me uidere Tb, corr. I. Lipsius ||
Hinc desunt in A duo folia usque ad p. 186, 3 non possum. ||
20 nasonē T || declamare Tb || 21 aditor B || lataronis B || erit
B || 22 habebat enim Tb || 23 illū Ta || cōtum B constare Ta
constans STb, corr. Haase, Burs. || admirabile T || 25 latrone
B || audit cū BT

lerit. In armorum iudicio dixerat LATRO: mittamus arma in hostis et petamus. NASO dixit:

[met.
XIII,
121 sq.]

Arma uiri fortis medios mittantur in hostis;
Inde iubete peti.

et alium ex illa suasoria sensum aequae a Latrone 5 mutuatus est. memini Latronem in praefatione quadam dicere, quod scolastici quasi carmen didicerant: non uides ut immota fax torpeat, ut exagitata reddat ignes? mollit uiros <otium>, ferrum situ carpitur <et rubiginem ducit>, desidia dedocet. NASO 10 dixit:

[am. I 2,
11 sq.]

Vidi ego iactatas mota face crescere flammās
Et rursus nullo concutiente mori.

9 Tunc autem cum studeret habebatur bonus declamator. hanc certe controuersiam ante Arellium 15 Fuscum declamauit, ut mihi uidebatur, longe ingeniosius, excepto eo, quod sine certo ordine per locos discurreret. haec illo dicente excepta memini: quidquid laboris est in hoc est, ut uxori uirum et uxorem uiro diligere concedas. necesse est 20 deinde iurare permittas, si amare permiseris. Quod habuisse nos iusiurandum putas? tu nobis religiosum nomen fuisti; si mentiremur, illa sibi iratum patrem inuocauit, ego socerum. Parce pater: non peiorauimus. Ecce obiurgator nostri quam || effre- 25

1 marmorum T || mutamus B || 3 mittatur B || hostes T || 4 iubet BTa || 5 sua schena sensum T suasa sensus B, corr. Tb || quē Tb que Ta et quē B, corr. Haase || 6 mutatus BTa || praefacio B || 8 immot B || et ignes ex. restituat E || 9 uires ? || otium om. BTa || 10 et rubiginem ducit om. O, ferrum situ rubiginem ducit E || <uirtutem> desidia Haase || desidiā T || 12 facet B || 13 conuentemmor B || 14 habebat B || 15 controuersia B || 16 fuscus Ta || ingeniosis B || 18 iocos B || discurreret Schott. || 21 permittasi B || 23 nomen N. Faber || mentiremur Ta || 24 socrum BTa || patrem BTa || 25 peiorarauimus B pei errauimus T || obiurgatur BT || effremato B

nato amore fertur! queritur quemquam esse filiae
 praeter se carum. quid est quod illum ab indul-
 gentia sua auocet? Di boni, quomodo hic amauit 10
 uxorem? amat filiam et abdicat; dolet periclitatam
 5 esse et ab eo abducit, sine quo negat se posse ui-
 uere; queritur periculum eius, qua paene caruit hic,
 qui amare caute iubet. Facilius in amore finem
 inpetres quam modum. tu hoc optinebis, ut ter-
 minos quos adprobaueris custodiant, ut nihil fa-
 10 ciant nisi considerate, nihil promittant nisi ut
 <tu>uis facturi, omnia uerba ratione et fide pon-
 derent? senes sic amant. Pauca nosti, pater, cri-
 mina: et litigauimus aliquando et cecidimus et, quod
 fortasse non putas, peiorauimus. Quid ad patrem
 15 pertinet quod amantes iurant sibi credere? nec ad
 deos pertinet. Non est quod tibi placeas, uxor, 11
 tamquam prima peccaueris: periit aliqua cum uiro,
 periit aliqua pro uiro; illas tamen omnis aetas ho-
 norabit, omne celebrabit ingenium. Fer, socer, fe-
 20 licitatem tuam. magnum tibi quam paruo constat
 exemplum! in reliquum ut iubes diligentiores facti
 sumus; errorem nostrum confitemur; exciderat iuran-
 tibus esse tertium, qui magis amaret: sic, di, sit
 semper. Perseueras, socer? recipe filiam: ego qui

1 querit' B, om. T || quamquam esse filiam BT, corr.
 Haase || 2 praeteris BT, corr. O. Rebling || quidem BT, corr.
 Haase || quod ob illum B || 8 amabit Schult. || 5 abducit B || 6
 quam paene necauit I. Lipsius || 7 qui del. Tb || amaret BTa ||
 8 inperes I. Lipsius || tu hoc optionibus et B tui hos optio-
 nibus inpetres T, corr. O. Iahn || 9 quasi adprobaturi BT,
 corr. Burs. || faciam B || 10 utius BT, ut tu uis Burs. citius
 uel ut ius in se acturi Schult. || 12 ament Ba || carmina Ta ||
 13 litigamus T || cecimus B, cecidimus ET decidimus Gron. ||
 et fortasse quod non BT, corr. E || 14 peiorauimus B || 15 quid
 B || iurent T || nec ad eos BT || 17 primū Tb || perieris N.
 Faber || perit BT || 18 perit T per B || honorabit' omnis cele-
 brauit B || 19 per socer BTb per soceri Ta, corr. Gron. || 20
 tua B || 21 dilientiores B || 22 excideranturantibus B || 23 sic
 desit semper BT, si desipere Haase || 24 seucras B perse-
 uera T || filia B

peccaui poena dignus sum; quare uxori notae causa
 sim, socero orbitatis? discedam e ciuitate, fugiam,
 exulabo, utcumque potero desiderium misera et
 crudeli patientia perferam. morerer, si solus mori-
 12 turus essem. Declamabat autem Naso raro contro- 5
 uersias et non nisi ethicas; libentius dicebat sua-
 sorias. molesta illi erat omnis argumentatio. Verbis
 minime licenter usus est || nisi in carminibus, in
 quibus non ignorauit uitia sua sed amauit. mani-
 festum potest esse, quod rogatus aliquando ab ami- 10
 cis suis, ut tolleretur tres uersus, inuicem petiit, ut
 ipse tres exciperet, in quos nihil illis liceret. aequa
 lex uisa est; scripserant illi quos tolli uellent
 <secreto, hic quos tutos esse uellet:> in utrisque
 codicillis idem uersus erant, ex quibus primum 15
 fuisse narrabat Albinouanus Peto, qui inter arbi-
 tros fuit:

[art.
 amat.II,
 24.]

Semibouemque uirum semiuirumque bouem;

secundum:

[am. II,
 11, 10.]

Et gelidum Borean egelidumque Notum.

20

ex quo adparet summi ingenii uiro non iudicium
 defuisse ad compescendam licentiam carminum suo-
 rum sed animum. aiebat interim decentiorem fa-
 ciem esse, in qua aliquis naeuos fuisset.

1 nota BT, corr. Schult. || 2 sit BT || 3 exultabo B || 4 re-
 feram . morer B || 6 set BT, corr. Schult. || 7 moleta B || uer-
 bis om. Ta || 8 est nō in T || 9 uita BTb uitam Ta, corr. Tmg ||
 meā Ta suam Tb || 11 petit BT || 12 ipsi STb || accipiant Ta
 exciperent ESTb || nihil le Ba || illi Ta || 13 scripserunt O,
 corr. E || 14 uerba secreto ... uellet add. ETmg || nutrisque
 B de utrisque T || 16 fuissent B || alibi nouanus redo (rerdo
 Ta) BTa || 18 simonobemque B || semiuirum B || 20 boream
 BT || 21 adpareret B || summum genus BTa || 22 defuisse s;
 Ta || pescen ad cdam B || 23 facem essem B || 24 neuus T ||
 esset E, inesset Burs.

<CONTROVERSIA XI.>

Raptor nisi et suum et raptae patrem intra dies
 XXX exorauerit, pereat. Raptor raptae pa-
 trem exorauit, suum non exorat. accusat de-
 mentiae.

PORCI LATRONIS. 'Timore iam, inquit, moriar'. 1
 dic ergo uerum; non flebo. Quid contremescis,
 senectus? quid, lingua, trepidas? quid, oculi, ob-
 stupuistis? nondum est tricesimus dies. Vitam ro-
 10 gas? dedi et perdidisti. 'Mori', inquit, 'filium uis'.
 ego te mori uolo? immo furor tuus, illa caeca et
 teme||raria cupiditas, et inter haec pater illius, qui
 nimis cito exoratus est. Quare tam cito senex ille
 remisit iniuriam? ne tristiore quidem uultu ex-
 15 pugnata[m] filiae pudicitiam tulit. timeo ne uerum
 sit quod audio, ne nouo inauditoque more de nu-
 ptiis puellae uitator exoratus sit. CESTI PII. Quo 2
 melius de sene iudicare possitis, narrabo me iuue-
 nem. habui patrem sanae mentis, nec tam seuerum
 20 ut crudelis esset, nec tam indulgentem ut incautus.
 duxi uxorem quam pater iusserat et tamen nuptia-
 rum mearum me paenitet. Fili, nonne saepe ex-
 candui, saepe reconciliatus sum, saepe quod nega-

2 sum B || 3 raptor om. B || patre B || 4 sum B || ac-
 cusatur T || 6 moriar inquit moriar odie (hodie T) ego ue-
 rum (uirum T) non fleo BT, corr. C. Wachsmuth || 7 qui
 contremescit B || 8 ostupuistis T exstipuistis B obtorpuistis
 E || 10 perdidisse B || 12 post cupiditas lacunam susp. W.
 Müller || illis qui BbTa i|| qui Ba || 14 me tristiorém equi-
 dem T || uult O, corr. E || 16 quid B || re nouo B re noua
 Ta te nouo Tb || 17 uiciat' B, om. T, corr. Burs. || exo-
 masit B exomassit T || Cest B || 18 des herede B de herede
 T, corr. O. Iahn || diiudicare O. Ribbeck || possit his B po-
 sitis Ta || iuvene Tb || 21 luserat B || 22 i meo B, an filio
 meo ? || excanduissepe B

ueram dedi? Ipse dispensasti XXX dies, ut haberet primos socer, medios reus, nouissimos pater. Ne omnia <uitia> a prima adulescentia repetam, uirginem rapuit, patrem accusat: haec intra dies XXX. Putas me accusatori promissurum quod filio 5 negaui? 'Impetraui', inquit, 'ab illo': alii aiunt illum a te. mediis me diebus accusas. <cur> rapuisti 3 uirginem, cum tam libenter uiueres? ARELLI FVSCI patris. 'Moriar', inquit: etiamnunc minaris? nondum rogas? 'Quousque', inquit, 'rogabo'? iam lassus es nec 10 adhuc ullum rogasti. 'Non possum', inquit, 'exorare tam diu'. nouo more obicit dementi constantiam. 'Quid ergo? tu poteris uidere morientem filium'? fortasse non potero et ideo irascor dum licet. POMPEI SILONIS. Haec audacia eius ex parte culpae 15 meae est: nimium indulgenter nutritus est, omnia sibi putat licere, nihil umquam me rogauit. 'Ignouit', inquit. ita aliquis ante me rogatus est? Non nosti conditionem legis tuae: in hac culpa <qui> pares sententias habent, pereunt. ipse se ad alienam misit, 20 lex illum admisit ad meam. 'Raptor nisi et suum et raptae patrem exorauerit pereat'. uis scire lex utrum maluerit? non exorari: irascitur. ex duobus patribus eum raptor accusat, qui legem sequitur. 4 ARELLI FVSCI. Miraris me dubitare? ipsa lex inter 25 mortem et nuptias dubia est. Quid me intempestiuae

1 dispensastis Ba || et haberet B || 2 nouissim' B || 3 uitia add. E || a om. BTa || adulescentia BTa || 4 hoc intra E || 5 promisserum B || 6 ali BTa || 7 medis BTa || cur addidi || 8 et cum BT || 9 miraris B || 10 qⁱ us:que B quisque Ta quid Tb || 10. 11 adullum huc Ta ullum adhuc Tb || 12 demente B dementie T, corr. Burs. || 15 culpe me ē B || 17 ne illum quam BTa nec ille umquam Tb, corr. E || 18 et BT, ita E || 19 culpa res sentias BT, corr. Kon. || 20 ab aliena B || 21 mea B || sum B || 22 patre B || pareat T || 23 utram T || exoratio B exoratus T, corr. Burs. || 26 intempestiue BT

proditis lacrimae? nondum erat tempus fatendi.
 non est quod tibi quicquam promisisse lacrimas
 putes: fleo quod necesse mihi est filium spectare
 morientem. Quid facturum sim adhuc nescio; utique
 5 tu ante tricesimum diem nescies. 'Exorauit', inquit,
 'raptae' patrem'. quid ergo mihi molestus es, si
 hoc tibi satis est? OSCI. Effregit fores et identidem
 leges inuocantem coegit pati stuprum: nisi tam fa-
 cile puellam exorauit quam patrem. Mortem uitia-
 10 tione meruit; accusatione deprecatur; consumuntur
 interim dies. uter nostrum illos consumit? 'Rogo',
 inquit. non est fortunae meae rogare; nunc ego
 rogari debueram qui periclitor. PAPIRI FABIANI. 5
 Demens sum. uidelicet turpiter uiuo, meretricem
 15 amo, legem ignoro, dies tuos non numero. Ad
 iudices uocat iudicem suum. 'Ergo moriar', inquit.
 hoc si reo dicis, non curo; si iudici, uidebo; si de-
 menti, non intellego. <Demens, inquit, es:> et
 huic aliquis ignoscere potest qui sic rogat? Vos
 20 mei iudices estis, iste habet suum iudicem nec po-
 test inexorabilem queri quem nondum expertus est.
 IVNI GALLIONIS. 'Rogo', inquit. nunc, hic, sic? si 6
 uolebas rogare, admouisses propinquos, amicos, ma-
 iorum imagines, lacrimas, repetitos alte gemitus.

1 faciendi BT, corr. *Schult.* || 2 quicquam B || 3 putas BTa ||
 nec esse ihoem filium STa || expectare B || 4 facturis B || ut-
 que B || 5 scies T || exorauit B exorabis T, corr. *N. Faber*
 exorauit eius *Schult.* || 6 raptae add. *N. Faber* || 7 * O . sciet

f
 fregit B O si et fregit T || 8 facilem B || 9 morte uita tionem
 BT, corr. *Gron.* || 10 deprecatus T || consumunt B || 12 nunc Tb ||
 tune BT, corr. *Burs.* || me T || * rogari BTa rogas Tb || 13 * ro-
 gare BT || fabiani B || 14, * uides BT uides nimirum E, iudices
Haase || 15 leges B || n̄ ignoro numero B || 16 uocati BTa uoca-
 tus Tb, corr. *Burs.* || ad iudicem T || sum BT; uerba ad iud. ...
 suum post intelligo u. 18 transp. *Burs.*, post rogat u. 19
Haase || 17 ridebo O. *Ribbeck* || 18 uerba demens i. es add.
 E || 19 hic B || 20 n̄ sum B || 21 inexorabilem B || 22 hic sit si
 BT || 24 imagine B || gemitos B

testor deos, sic rogaturus fui puellae patrem. Quando inuitum uultum in supplicis habitum summiseris, cum dixeris: 'paenitet quod rapui, quod te priorem || non rogavi'; cum dixeris te dementem fuisse, deliberabo cum amicis, deliberabo cum propinquis, 5 deliberabo cum tua matre. me miserum, quam paene promisi! <dura>, anime, dura; here fortior eras. et multum habeo quod deliberem; diuersi me adfectus dstringunt, inter reum et patrem distrahor; hinc iniuria est, hinc natura. Quid properas? nemo 10 tibi praeter me rogandus est. 'Ergo', inquit, 'misereris'? nihil promittam ante tricesimum diem. O me miserum, quod tantum triginta diebus irasci 7 possum! longiore tempore opus erat. Audi a demente exempla huic crimini: denis uicenisque annis 15 inter bella iuuentus consenuit; nos dies XXX ferre non possumus? Deliberabo: lex nihil uult temere fieri; magna res est, inquit: delibera, cogita, tempus accipe. Effregisti domum ciuis, ut dicis etiam misericordis. Morere: non est hoc nocenti graue; 20 ego nihil peccaui: propter te mori cupio. ratio a me exigitur alienae culpa, meae potestatis. 'Quid ergo facturus es?' non pronuntiabo ante supremam. Quid miraris si illum citius exorasti? facilius est iniuriam donare quam crimen. Agedum in medium, 25 senex, cuius misericordia crudelis sum: non putasti

2 * inquit multum BT, <rogo> inquit . quando u. R. Wachsmuth quando inquam uultum Schult. || suppliciis BTa || 3 quod terriorem BTa || 5 proprias quis B || 7 poene B || dura add. Quintil. IX 2, 91 || durere forcior BT, corr. Quintil. l. l. || 8 habebō Ta || 9 inter eum Ta || 12 mihi promittam STa || 12. 13 miserum om̃e BTa m. me Tb, corr. E || 15 crimine B || 16 c̃senuit B, consenescit Schult. || 17 uultemere B || 18 magnas B || 19 effecisti B || cuius B || 20 innocenti? || 22 culpa me B culpe nō meae T || 23 sup̃remum B sup̃remum T, corr. Schult. diem sup̃remum W. Müller || 24 quid si miraris si BTa || 25 ag(ac B)endum BTa procede E || 26 misericordiē B mīe Ta

mecum deliberandum? unde tu scis qualem filium
habeam? ego certe adhuc nescio qualem filiam ha-
beas. Nullum tempus uni uerbo angustum est. 'Iam',
inquit, 'angustum tempus est': et tibi uacat accu-
sare? **VIBI RVFI.** Quis unquam praeter me <sic> 8
ignoscere iussus est? 'Iam', inquit, 'tempus angustum
est'. ita non putas me subducere quantum super-
sit? 'Iam', inquit, 'tempus angustum est'. angustum
erat, si duos rogare deberes. 'Angustum tempus est',
10 exclamat, 'nescio quando rogem'. ergo me priorem
rogare debuisti: non dico quia dignior sum qui
prius roger, quia pater tuus; id quod minimum est,
propius habito. huc uidelicet illa pars legis per-
tinebat: 'et || suum patrem exoret'. **P. ASPRENATIS.**
15 Sic aliquis exorat? sic deprecatur? apparet nunc te
primum rogare. Demens sum: immo si uis argu-
mentum, dabo tibi: filius meus moriturus est et
nondum testamentum meum mutauit. **CORNELI HI-**
SPANI. Multi me adfectus diducunt: necesse est de
20 aliis querar, de aliis erubescam, de aliis timeam,
de omnibus etiamnum deliberem. Ne ille quidem,
quamuis dicatur nimis exorabilis, ignouisset, si sic
rogatus esset.

Pars altera. <**ARELLI**> **FVSCI** patris. Me mise- 9
25 rum, pater! irae tuae detractum est nihil, [et] tem-
pori multum. infeliciores sum quam si neutrum exo-
rassem; mortem timeo postquam mihi omnes gratulati

1 unde hiscis B unde aū scis T, corr. Burs. || 2 Ergo
BTa || filium Ta || 3 ullum B || 5 Biui BT || sic addidi || 10
qd roga B qd (quid Tb) rogem roga T, corr. Burs. || 11
quia prius BT || 12 tus B || nimiū Ta || 13 proprius B || Hoc
uideo illa BT || par B || 14 paspnati B ps prem nati (nate
Tb) T, corr. Burs. || 15 appare B || 16 demsum B || 17 sit

rar

BT, est et Burs. || meum om. Schott || 20 alis q; decalis
B || alis B || timeo BT || 21 etiamnunc Tb || 22 qua dica-
tur Ta qui dicitur Tb || ignouisse B || 24 alter B || Arelli
om. BT || 25 detractu B || et om. E || 26 sū utrum Ta || 27
* homines BT

- sunt. Quid tibi, optime socer, pro ista misericordia tua, qua mihi et patri meo pepercisti, precer, nisi superstitem filiam? PAPIRI FABIANI. Non possum dissimulare, pater: quod illum exoravi, tuum beneficium est; certe cum exoratus est, hoc dixit: aliud ⁵ quidem suadebat dolor meus, sed quid faciam patris iudicio?, misereor. Miserere, pater: scis quam brevis sit aduocatio mea. 'Misereor', inquit; uis uerum dicam quid dixerit? 'patris tui'. unde ego ¹⁰ miser ab hoc patre ueniens timerem patrem? CESTI ¹⁰ PII. Timeo mortem nec iam habeo cui peream. MARVLLI. Si tibi tam pertinax aduersus me odium est, audacter quid sis facturus pronuntia; dic exorari te non posse. quid me incerta mortis expectatione suspendis? sollicitus inter somnos quoque uelut ¹⁵ admotam ceruicibus meis securem expauesco. si non inpetro ut uiuam, hoc certe inpetrem ne diu moriar. Non est quod putetis legem in numero dierum angustam fuisse: <est> lex illius diu mori. Responde, pater: <si> seruaturus es filium, iam tem- ²⁰ pus fuit; si occisurus, iam tem- pus est. non possum metum sustinere ultra nec tormenta <triginta> diebus pati: et in me mihi aliquid licet. BLANDI. Ita parum tibi contigit, quod solus periclitante filio non rogas? 25
11. LATRO sic diuisit: an intra tricesimum diem raptor cum alio agere possit, sicut non potest qui

2 quā B q qua Ta || 3 Capiri Flabani BT || *Hinc rursus inc.* A || 4 dissimulare A || tum C || 5 ali C || 6. 7 patris tui misereor uolgo, an patris tui beneficio m. ? || 8 brevis scis aduocatio B || 9 qui dixeris CTa || 10 ad hoc Ta || ueniens A || 11 cur peream? paream T || 12 marilli O || 13 quid si A || tacturus B || 16 securim T || 18 putatis CTa || 19 angusta C || est add. Burs. || ilius B || 20 si om. C || 22 haec (hec T) O, nec Burs. || * triginta addidi || diutius Burs. || 23 pati (paci B) et CTa paucis et Tb || imme mi C || periclitante CTa || 26 an in A || 27 raptor tum B || filio O, alio N. Faber; cum ullo Gron. || egere C

in custodia est, qui in carcere <est>. etiamsi cum alio
 potest, an cum patre possit, quoui uitae mortisue
 arbitrium datum est: 'an illi accusare eum liberum
 est, quem mortiferum est non exorasse'? etiamsi
 5 cum patre potest agere, an ob id possit cuius fa-
 ciendi potestatem lex patri dedit: 'ista enim ratione
 nihil licet, si aut exorari aut accusari ei necesse
 est'. deinde si potest agere, an debeat. Irascendi
 causas tractauit, quod rapuit, quod alium prius ro-
 10 gavit, quod me non rogavit, quod etiam accusat.
 Si non exorari <a> filio dementia est, an tamen
 damnari dementiae non possit, cum adhuc an exo-
 retur incertum sit. hic paternos adfectus tractauit
 spem facientis. non probabat Fuscum, qui paulo
 15 apertius agebat: est <contra> controuersiam promit-
 tere. potest nihilominus et bonus agi pater et non
 exoratus. FABIANVS illam quaestionem fecit et in 12
 ea multum moratus est: dementiae non posse agi
 nisi cum eo qui morbo fureret; in hoc enim latam
 20 esse legem, ut pater a filio sanari deberet, non ut
 regi. LATRO eleganter dicebat quasdam esse quae-
 stiones, quae deberent inter res iudicatas referri,
 tamquam, an quidquid optauerit uir fortis aut ty-
 rannicida accipere debeat: quoniam pronuntiatum
 25 est non debere, nemo iam hanc quaestionem tractat,

1 est om. C || 2 posset quod O, corr. Burs. || uite sue
 mortis sue STa uite mortisq: sue Tb uitae mortis siue C,
 corr. Burs. || 3 cum illi CTa an illi STb, num illi Burs. || 4
 exarasse B || 5 anobis O || 6 iste C isti T || rationem C || 7 si
 aũ Ta || excusari Ta || et irascendi T || 9 causa C causã T,
 corr. Burs. || 11 exorati C exorauit T, corr. Burs., qui a
 add. || 11. 12 tantamendam demencia non possum C tantam
 dementia ferre non possum T, corr. Burs. || 12 ante CTa ||
 13 paterñ adfectos C || 15 aperitus O || contra addidi || 17
 * in eam quaestionem O || 18 miratus O || dementia T || 19
 lata A || 21 eteganter A || 22 interre si iudicatas C || 23 an
 om. A || an tyrannicida (—cidia A) CTa || 24 quasiam B
 quasi iam AT, corr. Burs. || 25 eet T || hac C (huc A ap.
 Haase)

- sicut ne illam quidem, an quidquid pater imperat
faciendum sit. inter has putabat et hanc esse, an
pater ob dementiam qui morbo || fureret tantum ac-
cusari a filio debeat; aiebat enim manifestum esse
e lege et de officio patris quaeri et fingi quasdam 5
controuersias, in quibus pater furiosus probari non
possit, <nec> absolui tamen propter impietatem ni-
miam, libidinem foedam. Quid ergo? aiebat, num-
quam utar hac quaestione? utar cum aliis deficiam.
- 13 POLLIO ASINIVS aiebat hoc Latronem uideri tam- 10
quam forensem facere, ut ineptas quaestiones cir-
cumcideret, <set> in nulla magis illum re sco-
lasticum deprehendi. remittit, inquit, eam quae-
stionem quae semper pro patribus ualentissima est.
ego [semper] scio nulli a praetore curatorem dari, 15
quia iniquus pater sit aut impius, sed quia furiosus;
hoc autem in foro esse curatorem petere quod in
14 scolastica dementiae agere. GALLIO et superiore
usus est quaestione et illam adiecit: an agi cum
patre dementiae possit ob id quod fecerit, non ob 20
id quod facturum sit. neminem iniuriarum accusari
quod iniuriam facturum sit nec adulterii quod adul-
terium commissurus sit, <ne> dementiae quidem
quod demens futurum sit. Atqui tu non, inquit,
mecum agis quod non exorauisti, set quod exora- 25

1 sit ut C || 3 quae morbo fieret O, *corr. Burs.* || accu-
ri
sante C accusasi T || 4 e filio B || manifestius esse de lege O,
corr. Burs. || 5 fingi ad quasdam C || 7 nec om. O || 8 ego
Ta || 9 utar ce malis (malus T) O || deficiam T || 10 Polio
O || Asinus A || uiderit C || 12 set *addidi* || nullam CTa || 13 re-
mitti. B || 14 alentissima C || 15 semper *del. Schult.*, an ego
nempe? || nulla P R C nullam pref T, *corr. Schult.* || 16 qui
amicus B || sit aut hoc autem aut ipsius (impius Bb) C || qua
C || 17 hoc aut B || 18 dementia (—iā Ta) augeret CTa ||
19 questiones C || 20 patrem C || dementia CTa || 22 adul-
teri CTa || 23 ne *add. Burs.* || 24 futurum C futurum Ta factu-
rus Tb || ad quid tu Ta at (ad A) quit tu C aliquid tu Tb,
corr. Haase || 25 egis (agis Ta) non quod ATa agis non in-

turus <non> es; puta enim hodie me exorari: demens non ero. demens uideor qui uno uerbo sanari possum? Lex XXX dies dedit, quia iudicauit aliquem duriores futurum. etiamsi demens est qui
 5 non exoratur a filio, numquid et qui uicensimo? ergo non potes hoc nomine damnare me quod exoratus non sim; etiamnunc enim exorari possum. ita si uis uerum, agere mecum hoc crimine non potes; utique triginta dies exorari possum, post
 10 triginta queri non || potes: aut crimen non habeo aut accusatorem. SILO POMPEIVS fecit quaestionem, 15 qua GALLIO usus est, <et adiecit>: nihil acturum adulescentem, etiamsi damnauerit patrem; nihilominus enim periturum, quia lex nullam aliam salutis uiam dedit raptori quam si exorauerit patrem.
 15 LATRO haec omnia quasi membra in aliquam quaestionem incurrentia tractabat, non ut quaestionem; tamquam hoc ipsum in illam aiebat quaestionem incurrere, in qua quaeritur, an raptor possit accusare patrem intra tricesimum diem. 'Nam cum dico:
 20 non potes accusare eum, in cuius arbitrio positum est moriaris an uiuas, non magis quam magistratum in ius uocare, quam de iudicibus tuis ferre sententiam, non magis quam miles in imperatorem suum
 25 animaduvertere, adicio: non potes accusare; nihil enim tibi proderit, etiamsi damnaueris; morieris; lex enim si non exoraueris perire te uult; non

quid B, corr. Tmg || exoratisti set B exorauisti et A exorasti et T || 1 non add. Tmg || 2 uno ne uerbo CTa, uno me u. sanare uolgo || 3 qui C || 5 numque et qui C num et qui T, corr. Haase, W. Müller || 7 nosim B || 8 si quis O, corr. Gron. || ūrm BT || age A || crimen CTa || 9 potest O || ut si que (quae A quē T) O, corr. Schult. || ad XXX dies exorare T || diem C || 10 potest O || 12 nihic B || et adiecit add. Schult. || 14 nullam habeat aliam salutis uiuam C || aliam causam salutis uiam T || 16 haec quasi omnia quasi C || 17 curentia C currentia T || 19 in quā C || rantor C || 21 potest O || cum in CTa || 23 quam hodie O, corr. W. Müller || 24 ille in C miles Ta, in add. Tb || sum C || 25 potest CTa || 26 morieris C

- exoras autem etiamsi damnas'. quare hoc non in quaestionis loco [non] ponebat? inbecillum putabat. 16 adparet enim <non> exigere legem ab eo ut exoret patrem, qui non habet quem exoret. puta enim patrem alicuius esse tam palam furiosum, ut nihil⁵ intellegat: hunc exorari a filio uult? atqui eodem loco est manifestus demens. FVSCVS parum hoc putabat ualens esse tamquam quaestionem, satis ualens tamquam argumentum; et illam alteram quaestionem, non posse cum patre agi eo nomine quod¹⁰ non peccauerit sed peccaturus sit, in aequitatis tractatione ponebat, cum diceret: agere mecum dementiae etiamsi potes non <debes>. quid enim peccaui? non sum exoratus: nondum transiit tempus, || etiamnunc exorari possum. Quam iniquum est nondum¹⁵ esse me nocentem et iam reum!
- 17 Omnes infamauerunt raptae patrem quasi cum raptore concludentem. GALLIO dixit: ingenuam uirginem rapuit, si tamen rapuit. SILO POMPEIVS eandem suspicionem in omnia contulit: 'exorauit', inquit,²⁰ 'raptae patrem'. ita tu, cum exorabilem haberet patrem, rapuisti? HISPANVS dixit: omnia cito facta sunt: iste cito rapuit, ille cito ignouit. nisi demens

1 non ē questionis C, non questionis T, corr. Haase ||
 2 non om. T || 3 non add. O. Iahn || exiere C || habeo C || ut om. C || 4 non habeo C || putat CTa || 5 esset an C esse an Ta esse aut Tb || furiorē C || 6 filio nō uult T || atq; O || eadem B || 7 iustum C iustus T, corr. Opsopoeus || 8 putabas C || ualent Ta uales C || 9 uolens A || * alteram questionem satis ualens questionem C alteram satis ualentem questionem T || 10 agri CTa || 11 tracturus iste C tractaturus iste T, peccaturus sit Vahlen, N. Madvig || iniquitate CTa, corr. Tmg || tractationē C || 12 dementia T || 13 * et si iā si potes num quid enim O || 14 tempus transit T || etiamnunc temp; exorari O, corr. E || 16 rerum C eum Ta || 17 inaamauer' B || 18 ingenuus T ingenuas C, corr. Schult. || 20 exorauit O, corr. W. Müller || 21 imitatu BVa im mitatu A imitatur Ta miratur STbVa, ita tu Schott inuitam tu Haase || haberes CVb || 23 cognouit B ignorauit T || demensum CTa

sum, aliquid suspicandum. ARGENTARIVS dixit: rapta est et statim exorata; immo nescio an exorata, deinde rapta. Spero te innocentio rem fuisse quam uis uideri. tu exorasse te dicis, ego te exoratum
 5 puto. dic, quid tibi cum socero conuenit? RVFVS VIBIVS dixit: dic mihi, quid tibi conuenerit, quanto 18 tibi nuptias promiserit. non uis? tum, hercules, fateberis cum dies uenerit. ASPRENAS dixit: 'iam, inquit, non multum reliquum est ex XXX diebus';
 10 si ex illo dies numerarem, cum primum exorasti, aiunt iam XXX dies praeterisse. LATRO dixit, id quod inter sententias scriptum est: 'moriar'; dic ergo uerum. CESTIVS hac figura declamauit ut rogaret patrem, tamquam exoratus esset raptae pater; deinde
 15 ad hanc sententiam transiit: numquid peiorem causam habeo, si apud alterum iudicem uici? Eadem figura declamauit et HISPO ROMANIVS, sed transiit mollius: scio quid responderi possit mihi: facile est domestico iudici satisfacere; uidero te, cum ad
 20 raptae patrem ueneris. In hac controuersia TRIA-19 RIVS dixerat: non scies an exores, nisi ultimus dies uenerit; et tum quamdiu licebit || perseuerabo. deinde cum scolasticorum summo fragore: at tu quisquis es carnifex, cum strictam sustuleris securem, ante-
 25 quam ferias, patrem respice. Belle deridebat hoc ASINIVS POLLIO: filius, inquit, ceruicem porrigat, carnifex manum tollat, deinde respiciat ad patrem,

3 qua uis Ta || 5 et 6 qui tibi coni. Burs. || quando O, corr. Burs. || 7 n̄ uictum hercules (sed s eras.) T n̄ uictum aergules C, corr. Haase, Burs.; nequiquam, me hercules, f. Schult. || 8 iam dixit iam O || 12 adoriar AT Vb agoriar BVa, corr. N. Faber || uerba dic ergo uerum bis scripta O || 16 iudicer TVb || *luci AVa duci Ta lucius BTbVb || 17 romanus T || 18 quod T || respondere CTa || mihi possit Tb || facili C, an facilius ? || 19. 20 ab raptae patre uenero ? || 22 et tūq; diu C et tum idiuo T, corr. Schult. || legebis A tegebis B lugebis T, corr. Burs. negabis Vahlen || 23 et tu O, corr. Schult. || 24 strictum C

et dicat: agon? quod fieri solet uictumis. Sed ioco quoque remoto aiebat rem uerissimam, non posse carnificem uenire nisi eo tempore quo iam exorari
 20 pater non posset. CESTIVS <ex> altera parte hoc colore usus est, quia priorem rogasset raptae pa- 5 trem: suspensum esse <nolui>, uolui statim illum securum esse de me; queritur quod illum potius cogitare de matrimonio fili quam de periculo uolui. LATRO hoc colore usus est: scitis periclitantes alieno arbitrio agere. illi qui circa erant sodales, qui oc- 10 currerant amici paterni, aiebant: eamus statim ad raptae patrem; in eiusmodi casu illi rogantur; nam
 21 raptorum patres rogant. SILO POMPEIVS diuersum colorem huic secutus est: nota erat, inquit, duritia patris mei; itaque amici suaserunt, ad raptae pa- 15 trem iremus, ne noceret apud illam, tarde suum exorari patrem. HISPO ROMANIVS bello idiotismo usus est. Illuxit, inquit, amici; eamus ad raptae patrem; occurramus, illud domi est. FVSCVS ARELLIVS dixit: prior rogatus est qui magis time- 20 batur. TRIARIVS a parte adolescentis dixit: timeo ne mutetur etiamsi exoratus est. Hunc sensum non inprudenter SILO POMPEIVS inprobabat; aiebat enim
 22 non posse mutari semel latam sententiam. Quidam uoluerunt uideri cito exoratum raptae patrem, qui- 25 dam tarde. FVSCVS ARELLIVS dixit: magnam partem legis consumpsi nec de mora queror: raptae pater rogabatur. CESTIVS non probabat et hac sen-

1 agori C || loco CTa || 2 remota C remotā Ta || possem C || 3 ueniri CTa || 4 ex om. C s; T || 6 suspensus A || nolui addidi || 8 patrimonio (—omo B) O, corr. N. Faber || 9 perclitantes C || 10 erat B || 11 agebat A aiebat B || 12 ubi (hubi A) rogantur O; an hi subito r. ? || 14 non erit O, nota erat Gron. nouerunt Burs. || quid C || 16 illum trade sum exori C illum q tarde exorari T, illam N. Faber || 17 romanus T || dotisimo C dotismo T, corr. Gron. || 18 uix C uix Ta uis Tb, illuxit Burs. || 19 * occurremus C hoc curemus T || ille Tb || 22 * etiam O || est om. T || 23 inprudenter T || 24 mutare is semel C || 27 tegis C || 28 et hanc C

tentia usus est cum hunc colorem argueret: || dum
 uult uideri rogatum diu raptae patrem, efficit ut
 uideatur suum diu non rogasse; malo autem uideri
 huius patrem tarde exorari, quam tarde rogari. HER-
 5 MAGORAS solebat interdum diu scemata prosequi,
 interdum breuiter et fortius attingere, sicut in hac
 sententia fecit, cum suspicionem facere uellet inter
 raptae patrem et raptorem collusionis: πέπεισται,
 φησὶν, ὁ τῆς φθαρείσης πατὴρ ὅλως ταχέως· μο-
 10 νονὸν πρὸ τῆς φθορᾶς. ARTEMON dixit: λέγε, τί 23
 σοι πρὸς τὸν πατέρα τῆς ἐφθαρμένης συμπεφώνη-
 ται; λέγε, πῶς πέπεικας; σιωπᾶς; φωρᾶ. GLYCON
 dixit: εἰ βραδέως ἐλεεῖς με πῶς ῥύσῃ; οὐκέτι ΦΤΙΝΜ
 κρυερότεραν θανάτου μέριμναν, οὐ περιμενῶ σου
 15 τὸν ἔλεον. Hunc sensum commodius dixit LEPI-
 DVS, Neronis praeceptor: non misereris, nisi ultimo
 die? ego mei ante miserebor. DIOCLES CARYSTIVS
 a parte patris ethicos dixit: ἐγὼ οὖν ἀποθάνω’;
 θάνε· εἰς τί γὰρ ἤρπαζες; εἰς τί γὰρ ΕΘΕΟΥ; εἰς

1 arguendum O, corr. Haase || 2 uultu C || rogauit B ||
 πατ C || 3 sum C eū T, corr. Burs. || 4 * hoc patrem O || 6
 fortios A forcios B, forticos = φορτικῶς coni. Haase, Burs. ||
 astringere O. Iahn || 7 suspicione C || 8 raste C || φαρεῖκα
 πατερ ολτως [οατως AT] ταχέως μονδνοῦ πο της φθορας
 [νεφθορα A] O, ὅλως Haase ὄντως O. Iahn || 10 artem O || α C ||
 10 sq. Graeca sanare conatus est Bursian Λ[Δ A]ετεσε
 ABV αεγεσε T || πσοι BTV || 11 πιροσπον BTV πιροσπον A ||
 11 π[N AT]ασερα O || τnc O || εφαρμενες BTV ενφαρμενε
 A || συμτιφω νκες BTV αυμτιφωνυκεστ A || 12 αεσε πω πic
 [πi ATV]πεικας O, corr. Haase || ιωριο B ιανο A ιαυπο
 TV || 13 ηααδεως B ηααυδεας A ηααυορωc TV || ελιεc
 με κnc ρυχιc O || ουκεci B || μ’ ὅπως ῥύσῃ οὐκ ἔστι·
 φθίνω Burs. || 14 κρυότεραν adatioi[αοατοι B adatioi V]
 μερινναν ου τιρινω [ρινω A πρινω TV] coy τον εα[ελ
 V]εον O || 15 hinc A || lepibus CVa || 16 praeceptor (prae-
 ceptorū Va) misereris TVb || misereris A || ultimo O
 multimo Va || 17 ego met [me CVb] iam te O, corr. Burs. ||
 diocle O || carictius CV || 18 aperte B || ethicos O ||
 εβω on ατι [aci ATV] οαριο [—απο TV —αρο A] οανε
 [ανε ATV] ειc τι ciap επ[ερεπ A]αζεc ειc τηιαρ[τιναρ A
 τιταρ V] εθεου [εεου ATV] εc πλαρενα [π·λαρενα TV τι-

τί γὰρ ἐμαίνον; καὶ ταῦτα δὲ ἢ στήσας ἐνέδρας
ἢ τι ὅμοιον.

<CONTROVERSIA XII.>

Abdicauit quidam filium; abdicatus se contulit ad
meretricem; ex illa sustulit filium. aeger ad pa- 5
trem misit: cum uenisset, commendauit ei filium
suum et decessit; <pater> adoptauit puerum. ab
altero [pater] filio accusatur dementiae.

- 1 PORCI LATRONIS. Qualem uidi! ipsa fungebatur
officiis, sedula circa aegrotantis lectum in omnia 10
discurrebat ministeria, non impulsis tantum, sed la-
niatis capillis. Vbi est, inquam, meretrix? Venit
ad me subito qui diceret: filius antequam moritur
rogat uenias. non expectaui dum iste permetteret:
amens cucurri. Cetera quemadmodum narrem ne- 15
scio: steterim an sederim, quid locutus sim, quid
audierim nescio; hoc unum scio, iacuisse me inter
duos filios. Accede huc, puer, depositum, crimen
meum; non habeo miser cui te moriturus commen-
2 dem. CESTI PII. Recepi in sinum nepotem. uultis 20
et hunc abdicem? duos filios sustuli; huic numero
iam adsueui. Patrem accusat, fratrem infamat, in-
fantem persequitur: rogo uos, non satius est mere-
tricem amare quam neminem? Noui generis de-
mentia arguitur: sanus eram si non agnoscerem 25

lapena A] INETO (ἐμαίνετο O. Ribbeck) καὶ ταῦτα αεττονσac
[εττονσac A αεττensac VC, ποιήσας O. Ribbeck] ενεpac · η πι
ομοιν O || 5 et ex illa TE || ex (et A) illas tulit O || 7 pater
om. C, pater post mortem ipsius adoptauit STb || abi B || 8
pater om. Ba || accussatus B || 9 Porci Latronis om. Ta || ipsi O
ipse T || 10 seduir circa STa || 11 impulsus A, inpexis Grut.
conuulsis W. Müller uulsis O. Ribbeck || 12 hubi A || ueniat O ||
15 am succurri Aa tñ cucurri T || 16 iste terim B si steterim
T || locus CTa || 17 hoc unum hoc (huius AT) unum C Ta hoc
tamen unum STb || tacuisse Schult. || 18 hoc O || et crimen Tb ||
20 recipi CTa || 21 tuli O, corr. O. Iahn || 22 patrem infamat
O || 24 meminem B || 25 arguetur A argueitur B || agnosceres C

meos. Tradidit infantem, expirauit; non habui cui redderem. Offerebam me propinquis, <expectabam ut aliquis pro abdicato rogaret: nemo audebat propinquorum fratre cessante>; illi uidelicet in hac
 5 cogitatione tacebant: nos rogabimus, cum frater non audeat? 'Meretricis', inquit, 'filium recepisti': nempe eius quae meum receperat. Fateor aliquando me insanum fuisse: || nesciui quis esset abdicandus, meliorem expuli. PAPIRI FABIANI. Quam nihil in 3
 10 illa domo meretriciae uitae uidi! adsidebat mulier tristi uultu, adfecta, aegro simillima ipsa, demissis in terram oculis. 'Pater', inquit, 'nihil tecum frater locutus est'? in sinu meo et filium <et animam> deposuit. domum pertuli. Dementiam uocat quod in-
 15 fantem non abdicauit. quid facerem? negarem aliquid filio, cum ille rogaret pro filio? Ignosco tibi quod tam durus es: aegrum fratrem non uidisti. ille magni modo successor patrimoni natus in lectulo precario moriebatur; non seruorum turba circum-
 20 stabat, non amicorum; inter infantem et mulierculam deficientis adulescentis spiritus in aduentum meum sustinebatur. ut intraui, cadentes iam oculos ad nomen meum erexit fugientemque animam retinuit. 'pater', inquit, 'quod adhuc nihil deprecatus
 25 sum non contumacia feci; fratri mandaueram'. Indico tibi crimina mea: expirantem coheredem tuum ad uitam uolui reuocare; ut saluus esset rogauit deos, et licet dementiam uoces, si uixisset recepis-

2 uerba expectabam ... cessante add. E || 4 illa O, corr. N. Faber || 5 tacebat O, corr. N. Faber || rogauimus O || 6 auderet Tb || 7 fatear O || aliquandom enifanum A aliquando me infamē T || 8 nescio quis esset abdicatus meliorem extuli O, corr. Gron. || 10 meretricia fide uidit (uidi et T) O, uitae Madvig, reliqua corr. Schult. || 11 ergo A, aegrae O. Iahn || 13 meo filium posuit O, corr. E || 14 demum C || uocat A, uocas? || 15 non om. C || 16 illo A || 17 dusus C || 18 illi O || nactus CTa || letulo A || 20 et inter T || fantem Ta || 21 piritus C || aduertum C || 24 adhoc O || 25 frater Ta || 26 tum O || 28 dixisset C

4 sem. ARELLI FVSCI patris. Securius eram, quoniam
 putaueram illi omnia praestare fratrem, cum subito
 nuntiatum est in ultimis esse filium, nec hoc a
 fratre. O me miserum quod solum nepotem recepi!
 ALBVCI SILI. Vt uidit uxorem, uidit patrem, cir- 5
 cumspiciebat et fratrem. IVLII BASSI. Tibi debeo,
 mulier, quod habuit filius meus in qua domo aegro-
 taret. Pudet dicere: ut nepotem agnoscerem ro-
 gatus sum. Non potest uno crimine dementia in-
 tellegi. nemo sine uitio est: in Catone moderatio, 10
 in Cicerone constantia, in Sulla clementia <deside-
 ratur>. ad summam, tres fuimus, omnes peccaui-
 mus: ego quod abdicavi, frater quod tacuit, tu quod
 pro fratre non rogasti. Non sum uno || herede con-
 tentus, duos habere uolo et, quo magis concupis- 15
 cam, habui. Misit ad me adfectus, aeger. non ibo?
 Mihi crede, aliter tu audis de coherede. Cogitate
 quis roget, pro quo roget, quem roget; uidebitis
 neminem negare posse, nisi qui accusare possit et
 patrem. 20

5 Altera pars. PORCI LATRONIS. Quem honestius
 subiecit meretrix quam peperit. Pater istius incer-
 tus est; bene cum ipso ageretur, si et mater. FVSCI
 ARELLI patris. Errat si quis me putat pecunia mo-
 ueri. primum adsueui coheredem habere; deinde 25
 olim iam cum puero isto paterna diuisi, quia multo
 illi pater donauit plus quam suam partem. Ro-

1 securiorem quam C || quam ut Ta || 3 nuntiato C || ne
 B || 4 recipi B || 5 silii O || uidit fratrem CTa || 7 habui
 C || 9 sim Ta || intendi O. Ribbeck || 10 catone deratio Ta ca-
 tonem deratio C || 11 in summa O, corr. Gutlielmus || demen-
 tia AT || desideratur om. O || 15 uolui T || quod O || 17 adis
 O, audis Haase, Madvig; adii te coherede Gron. adii tertium
 ad deos de herede Schult. || 18 quid C || et uidebitis B, et
 del. m. pr. || 19 rogare non posse O, corr. Schult., exorari
 non posse Gron. || 21 auera A || quā T || 23 fusi A || 24 f q̄
 sit. Me B si quis sit. Me A si quis sit qui me T, corr. Burs. ||
 26. 27 qua (quā Tb) multa ille (illi Tb) frater plusquam sua
 parte O, corr. Schult.

MANI HISPONIS. Incidit in meretricem inter omnia mala etiam fecundam. uere mimicae nuptiae, in quibus ante in cubiculum riuialis uenit quam maritus. ARGENTARI. Cum abdicaret, aiebat: hoc
 5 scilicet expectabo donec e meretrice liberos tollas? Mulier nescio an aduersus patrem iniuriosior quod abstulisti illi heredem, an quod dedisti. ALBVCI 6
 SILI. Sine ueniant illuc amici, sine propinqui: nunc erubescunt in domum meretricis accedere. Mulier,
 10 quae sine praefatione honeste nominari non potes, cedo istum uernam nulli agnoscendum; sed mater adserat. Seuerissimus pater abdicauit etiam quem sciebat suum. Erat in domo puer qui omnes uocabat patres. Adoptauit eius filium, propter quam
 15 etiam suum eiecerat. CESTI PII. Nullum genus iudicum recuso: si seueri erunt, nocebit isti quod recepit meretricis filium; si clementes, quod abdicauit suum. Clamauit pater: in domum ergo meam meretrix ueniet aut, quod turpius est, || <eius> filius? ad
 20 illam iuit, misit in domum nostram publicum puerum. Quis illis nuptiis interfuit nisi abdicatus aut abdicandus?

LATRO sic diuisit: an pater ob ullam adoptio- 7
 nem accusari possit, an ob hanc debeat. Omnes
 25 infamauerunt adulescentem, quasi illius criminationibus factum sit ut frater abdicaretur; et ideo sententia laudatur FABIANI: nihil tecum locutus sum.

1 Spanis CTa spani Tb || 2 malitiam O mala et E, corr. Burs. || secundam A || 3 mimice O || Nustis C natis Ta nostis Tb, nuptiae, in Madvig || 5 don haec B || emerice O || 8 nunc] cuncti Schult. an num? || 10 potest O || 11 *epuernam C puerum T || 12 aderat A || seuerissimos CTa || 13 Errat in domo ... patres: suum ei mater a. O. Ribbeck, qui in u. 11 post agnoscendum transponit || 14 filio C || 15 sum CTa || iudicem CTa ||

^u
 16 iudicem abdicauit suum (u. 17) T, in margine add. Ta (= S): erunt nocebit istius q. r. meretris filium tres quod, quae a Tb erasa et secundum C correcta sunt || 16 erint C || 18 sum C || 19 uenit Ta || est filium ad illam ibit O, corr. Gron. || 24 ob hoc O, corr. O. Iahn || 25 quas C

- Et cum hoc unum puero noceat quod ex meretrice natus est, omnes operam dederunt, ut quantum controuersia licebat huic uitio mederentur efficerentque ne quicquam in illa uideretur meretricis fuisse nisi nomen. MARVLLVS decenter hoc dixit 5 simul obiciens fratri impietatem: nihil, inquit, in illa domo meretricium fuit: scires, si mecum fuisses.
- 8 ALBVCIVS ethicos, ut multi putant, dixit: — certe laudatum est cum diceret — exeuntem <me> puer secutus est. Non probabat hanc MESSALA senten- 10 tiam: non habet, inquit, fiduciam, si mauult uideri recepisse puerum quam adduxisse; ex qua ratione est adoptatum esse non quia debuerit, sed quia secutus sit. Fuit autem Messala exactissimi ingenii quidem in omnis studiorum partes, Latini utique 15 sermonis obseruator diligentissimus; itaque cum audisset Latronem declamantem, dixit: sua lingua disertus est. ingenium illi concessit, sermonem obiecit. Non tulit hanc contumeliam Latro et pro Pythodoro <in> Messalae orationem disertissimam 20 recitauit aequae compositam atque suasoriam <de> Theodoto de||clamauit per triduum. quae dixerit suo loco reddam, cum ad suasorias uenero.
- 9 A parte adulescentis non unus omnibus color placuit. Quidam personam eius qualem acceperant 25

1 est cum O, corr. Schult. || uni C || 2 operas CTa || 3 controuersiae T || licebas C || demerentur CTa demeretur Tb || officeretque C efficeretque Ta || 4 illo CTa || uidebatur O || 5 idecenter Ta || 6 obicies O || 8 hecticos O || 9 exeuntem p secutus O, corr. O. Iahn, Burs. || 11 mauul C || 12 et qua O, corr. Burs. aequa Haase neque rationis est eum Schult. || 13 adoptandum O, corr. Schult. || 14 est O, sit Burs. || 15 in omni ... parte Burs. patres A || utuque C || 18 illic Ta || 20 in addidi || meos allae B meo silla A mesala T || 21 * recitauit q; compositam quē C recitauit quam compositam quam T, oppositam Haase || suasoriam Teodoto O, corr. N. Faber, Theodoro Burs. || 22 declamant C || patriduum quae O patri · Dūq; T, corr. Gron. post triduum Schult. || 23 suasoras || 25 quodam C

introduxerunt duram et asperam, ex quibus fuit et
 HISPO ROMANVS: hoc unum aiebat efficiendum, ut
 non durus uideretur, sed seuerus. in hac parte
 dixit nobilem illam sententiam, quam Fabius Maxi-
 5 mus circumferebat: uenit adsidue in domum mere-
 trix, non recedit, paulum abest quin nouerca sit.
 CESTIVS bella figura egit: 'dementia', inquit, 'res est
 sanitati contraria. non quaeram extra exemplum
 sani hominis ad quod patrem exigam: ipsum sibi
 10 comparabo. fuit aliquando sanus: tunc quid facie-
 bat? oderat luxuriam, uitia castigabat. hunc tam
 seuerum senem putabitis sanum si uobis in lupa-
 nari ostendero'? Sic declamauit ut fratri accusato-
 rem patrem daret et illum argueret sibi ipsi con-
 15 parando. LATRO fratri pepercit; puerum pressit et 10
 dixit fratris filium non esse et ne fratrem quidem
 hoc confiteri uoluisse; illa uerba aegro imperata.
 FABIANVS ex omnibus istis colorem secutus est opti-
 mum, quo aiebat Messala posse non tantum bonam
 20 partem adulescentis fieri, sed etiam honestam: ob-
 iecit patri quod fratrem abdicasset, non scemate
 sed directo. 'Nihil', inquit, 'peccauerat; amat mere-
 tricem; solet fieri: adulescens est, expecta, emen-
 dabitur, ducet uxorem'. Quare ergo tunc non egisti
 25 dementiae? 'tuam', aiebat, 'expectabam penitentiam;

2 romanus BT || huius AT || uerba efficiendum... circum-
 ferebat u. 5 om. A || 4 maxime Tb || 6 qui B || 7 dementiae
 CTa || 8 * exempla T exemplis C || 9 omnis O || at qđ Ta at-
 que BTb || * patris met gat O, p. mentem exigam O. Ribbeck ||
 10 comparauit AaB || faciat C || 11 * uti castigabat C uti
 castigat T || nunciam seuerus O, corr. Burs. || 12 senem B ||
 putauit A putatis B putabis T || lupanario O || 13 ostenderem
 C, ostenderim Ribb. || in fratri Ta || 14 argueret B || ipso C,
 ipsum Vahlen || 17 * hoc fieri O || ab egro T || 19 quod O,
 corr. N. Faber || adiebat C || Messalam O || posse om. T || 21
 abdicasset C || 22 sed certo (certe Bb) O, corr. N. Madvig; sed
 serio W. Müller || 23 et fieri Ta || specta C || 24 ergo om. T ||
 25 dementiae O || * tuam aiebat expectabat. expectabat pe-
 nitentiam aiebat tuam T tuam aiebat expectabat peniten-
 tiam aiebat bis scripta C

iam recipiet. Hoc per transitum obicere coepit,
 quod non recepisset, quom uidisset in || lupanari ha-
 bitantem. 'Abdicasti', inquit, 'ut emendares, non
 <ut> uitia augeres. uides, nullum illius uitium: aeta-
 tis est, amoris est: recipe antequam aliquid faciat, 5
 11 cuius mox pudore moriatur'. Ad ultimum obiecit
 illi quod aegrum non secum tulisset. 'potest', inquit,
 'conualescere, si uiderit penates suos, <si> minus
 certe morietur solo paterno, suo, puro. 'Quare,
 inquit, tu aput fratrem non fuisti'? et ego queror. 10
 ille cum ad te mitteret, putauit se ad duos mittere.
 Vtinam tecum fuissem, pater; redisses illinc cum
 filio, set tuo'. De adoptione nouissime questus est
 et hac figura: abstulisti mihi fratrem cum quo natus
 sum, cum quo educatus sum, ut quem dares? istum. 15
 indignor hanc <feri> fratri meo contumeliam, ut
 huius uocetur pater. Sed ut aliquid iocemur, FA-
 BIVS MAXIMVS nobilissimus uir fuit, qui primus foro
 Romano hunc nouitium morbum quo nunc laborat
 intulit; de quo SEVERVS CASSIVS, antequam ab illo 20
 reus ageretur, dixerat: quasi disertus es, quasi for-
 mosus es, quasi diues es; unum tantum es non
 12 quasi, uappa. Hanc controuersiam cum declamaret
 MAXIMVS dixit quasi tricolum tale qualia sunt quae

1 recipiet Tb || transitu C || obicere C || coepit B || 2 quod
 non recepisset A quod recepisset B || quod uidisset O, corr.
 Schult., H. Müller || 3 non om. C || 4 ut om. O || 5 recipi C ||
 faciam C || 6 ultimum B || 7 egium A || sustulisset O, corr. O.
 Iahn || 8 si addidi || mitius certe uolgo || 9 moriatur C || suo
 puero T, in solo puro Burs. || 11 ille uim B || te om. Ta || sed
 ad Ta || 13 adoptionem AaB || 14 hanc figuram C, h. f. <po-
 suit> Haase || 15 ut quam dares C ut dares T, corr. Burs. ||
 16 indignos ABaTa || fieri add. Schult. || 17 uocaretur T ||
 Fabianus O, corr. N. Faber || 19 nouitium AT nouitum B,
 corr. Burs. || quod nunc CTa || 20 de quo B || Cassio O || 21 dis-
 serat B || quia [quiai A] disertus C || formosus C || 23 alapam-
 i s
 O, corr. Gron. māpalia Schult. || 24 talia T || quale a s B,
 corr. m. pr.

basilicam infectant. dicebat autem a parte <patris>:
 omnes aliquid ad uos inbecilli, alter alterius onera,
 detulimus: accusatur pater in ultimis annis, nepos
 in primis, abdicatur filius alter. Haec subinde re-
 5 fero quod aequae uitandarum rerum exempla po-
 nenda sunt quam sequendarum. In hac controuersia
 LATRO contrariam rem <non> controuersiae dixit,
 sed sibi. Declamabat illam Caesare Augusto audiente
 M. Agrippae, cuius filios, nepotes suos, Caesar Lu-
 10 cium || et Gaium adoptaturus diebus illis uidebatur.
 Erat M. Agrippa inter eos qui non nati sunt no-
 biles set facti. Cum diceret partem adulescentis 13
 Latro et tractaret adoptionis locum, dixit: iam iste
 ex imo per adoptionem nobilitati inseritur; <et>
 15 alia in hanc summam. Maecenas innuit Latroni
 festinare Caesarem; finiret iam declamationem. Qui-
 dam putabant hanc malignitatem Maecenatis esse;
 effecisse enim illum non ne audiret quae dicta
 erant Caesar, sed ut notaret. Tanta autem sub diuo
 20 Augusto libertas fuit, ut praepotenti tunc M. Agrip-
 pae non defuerint qui ignobilitatem exprobrarent.
 Vipsanius Agrippa fuerat, <at> Vipsani nomen
 quasi argumentum paternae humilitatis sustulerat

1 basilicam C || infectant O, corr. O. Iahn || a patre O,
 corr. Burs. || 3 nepotis T || 4 abdicatur nullus aũ O, corr.
 Burs.; nepos i. pr. abdicatur; filius in mediis accusat Gron. ||
 refert T || 5 quid equitandarum (—tantarum T) O || 6 con-
 trouersiã C || 7 non add. Schult. || 8 illum Tb || audientem
 CTa audiente et Tb || 9 macrippam C agrippã Ta agrippa
 Tb, corr. Burs. || 11 macrippa A agrippa T || in eos C || 12
 factus C || dicere C || patrem Ta || 13 nam AT || isti O, corr.
 Madvig || 14 ex imperia (imperio T) O, ex imo per Madvig || ado-
 ptione Tb || fer' C fecerunt Ta fuerunt Tb, inseritur Madvig || et
 addidi || 15 in hanc alia in hunc (hanc Ab) C in hec alia in
 hanc T || summa C || patro O patri T, corr. O. Iahn || 16
 fascinare cusarem O, corr. Madvig || finire T || 17 malignam
 rem O, corr. Madvig || 18 nibilum C nobilem T, illum Mad-
 vig nutu illum Burs.; an sibilum? || non ut T || 19 acesare
 T || aũ marcus sub O || 20 marcus (marco T) agrippe O || 21
 exprobarent C || 22 fuerant C || at add. Burs.

et M. Agrippa dicebatur. cum defenderet reum, fuit accusator qui diceret: 'Agrippa, M. et quod in medio est' — uolebat Vipsanium intellegi — [Fuit qui diceret] 'concurrite: Agrippa, malum habebis; responde <si> dis <placet>, Marce'. Vtique mihi uidetur admiratione dignus diuus Augustus sub quo tantum licuit, sed horum non possum misereri qui tanti putant caput potius quam dictum perdere. Latro dignus fuit miseratione qui ne excusare quidem errorem suum potuit. nihil est autem crudelius quam sic offendere, ut magis sis offensurus si satisfeceris. ||

<CONTROVERSIA XIII.>

Torta a tyranno uxor, numquid de tyrannicidio sciret, perseuerauit negare. postea maritus eius tyrannum occidit. illam sterilitatis nomine dimisit intra quinquennium non parientem. ingrati actio est.

- 1 PORCI LATRONIS. Si cum liberis torta esset, indicasset. 'Escende', inquit, 'occide tyrannum; nisi occideris, indicabo'. Subito iniecta manu satelles, quid moraris? inquit; iam exposita tormenta sunt. Bene est, inquit mulier, ad stuprum <non> uocor.

1 M. om. A || eum Ta || 2 agrippam et quod in medium O, corr. I. Lipsius || uerba fuit qui diceret deleui. cf. u. 2 || 4 habetis Ta || 5 respondis (responde Tb) diis ea marce Ta respondi eam arce B diis eam arce A; corr. O. Ribbeck || uterq; AT ut'qi B || 8 digitum O, corr. I. Lipsius || 9 indignus Ba || quin Ta || 10 sum C || 11 quam si O || si om. O || 14 tyrannu C || 16 demisit C || 17 quinenium C || 17. 18 parient est ingrati .;. actio est C pariens est ingrati . actio est Ta parientem . agit illa ingrati . actio est Tb || 18 est et

incasset C esset et in case T, corr. Burs. || 20 descendit Ta escende inquit A || 21 occideres C || subo C sub T, corr. Burs. || 22 moriaris C || 23 non om. CTa

Instabat cottidie uiro uxor, exigebat tyrannicidium:
 'tempus est; escende; si nihil aliud, ut liberos ha-
 beas: nisi tyrannicidae paritura non sum. miraris
 si eo tempore <parere non potui, quo tyrannus tor-
 6 quere> matronam potuit? escende, occide tyran-
 num; comes sequerer, nisi me inutilem dimisisset
 tyrannus. escende: ego iam feci tyrannicidium
 meum'. Eas nuptias tyrannicidium diduxit, quas
 non diduxit tyrannus. CESTI PII. Subito infelicis 2
 10 nuptias tyrannus oppressit. Trahebantur matronae,
 rapiebantur uirgines; nihil tutum erat; nulli feli-
 ciores tunc uidebantur quam qui liberos non habe-
 bant. quaedam itaque elisere conceptos, quaedam
 fecunditatem suam moratae sunt. Quod ad hanc
 15 pertinet, agisne Fortunae gratias, quod illo tem-
 pore nihil peperit? Tyrannus suspicatus est nescio
 quid istum de tyrannicidio cogitare, siue isti aliquid
 excidit, siue magna consilia non bene uoltus textit.
 utique de uxoris garrulitate queri non potes, cum
 20 scias quemadmodum taceat. Misit satellites: 'at-
 trahite', inquit, 'uxorem et', adiecit, 'si quos filios
 habet'. Veniunt in domum crudelissimi carnifices 3
 in quorum uultibus tormenta erant: iactatur misera
 inter satellitum manus et toto itinere non ducitur,
 25 sed trahitur. Hanc aliquis <etiam> si torta non sit

1 stabat O || exiebat B || 2 et C || descende T || ut om. C ||
 3 in tyrannicide (tyrannicida T) O, corr. *Heruag.* || mirari
 O || 4. 5 uerba parere . . . torquere add. *Burs.* || 5 atrona
 C matrona potuit dicere T || ascende T tescende O || tyran-
 nium C || 6 dimississe C || 8 nr̃ A || ea C || dixit C^uTa || 10 tre-
 bantur O terrebantur Ta || matrona C || 11 et p̃bantur O et
 p̃mebantur Ta || nullae ETb || 12 quae ETb || liberet Ta || 14 fa-
 cunditatem A || 15 ac sine O, corr. *H. Müller* agit sane *Schult.* ||
 temporē B || 16 suspiratus C || nescit C || 17 qui *Burs.* || 18 siue
 non magna Tb || beni uolis O, corr. E || * exigunt C exhibuit T
 tegit E || 19 carrulitatem C || 20 misit itaque s. T || 20. 21 at-
 tracte quid C ad tractate inquit T, corr. *Burs.* || 21 uxorem
 a et C || 22 Venient B uenient A || 23 lactatur B || 25 hant
 A || aliquis si O, corr. *Schult.* || tota A

mirabitur non peperisse, cum cogitauerit iste de tyrannicidio? audacter iam consilium indicamus; iam enim, puto, licet. Nupsit isti propter liberos, sed infelices nuptias cito tyrannus oppressit; hoc publicum diuortium fuit. Rapitur in arcem mulier, 5 inter satellitum manus uexatur atque distrahitur. hanc aliquis, etiamsi non torqueatur, non parere miretur? Exposita in eculeum saepius ad absentem uirum respexit quam ad praesentem tyrannum. Quam multas matres audiui illo tempore: quidnam uolui 10 4 quae peperit? ARELLI FVSCI. Explicantur crudelitatis aduersus infelicem feminam adparatus et illa instrumenta uirorum quoque <animos> ipso uisu frangentia ad excutiendam muliebris pectoris conscientiam proponuntur; instat ante denuntiationibus 15 quam tormentis tyrannus et minando torquet: tacet. uidet intentum tyranni uultum, uidet oculos minaces: [et] tacet. plus tibi praestare non potuit si de te liberos sustulisset. flagellis caeduntur artus, uerberibus corpus abrumpitur exprimunturque ipsis uita- 20 libus <cruo>res: tacet. an sit tibi ista datura liberos nescio; tyrannicidium dedit. Ita tu, mulier, non uis parere? delicata es, cruciatus puerperi times. Fremebat indignatione captae ciuitatis maritus et consilio suo et uxoris adiutorio || fortior: quomodo 25

1 cum dicitur T || cogitur isti O, corr. Schult; nomen rhetoris alicuius intercidisse susp. Burs. || 5 diuortium C || rapit' martem C || 6 sateillitum B || 7 etiam aliquis si O || perere A || 8 expositam in CTa inpositam E || ad om. T || 9 respexit quam ad praesentem uirum respexit. quam ad praesentem tyrannum C || ad om. T || 10 quidam CTa || 11 explicatur E || 12 et alia T || 13 uiros T || animos add. E || ipsosuisus C, corr. TE || 14 fragentia C || multiebris C || 15 instante C instat tam T, corr. Burs. || 16 tyrannum A || mirando O || 17 uultum bis A || 18 et deleui || sibi CTa || fide te A || 19 aptus C || 20 * exp'miturque O || 20. 21 * uitalibus et restat an C uitalibus . licet res

† an T Nescio, resp. an E; tacet Schult. || 22 tyrannicidam E || ita sit B ita fit AT, corr. Haase || 23 puerpere T || 25 tuo C

occidam tyrannum? quae pars accedenti maxime
uacat? ubi custodiae cessant? ubi natura loci mi-
nore munimento uirtutem non summouet? Sic uir
et uxor noctes exercebant: miraris si transiit quin-
5 quennium inter uxorem tortam, occupatum uirum?
Saeuiebat etiamnunc tyrannus; torquebantur in con-
spectu maritorum uxores; paenitebat matres fecundi-
tatis suae. HISPONIS ROMANI. In quid desiderabas 5
liberos? ut sint quibus relinquas patrimonium? in-
10 grate, ita tu hac salua heredem non habes? Nullum
tormenti genus omisit; omnia membra laniata, <in>
omnes partes conuolsa sunt, scissum corpus flagellis,
<igne> exustum, conuulsum tormentis. ignoscetis
puto mulierculae si dixero: fessa est. HISPANI
15 CORNELI. Cunctabatur ille nec ullis adhortationibus
in tyrannicidium poterat impelli. prorsus cum uxo-
rem uidisses, posses timenti ignoscere. Adsidue tor-
menta uariantur; accenduntur extincti ignes; tortor
uocatur, sub quo mariti uxores prodiderant. pacisci
20 me tecum puta: ut taceam, donas quinquennium?
Quid gloriaris, tamquam non facilius sit occidere
tyrannum quam sustinere? Duplici beneficio uxoris
suae obligatus <est>: et quod non est occisus et
quod occidit. Fastidit sterilem qui fecit. IYNI GAL- 6
25 LIONIS. Instabat tyrannus: torque: illa pars etiam
potest; subice ignes: in illa parte iam exaruit cruor;

1 accidenti T || 4. nte C mentem T, noctes *Burs.* || 5 tor-
tam et T || 6 etiamnon A || torquebatur C || 7 uxoresm B || 10
hanc CTa || herem C || hañ B || 11 omni sit C || membra om.
B || in *add. O. Ribbeck* || imnes B uimnes A || 12 conuolsae C
uulsae Ta, *corr. O. Ribbeck* || scessum A || 13 igne *add. E* || non
uulsum C || 14 fassa CTa || Hispanis O || 15 concita batur T ||
illnec nullis B illi nec nullis A || adorationibus A || 16 in om. A ||
pelli Ta || prosus Ba || 17 posse C || 18 uariantur. acceduntur C ||
et extincti Ta extincto A || 19 meriti A || uxorem CTa || 20 putauit

^a
C putabit T, *corr. Schult.* || 21 sit ostendere Ta || 22 duiplici
B || 23 et obligatur et cur non T obligatus et cur non C, *corr.*
Schult. || 25 illa pars illā Ba || 26 subici in ignes T

seca, uerbera, oculos lancina, fac iam ne uiro placeat matrix. PAPIRI FABIANI. Describam nunc ego cruciatus et miseram corporis patientiam inter tyrannica tormenta saeuientia: extincti sanguine refuebantur ignes; <in> hoc desinebatur torqueri aliquando, ut saepius posset. Exquisita uerbera, laminae, eculeus, quidquid antiqua saeuitia inuenerat, quidquid et noua adiecerat — || quid amplius dicam? <et> tyrannus torquebat et cum de tyrannicidio quaereret. O nos felices! quod nullis hausta puerperis fuit, tacuit. tunc silentio tyrannicidium fecit, certe tyrannicidam. Conuolsis laceratisque membris nec adhuc sufficientibus non dimissa est ex arce, 7 sed proiecta. Quid est quare uxorem dimiseris? numquid premit censum onerosa sumptibus et ut 15 seculi mos est, in deterius luxu fluente muliebris ambitio certamine mutuo usque in publica damna priuatis insanit? numquid gemmas et ex alieno litore petitos lapillos et aurum uestemque nihil in matrona tecturam concupiuit? si talis esset, facile 20 illam corrupisset tyrannus. Expecta, potest parere; non respondet ad propositum nec ad certam diem fecunditas; sui iuris rerum natura est nec ad leges humanas componitur: modo properat et uota praecurrit, modo lenta est et demoratur. expecta; 25 pariet. Quid dicis: 'non potest fieri'? quare? quod

1 sicca uerbera ? || lancina faciem T || 2 meretrix Ta || Pabiani C || 3. 4 tyrannicorum tormentorum saeuitiam *Schult.* || 5 in *add.* Tmg *Schult.* || definibatur C || 6 posse Ta || exposita ? || 6. 7 iam nec uleum C iam eculeū T, *corr.* E || 9 et *add.* E || 10 austa C acta Ta aucta Tb || puerperis C puerperii Ta || 11 acuit hanc O, *corr.* N. Faber || tyrannicidium silentio T || 12 tyrannidam C || 14 quidem A || 15 premit cens C p̄mittet T || onerosam T || 16 in ETb et CTa, ad *Burs.* || fluentem CTa || 17 ambiete CTa || inque CTa usque in ETb || 18 priuatus T || 20 matronā B matrone T || tectura T || non concupiuit Ta concupit B || 22 respondes C || certum O, *corr.* E || 24 p̄ptad A p̄tad B || modo O, et *Vahlen*

- torta est. Imputat tibi quod publica est; imputat tibi quod torta est; imputat tibi quod sterilis est. IVLII BASSI. Aiebat tyrannus: ure, caede uentrem. ARGENTARI. Caede uentrem ne tyrannicidas pariat.
- 5 TRIARI. Non ex formula natura respondet nec ad 8 praescriptum casus obsequitur; semper expectari fortuna mauult quam regi. aliubi offenditur inprouisa segetum maturitas, aliubi seram magno fenore moram redemit. licet lex dies finiat, natura non re-
- 10 cipit. [Quid faciam? non agam gratias quod <non> indicauit uxor? timeo ne uobis ingrati iam <teneri uidear>]. Aiebat tyrannus: indica; nulla tua culpa est: <tacet>. caeditur: tacet; uritur: tacet. utrum putas mirandum esse, tuum tyrannicidium
- 15 an huius silentium? Expectasse aliqua per longum tempus maritum dicitur: quanta laus est seruasse, cum expectasse tanta sit? alia desiderio uiri attonita || in ardentem rogum se misisse: haec non cum uiro arsisset, quae pro uiro arsit? alia pro incolu-
- 20 mitate mariti uicaria morte occidit: creditisne hanc in tormentis oppressam? mortem amplius pro uiro praestitisset, si quid amplius exegisset tyrannus. MAR- 9
CELLI. Si tamen quid peccasset in partu, ignosci

1 publica T || 2 prius tibi om. C || imputa C || sterilis B || 4 tyrannicidasi (—diasi A m. pr.) paria C || 7 et aliubi T || ostenditur . . . maturitate Schult. || 8 ab aliube C || fonere C || 9 non recepit A n̄c recipiat B || 10 non om. O || 11 indicauerit T || uxori meo C uxori mee T, corr. Vahlen, qui haec post p. 208, 15 collocanda esse uidit. || ne uotis in gratiam O, corr. Vahlen, qui suppleuit: agam gratias? liberorum expers manebo. || 12 indicat C || 13 tacet add. O. Ribbeck || tacet' it' (tacet' itur A) taceturū C tacetur igitur utrum T, corr. Schult. || 14 mirantur CTa || 16 expectasset O || 17 desiderium O, corr. Tmg || uiria C uiriū Ta, corr. Tmg || attonitam O || 18 arsisse C || 19 quae om. T || 20 uicaria C || decedit O, corr. W. Müller || creditisne C credo T, creditisne Burs. Madvig || 21 distinxit N. Madvig || morte uolgo || praestitisse T || 22 anplius C || elegisset O, corr. Burs. Madvig || malcelli C || 23 Si tamen T Qui tamen qui C, corr. Burs. || petasset A

ei posset; nupserat enim isti occupato. Crudelior
 es etiam illo quem occidisti tyranno: ille torsit,
 set dimisit ad uirum. ALBVCI SILI. Vicerat saeu-
 tiam patientia; deerat iam sanguis, supererat fides.
 aliquando proiecta est; deserebatur distortis mani- 5
 bus, emotis articulis; nondum in sua membra artus
 redierant. talem uxorem tortor dimisit ad partum.
 Ingratus uocabatur quod in praemio nullam uxoris
 fecerat mentionem. 'Res tuas tibi habe'. inicere
 debuit manum et ipsum inter res suas trahere; 10
 nihil amplius patri debes quam uxori. Mihi crede,
 maius fuit tyrannicidium pati quam facere.

10 Pars altera. ARGENTARI. 'Ego tamen torta sum'.
 merito obiceres nisi uindicassem. FVLVI SPARSI.
 Vobiscum, iudices, loquor 15

<DIVISIO . . quaestionem in hac>controuersia
 hanc reum facere primam, si materia patitur: 'Non ac-
 cepi quidem set reddidi'; aut 'accepi quidem, sed
 non potui reddere', aut isto nouissime confugere: 'non
 quisquis non reddidit beneficium ingrati tenetur. ani- 20
 mus aestimandus est non reddentis'. POLLIO ASINIVS
 aiebat numquam temptandas <has> esse quaestiones
 <nisi> prima manifesto obtineri posset qua negamus
 nos beneficium accepisse; perit tota causa, nisi in
 hoc uicit. apparet enim ingratum esse qui ne fa- 25

2 torsisset C torsit et T, *corr. Burs.* || 3 uiceras euicia
 C || 4 superat C superabat T, *corr. cod. Augustodunensis* || 5
 deferebatur T || 7 redieritis erant C || 9 abe C habe et
 T || 10 et ipsum et C || ras suas A || 14 nisi te TbE || uen-
 dicassem C || 16 haec O || 17 eum A *m. pr.* || primum O, *corr.*
Schult. || accipi CTa || *lacunam significauit in qua interciderunt:*
 <beneficium>. Noui declamatores subtiliore uti solent diui-
 sione, aut 'Accepi'. || 18 et reddidi O, *corr. Haase, Burs.* ||
 aut om. T || 19 ista T || non fugere C non fagere T, *corr.*
Burs. an istam n. facere ? || 19. 20 nā quisquis T || 20 bene-
 fici Ta || ingratus T || 22 has *add. Schult.* || temptandam esse
 quaestionem primam, nisi N. *Madvig* || 23 nisi *add. Tb* || pri-
 mam O, *corr. Burs.* || optinere O, *corr. Schult.* || 24 periit ? ||
 inse in C || 25 ingratum sequi (se cui T) O

tetur quidem se accepisse beneficium. GALLIO noster 11
 putat, quotiens possit, hoc aufe^{re}rendum aduersario;
 quotiens non possit, concutiendum; quotiens ne
 hoc quidem possit, ita transeundum quasi donemus
 5 et possimus quidem facere controuersiam, sed no-
 limus. Idem ATTICO VIPSANIO Apollodori discipulo
 placuit. Hoc ille amplius: quotiens non poterimus,
 aiebat, an beneficium acceperimus controuersiam
 facere, de modo faciamus: non esse tam magnum
 10 quam ille dicat, sicut in criminibus facimus, quo-
 tiens negare non possumus: esse quidem crimen
 illud fatemur, sed leuiore poena dignum quam ac-
 cusator arguat. LATRO in hac controuersia non 12
 dubitabat facere primam quaestionem, an beneficium
 15 dederit. Hoc in haec diuisit: etiamsi scisti [de ty-
 rannicidio uiri] nec indicasti, non est beneficium
 scelus non facere; deinde ne scisti quidem; non
 enim tibi indicaui nec tam magnum consilium, uiri-
 libus quoque animis graue, commisi muliebri gar-
 20 rulitati, quae id solum potest tacere quod nescit.
 Etiamsi dedit beneficium, an receperit. Occidi ty-
 rannum, libertatem tibi reddidi, ultionem plenissi-
 mam persecutus sum, nefarium hostem illic occidi
 ubi torserat. Dices me reipublicae causa fecisse:
 25 et tu reipublicae causa tacuisti. . . . Tutus sit
 quod lege fecerit. Deinde ultima aequitatis tracta-

2 offerendum A ufferendum Ba || 3 * concupiendum C con-
 cupiscendum T, corr. ego, W. Müller, N. Madvig || 4 posita
 transeundum C || 6 Attiqoo B || Vipsania pollodori O || 7
 non] ne A || * potuerimus O || 9 di modo C hoc modo T, corr.
 W. Müller id m. Burs. || 10 dicat om. B || facinus Burs. || 11 ne
 agere CTa || possimus O || 12 illū CTa || leuire A || qui accusa-
 tur C || 13 latroni hac A || 14 dubitat A || 15 etiam sciti C || de
 beneficio CTa de tyrannicidio ETb, del. Madvig || 17 scitis B
 scistis A || 18 indicam C || nec cum C nec meum T || uilibus
 Ta uiribus C || 19 cartulitati qui C || 21 <alteram:> etiamsi W.
 Müller || etiam T || an acceperit T || occidit O || tyranni Ta ||
 22 ibi C || reddit O, corr. Burs. || 23 fenfarium A fensarium B ||
 illi C || 24 fecisset et A || 25 inre (in A) reip. C || <Alteram quae-
 stionem fecit: an ob id> tutus sit Burs. || 26 quod longe CTa

13 tio: an quod fecit facere debuerit. Hoc diuisit in
 duo: an iam certam sterilitatem uxoris tam bonae
 ferre debuerit; an ne sterilis quidem pro certo sit.
 Noui declamatores post Moschum Apollodoreum, qui
 reus ueneficii fuit et a Pollione Asinio defensus, 5
 damnatus Massiliae docuit, et hanc quaestionem in
 hac controuersia fecerunt: an inter uiros et uxores
 data beneficia ingrati lege teneantur. Non est bene-
 ficium sed officium, || facere quod debeas: sic filius
 patri se dicat beneficium dare. Hanc quaestionem 10
 <fecit> et GALLIO noster. BLANDVS in ultima parte
 controuersiae, qua de republica disputatur, quaestio-
 nem fecit, an quinquennium numerari debeat ex-
 cepta tyrannide. Illud tempus non debet inputari
 quasi sterili, quo matres etiam editos partus abo- 15
 minatae sunt: illud tempus imputetur feminis quo
 reipublicae pariunt, non tempus quo tyranno. Huic
 subiecit, an etiamsi aliis inputari tempus tyranni-
 14 dis solet, huic non debeat. LATRO ex suo more
 has non quaestiones putabat, sed membra illius ul- 20
 timae partis ex aequitatis quaestione pendentis. An
 <ne> sterilis quidem, altius repetiit: non quaecunque
 quinquennio non peperit, sterilis est. quid enim? si
 uir alicuius afuerit toto paene quinquennio, pere-
 grinationi uiri imputabitur. quid si uir aegrota- 25

1 diuis in C || 2 an etiam Tb || sterilitatem A || bene
 C || 3 steriles C || certas sit C || 4 declamatoris A || pos mos-cum
 BTv post nos cum A, corr. Teuffel ap. Pauly. Encycl. I 2
 p. 1862, Haase, Bücheler || apollodorum C appollodoro Tv || 5
 beneficii O || defessus C || 7 hanc controuersiam O, corr. Schult. ||
 it BVa || 9 si O, sic Burs. || 11 fecit om. O || 13 expecta C
 expectata T || 14 deberi C debere T, corr. Burs. || 15 quasi
 stes B (fuit ster), om. A || 16 imputatur O, corr. Schult. || fe-
 minis in republica O, corr. Burs. || 17 parcunt C quam par-
 cunt Ta quando pariunt Tb || * non plus O, non amplius
 Schult. nou illud Burs. || quo om. T || 18 alis C || 19. 20 moreas
 C || 21 partes C || 22 ne add. Schult., Madvig || repetit a ñ C re-
 petit an non T, corr. Burs. || 24 peregrinatio peregrinatione
 C peregrinatione T, corr. Burs. || 25 uirum putabitur C uerum
 putabitur Ta uiro imputabitur Tb, corr. Burs. || quid si Tmg

uerit? si hic maritus a tyranno tortus inutilis in concubitu suae uxoris iacuisset, imputaret illi quinquennium? Quaeris quare non peperit? tyrannis erat; nemo non cum parentibus suis querebatur quod
 5 natus esset. hic quod torta est, hic quod maritus occupatus tyrannicidio non uacauit in uxoris uoluptatis. BVTEO, aridus quidem declamator, sed
 15 prudens diuisor controuersiarum, contra Latronem sentiebat, Blando accedebat. aliud enim esse aiebat:
 10 'quae intra quinquennium non peperit, non utique sterilis est'; aliud: 'quae intra quinquennium non peperit, non statim dimitti potest sterilitatis nomine'. hic quaeri de condicione iuris, illic de spe fecunditatis. Sed Blandum quoque arguebat; aiebat non
 15 sic fuisse quaerendum: an tyrannidis tempus excipi deberet? deinde, [an] etiamsi non || in aliis, an in hac
 † gradus esset? ipse sic in hac parte quaestionem diuidebat: an quaecumque quinquennio non peperit, tamquam sterilis dimitti possit. <Possit> ac-
 20 cidere quod Atheniensibus bello accidit, ut liberi
 et coniuges in aliquo tutiore loco deponantur: imputabitur hoc tempus feminis, quo uiros non destituunt sed non habent? <quid> si tyrannus [non] uetuis-
 set istam parere intra quinquennium? Et cum hoc ue-
 25 hementer impleuisset et probasset non omnes posse dimitti, si quinquennio non peperissent, tunc illo

1 <quid> si Tb || a uiro tortus O, *corr. Burs.*; a uiro mortuus et *Schult.* || 2 imputarit fuit C imputaturus fuit T, *corr. Burs.* imputari potuit *Haase* || * quinquennio O || 3 tyrannus O, *corr. W. Müller* || 5 maritus B || 6 uocabit C || uoluptates T || butio O || 8 pden C || diuinior C diuisior Ta || 9 esse *om.* T || iubeat A || 10 qui O || potnit O, peperit *Burs.* || 11 alius B || quae *om.* C || 13 Hinc O || querit BT || 14 enim O, non *Gron.* || 15 tuisse C || tyrannicidis O || 16 debes CTa debet Tb || in aliis B malis A || 16. 17 in (int T) has gradus est sed O, an hac <quinquennium excepta tyrannide nume>randum esset || 17 in *om.* C || hanc partem O, *corr. Schult.* || 19 possit *om.* C || 20 ut] et C || 21 tutiores Ba || 22 quod O || destitunt C || 23 quid *addidi* || sic T || non *del. O. Ribbeck* || 24 quin inter O, quin interemisset Tb intra quinquennium O. *Ribbeck* || 26 reperisset C || illos C

transiit: an haec posset; et hic etiam nunc non hoc quaerebat, an deberet dimitti, sed an posset. et hoc contra Latronem dicebat: quomodo istam quaestionem putas in aequitatis tractationem cadere, cum quid liceat quaeratur, non quid oporteat? hoc enim, 5 an haec possit, per illa impleo: non potest, quia <in> tyrannide non <con>ceperat. aliquod tempus immune a legibus miseriae faciunt. Non dico quia torta est, hoc adhuc praetereo et aequitatis tractationi reseruo. set <non pe>perit, quia tu maximae 10 rei cogitatione occupatus nihil de liberis cogitasti.

17 PASSIENVS, uir eloquentissimus et temporis sui primus orator, hanc subtilitatem actionis non probabat: Latroni se adsentiri dicebat ideo, quia ista omnia semper tractanda per se essent, si haec mulier iniusti 15 repudi ageret; nunc ingrati agit: ita non quaeritur an legitime, sed an ingrate dimissa sit; itaque in aequitatis tractationem cadunt etiam quae iuris sunt. Nam cum quaeratur, an non oportuerit hanc dimitti etiamsi licuit, || apparet, quam utique non oportuerit, 20 si ne licuit quidem. ALBVCIVS itaque decentissime fecit — solebat enim fere in aliquas figuras declamationem describere — et prius egit iniusti repudii, deinde ingrati: † inquit putat emet an ullum bene-

1 at haec O || 2 querebant AaB || possit O || 3 Latronem aiebat T || 4 tum CTa || 5 nū quid Ta || hic O, hoc Burs. || 6 illā T || 6. 7 posset qui tyrannide (—dē T) non ceperat O, corr. Burs. || 7 aliquid C || 9 est et huc (etuc A) adhuc propter hoc et equitatis tractatione C est et hoc adhuc propter aequitatis tractationem T, corr. Haase, N. Madvig || 10 reseruos C || Set perit quia torta est quia O, corr. Schult. || tuo iaxima B tu maxima AT || 11 occupas C || 12 pascienus O || 13 actionis] Buteonis W. Müller || 14 in latrone sed O, corr. Burs., W. Müller || * ideo questiones pertractande per se O || 15 iusti CTa || 16 ageretur Ta || non T || ingracia AaB || ita fort. del., at hic Schult. || 17 dimisa B || 18 tractatione O || tandunt B condunt A || 19 q;ratura non C q;ratur an T || potuerant hanc C potuerat haec T, corr. Schult. || 21 fitaq; V fitac Ta figuras Tb || 23 repudit C || 24 in quibus putat esse an TV

ficium a quo tamquam inique dimissa. Hinc omnes quaestiones ad sterilitatem et aestimationem quinquenni pertinentis libere tractauit, deinde transiit in ingrati accusationem.

- 5 CESTIVS <simplicem> pro uiro introduxit colorem: 18
quo tempore uxor torta est nihil adhuc de tyrannicidio cogitabam; postea cogitavi et haec ipsa <mihi> causa cogitandi fuit uxoris ultio. Vtrumque secutus est, ut illa marito silentium imputare non posset, <et>
10 ut maritus imputare illi tyrannicidium posset. LATRO dixit se iam tunc de tyrannicidio cogitasse, sed uxori non indicasse. FABIANVS philosophus colorem magis bono uiro conuenientem introduxit, <quam> oratori callido. Dixit enim et cogitasse <se> tyrannicidium et uxori indicasse et illam tum quidem fecisse quod probam feminam facere oportuit, nunc peccare quod putet beneficium esse recte facere. Hic color illi et in illa parte profuit: si beneficium putas te dedisse quod tyrannicidium non prodidisti,
15 ego prior dedi qui tibi tyrannicidium credidi. Repudium † ex tuo quouis liberorum cupiditate, quo semper uti tamquam maritus debuisset, postea magis tamquam tyrannicida. L. VINICIVS, VINICI frater, 19
Fabiani colorem ualde probabat et aiebat onerari

1 hic uolgo || 2 questiones transi ad duodecimum quaternionem T, in quo u. 2 ad ... 16 fecisse om. Ta add. Tb || sterilitatem A || 3 continentes Tb V || 4 in om. C || actionem Tb || 5 simplicem addidi || pro iure Tb || 6 eo tempore C || torta om. B || 8 cogitante (tē Tb) et haec ipsam causam (ipā cā Tb) O, corr. E || uitio C || exsecutus? || 9 illam C || insolentiam O, corr. Gron. || imputaret C || et addidi || 10 ita maritus Tb || imputaret C || 11 si iam C ita Tb, corr. Burs. || 12 ut uxori Tb || indicassem O, corr. Burs. || 13 quam om. O || 14 oratorē (re Tb) O, moratori Schult. || et om. Tb || se add. Burs. || 15 uxor C || tunc Tb || 18 profuisse si O, corr. Burs. || 19 putate Ta || dedisse et O || prodidisti B || 20. 21 repudium excusauit Gron. r. esse tamquam ius Haase || 21 cupiditatem O || quos C || 22 cupere Burs. || tamquam eius O, corr. O. Iahn; an t. ciuis? || 23 tyrannicidia C || Vinci fater A Vinici ficem B

uxorem uno modo posse, si nihil umquam secretum ab illa maritus habuisset. Si dixerit, inquit, post tormenta se de || tyrannicidio cogitasse, tum tyrannicidium uxori debemus. melius de uiro meruit si torta tyrannicidam fecit, quam si tacuit; set ap- 5 paret ei aliquid de tyrannicidio cogitatum, de quo tyrannus usque eo suspicatus est ut torqueret. <Si> dixerit cogitasse quidem se de tyrannicidio ante tormenta, sed uxori non indicasse, augebit uxoris beneficium. liberius enim potuit tyrannicidium indicare 10 quod illi commissum non erat; potuit enim uxor etiam non indicante marito tam magni consili molitionem deprehendere. At si hunc colorem Fabiani sequor, multa efficiam. si olim de tyrannicidio cogitavi, honestior sum uetus tyrannicida et 15 non priuatis, sed <publicis> malis ad ultionem impulsus. si cum cogitarem non celavi uxorem, facilius persuadebo malum me hodie maritum non esse cui semper tam deditus fui. ad ultimum hoc consequar quod, si quod audierat tacuit, non bene- 20 ficiū est sed fides. Hic est L. Vinicius, quo nemo ciuis Romanus in agendis causis praesentius habuit ingenium: <quid>quid longa cogitatio illi praestatura erat, prima intentio animi dabat; ex tempore causas agebat, sed non desiderabat hanc commen- 25 dationem, ut ex tempore agere uideretur. De hoc eleganter dixit diuus Augustus: L. Vinicius inge-

1 posset CTa || nihil uacū (uacuū T) decretum O || 3 sed et A se Ta sed Tb || 4 debebimus W. Müller || debemus melius deberi meruit C melius deberi meruit T, corr. Burs. || 5 tacuisset O, corr. Haase || 6 et O, ei O. Iahn || tyrannicidi C || 7 Si add. Schult. || 9 uxori C || 10 potuitit A potuit in B, potuit ita Schult. || 12 indicantē C || 14 multa officiae olim C || 15 cogitavit C || 16 publicis om. C || 18 cū O || debitus CTa || fuit C || hoc] huius A || 20 non de C || 21 q; nemo C || 22 causas C || 23 quid C quo Ta quod Tb, corr. E || praestatur erat C prestiterat T, corr. E || 27 .i. ATb .i. BTa

nium in numerato habet. HISPO ROMANIVS maligne et accusatorie, 'nihil', inquit, 'ego isti narraueram; ista, ut erat necesse, aliquid ex uultu, aliquid ex nocturnis uigiliis suspicata est: unde emanauerit
 5 sermo, scietis. uidetis quo ueniat tyrannus: non <ad> amicum meum, non <ad> seruum, sed ad istam, quae nihil negoti habuisset, si tacuisset. Tua etiam causa tacuisti: sciebas te perituram, si confessa esses || tyrannicidium'. HYBREAS dixit: ἀνάξαις οὖν
 10 ἐπὶ τὴν ἄκραν ἐπιὼν καὶ εἰ ἐπιθυμεῖς νῦν λαβὲ τὸ ξίφος.

<CONTROVERSIA XIII.>

Quidam luxuriante filio luxuriari coepit. filius accusat patrem dementiae.

15 PORCI LATRONIS. Vtriusque tamen conparetur 1 luxuria. tu consumis patrimonium patris tui, ego accusatoris mei. Nauiga, milita, peregrinare, quaere adulescens, senex utere. Accusator meus diuersos et inter se contrarios adfectus habet: cupit reum
 20 damnari, crimen absolui. CESTI PII. Potest nobis conuenire; similes sumus. Puta te patrem: dic quid me uelis facere: si tum bona fide frugi es, et hoc imitor. Te ego imitor, an tu me? rogo uos, uter prior coepit? 'Luxuriaris', inquit. Patrimonium con-

1 romanus T || 2 accusatore C || 3 ex sumta Ba ex sumptu ABbT; an ex suspiritu? || 4 em̄dauerit CTa || 5 scientis O, sentietis O. Ribbeck || uenia C || 6 ad bis om. C || addistam A || 7 Tu C || enim O, etiam Schult. || 8 habuisti Ta || cibas C || 9 essem C || Graeca emendare conatus est Burs. ||

ἀνατταῖς ATV ἀνατταῖς B || οὐν C || 10 ἐπὶ τὴν ἀκραμετῶν O || εὐτοῦμαι C εὐτοῦμαι TV || ἀὰβε O || 11 ξίφος O || 13 luxuria C luxuriare T || 15 iam? || conpararetur O || 17 quare CTa || 18 utere senex T || 19 adfectur A || 21 patre A || 22 me om. A || tam O, corr. Haase, iam Schult. || fruges et C || 23 uos sup (sup B) prios coepit C uos uos · ego prior cepi tu posterior T, corr. Burs.

putemus. 'Sed tu senex es', inquit. hoc dicis: luxuria
 2 tua serius coepit, citius desinet. ARELLI FVSCI pa-
 tris. 'Sed tu', inquit, 'senex es'. Vnde scis te non
 futurum luxuriosum senem? Omnia a te uitia: quod
 unguento coma madet, tuum est; quod laxior usque 5
 in pedes demittitur toga, tuum est. Quid est quod
 aliud a te senes discant? Quid porro? domus nostra
 luxuriosos duos non capit? indulgentius te abdicare
 non potui. Ecquid mihi licet seniles annos meliore
 uita reficere? hoc nouissimum meum meritum est 10
 et quod tibi maxime imputo: pro te etiam luxu-
 riosus factus sum. FABIANI. Noli pecuniam con-
 cupiscere. quid tibi dicam? haec est quae auget
 discordiam, urbes et terrarum orbem <in> bellum
 agit, humanum || genus cognatum natura in frau- 15
 des et scelera et mutuum odium instigat, haec est
 quae senes corrumpit. Quidam summum bonum
 dixerunt uoluptatem et omnia ad corpus retulerunt.
 nihil est mihi opus praecipientibus: habeo exem-
 plum, proposui quidquid tu feceris facere; nauigabo 20
 <si> nauigaris, militabo si militaris: dic hodie quid
 putes melius. sed illud excipio: non obicies quod
 elegeris. BLANDI. Obicit luxuriam; poteram ei hoc
 dicere: adulescens, frugaliter uixi quamdiu patrem

1 dixit O, corr. E || 2 cuius B || 3 scit C || 4 a om. B || 5
 cūam B || madet om. T, in quo et post coma erasum est || 6
 pede C || dimittitur O || tota C tunica T, corr. Burs. || 7 dicunt
 C discunt T, senex discam W. Müller || 8 luxuriosus B || ab-
 dicari A || 9 potuit . hec (haec B) quid O || 11 sed quod O,
 corr. Schult. || * proximo C proxime T, pro maximo i. propter te
 W. Müller || 13 quid sit tibi Schult. || est atq; C || 14 urbis
 Haase || orbis C orbes T || in om. C || 15 nature O || fraudis
 ē et C || 16 sceleremutumedū C scelera mutua T, corr.
 Burs. || 18 uoluptatū A || retulerunt uoluptatē et om̄a nihil.
 B || 19 ago C om. T, habeo E || 20 me facere T || 21 si om.
 C || nauigares BT nauigabis A || militares AbBT || 22 scipio
 O, corr. N. Faber || quid O, corr. Haase si quid W. Müller || 23
 poperam et ATa pperā et B propriam et Tb, corr. W. Müller ||
 24 dicit T || fragaliter C || dixi A || frugi patrem T

habui. Ante me desisti, ante me coeperas. BLANDI. 3
 'Senex luxuriaris'. respondeo tibi: adulescens enim
 nauigauit. 'Ego', inquit, 'iam desii, tu nondum'. non
 miror si prior desisti; prior coeperas. MENTONIS.
 5 Quod gaudium accepisti † uere luxurior. POMPEI
 SILONIS. Si modo emendatus est filius meus — so-
 let enim etiam luxuria dissimulari — suo quisque
 ordine reus sit. Vis me ducere uxorem? si nouer-
 cam haberes, iam abdicatus esses. VIBI GALLI.
 10 Conuiuae certe tui dicunt: bibamus, moriendum est.
 si intellego, hoc nulli magis in domo dicitur quam
 mihi. Ostendi tibi tua uitia quae in te non uide-
 bas. Adliga me, dum te custodias. P. ASPRENATIS.
 Quia nihil proficiebam obiurgando, uolui illi uitam
 15 suam ostendere. IVNI OTHONIS. Malam causam ha-
 berem, si alium accusatorem haberem; malam cau-
 sam haberem, si te filium non haberem.

Pars altera. IVNI GALLIONIS. A laudibus patris 4
 incipiam. Fuit adulescens temperatissimus et lubri-
 20 cum tempus sine infamia transiit; duxit uxorem,
 filium sustulit, ad aetatem perduxit. iam senex
 factus est, nisi quod sibi nondum uidetur; luxuria
 usque eo profecit, ut accusem. Senex || amans, senex
 ebrius, circumdatus sertis et delibutus unguentis et
 25 in praeteritos annos se retro agens et ualidius in

1 desiste O, corr. W. Müller || 2 luxuriareis C || 3 desi A || 4
 minor C || 5 Quid C || uere luxurior om. T || 7 simulari AT simu-
 laris B, corr. Schult. || 8 docere C || noueram A || 10 conuiuae C ||
 cere tui A || uiuamus I. Lipsius || 11 hec nullo O || 12 * lu-
 mina q; in O luxuriam quam in E, plurima Schult. luxuriae
 damna Haase || 13 dum tu C || 14 oiurgando C || 15 Iun A ||
 octonis T || mala C || 16 aliam causam CTa || 17 habere C ||
 18 Gallionis. Aliter a O, G. non aliter quam a Schult. || 19
 huic B huic A hic T, fuit Burs. || temperatissimus T || 20
 infamiam C || 21 senes C || 22 sibi bonum uidet O, corr. I.
 Lipsius || luxuriam O || 23 piecit C se proiecit T, corr. Burs. ||
 amas CTa || 24 circumdatur Ta || delubutus T dilubutus C ||
 25 inter A || ualidus O, corr. I. Lipsius

uoluptatibus quam iuuenis exultans, nonne porten-
tum est? Luxuriosus adulescens peccat; at senex
luxuriosus insanit; aetas exhaurit, uitia lasciuiunt.
PAPIRI FABIANI. Nauem in portu mergis. Alter
solito tempore labitur, alter insolito; alter alieno, 5
alter suo; alter annos sequitur, alter senectuti re-
pugnat. Non est luxuria tua qualem uideri uelis:
non simulas enim ista, sed facis, nec amantem agis,
sed amas, nec potantem adumbras, sed bibis, nec
dedoces bona dissipare, sed dissipas. Nemo, puto, 10
uitia quae odit imitatur. quis imperator ob hoc
ipse de proelio fugit, ut bene pugnaret exercitus?
quis ut ambitum comprimeret, ipse honores merca-
tus est? quis ut seditionem leniret, turbauit rem-
<publicam?> Non coercet uitia qui prouocat. 15

5 LATRO sic diuisit: an ob hoc accusari pater
possit. Hic illam uolgarem quaestionem posuit, quam
solebat fastidire: scilicet minime hoc patri obici so-
lere; luxuriam non magis quam auaritiam, quam
iracundiam. non uitia patris accusari solere, sed 20
morbum. <An> ut possit aliquid praeter demen-
tiam obici patri, luxuria non possit. 'Alioqui filiis',
inquit, 'abdicare permittitis'. Hic de suo consumit.
Etiam si ob hoc accusari pater <potest, an a tali>

1 quasi T || inuenis C || exultas CTa || 2 senex at (ad C)
O, at senex *Burs.* || 3 et hauriet T || uitia lasciuiae iuuentu-
tis? uitia lasciuiae *Schott* || 4 naue C || ergis C || 5 laebitur
aliter C || 6 ad nos C || senectutis C || 7 tua matrem uiderem
(uidere A) uelim non simulassem ista C tua patrem uidere
uelimus non simulas ista T, *corr. Burs.* || 8 magis C imagi-
naris T, agis *Burs.* || 9 potandem C || adimbras A || 10 te dicet
C te decet T, *corr. N. Faber* || putet O, *corr. Grut.* || 11 qui O quia
E, *corr. Grut.* || imittatur AT || imperatur C || 13 quis aut C quid
ut Ta || 15 publicam om. O || non om. C || 16 dimisit C || 17
uocarē C uocalem T, *corr. Schult.* || 18 * se leuif CTa se-
leutius Tb, sed leuiter *Madvig* || hoc om. T || obicis C || 20
patri C || accusare Ta || solebat A || sed ad morbum CTa || 21
an *add. Burs.* || ut] et si T || 23 * permittis O || hic de iure
communi *Gron.* || 24 an si O, etiam si *Schult.* || * pater a filio
(filio T) potest BT pater a filio possit A

filio possit? Hic uitiorum exprobratio. Sic ebrietatem patri obicis ebrius, sic petulantiam iniuriae damnatus. Etiam si ob hoc accusari potest, etiam si a tali filio, an si ad castigandum filium hoc consilio usus est, damnandus sit. Ait enim adulescens: quolibet alio genere debuisti me obiurgare. Quid || si adulterium uelles uindicare committendo? turpe est sic castigare uitia, ut imiteris. Deinde an consilio luxuriatur. non enim concedit hoc filius: 'alio-
 10 qui', inquit, 'quare, si coepisti sic emendare filium, cum emendaueras, non desinis'?

CESTIVS <a> parte patris aiebat simulationem 6 luxuriae significandam magis quam profitendam. Ita, inquit, apparebit illum simulasse, si etiam nunc simulat; si desinit simulare, ostendit, iam sibi nihil opus esse eo consilio, quasi filius emendatus sit; emendatum autem esse non concessit et adsidue dixit nihil magis se quam interuallum hoc luxuriae timere; intermissa uitia uehementius surgere. LATRO
 20 aperte putabat simulationem confitendam. Incipio, inquit, non tantum honestum senem sed prudentem defendere, si quod uitium uideri poterat efficio consilium. Quare potius significet quam dicat frugi

1 ultiorum C ultionum T || si O, sic *Schult.* || 2 patri obicis ob ebrius C patri obicere solet ebrius T || si O, *corr.* *Schult.* || iniuriã C iniuria Ta, iniuriarum? || || 4 si a C || 5 damnandas C || 7 uellet O, *corr.* *Burs.* || ommittendo A commitendo B || turpem est si C || 8 uitia mitteris A || an] a B || 9 luxuriatur T || * aliquit C aut T, alioqui ego, *W. Müller* || 10 q;re BTa || si C || emendauerat C || 11 non om. Ta || 12 Cestius pater BT Cestius pater pater A, *corr.* *Burs.* || 13 significande O || profitendum C profitende T || 14 simulat C || 15. 16 nihil posse (prodesse Tb) ex (ea T1) consilio O, *corr.* *Burs.* || 16 uerba posse ... nihil l. 18 bis scr. O || 17 esse autem T1 || 18 sequi interuallum hoc luxuriaetiam ere (—uere T —erei B) O, *corr.* *N. Madvig* || 19 uita C || suggere C, resurgere *W. Müller* || 20 perte C || 22 scilicet quod *Burs.* || uidere AaB

<se> esse? BLANDVS hac figura declamauit filium et pro abdicatione respondit. CESTIVS aiebat, adolescentis partem diligentius colorandam: facere illum rem non inprobam; nam ita patri non remittere quod a patre ipsi remissum sit. Itaque sic narra- 5 uit, ut suam quoque luxuriam imputaret patri. non seueram fuisse disciplinam, <non> bene institutae domus legem, quae posset adolescentis mores formare et a uitiiis aetatis abducere. 'Quodammodo', inquit, 'ad luxuriam a patre <praemissus sum . . .> 10 unguento canis madentis et commissatorem senem; itaque nulli nimis luxuriosus, sed parum sanus uidebatur. Merito in adolescentibus <non> omnem luxuriam uindicant: cito desinunt. Desii, cum haberem || luxuriae istius exemplum. Quaeritis, quae 15 res mihi remedio fuerit? aetas: illa quae faciebam <iam> putabam me non decere'. Hunc sensum ipse CESTIVS sano genere dixit; Flauum Alfium auditorem suum, qui eandem rem lasciuius dixerat, obiurgauit. FLAVVS hoc modo dixit: cum desidia se 20 eripuisset, paulatim se ad frugalitatem redisse et odio sibi uitium suum factum. 'Hoc fuit', inquit, 'quare desinerem: sentiebam, inquit, me senem fieri'. CESTIVS hoc aiebat dulcius quidem <esse>, sed

1 se *add. Schult.* || Blandius O || hanc C; Blandus hic f. d. in filium et ut pro abdicatione respondit *Schult.* || 2 agebat B || 4 rem *om.* Ta regem C || non ita O, *corr. Schult.* || 5 si C || 6 ut suam *bis scr.* B || 7 seuerum C || non *om.* C || instituta C || 8 moram formaret C || 9 uitis C || abduceret C || 10 a patre praemissus sum E patris O || Ecce *add. Vahlen* || 11 canos *Vahlen* || commessatorem T || madent unguento cani et commessator senex nulli E || saene mitte quae B || 12 minus luxuriosos O, *corr. E* || 13 non *om.* O || 14 desi C *om.* T, *corr. Burs.* || 15 luxuriā Ab || 16 ille B, olim *W. Müller* || 17 imputabam C imputabat T, *corr. W. Müller* || dicere C discere T, *corr. Vahlen* || 19 sum C || eadem C || lasciuius C || 20 flavius BT || * desiderio scripsisse (—et T) O, desidiam descripsisset *Gron.* || 22 uitiosum f. O, *corr. Haase* an odium sibi uitiorum f. ? || inquit *om.* Aa || 23 mo sene C || fieri *om.* T || 24 esse *add. W. Müller, Madvig.*

corripuit extremam sententiam. 'Incredibile est', inquit, 'cum iuuenis sit, sensisse illum se senem fieri, et nolim uideri tam diu luxuriatum donec sentiret sensum defieri'. FVSCVS ARELLIVS dixit: non ac- 9
 8 cusaturus patrem, set me defensurus <sum>, ne aliena luxuria male audiam. consilium luxuriante filio conceptum emendato <est> superuacuum. In narratione hunc colorem habuit: subito furore conlapsam patri mentem. Meretricem <uidi> pendentem
 10 collo senis et parasitorum circumfusus patri gregem, turpes cum riuilibus rixas et ebrietati nocturnae additum diem. Putauit initio et ego consilium esse, non morbum: desii luxuriari; desinet, inquam, si propter me coepit. permanet <in> iuuenalibus
 15 uitiiis et turpius luxuriosus et diutius. Quid faciam? 10
 si suo more emendare patrem uolo, luxuriandum est. SILO POMPEIVS patronum adulescenti dedit; quod non putabat in accusatoris persona LATRO faciendum, ut aliquis per patronum accusaret patrem.
 20 RVFVS VIBIVS <a parte> adulescentis: festiuum senem! in honorem filii sui ebrius fit. In narratione hoc usus est colore: solutum patrem; iam mentem eius labentem laudare coepisse luxuriam;

1 corruptit O, corr. W. Müller || * et unam O, ultimam W. Müller; corrumpi tamen Madvig; sed corruptum ex sua sententia Burs. || in credibilē C || 2 sensissem illum se C sensisse se T || 3 nolui C noluisse T, corr. Burs. || 4 * sensum fieri O senem se f. uolgo || accusaturos A acusatoros B. || 5 set om. C || sum om. C || 6 malaudiano C mea laudatio T, corr. Burs. || luxuriantem T || 7 luxurianti filio utile W. Müller || * filium ñaestum C filiam estū T; an necessarium? nunc est in Burs. || est addidi || 8 conlapsum C || 9 defendentem CTa dependentem Tb, uidi pendentem W. Müller || 10 colo T || circumfuscum (—am Ta) patris regem CTa, corr. Tmg || 11 turpe sit cum O, t. item cum Burs. || 12 addi item B addute A addi istam Ta addictā Tb || consiliom C || 13 desi C desinet T, corr. Burs. || 14 in om. O || 15 dutius B || qui C || 16 et suo CTa, ex suo W. Müller || uelo B || 17 patronus adulescentis C || 19 ut aliter quam per Schult. || 20 Rufus A Rufos Ba || a parte addidi || festiuum C || 21 sit AT || narrationem O || 22 senio solutum Burs. || 23 labantem Tb

dicere eos felicius <agere, qui> || usque sibi amare
 permitterent; necessarium tantum habere, quantum
 acceperant; obiurgare interim, quasi non † commo-
 rarent. 'Rusticum', inquit, 'iuuenem! praematura',
 inquit, 'seueritas non est frugalitas set tristitia: 5
 quid tu senex facies'? Non creditis haec illum
 dixisse, qui uitia etiam <cum> obiurgare uult, luxuria-
 11 tur? ARGENTARIUS hoc colore declamauit: duo
 luxuriantur <una> in domo: alter iuuenis, alter se-
 nex; alter filius, alter pater; uterque aequae licenti 10
 cultu per publicum incedit. alter uobis hoc ait:
 concessis aetati uoluptatibus utor et iuuenali lege
 defungor; bona ego aetate coepi; simul primum
 hoc tirocinium adulescentiae quasi debitum ac so-
 lemne persoluero, reuertar ad bonos mores. id facio 15
 quod pater meus fecit, cum iuuenis esset. negabit?
 qui qualem causam habeat uideritis; faciat etiamsi
 non quod oportet fieri, at quod solet. Alter ait:
 scio me nouum ciuitatis miraculum incedere, luxu-
 riosum senem, sed hoc castigandi genus commo- 20
 uentius uisum; ut emendarem filium, ipse peccare
 coepi. Ita si auos uiueret, ut nemo in domo luxu-
 riosus esset, tres luxuriosi fuissetis.

1 dicerent eo se felici usus quis (felitius si is qui T)
 sibi O, quae corrigere conatus sum; possis et: esse felicius
 iis qui sibi || 2 et necessariis t. haberent Schult. || 3 obiur-
 garent O, corr. Burs. qui o. se interim quia se non confor-
 maret coniecit || commemorarent T || 4 rusticum B || 5 inquis
 O, corr. Burs. || et tristitia CTa || 6 senes Ta || 7 uiuit etiam
 C uitato etiam T, cum add. Schult. || 9 una om. O || alteri iu-
 uenens C || 10 uterque etque licenter C uterque lucenti T, corr.
 Haase, Burs. || 11 incidit C || 12 concessū T || aetate opus utor
 O, corr. Burs. || et] ex C || iuuenili Ta || 13 fungor T || ergo O,
 corr. O. Ribbeck || * coepit O, corr. ego, W. Müller, Haase,
 Madvig || 15 * persoluere O, corr. ego, W. Müller, Haase, Mad-
 vig || uerba id facio . . . fecit (facit C) . . . negabit (negabat
 O) quae in libris post defungor u. 13 leguntur huc transposuit
 W. Müller || 17 atqui qualem? || 18 oporteat O || atq; solet T ||
 19 scio B || inciderit ATa incedent B || 20 commouent (—uet
 T) usum O, corr. Burs. || 22 coepit a (ac T) si O, corr. Schult. ||
 et nemo O, corr. Burs. || 23 non esset Tb || fuistis O

A parte patris GLYCON SPYRIDION dixit: ἐγὼ 12
 μὲν ἄκων δαπανῶ, σὺ δ' οὐ παύῃ. AGROITAS MASSI-
 LIENSIS longe uiuidiorem sententiam dixit quam
 ceteri Graeci declamatores, qui in hac controuersia
 5 tamquam riuales iocati sunt. Dicebat autem Agroi-
 tas inculta, ut scires illum inter Graecos non fuisse,
 sententiis fortibus, ut scires illum inter Romanos
 fuisse. Sententia quae laudabatur haec fuit: ἐπὶ
 τῆς ἀσωτίας τοῦτο διαπεφωνήκαμεν· σὺ μὲν δα-
 10 πανᾶς ἡδόμενος, ἐγὼ δὲ ἄνιώμενος. DAMAS
 SCOMBRVS: CTHTH MENNN ἀσωτίαν ἀσωτεύῃ. DIO- 13
 CLES CARYSTIVS: εἰ δὲ χαρίεσσαι σάρκες <ἐκ> τῆς
 ἀσωτίας μεταβάλλονται. HERMAGORAS raras sen-
 tentias dicebat sed argutas, et quae auditorem dili-
 15 gentem penitus adficerent, securum et neglegentem
 transcurrerent. In hac controuersia dixit: ὦ τύχης
 δεινῆς! ταῦτα ἐπιτάττοντες ἀλλήλοις ἐποιοῦμεν.
 BARBARVS dixit uulgarem sensum satis uulgariter:
 γνώση, τέκνον, ὅτι νοῦς ἀκμὴν ὑπανθεῖ. Elegan-

1 sy(si BV)ricon O, corr. N. Faber || ΕΠΙ ΜΝΑΡΑΙΝ
 (—ΑΡΧΙΝ TV) O, corr. Burs. || 2 δααπαρνομ TV δαπανομ C
 CΥΑΟΥΑCΙΑΝΗ B CΥΤΙΑCΙΑΥΗ A CΥΑΟΥCΥΑCΙΑΝΗ TV corr. Burs. ||
 agnotas O || masilienses B malienses A || 3 liuidiorem O, corr.
 Gron. || 4 controuersiam C || 5 *rogati CTb regati TaV || docebat
 BTV || agrita B agrita pars ATV, A. parce et i. Schult. || 6 et
 scirem CVa et scire TVb || 7 sententos Ba || 8 sententiā debet
 sententiam qua C || * labatur BTV labantur A || 9 ΤΗCΘΩΤΙΑC
 BTV ΤΗCΩΤΙΑC A || * ΤΟΙΤΟ ΔΙΑΦΩΜΗΝΑΜΕΝ CΙ ΜΕΝ [CΙΜΕΝ
 om. A] O, διαφέρομεν ἀλλήλοις H. Müller || ΑΙΒΑΝΘC B ΑΤΒΑ-
 ΝΘC ATV || 10 ΝΑΟΜΕΝΟC ΕΤΩ ΑΕ O || ΑΩΝ [ΛΩΗ TV] ΟΥΜΕΝΟC O,
 corr. Haase || damos O || 11 cumbrus BVa combrus ATVB
 CΤΗΖΗ B || ΜΕΗΝΝ TV || ΑΕΩΤΙΑΝ ΑCΗΟΤΕΥΗ [N B —ΤΥΝ A]
 O, corr. Burs. || 12 ΕΤ ΑΕ ΖΑΡΙΕ [Θ TV] CΑΘ [Ε A] O corr.
 Burs. || ἐκ add. Burs. || TIC C IIC T || 13 ΜΔΕΩΤΙΑCΕ ΜΕΤΑ-
 ΒΑΜΟΝΑΙ [—ΝΑ A] O, corr. Burs. || Hermacotas O || rara
 sententia O, aridas Schult. || 14 arguta O || auditorum CVa ||
 15 adficeret O || 16 transcurreret TV || ΟΤΥ[Ι AV] ΧΗ[N A] C
 ΑΕΙΝΝC O || 17 ΕΠΙΤΑΤCΟΝΙΕC ΑΜΗΑ [—ΝΑ A] ΟΙC ΕΠΙΟΟΜΕΝ CV ||
 19 ΤΗΩΩΝ CV || ΜΟΥC ΑΝΝΑ [ΑΗΝΑ BV] CΥΠΑΝΦΕΙ; ἀκμὴν
 ὑπανθεῖ uel ἀκμάζει κ' ἀνθεῖ Burs. ἀνοία συνανθεῖ Haase

tius hoc composuit HISPO ROMANIVS: placet uobis frugalitas mea, quod patrimonium seruavi, quod acquisiui, quod uxorem mature duxi, semper dilexi, quod ab omni me tutum fabula praestiti. Illud adfirmo, nihil tota uita frugalius feci. Rem ab omnibus dictam celerrime SYRIACVS VALLIVS dixit: fili, quando uis desinamus.

<CONTROVERSIA XV.>

Quidam cum haberet formosam uxorem, peregre profectus est. in uiciniam mulieris peregrinus 10 mercator commigrauit; <ter> illam appellauit de stupro adiectis pretiis; negauit illa. decessit mercator, testamento heredem omnibus bonis reliquit formosam et adiecit elogium: 'pudicam repperi'. adiit hereditatem. redit maritus, accusat adulteri ex suspicione. 15

- 1 PORCI LATRONIS. Quamquam eo prolapsi iam mores ciuitatis sunt, ut nemo ad suspicanda adulteria nimium credulus possit uideri, tamen ego adeo longe ab eo uitio <afui>, ut magis timeam, 20 ne quis in me aut nimiam patientiam aut nimium stuporem arguat, quod tam seram querellam detuli. non accuso adulteram nisi diuitem factam; ex ea domo ream protraho, in qua iam nihil meum est. Cum ego tamdiu peregrinatus sim, nullum pericu- 25

1 conposit C || Romano C || 2 fragalitas C || seruas C
seruos Va seruo TVb, corr. Burs. || 3 quod om. TV || dixit
CTaV || dilexit Ta || 4 ad omnē TV ad omni C, corr. Burs. ||
fabulā TV || praestitit C || 5 ad C || 6 Siriacon suallius O || 9
quidem C || formonsam *passim* C || 10 est om. B || uitinia C || 11
ter *add.* E || 12 adieciti p̄ris C adiecit preces T, corr. E || illac
B illā Ta || 14 eloigā C eligiam Ta || 15 repperit CTa || 18
moris C || suscipienda C suspicienda Ta || adulteri animum A ||
19 ego adego C || 20 * uitio iam patientiam aut mīū agisti
[patientiam agisti T] meam O || 22 seueram CTa || querela
A || 23 accusos; Ta || 25 sum O

lum terra marique fugerim, plus intra unam uici-
niam quam ego toto mari quaesiuit. post tantos
inpudicitiae quaestus si tacere possum, confitendum
habeo [in] hac me causa afuisse, ut in accessionem
5 patrimonii peregrinando cum uxore certarem. Illud,
iudices, mihi tormentum est, quod notata iudicio
uestro ut multiplicatam dotem perdat, plus tamen
ex quaestu habitura est quam quantum damnatae
perdendum est; tantum in istam diues amator ef-
10 fudit, <ut> post poenam quoque expediat fuisse adul-
teram. Quae praeceperim uxori proficiscens, scio; 2
cetera quemadmodum adulescens formosus, diues,
ignotus, in uiciniam formosae et in absentia uiri
nimium liberae mulieris commigrauerit, quemadmo-
15 dum adsidua satietate cottidianae per diem noctem-
que libidinis exhaustis uiribus perierit, interrogate
rumorem. Vos interrogo, iudices, quid officii mei
fuerit: poteram ego saluo pudore meo nihil de he-
reditate suspicari, in quam etiam nomine auctoris
20 ab uxore dictus sum? Veni nihil aliud quam ut
fortunam meam querar; nam causam melius uos
nostis. Tempus est, iudices, de uxore marito credi, 3
mulierem tam formosam amari potuisse: pudica forte
sic amari, ne sollicitaretur, potuit; neque <est> quod ||
25 dicat: non in meo istud arbitrio positum <erat>.
Erratis uos, iudices, si non maius ad sollicitandam
matronam putatis inritamentum spem corrumpendi,

1 terrā C || unum C || 2 quaesi C₁Ta || 3 taceat CTa || 4 in
del. Ab E, iam uolgo || fuisse O, corr. E || 5 uxoris C || 6 est om.
B || nofata C || inditio CTa || 8 * habet habit' [habitura Ta] est
CTa est habitura Tb, habet et hab. est Burs. || 9 debes C || 10
ut om. CTa || 12 q;admodum CTa || 13 uicinia O || 15 cottidiena
B || 17 rumore uos intelligo indices O, intelligitis Schult. || 19
num B Ta nom A Tb || 20 ductus A; in qua e. nomen a. ab u.
edoctus sum Schult. || 21 que parnam CTa || 22 et uxorem O,
corr. E || 23 si pudica foret W. Müller pudica et fortis Schult. ||
mulier tam formosa non amari non potuisse Madvig; an amari
oportuit, sed p. ? || 24 est om. CTa || 25 erat addidi || 26 eratis
BTa || imarius A marius B maritus Ta magnum Tb, corr.
Burs. || ab C

quam faciem quamuis amabilem <et> uenustam. Si tantum in formosa sperari posset quantum placere potest, omnes formosae in se uniuersos oculos conuerterent. Matrona quae <tuta> esse aduersus sollicitatoris lasciuiam uolet, prodeat in tantum ornata 5 quantum ne immunda sit; habeat comites eius aetatis qui inpudica, si nihil aliud, uerecundia annorum remouere possint; ferat iacentis in terram oculos; aduersus officiosum salutatorem inhumana potius quam inuerecunda sit; etiam in necessaria resalu- 10 tandi uice multo rubore confusa <sit>. sic se in uerecundiam pignoret; longe ante inpudicitiam <neget> suam ore quam uerbo. in has seruandae integritatis 4 custodias nulla libido inrumpet. Proдите tenui fronte in omne lenocinium composita, paulo 15 obscurius quam posita ueste nudae, exquisito in omnes facetias sermone, tantum non ultro blandientes, ut quisquis uiderit non metuat accedere: deinde miramini si, cum tot argumentis inpudicitiam praescripseritis, cultu, incessu, sermone, facie, 20 aliquis repertus est qui incurrenti adulterae se non subduceret? Internuntium, puto, illum sollicitatoris

1

1 quāuis fatie Ta q. facilem Tb || et *add. Burs.* || * sensum O; censum *Burs.* || 2 formosā A || 3 omnis C || populos O, oculos *Gron.* || 4 matronam (—ne T) quam O || tuta *add. Burs.* || sollicitatos BTa sollicitos A sollicitantes Tb || 5 lasciuam (lasciua T) O, *corr. Burs.* || solet O || 6 quanta CTa quanto *Burs.* || aetates C || 7 quae *Schult.* cui ... remouendi sint *Haase* || in uerecundiam O || amorum A || 8 remouendi sit O, *corr. Burs.* || ferā C fera in T, *corr. E* || iaciendis T, tacentis O. *Iahn* || in uerecundia AaB || 10 necessariam r. uicem O, *corr. O. Iahn* || 11 robore C || sit *addidi* || 12 pignori O, *corr. Burs.* || alte O || ē amore O suam ore E, *corr. H. Müller* || 13 neruo C uero T, uerbo neget E || hac O, *corr. Burs.* || seruando A || 14 custodia T || * prodite m O || 15 frontem T || omnem CTa || compositam T || 16 unde A || exquisita O || 17 facientias Ta || tandum CTa || 18 quisq; O || uideret A || motuat C || 20 prae(pro T)scripserit O, *corr. Schult.* || 21 incurretia C incurreret retia T, *corr. Burs.* || 22 puta B || illud O, *corr. O. Iahn* || sollicitaris CTa sollicitantis Tb, *corr. W. Müller*

arripi et denudari iussit, flagella et uerbera et omne
 genus cruciatus poposcit, in plagas deterrimi man-
 cipi uix inbecillitatem muliebris manus continuit.
 Quotiens [quod non una peregrinaretur] absentis 5
 5 uiri nomen inplorauit? quotiens quod non una
 peregrinaretur questa est? nemo sic negantem ite-
 rum rogat. Cum quo questa || es? apud quem in-
 dignata es? abunde te in argumentum pudicitiae
 profecturam putas, si stuprum tantum negaueris,
 10 quod plerumque etiam inpudicissima, spe uberius
 praemi, de industria simulat? quando de iniuria
 tua uiro scripsisti et, ne in occasionem similis in-
 iuriae solitudo tua pateret, maturiorem reditum ro-
 gasti? et quanto decentius contumeliam penetralium
 15 meorum uxoris epistula quam testamento sollicita-
 toris cognoscerem! Miserrimus omnis saeculi ma-
 ritus sic contempta absentia mea etiamnunc in-
 iuriam meam nescirem, si qui fecerat tacere uoluisset.
 Totiens sollicitata non istam faciem qua placere 6
 20 poteras conuestisti? non omne ornamentum ueluti
 causam talis iniuriae exsecrata es? quod proximum
 est a promittente, rogata stuprum tacet. Inspicite
 adulteri censum; ex eo inpune sit quod adultero se
 dedit, si est aliquid quod non dederit. Quid singil-
 25 latim omnia percenseo? quid[quid] ego non e mundo
 tibi miseram maritus? <nunc> cum omni censu meo

1 accipiet Ta || 4 unare O || uerba quod n. u. p. del. Vahlen ||
 5 n enim plorauit A || 6 quaesita O, corr. Schult. || si B || rogan-
 tem T || 7 est apud O || 8 est habunde T || 9 profuturam T || 10
 inpudicissimas C || spem uberiorem CTa || 11 promi A primi
 Ta || 12 iniuria CTa || 13 sollicitudo O || pateret et Ta || pditum
 CTa || 15 quem C || testamentū CTa || 16 cognoscorem B || oculi
 CTa || 17 me C || 18 nescire CTa || si quit CTa si quod Tb ||
 uoluisse et totiens CTa || 19 sollicitatam (—tem T) in istam
 O, corr. Burs. || placeret C || 20 * conuertisti O || omnem C || 21
 iniuriam C || exsecratur C || 23 si quod adulteris edidit O, corr.
 Burs. adulterae dedit N. Madvig || 24 non erit O, corr. Haase
 N. Madvig || 25 quidquid O, corr. Gron. || ego noui emundo
 O. Iahn || 26 * miserum O miser nunc O. Iahn || nunc om. O

inter munera adulteri lateo! 'Sola heres esto'.
 Quid ita? habes, inquit; scripsit causas: 'quia cum
 semel appellassem, <cum iterum appellassem>, cum
 7 tertio appellassem, non corrupti'. O nos nimium
 felici et aureo, quod aiunt, saeculo natos! sic etiam 5
 qui inpudicas quaerunt, pudicas honorant? 'Omnium
 bonorum meorum, omnis pecuniae meae sola heres
 esto, quia corrumpi non potuit, quia tot sollicita-
 tionibus expugnari non potuit, quia tam fideliter
 pudicitiam custodiuit'. Tace paulisper nomen aucto- 10
 ris: numquid non testamentum uiri creditis? Ecce
 nullam || in uxore suspicatus infamiam inter mu-
 tuum eius amorem aut certe ita creditum, iam mo-
 riturus tabellas occupans si uolo ei cum muneribus
 meis inponere elogium, ex testamento adulteri pe- 15
 tendum est. 'Sola heres esto, quamuis aliena, quam-
 uis ignota; tantum quia pudica, quia incorrupta
 8 est'. Quid? isti tam censorio adultero non mater
 est? non soror? non propinqua? an nulla earum
 pudica est? idcirco scilicet cum tantis diuitiis pere- 20
 grinas urbes in honorem pudicitiae incognitae per-
 ambulat. Illic ubi natus est nulla pudica erat;
 atque illic ubi negotiatus, quia nulla non prostituta
 erat, uacuo testamento pudica heres per errorem
 quaesita est. Ego adulteram arguo, qui in matri- 25
 monium recepi, qui communis ex ista liberos pre-
 catus sum, qui pudicam libentissime crederem.

1 munere C || adultero C adulterium Ta || Soleres CTa || 2 ha-
 beo, i., et scripsit *Schult.* || scripsi T || qua C quam T, quo-
 niam *Schult.* || 3 cum iterum appellassem *om.* O || 4 corruptio
 nos C || 5 feli A || notos A || 7 soleres CTa || 9 non possit C ||
 tam so fideri fideliter C || 10 tange A || 11 testamento T || ore-
 ditis C || Et^{ce} T || 12 propter mutuum O. *Iahn* || 14 * occupare
 si uoleti (uoletis T) cum O || 16 soleres CTa || patendum C ||
 quamuisa C || 18 censorio C || adulterio CTa || 19 ad C atq; T,
 an *Haase* || 20 idcircū C || 21 cognotae C || 22 erat illic C || 23
 atqui *Burs., del. Madvig* || illic bis *scr.* C || qui illa C quī (qm Tb)
 illa T, nulla *Madvig* || 24 pudicares O || 25 quem C quein T, *corr.*
Burs. || 26 recipi O, *corr. Burs.* || exsistas CTa || percassum A ||
 27 pudicami ABb pudicam mi T || libentissimi cederem CTa

Adeone iam ad omnem patientiam saeculum nos dabit, ut aduersus querimoniam uiri uxor alieno teste defendatur? at hercules aduersus externorum quidem opiniones speciosissimum patrocinium erat: 5 ego uiro placeo. at ego, si hunc iam morem scri- 9 bendi recipitis, in conspectu uestro ita scribam: 'uxor mea heres esto quod peregrinante me adamata est, quod heres ab adulescente alieno ac libidinoso relicta est, quod tam infamem hereditatem adiit'. a 10 duobus uos testamentis in consilium mitto: utrum secuturi estis? quo ab adultero absoluitur, an quo damnatur a uiro? Vnus pudicitiae fructus est pudicam credi, et aduersus omnes inlecebras atque omnia delenimenta muliebribus ingeniis est ueluti 15 solum firmamentum in nullam incidisse fabulam. || nouum fortasse non in omnium existimationem occurrere et horrendum † multa deinde ab uariae daturis experimenta. femina quidam unum pudicitae equus est atqui curandus est, esse ad uideri pu- 20 dicam.

1 saeculi nos (mos Tb) habet O seculi nostri habuit E, corr. Schult. || 2 quaerimonia C || 3 defendetur O || at om. Ta || 4 qđ CTa || 5 uiri BTa || si hoc amorem CTa, iam add. Schult. || 6 uita C || scibam Ta || 7 ne esto Schult. || peregrinantem eo damnata C || 8 ab om. C || ad C || 9 quo C || tam famam C tam infamam Ta || adit a C ad ita Ta || 10 testamentū Ab BTa testamento A m. pr. || consilio O || uerum CTa || 11 secutori B secutoris A || qđ O, corr. N. Faber || an quiddam [quidam Ta] naturā CTa || 12 munus Ta || 14 muliebris B || et ueluti CTa || 15 solunt C, solum ac Schult. solidum Haase || in nuptam CTa || accidisse O || 16 nouos O, corr. Schulting || ocure O || 17 acuariae T || 19 atque T || de his frustis emendandis omnino desperandum; plura praebent excerpta. Ultima scribenda esse: aequae curandum est esse ac uideri pudicam uidit Schulting. In fine: ANNEI SENECAE ORATOR ET RETOR SENTENTIAE DIUISIONES COLORES CON- VERSIARV LIBER TERTIVS EXPLICIT FELICITER . INCIPIT LIBER III A ANei Senicq [Senece V] ORATOR et rethor Sententiae Diuisiones colores controuersiarum lib III explicit feliciter INCIPIT LIB III BV

⟨EXCERPTA CONTROVERSIARVM⟩ LIBER SECVNDVS.

⟨CONTROVERSIA I.⟩

ADOPTANDVS POST TRES ABDICATOS.

Diues tres filios abdicauit; petit a paupere unicum 5
in adoptionem. pauper dare uult; nolentem
ire abdicat. contradicit.

Numquam futurum putauit ut aut pater meus
liberos odisset aut diues concupisceret. Diu dubi-
taui, ille amicum tentaret an hic filium. Ita nos 10
pauperes sumus, qui habemus quod diuites rogent?
Si inmerito abdicauit, odi patrem tot eicientem in-
nocentes; si merito, odi domum tot facientem no-
centes. Amo aequae paupertatem ac patrem; utro-
que adsueui. Non tibi per multos fulta liberos 15
domus est, quanquam ne sic quidem debuisti dare;
tutior enim aduersus fortunam est cui aliquid post
damnum superest. Abdico, inquit. apparet unde

2 LIBER PRIMVS EXPLICIT . INCIPIT LIBER SE-
CVNDVS **M** *sequitur praefatio libri II* [p. 150—152] || 7 con-
tradicit; **M** || 9 dicitur **M** || 16 nec **Mb** || 18 uerba unde
uenias om. **M** (in quo hic ras.)

uenias. Vna inter nos disputatio est: iste me dignum putat beato patre, ego meo. Diuitem, inquit, esse te uolo. O me abdicandum, si talem patrem relinquo! Quid me uideri uelis nescio: innocentem? 5 sed abdicor; nocentem? sed adoptor. Non ut in ceteris abdicationibus, in mea potestate est non abdicari: perditurus sum patrem si abdicor, perditurus si non abdicor. Quid interest utrum eiciar an transferar? Etsi parendum est in omnibus patri, in eo 10 non est parendum, quo efficitur ne pater sit. Graue est carere unico, grauius eo quem alius concupiscit. Non delectant ignoti seruorum domino greges nec sonantia laxi ruris ergastula: patrem gratis amo. Necesse est timeam infelicem liberis domum. Non 15 potest inueniri reconciliationis aptius tempus: diues filios quaerit.

Pars altera. Magnum et hoc inter cetera paupertatis incommoda, quod abdicationem filius non timet. Senatorium gradum census ascendit, census 20 equitem Romanum a plebe discernit, census in castris ordinem promouet, censu iudex in foro legitur. Facilius est paupertatem laudare quam ferre. Si emendati, inquit, fuerint liberi mei, habebo hunc cum illis, si perseuerauerint, habebo pro illis.

25 Extra. Aridi declamatores fidelius quos proposuerint colores tuentur; non enim alicuius sententiae dulcedo subrepat, nullum schema sollicitat. sic quae malam faciem habent saepe pudicae sunt: non animus illis deest, sed corruptor. GALLVS VIBIVS 30 fuit tam magnae olim eloquentiae quam postea insaniae; cui hoc accidisse uni scio, ut ad insaniam non casu caderet sed iudicio perueniret; nam dum insanos imitatur, dum lenocinium ingenii furorem putat, || quod simulabat ad uerum redegit.

4 uelim M || 20 plebes cernit M || 27 subripit M || schemas oblicitat Ma || 34 redigit Ma

OTHO IONIVS pater edidit quatuor libros colorum, quos belle GALLIO noster Antiphontis libros uocat: tantum in illis somniorum est. SYRLACVS contra Maximum Stertinium a quo premebatur, cum comes eius fuisset, dixit: per annos quindecim in officio 5 tuo fui, dic quid peccauerim? sed haec est consuetudo uestra, iniuriam uocatis finem seruitutis.

<CONTROVERSIA II.>

IVSIVRANDVM MARITI ET VXORIS.

Vir et uxor iurauerunt, ut si quid alteri accidisset, 10 alter moreretur. Vir peregre profectus est; misit nuntium uxori, qui diceret se decessisse. uxor se praecipitavit. recreata iubetur a patre uirum relinquere; non uult. abdicatur. contradicit. 15

Dii immortales, qua debetis prudentia humanum genus regitis: effecistis ut illud non periculum amantis esset sed experimentum. Hos diuidere uult socer quos ne mors quidem diuidet? Moriar, inquit; habeo et causam et exemplum: quaedam se 20 maritorum rogis ardentibus miscuerunt, quaedam anima redemerunt maritorum salutem. sollicitudine breui inter has puella uiua numeratur. Assiduae contentiones erant: 'sine te uiuere non possum'; 'immo ego sine te'. qui certantium exitus esse 25 solet, iurauimus. Hic animus sine dubio iurantium fuit, ut uiui non diducerentur, cum illud quoque cauerint, ne morte diuiderentur.

Pars altera. Non possum, inquit, relinquere ui-

v
1 Otho ionius M || 14 CD M || 22 redimerunt Ma || sic
ludem Ma || 23 Assidue M || 26 uerba hic animus om. Ma ||
27 ducerentur Ma || 28 deuiderentur M

rum. quicquam non potest quae mori potest? Paene dum falsae mortis nuntium misit, uerae recepit. Potes sine uiro pati; || peregrinationem eius tulisti. iureiurando iam liberata es casu proximo.

5 Extra. OVIDIVS NASO apud Arellium Fuscum magistrum suum hanc controuersiam declamauit; nam Latronis admirator erat. LATRO in praefatione quadam dixit: non uides ut immota fax torpeat et ignes exagitata restituat? mollit uiros otium, ferrum
10 situ rubiginem ducit. Naso dixit:

uidi ego iactatas mota face crescere flammās
et rursus nullo concutiente mori.

hic autem dixit: quicquid laboris est in hoc est, ut uxori uirum et uxorem uiro diligere concedas. ne-
15 cesse est deinde ut iurare permittas, si amare permiseris. Eiusdem: pauca nosti, pater, crimina: et litigauimus aliquando et cecidimus et, quod fortasse non putas, peierauimus. Rogatus aliquando ab amicis suis ut tolleret tres uersus, inuicem petiuit, ut
20 tres exciperet, in quos nihil illis liceret. scripserant illi quos tolli uellent secreto, hic quos tutos esse uellet: in utrisque codicillis idem uersus erant, ex quibus primum fuisse narrabat ALBINOVANVS PEDO, qui inter arbitros fuerat:

25 semibouemque uirum semiuirumque bouem,

secundum:

et gelidum Borean egelidumque Notum.

ex quo apparet summi ingenii uiro non iudicium defuisse ad conpescendam licentiam carminum suo-

10 rubignem M || 18 perieramus M || 20 exciperent M ||
22 utriusque Ma || codicellis Ma || 23 poedo M || 27 uerba et
gelidum Borean, om. Ma gelidum boream Mb || gelidum no-
men M

rum, sed animum. aiebat interim decentiorem faciem esse, in qua aliquis naeuus esset. ||

<CONTROVERSIA III.>

RAPTOR PATREM NON EXORANS.

Raptor nisi et suum et raptae patrem intra tricesimum diem exorauerit, pereat. Raptor raptae patrem exorauit, suum non exorat. reum facit dementiae. 5

Quid contremescis, senectus? quid, lingua, trepidas? quid optorpuistis, oculi? nondum est tricesimus dies. Ne tristiore quidem uultu expugnatam filiae pudicitiam tulit. nimis cito exoratus est. Ne omnia uitia ab adolescentia repetam, uirginem rapuit, patrem accusat: haec intra triginta dies. Putas me accusatori promissurum quod filio negaui? Miraris dubitare patrem? lex ipsa inter mortem et nuptias dubia est. Semper sibi licere omnia credidit, nihil me umquam rogauit. Ignouit, inquit. ita aliquis ante me rogatus est? Demens sum, uides, nimirum turpiter uiuo, legem ignoro, dies tuos non numero. Demens, inquis, es. potest aliquis ignoscere sic roganti? Deliberabo cum amicis, deliberabo cum propinquis. me miserum, quam paene promisi! O me miserum, quod tantum triginta diebus irasci possum! Quid miraris si illum citius exorasti? facilius est iniuriam donare quam crimen. Procede in medium, senex, cuius misericordia crudelis sum. Iam, inquit, angustum tempus est: et tibi uacat 15 20 25

2 nouus Ma, neuus Mb | 6 Raptor om. Ma | 10 tricesimus M | 13 adolescentia M | 14 Hoc M || 15-18 uerba Miraris rogauit om. Ma; fortasse post rogatus est u. 19 transponenda | 19 aut tam temere rogatus Mb | 25 mirum Mb | 27 crudelissimum Ma

accusare? Sic aliquis exorat? sic deprecatur? apparet nunc te primum rogare. Quid enim tamquam demens egi? non sum exoratus. nondum transiit tempus, etiamnunc exorari possum. Quam iniquum
 5 est nondum esse me nocentem et iam reum! ||

Pars altera. Me miserum, pater! irae tuae detractum est nihil, tempori multum. Infelicior sum quam si neutrum exorassem. Si seruaturus es filium, iam tempus fuit, si occisurus, iam tempus est. Prior
 10 rogatus est qui magis timebatur.

<CONTROVERSIA IIII.>

NEPOS. EX MERETRICE SVSCEPTVS.

Abdicauit quidam filium; abdicatus se contulit ad meretricem et ex ea sustulit filium. aeger ad
 15 patrem misit: cum uenisset, commendauit ei filium et decessit. pater post mortem illius in adoptionem recepit nepotem. accusatur ab altero filio dementiae.

Dementia in me noui generis arguitur: sanus
 20 eram, si non agnoscerem meos. Expectabam ut aliquis pro abdicato rogaret: nemo audebat propinquorum fratre cessante. Deficientis spiritus in aduentum meum sustinebatur. Intraui; iam cadentes oculos ad meum nomen erexit fugientemque animam
 25 retinuit. in sinu meo et filium et animam deposuit. Nuntiatum est mihi in ultimis esse filium, nec hoc a fratre.

Pars altera. Pater istius incertus est: bene cum isto ageretur, si et mater. Incidit in meretricem
 30 inter cetera mala et fecundam. Mulier nescio <an>

7 Infelicitior **M** || 8 fuit se in **M** sed corr. m. pr. || 9 ian
^v
Ma || 15 com **M** || 22 Dificientis **Ma** || 30 malam **M** || an ad-
 didi ex p. 197, 6

aduersus patrem iniuriosior quod abstulisti illi heredem an quod dedisti. Adoptauit eius filium propter quam eiecerat suum. ||

<CONTROVERSA V.>

TORTA A TYRANNO PRO MARITO.

5

Torta a tyranno uxor, numquid de uiri tyrannicidio sciret, perseuerauit negare. postea maritus eius tyrannum occidit. intra quinquennium non parientem sterilitatis nomine dimisit. agit illa ingrati. 10

Eas nuptias tyrannicidium diduxit, quas non diduxit tyrannus. Trahebantur matronae, rapiebantur uirgines, nullae tunc uidebantur feliciores quam quae liberos non habebant. Suspiciatus est hunc tyrannus de tyrannicidio cogitare, siue isti aliquid excidit 15 siue non bene tegit uultus magna consilia; tamen de uxoris garrulitate queri non potest, cum sciat quemadmodum taceat. Inposita in eculeum saepius ad absentem uirum respexit quam ad praesentem tyrannum. Explicatur totus aduersus infelicem fe- 20 minam tyrannicae crudelitatis apparatus et illa instrumenta uirorum quoque animos ipso uisu frangentia ad excutiendam muliebris pectoris scientiam proponuntur, uerberibus corpus abrumpitur. Nescio, respublica, an tibi ista mulier data sit liberos; 25 tyrannicidam dedit. Miraris si transiit quinquennium inter uxorem tortam et occupatum uirum? Scissum corpus flagellis, igne adustum tormentisque conuulsum. ignoscetis puto mulieri si dixero: fessa est. Quid tyrannicidio gloriaris? facilius est tyran- 30 num occidere quam sustinere. Verbera, laminae,

5 TIRANNO M || 16 textit ? || 18 aeculeum M || 21 tyrannide M || 26 transit M, quod correxi || 29 cumuulsum M

eculeus, quicquid antiqua saeuitia inuenerat, quicquid adiecerat noua — quid amplius dicam? et tyrannus torquebat et cum de tyrannicidio quaereret. Num premit censum onerosa sumtibus et ut
 5 seculi mos est in || deterius luxu fluente muliebris ambitio certamine mutuo usque in publica damna priuatis insanit? numquid gemmas et ex alieno litore petitos lapillos? Expecta, potest parere; non respondet ad certam diem fecunditas. sui iuris re-
 10 rum natura est. Vtrum putas tuum esse mirandum tyrannicidium an huius silentium?

Pars altera. 'Ego torta sum'; merito obiceres nisi te uindicassem. Etiam si scisti de tyrannicidio uiri nec indicasti, non est beneficium scelus non
 15 facere. deinde nec scisti; non enim tibi indicaui nec tam magnum consilium, uirilibus quoque animis graue, commisi muliebri garrulitati, quae id solum potest tacere quod nescit. Quo tempore uxor torta est nihil adhuc de tyrannicidio cogitabam; postea
 20 cogitaui et haec ipsa mihi cogitandi causa fuit uxoris ultio. Si quod audierat tacuit, non beneficium est sed fides.

Extra. L. VINICIUS, quo nemo ciuis Romanus in agendis causis praesentius habuit ingenium. quic-
 25 quid longa cogitatio illi praestatura erat, prima intentio animi dabat; ex tempore causas agebat, sed non desiderabat hanc commendationem, ut ex tempore agere uideretur. de hoc eleganter dixit diuus Augustus: L. VINICIUS ingenium in numero habet. ||

3 et om. **M** (in quo rasura) || 4 uerba Num . . . sumtibus erasa in **M** ita ut nihil ex illis distinguere possit || 5 mōf **M** || 16 uiribus **Ma** || 28 eleganter **Ma** || 29 agustus **M** || L. unicius **M** || ingenuum **M**

<CONTROVERSIA VI.>

PATER ET FILIVS LVXVRIOSI.

Quidam luxuriante filio luxuriari coepit. Accusatur a filio dementiae. Contradicit.

Accusator meus intra se contrarios adfectus habet: cupit reum damnari, crimen absolui. 'Sed tu senex <es>', inquit; hoc dicis: luxuria tua serius coepit, citius desinet. Quidam summum bonum dixerunt uoluptatem. Nihil est mihi opus praecipientibus, habeo exemplum. Ostendi tibi luxuriam¹⁰ quam in te non uidebas. Ebrietatem patri obicis ebrius.

Pars altera. Adulescens luxuriosus peccat, senex luxuriosus insanit. Nemo uitia quia odit imitatur. quis imperator ob hoc ipse de proelio fugit, ut¹⁵ bene pugnaret exercitus? Non coercet uitia qui prouocat. Meam quoque luxuriam patri imputabo. non sub seuera fui disciplina, non sub bene institutae domus lege, quae posset adulescentis formare mores et a uitiiis aetatis abducere. Quodammodo²⁰ ad luxuriam a patre praemissus sum. Madent unguento cani et commessator senex nulli nimis luxuriosus, sed parum sanus uidetur. ||

<CONTROVERSIA VII.>

PEREGRINVS NEGOTIATOR.

25

Quidam cum haberet formosam uxorem, peregre profectus est. in uiciniam mulieris peregrinus mercator migravit; ter illam appellauit de stu-

4 dimentiae **Ma** || 7 es *add. Bursian ex p. 216, 1* ||
13 adolescens **Ma** || 15 fuit **Ma** || 16 quiqui **M** || 19 adolescen-
tis **Ma** || 20 abduce **Ma**

pro adiectis pretiis; negavit illa. decessit negotiator, testamento <heredem> omnibus bonis reliquit formosam et adiecit elogium: 'quia pudicam conperi'. adiit hereditatem. redit maritus, accusat adulterii ex suspitione.

Seram querelam detuli: non accuso adulteram nisi diuitem factam. Post tantos inpudicitiae quae-
 5 stus si tacere possum, confitendum habeo hac me causa afuisse. Tempus est de uxore marito credi.
 10 Ferat matrona iacentes in terram oculos et aduersus officiosum salutatorem inhumana potius quam inuerecunda sit; longe ante inpudicitiam suam ore quam uerbo neget. nemo fortiter negantem iterum rogabit. 'Omnium bonorum sola heres esto, quia
 15 corrumpi non potuisti, quia tam fideliter pudicitiam custodisti'. Tace paulisper nomen auctoris: numquid non testamentum uiri creditur? Adeone iam omnis patientia seculi nostri abiit, ut aduersus quemoniam uiri alieno teste defendatur uxor? Mulie-
 20 brium uitiorum fundamentum auaritia est. Quae potest non timere opinionem adulterii, potest non timere adulterium. Ex omni rupe conchylium contrahitur quo uestis || cruentetur. Infelices ancillarum greges laborant, ut adultera tenui ueste perspicua
 25 sit et nihil in corpore uxoris suae plus maritus quam quilibet alienus peregrinusque cognouerit. Futuro uetus aestimabo iudicium; interim quod rogat conperit, inpudicam. Omnes te inpudicam locuntur,

b;

2 omni bonis **M** || 5 post suspitione **M** addit: .d.C. ||
 6 detulit **M** || 9 afuisse **Mb** || in **M** rasura ante marito || 11.
 12 quam uerecunda **Mb** || 12 pudicitiam **M** || 13 negat **Ma** ||
 interrogauit **M** || 14 qui **M** m. pr. || 16. 17 nunquam non
 [ne **Mb**] **M** corr. § [u. p. 228, 11] || 18 habiit **M** || que-
 moniam **Ma** || 26. 27 Futura etus aestimabo iudicia **M** Fru-
 stra aestimabo esse indicia si tantum qui rogat comperit
 pudicam **P**, corr. *Bursian*; an futuram eius aestimabo pudicitiam ?

pudicam tantum et unus et peregrinus, qui plus laudator quam accusator nocet. Vxorem meam nusquam pudicam audiui nisi in adulteri elogio. Deice in terram oculos et aures externorum uocibus claude: sibi quisque pro te neget. Pudicam ille dixit, ego 5 inpudicam: puto, plus credetis ciui quam peregrino, marito quam adultero. Ipsum elogium scripsit corruptoris animo. Quia pudicam, inquit, conperi: quod nulli praeter me contigit.

Pars altera. Formosa est: hoc natura peccauit. 10 sine uiro fuit: hoc maritus peccauit. appellata est: hoc alius peccauit. negauit: hoc pudice. heres relicta est: hoc feliciter. hereditatem adiit: hoc consulto fecit.

1 cui **M** || 4 claudes ibi **Ma** || 7 eloquium **Ma** || 8 animus **MbP**

LIBER TERTIVS.

Seneca Nouato, Senecae, Melae filiis salutem.

Quosdam disertissimos agnoui uiros non respon- 1
dentes famae suae cum declamarent, in foro ma-
5 xima omnium admiratione dicentes, simul ad has
domesticas exercitationes secesserant desertos ab in-
genio suo. quod accidere plerisque aequè mihi mi-
rum quam certum est. Memini itaque me a SEVERO
CASSIO quaerere, quid esset cur in declamationibus
10 eloquentia illi sua non responderet. In nullo enim 2
hoc fiebat notabilius. oratio eius erat ualens, culta,
ingentibus plena sententiis; nemo minus passus est
aliquid in actione sua otiosi esse; nulla pars erat
quae non sua uirtute staret, nihil in quo auditor
15 sine damno aliud ageret, omnia intenta, aliquo pe-
tentia; nemo magis in sua potestate habuit audien-
tium affectus. Verum est quod de illo dicit GALLIO
noster: 'cum diceret rerum potiebatur, adeo omnes
imperata faciebant; cum ille uoluerat, irascebantur.
20 nemo non illo dicente timebat ne desineret'. Non 3
est quod illum ex his quae edidit aestimetis; sunt
quidem et haec quibus eloquentia eius <agnoscatur;

1 EXPLICIT LIBER SECVNDVS. INCIPIT LIBER
TERTIVS M (Mb in margine ascr.: hic insunt CII et con-
trarie CII). || 2 male M || 3 agnoui om. M, in quo hic rasura || 5
simin' M || 8 namque H. Müller || 11 cultu M, corr. Gron. ||
12 uigentibus ? || 15 aliquid ? || 17 dixit Ma || 21 ex his que
dedita aestimetis M || 22 suppluit Bursian

auditus tamen > longe maior erat quam lectus. Non hoc ea portione illi accidit, qua omnibus fere quibus maiori commendationi est audiri quam legi, sed in illo longe maius || discrimen est. Primum tantundem erat in homine quantum in ingenio: 5 corporis magnitudo conspicua, suauitas ualentissimae uocis — quamuis haec inter se raro coeant, ut eadem uox et dulcis sit et solida — pronuntiatio quae histrionem posset producere, <nec> tamen quae 4 histrionis posset uideri. nec enim quicquam magis 10 in illo mirareris quam quod grauitas quae deerat uitae, actioni supererat: quamdiu citra iocos se continebat, censoria oratio erat. Deinde ipsa quae dicebat meliora erant quam quae scribebat. Vir enim praesentis animi et maioris ingenii quam studii 15 magis placebat in his quae inueniebat quam in his quae attulerat. Iam uero iratus commodius dicebat, et ideo diligentissime cauebant homines ne dicentem 5 interpellarent. uni illi proderat excuti; melius semper fortuna quam cura de illo merebat. Num- 20 quam tamen haec felicitas illi persuasit neglegentiam. Vno die priuatas plures agebat et ita ut alteram ante meridiem ageret, alteram post meridiem; publicam uero numquam amplius quam unam uno die. Nec tamen scio quem reum illi defendere 25 nisi se contigerit: adeo nusquam rerum ullam materiam 6 dicendi nisi in periculis suis habuit. Sine commentario numquam dixit nec hoc commentario contentus erat in quo nudae res ponuntur, set maxima parte perscribebatur actio; illa quoque quae 30

^c
 1 letus M || 2 quam M || 3 audire M || 5 in om. Ma || ingenio M || 9 qua M || nec add. Burs. || 9. 10 quaestionis posset M, corr. Pincianus || 12 locos M || 14 sciebat M, corr. Burs. || 20 sq. merebat. Id numquam M, numquam an ideo || 21 persuasit M || neglegentiae M || 22 plures non agebat M || 26 nūquam rerum nullam M, corr. Burs. || 27 discendi M || 29 et M, corr. Burs. || 30 accio M || quae om. Ma

salse dici poterant adnotabantur; sed cum procedere nollet nisi instructus, libenter ab instrumentis recedebat. Ex tempore coactus dicere infinito se antecede-
 5 quam praeparari; sed magis illum suspiceres quod || diligentiam non relinquebat, cum illi tam bene temeritas cederet. Omnia ergo habebat quae illum 7 ut bene declamaret, instruerent: phrasin non vulgarem nec sordidam sed lectam, genus dicendi non
 10 remissum aut languidum sed ardens et concitatum, non lentas nec uacuas explicationes sed plus sensuum quam uerborum habentes, diligentiam, maximum etiam mediocris ingenii subsidium. tamen non tantum infra se cum declamaret, sed infra multos
 15 erat: itaque raro declamabat et non nisi ab amicis coactus. Sed quaerenti mihi quare in declamatio- 8 nibus impar sibi esset, haec aiebat: quod in me miraris paene omnibus euenit. magna quoque ingenia — a quibus multum abesse me scio — quando plus
 20 quam in uno eminuerunt opere? Ciceronem eloquentia sua in carminibus destituit; Vergilium illa felicitas ingenii <in> oratione soluta reliquit; orationes Sallustii in honorem historiarum leguntur; eloquentissimi uiri Platonis oratio quae pro Socrate
 25 scripta <est> nec patrono nec reo digna est. Hoc 9 non ingeniis tantum, sed corporibus uideris accidere, quorum uires non ad omnia quae uiribus efficiuntur aptae sunt: illi nemo luctando par est; ille ad tollendam magni ponderis sarcinam praeualet;
 30 ille quicquid adprehendit, non remittit, sed in procliuve nitentibus uehiculis moraturas manus inicit.

1 sulse M || adnotabantur M || 3 dicerem M || 5 illud Mb || susciperes MP || 6 relinquebant Ma || 8 parasin M || 9 delectam Ma || 11 lectas M || 12 dilentiam Ma || 15 declamat Ma || 16 quad re M || 22 in om. M || 24 quæque M quae P quoque Burs. || 25 est add. H. Müller || 28 * luctandi M || illi Ma || 29 tollendi Ma

Ad animalia ueni: alii ad aprum, alii ad ceruum
 canes faciunt; equorum non omnium, quamuis ce-
 lerrimi sint, idonea curriculis uelocitas est; quidam
 10 melius equitem patiuntur, quidam iugum. Vt ad
 meum te morbum uocem, Pylades in comoedia, 5
 Bathyllus in tragoedia multum a se aberant; cogno-
 mini meo cum uelocitas pedum non concedatur tan-
 tum, sed obiciatur, lentiores manus sunt; || quidam
 cum hoplomachis, quidam cum Threcibus optime
 pugnant et quidam sic cum scaeua conponi cupiunt 10
 quomodo † aliti est. In ipsa oratione quamuis una
 materia sit, tamen ille qui optime argumentatur,
 neglegentius narrat; ille non tam bene implet quam
 praeparat. PASSIENVS noster cum coepit dicere,
 secundum principium statim fuga fit, ad epilogum 15
 omnes reuertimur, media tantum quibus necesse est
 11 audiunt. Miraris eundem non aequae bene declamare
 quam causas agere aut eundem non tam bene sua-
 sorias quam iudiciales controuersias dicere? SILO
 POMPEIUS sedens et facundus et literatus est et 20
 haberetur disertus si a praelocutione dimitteret:
 declamat tam male ut uidear belle optasse cum dixi:
 numquam surgas. Magna et uaria res est eloquentia
 neque adhuc ulli sic indulsit ut tota contingeret;
 satis felix est qui in aliquam eius partem receptus 25
 12 est. Ego tamen et propriam causam uideor posse
 reddere: adsueui non auditorem spectare sed iudi-
 cem; adsueui non mihi respondere sed aduersario;
 non minus deuito superuacua dicere quam contraria.

1 prum **Ma** || 5 pilades **M** || 6 batyllus **M** || aberrant **M** ||
 6. 7 * nomini meo **M** cognomini meo *dubitanter scripsi*, Nume-

nio *ed. Heruagiana* || 8 quadam **Ma** || 9 contrecibus **M** || 10 in
 scena *Burs.*, cum schema *Turnebus* sicut in scaena *H. Müller* ||
 11 aliti sunt *cod. Sorbonnensis*, est aliti *Turnebus*; quomodo
 <cinaedici. Non> aliter est in *H. Müller* || 16 mediam **M** || 18
 aiut **M** || 22 demamat **Ma** || uidear belli **M** || 24 contigeret

Ma || 29 debito **M**

In scolastica quid non superuacuum est, cum ipsa superuacua sit? Indicabo tibi affectum meum: cum in foro dico, aliquid ago; cum declamo, id quod bellissime CENSORINVS aiebat de his qui honores
 5 in municipiis ambitiose peterent: uideor mihi in somniis laborare. Deinde res ipsa diuersa est: totum aliud est pugnare, aliud uentilare. Hoc ita
 10 semper arbitratum est, scolam quasi ludum esse, forum arenam; et ideo ille primum in foro uerba facturus tiro dictus est. Agedum istos declamatores
 15 produc in || senatum, in forum: cum loco mutabuntur; uelut adsueta clauso et delicatae umbrae corpora sub diuo stare non possunt, non imbrem ferre, non solem sciunt, uix se inuenient; adsuerunt enim
 20 suo arbitrio disertis esse. Non est quod oratorem in hac puerili exercitatione spectes. quid si uelis gubernatorem in piscina aestimare? Diligentius me tibi excusarem tamquam huic rei non essem natus, nisi scirem et Pollionem Asinium et Messalam Cor-
 25 uinum et Passienum qui nunc primo loco stat minus bene audiri quam Cestium aut Latronem. Vtrum ergo putas hoc dicentium uitium esse an audientium? Non illi peius dicunt, sed hi corruptius iudicant, <qui> pueri fere aut iuuenes scholas frequen-
 25 tant; hi non tantum disertissimis uiris quos paulo ante retuli Cestium suum praeferunt, <sed etiam Ciceroni praeferrent>, nisi lapides timerent. quo tamen uno modo possunt praeferunt: huius enim

4 bellissimile M || habebat M || 6 somnis M || 8 arbitum Ma || 9 ille ideo M || 10 disertus est Ma || declamatu^vros M || 11 pro-
 dut M || mutabunt M || 12 classe et dilectae M, corr. Gron. || 13 dio M || 14 * inueniunt M || 17 piscinam M || * Diligentissime sibi M || 19 coruinum M corr. || 20 bassienum M || primum M, primo in loco *maluit Burs.* || 21 * uideri M || testium M || 22 ego Ma || 23 in Ma hii Mb || 24 qui *add. R. Wachsmuth* || 26 uerba sed praeferrent om. M

declamationes ediscunt, illius orationes non legunt
 16 nisi eas quibus Cestius rescripsit. Memini me in-
 trare scolam eius cum recitaturus esset in Milonem;
 CESTIVS ex consuetudine sua miratus dicebat: si
 Threx essem, Fusius essem; si pantomimus essem, 5
 Bathyllus essem, si equus, Melissio. Non continui-
 bilem et exclamani: si cloaca esses, maxima esses.
 Risus omnium ingens; scolastici intueri me, quis
 essem qui tam crassas ceruices haberem. Cestius
 Ciceroni responsurus mihi quod responderet || non 10
 inuenit, sed negavit se exsecuturum, nisi exissem de
 domo. ego negavi me de balneo publico exiturum,
 17 nisi lotus essem. Deinde libuit Ciceroni de Cestio
 in foro satisfacere. subinde nactus eum in ius ad
 praetorem uoco et cum quantum uolebam iocorum 15
 conuictiorumque effudissem, postulavi ut praetor no-
 men eius reciperet lege inscripti maleficii. tanta
 illius perturbatio fuit, ut aduocationem peteret.
 Deinde ad alterum praetorem eduxi et ingrati po-
 stulaui. Iam aput praetorem urbanum curatorem 20
 ei petebam; interuenientibus amicis qui ad hoc spe-
 ctaculum concurrerant et rogantibus dixi molestum
 me amplius non futurum, si iurasset disertior
 esse Ciceronem quam se. nec hoc ut faceret uel
 18 ioco uel serio effici potuit. Hanc, inquit, tibi fa- 25
 bellam retuli, ut scires in declamationibus tantum
 non aliud genus hominum esse. Si comparari illis
 uolo, non ingenio mihi maiore opus est, sed sensu
 minore. itaque uix iam optineri solet ut declamem;

1 declamationem se discunt Ma || 2 cestum M || 3
 scolam cum eius cum M, corr. Burs. || 4 se si thra ex
 M || 5 pantominus M || 6 patyllus M, corr. Lipsius ad Tac.
 ann. I, 54 || 7 scio acaese Ma || 9 grassas M || 11 exi-
 turam M || 15 locorum uitiorumque M || 17 male ficut M ||
 18 illis M, corr. Burs. || 19 adulterum predixi et M, corr.
 Schott, ad alterum perdux i et Burs. || 23 iurassem Ma ||
 24 quam sene hoc M || 26. 27 non tantum aliud M, corr.
 Burs. || 29 uixi M

illud optineri non potest, ut uelim aliis quam familiarissimis audientibus. Et ita faciebat. declamationes eius inaequales erant, sed ea quae eminebant in quacumque declamatione posuisses, inaequalem
 5 eam fecissent. compositio aspera et quae uitaret compositionem, sententiae uiuae. Iniquom tamen erit ex his eum aestimari quae statim subtexam: non enim haec ille optime dixit, sed haec ego optime teneo.

10

<CONTROVERSIA I.>

LVXVRIOSVS A SODALIBVS EXCAECATVS.

15

Caecus de publico mille denarios accipiat. Decem adulescentes cum bona comedissent, sortiti sunt, ut cuius nomen exisset ex pacto excaecaretur et ita acciperet mille denarios. exiit sors
 cuiusdam; excaecatus est. petit mille denarios. negantur.

20

Hi sunt oculi quos timuistis, mariti. O legem si excaecat homines abrogandam! Mille denarios
 nulli respublica dat nisi qui inuitus accipit. Dic nunc: miserere; hoc cum excaecareris non dixisti. Respublica debilitatem consolatur, non emit. Consumtis patrimoniis membra conferunt. Vtilius est reipublicae unum caecum repelli quam nouem fieri.
 25 Non solus a uobis petit alimenta, sed primus. Alam qui propter debilitatem alitur, non alam qui propter alimenta debilitatur. Sic fit, ubi homines maiorem partem uitae in tenebris agunt, ut nouissime solem quasi superuacuum fastidiant.

30

Pars altera. Illis nouem nihil daturus est: nulli

3 sed neque eminebant M || 6 in quo M || 7 existimari
 M || satis M || 13 ^vadolescentes M || 15 et om. M || 19 abrogandum Ma || 24 resp. M

non fauorabilis erit, si eos a quibus excaecatus est decipit. Circumuentus adolescens ab illis nouem ueteranis consumtoribus, 'solus', inquit, 'nouem consentientibus non potui resistere'. omnia ex composito facta sunt: unus mentionem intulit, omnes adprobauerunt; electus est qui sortiretur; sors huius quae exiret prima subiecta est. cum repugnaret, || excaecatus est. Si circumuentus, inquit, est, persequatur iniuriam, de ui agat, talionem petat. uidebimus; primum est ut habeat unde uiuat. 10

<CONTROVERSIA II.>

PARRICIDA AEQVIS SENTENTIIS ABSOLVTVS.

Quidam filium accusauit parricidii.¹ Aequis sententiis absolutum abdicat.

Minus est iam quod rogo; non peto ut me a 15 parricida uindictetis, sed ut separetis. parricidam non accuso, sed fugio. Quando iste accusatori parcat qui patri non pepercit? Ergo nihil medium est inter testamentum et culleum? Non absolutus parricida, sed dubius: ut absoluaris multis tibi sententiis opus est, ut damneris una. Non absoluerunt reum, sed saeculo pepercerunt. Miraris in hac ciuitate misericordiam in qua lex absolutionem et paribus tabulis dat? Quaeris quam multis non placeas? si unum adiecero, parricida es. Absolutionem legi, 25 non innocentiae debes. Absolutus, inquit, sum. Non abdicō te propter parricidium, sed propter alia uitia quae te fecerunt tam credibilem parricidam.

Pars altera. Manifestus adulescentis color est, ut se dicat patris auctoritate oppressum. || 30

1 fauorabilis M || 3 consentibus Ma consentibus Mb || 4 potuit M || 16 ut om. Ma || 18 melius M || 20 parricida es, sed Burs. || 24 tabellis ? || 29 adolescentis M

<CONTROVERSIA III.>

ABDICANDVS QVI ABDICATVM FRATREM
ADOPTAVIT.

Cum tricenario filio pater patrimonium diuidat. Qui-
5 dam habuit filios frugi et luxuriosum. abdicauit
luxuriosum. frugi peregre profectus est; a pi-
ratis captus est; de redemptione scripsit patri.
patre cessante luxuriosus praeuenit et redemit.
rediit frugi; adoptauit fratrem suum. abdi-
10 catur.

Nec est quod quisquam me laudet: prior frater
fecit inter nos pietatis exemplum; una nauigauit,
una periclitatus est, una omnes emensus est terras,
reliquit me tantum ad paternam domum. Non est
15 quod excusatione aetatis utaris: potes nauigare.
Vtrique gratias agere deberet: frater me isti reduxit,
ego isti fratrem. Si tamquam inertem abdicasti,
nauigauit: si tamquam impium, suos redemit. Non
potest eripi filio quod accepit a lege. quomodo
20 enim potest pater eripere quod non potest non
dare?

Pars altera. Per alterum mihi necesse est abdi-
care quem nolo. Hoc uno alter alteri placet quod
uterque patri displicet. Utamur medicina qua co-
25 gimur, quod in uulneribus fieri periculosus solet, ut
malum cum ipso corpore exsecetur. Adoptare per-
mittitis adolescenti quem lex in patrimonio diui-
dendo experitur? Lex te ad ministerium patrimonii
admisit, non in dominium. Est aliqua aetas a qua
30 aliquis filius esse desinat? ne tricenario quidem
adoptare filio licet; neque enim quisquam alium po-
test in manum suam recipere qui ipse in aliena

8 peruenit M || re-dit M || 9 adobtauit M || 18 nauigat
M || 23 plecet Ma || 25 periculosi Ma periculose Mb

manu est. Quomodo fieri potest ut tibi potestas uitae necisque aut in fratrem sit aut || in filium non sit? Si bene de te meruerat, patrem pro filio rogasses. Nam quod ego non redemi, paupertatis fuit: nihil in medio comparebat; quicquid tricena-⁵ rius reliquerat, abdicatus abstulerat. Quid facerem solus, senex, inops, cuius patrimonium alter diuiserat, alter absumpserat?

<CONTROVERSIA IIII.>

SERVATVS A FILIO.

10

Seruatus contra seruatorem ne quam habeat actionem. Servatus a filio abdicat. ille praescribit.

Licuisset perire, si loqui non licet. Seruatum me putatis? captus sum. Redde me hosti; captiuis loqui licet. Quoniam tantopere beneficia uitae iactat,¹⁵ audite quis prior dederit. Si quis me hosti reddiderit, seruatorem uocabo. An uos abdicationem actionem putatis? etiamsi actio est, lex quae de seruato loquitur ad personas tantum extraneas pertinet, ad filium et ad patrem non magis quam ad²⁰ seruum et ad dominum, libertum et patronum. Vt a patris potestate discedas et ad aestimationem beneficii uenias, qui uitam dat, si prior accepit, non obligat, sed reddit. Processi in aciem exemplum filio meo, uicit me non hostis, sed aetas, seruauit²⁵ quem saepe seruaueram. Rediuuium me senem meretrix uocat, parasitorum iocantium materia sum; omnibus istis tamquam seruatoribus tacere iubeor. Fili, si uiuere mihi non licet, cur perire non licuit?

2 necisque in fratrem sit, mihi in f. *Gron.* || 4 Num M || 8 adsumpserat M || 11 habebat M || 15 Quo M || 21 prius et om. Ma || 23 accipit M || 26 Redeuuium M || 28 is Ma || seruatori *Gron.*

Ego te, inquit, protexi. Ita tu adolescens in acie non ante patrem stetisti? Audite filii mei gloriam: parricidium non fecit; cum posset seruare, seruauit. ||

5 Pars altera. Hic me genuit; hic mihi spiritum, hic has manus quibus seruaretur dedit.

<CONTROVERSIA V.>

PATER RAPTAM CONTINENS.

10 Rapta raptoris aut mortem aut indotatas nuptias optet. Raptor postulat, ut rapta educatur. pater non uult.

Iste raptor est, ego in ius educor. Non est tam facile homini probo occidere quam perditio mori. Communis, inquit, lex est. dii faciant ne me ex-
15 periri cogas, an tota ista mea sit. Quando ergo, inquit, optabis? Hoc tempore non possum; curo uulnera, familiam reficio, expugnatam domum lugeo, ereptam uirginitatem consolor, minantem sibi ipsi custodio. Quando optabis? cum rapta uoluerit, non
20 cum raptor. Quando optabis? cum tu noles. Quando, inquit, optabis? paro me optioni, confirmo animum; non est facile hominem occidere; premo interim gemitus meos et introrsus erumpentes lacrimas ago. Scis quid futurum sit: uultus te meus decepit. Stulte,
25 quemquam putas morari filiae suae nuptias? In se- curem incurris et carnificem ultro uocas. cum ro- gare debeas, conuitium facis. Nemo uindicare se cogitur.

Pars altera. Nihil est miserius quam incertum
30 inter uitam mortemque destitui. Iam beneficium

1 atiem M || 14 nec M || 15 cogat Ma || 21 obtabis M ||
animam Ma || 24 scio M, corr. Gron. || 25 filia Ma filie Mb ||
26 inturris Ma || 27 cum uitium M

erit etiamsi mortem optauerit. In amorem filiae istius incidi. appellare debui de nuptiis patrem; feci; sed uidetis quam etiam in lege lentus sit. Raptor uitam alieni arbitrii habet, libertatem sui. Lex ista communis est. Habet hic raptor quod timeat, habet et quod sperare possit. In lege, inquit, non est scriptum quando. immo statim; quotiens tempus non adicitur, praesens intellegitur. Tam longum tibi ius in caput ciuis permittatur? Crudelius est quam mori, semper mortem timere. 10

<CONTROVERSIA VI.>

DOMVS CVM TYRANNO INCENSA.

Damni inlati actio sit. Quidam tyrannum ex arce fugientem cum persequeretur, in priuatam domum compulit. incendit domum: tyrannus cum domo conflagrauit. praemium accepit. agit cum illo dominus damni. 15

Quem exclusisti et quem recepisti? quare nullam aliam domum tyrannus petiit? Nemo non uenienti domum clusit. Aditum in domum non habui qui in arcem habui. Non gaudes impendisse te aliquid publicae libertati? 'Hic est in cuius domu tyrannus occisus est'. tamquam tyrannicida monstraris. Redde, inquit, domum. Ita uiuo tyranno non perdideras? Tyranni amicus, tyranni satelles, certe, quod negare non potes, hospes. Diu expectaui an eiceretur tyrannus. Facilius potes accusare aut te qui tam familiaris tyranno fuisti, ut illi maxime tua placeret domus, qui illum recepisti, aut tyrannum qui tibi damnum dedit, quod in domum 20 25 30

9 permitatur **M**, corr. *Burs.* || 16 praemia **M**, corr. *Burs.* || 18 alterum quem *om.* **M** || 20 domum clusit **M** || 22 domo **Mb** || 25 satellis **Ma**

tuam confugit, aut ut culpa te liberem, facilius potes accusare fortunam quae tyrannum potissimum ad te detulit. ||

Pars altera. Eius debet esse damnum cuius praemium est. Non est iniquum eius rei tibi iniuriam inputari cuius fructum percepisti. Non elegit domum tyrannus — nec enim hoc illi uacabat — sed in eam quam potuit inrupit, cum ego in ea non essem. Nactus hic occasionem nocendi intrare noluit, sed tyrannicidium elegit dubium, lentum, periculosum urbi. accepit praemium maius sine dubio quasi damnum sarcire deberet.

<CONTROVERSIA VII.>

VENENVM FVRENTI FILIO DATVM.

15 Filio furenti et membra sua lanianti pater uenenum dedit. accusatur ab uxore malae tractationis.

Non mirum est quare uiuat quae filium perdidit: uiuit qui occidit.

Pars altera. Quem cotidie perdebam, aliquando
20 extuli. Falleris, misera mulier, in orbitatis tuae tempore: non tunc perdidisti filium, sed tunc extulisti.

Extra. ALFIVS FLAVVS hanc sententiam dixit: ipse sui et alimentum erat et damnum. Hunc CESTIVS quasi corrupte dixisset obiurgans: apparet,
25 inquit, te poetas studiose legere: iste sensus eius est qui hoc saeculum amatoris non artibus tantum sed sententiis impleuit. Ouidius enim in libris metamorfoseon dicit:

30 ipse suos artus lacero diuellere morsu
coepit et infelix minuendo corpus alebat. ||

[Ouid
met. VIII,
877 sq.]

1 aut culpa te liberem ^v M || 10 lentem ^v M || 20 horbitatis
M || 25 correpte Ma || 28 in om. M

<CONTROVERSIA VIII.>

OLYNTHIVS PATER REVS CONCVRSVS.

Qui coetum et concursum fecerit, capital sit. Victa Olyntho cum filio adulescente Olynthius senex Athenas uenit. Athenienses omnibus ciuitatem Olynthiis decreuerunt. inuitatus ad cenam ab adulescente luxurioso cum filio uenit. ibi cum de stupro filii mentio esset, pater profugit, adolescens retentus est. pater flere ante domum coepit; incensa est domus; decem adolescentes perierunt et filius Olynthii. accusatur pater quod coetum concursumque fecerit.

Misero si flere non licet magis flendum est. Imperari dolori silentium non potest. Fuerunt ex populo qui dicerent: 'hic meum filium, hic meam corrupit uxorem'; suum quisque illo et ignem adtulit et dolorem. Timeo, fili, ne dum te quaero in ossa raptoris alicuius incidam. Vbi Athenarum fides? ubi hospitales inuicem dexteræ? Capti, inquam, filii sumus; dum licet fugiamus, sed tamquam a Philippo. Pariter apud Philippum certe uiri fuimus. Lacrimae meae uocantur in crimen, quasi ex quo Olynthos capta est flere desierim. Tantus scilicet sum, ut in ea ciuitate populum concitare potuerim in qua filium seruare non potui. Non quotiens conuenerunt in aliquem locum plures coetus et concursus est, sed quotiens conuocati, quotiens parati quasi ad ducem suum concurrerunt; non si una uicinia coiit aut transeuntium paucorum numerus adfluxit, sed ubi totus aut ex magna parte populus, ubi diuisa est in partes ciuitas. || Coetus multitudinis

3 capitale Mb || 4 adulescente M || 7 adulescente M ||
 13 Impera Ma || 23 Olyntos M || 26 alium M || coetus
 M || 28 quia si M || 29 coiit M, corr. W. Müller || 31 est erasum in M

magnae nomen est coeuntis ex consensu quodam:
at illic initio pauci fuerunt, deinde reliqui non ad
me conuenerunt, sed ad incendium, quod tamen po-
pulus spectare maluit quam extinguere. Lex non
5 eum punit propter quem coetus factus est, sed eum
a quo factus est. Non mihi tanti ultio fuit, ut
amittere filium uellem; et temptaui populum rogare
nec potui.

Pars altera. Quid coetu opus est? sunt scriptae
10 ad uindictam iniuriarum omnium leges. Mota se-
mel multitudo modum non seruat. Ardere illo in-
cendio ciuitas potuit.

<CONTROVERSIA VIIII.>

CRUX SERVI VENENVM DOMINO NEGANTIS.

15 Aeger dominus petiit a seruo ut sibi uenenum daret.
non dedit. cauit testamento ut ab heredibus
crucifigeretur. appellat seruus tribunos.

Lex Cornelia, te appello; ecce erus iubet quod
tu uetas. Ne quis illum displicuisse domino putet,
20 tunc huic parari iussit crucem cum sibi uenenum.
Plura serui crimina confitemur: intempestiuas po-
tiones, inutiles cibos desideranti negauit. quid enim
ille non uoluit qui uenenum petiuit? Maluit cru-
cem pati quam mereri. Si uincitur, periturus est,
25 si non uincitur, seruiturus ei a quo in crucem pe-
titur. Ex altera parte lex est, ex altera testamen-
tum, crux utrinque. Furiosus seruum sine causa
uoluit occidere. quaeritis insaniae argumentum? et
se uoluit occidere. Seruo, inquit, tribuni non pos-
30 sunt succurrere. Seruo natum regem habuimus; seruo

p

5 cetus M | 7 temptaui M || 14 DOMINI M || 15 petit M ||
18 appello M || heres M, corr. Freinshem. in Flor. IV 2, 72; Burs. ||
23 Malui M || 27 utrique Ma || 30 serua ?

indice patefacta est Bruti liberorum cum Tarquiniis
coniuratio. Ergo nihil interest uenenum domino ||
dederit aliquis an negauerit? Etiam ubi remedium
est mori, scelus est occidere. Tam cito uos de uita
domini seruum desperare uultis quam heredem? 5
Mortem si supplicium putas, quid rogas, si bene-
ficium, quid minaris? Venenum quisquam obicit
nisi datum? Vllum tu finem facies tribuniciae po-
testati, quam populus Romanus ut ipse plurimum
posset plus ualere quam se uoluit? Venenum ha- 10
bere scelus est tam magnum quam dominum oc-
cidere.

Pars altera. Mori uolens elegit huic ministerio
nequissimum seruum, audacem, infestum sibi. Ille
non salutem consuluit domini quem uidebat insanabili 15
morbo tabescere, sed tormenta eius extendit. Seruus
erilis imperii non censor est, sed minister. Agitur
de iure testamentorum, quorum interiit omnis po-
testas, si <serui> uiuorum imperia neglexerint, mor-
tuorum tribuni. Itane, furcifer, tu non morieris 20
domini arbitrio, morietur dominus tuo?

13 hunc **M** || 19 serui *add. W. Müller* || 20 furcifer **Ma**

LIBER QVARTVS.

Seneca Nouato, Senecae, Melae filiis salutem.

Quod munerarii solent facere, qui ad expectationem populi detinendam noua paria per omnes
5 dies dispensant, ut sit quod populum et delectet et
reuocet, hoc ego facio: non semel omnes produco;
aliquid noui semper habeat libellus, ut non tantum
sententiarum uos, sed etiam auctorum nouitate sol-
licitet. Acrior est cupiditas ignota cognoscendi quam
10 nota repetendi. hoc in histrionibus, in gladiatoribus,
in oratoribus de quibus modo aliquid fama prom-
isit, in omnibus denique rebus uidemus accidere:
ad noua homines concurrunt, ad nota non ueniunt.
Non tamen expectationem uestram macerabo sin- 2
15 gulos producendo: liberaliter hodie et plena manu
faciam. POLLIO ASINIVS numquam admissa multi-
tudine declamauit; nec illi ambitio in studiis defuit:
primus enim omnium Romanorum aduocatis homi-
nibus scripta sua recitauit. et inde est quod LA-
20 BIENVS, homo mentis quam linguae amarioris, dicit:
'ille triumphalis senex ἀκροάσεις suas [id est decla-
mationes] numquam populo commisit': siue quia

1 EXPLICIT LIBER TERTIVS . INCIPIT LIBER
QVARTVS M; *manus alt. in margine ascr.:* hic insunt QII et
cōtrarie QII. || 2 malae Ma || 3 quia (*om. ad*) Ma || 4 nota
paria M || 5 pensant M || 8 scientiarum M || 9 Ecrior Ma ||
11 promisiisti M || 13 * ad noua conueniunt M || 15 plenā
M || manū Mb || 19 abienus M || 21 illas M || AKPOACEIEC

⁸
tua. Id ē declamationes suas M

parum in illis habuit fiduciam, siue — quod magis crediderim — tantus orator inferius id opus ingenio suo duxit, et exerceri quidem illo nolebat, gloriari 3 fastidiebat. Audiui || autem illum et uiridem et postea iam senem cum Marcello Aesernino nepoti suo 5 quasi praeciperet. audiebat illum dicentem et primum disputabat de illa parte quam Marcellus dixerat: praetermissa ostendebat, leuiter tacta implebat, uitiosa coarguebat. deinde dicebat partem contrariam. Floridior erat aliquanto in declamando 10 quam in agendo: illud strictum eius et asperum et nimis iratum ingenio suo iudicium adeo cessabat, ut in multis illi uenia opus esset quae ab ipso uix 4 impetrabatur. Marcellus, quamuis puer, iam tantae indolis erat, ut Pollio ad illum pertinere successio- 15 nem eloquentiae suae crederet, cum filium Asinium Gallum relinqueret, magnum oratorem, nisi illum, quod semper euenit, magnitudo patris non produceret, sed obrueret. Memini intra quartum diem quam Herium filium amiserat declamare eum nobis, 20 sed tanto uehementius quam umquam, ut appareret hominem natura contumacem cum fortuna sua rixari; 5 nec quicquam ex ordine uitae solito remisit. itaque cum mortuo in Syria Gaio Caesare per codicillos questus esset diuus Augustus, ut erat mos illi cle- 25 mentissimo uiro, non ciuilitate tantum sed etiam familiariter, quod in tam magno et recenti luctu suo homo carissimus sibi pleno conuiuio cenasset, rescripsit Pollio: 'eo die cenauit quo Herium filium amisi'. Quis exigeret maiorem ab amico dolorem 30

ex

3 eterceri [ex Mb] M || 4 fastidierat M || 5 asernino M || nepote Mb || 6 aut docebat M, nepote suo. Quasi praeciperet alii docebat *con.* *Bursian* || 8 * tacita leniter M || 10 floridior Ma || aliquando O, *corr. Schott, Teuffel Enc. I² p. 1862* || 11 agen Ma || 12 * incendio M in censendo O. *Iahn* || 18 quod saepe *Schott* || 20 cum nobis M || 22 hominum naturam M, *corr. Burs.* || 28 coenassed Ma coenasset Mb || 29 cen Ma

quam a patre? O magnos viros qui fortunae suc- 6
 cumbere nesciunt et aduersas res suas uirtutis ex-
 perimenta faciunt! declamauit Pollio Asinius intra
 quartum diem quam filium amiserat: praeconium
 5 illud ingentis animi fuit malis suis insultantis. At
 contra Q. HATERIVM scio tam inbecillo animo mor-
 tem Sex. filii tulisse, ut non tantum recenti dolori ||
 cederet, sed ueteris quoque et oblitterati memoriam
 sustinere non posset. Memini cum diceret contro-
 10 uersiam de illo qui a sepulchris trium filiorum abs-
 tractus iniuriarum agit, mediam dictionem fletu
 eius interrumpi; deinde tanto maiore impetu dixit,
 tanto miserabilius, ut appareret quam magna in-
 terim pars esset ingenii dolor. Declamabat autem 7
 15 Haterius admissio populo ex tempore: solus omnium
 Romanorum, quos modo ipse cognoui, in Latinam
 linguam transtulit Graecam facultatem. Tanta erat
 illi uelocitas orationis, ut uitium fieret. itaque diuus
 Augustus optime dixit: 'Haterius noster sufflami-
 20 nandus est'. adeo non currere sed decurrere ui-
 debatur. nec uerborum illi tantum copia, sed etiam
 rerum erat: quotiens uelles eandem rem et quamdiu
 uelles diceret, aliis totiens figuris, aliis tractationi-
 bus, ita ut regi posset nec consumi. Regi autem 8
 25 ab ipso non poterat; alioquin libertum habebat cui
 pareret; sic ibat quomodo ille aut concitauerat eum
 aut refraenauerat. iubebat illum transire cum ali-
 quamdiu locum dixerat: transibat; insistere iubebat
 eidem loco: permanebat; iubebat epilogum dicere:
 30 dicebat. in sua potestate habebat ingenium, in aliena
 modum. Diuidere controuersiam putabat ad rem 9

1 o magnos — insultantis u. 5. del. R. Wachsmuth || 6
 que atherium M || * mortis Ma mortes Mb || * sex filiorum
 M || 7 dolore M || 14 genii do dolor Ma || 15 marius M || 19
 atherius M || 20 concurrere MbP || decurre uideatur M || 24
 nec regi Mb || 25 poterat eloquentia: libertum? || 26 paret
 Ma || 27 iubebat ille eum? || aliquemdiu M || 28 post locum M
 addit cum, sed del. m. pr. || 31 modo Ma

<CONTROVERSIA I.>

PATER A SEPULCHRIS A LVXVRIOSO RAPTUS.

missis quidam tribus liberis cum adsideret sepulchro a luxurioso adolescente in uicinos hortos abductus est et detonsus coactus conuiuio ueste mutata interesse. dimissus iniuriarum agit.

Numquam lacrimae supprimuntur imperio, immo etiam inritantur. Nulla flendi maior est causa quam flere non posse. Rapuit me qualem in conuiuium puderet uenire, dimisit qualem redire ad sepulchrum puderet. Credo mirari aliquem quod in forum amissis modo liberis ueniam. at ego iam in conuiuio fui. Quousque, inquit, flebis? Est quaedam in ipsis malis miserorum uoluptas et omnis aduersa fortuna habet in querelis leuamentum. Ibi me flere prohibes ubi crudeliter ipse non fleres. Cum miserum sit flere, quam infelix sum cui ne hoc quidem licet! Vidi ebriorum sitim et uomentium famem. Quis est iste qui supra flentem patrem censuram lugendi postulat? Proiectus in omnia gulae libidinisque flagitia, omnibus notandus censoribus, saeculo praecepta componit; scit quantum super amissos tres liberos patri flendum sit, quem si uiueret pater fleret. Senex, orbis, infelix, hoc tantum inter
25 miserias solatium capio quod miserior esse non possum. Cineres meorum in sepulchro uideo. Magnum solatium est saepius appellare liberorum non responsura nomina. Hic mihi uiuendum est ne cui de nuptiis, ne cui de liberis cogitanti dirum omen occurrat. || Cogit flere qui non sinit. In illo conuiuio
30 rari etiam felicitis patris esset iniuria.

Pars altera. Questus prius sum de

7 suprimuntur M || 8 fle Ma || 13 fleui M
miseras Ma || 26 morum Ma || 29 onen..

tate eorum qui illum propinquitate contingerent: nemo amicus, nemo, inquam, propinquus est? Sed melius illi eius rabiem, ut uideo, nouerant. Festo die sodales amicique mecum, quorum unus: 'quid hunc miserum perire patimur? nemo sibi ipse finem flendi facit; pudet illos desinere, cogi uolunt'. Consolarer te diutius nisi iam et accusare posses.

<CONTROVERSIA II.>

METELLVS CAECATVS.

Sacerdos integer sit. Metellus pontifex cum arderet¹⁰ Vestae templum, dum Palladium rapit, oculos perdidit. sacerdotium illi negatur.

Vesta mater, fortasse nullum sacerdotem haberes, nisi Metellum habuisses. Sacrorum causam ago, non Metelli: plus illorum interest ne Metellum sacerdotem, quam Metelli ne sacerdotium perdat.¹⁵ Non erat tantus Metellus cum illi sacerdotium dedimus. Ciuitas sollicita pendebat; duo periclitabantur quibus nihil habebat populus pretiosius, sacra et Metellus. O faciendum sacerdotem nisi esset!²⁰ Lex integrum ad animum refert, non ad corpus. Lex hoc aestimari tunc uoluit, cum quis peteret, non cum haberet sacerdotium. Habes, Vesta, duplex pontificis tui meritum: seruauit sacra nec uidit.

Extra. POLLIO: si caecus ante hoc factus esset,²⁵ non sustulisset; si postea caecus factus est, uidit. ||

Pars altera. Sacerdos non integri corporis quasi mali ominis res uitanda est. hoc etiam in uictimis notatur, quanto magis in sacerdotibus? post sacerdotium magis est obseruanda debilitas; non enim³⁰

17 illis M || 19 praeciosius M || 25 * Pollio ante hoc si caecus ante factus M Pollio si caecus ante factus P

sine ira deorum debilitatur sacerdos. Apparet non esse propitios deos sacerdoti quem ne seruati quidem seruant.

Extra. Hunc colorem GALLIO non probauit, summo cum honore Metelli adserens contra Metellum agendum ita ut cogatur cum iudicibus officio pontificum et ipse consulere.

<CONTROVERSIA III.>

EXVL RAPTAE PATER.

¹⁰ Inprudens caedis damnatus quinquennio exulet. Rapta raptoris mortem aut indotatas nuptias optet. Cum haberet filiam et filium inprudens caedis damnatus in exilium abiit. filia eius rapta est; raptor ad patrem puellae se contulit; impetrauit ab illo ut iuberet filiam nuptias optare et epistolam daret ad filium. fratre auctore mortem optauit puella. pater rediit; abdicat filium.

Quomodo me excusabo reipublicae cui duos absoluti? neutrum mea culpa. in altero me fortuna decepit, in altero filius. Filia etiam fratri paruit, filius nec patri. Per humanos, inquit, errores: agnouit preces meas. potes omnibus, inquit, ostendere, hominem quam non possis occidere. Scis me ²⁵ ciuem debere reipublicae: hoc intererit tamen, quod imprudens occidimus, prudentes seruauimus. Aliquem in exilio infra fortunam meam uidi. ||

Pars altera. Inrupit contumeliose tamquam in exulis domum. Peruenit ad patrem, non pepercit ³⁰ eius pudori. At ego querebar quod absenti fecit iniuriam. Non possum ob hoc abdicari quod lege factum est. Non potuisti, pater, de iniuria iudicare

6 rogetur *Schott* || 10 dampnatus *M* || exulet *M* || 13 dampnatus *M* || abiit *M* || fia *Ma* || 24 posses *MbP* || 27 intra *M*;

quam non noueras. Multa nobis extorquentur quae nolumus scribere. et tu in ea fortuna eras in qua posses iniuriam accipere, et ille is erat qui etiam in patria facere iniuriam posset. Quia sciebat malam causam suam, egit apud eum qui illam non nouerat. 5 Rediit superbus, iubebat nos optare nuptias, egebat. uidebatur sic et illic coegisse. Aliquid tamen epistolis consecutus est: nemo umquam tardius perit. Collegit ingentem numerum perditorum, expugnauit domum, uexauit puellam. haec tibi raptor 10 non narrauerat.

Extra. LATRO aiebat semper inuisum esse qui reum alium pro se subiceret. non oportere hic deriuari factum in sororis uoluntatem. Qui defendit, inquit, crimen, auditur tamquam reus, qui transfert, 15 tamquam accusator. malo autem loco est qui habet rei fortunam, accusatoris inuidiam. ASINIVS POLLIO dicebat colorem in narratione ostendendum, in argumentis exsequendum. non prudenter facere eos qui in narratione omnia instrumenta coloris consumerent; nam et plus illos ponere quam narratio desiderasset et minus quam probatio. ||

<CONTROVERSIA IIII.>

ARMIS SEPVLCHRI VICTOR.

Sepulchri uiolati sit actio. Bellum cum esset in 25 quadam ciuitate, uir fortis in acie armis amissis de sepulchro uiri fortis arma sustulit. fortiter pugnauit et reposuit. praemio accepto accusatur sepulchri uiolati.

1 a nobis Mb || 2 heres Ma || 4 patriam M || 6 Reddit M || 8 perit Ma || 13. deriuari M || 15 tranfert Ma || 19 non om. Ma || 24 SEPVLCHRIS Ma || 25 Saepulchri M || accio M || 26 uerba armis amissis om. Ma

Arma uix contigeram; secuta sunt. Haec si sumo, arma sunt, si relinquo, spolia. Vidisses uere uiolari sepulchrum, si illo uenisset hostis. Vterque quod alteri deerat commodauimus: ille uiro arma,
 5 ego armis uirum. respublica multum consecuta est, uir fortis nihil perdidit. Necessitas est quae nauigia iactu exonerat, necessitas quae ruinis incendia opprimit: necessitas est lex temporis. Quicquam non fit legitime pro legibus? Melius cum ipso sepulchro
 10 actum est, in quo notiora sunt iterum arma uictricia. Pro republica plerumque templa nudantur et in usum stipendii dona conflamus.

Pars altera. Reum habemus in proelio inertem, in fuga audacem, turpem non minus patrociniū quam
 15 crimine. Arma sua perdidit. hoc excusare non poterat nisi aliena rapuisset. aliena rapuit. hoc excusare non poterat nisi sua perdidisset. Arma uictricia, arma consecrata diis Manibus, arma quae te quoque fecerunt uirum fortem. Reposui, inquit,
 20 arma. Gloriatur quod non et illa perdiderit. 'Non teneor lege, quia reposui'. Tam teneris hercule quam qui uulnerauit aliquem, licet uulnus sanauerit; quam qui subripuit aliquid, licet reddiderit deprehensus. Non est hoc illi crimen propter || uirtutem donan-
 25 dum: iam gratiam uirtuti retulimus, praemium consecuta est. Aequos esse nos conuenit: unum uirum fortem honorauimus, alterum uindicemus.

<CONTROVERSIA V.>

PRIVIGNVS MEDICVS.

30 Abdicauit quidam filium. abdicatus medicinae studuit. cum pater aegrotaret et medici negarent posse sanari, sanauit. reductus est. postea aegro-

tare nouerca coepit; desperauerunt medici. rogat pater filium ut curet nouercam. nolentem abdicat. contradicit.

Quo pacto istud euenit ut abdicatione mea pater aegrotaret, reditu nouerca? Pietati cessere morbi. 5 Medicinam relinquo, multum laboris, multum uigiliarum; adice huc et quod qui sanantur ingrati sunt. et medicus possum decipi et non possum priuignus excusari. Eundem, inquit, medici morbum esse dicunt. nempe illi qui negauerunt te posse sanari. 10 Ego uero cedo domo, si fateris illam sic posse sanari. Timeo fortunam. imputabitur mihi, si quid acciderit. Ecce tu me non posse non credis. Omnes medici negant et nunc diligentiores fuerunt, quia in te decepti sunt. Non sum tantae scientiae quantae 15 uideor: magnis praeceptoribus opus est; ego abdicatus studui. Quaeris quomodo te sanauerim? non tibi medicus, sed filius profui; desiderio laborabas; gratum tibi erat quicquid meis manibus acceperas. ut primum intraui, recreatus es: quid in te curandum esset, || aduerti. Haec non eodem morbo laborat. multa sunt dissimilia: sexus, aetas, animus. Nihil magis aegris prodest quam ab eo curari a quo uolunt. Temerariis remediis graues morbi curantur, quibus uti non audeo in nouerca. 25

Extra. Non oportet adolescentem quicquam nouercae suscensere; alioqui odit et gaudet. Ferendus est adolescens, si se excusat; non est, si ulciscitur.

Pars altera. Lugendum est, flendum est; in hoc me seruasti? Hostis aliquando uulnus sanauit quod fecerat, ob hoc maxime quia alius sanare non poterat. Negant posse sanari. Nemo suscipit; nemo enim uult curationem filio praeripere.

3 C^d M || 5 reddita^v M || cessare Ma || 7 integrati M || 9 Eandem Ma || 11 caedo M || 19 meis om. Ma || 23 a om. M || 24 remidiis M

Extra. POLLIO dicebat: inter patres et filios id solum iudex putat licere quod oportet.

<CONTROVERSIA VI.>

INDISCRETI FILIVS ET PRIVIGNVS.

5 Quidam mortua uxore quae in partu perierat, alteram duxit; puerum rus misit. ex illa subinde filium sustulit. utrumque puerum ruri educavit; post longum tempus redierunt similes. quae-
10 renti matri uter eius sit non indicat. accusatur ab ea malae tractationis.

Quid fletis, pueri? securi estote; non memini. iam lites sunt et nondum indicaui. Qualis eris nouerca quae sic fieri cupis? Alter tuus est, alter tui frater est et si per te licuerit, neuter priuignus est.
15 Dum alterius uis esse mater, utriusque es nouerca. Si coegeris, mentiar: non mater, sed nouerca decipieris. Hos ipsa noluit natura distingui. Indicarem, nisi tam pertinaciter quaereret. Hic tuus est. quid || alterum nouercalibus oculis intueris? Ille tuus est.
20 Vni tibi contigit ut habeas priuignum et non sis nouerca.

Pars altera. Malae tractationis agit; filius enim rus ablegatus a patre et educatus est sic ut ignotus esse posset et matri. Tibi rediit uterque filius, huic
25 uterque priuignus; quae eo crudelius filio caret quo propius accessit. Times huius iniquitatem, cum iniquus ipse magis amet eum cui alterius donare uis matrem quam cui non uis suam reddere.

Extra. Quod ad colorem pertinet uiri, HISPO
30 ROMANIVS et SILO POMPEIVS hoc usi sunt: nescio

1 pallio Ma || 7 ruri om. Ma || 17 Indicari Ma || 18 quaeris M || 22 Male M || 25 priuignus. quo crudelius M, corr. Burs. || 26 Timis Ma || 29 Lispomanios (sed L in ras.) M

et ideo non indico. Quidam miscuerunt et utroque
 usi dixerunt: nescio, sed etiamsi scirem non indica-
 rem, quod LATRO et CESTIVS. Sed ASINIVS POL-
 LIO neutrum colorem probabat. Si dicit, inquit,
 'nescio', nulli fidem facit: uxor ipsa non quaereret 5
 ab illo, nisi ille scire posset. dici enim contra ui-
 rum potest: quaere a nutrice, a paedagogo. ueri-
 simile non est neminem domi esse qui sciat. Ille
 autem mixtus color utrumque corrumpit, et igno-
 rantis fidem et non indicantis fiduciam. nam cum 10
 dicit: 'etiamsi scirem, non indicarem', efficit ut illum
 scire iudex putet; cum dicit: 'nescio', efficit ut ui-
 deatur indicare debere, si scit. Ipse autem hoc co-
 lore usus est quem agebat simplicissimum: scio, sed
 non indico, quia pueris hoc utile est; et tuo filio: 15
 magis amaturus sum eum qui matrem uidebitur non
 habere. ||

<CONTROVERSIA VII.>

TYRANNICIDA ADVLTER TYRANNI.

Tyrannicidae praemium. In adulterio deprehensus 20
 a tyranno gladium extorsit tyranno et occidit
 eum. petit praemium. contradicatur.

Non fecisset tyrannicidium, nisi illum tyrannus
 armasset. Cuius adulter non fuit qui etiam tyranni
 fuit? Inputat nobis quod deprehensus in adulterio 25
 mori noluit. Tyrannicida uester iure occidi potuit
 a tyranno. Certamen in pari condicione contractum
 publica fortuna distraxit. non innocentior uicit, sed
 fortior. Tulit secum tyrannus gladium; sic enim oc-
 cisuri ueniunt. Cur solus ad praemium uenis? ty- 30
 rannum certe occidisti cum adultera. Non lorica
 clipeumue sumsit, sed tenuem ac perlucidam uestem;

3 et custus Ma || 10 fiduciam M || 14 agebat M || 22 C d
 M || 31 terte Ma

perfusus unguento intrauit cubiculum, in quo tyrannum non esse diligenter agnouerat. Tyrannicida noster ne tyrannum inueniret optauit. Ducat tyrannicidam in arcem tyrannus, non uxor, odium, non amor; ascensurus ferat animum, ferat ferrum; eat illo ubi inueniat tyrannum. Omnia honesta opera uoluntas inchoat, occasio perficit. Saepe honorata uirtus est et ubi eam fefellit exitus; scelera quoque quamuis citra exitum subsederint puniuntur; nec
 10 infelix uirtus amittit gloriae titulum, nec gloriam uirtutis intercipit fortuita felicitas. Numquam maiorum nostrorum prudentia tantis muneribus tyrannicidium emeret, si illud etiam libido promitteret. Nouo inauditoque more pugnabant, tyrannicida pro
 15 adulterio, tyrannus pro pudicitia. Occidisti tu maritum, fortuna tyrannum. Tyrannum cadere reipublicae uolo; occidat illum ciuis iratus, misceat maledicta uulneribus qualia || in adulterum maritus adtulerat. Ab adulterae osculis ad praemium curris.
 20 Nolo tyrannicida imitetur antequam occidat tyrannum. Populus Romanus ueneno uinci hostem noluit, proditione noluit. Honorabo subitum tyrannicidium, non honorabo fortuitum, non coactum.

Pars altera. Non habebas, inquit, ferrum. Quid
 25 enim tyranno profuit quod habuit? In eo qui inermis ad tyrannum uenit non uirtus minor est, sed periculum maius. Non quaeras quid in arcem tulerim; tyrannicidium retuli. Non est gladius meus; sed manus mea est, sed animus meus est, sed con-
 30 silium, sed periculum, sed tyrannicidium meum est. Adulterium uocas quo effectum est ne quis timeat adulterium? Diligenter arce munita occasionem requirens temptaui seruos, temptaui amicos; per uxorem solam refulsit occasio. Non putauit adulterium

18. 19 adulterat M || 21 populus resp M || noluit M || 25 In quo qui M || 27 non <est quod> quaeras W. Müller || 28 detuli M, corr. Schott || 31 adulterum M

uxorem tyranni polluere, sicut nec homicidium tyrannum occidere. Ferrum in arcem ferre periculosum erat, inuenire facile. Si tyrannum, inquam, inuenero, obuia quaelibet res telum erit. certe semper secum solet habere ferrum tyrannus. gladius 5 inter duos fortioris est. Quam sollicitus adulter fui ne non deprehenderer! ||

<CONTROVERSIA VIII.>

PATRONVS OPERAS REMISSAS REPETENS.

Per uim metumque gesta irrita sint. Bello ciuili 10 patronus uictus et proscriptus ad libertum confugit. receptus est ab eo et rogatus ut operas remitteret. remisit consignatione facta. restitutus indicit operas. contradicit.

Patronus a liberto restitutionem peto. Si pacisci 15 tunc a me uoluisses operas, spopondissem. Bona bello perdidisti, ad restitutionem nudus ueni; nunc libertorum operas desidero. Profer tabellas illa proscriptiois tabula crudeliores: persequabatur illa quos uicerat, hae persecutae sunt quos receperant; in illa 20 ultio fuit, in his perfidia; denique illa iam desiit, hae perseuerant. Non mea, inquit, sed aliena uis fuit. Aequè dignus est poena qui ipse uim adhibet et qui ab alio admota ad lucrum suum utitur. In hunc primum incidi et dum timeo ne offenderem 25 secutus sum hoc exigentem. Non recepit me, sed inclusit. Nihil est uenali misericordia turpius.

Pars altera. Nihil tibi opus est potestas: scis tibi illum parere etiam cum cogi non potest. Quaslibet indicas operas, numquam tamen indices tam 30

9 DIMISSAS M || 14 Cð M || 19 credeliores Ma || 20 recipiant Ma || 23 Atque M || que Ma || 28. 29 scisti illum M, corr. Burs. || 29 parare Ma || com Ma

periculosas quam indixisti. Habeo iudicia tua: bene de seruo iudicasti: manumisisti; bene de liberto: proscriptus mihi potissimum te commisisti. Si noluissem patronum habere, potui. Vnus ex proscriptis fuisti qui tunc posses etiam rogari. Restitutio tibi proscriptionem remisit, non quicquid in proscriptione gessisti rescidit. ||

Extra. Omnes inuecti sunt in libertum. VARIVS GEMINVS et OTHO IVNIVS egerunt lenius, ut patronus remissurus uideretur operas, si optinuisset. Nam Otho dixit: sine me iudicio meo uideri remisisse; faciam, remittam. quid me sic times tamquam inuitus promiserim? Contra CESTIVS ait: tunc eiusmodi utendum coloribus, ubi uerendum est ne uideamur rem duram postulare, ubi contra honestam personam promissione iudex molliore fallendus est. Quid in hac persona ueremur et causa, nisi hoc unum quod ex hoc colore metuendum est, ne si uolumus hoc remittere et uoluisse uideamur?

3 commisti **Ma** || 9 othonius **M** || 16 promissio **Ma**

LIBER QVINTVS.

<CONTROVERSIA I.>

LAQVEVS INCISVS.

Inscripti maleficii sit actio. Quidam naufragio facto, amissis tribus liberis et uxore incendio domus, 5 suspendit se. praecidit illi quidam ex praeter-euntibus laqueum. a liberato reus fit maleficii.

Tres, inquit, liberos perdidisti. Vtinam et illos seruare potuisses! Viue; mutantur uices felicitatis humanae: proscriptus aliquando proscripsit. Victi 10 fugiunt, proscripti latent, naufragi natant. Amisi, inquit, uxorem, liberos, || patrimonium. Tu putabas te ea condicione accepisse ne perderes? Ludit de suis fortuna muneribus, et quae dedit aufert, quae abstulit reddit nec umquam tutius est illam experiri 15 quam cum locum iniuriae non habet. Cn. Pompeius in Pharsalia uictus acie uixit. maius tu tuum putas esse naufragium? Crassus uixit; et non priuatas perdiderat, sed publicas opes. Omnia tibi fortuna abstulit, sed spem reliquit. Tolle spem hominibus, 20 nemo uictus retemptabit arma, nemo infeliciter experta negotiatione alios appetet quaestus, nemo naufragus uiuet. Spes est ultimum aduersarum rerum solatium. Vt uiueres, natasti. Miseritus sum

1 EXPLICIT LIBER IIII . INCIPIT LIBER V **M** *man.*

alt. ascr.: hic insunt q|| et contrario q||. || 15 ^v totius **M** ||
17 parsalia **Ma** farsalia **Mb** || 18 grassus **M** || 20 omnibus **M** ||
21 retemptauit **M**

nec in te amplius quam periculum cogitavi: non
adtendi incendium, non orbitatem, aut si adtendi,
memineram te post illa uixisse. Non uisus est mihi
moriendi animum habere: elegerat locum in quo in-
5 terpellari posset.

Pars altera. Tot ille fundorum dominus aliena
arbore suspendo laqueum. De fortuna nihil queror:
mori permittit. 'Nunc, inquit, morere'. iniuria est
ut qui meo arbitrio debui, tuo moriar. Amisi uxo-
10 rem, liberos, patrimonium; fortuna mihi nihil prae-
ter laqueum reliquit, iste nec laqueum. Sumpsi in-
strumenta mortis solitudinem et laqueum, alterum
aptum morituro, alterum misero. Quisquis inter-
uenis, si amicus, defle, si inimicus es, specta. Cum
15 a me iste accusetur, grauiorem de me quam de reo
ferte sententiam: ego ut moriar, iste ne prohibeat.
Ne haec narrarem, mori uolui. Praecidit remedium
meum. Si qua est fides, non enataui, sed eiectus
sum. Nihil iam timebam nisi uiuere. Domus meae
20 fata claudo, nullo miserior quam quod ultimus mo-
rior. Cui me uitae reseruas? ut aedificem? aspice
incendium. ut || nauigem? aspice naufragium. ut
educem? aspice sepulchrum. In tam calamitosa
domo feliciores fuistis, uxor et liberi: uobis mori
25 contigit.

<CONTROVERSIA II.>

GENER INIMICI DIVITIS.

Pauper cum haberet filium et diuitem inimicum
filiam habentem, peregre profectus est. rumor
30 fuit de morte eius. filius cum diuite in gra-
tiam rediit et eius filiam duxit. reuersus pater

1 in *om.* **Ma** || 4 haberet **M** || * legerat **M** || 6 fundarum
Ma || 8 quid **Ma** || 9 Amisiō **M** || 20 facta **M** || 21 uita **M**, *corr.*
Burs. || 30 filius *om.* **Ma**

cogit illum uxorem repudiare; nolentem abdicat.

Nemo quicquam facile credit quo credito dolendum sit. ego diu non credidi de nuptiis tuis. Desertor patris, inimici cliens, uxoris mancipium, non 5 fleuisti patrem, non quaesiui; sic inimico placuisti. Rumor, inquit, fuerat te decessisse. Mirabar si talem uxorem uiuo patre habere potuisses. Non quaeris ubi perierim? mors mea tibi debet esse suspecta: inimicum habeo. Quis alius hanc famam 10 potuit inmittere nisi qui me uiuo filiam conlocare non poterat? Non times ne inter ipsas nuptias tuas patris ossa referantur? Tot serui secuntur, tot liberti, tot clientes, ut quicquid dixerit rumor sit. Fabricius aurum a Pyrrho accipere noluit; beatior fuit ille 15 animo quam ille regno. Plures insidias in itinere fugi et factum diues quod faciendum mandauerat credidit.

Pars altera. Vanum gloriae genus odium diuitiarum. Mortales esse inimicitiae debent. Scipio 20 Gracchi inimicus et || tamen postea socer. Cuius uitio inimicitiae contractae sint apparet: ille amat filium tuum, tu nec tuum.

Extra. SENIANVS rem stultissimam dixit: diues me semper contempsit, numquam nisi pro mortuo 25 habuit. Vt aliquid et ipse simile Seniano dicam, post hanc sententiam semper Senianum pro mortuo habui.

5 uexoris uel uoxoris **M**, sed e (uel o) erasum || 8 uoxo-
rem **M**, sed o^v erasum. || num quaeris Schott. || 11 imitere^{n t}
M || 13 seruis referuntur **Ma** || liberi **M**, corr. Burs. || 15
^rpyro **M** || 21 Gracci **M** || 23 prius tuum om. **Ma** || 27 sae-
nianum **M**

<CONTROVERSIA III.>

FRATRES PANCRACTIASTAE.

Malae tractationis sit actio. Quidam duos filios pancratiastas instituit; eduxit ad Olympia. Cum
 5 compositi essent ut simul pugnarent, accessit ad pugnantes pater et ait abdicaturum se, si quis perdiderit. commortui sunt iuvenes et decreti his diuini honores. reus fit pater malae tractationis ab uxore.

10 Tertius sine sorte pugnasti et utrumque uicisti. Stetit cruentus pater; iam perierant et adhuc minabatur. Moriuntur non alter ab altero, sed uterque a patre. Misera mater odisse non potest qui filium suum occidit. Iuvenes inuicti nisi habuissent pa-
 15 trem. Pii iuvenes nec parricidium patri negare potuistis. Vincere propter parricidium nolunt, uinci propter abdicationem. 'Abdico eum qui uictus erit'. demens, meliorem abdicaturus es. Inuoco Iouem cuius Olympia parricidiis absoluta sunt.

20 Pars altera. Non facturus dixi et si facturus, pro gloria dixi. Non debeo in inuidia solus esse, cum luctus communis sit. Omnes agebant fratres conlusuros. Minatus sum non ut filiis metum inponerem, sed ut populo satisfacerem. ||

25

<CONTROVERSIA IIIL>

DAMNATVS PARRICIDII ALLIGANS FRATREM.

Qui falsum testimonium dixerit, uinciatur aput eum in quem dixerit. Ex duobus filiis profectus est cum uno pater; adolescens solus rediit. accu-

3 Quidam om. Ma, quare hoc omisso pancratiastes cum cod. Berolin, conl. Burs. || 6 et ut M || 13 non odisse non P, quod prob. W. Müller || 22 communis M || agebant M || 23 clusuros M

satus est a fratre parricidii et damnatus. diebus festis intercedentibus poena ex lege dilata est; rediit pater. accusauit damnatus fratrem falsi testimonii et optinuit et uinxit. cogit pater ut uinctum soluat; nolentem abdicat. 5

Falsum, inquit, in fratrem testimonium dixit. Si uis graue illius crimen facere, te exorabilem praesta. Crudelis in fratrem miraris, si in te parricidium creditum est? Ergo ego duos filios habere non possum? adolescens, iam potes et parricidium facere. 10 Alligatus est alter filius quia non reuertebat, alter quia redii. Numquam solues fratrem? si talis es, nihil testis mentitus est: parricida es. Non impio in te, sed in patrem pio animo dixit: suspectum habuit quod reliqueras patrem. Inter catenas filii 15 mei iaceo eodem clausus ergastulo. ingrata, testem tuum simul alligasti.

Pars altera. Meo periculo solutus, meo alligatus, uix solui poterat, si testimonium falsum pro fratre dixisset. Parricidium de patre finxit, de fratre 20 commisit. Venisse patrem mihi carnifex nuntiauit. Parricida sum, sicut obicitur, <si> huic leuiter irascor. Miraris si eum fratrem alligare possum qui me potuit occidere? Ingrata erat ipsa poenae meae dilatio: expectare grauius uidebatur quam pati; 25 imaginabar mihi culleum, serpentis, profundum. ||

<CONTROVERSIA V.>

DOMVS CVM ARBORE EXVSTA.

Qui sciens damnum dederit, quadruplum soluat, qui inscius, simplum. Diues pauperem uicinum ro- 30 gavit ut sibi arborem uenderet quam sibi dice-

12 soluas M || 13 mentita M || 15 reliqueres Ma || 22 si add. Burs. || hoc M, corr. W. Müller || 28 EXVTA M

bat obstare. pauper negavit; diues incendit
platanum cum qua et domus arsit. pro arbore
pollicetur quadruplum, pro domo simplum.

Excitatus flammarum sono, uicinorum primo
5 fidem exploravi. Arbor ramis excurrentibus totam
domum texerat. 'Non potest exorari; incendatur'.
Est hoc inpotentiae, sine fine concupiscere, sine
modo irasci. 'Non potest expugnari precibus; ex-
pellatur ignibus'. Nihil inter te et pauperem in-
10 terest, si iure agamus. Liceat et pauperem gaudere
prospectu. Vos possidetis agros urbium fines urbes-
que domibus impletis; intra aedificia uestra undas
ac nemora comprehenditis. Nihil lautius occurrit
oculis tuis quam ruinae meae. Domum perdi-
15 dere ne arbuscula quidem poteram. Deliciis tuis,
diues, ardebimus? Oculis uoluptas in incendio quae-
ritur et prospectus ignibus relaxatur. 'Prospectui
obstabat'. Quid? inambulantibus nobis non obstant
seruorum cateruae? excitati in immensam altitudi-
20 nem parietes lucem non impediunt? infinitis por-
rectae spatii ambulationes et urbium solo aedificatae
domus non nos prope a publico excludunt? Sub
hac arbuscula imaginabar diuitum siluas. Quantum
perdi-
25 quam uoluit? Non iniquum postulo: eius damno
desinat incendium cuius consilio coepit. Scilicet ut
domus || ad caelum omne conuersae brumales aestus
habeant, aestiua frigora, et non suis uicibus intra
istorum penates agatur annus, <alunt> in summis
30 culminibus mentita nemora et nauigabilium piscina-
rum freta. Arata quondam populis rura singulorum
nunc ergastulorum sunt latiusque uilici quam reges
imperant. maria proiectis molibus submouentur. Ne-

8 expugna **Ma** || expellantur **M**, corr. *Burs.* || 9 inter me
M, corr. *N. Faber*, *Burs.* || 13 post nemora **Mb** addit pro-
spectu || 15 nec etiam **Mb** || 27 coelum **M** || 29 alunt om. **M** ||
32 uilici **Mb**

sciebas quanta sit potentia ignium, quam inreuocabilis, quemadmodum totas absumat urbes, quam leuibus initiis oriantur incendia? Etiam si partem damni dare noluisti, si tamen uoluisti partem, in totum, quasi prudens dederis, tenendus es; ex toto enim noluisse debet qui imprudentia defenditur. Si fatereris te scientem ianuam incendisse, si unum tignum, puto tota domus intellexeretur ex parte; nec enim quisquam omnia incendit, sed unam aliquam rem, ex qua surgat in omnia se sparsurus ignis. atqui pars domus est arbor quae in domo est. 10

Pars altera. Pestilentem mihi faciebat domum arbor: caelum omne per quod salubris spiritus uenire posset obduxerat. rogavi pauperem et dixi: nihil tibi nocet arbor recisa, mihi plurimum non recisa. quid ad te illi rami pertinent qui extra domum sunt? Quasdam partes domus meae rami premebant; iam etiam quosdam parietes mouerant. scitis quanta uis sit arborum; muros discutiunt. || 15

<CONTROVERŒIA VI.>

20

RAPTUS IN VESTE MULIEBRI.

Impudicus contione prohibeatur. Adolescens speciosus sponsionem fecit, muliebri ueste se exiturum in publicum. processit; raptus est ab adolescentibus decem. accusauit illos de ui et damnauit. contione prohibitus a magistratu reum facit magistratum iniuriarum. 25

Muliebrem uestem sumpsit, capillos in feminae habitum composuit, oculos puellari lenocinio circumdedit, colorauit genas. Non creditis? et qui non 30

1 quem **Ma** || 4 noluisti **M** || 7. 8 uerba si unum tignum *om. h. l. M et ponit post parte (u. 9)* || 9 unum **Mb** || 14 possit **Ma** || 17 p. ibebant **Ma** || 23 ueste *om. Ma* || 30 creditus **Ma**

- crediderant uicti sunt sponsione et hoc de sponsione
 forsitan uenerat ut auderet impudicus contionari.
 Date illi uestem puellarem, date noctem: rapietur.
 Sic illum uestis sumpta decuit, ut uideretur non
 5 tunc primum sumpsisse. Facta totius adolescentiae
 remitto, una nocte contentus sum: sic imitatus est
 puellam, ut raptorem inueniret. Numquid cecidi?
 numquid carmen famosum composui, aut ut pro-
 prium genus iniuriae tuae dicam, numquid te rapui?
 10 Aput patres nostros qui forensia stipendia auspica-
 batur, nefas putabat brachium toga exserere. quam
 longe ab his moribus aberant qui tam uerecunde
 etiam uirtute utebantur? Constat hunc stupratum,
 cum damnati essent qui rapuerunt.
 15 Pars altera. Constat semper grauem, semper se-
 rium fuisse; sed hoc iocis adolescentium factum est.
 Ceterum tam nota erat uerecundia eius, ut nemo
 iam sine sponsione crediderit. ||

<CONTROVERSIA VII.>

20

NON RECEPTI AB IMPERATORE.

- Nocte in bello portas aperire ne liceat. Imperator
 in bello summam habeat potestatem. Trecenti
 ab hoste captiui ad portas nocte uenerunt, im-
 perator non aperuit; ante portas occisi sunt.
 25 imperator post uictoriam reus est laesae rei-
 publicae.

Non putauī meos. nouerant legem. Cur, inquit,
 trecenti perierunt? immo cur, ne perirent, capti
 sunt? Hos ego interdū non recepissem nisi uicto-

2 forsitam **M** || ut audiret **M** || 8 numquit **Ma** || 11 pu-
 tabatur **Mb** || 12 ^{it}quam **M** || 13 ^vcon **M** || 14 damnati ei sint
W. Müller

res, noctu ne uictores quidem. Procedens postridie in proelium, pugnaturis ostendi trecentos in quibus nihil laudari potest praeter fugam, nihil desiderari praeter numerum. Fugiunt ut leges relinquant, reuertuntur ut tollant. Populus Romanus Cannensi 5 proelio in summas redactus angustias, cum seruorum desideraret auxilia, captiuorum contempsit et credidit eos libertatem magis tueri posse qui numquam habuissent quam qui perdidissent. Nocte quomodo hostem ciuemque distinguam? quam mihi 10 das notam, ut arma cognoscam? Credo in insidiis hostes fuisse, ut exclusos occiderent, sequerentur admissos.

Pars altera. Infestus trecentis fuit; iniquo collocauit loco; hoc ne argui posset, non recepit. Capti 15 sunt fortissimi duces, Regulus, Crassus. Haec postrema rogantium uox erat: mitte arma; <hoc> certe lex non uetat. ||

<CONTROVERSIA VIII.>

TYRANNVS POST ABOLITIONEM CANDIDATVS.

20

Conpetitori liceat in conpetitorem dicere. Tyrannus dominationem sub abolitione deposuit, ut si quis obiecisset tyrannidem, capite puniretur. petit magistratum; conpetitor contradicit.

Candidatus anno meo spondeo, nulla rapietur, 25 nullus occidetur, nullum spoliabitur templum. Cur honores tamdiu non gesserit, narret, per communem deprecor libertatem. Moriar; obicietur tibi quod occideris ciuem. Vult aliquo imperio, aliqua potestate distingui, homo magnae nobilitatis, ma- 30

v v

1 nec Mb || 2 pugnatoris M || 15 agi possit M || 17 hoc *add.* *Burs.* || 22 sub ea conditione *cf. Iahn* || 26 hoccidetur M || 30 destingui M

gnae gratiae, ingentis pecuniae. Siciliae fuisse dicitur dominus, qui inclusos aeneis tauris homines subiectis urebat ignibus, ut mugitum ederent, uerba non possent. O hominem in sua crudelitate fastidiosum, qui cum uellet torquere, tamen nolebat audire!

Pars altera. Quicquid egi, quicquid gessi, rei publicae causa feci. Peto ne mihi lex pro me lata noceat, neu quid noceat quia non obicitur quod non noceret obiectum. ||

2 hominis **Ma** || 3 aederent **Ma** || 4 possunt **M** || in summa ? || 5 ^vco **M**

LIBER SEXTVS.

<CONTROVERSIA I.>

CHIROGRAFVM CVM ABDICATO.

Abdicato frater chirografum dedit dimidiam se partem daturum hereditatis, si non respondisset. 5
ille tacuit. abdicatur alter a patre.

Tantum aeris alieni habet quantum uiuo patre non possit soluere. Vis scire cuius fidei sis? ne frater quidem tibi sine chirografo credidit. Alterius spem moror, alterius fidem. Viuo et iam patrimonio 10
meum diuisum est. Nisi succurritis uincet me et ille qui tacuit. non dissimulo me hodie duos abdicare. Chirografum prode, parricidarum foedus et nefariae spei pactum, chirografum danti impium, accipienti turpe, patri periculosum. 15

Pars altera. In omnem me fortunam, frater, comitem tibi iungam: si militandum, una militabimus, si peregrinandum, una urbes peragrabimus, si cotidianam rogauero stipem, et illam tecum diuidam. Nolui recentem iram exagitari patris; malui ut ta- 20
cendo patrem uinceret. Meae partis heres ero, tuae custos. Et quia de re maxima melius sibi quisque credit, do chirografum; tu da operam, ut istud magis

1 EXPLICIT LIBER V INCIPIT LIBER VI M: Mb add.:
epistola deest et hic insunt qI et contrario UI. || 4 fratri
M corr. Burs. || 6 abdicatus Ma || 8 nec Mb || 10 spe morior Mb ||
fide M || 18 cottidianam M || 23 de Ma || tadam M

a patre accipere quam a fratre uidearis. Hoc quod honeste, quod pie gerebamus, tam palam egimus, ut pater || sciret. Quid enim timebam? ne si rescisset pater moleste ferret filium suum hominem auarum
 5 non esse, fratrem pium esse? Ita mihi contingat patrem utrique nostrum placari.

<CONTROVERSIA II.>

EXVL PATER FVND0 PROHIBITVS.

Exulem tecto et cibo iuuare non liceat. Inprudens
 10 tis caedis damnatus quinquennium exulet. Quidam cum filium et filiam haberet, imprudens caedis damnatus in exilium profectus solebat uenire in possessionem uicinam finibus. rescit hoc filius, cecidit uilicum; uilicus exclusit patrem.
 15 coepit ire ad filiam. accusata illa, quod exulem recepisset, aduocato fratre absoluta est. post quinquennium pater abdicat filium.

Accusator ciuium me fecit exulem, filius etiam meorum. Filiam honestiorem inueni, quod accusata
 20 est, seruum frugaliorem, quod caesus est. Male meruisti de patre quem exclusisti, de sorore cui praeiudicio nocuisti, de iudicibus quos in tam bona timuisti causa. Aut tu peccasti aut soror. Filius me meus docuit, quod illum non recipio. Absoluta
 25 est, inquit, me aduocato soror. Ita tu patrem non recipiebas, cum tam bene istam causam agere posses? Cum absoluta est quae receperat, damnatus est qui expulerat. Filia me patrem iudicauit, serui dominum; uni filio exul fui. Ignosce, fidelissime
 30 seruulorum, et tibi imprudens nocui. Quam bonam eius causam putas fuisse quae ne te quidem aduo-

cato damnata est? Si te herede possum mori, dignus sum qui tibi etiam hunc seruum relinquam. Alii exsul est, tibi pater || est. Nulla lex scelus imperat. Certe quae fecit, absoluta est. Lex eum tenet qui iuuat exulem, non qui patitur iuuari. Ignora, 5 dissimula: lex te innocentem esse, non curiosum iubet. Si mea causa faciebas, me admonuisses, seruum prohibuisses, non cecidisses.

Pars altera. Facere lege prohibente non potui. Accusata et absoluta est, quia muliercula uidebatur 10 non nosse leges. Non pro me timui, sed pro te: res in notitiam hominum peruenerat; captabar; timui ne occidereris. Vis scire notum fuisse? soror est accusata. Malui seruum frugalissimum caedere quam patrem optimum amittere. 15

<CONTROVERSIA III.>

MATER NOTHI LECTA PRO PARTE.

Maior frater diuidat patrimonium, minor eligat. Liceat filium ex ancilla tollere. Quidam cum haberet legitimum filium, alium ex ancilla sustulit 20 et decessit. maior frater sic diuisit, ut patrimonium totum ex una parte poneret, ex altera matrem nothi. minor elegit matrem et accusat fratrem circumscriptionis.

Vnus omnium exheredatus sum diuidendo. Le- 25 gisset, inquit, alteram partem. tu solus talis potuisti esse filius qualis frater es. Lex te diuidere, me eligere iussit: aperte ne minor circumscribatur timet. Sic diuisit, ut si uellem non esse mendicus, relinquerem fratrem in egestate, matrem in serui- 30

3 Alie Mb || 4 uerba Certe . . est Burs. post iuuari u. 5 transponere mauult || 5 iuuat M, corr. W. Müller || 12 notiam M || 14 Malui de M || 28 a parte M || 30 ingestate Ma

tute. Non est diuidere ex altera parte patrimonium ponere, ex altera onus. Talis fuit, ut illi coheredem pater ex ancilla tolleret. Elige, ut aut patrimonio careas aut scelere. Circumscriptores dici solent qui aliquid abstulerunt: iste nihil reliquit. Tu, inquit, uoluisti pauper esse. Cur ergo queror, si egestate delector? Obici, inquit, non potest quod lege factum est. immo nihil nisi quod lege factum est; nam si quid aliter gestum est, per se inritum est. circumscriptio semper crimen sub specie legis inuoluit: quod apparet in illa legitimum est, quod latet insidiosum. semper circumscriptio per ius ad iniuriam peruenit. Lex iubet maiorem diuidere, minorem eligere: nec tu diuisisti nec hic elegit; sic a te alligatus est, ut necesse haberet quod non expediebat malle. Nota fuit in matrem mea pietas; non timuit ne eligere possem alteram partem.

Pars altera. Ego nihil aliud quam diuisi. Circumscriptio non in diuisione est, sed in electione. Habes matrem quam totis quidam bonis redemerunt; habes gloriam quam per ignes quidam, per arma quaesierunt. Multa de patrimonio rapuit cum haberet ius dominae ancillae inpudentia. Timebas ne in illam saeuirem? non expediebat mihi, cum in illa totum patrimonium habiturus essem. Nunc tantundem habes; habes enim partem quam uoluisti. ut tantundem haberes, nec pater uoluerat; ideo matrem tuam ancillam reliquit.

<CONTROVERSIA IIII.>

30

POTIO EX PARTE MORTIFERA.

Veneficii sit actio. Proscriptum uxor secuta est. quodam tempore secreto poculum tenentem in-

2 cohedem **Ma** || 16 meam **M**, corr. *Burs.* || 20 bonis *om.* **Ma** || redimerunt **M** || 23 inpudentiam ?

terrogauit, quid esset; ille dixit uenenum et
mori se uelle. rogauit illa ut partem sibi daret
et dixit se nolle sine illo uiuere. partem bibit
ipse, partem uxori dedit. periit illa sola. testa-
mento inuentus est maritus heres. restitutus ar- 5
guitur ueneficii.

Sic egit ut deprehenderetur, sic deprehensus est
ut exoraretur, sic bibit ut uiueret. Quod est istud
uenenum quod tantum heredi non nocet? Nemo
umquam tam palam uxori uenenum dedit. Fugit ne 10
occideretur qui dicit se mori cupere. Vnus pro-
scriptione locupletior factus est. Vt uiuere uellet,
uxor illi persuadere non potuit; persuasit res blan-
dior, uxoris hereditas. Sciit quam partem potionis
hauriret. Contrarias partes gladio persecutus est, 15
suas ueneno. Occidendi finem prius uictores fecere
quam uicti. Quid iam putabatis futurum, cum in
exilium uxor testamentum tulisset, maritus uene-
num? Vbi est uxor? Ecquid te pudet? iam etiam
proscripti redeunt. Statim sumta potione conlapsa 20
est. nolite mirari, si tam efficax uenenum est: he-
res est qui dedit. Summis fere partibus leuis et in-
noxius umor suspenditur, grauis illa et pestifera
pars pondere suo subsidit. Apparet te diu praepa-
ratum uenenum habuisse: scisti diuidere. Etiam si 25
potest defendi qui uolenti dedit, tu potes qui fe-
cisti ut uellet? Id genus ueneni fuit quod pondere
subsideret in imam potionem. bibit iste usque ad
uenenum, uxor uenenum. ||

Pars altera. Virum in pace dilexit, in bello se- 30
cuta est, in ultimo consilio non reliquit. O dignam
quam innocens sequar! Bellum ciuile egi, proscriptus
sum, exulaui; quid his malis adici potest nisi ut
uenenum bibam et uiuam? Venenum, inquam, est.

4 uxore **Ma** || perit **M** || 11 proscscriptionem **Ma** || 15 au-
raret **Ma** || 19 Et quid **M** || 31 reliquit **Mb** || 32 ciuile lege
M, corr. *Burs*.

Hoc qui daturi sunt, dissimulant. Venenum Cato uendidit. Quaerite an proscripto licuerit emere quod licuit Catoni uendere.

<CONTROVERSIA V.>

5

IPHICRATES REVS.

Qui uim in iudicio fecerit, capite puniatur. Missus Iphicrates aduersus Thracum regem, bis acie uictus foedus cum eo percussit et filiam eius uxorem duxit. cum Athenas redisset et causam
10 diceret, uisi sunt circa iudicium quidam Thracum cultu armati et ipse reus gladium strinxit. cum iudices citarentur ad iudicandum, palam absolutorias tulerunt sententias. accusatur quod uim in iudicio fecerit.

15 Nemo iudicum tuorum non sic timuit tamquam tu de illis iudicaturus esses. Cum toto tibi regno suo uenit aduocatus; non maioribus copiis bellum instruxit quam iudicium. Iphicrate, conde gladium; iudicium est. Quid tibi cum gladio? certe bis uictis
20 arma ponenda sunt. Quae est ista contra rerum naturam permutatio, in bello nuptiae, in iudicio bellum?

Pars altera. Ego uim non feci; omnia enim legitima peracta sunt: accusator suo loco dixit, reus
25 suo respondit; perfectum per omnes numeros suos iudicium est. Cum iudices sententias ferrent, strinxi gladium, ut occiderem me, si dampnatus essem. Iudices tulerunt palam absolutorias, ut gratiam duci suo referrent. Nuptiarum causa utilitas reipublicae
30 fuit. Miles pulsus saepius erat infelici proelio. Bar-

2 et mere **Ma** || 5 EPIGRATES **M** || 7 epigrates **M** || Thracum **M** || 10 uisa **M** || 11 cultris ? || rus **Ma** || 14 in om. **Ma** || 16 toto ibi **M** || 17 uent **Ma** || 18 Epigrate **M** || 26 ferent **Ma**

baros circa iudicium fuisse non propter officium armatos, sed propter morem suum. Quid potestis, inquit, queri? quod uobis obsidem adduxi?

<CONTROVERSIA VI.>

ADVLTERA VENEFICA.

5

Veneficii sit actio. Quidam cum haberet uxorem et ex ea filiam nubilem, indicauit uxori, cui eam conlocaturus esset. illa dixit: celerius morietur quam illi nubat. decessit puella ante diem nuptiarum, dubiis signis crudelitatis et ueneni. tor-¹⁰ sit ancillam pater; dixit illa nihil se scire de ueneno, sed de adulterio dominae et eius cui conlocaturus filiam erat. accusat uxorem ueneficii et adulterii.

'Morietur': teneo ueneficam; 'celerius quam nu-¹⁵ bat': teneo adulteram. 'Morietur': factum est; 'celerius quam nubat': factum est. Adulterium apprehendi serius quam factum est, ueneficium antequam fieret. Duo crimina ad uos detuli et duos indices: altera dicit quod factum est, altera etiam quod fu-²⁰ turum sit. Generi adultera, filiae pelex. Quam infelix domus est in qua adulterium argumentum est! Dixi: honestus est; dixi: pulcher est; dum laudo generum, commendaui adulterum. O me tardissimum in malis meis! ueneficium ne denuntiatus²⁵ quidem credidi, adulterium in || ueneficio demum apprehendi. Versae sunt in exsequias nuptiae mutatusque genialis lectus in funebrem, subiectae rogo felices faces. Profertur putre corpus et uenenis tumens. quid ultra quaeritis? uerbis signa, signis tor-³⁰ menta conueniunt. Ad uocem tuam facta conueniunt.

7 filium **Ma** || 8 collocaturus **Mb** || 10 crudelitatis **M** || 18 ueneficum **Ma** || 19 induces **M** || 22 adulterium <ueneficii> arg. ?, adulterii <ueneficium> arg. *Gron.* || 25 nec **Mb** || 31 facta **M**

‘Moriatur antequam nubat’: factum est. Vidimus fluens corpus et in cadauere illius materna uerba credidimus. Generum adulterio perdidit, uxorem paricidio, filiam ueneficio.

5 Pars altera. Duo grauissima crimina obiecit, adulterium et ueneficium: adulterium ancilla teste, ueneficium ne ancilla quidem. Cum indignaretur se non rogatam, exciderunt illi uerba quae non minus quam <ille> filiam luget. At quare dixisti: ‘celerius
10 morietur quam illi nubat’? Verba dolori parum considerata exciderunt. et est saepissime fortuita diuinatio.

<CONTROVERSIA VII.>

DEMENS QVI FILIO CESSIT VXOREM.

15 Dementiae sit actio. Qui habebat duos filios duxit uxorem. alter ex adolescentibus cum aegrotaret et in ultimis esset, medici dixerunt animi uitium esse. intrauit ad filium stricto gladio pater, rogauit ut indicaret sibi causam. ait amari
20 a se nouercam. cessit illi uxore sua pater. ab altero accusatur dementiae.

Audite rem nouam: fratrem crudelem, nouercam misericordem. Insanus sum, quia aliquis meo beneficio sanus est. Tradidi illi uxorem; sed eripueram.
25 ‘Testor, inquit, praesides pietatis deos, amare antequam duceres coepi’. Ita tu iniuriam uocas quod fratrem habes, non habes nouercam? Transii praeter istius oculos cum ferro; gladium mihi nemo nisi aeger extorsit. Patri qui periculum filii morientis sustinere non potuit, ignoscendum in qualicumque facto est.
30

Pars altera. Alter lenocinio curauit, alter par-

ricidio conualuit. Quid? hoc adulterium non putas quod marito conciliante committitur? Nescio furiosius uxorem duxerit, an habuerit, an dimiserit, an conlocarit. Quam demens est cui adulterium pro beneficio imputatum est! Strinxit gladium maritus, 5 non ut uindicaret adulterium, sed ut faceret. Mori potius debuit frater quam sanari turpiter. quid enim si matrem, si sororem concupisset? Quaedam remedia grauiora ipsis periculis sunt. Omnia inter priuignum et nouercam composita; simulatum morbum 10 et derisum mimo turpissimo patrem.

<CONTROVERSIA VIII.>

VERVS VIRGINIS VESTALIS.

Virgo Vestalis scripsit hunc uersum:

Felices nuptae! moriar nisi nubere dulce est. 15
rea est incesti.

'Felices nuptae' cupientis est; 'peream nisi' adfirmantis est; 'nubere dulce est': aut experta iuras aut inexperta peieras; neutrum sacerdotis est. Tibi magistratus suos fasces submittunt, tibi consules 20 praetoresque uia cedunt; numquid exigua mercede uirgo es? Sacerdos raro iuret nec umquam nisi per suam Vestam. 'Moriar': numquid perpetuus ignis extinctus est? 'Moriar': numquid de nuptiis appellata es? <Te> ad ultimum, Vesta, inuoco, ut tam 25 infesta sis || sacerdoti quam inuisa es. Recita carmen, dum quaero quale sit. Tu carmen scribas, tu uerba pedibus tuis emollias et seueritatem templo debitam modulatione frangas? Quodsi utique laudare uis nuptias, narra Lucretiam, de illius morte 30

2 furiosus M || 4 collocarit Mb || 11 derisum animo M, corr. Gron. || 13 VERVS M || 15 nuptiae M || 17 nuptiae M || 25 est? ad M, corr. Burs. || Vestam M

scribe antequam iurabis de tua. O te omni sub-
plicio dignam cui quicquam sacerdotio felicius est!
'Dulce est': quam expressa uox, quam ex imis
uisceribus emissa non expertae tantum sed dele-
5 ctatae. Incesta est etiam sine stupro quae cupit
stuprum.

Pars altera. Vnus illi uersus obicitur, ne hic
quidem totus. Non oportet, inquit, scribere carmen.
Multum interest obiurges an punias. Incesti dam-
10 nari nulla potest nisi cuius uiolatum corpus est.
Quid, tu putas poetas quae sentiunt scribere? Vixit
modeste, castigate; non cultus in illa luxuriosior,
non conuersatio cum uiris licentiosior; unum crimen
eius uobis confiteor: ingenium habet. Quidni inui-
15 deat Corneliae, quidni illi quae Catonem peperit,
quidni sacerdotes parientibus?

Extra. VARIUS GEMINUS apud Caesarem dixit:
Caesar, qui apud te audent dicere, magnitudinem
tuam ignorant, qui non audent, humanitatem.

1 omnis M || 5. 6 cupit stupra M || 7 nec Mb || 16 quid
nisi M.

⟨M. ANNAEI SENECAE ORATORVM ET RHE-
TORVM SENTENTIAE DIVISIONES COLO-
RES CONTROVERSIARVM. LIBER VII.⟩

SENECA NOVATO SENECAE MELAE⟨FILIIS⟩SALVTEM.

- 1 Instatis mihi cotidie de Albucio: non ultra uos 5
differam, quamuis non audierim frequenter, cum per
totum annum quinquies sexiensusue populo diceret,
⟨et⟩ ad secretas exercitationes non multi inrumpe-
rent quos tamen gratiae suae paenitebat. Alius erat
cum turbæ se committebat, alius cum paucitate 10
contentus erat. incipiebat enim sedens et si quando
illum produxerat calor, exsurgere audebat. illa in-
tempestiua in declamationibus eius philosophia sine
modo tunc et sine fine euagabatur; raro totam con-
trouersiam implebat: non posses dicere diuisionem 15
esse, non posses declamationem; tamquam declama-
tioni multum deerat, tamquam diuisioni multum
supererat. Cum populo diceret omnes uires suas ad-
uocabat et ideo non desinebat. || Saepe declamante

codd. ABMT || 4 Senecae om. T || MEIAE B malae Ma ||
filiis om. CT || 5 cottidie A || 6 quauis B || audieram CT || 7
exiensue C exiensut T sexiesue M || 8 et *addidi* || interrump-
perent M || 9 ques A quaes B || 10 paucitatem CT || 11 con-
tempserat ABT Ma contemptus erat Mb || 12 audiebat A. ||
illu A || 13 philosophias in ea C || 15 posse C || 18 dicerat
A (?), dicebat Konitzer

illo ter bucinavit, dum cupit in omni controuersia
dicere non quidquid debet dici, sed quidquid pot-
est. Argumentabatur moleste magis quam subtili-
ter: argumenta enim argumentis colligabat et quasi
5 nihil esset satis firmum, omnes probationes proba-
tionibus aliis confirmabat. erat et illud in argu- 2
mentatione uitium quod quaestionem non tamquam
partem controuersiae, sed tamquam controuersiam
implebat. <Omnis quaestio suam propositionem ha-
10 bebat>, suam executionem, <suos excessus, suas in-
dignationes, epilogum quoque suum. Ita unam con-
trouersiam exponebat, plures dicebat. Quid ergo?
non omnis quaestio> per numeros suos implenda est?
Quidni? sed tamquam accessio, non tamquam sum-
15 ma. nullum habile membrum est si corpori par est.
Splendor orationis quantus nescio an in nullo alio
fuerit. Non hexis magna, sed phrasis. dicebat enim
citato et effuso cursu, sed praeparatus. Extempo-
ralis illi facultas, ut adfirmabant qui propius norant,
20 non deerat, sed putabat ipse sibi deesse. Sententiae
quas optime Pollio Asinius albas uocabat, simpli-
ces, apertae, nihil occultum, nihil insperatum ad-
ferentes, sed uocales et splendidae. Affectus effi- 3
caciter mouit, figurabat egregie, praeparabat suspi-
25 ciose. nihil est autem tam inicum quam manifesta

1 bucinabit C || controuersa C || 2 dicit C || 3 subtiliter
B || 4 colligeba C colligebat MT, corr. Is. Pontanus || et om.
M || 6 aliis om. Ma || 7 quod om. Ma || 9 uerba implebat.. con-
trouersiam (l. 11) om. M: addidit manus paullo recentior in
margine || uerba omnis.. habebat om. CTa || 10 excusationem M ||
uerba suos.. quaestio (l. 13) om. CTa || 12 dicebat suam excu-
sationem M || 15 corpore C || 16 quantos C || ullo T || 17 ex his
CTa tewis Ma, tesis MbTb, corr. Burs. lexis ed. Rom. || pha-
rasis CT frasis M || 18 et om. CTa || citato cursu et effuso
M || praeparatis C praeparato M, corr. T Schult. || Temporalis
M Et temporalis Ta || 19 ilti C || 20 derat C || putabatur M ||
21 polio asinio M m. pr. || uiolabat CT, albas uiolas uocabat
coniecit Schott, Burs. || 22 ocultum C || inseparatum adferent
eē duo tales CTa || 23 affectius efficacite CTa || 25 ini-
micum M

praeparatio: apparet enim subesse nescio quid mali. itaque moderatio est adhibenda, ut sit illa praeparatio, non confessio. Locum beate implebat. non posses de inopia sermonis Latini queri, cum illum audires: tantum orationis cultae fluebat; numquam 5 se torsit quomodo diceret, <sed quid diceret.> sufficebat illi in quantum uoluerat explicandi uis; itaque ipse dicere solebat, cum uellet ostendere non haesitare se in electione uerborum: cum rem animus occupauit, uerba ambiunt. Inde aequalitatem 10 in illo mirari non licebat. splendidissimus erat: idem res dicebat omnium sordidissimas, acetum et puleium et lanternas et psilothrum et spongas; nihil putabat esse quod dici in declamatione non 4 posset. erat autem illa causa: timebat ne scolasti- 15 cus uideretur. dum alterum uitium deuorat, incidit in alterum <nec uidebat nimium illum orationis suae splendorem> his admixtis sordibus non defendi, sed inquinari: set hoc aequale omnium est, ut uitia sua excusare malint quam effugere. Albucius enim 20 non <quomodo non esset scolasticus quaerebat, sed> quomodo non uideretur. nihil detrahebat ex superuacuo strepitu; haec sordida uerba ad patrocinium aliorum adferebat. Huc illi accedebat inconstantia

2 adhibenda est moderatio M || 3 non fessio C || 4 de im-
pia C de uitio T || quari A quaeri B || 6 uerba sed quid di-
ceret om. CTa || 8 ipsi B || 9 felectione A flectione B || anibus
CTa || 10 Inaequalitatem MTbnde qualitatem A Inde-
qualitatem BT; in C post spatium uacuum 18 fere literarum
in fine uersus: correxit H. Müller || 11 non om. M || libebat
O, corr. Schult. || irat B ierat M || 12 acetum epuleium Ta || 13 et
florotem spogias (sphogias A spongas T) CT, corr. Burs.,
qui et et phileroton spongas proposuit; et puleium et dānam
et philerotem, lanternas et sphogias M || 14 quid A || dici indici
in C || 16 aliud M || deuorabat T || incidat Ma incidit Mb || 17
aliud M || uerba nec . . splendorem om. CTa || admixtum M ||
sortibus A || defendis C || 19 * et hoc O || 20 excusare malin-
quam A excusarem aliquā B || 21 uerba quomodo . . sed om.
CTa || 21 non comodo Ma || 24 * Hoc illi accidebat O

iudicii: quem proxime dicentem commode audierat,
imitari uolebat. Memini omnibus illum omissis re-
bus apud Fabianum philosophum tanto iuueniorem
quam ipse erat, cum codicibus sedere; memini ad- 5
3 miratione Hermagorae stupentem ad imitationem
eius arescere. nulla erat fiducia ingenii sui et ideo
adsidua mutatio; itaque dum genera dicendi trans-
fert et modo exilis esse uult || nudisque rebus hae-
rere, modo horridus et ualens potius quam cultus,
10 modo brevis et concinnus, <modo nimis se attollit,>
modo nimis se deprimit, ingenio suo inludit et
longe deterius senex dixit <quam iuuenis dixerat;
nihil enim ad profectum> aetas ei proderat, cum
semper studium eius esset nouum. Idiotismos est
15 inter oratorias uirtutes res quae raro procedit: ma-
gno enim temperamento opus est et occasione qua-
dam. hac uirtute uarie usus est: saepe illi bene
cessit, saepe decedit. nec tamen mirum est si dif-
ficulter adprehenditur uitio tam uicina uirtus. Hoc
20 nemo praestitit umquam Gallione nostro decentius.
Iam adulescentulus cum declamaret, apte et con- 6
uenienter [et decenter] hoc genere utebatur; <quod
eo magis mirabar, quia tenera aetas refugit omne
non tantum quod sordidum, sed quod sordido simile
25 est.> Raro Albucio respondebat fortuna, semper opi-

1 commod& uiderat A || 2 Nemini Ta || illum omnibus
M || 4 com M || condicibus C cūdiscipulis T || ad mitatione
Ta adminitione Ma || 5 Hermacotae CTa Hermagota M || imi-
tatione A imitationes M || 6 ardescere M || erat om. C || mu-
tatio ingenii sui T || 7 transferet Ma transferret Mb || 8 ei ex il-
lis C et exillis Ta modo exilis M || uult MT || 10 concinnus
M || uerba modo nimis se attollit om. CT || 11 se om. M || 12
lon C || 12. 13 uerba quam . . profectum om. CT || 13 per-
fectum M || aestas C etas ei non p. T || 14 esse C || Ideotis-
mos C Idiotissimus M || 15 res ponere q. r. procedunt Tb ||
17 ac uirtute M || uarie om. CT || 18 est om. T || 20 Gal-
lionem C || 21 adolescens M || 22 et decenter om. M || utaba-
tur T || uerba quod . . est (l. 25) om. CT || 25 sq. uerba fortuna . .

nio: quamuis paenituisset audisse, libebat audire. tristis, sollicitus declamator et qui de dictione sua timeret, etiam cum dixisset: usque eo nullum tempus securum erat. Haec illum sollicitudo fugauit a foro et tantum unius figurae crudelis euentus. nam ⁵ in quodam iudicio centumuirali, cum diceretur iurisiurandi condicio aliquando facta ab aduersario, induxit eiusmodi figuram qua illi omnia crimina re-
⁷ gereret. Placet, inquit, tibi rem iureiurando transigi? iura, set ego iusiurandum dabo: iura per patris ¹⁰ cineres qui inconditi sunt, iura per patris || memoriam; et executus est locum. quo perfecto surrexit L. Arruntius ex diuerso et ait: accipimus condicionem; iurabit. Clamabat Albucius: non detuli condicionem; schema dixi. Arruntius instabat. centum- ¹⁵ uiri rebus iam ultimis <properabant. Albucius clamabat: ista ratio>ne schemata de rerum natura tolluntur. Arruntius aiebat: tollantur; poterimus sine illis uiuere. Summa rei haec fuit: centumui-
dixerunt, dare ipsos secundum aduersarium Albucii, ²⁰ si iuraret; ille iurauit. Albucius non tulit hanc contumeliam, sed iuratus calumniam sibi imposuit numquam amplius in foro dicere. Erat enim homo summae probitatis qui nec facere <iniuriam> nec

libebat (l. 1.) bis scr. in C: iterum audisset B || 1 audisse om. M || audiret CT || 2 uerba tristis sollicitus declamator om. M || 4 securi illi M || sollicitudo M || 5 et tam CT etam Ma et tamen Mb || nam id C nam illi T || 6 iudicio crudelis euentus T || 7 aliqua Tb || iacta C, iata Gron. || 8 figura A || quia C Ta || regere et C, regeret Ma irogaret et T || 9 transigi C || 10 iurea A || sed M || dabo] dictabo Gron. praeibo Usener || 12 executus sum C || pfecto CTa || 13 Arruntius M || accepimus M || 14 iurauit O || 15. 16 centumuiribus iam M || 16 sq. ultimis ne schemata (omissis mediis) CT || ultimis properabat M || 18 agebat M m. pr. || poterib; C || 19 illis iure M m. pr. || haec summa. centumui- CTa || 21 iurasset T || iuraret C, om. T || 22 iratus O, corr. Haase || sinu C || intulit T || 23 dixerat enim CTa dixit. erat enim MTb, corr. Haase || 24 sq. facere nec pati sciret (patesceret A patisceret T). $\frac{7}{5}$ habeo

pati sciret. <et solebat dicere: quid> habeo quare 8
 in <foro dicam, cum plu>res me domi audiant,
 <quam quemquam> in foro? cum uolo dico, quam-
 diu uolo; <assum utri uolo>. et quamuis non fate-
 5 retur, delectabat illum in declamationibus quod
 schemata sine periculo dicebantur. Nec in scho-
 las<ticiis tamen effugere contumelias poterat> Cestii,
 mordacissimi hominis. cum in quadam controuersia
 dixisset Albucius: quare calix si cecidit frangitur,
 10 spongia si cecidit, non frangitur? aiebat Cestius:
 ite ad illum cras; declamabit uobis quare turdi uo-
 lent, cucurbitae non uolent. Cum dixisset Albucius 9
 in illa <de> fratre qui fratrem parricidi damnatum <in>
 exarmata naue dimisit: imposuit fratrem in culleum
 15 ligneum, Cestius eandem dicturus, sic exposuit con-
 trouersiam: || quidam fratrem domi a patre damna-
 tum nouerca accusante, cum accepisset ad suppli-
 cium, imposuit in culleum ligneum. Ingens risus
 omnium <secutus est>. Sed nec ipsi bene cessit de-
 20 clamatio; paucas enim res bonas dixit. et cum a
 scholasticis non laudaretur, nemo, inquit, inponit
 hos in culleum ligneum, ut perueniant nescio quo
 terrarum, ubi calices franguntur, spongiae non fran-
 guntur? Video quid uelitis: sententias potius audire

quare IN $\frac{2}{3}$ res me domi $\frac{2}{3}$ audiant $\frac{2}{3}$ in foro cū uolo C
 et Ta, in quo tamen signa $\frac{2}{3}$ desunt || 1 sobat Ma || 2 domi-
 nibus Ma || 4 uerba assum utri uolo om. CTaMa, add. post
 dico MbTb || 6 dicebatur A || 6.7 in scholas Cestii (mediis om.)
 C || 8 in om. B || controuersi C || 9 si calix ceciderit M || bis
 sic accidit A, priore loco succidit Ta || si om. M || 11 decla-
 mauit OT || uolant bis M || 13 illo fratre O, corr. Schult. ||
 fratre om. M fratro A || parricidii MT || in om. CT || 15
 eadem O, corr. Schult. || 18 colleum M || 19 secutus est om.
 CT || ne sed nec C || ipse Ma || 20 paucas A m. pr. || uonas
 C || sed cum scolasticis dix non CTa || 21. 22 imponit in hos
 in C || 23 uerba spongiae non franguntur om. M || spongas
 C || calices non franguntur, spongiae franguntur malit R.
 Wachsmuth || 24 ideo CTa

quam iocos. fiat: audite sententias in hac ipsa controuersia dictas.

<CONTROVERSID XVI.>

Thema: Mortua quidam uxore ex qua duos filios habebat, duxit aliam. alterum ex adolescentibus 5 domi parricidi damnauit; tradidit fratri puniendum: ille exarmato nauigio imposuit. delatus est adulescens ad piratas, arcipirata factus est. Postea pater peregre profectus captus est ab eo et remissus in patriam. abdicat filium. 10

- 1 ALBVCI SILI. De fratre nec iudicare audeo nec loqui: uno nomine <ei> et gratias ago et gratulor, quod patrem seruare potuit mori iussus. Tanta tempestate confusus neque aestimare quicquam neque dispicere potui. Plura tibi crimina, pater, fortuna torquente, quam quae uideris ipse nosse, indicabo. Solutum mihi fratrem tradideris an alligatum nescio: quantum ad meum stuporem attinet, etiam fugere potuit; nec satis memineram, tale <ministerium mihi pater an nouerca mandasset>, 20 ministerium an poenam esse uoluisset, uindictam an parricidium. Insui culleo fratrem iubes? non possum, pater. non ignoscis? an non credis? ego contendo ne te quidem posse, si quis tibi dixisset

fiat

1 audite A T audite fiat B || 1. 2 controuersias CTa || 4 quidem C || 6 dampnatum T || patri C || 8 est om. T || factū est C || 9 uerba postea . . profectus bis scripta, priore loco addito est C || 10 patria abdicare illum O, corr. E || 11 Silli O || de fratre B || 12 ei add. Burs., qui et del. || 13 iustus C || 14 nequaestimare CTa || 15 displicere CTa despiciere ETb, corr. Heruag., Burs. || Plurantiui A Plurantiui B Plura timui T, corr. N. Faber || 15. 16 natura torquente Ta || 16 nescio ipse T || nos re A || 17 Solutu C || 20 uerba ministerium . . mandasset, add. E || 21 uoluisses T || 22 an parricidia in parricidium C parricidii an parricidium E || fratres C || 23 á non B || 24 quid C

tyrannus: ueni, tuis manibus filium insue. in hoc opere potes oculis tuis, potes manibus uti? potes audire inclusi filii gemitum? si potes, timeo ne innocentem damnaueris; si non potes, quid frater in
 5 fratrem non posset, patrem testem dedi. Quid ac- 2
 cusas quod impunitatem fratri dederim, quom fato consilium meum uictum sit? a me frater ut uiueret non impetrauit, ut fugeret non impetrauit: nihil aliud impetrauit quam ut aliter quam in culleo mo-
 10 reretur. malam causam habeo, ut inter fratres. Vbi spes? in gubernaculo? nulla est. in remigio? ne in hoc quidem est. in comite? nemo repertus est naufragi comes. in uelo? in artemone? omnia [paene] instrumenta circumcisa sunt, adminiculum spei nul-
 15 lum est. patri sum excusandus an fratri? De filio tuo hoc respondeo: quamdiu in patrio solo morari licet, ciuis est: proiectus in mare, quidquid post exilium et naufragium uel facit uel patitur ab omni foedere uitae communis abstractus, poenarum eius
 20 pars, non et nequitiae opus est. sed aliis querentibus te ipsum testem dabo, non esse piratam. Ego 3
 illi terrae, ego lucis conspectum, ego etiam mortis humanae facultatem abstuli; fortuna ipsa quae miserrita eius est, nihil tamen illi praeter mare reli-
 25 quit. 'Moriendum est mihi, <inquit>; pater iussit: neque ego te deprecor ne moriar nec tibi licet non facere quod iussus es. inter patrem iratum et fratrem morituum arbitrium pietati tuae necessarium

2 potest audire A || 3 inclusi C || nō Ta || 4 in fratre Ta || 5 pater C || dedit T || 6 accusas quid Ta || in quod C in quo T, cum *Gron.* quod *Haase* an quod *Burs.* || facto T || 10 causam malam T || 11 nullum *Haase*, *O. Iahn* || 11. 12 remigio-
 nō ec

nem hoc C remigionū est. hoc T, *corr. Burs.* || 12 quid Tb || naufragii TE || 13 arte in omnia C arte omnia T, *corr. Ritschl* || poene B, *del. E W. Müller, N. Madvig* || 14 in spe AT in spei B spei E || 15 ad C at Ta ac Tb || 16 marrari A || 18 exilium bis *scr. C* || 20 non est O, *corr. Schult.* || alis C || 22 locis C || 23 miserit CTa miserrita Tb || 25 inquit *add. Schult.* || 26 moriam C || 26 licet nec A

suscipe: sanguinem meum patri refer, culleum mihi remitte; uolo mori, sed pura manu tua; hoc pietatis tuae munus ad inferos perferam, licuisse mihi
 4 per fratrem aliter quam parricidae mori'. ASINI POLLIONIS. Aequas mihi praebete aures: dabo uobis 5 etiam damnatum absoluendum. 'Viuit, inquit, frater'. non credo. 'seruauit, inquit, me'. fecisti ut crederem. Haec est summa rerum gestarum: in ea domo in qua facile parricidium creditum est, ego fratrem occidere non potui, frater patrem. 'Quid mihi cum 10 ista tabula? semel mori uolo'. Q. HATERI. Emicabant densis undique nubibus fulmina et terribili fragore horridae tempestates absconderant diem: imbres undique et omnia procellis saeuientia: expectat, inquam, parricidam mare. intumuerat subitis 15 tempestatibus mare iustis quoque nauigiis horrendum. Fateor, fateor, dixi: fratrem tibi, si innocens est, Fortuna, concommendo. Inueni relictum etiam a naufragis nauigium fragmentum infelix et iam nauigaturis omen, quod si quis gubernator uidisset, 20
 5 iter suum distulisset. naufragus a littore emittitur. MARCELLI AESERNINI. Habes, inquam, frater, si innocens es, nauigium, si nocens, culleum. non feci parricidium et — quam facile erramus homines — factum putavi; deliberabam an parerem patri. 'Fra- 25 ter', inquit, 'tu primus in domo parricidium facies'. ARGENTARI. Quod iusseras factum est: periit frater. 'Viuit, inquit, et me dimisit'. bono argumento probatur uiuere. Vtrasque ad caelum manus sustulit:

1 suscipe Ta || 2 moriri A || plura CTa || 4 aliquem quam CTa || 6 obsolbendum C || 8 ea om. AE || 10 patrem <seruauit> W. Müller || 11 quid [qui BTa] cateri CTa || 14 saeuientiā A || 15 inquit Ta || 17 dixit C || si noncens C || 18 * uerba Inueni ... nauigium post parricidium facies u. 26 leguntur in OE || 18 inuenire locum O, corr. N. Faber || 21 uitem suum O || 23 si inocens acaleum Ta || 24 ficile herramus C facillime erramus T || omnes E || 25 fratrem CTa || 26 turrimus CTa

‘si nihil umquam impie cogitavi, <si> patrem meum
etiam damnatus diligo, di immortales, rerum omnium
iudices, adeste’. Si aliter sentiret, infelicia sibi im-
precatus est maria: sic nauem suam rexit. BLANDI. 6
5 lacebat in littore nauigium, quod etiam integrum
infeliciter uexerat. Credam parricidam, si <tibi pro-
ficiscenti nauigium suum reddidit. Subi>to mihi non
sentienti ferrum cum animo pariter excidit; torpent
manus et nescio qua perturbatione tenebrae stupen-
10 tibus offunduntur oculis. intellexi quam difficile
esset par||ricidium facere, etiam quod imperaret pa-
ter. Ita mihi, quae sola miseros in domo nostra
respicis, Fortuna, succurras, ita mihi contingat aut
honeste uiuere aut mori, ita ex domo nostra ego
15 sim ultimus reus, ut ille iurabat meliorem se no-
uercam habuisse quam fratrem. CORNELI HISPANI. 7
Fateor, uolui occidere; sed tunc intellexi quam dif-
ficile esset parricidium. ‘Ego’, inquit, ‘patrem oc-
cidere uolui? ne nunc quidem possem’. Pater noster
20 nauigauit sereno die, tranquillo mari, auspicato
itinere, integra naue. Quid hoc est? <felicius> na-
uigauit damnatus quam qui damnauerat. ‘Vade’,
inquit; ‘patrem te habere mihi non licuit, habebo
patronum; reuertere’. Magnum pietatis argumen-
25 tum filio carus pater etiam post supplicium. utrum
uobis uidetur innocentiam apud piratas didicisse,
<an ne apud piratas quidem perdidisse>? ARELLI
FVSCI patris. Potuit patrem occidere: ecquem testem
timebat? Abdicatus a patre quo me conferam? in

1 *alterum* si *om.* O || 2 Si Ta di Tb || mortales A || uerum O || 3
ind O || 5 latebat CTa, *corr.* ETb || 6 uexaret O, *corr.* E || parricidam
si to mihi C parricida nō sit. omihi T, *media add.* E || 11 impe-
rasset E || 14 dicere CTa uiuere Tb Schott uincere Haase || 15
mitiorem ? || 16 qua C || 19 possum O, *corr.* R. Wachsmuth || 20
negauit A || 21 naui TE || hos C || felicius *add.* ETb || negauit
A || 23 mihi *om.* A || habeo B || 24 patrocinium O, *corr.* Her-
uag. || 27 *uerba* an . . . perdidisse *add.* E || 28 Non potui
Schult. || et quem CTa

maria? non possum: iratos habeo piratas. Cum
 traditus est mihi frater imperatumque ut sumerem
 supplicium, si qua est fides, temptari me putavi an
 8 possem parricidium facere. PORCI LATRONIS. Pe-
 rieras, pater, nisi in parricidam incidisses. TRIARI. 5
 In naufragio nauigabat. Parum est quod non oc-
 cidit patrem, immo etiam integra naue dimisit etiam
 pirata dicitur: iterum falso crimine male audit. CESTI
 PII. Erat nauigium, immo fuerat, sed hoc putre,
 resolutis compagibus, infelix omen nauigationis. 10
 'Insue me culleo: certe sentiam maria, non etiam
 uidebo'. Scissa quoque uela fecerant sinus et ar-
 matas classes naufraga praecesserat ratis: scires
 nauigare qui seruaturus esset patrem. Crudelis
 et pertinax nouerca post omnia deuicta nihi- 15
 lominus saeuit. maria || iam quiescunt, praedones
 iam miserentur, piratae iam parcunt. Ibamus prae-
 ter sepulcrum matris, ille mortem timens, ego sce-
 lus: expectate, iudices; iam fortuna nobis obiciet
 scelus. Iacebat nauigium peruetus et attritum salo, 20
 9 uix unius capax animae. Veni ad uos uictoriam
 pulcram petiturus, ut probem me parricidam. Non
 occidisti, inquit, fratrem. Nouerca, audi iucundis-
 simam uocem: fateor me parricidam, occidi fratrem;
 tutus sum, pater, si hoc probauero? imposui in 25
 exarmatam nauem: non est <hoc> occidere? nouer-

1 piratos C || 2 fratrem C || 3 temptari C temptauit Ta ||
 4 possum ATa || parricidiā Ta || 7 integram B || uerba etiam
 . . . sed hoc u. 9 post patrem u. 12 leguntur; transposui
 auctore Haasio || 8 mal C mala Ta || 9 sed adhuc T || putre]
 patrem T || 10 cum pacibus B || 11 certes sententiam C || ea
 O, etiam W. Müller || 12 scio O, corr. E || uelant C ut an-
 te T || facerant A || 13 scirets B sciret si A sciret T || 15
 delenita R. Wachsmuth || 15. 16 nihil minus T || 17 irati O,
 corr. Schult. || 18 mote C || 19 indiam C uideamus T, corr.
 Burs.; an expectari an — obiceret? || innobis A || 22 utro-
 bem me B utro homine A || 23. 24 audiui iuc[ic Ta]undis-
 sima uoce O, corr. Gron. || 24 parricida C || 25 probabere BTa
 prohabere A || 26 hoc addidi

cae quidem numquam satis priuignus occiditur. Multas rerum natura mortis uias aperuit et multis itineribus fata decurrunt, et haec est condicio miserrima humani generis, quod nascimur uno modo, 5 multis morimur: laqueus, gladius, praeceps locus, uenenum, naufragium, mille aliae mortes insidiantur huic miserrimae animae. et hoc occidere uocatur, sed diutius. Si quis nunc stat in turba, hoc dicit: huic quisquam parcat, qui fratrem suum occidit et 10 occidisse se probat? Componis in domo par, ut 10 alter scelere sit parricida, alter ministerio. Inpositus est in nauem frater: qualem nauem? scitis nihil esse periculosius quam etiam instructa nauigia: parua materia seiungit fata. Quid uero si non 15 rudentibus committitur illa anima, non uelis, non gubernaculo defenditur? exarmata nauis est, utroque patens latere; inponitur miser in naufragium, nauigio per se pessum ituro pondus insuper <addit>. Ecce nauem diuinitus armatam: subito uisa 20 sunt uela, subito nauis coepit et regere se et ad-tollere. Magnum praesidium in periculis innocentia. saeuum mare uoluitur, procellae spumante impetu latera nauigii urgent, pulsatur undique nauis periculis: innocentia tamen tuta est. <O> maria iustiora 11 25 iudiciis! o mitiores procellae patre, quam eiecit <ille seruaui>stis animam! Nec hoc tantum diuinitus gestum est quod peruenit tutus in portum, excipitur classe praedonum; habeat pater mentem nauigandi:

1 priuignū CTa || 6 uenenus C || 8 sub diutius A || s; T || turba et T || 10 occidisset C || 14 animam fato *Burs.* || * quod si uero O || 15 anima *hic del. Burs., qui et conectitur coni., materia Gron.* || 16 et O, est *Schult.* || 17 petens C || 18 nauigio C || persaepe (persepaes B) sumituro C persep sūturo Ta || * insui ecce C infuit ecce T || 19 diuinitas armat O, *corr. Haase* || uia CTa || 20 uella C || et regeres et C, erigere se *N. Madvig* || 22 marem uoluitur B mare inuoluitur T || 23 lan-tera C || 24 O *add. TbE* || 25 * effecisti A effecistis BT || 26 Ne B || 27 portus O || 28 habebat ? || nauigandi C

capietur iudex, ut illum paeniteat sententiae suae.
 'Damnare me nouerca parricidii potuit; parricidam
 facere ne damnando quidem potuit. cognosce in-
 nocentiam meam in mari quam domi noluisti'.
 Complexu, osculis prosecutus est: sic patrem parri- 5
 12 cida dimisit? IVNI GALLIONIS. Multa non adgnosco:
 frater domi damnatus est, ego in publico; illi ob-
 iectum est quod parricidium fecerit, mihi quod non
 fecerim; ille negabat, mihi nouo patrocinio uten-
 dum est: 'fratrem occidi'; in ea domo in qua parri- 10
 cidia damnantur, haec innocentia est. Video, iudices,
 inuitos <uos> audire hoc genus defensionis: malo itaque
 me uobis innocentem probare quam patri. fratrem
 non occidi, non potui fratrem occidere; idem timu-
 imus, idem doluimus, idem fleuimus, eundem pa- 15
 trem habuimus, eandem matrem, eandem nouercam;
 13 mitioris natura pectoris sum, mollioris animi. non
 idem omnibus mortalibus natura tribuit ingenium:
 alius durior est, alius clementior; apud piratas quo-
 que inuenitur qui non possit occidere. Putavi me 20
 electum, ne alius occideret. si mater nostra uiueret,
 puto, illi tradidisset: quod proximum fuit, mihi tra-
 didit. Vtrum uobis uidetur per manus fratris pu-
 nire filium uoluisse an ablegare priuignum? Pudet
 me patrocini mei; timeo ne, cum coepero narrare 25
 quid fecerim, dicatis: certe negabas posse te homi-
 14 nem occidere. MVSAE. Traditus est frater punien-
 dus mihi potissimum. Quo istud proposito, pater,
 feceris, apud plerosque disputationem habet: ego si
 quid mitius illo tempore uoluisti fieri, non intel- 30
 lexi; imposui multum recusantem et insui culleo

1 capitur, iudices, ? || 3 nec T || 4 qua C || 5 parricidam
 B || 6 funi O || 7 domo O || obiaetum C || 8 fecerat O || 10 parri-
 cidie Ta || 11. 12 * ut inuictos (inuictos T) audire O || 13 fratre
 B || 14 potuit C || 15 undem C || 19 animus O, alius *Haase* || illius
 O, alius *Haase* || 20 putas me dicturum O, corr. *N. Faber* || 21
 nō Ta || 23 utro O || uidetur <nouerca> *Burs.* || patris CV || 29.
 30 si quis A si q̄ B || 30 mittius C || uoluit O, corr. *Gron.*

postulantem. Obicis mihi molliorem animum: alius
 mitior est, plus quam debet, alius seuerior quam ||
 necesse est, mediis alius adfectibus inter utrumque
 positus totus in sua potestate est. quidam et ac-
 5 cusare et damnare possunt et occidere, quidam tam
 mites sunt ut non possint in caput ne testimonium
 quidem dicere. Non possum hominem occidere: hoc
 uitium et apud piratas inuenitur. Alii uiuere sine
 reipublicae administratione non possunt, aliis in
 10 priuato latere et extra omnem inuidiam secessisse
 praecipua tranquillitas est, aliis non potest persua-
 deri ut matrimonio obligentur, aliis ut careant; sunt
 qui castra timent, sunt qui cicatricibus suis gaudent.
 in tanta morum uarietate uidete quantulum sit quod 15
 15 excuse: non ambitioni, non inertiae ueniam peto;
 misericors sum, non possum occidere hominem.
 Gratulare, pater, naturae meae: numquam eiusmodi
 filius parricidium faciet. hoc uitium a te traxisse
 uideor. an non putatis misericordem, qui quem
 20 damnauit puniendum fratri dedit? Centurio Luculli
 Mithridaten non potuit occidere — dextra simul ac
 mens elanguit — pro bone Iuppiter, Mithridaten quam
 non dubium parricidam! POMPEI SILONIS. Gaude
 pater: neuter <ex> filiis tuis parricidium fecit. Di-
 25 misi a portu naufragum. <narra, pater, quomodo
 te dimiserit sic dimissus.> Vis, pater, scire accu-
 sator nocentior sit an reus? coice in alteram nauem
 nouercam; illa faciat uota, precetur: si neminem

2 et plus *Schult.* || senior O, saeuior *Burs.* || 3 in inter
 C || 6 mittes CTa || 7 dicere quidem Ta || 8 caput A apud B ||
 aliis Ta || 10 litore Ta || 11 aliis C || 16 hominum C || 17 pa-
 ternatulae Neae C paterne cure meae T || eiusmodo A || 19
 putas CTa putasne Tb, *corr. E* || 21 metridaten T mitrida-
 tem C || 22 mese languit C mente languit T, *corr. Schult.* ||
 Plierob bone Ta || metridaten T || 23 nondum dubium A || 24
 naenter filis tuis C neuter filius tuus T, *corr. E* || demisi T ||
 25 o portu C in portu T, *corr. Burs.* || naufragium C || uerba
 narra . . . dimissus *hic inserui ex E*

innocentem accusauit, si priuignum immerentem non oppressit: in eos piratas incidet, qui nesciant captos dimittere.

- 16 Altera pars. MVSAE. Parricida meus in mari regnat. SEPVLLI BASSI. Nega domi parricidam fu- 5
isse quem scis esse piratam. GAVI SABINI. Facinus indignum! damnatus parricida post poenam potuit dicere patri suo: 'morere'.

DIVISIO. LATRO in has quaestiones diuisit: an licuerit illi quod iubebat pater facere. Non licet, 10
inquit, fratrem necare; nec ille damnatus erat: non enim iudicio publico ceciderat. ignosce, si diligentior sum, cum uideam hominem tam facile damnari: timeo ne quis me parricidi postulet. facile est. si dicenda st domi causa, etiam nocens absolutionem 15
sperare potero: in foro quid respondebo? 'occidi fratrem'? parricidam me quidam uocant, quod non ad-
17 fui reo. Si licuit, an debuerit. Nocens est iste, sed mihi frater est. naturae iura sacra sunt, <etiam apud piratas>. Quid de me iudicaturus es, si fecero? 20
puto difficulter postea in me parricidium credes. Etiam si debuit parere patri, an ignoscendum sit illi si non potuit? Fatebor, inquit, quod fortasse offensurum est aures fratrum, offensurum est patris: uolui fratrem occidere, non potui. abortae sunt su- 25
bito tenebrae, diriguit animus, sublapsus est intercepto spiritu corpus. Non possum fratrem occidere.

2 incident C incidat T, corr. Schult. || 4 parricidam eius C || 5 regat Ta || 5 * necadum C negadum Tb, negandum Ta nega nunc E nega olim O. Iahn n. eum Haase || 6 scisses se C || paratam A || Cui O || facimus A || 8 non moriere Schult. || 9 inbas Ta || 10 licuit O || 11 * necare ille damnatus T ne damnatus ille damnatus C, ne damnatum <quidem occidere. Nec> ille damnatus Burs. || 12 indiligentior Schult. || 15 sit O, st Madvig || 17 quidem T || 18 licuitam C || 19 natura C || iure B || uerba etiam a. piratas add. B || 20 demet C || e C || 21 putero A || posteam me A || crudes C || 22 igniscendum A || 24 * est aures fratrem offensurum est patrii [patriparere T] nolui AT est patru nolui B || 26 interquepto C

pone hoc loco piratam: non poterit. quidam occidere hominem tantum non possunt; quorundam aduersus hostes deficit manus. Fratris quoque beneficium non est tam magnum, pater, quam putas:
 5 non ille te noluit occidere, sed <non> potuit. No-
 uissimas illas partes fecit: quamuis non occiderit, si tamen puniit damnatum, an abdicari non debeat. Dicit enim pater: si non poteras, negasses et misisses ad me, non posse te. Hoc loco dixit LATRO 18
 10 rem ualde laudatam: 'dixisses', inquit, 'te non posse'. ita tu nesciebas? putasti me posse occidere? quid ergo? sic loquebaris tam<quam> unum parricidi condemnasses. Deinde an punierit fratrem. Hic descriptio supplicii, quod dixit grauius etiam culleo
 15 fuisse, et adiecit hodie<que> illum poenas dare inter barbaros inclusum, per quos necessest illi patria, populo, lare carere; sed ne per || illos quidem necessest parricidium facere. Hac diuisione uti sunt quibus placuit damnati causam non defendere
 20 et tantum suam agere; alia uti sunt quibus placuit et illius causam defendere, inter quos et GEMINVS VARIVS fuit, qui aiebat adulescentem optimam causam habere si non occidit fratrem etiam nocentem, meliorem tamen si non occidit innocentem; patitur 19
 25 autem materia. fecit ergo has quaestiones Geminus et quibus idem placuit: an abdicari non debeat

1 poeno A || quidem T || 2 homine A, hominem<inermem> Burs. h. damnatum non Schult. || tamen Ta || possum Tb || 3 deficit B || ueneficium BT || 5 non om. C || 7 punit damnatu C potuit damnatum T, corr. Burs. || abdicari B || 8 ut misisses A || 10 dixisse C || 12 tam CTa || 13 puniri A || 14 grauius C || 15 hoc die O, corr. Gron. || 16 barbaras Ba || inclusus CTa || necesse est B || illis O || patri [patre BT] populari O, corr. N. Madvig || 17 capere seone A copere seone B capere eo ne Ta, corr. N. Madvig, Nunnestius || 18 necesse est T || uisi B || 19 uerba damnati . . . placuit (u. 20) om. T || 20 uisi B || placuit damnati causam non defendere et Ba || 22 uarus T || adiebat C || 23 innocentem B || 23. 24 uerba nocentem . . . occidit om. A || 24. 25 partitur a. materiam Haase || materiam T || 25 erga O, corr. Haase, Burs.

etiamsi nocentem fratrem non occidit. hic dixit: non licuit, non debui, non potui. An <si> innocentem non occiderit. bellam rem hoc loco Geminus dixit, cum coepisset per omnis numeros fratrem tamquam reum defendere: dicet, inquit, aliquis: 'tam sero de- 5 fendis'? non potui citius: hodie primum res in forum delata est. Nouissime: an etiam nocentem satis punierit.

- 20 De colore inter maximos et oratores et declamatores disputatum est utrumne aliquid deberet dici 10 in nouercam an nihil. PASSIENVS et ALBVCIVS et praeter oratores magna nouorum rhetorum manus in hanc partem transierunt; fuerunt et qui in nouercam inueherentur; fuerunt et illi qui non quidem palam dicerent, sed per suspiciones et figuras, quam 15 rem non probabat Passienus et aiebat minus uerecundum esse aut tolerabile infamare nouercam quam accusare. Quidam principia tantum habuerunt in sua potestate, deinde ablati sunt impetu. excusatius est autem in malum colorem incidere quam transire. 20 LATRO illum introduxit colorem rectum in narratione, quo per totam actionem usus est: non potui occidere. et cum descripsisset ingenti spiritu titubantem et inter cogitationem fratris occidendi concidentem, dixit: nouerca, aliut quaere in priuignum tuum 25
- 21 crimen; hic parricidium non potest facere. CESTIVS colore alio usus est. || Transiebamus, inquit, secundum matris sepulcrum. inuocare coepit manes eius. motus sum. et puerili sensu colorem transcucurrit: quid facerem? inquit: occidere pater iubebat, mater 30

1 dicit O || 2 * si add. ego, N. Madvig || 4 coepissent C || 5 defendit O || 9 colere B || 10 aliquis C || 11 Pd. Senus O, corr. N. Faber || 12 bonorum OE, corr. Gron. || rectorum T || 13 * transifuerant C transiuerant T, transiit ut E, corr. ego, N. Madvig || 14 ueherentur T || 18 quidem C || 20 colore A || 22 totum C || potuit O || 24 interrogationem C, corr. Haase, N. Madvig || 25 nouercali ut C || 28 man' A || 29 pari sensu N. Faber || sensum CTa || 30 quod Ta || iubeat A

uetabat. et cum colore dixit: haec mecum cogitavi:
 non est imperatum ut manu occiderem, non ut la-
 queo, non ut mari; eligere supplici genus liberum
 est. FVSCVS ARELLIVS hoc colore usus est: temp-
 5 tari me putavi a patre; uno, inquam, supplicio al-
 terum filium punire, alterum experiri uolt. ALBV-
 CIVS in argumentis plura posuit et omnes fere colores
 contrectauit. In narratione hoc colore usus est et
 dixit: hoc unum mihi praesta beneficium: sine me
 10 <non> tamquam parricidam mori. ARGENTARIVS 22
 non tamquam frater esset huius consili inuentor,
 dixit: cogitavi quid facerem; tandem inueni quo-
 modo parricidium uindicarem sine parricidio. PAS-
 SIENVS hoc colore usus est: non putavi patrem uelle
 15 utique occidi filium. uidebatur mihi omnia miseri-
 cordiae praeparasse: quod domi cognouerat, quod
 inter suos. fratri, inquam, tradidit: age si parcere
 uoluisset, cui tradidisset? POLLIO ASINIVS dixit in
 nouercam; itaque illo colore usus est: cogitavi me-
 20 cum quid liceret, quid oporteret. Si tantum, in-
 quam, nefas commissum est, nullae meae partes
 sunt ad expiandum saeculum; triumuiris opus est,
 comitio, carnifice. tanti sceleris non magis priua-
 tum potest esse supplicium quam iudicium. MAR-
 25 CELLVS dixit: ita si iste parricidium fecit, ideo et
 ego faciam? et illam quam supra sententiam retuli:
 habes, inquam, frater. VARIVS GEMINVS et ipse 23
 dixit: nolui occidere. egregie, inquam, nouerca in-
 ter priuignos diuisit odium; aliter alium adgressa

1 et colorem dixit [dixi Ta] Tb || 3 aelicere B || supplicio
 CTa || 5 me uetaui Tb || 5. 6 bis alteram C || 8 cotractauit C ||
 8. 9 est: <frater> dixit Burs.; lacunam post dixit statuit W. Müller ||
 9 praesta mihi T || 10 non add. N. Faber || 11 fratre se C fra-
 ter se T, corr. N. Faber; frater, set tamquam ipse esset
 Burs. || 15 utiquo C || occidit C occidere T || 17 patri C || 18
 cum Ta || 19 nouerca C || atque Schult. || ille C || 22 exp. scelus
 uolgo || 23 committio O || Tantis C || 26 sententiae C || 28. 29
 inter uignos C || 29 alteri T || 29 adgresses stalteri C

est: alteri parricidium obicit, alteri mandat. Et hac illum figura defendit in narratione: interrogavi fratrem: aput quem praetorem causam dixisti? 'apud nullum', inquit. || quis accusator fuit? 'nemo'. quis testis? immo qui testes? uni enim etiam de minore 5 scelere non creditur. 'nemo', inquit. quis de te pronuntiauit? 'nemo. Quid porro?' inquit, 'ego si reus fuisset, ad te non misisset'? SEPVLLIVS BASSVS hoc colore usus est: non habui parricidae instrumenta, non culleum, non serpentes: parricidam 10 24 tamen in maria proieci. HISPANVS duro colore usus est: hoc, inquit, supplicium tamquam grauius elegi. Quid? iste, inquam, insuetur et statim omnem sensum supplici effugiet? immo sollicitus pendeat et, quod ne insuti quidem parricidae pa- 15 tiuntur, ipse poenam suam spectet; nihil speret, timeat omnia. peius debet quam ceteri parricidae mori: a patre damnatus est. et hoc colore per totam declamationem usus est, ut diceret hoc se tamquam grauius elegisse. Displicebat color hic prudentibus. quam enim spem habet absolutionis, si nec paruit nec pepercit? HATERIVS hoc colore usus est: diu mecum disputavi. parricida est quem non testis protrahit, non iudex coarguit? quid ergo? innocens quem condemnat pater? inuenioque poe- 25 nam simillimam reo, mersam non tamen ex toto perditam ratem, quae uel punire fratrem posset uel 25 absoluere. TRIARIVS et ipse quasi sententiam de fratre ferri uoluisset egit et dixit: tandem ad caelum manibus leuatis, 'quidquid est', inquam, 'quod 30 terris imperat, quod regnat profundo, quidquid est

1 obiecit A || 3 p̄ceptorem A || 4 Quid C || 7 ergo C || 11 Hispo Romanus R. Wachsmuth || 13 statum B || 16 ponam B || sperat C || 18 tote C || 20 displiceat CTa, corr. TbE || locor C || 24 probauit T || idex C, index T Burs. || quo arguit B || 25 inuenio quae B, inuenio denique Haase || 26 uerba non . . . quae (u. 27) om. A || tota B || 27 posset om. Ta || 28 quāesis C || 29 ferre noluisset Haase.

quod ex sublimi res spectat humanas, inuoco: damnatus alto committitur; di, iudicate post patrem! Haec sententia dicebatur ex Graeco translata, sed Graeca corruptior est: Πόσειδον, ἀμετρήτων δέ-
 5 σποτα βυθῶν, τὴν ἐνάλιον κληρωσάμενε βασιλείαν, ἀνάγεται πατροκτόνος· μετὰ πατέρα δίκασον. A parte patris, quod ab archipirata dimissus est, sic CESTIVS: poenam, inquit, putauit mihi hanc || esse morte grauiorem. Et sic posuit in narratione: ro-
 10 gabam ut occideret; non impetraui. VARIVS GE-26 MINVS ait: in hoc me dimisit, non quia me uolebat saluum esse, sed ad patrocinium suum, ut quia non nunc occiderat, uideretur nec ante uoluisse. LATRO dixit: quis porro me uno miserior est qui uitam
 15 parricidae debeo? DIOCLES CARYSTIVS elegantem sensum in prooemio posuit pro adulescente, cum diceret causas se abdicationis non inuenire, luxuriae se occasionem non habuisse, parricidium sibi non obici, etiam contrario se nomine laborare: fortasse,
 20 inquit, queritur, quod captum non redemerim. adiecit: οὐκ ἐχρῆν λύτρων· παῖς ἦν. et cum tractaret in ultima parte debere patrem etiam uitia liberorum ferre, utique in unico, adiecit: πεπείρασαι, πάτερ, ὅτι καὶ πονηρὸς ἐνίοτε υἱὸς ἐστὶν εὐχρη-
 25 στος. ARTEMO in descriptione tempestatis laudatus est et belle accessit ad eam: τὴν τοῦ εὐπλοήσαντος

1 respectat O || humanitas C || 3 haec] ex O || sententiae A || 4 sq. ΕΣΠΟΤΑ ΒΥΤΩΝ ΤΗΝ ΑΝΑΛΙΟΝ ΚΛΗΡΩΣΑΜΕΝΕ ΒΑΣΙΛΕΙΑΝ ΑΝΑΤΕΤΑΙ O, ἐνάλιον (ἀνέμων Schult.) Gron., κληρωσάμενε O. Iahn || ITAIPOKTONOC A TPOKTONOC TV || μετὰ bis scr. V, ter T || αἰκακον O || 7 archipirate T || 9 rogabamus O || 10 ut om. C || occiderer CTa || 11 me quia O, corr. W. Müller || 12 ad om. B || non tunc Tb, nunc non W. Müller || 16 sensu C || p̄mio ATa proemio BV || 17 diceres C || sue Tb || luxuria ēē AVa luxoria ēē B || 18 siui B suū A || 19 contrarios se minime O, corr. N. Madvig || labore A || 20 redemerit O, corr. Burs. || 21 ΟΥΚ ΕΣΙΧΕΚΑΤΡΟΝ ΠΕΑΙCΕΝ [ΤΙΑΙCΕΝ A] O, corr. O. Iahn || 23 ΠΕΠ[ΠΕΝ A] ΕΙΡΑCΑC O || 24 ΚΑΙ ΝΟΝΗΡΟC ΝΟΠΕΚ [ΝΠΕΚ A ΝΕΚ V] ΥΙΟC ΕCΤΙΝ ΕΥΧΡΗΝΙΟC [ΗΛΟC A ΗΛΟC V] O, corr. Burs. || 26 ΙΗΝΤΟΥ ΕΥΠΛΟΗCΑΝΤΟC ΑΝΑΤΟΓΝ [ΤΟΤΝ AV] O, corr. Burs.

ἀναγωγὴν ἄκουσον. et cum de ipso nauigio dice-
ret, pulchre coepit: σκάφος ἔρημον ἀνόστου τύχης.
et ultimam descriptionis sententiam proposuit: ναυα-
γὸς ἀπὸ λιμένων ἀνῆγεν. et ad partem narrationis
eleganter transiit: διήγησαι νῦν, πάτερ, πῶς <σ> 5
ἀπέλυσεν <ὁ> οὕτως ἀπολυθείς. GLYCON dixit: ἰδέα
κριτοῦ ἐνὸς οὐκ ἀρκεῖ KATA MKNETK//ΠINAY 7 [I ΔV]
KNME ναῦν ἐστεθεὶς εὐρίσκει τὸ μηδὲν ἀδικεῖν
τύχῃ.

- 27 Soleo dicere uobis CESTIVM Latinorum uerbo- 10
rum inopia hominem Graecum laborasse, sensibus
abundasse: itaque quotiens laetius aliquid describere
ausus est, totiens substitit, utique cum se ad imi-
tationem magni alicuius ingeni direxerat, sicut in
hac controuersia fecit. nam in narratione, || cum 15
fratrem traditum sibi describeret, placuit sibi in hac
explicatione una et infelici: nox erat concubia et
omnia, iudices, canentia <sub> sideribus muta erant.
MONTANVS IVLIVS qui comes . . . fuit egregius
poeta, aiebat illum imitari uoluisse VERGILI descri- 20
ptionem:

[Aen.
VIII,
26 sq.]

Nox erat et terras animalia fessa per omnis
Alituum pecudumque genus sopor altus habebat.

At Vergilio imitationem bene cessisse, qui illos
optimos uersus VARRONIS expressisset in melius: 25

2 pulche C || σκαφασπέρημον O, σκάφος γ' ἔρημον ? ||
ΤΥΧΗC O || 3 descriptioni O || ΝΑΥΑΤΟC ΑΠΟΑΙΜΕΝΩΝ ΑΝΗΧΟΝ
O, ἀνῆγεν Burs. || 4 patrem CTa || 5 ΑΙΝΓΝCΑΙ O, corr. Tmg
D. Volkman || ΑΠΕΛΥCΕΝ ΟΤΩC ΑΠΟΛΥΘΕΙC O, corr. Haase,
Burs. || 6.7 ΙΑΕΑΚΡΙΤΟΚΕΝΟC ΟΥCΑΡΚΕΙ C, corr. Burs. qui reliqua
sic constituit: καταγνῶναι· νεναναγηκυῖαν ἐξ ναῦν ἐστε-
θεὶς || 8 ΝΑΥΑΙ ΕCΤΕΑΕΙ O, corr. Burs. || 9 ΤΟ ΜΝΑΕΝΑΙΚΕΙΝ ΤΥΧΗC
O, corr. Haase || 10 gestū CTa || 11. 12 sensibus laborasse
T || 12 la&ib; O || 13 subsistit A substulit Ta || 14 derexerat
C || 16 describeret ausus A describeretur B || 17 non erat C ||
concubi CTa || 18 iud cauentia O || sub add. Schult. || muta-
uerant CTa || 19 * comes fuit qui comes egregius O || 20 aieba
A || p uirgili Ta || descriptione C || 22 festa O || 23 soror
C || 24 uirgilii T || 25 Varonis BT uarionis A || expressos T

Desierant latrare canes urbesque silebant;
Omnia noctis erant placida composta quiete.

Solebat OVIDIVS de his uersibus dicere, <feri> potuisse longe meliores, si secundi uersus ultima pars
5 abscideretur et sic desineret:

Omnia noctis erant.

Varro quem uoluit sensum optime explicuit, Ouidius in illius uersu suum sensum inuenit: aliut enim intercissus uersus significaturus est, aliut totus
10 significat. ||

<CONTROVERSIA XVII.>

De moribus sit actio. Popillium parricidii reum Cicero defendit; absolutus est. proscriptum Ciceronem ab Antonio missus occidit Popillius et
15 caput eius ad Antonium retulit. accusatur de moribus.

.BASSI SEPVLLI. Si accusasset Cicero Popillium, 1
uiueret. Occidit Ciceronem Popillius: puto iam creditis occisum ab isto patrem. Vt uno ictu pereat
20 tantum dabo: pro Cicerone sic liceat pacisci? GAVI SABINI. Quod unum potuimus effecimus, ut ueniret tempus quo Popillius Ciceronem desideraret. 'Popilli, potes', inquit, 'Ciceronem occidere; potes uel patrem'. PORCI LATRONIS. Prorsus occisurus Ciceronem
25 debebat incipere a patre. 'Antonius, inquit, me iussit'. Non pudet te, Popilli? imperator te tuus

expressus C || 1 Desiderant C || 2 nostis A || 3 fieri om. CTa ||
5 si desideret C || 8 uersus C || 9 intercissus ÷ uersus C ||
togius Ta || 12 sic C || pollium C pupillum T || 14 popullius ÷
caput C || 17 pupullium A pupillium BT || 18 popilius B om.
Ta; uerba popillius . . . occisum om. A || 19 ab sto C || pereat
om. Ta || 20 pro Cicerem C || si T || Gabi O || 21 effecimus O ||
22 popilius O || ciceron&o A || 23 potest C || pro te CT, potes
Gron. || 24 Latrones B || occisurū C || 26 populi C

credidit posse parricidium facere. Abscidit caput,
 amputauit manum, effecit ut minimum in illo esset
 crimen quod Ciceronem occidit. Facinus indignum!
 felicissime licet cedat actio, id solum proficiemus, ut
 qui Ciceronem occidit tantum erubescat. *Pro di boni! 5
 2 occisum Ciceronem malo<s mores uoco>. ALBUCI SILI.
 Caedit cernices tanti uiri et umero tenus recisum
 amputat caput. I nunc et nega te parricidam. hoc
 unum tamen feliciter fecisti, quod ante occidisti pa-
 trem quam Ciceronem. Facilius pro parricida iudi- 10
 ces mouit quam pro se clientem. Ad uos hoc,
 patroni, exemplum pertinet: nullos magis odit Po-
 pillius quam quibus plurimum debet. Vbicunque
 estis, iudices, qui in istum reum sederatis, ecquid
 poenitet absoluisse? ARGENTARI. Impius est, in- 15
 gratus est; audeo dicere, parricida.<est>: sensit qui
 defenderat. Respice forum: hic sub Cicerone se-
 disti; respice rostra: hic supra Ciceronem stetisti.
 Quantum eloquentia tua, Cicero, potuit! Popillius
 de moribus reus est. Abscidit ceruices loquentis: 20
 haec est absoluti clientis post longum tempus salu-
 tatio. Parce iam, quaeso, Popilli: nihil tibi nisi
 occidendum Ciceronem mandauit <Antonius>. Duo
 fecit parricidia quorum alterum audistis, alterum
 3 uidistis. CESTI PII. Si dixero: adulescentia tur- 25
 pis est, infamis pueritia, respondebit: iam ista Ci-
 cero defendit. Non pudet, Popilli? accusator tuus
 uiuit. 'Quid tam commune quam spiritus uiuis,
 [Cic. pro
 Rosc.
 Am. 26,
 72.] terra mortuis, mare fluctuantibus, litus eiectis'?

2 efficit CTa || 4 cadat A || 5 ut quid C || 6 malo more
 [morte T] ten' recisū. Albuci O, malos mores uoco E || Sili
 C || 7 cede T || ut ūero A ut ūmero B || 8 amputa O, corr.
 Burs. || i om. T || 9 quo C || occidit CTa || 10 * iudicem OE ||
 11 pro clientē A uel se clientem T || 12 spectat exemplum
 E || 14 equid CTa || 15 absoluere A || 16 est add. N. Faber ||
 19 eloquia T || 23 Antonius om. AT, trium litterarum spatio ua-
 cuo relicto B, add. E || 26 pueritia turpsesti [turpis est T]
 O || 28 Qui B || 29 latus A || iectus C

Parricida, sic etiam tu perisses. FVLVI SPARSI. Non credidisset Popillium fecisse Antonius, nisi in mentem illi uenisset illum et parricidium fecisse. Facinus indignum! a me defenditur Cicero, cum Popillium Cicero defenderit. MENTONIS. Non magis quisquam alius occidere Ciceronem potuit praeter Popillium, <quam nemo Popillium> praeter Ciceronem defendere. parricidam quem uiuos negarat Cicero occisus ostendit. Fortunam Ciceronis! Antonius illum proscripsit qui accusatus est, Popillius occidit qui defensus est. Si damnatus esses, carnifex te culleo tum insuisset. Video quid respondeat: non credet Antonius occisum Ciceronem a Popillio, nisi ei signum attulerit. TRIARI. Praesta Ciceroni 4
 15 quod propinqui Catilinae, quod amici Verris, quod <clientes Clodii> praestiterunt: proscriptum transi. Ne a mortuo quidem manus abstinet, lacerat occisum. Popilli, hoc parricidium tertium tuum est. POMPEI SILONIS. Numquid magis exonerare te possum? praesta Ciceroni quod Antonius. CORNELI HISPANI. Dic: Antoni, ego istud scelus facere possum: et patrem occidi. Securi erant amici Ciceronis postquam ad illum Popillius missus est. ARELLI FVSCI patris. Potuisti Ciceronem || occidere? at
 25 quam nobis bene persuaserat Cicero parricidium te facere non posse! Occidisti tu Ciceronem loquentem: numquid, inquit, est aliquis ex tuis uerendus index? an nemo Ciceroni timendus est qui cum

1 haec etiam tu perdidisses *Gron.* his etiam tu caruisses *N. Faber* || 2 eului C tuluis Ta || 2 fecisse O facturum E || 3 uenisse C || 4 Facimus C || pupillium C || 6 occidero C || 7 uerba quam nemo Popillium *om.* C || 8 quam CTa || negaret C negari Ta negarit Tb || 12 * teotum C totum T || insuisse C || uerba Video . . . attulerit *fort. u.* 18 *inserenda* || 13 credat CTa || 14 Triatri C || 15 quid propinqui C || 15. 16 Verris qđ prestiterunt C Verri^s prestiterunt T, *quae suppleui conl.* 321, 3. || 19 exonorare A || 25 paene ? || 27 et aliquis O, *corr. Burs.* || uerandus C uen'at T, *corr. Burs.*

5 Popillio uenit? Q. HATERI. Qui modo Italiae umeris
relatus est nunc sic a Popillio refertur? proposito
in rostris capite Ciceronis, quamuis omnia metu te-
nerentur, gemitus tamen populi liber fuit. IULI
BASSI. 'Proscriptus, inquit, erat Cicero'. pater certe 5
tuus proscriptus non fuit. BLANDI. Di manes Po-
pilli senis et inultae <te> patris, Cicero, persecun-
tur animae, ut quem negasti parricidam sentias.
CAPITONIS. Deduxi ad uos reum omnium quos terra
sustinet nocentissimum, ingratum, inpium, percus- 10
sorem, bis parricidam; nec tamen timeo; patroni
uiderint: nemo a Popillio nisi post beneficium occi-
ditur. Ne damnationem quidem istius despero; non
enim a Cicerone defenditur. Timeo ne causae non
satisfaciam. maior causa est occisum a Popillio Ci- 15
ceronem queri quam fuit aliquando probare non
6 occisum patrem. Ciceronem quisquam potuit occi-
dere qui audiit? Minturnensis palus exulem Marium
non hausit; Cimber etiam in capto uidit imperan-
tem; praetor iter a conspectu exulis flexit; qui in 20
crepidine uiderat Marium in sella figurauit. Non
possumus de Popillio queri: eodem loco patronum
habuit quo patrem. Cn. Pompeius terrarum maris-
que domitor Hortensi se clientem libenter professus
est; <et> Hortensius bona Pompei, non Pompeium 25
defenderat. Romulus, horum moenium conditor et
sacratus caelo parens, non tantam urbem fecit quan-
7 tam Cicero seruauit. Metellus Vestae extinxit in-
cendium, Cicero Romae. gloriatur deuicto Annibale

1 pollio B || modo in italiā T || 2 pollio C || 4 popilli
CTa || 6 mane C || 7 seni senis O || te om. CTa, inultae patris
umbrae te Cicero E, Cicero te Tb, corr. H. Müller || 9 reum
hominem omnium Ba || 10 nocentissimum A || 12 ne a T || pol-
lio C || 13 nec T || damnatione C || 16 quem fuit C || 17 Cicerone
B || 18 minturnensis [m̄turnensis B] paulus C || 19 ausit C ||
capite A capte B carc'e T, corr. E || 21 Marium uiderat T ||
scella C || 23 que C || patromon C patrem T, patrem. Cn. Ko-
nitzner || 24 professus [confessus T] est Hortensius O, corr. E || 27
quāntā A quā Ta || 28 uestē CTa || 29 reuocato O, corr. Burs. ||

Scipio, Pyrrho Fabri||cius, Antiocho alter Scipio,
 Perse Paulus, Spartaco Crassus, Sertorio et Mithri-
 date Pompeius: nemo hostis Catilina propius acces-
 sit. Fertur adpressum coma caput et defluente san-
 5 guine hunc ipsum inquinat locum in quo pro
 Popillio dixerat. BVTEONIS. Quantae fuit eloquen-
 tia! probavit ab eo non occisum patrem a quo
 occidi poterat etiam Cicero. MARVLLI. Si inimicus
 essem patronis, optarem ut reus absolueretur. Turpe
 10 iudico in ea ciuitate Ciceronem non defendi in qua
 defendi potuit etiam Popillius.

Popillium pauci ex historicis tradiderunt inter- 8
 fectorem Ciceronis et hi quoque <non> parricidi-
 reum a Cicerone defensum, sed in priuato iudicio:
 15 declamatoribus placuit parricidi reum fuisse. Sic
 autem eum accusant tamquam defendi non possit,
 cum adeo possit absolui, ut ne accusari quidem po-
 tuerit. LATRONI non placebat illum sic accusari
 quomodo quidam accusauerunt: obicio tibi, quod
 20 occidisti hominem, quod ciuem, quod senatorem,
 quod consularem, quod Ciceronem, quod patronum
 tuum. hac enim ratione non adgrauari indignatio-
 nem, sed fatigari. statim illo ueniendum est ad quod
 properat auditor; nam in reliquis adeo bonam cau-
 25 sam habet Popillius, ut detracto eo quod patronum
 occidit, nihil negoti habiturus sit; patrocinium eius
 est ciuilis belli necessitas. itaque nolo per illos
 reum gradus ducere quos potest totiens euadere.

antoni uale A || 1 pyrrho B || 2 metridate T || 3 catina C ||
 4 * fert O || adpressit A adpraessum BT, corr. *Schult.* || cōto
 T || defluentem CTa || sanguinem C || 5 locus C || pro pillio A ||
 6 quanta A || 7 probabit C || a patrem a C || aliquo Ta || 8 ma-
 rylli O || 9 esse C || 10 iudicio C iudiciū T, corr. *Burs.* || 11
 popilius C || 13 sed ii T sedi C, corr. E || non add. E || 14
 Ciceronem C || 16 autem dum CTa || posset T || 18 sic n̄
 accusari quomodo C || 20 accidisti C || 22 haec C || rationem
 C || 26 sit] et C sit et T || 28 per quos *Schult.* || * totius C tutius
 T, tutus *Haase, W. Müller, N. Madvig*

licuit enim <in> bello et ciuem et senatorem et consularem occidere, ne in hoc quidem crimen est quod Ciceronem, sed quod patronum. Naturale est autem, ut quod in nullo patrono fieri oportuit, indignius
 9 sit factum in Cicerone patrono. LATRO accusauit 5 illum de moribus: primum quod sic uixisset, ut causam parricidi diceret; deinde quod patronum suum occidisset. et fecit || has quaestiones: an non possit eo nomine accusari <quo> absolutus est. Si quis, inquit, uolet hodie parricidi me postulare, non poterit. quomodo quod crimen obici non potest, puniri potest? An in bello ciuili acta obici non possint. Honestè dixit cum hunc locum tractaret VARIUS GEMINVS: si illa, inquit, tempora in crimen uocas, dicis non de hominis, sed de reipublicae moribus. 15 Si potest quod ciuili bello actum est obici, an hoc obici debeat. Hanc quaestionem in illa diuisit: an etiamsi necesse ei fuit facere, non sit tamen ignoscendum. ad quaedam enim nulla nos debet necessitas compellere. Hoc loco LATRO dixit summis 20 clamoribus: ita tu, Popilli, si Antonius iussisset, <et> patrem tuum occideres? Deinde an non fuerit illi necesse. Potuisti excusare te, potuisti praemittere aliquem ad Ciceronem, ut sciret et fugeret; necesse certe non fuit manum caputque praecidere 25 mortuo.

10 Colorem pro Popillio LATRO simplicem habuit:

1 in om. im Ta in illo Tb, corr. Haase || bello, licuit et ciuem W. Müller || cūciuem C || 2 nec in hoc crimen T || 5 Ciceronem O, corr. Burs. || patronum T || 7 discerneret Ta || 8 non om. T || posset O, corr. Burs. || 9 nmine C || accusari B || quo om. O || 10 hodie uolet T || mei CTa || 12 an m bello A || non del. N. Faber || 14 inquit illa B, sed illa del. m. pr. || 15 sede reip B || 16 bellū A || ee obiciunt hoc Aa esse obiciant hoc AbBT || 17 debeant O || 18 necesse fuit A || 19 nulla n debet C nulla debet T, corr. Burs. || 20 hoc A || 22 et add. E || occidere C occidisses E || 24 fugere C || 27 pro pillio C

necessitate coactum fecisse; et hoc loco illam sententiam dixit: miraris si eo tempore necesse fuit Popillio occidere quo Ciceroni mori? ALBVCIVS dixit in poenam Ciceronis electum amicissimum Ciceroni, quasi exprobraturus per hoc illi fortunam esset. molestius, inquit, feret se a Popillio occidi quam occidi. MARCELLVS AESERNINVS eundem colorem aliter induxit. Cogitabat, inquit, secum Antonius: quod Ciceroni excogitabo supplicium? occidi iussero? olim iam aduersus hunc metum emuniuit animum; scit 'mortem nec in maturum esse consulari nec miseram sapienti': fiat aliquid noui quod non exspectat, quod non timet; non indignatur ceruicem hosti porrigere, indignabitur clienti. Popillium aliquis uocet, ut sciat quantum illi defensi rei profuerint. SILO POMPEIVS hoc colore usus est: offendebat, inquit, proscriptione et quaedam liberius loquebar. 'Non miror; Ciceronis cliens || es: tanto magis occide Ciceronem tuum'. Et dixit non suae infirmitatis sententiam: uterque, inquit, sed diuerso genere punitus est: Ciceronis proscriptio fuit occidi, mea occidere. MARVLLVS, praeceptor noster, sic narrauit: iussit, inquit, imperator, iussit uictor, iussit qui proscribebat: ego illi negare quicquam possem cui nihil poterat negare respublica? BLANDVS hoc colore: uolui, inquit, me excusare; dixi: 'Cicero me defendit'; respondit: 'scio; me accusauit. i ergo, ut sciat plus sibi Antoni accusationem nocuisse quam Popilli defensionem profuisse'. BUTEO hoc colore: 'uocetur, inquit [ille], Ciceronianus ille cliens, amicus; excogitauit quomodo Cicero sua periret manu'.

[Cic. in
Cat. III,
2, 3.]

4 in poenam C || 4.5 ciceronis T || 5 peri hoc illius Ta || 15 reip. Ta || 18 est O, corr. Burs. || tantum T || 21 punitus est om. T || 22 Marryllus B marillus AT || 24 posse C || 25 reip C || 25. 26 * hoc inquit loco uolui [uoluit Ta] me O || 26 dix Ciceronē [Ciceroni B] C || 27 sed me N. Faber || 29 Butteo C || 30 uocet C || ille delui.

CESTIVS hoc colore: durissima, inquit, mihi militia in Antonio castris fuit ob hoc ipsum quod Cicero-
 nis eram cliens; difficillimae mihi expeditiones man-
 dabantur. tunc quoque uocatus sum quasi ad poe-
 nam: 'i, inquit, occide Ciceronem; nec credam, 5
 inquit, nisi attuleris caput'; magisque admiratus est
 potentiam suam quod Ciceronem Popillio non lice-
 bat <non> occidere. FVSCVS ARELLIVS hoc colore
 usus est: Antoni se partem secutum, ut, si quid
 posset, Ciceroni prodesset; facta proscriptione ad 10
 genua se Antoni procidisse, deprecatum esse pro
 Cicerone; offensum Antonium dixisse: 'eo magis oc-
 cide quem mori non uis'. Hic color displicebat PAS-
 SIENO quia ad testem ducit; nam si hoc fecit Po-
 pillius, non tantum quod defendat non habet, sed 15
 13 habet quod gloriatur. HISPO ROMANIVS uehementi
 colore usus est et duro: patronum enim dedit Po-
 pillio et dixit aliter se causam acturum Popilli,
 aliter Antoni; pro Popillio dicturum: occidere nolui,
 coactus sum; pro Antonio dicturum: occidi Cicero- 20
 nem oportuit. et dixit locum, aliter non potuisse
 pacari rempublicam, quam si ille turbator oti e re-
 publica sublatus esset. Solus ex declamatoribus in
 Ciceronem inuectus est. Quid ille, inquit, cum An-
 tonium hostem iudicaret <et> omnis Antoni milites, 25
 non intellegebat se et Popillium proscripsisse? Hic
 color prima specie asperior est, sed ab illo egregie

1 mihi inquit mil. T || 3 difficilime C || dabantur O, *corr.*
Gron. || 8 non om. O, quod Ciceronem Popillio non <licebat
 seruare quam quod sibi Ciceronem> licebat occidere *coni.*
Burs. || 9 partes Tb || 10 pde ee facta proscriptionem C || 11
 prodididisse B prodidisse ATa || deprecatum B || se pro Cice-
 ronem O, esse *Burs.* || 12 magis dixisse occide O, dixisse *del.*
m.2 in AT || 13 qua A || nouis A || 14 restim *Schott, N. Madvig;*
 quia testem adducit *A. Augustinus* || 15 defendat A || non *de-*
let N. Faber || 17 est duro T, nec duro *Schult.* || dedit Antonio
N. Madvig || 18 pro pillio C || 19 occidi C || 22 rep' C || turba' oti
 A || 25 indicaret A || et om. CTa || Antonis C || 26 intellegebat C ||
 proscripsisses A proscripsises B

tractatus est. VARIUS GEMINVS dixit: cum impe-
 rasset mihi Antonius, passus sum, ne aliquis P.
 Clodi cliens mitteretur, qui contumeliis adficeret
 antequam occideret, qui uiuum laniaret. ARGEN- 14
 5 TARIUS dixit: uocatus ueni; post proscriptionem
 Antonius terribilior erat factus etiam suis. iussus
 sum Ciceronem occidere. quid facerem? non parere
 uno modo poteram, si me occidissem: hoc nec Ci-
 cero poterat. A parte accusatoris illo loco, quo
 10 Popillius uenit, nemo non aliquid uoluit noui dicere.
 LATRO ait: praecluserat fores; nemo ad proscriptum
 recipiebatur; Popillius ut uenit admissus est. CE-
 STIVS dixit: ut renuntiatum est Ciceroni, ait: Po-
 pillio semper uaco. HISPANVS CORNELIVS fecit etiam
 15 querentem Ciceronem: Popilli, tam sero? ALBVCIUS
 ait: quid est, Popilli? ecquid tuto lateo? numquid
 mutandus est locus? Inepte † Sabidiebius PAVLVVS qui
 induxit Ciceronem cum maxime <pro> Popillio oratio-
 nem legentem. Et MYRREDIVS non est passus hanc
 20 controuersiam transire sine aliqua stuporis sui nota.
 descripsit enim ferentem caput et manum Ciceronis
 Popillium et Publilianam <sententiam> dedit: Popilli,
 quanto aliter reus Ciceronis tenebas manum [est]? ||

<CONTROVERSID XVIII.>

25 Ter abdicatus conprehensus est a patre in secreta
 parte domus medicamentum tenens; interroga-

1 Varius q;minus O, corr. N. Faber || 3. 4 uerba qui . . . lania-
 ret om. VaTa || 3 qui om. C || cōtumelis A cumtumelis B || cliens
 adficeret C || 4 o. et uiuum TbVb || 6 erat bis scr. C || 9 quod C || 12
 Certius B || 15 quaerentem B || 16 Popillio quid CTa Popilli nū-
 quid Tb || 17 abidieb; T, Auidienus Ant. Augustinus Saluidienus
 Schult.; possis et Sabidius coni. an de Sabirio Pollione cogitandum
 qui epistolas Euripidis composuit? cf. uit. Arati p. 55 West. || 18
 tum maxime T || pro om. O || popilli O || 20 suis C, an insignis? ||
 21 ferrentem B || 22 publilianum B publianum A popillii ma-
 num T || sententiam addidi || popillio T || 23 et tenebas O ||
 manum eius T, est deleui || 25 ter abdicatus ter absolutus E ||
 conprehensus A || 26 terens O, corr. Burs.

tus quid esset, dixit uenenum et uelle se mori,
et effudit. accusatur parricidi.

- 1 CESTI PII. Dic quid commiserim. nescis? certe nec secreta te fallunt. Dimittat me: intellegitis cui parauerim. Dic quid ante commiserim: nisi forte 5 contentus es reo obicere parricidium, parricidae nihil. ARGENTARI. Volui mori quia reus fui. quid ergo? nemo reus uiuet? uiuet cui sordidatus adsedebit pater. Reuertar ad uenenum, quoniam iniqua fortuna nullo me periculo defungi semel passa est. 10 ALBVCI SILI. Quare ergo non moreris? non iuuat me mori si quem alium iuuat. Vt interuenit, in has cogitationes abii: ergo quisquam tam infelix fuit? ergo quisquam me magis odit quam ego? misereri mei coepi. 15 VARI GEMINI. 'Ter, inquit, abdicatus es'. Videris mihi, pater, obicere quod tamdiu uiuam. Quod uenio, quod pro me loquor, nolite mirari: tam iucundum est innocentibus defendi quam miseris mori. CORNELI HISPANI. Scio quosdam periclitantis illa iactare: nunc primum causam dico. 20 haec ego dicere non possum; ter reus fui nec dubito, quin uobis in odium uenerim, cum ipse me oderim. PORCI LATRONIS. Ter causam dixi; accessit ad haec supplicia mea uenenum; teneo; hoc si tibi satis non est, uiuam. 25
- 3 Altera pars. ALBVCI SILI. Testor deos immortales hoc me tribus iam abdicationibus cauisse, ne

1 dixit num et A Ta dixtenum et B || 3 necci O, corr. Burs. || 4 nec se nec C || dimittam te O, corr. Burs. || intelligitis A || 5 Dic qui C || nisi forte nisi C alterum nisi del. Am.2 || 6 parricidium bis scriptum AT || 7 uolo O, corr. Schult. || 8 mori O, nemo Burs. || alterum uiuet om. C || quia O, cui Gron. || adsederit? || 9 uenū A || iniqui B || 10 passea C || 11 Sillii C || iubet C iubet Ta || 13 alias O, has E || 14 miserim et CTa || 16 abicere C || 17 p me C || 18 miraraita A || innocentibus mori quam miseris defendi O, corr. Haase, W. Müller || 20 periclitatis B || 21 iter O || 21 subito qm CTa || 23 ad cessi O, adcessit E, arcessini N. Madvig || 25 bibam Schult.

in domo mea uenenum deprenderem. Parricidi reus
 uiuit qui abdicatus || mori uoluit. In quam angusto
 domus meae fortuna posita est! aut patri pereun-
 dum est aut filio. Quid habes quare mori uelis?
 5 uiuunt orbi, uiuunt naufragi, uiuunt etiam quibus
 contigerunt liberi ter abdicati. Cum se mori uelle
 dicat, uitam rogat. Teneo parricidam, quod apparet,
 etiam in suam mortem paratissimum. CORNELI HI-
 SPANI. Nolite mirari si debitas uires dolori meo non
 10 exhibuero: tribus iudiciis experti estis patres accu-
 sare non posse. VIBI RVFI. Cum tantum sit quod 4
 fateris, quantum est quod negas? Tu uenenum quae-
 sisti, tu uenenum emisti, tu uenenum intulisti in
 eam domum in qua habebas inimicum patrem. Recte
 15 uitam odisses, si iam <tum> tibi parricidium obie-
 cissem. Vis scire quid peccaueris? indica quis tibi
 uendiderit; dicetur illi: tu ulli uenenum uendebas?
 tu ter abdicato uendebas? sine dubio nesciebas cui
 daturus esset. Ita hoc ego iudicio fili mortem mo-
 20 ror? Si me cum isto includitis moriar, ut hanc
 uobis faciam inuidiam quam iste mihi facere uoluit.
 VARI GEMINI. Quaeritis filius meus uenenum cui
 parauerit? non bibit. POMPEI SILONIS. 'Mihi, in-
 quit, paraui'. et hoc est patri parare. Absolutus
 25 mori uolt, reus uiuit. MVSAE. 'Habuit malum me-
 dicamentum Mithridates'. quis enim alius debebat
 habere quam parricida? 'habuit, inquit, Demosthenes
 uenenum et bibit'. idem ego tibi pater quod De-
 mostheni Philippus? PORCI LATRONIS. Cum ab- 5

1 depraenderim CTa || deus C || 4 me mori T || ueles A uellis
 B || 5 naufragii B || 6 contegerunt A || abdicatus T || 9 uices? || 11
 bibi O || tantum est O, corr. E || 13 in eam] nea C || 14 quā
 C || 15 tum add. W. Müller || odises C || 15. 16 obiecissem suis
 O, obiecisset Haase || 17 uendederit B || tu illi O tu cui-
 quam E, corr. Burs. || 18 nescibas B escebas Ta || 20
 morari ut CTa || 23 uiuit O, corr. E || 26 metridates T Mitri-
 dataes B mitrudata es A || 27 parricidā C || anquit C || 28 ui-
 uit O || idest O || ergo Tb

dicarem, si quid obieceram, aiebat: numquid depren-
disti? non tamen habebitis quod multum de eo
dubitetis: quod negat parricidium, quod confitetur
uenenum est. 'Mori, inquit, uolo'. uiuo patre et hoc
parricidium est. Miser aequae timui ne biberet ue-
nenum quam ne daret. ARELLI FVSCI patris. 'Mihi,
inquit, parauit uenenum'; ne quis dubitet an alium
possit occidere. IUNI OTHONIS patris. Reus est par-
ricidi qui mauult mori quam || patrem uidere. Quo-
modo uultis magis probem uobis illum <me> mori uo- 10
luisse? non uult mori. 'Mori, inquit, uolui'. quare?
quia ter uicisti? Si mihi creditis, parricidium facere
uoluit; si isti, a me parricidium fieri uoluit. Qualis
est reus cuius hoc unum patrociniū est, indignum
se uita fuisse? Dico tam inuisum illi fuisse patrem, 15
ut occidere uoluerit: ipse fatetur tam inuisum sibi
fuisse, ut occidere uoluerit.

6 Non puto uos exigere diuisionem, cum coniectu-
ralis sit controuersia. habet tamen dissimilem ce-
teris coniecturam et duplicem; non quomodo solet 20
aut inter duos reos, cum alterum coarguimus, aut
inter duo crimina, cum alterum probamus, ut id
alteritis fiat probatio, tamquam cum dicimus adulte-
ram fuisse, ut credatur propter hoc etiam uenefica:
in uno homine coniectura duplex est. quaerimus 25
enim utrum uenenum in suam mortem an in patris
parauerit.

7 Si hoc colore dici placet pro adulescente quo
dixit LATRO, ut nihil mutaret uoces, sed diceret:

2 nunc tamen <non> habebitis? || 5 Misereque O || uiueret C ||
8 possi T || Iunio ionis p.; O || parracidi B || 9 quam cum
patre uiuere Haase || 10 me addidi || noluisse BT || 11 uult
A || 15 siuita A || illi fuisse patrem fuisse Aa tibi fuisse pa-
trem E illi patrem fuisse AbBT || 17 se occidere Tb mori E
N. Madvig || 18 exhigere A exhiere B || 19 sic controbersia B
ap. Burs. sit controuersiā A || tam O || dissibilem C || 20 quam
iecturam C quam coniecturam T || 24 benefica C || 26 sua
morte A suamortem B || 28 colore displicet T || 29 mutaret et
uoces C mutaret T, corr. Burs.

'mori uolui taedio abdicationum et infelicitatis ad-
 siduae, cum in hoc tantum sordes ponerem, ut cum
 maiore tormento positas resumerem, et absolutio
 mihi uni non finis esset periculi set initium', incipit
 5 praeter coniecturam et illa prima vulgaris in eius-
 modi controuersiis et pertrita quaestio incurrere, an
 uenenum habere in mortem suam liceat. ALBVCIVS
 illo colore pro adulescente dixit, non fuisse uene-
 num. Cum putarem, inquit, odio me esse patri
 10 meo, uolui experiri adfectum eius, quomodo men-
 tionem mortis meae ferret: itaque palam et ita, ut
 interueniret pater, tenui. FVSCVS ARELLIVS eodem
 colore usus est sed aliter; non dixit: experiri pa-
 trem uolui, sed: ut miserabilem me patri facerem.
 15 MVRREDIVS pro cetero suo stupore dixit medica- 8
 mentum se parasse ad somnum ||, quia adsiduae sol-
 licitudines uigiliarum sibi consuetudinem <fecerint.
 A parte patr>is colorem et Publilianam sententiam
 dedit: abdicationes, inquit, suas ueneno diluit; et
 20 iterum: mortem, inquit, meam effudit. Memini
 OSCVM, <cum> loqueretur de hoc genere sententiarum,
 quo infecta iam erant adulescentulorum omnium in-
 genia, queri de PVBLILIO, quasi ille iam hanc in-
 saniam introduxisset. CASSIVS SEVERVS, summus
 25 Publili amator, aiebat non illius hoc uitium esse,
 set eorum qui illum ex parte qua transire deberent
 imitarentur, <non imitarentur> quae apud eum me-
 lius essent dicta quam apud quemquam comicum

3 absoluto O || 6 controbersis sed C || s; T || et incurrere
 Ta || 8 dixi C || 9 putatum CTa || odio CTb odium Ta ||
 messes C, corr. Schott || 10. 11 mentionem eiusfa T || 11
 itaut] itan A || 13 colorem B || 15 p cetero A || 16 qui C ||
 17. 18 consuetudinem us colorem et Publianam [Publia-
 nam B] O, suppl. Burs. facerent cons. Usus colore est et
 Tb || 20 effudi T || 21 * noscum O || genere om. A || sententiæ-
 rum A || 23 de plubilio C || 24 sumus publeli B || 25 agebat
 C || 27 uerba non imitarentur add. Burs.

tragicumque aut Romanum aut Graecum; ut illum uersum quo aiebat unum uersum inueniri non posse meliorem:

Tam dest auaro quod habet quam quod non
habet; 5

et illum de eadem re dictum:

Desunt luxuriae multa, auaritiae omnia;
et illos uersus qui huic quoque ter abdicato possent
conuenire:

O uita misero longa, felici breuis! 10

9 et plurimos deinceps uersus referebat Publili diser-
tissimos. deinde auctorem huius uiti quod ex ca-
ptione unius uerbi plura significantis nascitur aiebat
POMPONIUM Atellanarum scriptorem fuisse, a quo
primum ad LABERIUM transisse hoc studium imi- 15
tandi, deinde inde ad CICERONEM qui illud ad uir-
tutem transtulissent. Nam ut transeam innumerabilia
quae Cicero in orationibus aut in sermone dixit ex
<ea> nota, ut non referam a Laberio dicta, cum mimi
eius quidquid modo tollerabile habent tale habeant, 20
id quod Cicero in Laberium diuus Iu-
lius ludis suis mimum produxit, deinde equestri
illum ordini reddidit; iussit ire sessum in equestria;
omnes ita se coartauerunt, ut uenientem non reci-
perent. Cicero male audiebat tamquam nec Pom- 25
peio certus amicus nec Caesari, sed utriusque adu-

1 aut illum O || 2 quo iebat C || uno N. Faber || 4 tandest
C tam deest T || 6 illud T || 7 luxuria C || 8 * ut illos O || 10

felicit; reb; T || brebis C || 11 plurima A || 14 scripsisse fuisse
A || 15 primum hiberium Ta || transe C || 16 inde del. A. m.
rec. om. T || uirtutum C uirtutum studia T || 17 transtulis-
set O, corr. Schult. || transeat CTa || 19 et nota T, ea add.
Haase || 21 haberium C baberium T, lac. sign. Burs. || 22 laudis
A || 23 reddit C redditū T, corr. E || sensum C || 24 coartabe-
runt B || 24. 25 receperent A || 25 malaudierat O, corr. E || 26
Cessari B

lator. Multos tunc in senatum legerat Caesar et ut repletet exhaustum bello ciuili ordinem et ut eis qui bene de partibus meruerant, gratiam referret. Cicero in utramque rem iocatus <est>, misit enim
 5 ad Laberium transeuntem: recepissem te nisi anguste sederem. Laberius ad Ciceronem remisit: atqui soles duabus sellis sedere. uterque elegantissime, sed neuter in hoc genere seruat modum. Ab 10
 his huius studii diffusa est in plures imitatio. Sed
 10 ut ad controuersiam redeam, CASSIVS SEVERVS aiebat placere sibi illum colorem: mori uolui; et quasdam dixit inter disputandum sententias: tertio, inquit, cum abdicarer, aiebam: nihil tanti est; infelicem hanc animam, quam totiens exagitat pater
 15 et infestat, semel recipiat. sed illud rursus dicebam mihi: serua istam animam: facies quod uoles absolutus. Quare ergo nunc non moreris? dicit aliquis. Primum non semper idem miseris libet; nonnumquam inuat cum fortuna sua concurrere <et> illam
 20 fatigare. Deinde uis uerum quare non moriar interim? quia puto te uelle. OTHO IUNIVS ineptam sententiam uidebatur dixisse: non multum interest mea, aut enim me aut filium meum uoluit occidere. ||

1 legerant C elegerat T, corr. E || 2 et astum A et hastum B || ut eius O ut his E, corr. Burs. || 3 referent A referrent BTb || 4 est add. Schult. || 5 transeuntem C || 6 adre Aa adq; Ab atq; B || 8 seruauit R. Wachsmuth, W. Müller || 9 plures Ta || 10 ad om. A || Casius C || 12 sentias A || 13 abdicare C abdicaret T, corr. Burs. || 14 totiens exagitet C || 15 rursus C || dicebat O, corr. R. Wachsmuth, W. Müller || 16 istum animum O, corr. Schult. || 17 moneris Ta || dicet Haase || 19 concurreret C || et add. Burs. || 20 fatigaret C || 22 terest C

<CONTROVERSIA XIX.>

Thema. Liberi parentes alant, aut uinciantur. Quidam cum haberet uxorem et ex ea filium, peregre profectus est. a piratis captus scripsit de redemptione epistulas uxori et filio. Vxor flendo oculos perdidit. filium euntem ad redemptionem patris alimenta poscit; non remanentem alligari uolt.

- 1 CESTI PII. Non est quod mulieris adfectum lege aestimetis, qua minatur; omnia facit ne filius alligetur. Nauigaturus reliquit uxori filium; nec adhuc caeca erat. ALBVCI SILI. Deduxi <ad> te filium; itaque tene, complectere. audeo dicere, hoc par ne piratae quidam diuiderent. Si uellet filium alligari, pateretur ire quo properat. Ergo tu, adulescens, matri tuae ne decem mensum quidem alimenta reddes? si pascere non uis matrem, expecta saltem ut efferas. TRIARI. Legem attulit qua catenas minetur, causam qua timet. MARCELLI AESERNINI. Si perseueras, me quoque ad piratas trahe: impetrabo ab illis alimenta; et uirum meum pascunt. FVLVI SPARSI. Mater si non pascitur peritura est; pater etiamsi non redimitur, tamen pascitur. IULI BASSI. Patri tuo supersunt et oculi et alimenta.
- 2 Altera pars. CESTI PII. Matrem meam imitari uolo: amare me meos docuit. Vnius uinculis duos alligat. Si matris exemplo pius esse uoluero, etiam

4 profectus et T || spiratis A a spiratis B || 5 redemptionem C || 6 oculo C || perdit B || 7 alumenta *hic et passim* C || 9 adfectu C || 10 fecit O, *corr.* E || alligeretur Ta || 11 reliquisi C || necat huc A || 12 Deduxite C Deducite T, *corr.* Burs. diduxit te et f. Haase || 14 alligare O, *corr.* Schult. || 15 rire C || quod CTa || 16 nec CTa || 17 parcere A || salutem CTa || 18 minatur Burs. || 20 imperabo C || 21 elementa T alimentae uirum C || faciunt C, *om.* T; *corr.* H. Müller alunt Burs. || 22 paritura Ta || 25 mea B || 26 meos *om.* T || unus C

oculos patri debeo. ARELLI FVSCI patris. Deserto-
rem tuum apud patrem inuenies. VARI GEMINI.
Qualis fortuna est! cui uicto, mater, catenas denun-
tias, uictori ad piratas eundum est. Omnia licet
5 patri praestem, meliorem tamen habuit uxorem.
Quam multi me || putant, quia nolo ad patrem re-
dimendum ire, nunc cum matre concludere! FVLVI
SPARSI. Matri nihil timeo, si eam apud uos relin-
quo: patri quid non timeo, si eum apud piratas
10 relinquo? BVTEONIS. Oculos certe eruam mihi, ne
plus marito praestiterit uxor.

LATRO hanc controuersiam quasi tota officii esset 3
declamauit; nullas quaestiones iuris inseruit, sed
comparauit inter se incommoda patris et matris et
15 tamquam thesim dixit: utrum ad redimendum po-
tius captum patrem ire filius deberet, an ad alen-
dam caecam matrem subsistere; et sic eam diuisit,
ut diceret: hoc quod mater desiderat, utile est <et>
patri. Nouissime tractauit ne patrem quidem uelle;
20 utique, si sciat matrem in hac esse fortuna, non
passurum. In epilogis uehemens fuit APOLLONIVS
Graecus. BVTEO fatuam quaestionem mouerat pri-
mam: an lex quae de alendis parentibus lata esset
ad patris tantum pertineret. illis omnia priuilegia
25 data et ipsam poenam non alentium signum esse
non muliebris potestatis. Res est ineptior quam ut
coarguenda sit, itaque transeo; illud unum quod
dicebat POLLIO ASINIVS referam: numquam debere

1 patri <reddere> debeo ? || 2 tum O || patrem tuum apud
patrem O || 3 uincto CTa || 4 eundum C || 7 patrem C patre
Ta || concludere O || 8 Mater C || reliquo C || 9 non om. T || 10
reliquo C || ceste CTa || erbam C || 15 tiesim C tiesim que-
reret T, *corr. Haase* || 17 sic meam C || diuit C diuidit T ||
18 pater O, *corr. Gron.* || residerat utille C || et *add. Gron.* || 21
passurum. nephilogis C; *uerba* In epil. . . . Graecus *fort.*
331, 8 *inserenda* || 22 et Buteo Tb || mouer C mouert T, *corr.*
Burs. || 23 man A || * est O || 24 pertinet O, *corr. Burs.* || illi
st T || 26 inemptior B || 27 quoarguenda B quodarguenda T ||
transeo unum illū (illud Tb) T || 28 deberi O

temptari in causa uerecunda improbam quaestionem.
 4 HISPO ROMANVS illam mouit quaestionem: an lex
 de alendis parentibus non pertineret ad matres ui-
 uis patribus. Filius, inquit, familiae nulli poterit
 seruire nisi patri; omni alia seruitute liber est. 5
 puta enim te alimenta petere ab eo quem pater
 mittat peregre, quem nauigare iubeat: primae par-
 tes sunt patris, secundae matris. ALBVCIVS non
 iuris illam fecit quaestionem sed aequitatis, ita ta-
 men ut et iuris adiungeret: utrum matris prius esset 10
 <an> patris officium. SILO POMPEIVS illam fecit
 quaestionem: an quotiens duobus communio esset,
 potestas eius tota fieret qui praesens esset. Puta,
 inquit, seruum te esse communem: huic domino ser-
 uies qui praesens est. puta fundum esse communem: 15
 is fructus percipiet qui praesens est. Illam quaestio-
 nem huic duram subiecit: an nunc pater nullum ius in
 filium habeat. Quomodo, inquit, iura ciuis non habet,
 qui liberi hominis non habet, <ita qui ciuis non
 habet nec> patris habet; ille nullam in te potestatem 20
 habet, mater in totius legis possessione est; iam
 5 non commune illi ius in te, set proprium est. VA-
 RIVS GEMINVS sic diuisit: an non semper filius cogi
 possit, ut matrem alat; deinde an nunc cogendus
 non sit. Non semper, inquit, filius cogitur. transeo 25
 illos qui non possunt, aegros inutiles; aliquis ad
 propellendum hostem proficiscitur in cuius unius
 militia posita est salus publica: hunc retinebit ma-
 ter? puta legatum de summa reipublicae, puta foe-

3 ut uiuis O, utique uiuis *Schult.* || 4 patris A || 5 om alia
 B || 6 te om. B || 10 iuri O, *corr. Schult.* || adiungeret et matris
 prius esse patris offitium O, *corr. Burs.* || 11 istam fecit T || 12
 an] a C || communis T communibus C, *corr. E* || 14 esse
 seruum communem T || domini C || 17 praestionem C || 18 cuius
 Ta || non om. T || 19 *suppleuit N. Madvig* || 20 * patrem O, *corr.*
ego, N. Madvig || te om. T || 21 possessionem O || 22 illius O || 23
 filio Ta || 24 posset O || ala C || 25 quogitur B || 26 illias B || quo
 A || * agrose inutiles C aegros et inutiles T || 28 militiae C || pu-
 blicae C || 29 de foedere *Schult.*

deris: huic mater <manum> inciet? <Et> per partes comparando utrumque officium, ille, inquit, peregre est, tu domi; ille captus, tu libera; ille inter piratas, tu inter ciuis; ille alligatus, tu soluta es. at
 5 tu caeca es: ille hoc infelicioꝛ quod uidet; quid enim uidet? <notas> captiuitatis suae et caedes et uulnera et cruces eorum qui non redimuntur. At periculosum est. nihil non; et domi manere et flere. LA- 6
 TRO dixit pro matre summisſe et leniter agendum.
 10 non enim, inquit, uindictam, sed misericordiam quaerit et cum eo adulescente consistit in quo ita exigit pietatem, ut impediatur. aiebat itaque uerbis quo<que> horridioribus abstinendum quotiens talis materia incidisset; ipsam orationem ad habitum eius
 15 quem mouere uolumus adfectus molliendam. in epilogis nos de industria uocem quoque infringere et uultum deicere et dare operam, ne dissimilis orationi sit orator; compositionem quoque illis mitiorem conuenire. CALVVS, qui diu cum Ciceꝛone iniquis-
 20 simam litem de principatu eloquentiae habuit, usque eo uiolentus actor et concitatus fuit, ut in media eius actione surgeret Vatinius reus et exclamaret: rogo uos, iudices, num, si iste disertus est, ideo me damnari oportet? Idem postea cum uideret a clien- 7
 25 tibus Catonis, rei sui, Pollionem Asinium circumuentum in foro caedi, inponi se supra cippum iussit

1 * manum om. O, hunc m. uinciet Burs. || et add. Schult. || 4 ciuiuis B ciui A ciues T || 5 cece si C || ho B || qui T || 6 eni A || uiuet CTa || notas add. N. Madvig || castitatis O, corr. Burs., N. Madvig || caede sed uoluenera C || 8 Hic fort. ex E inserenda: quam multi nihil pro patribus periculosum putarunt || et] est T || maneret et O || 10 inquit agendum T || 12 impediatur C || 13 quo CTa || abstinendus C || 14 ipsa oratione AaB || 15 ad adfectus T || mollienda AaB || 17 deieceret A deicere et B || orationis id B || 18 minorem O, corr. Gron. || 19 quid [qui A] iocum Cicerone C, corr. E || Cicerone Ta || 21 actusor C accusator T, corr. E || medic Ta || 23 iud non O, corr. E || 25 Cationis A || 26 in forecae O, corr. H. Müller, N. Madvig in forica O. Iahn in foro Caesaris Schult., Burs. || inponisse C

— erat enim paruolus statura, propter quod etiam
 [59, 5.] Catullus in hendecasyllabis uocat illum ‘salaputtium
 disertum’ — et iurauit, si quam iniuriam Cato Pol-
 lionis Asinio accusatori suo fecisset, se in eum iura-
 turum calumniam; nec umquam postea Pollio a 5
 Catone aduocatisque eius aut re aut uerbo uiolatus
 est. Solebat praeterea excedere subsellia sua et in-
 petu latus usque in aduersariorum partem transcur-
 rere. Et carmina quoque eius, quamuis iocosa sint,
 plena sunt ingentis animi. dicit de Pompeio: 10

digito caput uno

8 Scalpit. quid credas hunc sibi uelle? uirum.

Compositio quoque eius in actionibus ad exemplum
 Demosthenis riget: nihil in illa placidum, nihil lene
 est, omnia excitata et fluctuantia. Hic tamen in 15
 epilogo quem pro Messio tunc tertio causam dicente
 habuit, non tantum leniter componit, sed etiam
 dicit: ‘credite mihi, non est turpe misereri’ et
 <cetera>; omnia in illo epilogo fere non tantum
 emollitae compositionis sunt, sed infractae. In hac 20
 controuersia Publilianam sententiam dedit FESTVS
 quidam rhetor, staturae pusillae, in quem EVCTE-
 MON, homo uenustissimi ingeni, Graece dixit: ante-
 quam te uiderem, nesciebam rhetoras uictoriosos
 esse. || Fuit autem FESTI sententia: ‘captus est, in- 25

2 Caturus in hendeca syllabi sucat CTa || 3 iurabit
 CTa || si qua C || 5 calumnia B || ne n̄quam T || 7 subsellia
 C || 8 elatus T || parte AT || 9 quāuis ioco sint T quamuisio
 casa sit C, corr. Politianus || 12 quo O || belle CTa || 14 riet
 Ba reget A, uiget O. Iahn || 15 fluctantia Ta fructantia C,
 fluitantia W. Müller luctantia N. Madvig || 16 quam C || di-
 centem C || 17 leuiter O || cum O, etiam Schult. || 19 cetera
 addidi || ferre C || 21 controuersiam C || Publilianam Ta Pu-
 blianam CTb, corr. Burs. || fecus (?) A fetus BT, corr. Schult. ||
 22 qua ēuctemon A quā euctemon BT || 23 uenustissimae
 C || egregie ? || 24 nescie C nescio T, corr. Schott || rhetoras
 C || retorans^rorato^s esset T || 25 haesti CTV Cestii Tmg, haec
 Festi ?

quit, pater'. si te capti mouent, et haec capta est.
et quasi non intellexissemus: an nescitis dici 'captos
luminibus'? Et illud dixit: mitte istam epistolam 9
infructuosam. odisse illam debes: haec est quae
5 matrem tuam excaecauit. et illam falsissimam in
quam multi incidunt: propter hoc ipsum, inquit,
magis flebilis est, quod non potest flere. et iterum:
lacrimae, inquit, matri desunt, causae supersunt;
tamquam caeci flere non soleant. Memini CRISPVM
10 quendam antiquum rhetorem in illa controuersia
uiri fortis qui tertium filium retinet, cum alter filius
in tyrannicidio perdidisset oculos, alter in acie ma-
nus: exsurgite nunc uiua cadauera, rogate pro patre.
sed quid ego meos derideo? alter quos roget non
15 uidet, alter quibus roget non habet. Multis conpo- 10
sitio belle sonantis sententiae imposuit; itaque me-
mini LATRONEM PORCIVM, ut exprobraret hanc
audiendi scolasticis negligentiam, maxime quia TRIA-
RIVS compositione uerborum belle cadentium multos
20 scolasticos delectabat, omnes decipiebat, in quadam
controuersia, cum magna quasi <ui> fluerent et conci-
tata, sic locum conclusisse: inter sepulcra monumenta
sunt; et cum scolastici maximo clamore laudarent,
inuectus est in eos ut debuit et hoc effecit, ut in
25 reliquum etiam quae bene dicta erant tardius lauda-
rent, dum insidias uerentur. GLYCON dixit: Πα-

2 * ait O || 3 mittes tā C mittes tamen TV, corr. Burs. || 4
infructu C, infaustam Burs. || 5 falsissimam O || 6 qua AaBTV ||
7.8 iterum inquit TV || 8 matris CTaV || 10 quidem Ta || anti-
cūs hetorem A || illo A || 11 filios B || 13 cui A cuius B uana
TVa || cadauera TaV || fratre O, corr. Schult. || 14 quod roget
TV || 15 qđ T quid V || belle CV || 17 portum A portauit TaV ||
exprobraret CV || 18 neglentiam B neglimentiam T || 18. 19
Triarius maxime T || 19 uelle C || 21 ui add. N. Madvig || fle-
rent TaV || cum magno cursu flueret et concitato Burs. || 22
clusisse CT || monumentas . et B || 23 scholasticis C || maxime
CTaV || clamorem CTaV || 24 ut om. C || efficit C || 25 relicum
C || laudarem C || 26 insiduas C || uererentur TV || Elycon B
Elicon A || παραοε O

ράθει, μήτερ, ἐπιλαβοῦ τέκνον· ταλαίπωρε οὐδὲ
 βλέπεις ὃν κρατήσης. εἰ μέ, φησιν, οὐ τρέφεις,
 ἐπίμεινον, ἵνα θάψης. HYBREAS in hac contro-
 uersia dixit: Τέκνον, κἄν με φεύγης, καταληφθαί
 σε ἐπαιτούσα. Hoc quibusdam corruptum uidebatur, 5
 ROMANIVS tamen ||

<CONTROVERSIA XX.>

Thema: Mortua quidam uxore ex qua filium habe-
 bat, duxit aliam: sustulit ex ea filium. Habebat
 procuratorem in domo speciosum. Cum fre- 10
 quenter essent iurgia nouercae et priuigno,
 iussit eum emigrare: ille trans parietem habi-
 tationem conduxit. Rumor erat de adulterio
 procuratoris et matris familiae. Quodam tem-
 pore pater familiae in cubiculo occisus inuentus 15
 est, uxor uulnerata, communis paries perfossus;
 <placuit propinquis quaeri a filio quinquenni,
 qui una dormierat, quem> percussorem cogno-
 sceret; ille procuratorem digito denotauit. ac-
 cusat filius procuratorem caedis, ille filium 20
 parricidi.

- 1 ARELLI FVSCI patris. Ut audiui clamorem, si
 qua est fides, deprensos a patre adulteros putavi.
 Quis ferret te uoluntariam testem in forum uenien-
 tem, etiamsi uenires dictura pro filio? miserrime 25

1 ΕΠΙΛΑΒΟΥ O, corr. Burs. || ΤΑΛΑΙΠΩΡΕ [—ε om. B] ΟΥΔΕ ΒΕΛΠΕΙΣ
 O || 2 ἄν κρατήσης W. Müller || ΚΡΑΤΗΣΗΣ A || ΕΙΜΦΝCIN C ΕΙΜΙΝ-
 CIN TV || 3 ΕΠΜΕΝΟΝ ΙΝΑ ΕΨΗΣ [ΕΥΝC ATV] O, corr. Burs. || 4
 ΖΕΚΝΟΝ O || *ΦΕΥΓΗΣ ΚΑΤΑΝΥ[ΨΒ]ΟΜΑΙ O || 5 ΕΠΙΠΤΟΥCΑ B ΕΠΙ-
 ΠΤΟΥCΑ ATV || 6 Romanis B Romanus TV || 8 Thema om. C ||
 quidem CTa || 9 uerba duxit . . . habebat om. A || 10 spaciosum
 B spatiosum AT || 11 iurgia C || 12 habitatione C || 16 perfossus
 puer iubetur percussorem T || 17. 18 uerba placuit . . . quem

add. E || 18 cognoscere O || 20 cidis C || 21 parricide¹ B (corr. m.
 pr.) || 24 uoluntaria A || 25 ueneres Ba

puer, quamuis <ipse> pericliter, plus tamen pro te
 timeo: nimium fraternis insistis uestigiis; itaque iam
 tibi cum matre non conuenit. Quamdiu mater uixit,
 pater me fuit procuratore contentus. Non facile fit
 5 parricidium. Vis scire quantum natura possit? ~~etiam~~
 infans pro fratre loquitur. TRIARE. Vno patre
 adultera, moriente conscia, mortuo testis. Aliquis
 uno teste contentus est: <dabo puerum. aliquis non
 uno teste contentus est:> dabo populum. Obicit
 10 priuigno parricidium, filio mendacium. Intrat pro-
 curator qua solebat. Dic, puer, quis patrem tuum 2
 occiderit, dic audaciter; eundem nominas quem po-
 pulus. Nox placet sceleri: prorsus adulteri tempus.
 Habui patrem tam bonum, ut cum uxorem habere
 15 uellet, tamen me nouercam habere noluerit. Quo
 mihi lumen? tantum admissuro nefas obtendenda
 nox est. 'Quid, inquit, ante peccauit?' Dissimile
 est: memento enim de homicida quaeri; potest tiro-
 cinium esse homicidium, parricidium non potest.
 20 Lumen attulisti ut discerneres [erat] illic quem le-
 uiter uulnerare deberes. Videmus adactum in prae-
 cordia gladium: sic ego nouercam uulnerassem. Fra-
 ter, quaero an uideris procuratorem nouissima nocte;
 nihil de prioribus quaero. VIBI GALLI. Ego taceam 3
 25 de adulterio quod persequitur etiam populus? ego
 taceam de parricidio quod persequitur etiam puer?
 Testor uos, iudices, saluom patrem reliqui. O ma-
 gnam in contrarium saeculi nostri peruersitatem!
 inuentus est qui patrem posset occidere et nouercam

1 ipse *addidi* || 2 uestigis C || 3 cum matrem C || dixit
 CTa || 4 procuratori CTa || 6 * pro patre O || 7 adutera C || 8
 9 *uerba* dabo .. est om. O, *add.* E || 11 patre B || 12 occidere
 Ta || 13 n̄ O, nox E || 14 uxore C || 15. 16 quo nihilū inea A
 quomihilumine B quo mihi lumēa T || 16 admissuro C || * ob-
 tenda A obtanda BT || 20 eras C cerat T, *quod deleui* || le-
 uititer C leneuiter Ta || 24 uini O || 25 quo Ta quid B || enim
 A || 26 persequi Ta || 27 saluē A || magnum A || 28 peruersitatem
 Ta || 29 quia C

non posset. etiamsi quis occidere patrem non potest,
nouercam potest. SEPVLLI BASSI. Dum perfodio
parietem, aliquis sentiet. Cuius uis leuissimum esse
somnum? pueri an senis an mediae aetatis? pueri?
frater sentiet. senis? pater. mediae aetatis? nouerca. 5
Quaererem quam sordida domo natus esset, si ullam
habuisset: nunc inquisitionem nostram humilitate
effugit. non miror si nescis quam difficile sit patrem
4 occidere, cum incertum habeas patrem. ALBVCI SILI.
Quaero a te, mulier, an filio tuo credendum putes? 10
Liceat mihi nutrire puerum: nec cum matre illi nec
cum tutore conueniet. Tres in cubiculo sunt: pa-
trem occidis, puerum contemnis, adulteram nosti.
Singuli se serui libertique offerebant puero, stabam
ante omnis: percussor latebat post adulteram. Quid 15
ante peccaui? cuius uxorem corrupti? quod si fecis-
sem, hominem occidere <possem, patrem> non
possem. Bonos habeo testes: timeo hunc in aliena
potestate. || Aspice corpus patris: quam grauis plaga,
quam alte adactus est gladius! sic ego nouercam 20
percussissem. CESTI PII. Adulterum te esse <dabo>
non unum testem, dabo non corruptum, dabo mul-
tos, dabo etiam pueros. Patrem tam grauit per-
cussi quam debui nouercam, nouercam <ne> sic qui-
5 dem quemadmodum patrem? IULI BASSI. Tibi fuit 25
necessarium lumen, ne eam occideres propter quam
occidebas; mihi superuacuum erat, ne instrumento
parricidi detegerem parricidium. si rerum natura

1 potest O, posset E || 3 sentiat A || esse] se C, om. T, corr.
Burs. || 5 mediaetatis C || 6 dominatus T || ullum C || 7 humili-
tatem A || 9 Scili T || 11 matrem CTa || illi ne C || 12 cum pro-
curatore N. Faber || conuenit Schott || suo CTa || 13 * nos times
C non times T || 14 efferebant O || puer stabat T || 16. 17 fe-
cissem hominem occidere sed non possem hominem occidere.
bonis O || 18 p̄testes C pretestes T, praedes ci. Burs. || temet C
timet T, corr. Gron. || 19 accipe A || 21 dabo add. W. Müller ||
23 Paf C || 24 nouercam om. B || ne om. O || quidam CTa || 25
Luli C || 27 ne in A nō Ta || 28 detegere B

pateretur, obliuiscendum erat mihi patris dum occiderem. Maiore licentia quae non uidemus agimus et quamuis non minor sit atrocitas facinoris, formido minor est. Si patrem occidi, totus mihi lectus
 5 purgandus est; cui parcam parricida non habeo. Non possum gloriari ultione patris; frater illam meus occupauit. BLANDI. Quam difficile est filio patrem uulnerare et quam facile priuigno nouercam occidere! VARI GEMINI. 'Patrem, inquit, occidisti'. Te- 6
 10 stor uos, iudices, nihil leuiter hae manus faciunt. utrum nolui te occidere, <an> non habui potestatem? atqui uulnerata es: leuiter uulnerata es. quam diligenter seruata es! tu testimonium dic et ostende <istud non uulnus sed argumentum. ostende> uul-
 15 nus: percussor ille quam timuit, ne occideret! PORCI LATRONIS. Quare lumen adfero? fortius parricidium faciam, si non uidero patrem. Occidere aliquis patrem ante quam nouercam potest, nouercam ne post patrem quidem potest? TRIARI. Quis parricidio
 20 puras manus seruat et inde incipit, quo peruenire difficile est?

DIVISIO. Has controuersias quae et <defensio- 7
 nem habent et> accusationem non eodem ordine omnes declamauerunt. quidam fuerunt qui ante de-
 25 fenderent quam accusarent, ex quibus LATRO fuit. FVSCVS ARELLIVS: debet, inquit, reus in epilogo desinere. optime autem epilogum defensionis contexet; et || homines magis defendenti quam accusanti

2 Minore O, quare: Minore reuerentia Burs., minore diligentia W. Müller, an <nisi uero> minore l. ? || 3 facinodis C || 5 purgandum Ta || cum T || purgam CTa || * parricidi O parricidiū Ta purgem parricidio Burs. || 11 * utrum non habui potestatem [atqui (an qui Tb) uulnerata est uin (ui Tb) nolui te occidere n̄ habui potestatem] at qui (aut qui T) O; uerba [] inclusa om. Ta || 12 est Ta || 13 diceret C || 14 uerba istud . . . ostende add. E || 16 Quale C || 18 post] potest B || 19 * aliquis O || 22. 23 uerba defensionem habent et add. Burs. || 26 reas A || epiloquo Aa || 27 defensione contextit O, contexet Burs. || 28 defentiC || quam om. A

fauent. ultima sit pars quae iudicem fauentem possit
 dimittere. Quidam permiscuerunt accusationem ac
 defensionem, ut comparisonem duorum reorum ini-
 rent et crimen, simul reppulissent, statim transfer-
 rent; ex quibus fuit CESTIVS. Hoc non semper ex- 5
 pedit. utique ei qui inbecilliores partem habet, non
 est utile comminus congredi; facilius latent quae
 8 non comparantur. In hac controuersia † et duo tres
 rei: nouerca enim procuratori coniungitur. itaque
 <a> fili parte utique aiebat prius accusandum, quia 10
 unum deberet crimen defendere, duo obicere, et
 adulteri et caedis. Si qua sunt ex utraque parte
 difficilia, non colorem sed argumentationem deside-
 rant; itaque ne modum excedam praeteribo. Circa
 uulnus nouercae quidam bellas res dixerunt, quidam 15
 9 ineptas, immo multi ineptas. Prius illa quae belle
 dicta sunt referam. EVSCVS ait: districta leui uul-
 nere est cutis; non credas factum manu priuigni,
 credas amatoris. PASSIENVS ait: sic leuiter te uul-
 neravit dextera illa cui nec paries obsistit nec pa- 20
 ter? VARIVS GEMINVS dixit: da ferrum testi meo:
 fortius feriet. CESTIVS dixit, cum descripsisset quam
 leue uulnus esset: nocueras, inquit, mihi, si amicae
 tuae nocere potuisses. BRVTVS BRVTEDIVS coti-
 dianio uerbo significanter usus est: riualem, inquit, 25
 occidit, amicam sauciauit. HISPO ROMANVS eius-
 dem generis rem dixit: ostende, nouerca, ostende
 istud quod amator tuus uellicauit. BASSVS SEPVL-
 LIVS dixit: maritum occidit, adulteram strinxit.

2 * a[ad— T]mittere O, corr. ego, N. Madvig || 3 et compara-
 tionem B et [ut T] per conparationem AT || irent O, corr. Burs. ||
 4 transferret A transferet B || 6 ei om. T || inbecillorū A
 inbecilliorū BT || patrē CTa || 8 duo et tres T || 10 a om. C ||
 aiebam Schult. || 13 difficile C || 15 quidem bellas C || 16. 17
 belle dicte sunt A bellae dictas B || 17. 18 destricta leui
 uulnere acutis CTa || 19 ait sed CTa || 20 dexta C || ne T || ob-
 stitit E || 21 Geminus A || 22 feret B || 24 Brutedius O || 27
 nouercā CTa

Ex illis qui res ineptas dixerant, 'primus ibi ante omnis' ¹⁰
 MVSA uoster, qui cum uulnus nouercae descripsisset
 adiecit: at, hercules, pater meus tanquam paries per-
 fossus est. MVRREDIVS: patrocinium putat esse
 5 causae suae quod sanguinem misit. NEPOS LICINIUS
 ait: non est istud uulnus, sed ludentis adul||teri morsus.
 SENIANVS ex illa stultorum nota sententiam protulit:
 non uulnerauit, inquit, nouercam, sed uiri sui san-
 guine aspersit; cum illa uulnerata ponatur. VINI- 11
 10 CIVS, exactissimi uir ingeni, qui nec dicere res ineptas
 nec ferre poterat, solebat hanc sententiam Seniani
 deridere et similem illi referre in oratione dictam
 Montani Votieni. SENIANVS in hac eadem contro-
 uersia dixerat: nihil puero est teste certius, utique
 15 quinquenni; nam et ad eos peruenit annos ut intel-
 legat et nondum ad eos quibus fingat. Haec finitio,
 inquit, ridicula est: 'nihil est puero teste certius,
 utique quinquenni'; puta nec si quadrimus puer
 testis est nec si sex annorum. Illud etiam uenustis-
 20 sime adiciebat: putes, inquit, aliquid agi: omnia in
 hac sententia circumspecti hominis sunt, finitio, ex-
 ceptio; nihil est autem inamabilius quam diligens
 stultitia. MONTANI VOTIENI sententiam huic aiebat 12
 esse similem et deridebat hanc: insomne et exper-
 25 rectum est animal canis, utique catenarius paratus.
 Erat autem non aequos ipsi Montano. accusauerat
 illum apud Caesarem, a colonia Narbonensi rogatus.

1 et illis A || 5 quod causae suae O, corr. Vahlen ||
 Ne post Licinium CTa || 7 Saenianus C || 8 sanguinem CTa ||
 9 illi C illic T, corr. W. Müller || ponantur CTa || Vinicus
 C || 10 dicit O, dicere E || 13 n̄ mortani O || controuersiā O || 14
 dixerant A || oertius A || utque B || 15 quinquenniā A || 16 Et
 finitio C et haec diffiō T, corr. Burs. || 17 est om. T || 19
 testis erit Schult. || illud ē C illud T, corr. Burs. || 21 ho-
 mines C || 22 amabilius O || 23 stultitiā ntani O || 24 in omne
 O, corr. Burs. || 25 parat² O, pacatus Schott nihil paratius
 Schult.

at Montanus adeo toto animo scolasticus erat, ut eodem die, quo accusatus est a Vinicio, diceret: 'delectauit me Vinici actio'; et sententias eius referebat. eleganter illi dixit SVRDINVS: rogo, numquid putas illum alteram partem declamasse? Grauis scolasticos morbus inuasit: exempla cum dixerunt, uolunt illa 13 ad aliquod controuersiae thema redigere. Hoc quomodo aliquando faciendum est cum res patitur, ita ineptissimum est luctari cum materia et longe arcessere, sic quomodo fecit in hac controuersia MVSA, 10 qui, cum diceret pro filio locum de indulgentia liberorum in patres, uenit ad filium Croesi et ait: mutus in periculo patris naturalia uocis impedimenta perulpit, qui plus quam quinquennio tacuerat. quia quinquennis puer ponitur, putauit ubicunque nomi- 15 natum esset quinquennium sententiam fieri, quia LATRONI bene cesserat qui cum delusisset uulnus exiguum dixit: aspiciate istam uix apparentem cicatricem: rogo uos, non putetis puerulum fecisse et 14 ne puerulum quidem quinquennem? GALLVS VIBIVS 20 inprobam dixit sententiam, cum caedem describeret: occidit, inquit, maritum, nouercam laesit, puero percit: etiamnunc putabat suum. Valde enim puero CESTIVS aiebat parcendum; itaque dixit, cum laudaret eius testimonium: procuratorene natus es? 25 HERMAGORAS hunc sensum decentius posuit: κατὰ τὸν ἀδελφὸν ἢ μή; BLANDI sententia laudabatur, cum descripsisset <a> puero demonstratum procura-

1 tota anno C || 2 est om. T || auitinio A || dicectau me C || diiectauit me T, corr. N. Madvig || 3 Vinitia actio est T || alleganter B || 6 morus Ta morbinuasit C || uolutes illa Ta uolentes illa Tb || 7. 8 Hoc quod T Hoc qđ homo C, corr. Burs. || 11 locum det Ta || indulgentiā Ta || 13. 14 corruptit O, corr. O. Iahn || 17 Latrone Ta || diluisset ATb deluisset BTa, corr. Burs. || 19 fecisset Ta || 20 Gallius B || uiuis O || 22 matritum C, patrem N. Madvig || 25 procuratorem C procuratore T, corr. Burs. procuratori nothus ci. Gron. || 26 Hermacotas O || dicentius A || 27 Matatona ΔΗΛΦΟΝΗΜΝ O, corr. Burs. || Blandis CTa V || 28 a om. C

- torem: digitum multa significantem! EVCTEMON 15
 dixit: μητριά, χρηστὸν εὖρον μάρτυρα. ὦ παιδίον
 εὐσεβές! ὦ παιδίον ἀνάξιον τῆς μητρός, ὅλον δὲ
 πατρός! MVRREDIVS mimico genere fatuam senten-
 5 tiam dixit, cum dixisset nouercam disputare contra
 filii sui testimonium: facit, inquit, quod solet; pro
 amatore sanguini suo non parcit. NICOCRATES LA-
 CON aridus et exsuctus declamator dixit: τοῦ μὲν
 ἰδίου μάρτυρος ἐφείσατο, τοῦ δ' ἐμοῦ κατεφρόνησεν.
 10 HERMAGORAS cum miserabilem dixisset pueri con-
 dicionem esse, qui infestae nouercae et procuratori
 redderetur, dixit iam procuratorem clamare: οὐκ
 ἔστιν ἡμέτερος. ||

<CONTROVERSIA XXI.>

- 15 Thema: Tyrannus permisit seruis dominis interemptis
 <dominas rapere>. profugerunt principes ciui-
 tatis; inter eos qui filium et filiam habebat pro-
 fectus est peregre. cum omnes serui dominas
 suas uitiasent, seruos eius uirginem seruauit.
 20 occiso tyranno reuersi sunt principes; in crucem
 seruos sustulerunt; ille manumisit et filiam con-
 locauit. accusatur <a filio> dementiae.

ARGENTARI. Haberemus solatium, si has nuptias 1
 tyrannus fecisset, non pater. Habe nunc illi hono-
 25 rem: fac dotalem, sine dominam custodiat. Sanum

2 sq. ΜΕΤΡΥΙΑ ΧΡΗCON ΕΜΠΟΝ [ΕΜΠΟΝΕΜΠΟΝ A] ΜΑΡΤΥΡΑ
 ΩΝΑΙΛΙΟΝ ΕΥΣΕΒΕ ΤΟΠΑΙΔΙΟΝ ΑΖΙΟ ΙΗCΗΜΗ [ΜΗCΜΗ V] ΤΡCΟ-
 ΛΟΝΚΗΠΑΤΡΟC O, corr. Burs., δὲ O. Iahn || 4 minima Ta V mimia A || 5
 disputarem C || 7 sanguine Ta V || sui C || 8 aridū C || exuctus
 O || 9 ΙΑΙΟΥ O || ΕΦΗCΑΤΟ O || 10 ermacotis AT ermacotus B ||
 miserabile C || condicionem TV || 12 procurtatorem A ||
 15 Tyrannus thema C Thema Triarius Ta || seruisi C ser-
 uis ut T || 16 dominas rapere om. C add. E, dominab; suis
 nubant T || principe C || 22 accusator B || a filio add. E || 24
 hunc BT || honore B || 25 domina B

putatis esse qui maluit tyrannum imitari quam seruum? Pater noster honestis parentibus natus — qui enim aliter condicionem matris nostrae habere potuisset, si tantum ingenuus fuisset? CESTI PII. Soror, opto tibi perpetuam sterilitatem. Cum dicerem: 5 ‘manumittamus seruum’, aiebat: ‘expectemus sororis nuptias’. Ergo tibi, soror, ut honestos habeas liberos, adulterandum est? Fecit se similem tyranno, filiam raptis, libertum cruciariis. Plus seruo dominus permisit quam tyrannus. Qui facit has nuptias <aut> 10 insanus est aut tyrannus. Quis hoc potest credere, optandum filiae fuisse ne finiretur tyrannis, ne rediret pater? Si interrogauero patrem, quod grauisimum in tyrannide fuerit scelus, si sanus est respon- 3 debit: quod dominae seruis conlocatae sunt. FVLVI 15 SPARSI. Eligitur maritus quem sanus pater dotalem dedisset. Gener tuus ipsis nuptiis crucem meruit. Egregium generum in quo nihil est gloriosius quam quod inter cruciarios non est! Grauiissima ipsi quoque seruo facta est iniuria: dominam suam illi non 20 licuit seruare uirginem. BLANDI. Fecit etiam seruo iniuriam, cui detraxit abstinentiae gloriam. Nuptiis suis manumissus est. O matrimonium omni adul- 4 terio turpius! IULI BASSI. Liberata republica quod me tristem uidistis, nolite mirari: nobis etiamnunc 25 uiuit tyrannus. Virginitatem quam <sub> tyranno seruauerat, perdidit sub patre. Dic, furcifer, cui sororem meam uirginem seruasti? dic, si placet, ‘mihi’. Non uitiauit, inquit, cum liceret illi. Itane nuptiis dignus est quia indignus est cruce? ex cella sua in 30

1 putetis B || 2 natusq; enim C || 5 perretuam steritatem C || 6 asaebat C || sororias O, corr. Burs. || 7 liberas A || 8 Fecisse O, corr. E || 9 crucariis O || 10 quisquis E || aut add. E || 12 tyrannus ATa || redit C || 13 interrogo uero A || 14 si famis est A || 15 filius A Fuluis BTa || 16 maritus A marcitus B || 18 gloriosus C || 19 crucarios O || ipsis Ta || 20 illi om. T || 21 licuit illi T || 23 manumissis CTa || adultero T || 25 me om. A || triste B || mirari Ta || 26 sub add. TbE || 29 uintiauit C || itane ē [del. A] nuptis dignus est C itane dignus est nuptiis T || 30 celsa A

dominae migrabit cubiculum, uel domina ex cubi-
culo suo migrabit in cellam? CORNELI HISPANI. 5
Melioris condicionis sunt uitiatæ quam uirgo: illis
tamen mutare nuptias contigit. Quare, tyrannicida,
5 præmium accepisti? etiamnunc aliqua ex edicto ty-
ranni nupta est. Qui edictum tyranni fugerat redit
cum edicto. Dementia hoc patris factum est, ut ty-
rannum accusare non posset. Quid? ille, inquit,
filiam meam uirginem alteri seruauit. nunc maritus
10 est, qui sub tyranno quoque nihil amplius potuit
quam raptor esse. Is qui dotalis destinatus erat,
custos relictus est. propositum est edictum, quod ne
ferremus fugimus. nihil per totum publicæ serui-
tutis spatium indignius uisum est, nihil dis homini-
15 busque minus ferendum. itaque tyrannus post hoc
occisus est. Desponsa est puella; omnia ex edicto
tyranni facta sunt. ALBVCI SILI. Egregius gener 6
cuius hæc una gloria est, quod comparatus cruciariis
frugalior est. Melius seruus custodiuit dominam
20 quam pater filiam. <Propitius pater ita filiam> suam
collocauit, quemadmodum iratus tyrannus alienas.
Inimici tibi nepotes precantur. Cum sanus pater
fuit, ne has uideret nuptias fugit. Parum putatis
magnum argumentum dementiae, quod egit tyran-
25 num in mortem, patres in exilium, seruos in cru-
cem? Quomodo qui sic fugis, sic conlocas? hone-
stius exul es quam socer. Si uoles inuenire generi

sua. domine migravit A suai dominae migravit B sue domi-
nae migravit in T, corr. Burs. || 1. 2 uerba cubiculum ... mi-
grabit om. A || 2 migravit BT; ceterum aut uel seruus
addendum (W. Müller) aut an uero domina scribendum
(Schult.) || 3 uitiate A || illi A || 4 contingit C || tirancida
A || 5 aliquā CTa || 7 estī T || 8 non om. T || Qd ille T || 9
alteri om. T || 11 is fort. del. || dotales Ba || 12 nec custos
Schult. || relictū, CTa || 13 ferraemus B || 15 inferendum C || 16
est eius T || 18 crucaris CTa || 19 custodit C || 20 uerba Pro-
pitius ... filiam add. E || 21 quae admodum B || 27 inuenires
C inuenies Ta

- 7 tui propinquos, ad crucem eundum est. ARELLI
 FVSCI patris. Ex seruo gener, [et] ex domina uxor,
 ex domino socer factus est. quis has nuptias non
 tyranni putet? Patrem tyranni criminibus accuso,
 tyrannum patris. Quid <de> tyranno querar? patri 5
 similis est. quid de patre non querar? tyranno si-
 milis est. Miserrima soror, sub tyranno patrem de-
 siderabas, <sub patre tyrannum desideras>. Id in
 filia tua coegisti, quod tyrannus tantum permiserat.
 Nunc nobis, pater, si sanus es, exulandum est. quid 10
 enim miserius accidere potest, quam is status in liber-
 tate quem ceteri uix <ferunt> in seruitute? fugimus
 <ne> seruiremus. Felicitatem nostram in calamita-
 tem conuertit: aliquanto enim fuit satius cum cete-
 ris contumeliam ferre, quam liberatis omnibus solos 15
 in tyrannidem reici. Seruo libertatem dedit, filiae
 seruitutem. Seruo filiam dedit, innocentiam abstulit.
 Nescio quid sibi uelit quod serui meritum laudat:
 tyrannum enim laudare debebat. Seruus noster <non>
 stultus tergus <et> caput suum deliciis praesentibus 20
 praetulit. Si dixerit <se> extimuisse tantum nefas,
 laudabo et hanc illi etiam nunc optabo mentem.
- 8 Ceterae honestos inuenerunt sibi uiros; haec talem
 habet quales illae in tyrannide habuerunt. soror
 mea ancillulae paelex est, et ut domina nuberet con- 25

2 et *del.* W. Müller || domino B || 5 de *om.* C || queror
 AT quaeror B, *corr.* Schult. || 6 uerba quid . . . similis est *om.* A ||
 8 uerba sub . . . desideras *add.* E || 9 tyrann' tan' tantū p mi-
 litia tua coegisti quod tyrannus tantum permiserat C || 10
 sanus ē B Ta sannus ē A || exultandum A || 11 accedere A || quam
 is sta [ista B] tis in libertatem C, statis Ta || libertatem T || 13
 ferunt *om.* O, *quare fort. scr.:* quam ista pati in libertate quae
 ceteri uix in seruitute *Burs.* || seruitutem O || 13 ne *om.* C || ser-
 uiremus *om.* T || 14 conuertat Ta || fugit Ta || 15 libertatis B ||
 19 nōt B || non *add.* *Burs.* || 20 tergum Tb || et *om.* O || 21 dixis
 extimuisse tantum C dixisset timuisse tantum T, *corr.* *Burs.* ||
 nefas *om.* T || 22 et et hanc, C || aptabo A || 23 seruos O, sibi
 uiros *Burs.* || 24 illi A || sorore C || 25 meta B || ancillae pelex
 T || sed ut O, *corr.* *Burs.*

serua de cellulas eiecta. Nullum in tyranno maius
 scelus fuit quam quod tibi libuit imitari. O te, soror,
 miseram, quod ista non sub tyranno passa es! iam
 enim pati desisses. Hoc tu putas praemium esse:
 5 quia dominam non uiolauit, uolet quantum uolet?
 iste uero, ut dices, iniuriam tibi fecit, quia adfinita-
 tem tuam moratus est. si non cessasset, iam for-
 tasse ex illo nepotes habere^{||}mus. Habeamus generum,
 si possumus, parem; si minus, non erubescendum,
 10 cui cognatus sit aliquis, cui sacra aliqua et pene-
 tralia in quae deducatur uxor, quem adiungamus ad
 domum, non quem ex censu deleamus. PORCI LA- 9
 TRONIS. Qui omnia tuleramus, hoc fugimus. Vocat
 seruum et quia crucem non meruerat, mereri iubet.
 15 Itane, furcifer, tu potuisti dominam complecti? pu-
 tasti aut semper tyrannum uicturum aut semper
 <dementem> futurum patrem? Felicissimi uidebun-
 tur quibus contigerat raptus tyrannicus. Ita sine
 dubio beneficium dedit, quod custodiuit dominam a
 20 stupro, se a cruce? Cum infelice face ad dotalem
 suum noua nupta deduceretur, si qua fides est, ex-
 horruī quasi repositum esset edictum. Cogitabam
 quem sorori uirum eligerem. simpliciter fatebor:
 fastidiebam iam eas condiciones quae ante profectio-
 25 nem fuerant; aiebam: illo tempore et aliae uirgines
 erant. 'Non uitiauit, inquit, <sub> tyrannide'. O nos
 felices, si ne nunc quidem! TRIARI. Age, hoc non 10

1 * cellulas O || iecta C facta Ta exacta Tb || magnus Ta || 2
 atibi C, an patri? || 4 desisset C || 5 uolet CTa || 6 * qui O || 7 cessas
 etiam CTa cessasset Tb || 8 ne potes Ta || Habemus CTa ha-
 bebimus Tb || 9 parem similem si (sin T) minus O || 10 alterum
 cui om. B || 11 ducatur T || quem quē C || 12 censū O || 13 ama
 B || hos O || 14 meruerā CTa || 16 autem per O, corr. N. Faber ||
 te uicturum T || 17 dementem add. Burs. || felicissimae N. Fa-
 ber || 18 contegerat C contigerit T, corr. Burs. || tyrannus O,
 corr. Schult. || 19 custodit C || 20 faciat dotalem O || dotalem ser-
 uum Schult. || 23 patebor C || 25 tempore me talie [talīa B] O ||
 26 sub om. C || tyrannidae C || 27 Triarius T Triariis C, corr. Burs.

est praemium, unum spectare omnium cruces? Certum habeo, si habuisset tyrannus filiam, non scripsisset edictum. Indicit festum diem, aperiri iubet maiorum imagines, cum maxime tegendae sunt. VARI GEMINI. Eadem hora et libertum fecit et generum. 5 hoc fecisti quod tyrannus non cogit nisi cum irascitur, seruos ne tunc quidem facit cum cogitur. Generum habes qualem? ut illi laudationem suam reddam, nempe frugi seruum. Seruis tuis pariturast fratres. Quantum ad expositionem rerum pertinet, sunt quidem acerba tyrannidis mala, tamen tristiora exponam quae post tyrannidem gesta sunt. Non dubitabam quin esset tyrannicidae nuptura. Si || sub tyranno uitata esset, <solacium> haberemus hoc: non tibi uni accidit. Nondum occisum tyrannum puto, etiam- 15

11 nunc tyrannicas nuptias uideo. MARVLLI. Nunc sciam an merito libertatem acceperis, si liber non merueris crucem. hoc quod obicio qui in pluribus fecit, occisus est. P. VINICI. Nunc in domo nostra matrimonium est, cuius me puderet etiam si raptus 20 esset. Quam miseros putatis, iudices, esse quibus duo quae miserrima sunt optanda fuerunt, tyrannus et raptor? Vna genero tuo commendatio est, quod se aliquando ista puella putauit indignum. VALLI SYRIACI. In ea condicione, iudices, sumus, ut con- 25 solari debeamus sororem, quod aut rapta non sit aut nupserit. et tamen quid ille meruit quamdiu

12 per dominum licuit innocentissimus seruus? SEPVLLI BASSI. Nuptias clausa domo fecimus. in contubernium deducta serui domina est: ita iste dexte- 30

4 maiorem C || 6 fecit T || 9 patura A paritura BT, corr. Burs. || 10 ad positionem A || 11 tristior C || 13 essem O || raptura C || sis A s; T || 14 solacium add. Tmg Gron., trium litterarum spatium in B || 15 iuni C || Nundum B || 16 Marilli O || 17 sciam hanc C || 20 minus puderet Schult. || raptus ē A || 21 quidem C equidem T, quibus Burs. || 22 miserrimam C || 23 generatio A generi tuo BT, corr. Burs.

ram sororis meae nisi dum manumittitur <non> contigit? POLLIONIS ASINI. Inter nuptiales fescenninos in crucem generi nostri iocabantur Miserrimum egisse me diem memini quo seruire coepit respublica, miserrimum egisse <me> diem memini quo in
5 exilium fugimus: inter hos dies sororis nuptias numero. Miserrima soror, fortasse uernularum tuorum nouerca es. Pater, uolo ducere uxorem: dic quam mihi ex ancillis despondeas.

10 Contra. ALBVCI SILI. Seruauit dominam. si quis tyranno indicasset, solus in cruce pependisset.

DIVISIO. LATRO in has quaestiones diuisit: an 13
etiamsi non debuit filiam sic collocare, damnari tamen ob hoc non possit dementiae. Licet, inquit,
15 mihi filiam meam cui uelim conlocare: isto modo et repudium <cum> remisero genero accusabor. Male conlocaui filiam: et multi alii. Quid tibi uidentur hi qui abducunt filias suas a †uari. sed male eam
..... nec || ob hoc damnabor. Tu patrem debes
20 dementem accusare, non sanum regere. Ego istud an sine ratione fecerim uidebimus: satis est si sana mente feci. Deinde: an sic filiam conlocare debuerit. Hoc in haec diuisit: an etiamsi bene meruit seruus, non tamen sic illi referenda fuerit gratia.
25 deinde: an bene meruerit. De facto serui primum disputauit, deinde de animo. Factum quale enim est? dominam non stuprauit. auge beneficia: nec

1. nisi om. A || non om. C || 2 Popillionis C || asinis O || nuptia C nuptias T || 3 miserrima O || 4 diem egisse O, corr. W. Müller || 5 quod AT || 9 ē CTa || hacillis Ta achillis C || 11 iudicasset C || 13 collocari CTa || 14 ab O || 15 uellim B || iste Ta || 16 cum add. Burs. || accusator T || 17 collocauit T || ali C || 18 abdicant uolgo, addicunt f. s. auaris Tmg || a uiris ? || 18. 19 mala causa est Tb || 19 <conlocari, sine ratione:> add. Vahlen || 21 sane Ta || 22 fecit CTa || 23 etiam siue meruit C etiamsi meruit T, corr. Burs. || 25 meruit A || 26 de om. Ta || quale non T qualem num est C, corr. Burs. qualenam N. Madvig || 27 non del. Tb || strupauit A struprauit B

dominum occidit nec adulter domino uenenum dedit. non est beneficium scelere abstinere. et tyrannus permisit dominas rapere, non coegit. Deinde hoc beneficium eius quod laudas serua: alioqui iniuriam fecit, si non subducta est iniuriae sed reseruata: 5 tunc tamen solacium fuisset, cum multis pati. Denique aliae in tyrannide passae sunt, haec in libertate; ceterae absentibus suis, haec praesentibus; in aliis stuprum uocabatur, in hac matrimonium: in aliis finis expectabatur iniuriae, in hac nullus; deni- 10 que illarum stupratores suffixi sunt, huius manumissus est. Deinde <de> animo serui

- 14 LATRO colorem a fili parte, quare non uitiasset seruos, hunc fecit: timuisse illum supplicium, scisse futurum, ut liberata republica omnes poenas qui 15 contaminassent dominas suas darent; et aduentare iam tempus ultimum tyrannidi uidebatur tum ad summam perductae rabiem, quae numquam nisi ex desperatione fit. Itaque cum uideret, inquit, suffigi cruci seruos, clamabat: hoc ego futurum sciebam. 20 In ultima oratione LATRO dixit: serui quoque nomine tecum queri possum, quem, qui frugi fuerat, nequam fecisti. ALBVCIUS hoc colore usus est: immatura etiam puella nec adhuc iniuriae idonea, et ideo illam non abduximus, quia aetatis beneficio ty- 25 rannidem sentire non poterat. CESTIVS || dixit: ego plane non sum detracturus seruo suam laudem: habuit bonam mentem; sperauit posse fieri, ut, si uirginem seruasset, nuptiis dominae manumitteretur. VARIUS GEMINVS ait: fortasse amicam habebat: hac 30

1 ne adulteri C || 3 domina C dominā T, corr. Burs. || 4 seruos O, corr. Burs. || alioquin T || 6 denique] quod E, an pati idem. Quod? || 9 alis C || stuprum A || 10 alis C || sinis B || 11 suffixis huius A || 12 de om. C || 17 cum O et 18 perducta O, corr. Schult. || 19 deparatione B || sufficit C || 24 etiam] erat? Burs. || 25 adduximus BT || qui etatis B q&at; atis A || 26 Certius B

delectatus <est>; nam quidam uirginum concubitum
 refugiunt. fortasse sciuit illam non esse passuram
 et, illud quod nequam quoque seruos interdum frugi
 facit, malam fortunam timuit. Et hanc sententiam
 5 quae ualde circumlata est adiecit: an enim furcifer
 auderet cum domina concumbere, nisi illi pater per-
 misisset? et illud dixit: ad hoc, pater, ab exilio re-
 dieras? in exilium ergo quid fugimus? BVTEO uoluit 16
 uideri re uera mente lapsum patrem, et in narratione
 10 hoc dixit: quam maestus uenit domum ab edicto
 tyranni! quantum in sinu filiae fleuit! puto illo tem-
 pore mentem esse concussam. VARIVS GEMINVS de
 abstinentia sic: contaminare dominam suam et tra-
 here in cellam non est ausus. nisi forte hoc modo
 15 mauis narrem: iam tunc sperare sororis nuptias
 coeperat. A parte patris magis defensione opus esse 17
 dicebat LATRO quam colore. VARIVS GEMINVS fa-
 ctum ipsum defendit: magnos uiros fecisse, ut liber-
 tinas uxores ducerent. M. Cato, inquit, coloni sui
 20 filiam duxit uxorem. 'sed ingenuam'. respondeo: sed
 Cato: plus interest inter me et Catonem quam inter
 libertum et colonum. Quam multa commoda haberet
 subiectus et obsequens maritus. non petulantiam
 timebit, non uerborum contumeliam, non paelicem,
 25 non repudium. filiam meam domi semper habebo;
 quam eo magis desidero, quod adeo diu ab illa afui.
 Deinde factum liberti laudauit. ALBVCIVS et philo- 18
 sophatus est; dixit neminem natum liberum esse,
 neminem seruum; haec postea nomina singulis in-
 30 posuisse fortunam. Denique, inquit, scis et nos

1 delectatus B || est *add. Schult.* || n̄ quidam O || 2 scit
 O || 4 mala B || 5 an eum Aa || furcifer C || 7 redieras O,
corr. Schult. || 8 ū ex illum Ta || Rutheo B || 9 lapsum B ||
 patre A || narrationē C || 10 educto B || 14 cellea C || 15 sorori
 A || 18 magnus C || te O, me *Schult.* || 20 respondeam T || 23
 maturitus O || 25 habeo O, *corr. O. Luhn* || 26 abeo [habeo A]
 diua illa fide inde O, *corr. Schult.* || 28 latum C natum T na-
 tura E || 29 posita C || inposuisset CTa

nuper seruos || fuisse. Retulit Sernium regem. SILO POMPEIVS hoc colore usus dixit: exhaustum tyrannidis iniuriis patrimonium; non habuisse se dotem quam daret. ARGENTARIVS uoluit uideri, puella uolente se fecisse. uisa est, inquit, indulgere illi; certe 5
 19 debuit. GAVIVS SABINVS hoc colore usus est, ut in quantum posset dignitatem suam destrueret et humilitatem confiteretur. et ideo, inquit, facilius potuit non uitiari quia nemo in domum nostram oculos dirigebat. et cogitaueram, inquit, <quid> facerem, cui 10
 conlocarem, quaerendus mihi erat gener aliquis libertinus. quid ergo? alieno potius liberto? hunc iam noui; scio cuius in nos adfectus sit; si moriar, scio me meam filiam apud hunc tuto relicturum. Et hanc sententiam adiecit, quae ualde excepta est: 15
 eum non contempsi generum qui tyrannum contempserat. ACCIVS POSTVMIVS hoc colore usus est: 20
 nihil est, inquit, inuidia periculosius; hanc sapientes uiri uelut pestiferam uitandam esse praecipiunt: hanc uitauimus. ingens inuidia erat: nemo non nobis 20
 obiecit fortunam liberorum nostrorum. oderant filiam meam feminae, me patres, quasi publici mali segregem <et> exprobratorem: quo uno modo honeste potui feci filiam meam ceteris similem, fortunam meam publicae parem: detracta omnis inuidia 25
 est; filiam non habeo honestiorem quam uos, seruum frugaliorem habui quam uos. HISPO ROMANIVS dixerat: maritum autem ego istum uocem 21

1 seruum O || 2 exhaustum A exhaustus T || 4 puellā Ta || 4. 5 uolentes effecisse C || 6 Gaius A Gaius BT || 8 confitetur A || 9 uitiani O, corr. Gron. || 10 * et fueram O, dubitaueram Madvig, et puella Burs. || quid add. Schott || 14 meam A || hanc C || tutorem relicturum O, corr. N. Faber || 16 quid C || contempserant O || 17 Accius O || 18 inquit nihil est O || 19 refferam C pestiferū Ta || praecipunt A || 20 uita [ita T] uincens inuidiam eram hic nunc nobis obiecit O, corr. Burs. || 22. 23 publicis malis gregem O || 23 exprobratorem C, et add. Schott. || qui Ta || 24. 25 fortuna mea publicae partis O, corr. N. Faber || 27 frugaliorem A frugariolem B || Romanus AT

raptorem serotinum? Verbum hoc, quasi aput antiquos non usurpatum, quibusdam displicebat. eiusdem uerbi significatione, ut extra reprehensionem esset, usus est GAVIVS SABINVS cum diceret, nondum esse consummatam aduersus seruos publicam uindictam: etiam nunc in domo nostra residuus raptor est. SATVRNINVS || FVRIVS qui Volesum condemnavit, maius nomen in foro quam in declamationibus habuit; solebat tamen tam honeste declamare, ut
 10 scires illum huic materiae non minus idoneum esse, sed minus familiarem. Is in hac controuersia cum L. Lamiae filio declamaret, dixit sententiam: ὁ μὲν πατὴρ χείρων γέγονεν τυράννου, ὁ δὲ δοῦλος ἑαυτοῦ. Ex tabellis emptionis multi sententiam trahere
 15 temptauerunt. ALBVCIVS dixit: profer mihi tabellas. quid hoc est? generum socer mancipio accepit. TRIARIVS dixit: 'fugitium, erronem non esse': ita 23 si malum auctorem habemus, gener noster fugitiuus est? BLANDVS dixit: relegamus auctoritatis tabellas: 'furtis noxaque solutum'. haec generi nostri
 20 laudatio est. GALLIO dixit: furtis, noxa solutus est. SPARSVS dixit: ostende tabellas. quid nobis cum isto genere? prior dominus promisit fugitium non esse. gratulor uobis, posteri: patrem fugitium non
 25 habebitis. VARIVS GEMINVS dixit: 'erronem non esse'; adicio fugitium non esse, adicio noxa furtisque solutum. numquid de generi tui nobilitate detraxi? POLLIO aiebat ridere se, quod declamatores 24

1 quasi A || amputanti quos C amputāti quod T, *corr.*
Burs. || 2 usurpantem quidam B || 3 significationem O, *corr.*
Burs. || rem prehensionem B || 4 grauius sauius O, *corr.*
Schott || 5 consūptum T || 7 Saturnininus B || uoles [uolēs Tb]
 uel O, *corr.* I. *Lipsius* || 12 fili C, fili <partem> *Burs.* || 13
 YETONEN A || 14 emptiones A || 15 Albucium C || 17 fugitium
 errorem non esses CTa || 20 solutus T || 21 se [est T] calio
 O || solutur B || 24 oratutor A *m. pr.* cratutor B || 25 habebimus B habetis T || errorem CTa || 27 solum tum CTa || nobilitatem C

decreuissent hunc utique empticum esse. Mirari uos puto, quod in hac controuersia omnes declamatores mentis sanæ fuerint. non fuerunt. NEPOS MAMILIVS cum hortaretur libertum ad repudium sororis, dixit: refer nobis gratiam et tu sororem 5 meam manumitte. NEPOS LICINIVS illi non cessit; dixit enim: sub illa subsellia transite serui, transite liberti, empti cognatio. et cum illum sensum elegantem et ab omnibus iactatum corripuisset: 'soror, opto tibi sterilitatem', adiecit: nec est quod mi- 10 reris me timere partum tuum: <certum> habeo sic nasci tyrannos. ||

<CONTROVERSIA XXII.>

Thema: Proditionis sit actio. Pater et filius imperium petierunt: praelatus est patri filius. bel- 15 lum commisit cum hoste; captus est. missi sunt decem legati ad redimendum imperatorem. euntibus illis occurrit pater cum auro; dixit, filium suum crucifixum esse et se aurum ad redemptionem tulisse. illi peruenerunt ad cruci- 20 fixum imperatorem; quibus ille dixit: 'cauete proditionem'. Accusatur pater proditionis.

- 1 ALBVCI SILI. Quid desideratis ultra? imperator <supplicium tulit, proditor> pretium. Tristiores istum uidimus cum filius imperator renuntiatus est 25 quam cum captus. Redde rationem, quemadmodum

2 controuersiam C || 3 mentis suae O, corr. Burs. || 4 mamblus A || libertum C || 5 sororis B || subito in illa Schult. ||

8 empte^a A || 9 subripuit sed O, corr. Gron. || 11 certum add. Schult. || 16 commisi B || cum om. A || misissū A missi sū B || 20. 21 peruenerunt fixum C || 22 accusatus Ta || 23 Albucini B || Quod C || imperatur T || 24 uerba supplicium tulit proditor add. E || 25 filiis C || enuntiatus O, corr. E

redieris tutus, senex, solus cum auro, cum etiam imperatores capiantur. Imperator adulescens renun-
 tiatus est omnibus laetis praeter patrem. CESTI 2
 PII. Plus accepit auri, quam quod posset abscondi.
 5 nolite mirari: et imperatorem et filium uendiderat.
 'Cauete prodicionem'. iam comitiis cauimus. Abs-
 tulissent tibi aurum hostes, nisi dedissent. Cum
 <de> redemptione ageretur, omnes in curia fuerunt
 praeter competitorem. <'Cauete prodicionem'.> in-
 10 dicium fuit morientis breue, fili uerecundum. BLANDI.
 Quomodo te dimiserunt? si nihil aliud, et ducem
 genuisti et dux esse uoluisti. Si non decreueramus,
 consilium nostrum expectare debuisti; si decreuera-
 mus, officium. ARELLI FVSCI patris. Vnde tam gra-
 15 ues paterni sinus? numquid ossa fili reportant? Ex-
 pectat uidelicet iudicia uestra reus: tamquam nesciat
 quid de illo sentiatis. Non tu semel apud hostem
 fuisti, sed nos || semel legatos misimus. Imperator
 non audet nominare te, tamquam patrem. IVNI GAL- 3
 20 LIONIS. Fuit adulescens optimus, uerecundissimus,
 qui patri suo cessisset, si salua pietate potuisset.
 Iterum nobis inter uos, patrem et filium, iudican-
 dum est. Candidatus processit contra patrem: si
 silentium eius intellegere scissemus, et tunc nobis
 25 uerecunde indicauerat. Habebas apud hostes aucto-
 ritatem: apparebat te reipublicae irasci. Legati nostri
 aurum ferebant, pater auferebat. Dixeras illos sero

d
 1 redieris C || tueius A || 2 capiuntur O, corr. E || 3 Certi
 B || 4 quam cum B || 5 filium eius A || 6 comitis C comites
 T || 8 de om. C || redemptionem C || curiā O || 9 uerba cauete
 prodicionem addidi propter E || 11 Quodmodo CTa || 12 dua
 C tu T, dux E || 13 concilium T || 13. 14 expectari debui si
 decreueramus consilium nostrum expectare [—ri A] debui si
 decreueramus C expectari debuit si decreueramus T; corr.
 Burs. || 14 Arellius O || 15 sinos C || 17 quod Ta || 19 testā
 quam C || 21 salua rep. id facere? || 22 uobis O, nobis Schult. ||
 24 intelligeres T || * scissem s et A scissem .s. et B s .cisses
 et T || nē Ta || uobis O, corr. E || 25 Habebat B || 27 austrū
 A || adferebat O, corr. Burs.

uenturos: non peruenerunt sero; imperatorem nostrum conuenerunt. Imperator istum accusat, nos subscribimus. hoc fuit imperatoris nostri testamentum. 4 'Obice, inquit, aliqua ante actae uitae crimina'. Non possum: uerecundum competitorem habuisti; 5 multum tacebat. quod possum tibi maius crimen obicere? filius tibi tuus credi rempublicam noluit. Non est qui dicas: quem misi ad hostes? tamquam ipse ire non possis. Cur tam cito reuerteris? diutius nos contra filium rogasti quam pro filio hostem. 10 Non immobilis stetisti, non illic quasi et ipse adfixus haesisti. quid tam cito recedis? etiam nunc uiuit, etiam nunc loquitur. recessurus interroga, si quid uelit mandare. Voce prodicionem coarguit, silentio 5 proditorem. Intellego quanta istum periculo 15 offendam: quemadmodum enim iste accusationem uindicabit? cruce. Omnibus argumentis premitur: dabo qui uiderint, dabo qui audierint, dabo aurum, dabo testem et, ne quid de dignitate dubitari possit, imperatorem. de hoc utcumque uolet dicat: 'inimicus est', hunc indicauit. Vtrum tantum auri erat, ut appareret etiam non quaerentibus, an tam suspectus eras, ut quemuis <tui> admoneret proditio caueri iussa? Optimus adulescens, optimus imperator, qui reipublicae curam agere ne in cruce quidem 25 desiit, dignum te || non putauit filius cui diceret: 6 'caue prodicionem'. VARI GEMINI. Nolite omnia expectare ab accusatore et occupato et uerecundo:

1 nonue O, non *Burs.* || 3 hoc fuit imperator istū accusat nos subscribimus. huc fuit imperatoris nr̄m [—ri nr̄m^m A] C || 7 crede Aa, credere E || 8 quid Ta quod Tb || emisi A || 9 posses T || 11 immobilis deriguisti E || illi O, corr. E || qua et B || 13 recensurus A || 14 uocē A || 15 periculū Ta || 16 accusatorem *Gron.* || 17 uindicauit O, corr. *R. Wachsmuth* || 18 quia: Ta || adierint B || 20 * utrum uolet T ututrum uolet C || 22 etiam nunc O || tantā T || 23 quamuis [quemuis Tb] quamuis AT quamuis B || tui add. *N. Madvig* || admonere C Ta || prodicionem cauistis O, corr. *N. Madvig*, quamuis non admoniti prodicionem caueretis *Burs.* || 26 desit B || 28 occu-

reum intellegite; crimina audistis. Quaeris ante
actae uitae crimina? non habeo: nihil tibi umquam
filius obicere uoluit. Tam cito lassatae preces tuae
sunt? Quid faciet miser? nec imperator potest ta-
5 cere proditionem nec filius loqui proditorem. PORCI 7
LATRONIS. Quid ab ista <prodizione securum> est
quae peruenit iam usque ad ducem? uereor ne
tam sero caueamus quam imperator noster, qui non
ante intellexit proditionem quam proditus est; nec
10 umquam praesentius periculum fuit: respublica sine
imperatore est, proditor sine custode. Quid enim
est quare tibi hostes pepercerint? et imperatoris
nostri pater es et aurum habes et legatus non es.
Si tibi dicam: 'expecta dum legati mittantur; filius
15 tibi publice remittitur', dices: 'paternus adfectus non
sustinet moram; rapit me desiderium fili; etiamsi
redimere uiuum non potero, <saltem> mortuum re-
dimam; numquam tam durus hostis fuit, ut paternis
lacrimis non flecteretur'. Vt ignoscam tibi quod 8
20 tam cito isti, obiciam quod tam cito redisti. Dic
quid dixerit tibi. an nihil cum patre uoluit loqui?
'Cauete proditionem'. hoc dixit: uidete ne quis nocte
inisciis custodibus exeat, ne quis ignorante respublica
ad hostem perueniat, ne quis ex hostium castris
25 grauis auro reuertatur. Nihil deest indicio. si quid
de prodizione quaeritis, imperator uobis dicet; si
quid de proditore, legati.

Pars altera. ARELLI FVSCI. Quantum est pre- 9

alligato Gron. || 2 non habet nihil T non ab haec. nihil B || 6
uerba prodizione securum add. Burs. qui dabit is itaque per-
uenit T || 7 crucem T || 8 quiqui non A || 9 productus CTa ||
10 umquamquam AaB || rep B || 11 Quidem est C quidē T,
corr. Burs. || 12 imperatores C || 13 esset O || legatum non
ē B || 14 expectandum C || mittunt A mittuntur BT, corr. E ||
15 remittetur T || duces A || 17 saltim add. E || mortum C ||
21 qui B || 23 ne om. A || ignorate C || 24 quid CTa || hostib;
C || 25 graue A || reuertetur B || indicio C || 27 de prodizione
O, corr. E || legat B

tium quo uendo, ut filium pater spectem in cruce, filius patrem de cruce? tanti et imperatorem et par-
ricidium uendidi? Gratulabantur omnes repulso
magis quam designato nimis am-^{||}bitiose. nunc poe-
nitet. <Qui> et filium et patriam uendidit, tam exi- 5
guum auri accepit, ut unus senex portare posset.

- 10 In hac controuersia, etiamsi coniecturalis est et
habet quasi certum tritumque iter, fuit tamen ali-
qua inter declamantis dissensio. LATRO semper
contrahebat et quidquid poterat tuto relinquere, 10
praeterierat. itaque et quaestionum numerum mi-
nuebat et locos numquam adtrahebat; illos quoque
quos occupauerat non diu dicebat, sed ualenter. Hoc
erat utique praeceptum eius, quaedam declamatorem
tamquam praetorem facere debere minuendae litis 15
causa. quod in hac controuersia fecit; non enim
curauit dicere nullam factam esse proditorem, sed
se proditorem non esse. et suspectus, inquit, iudici
est qui plus quam se defendit, et nolo, inquit, cum
fili uoce pugnare, ut imperatorem et filium menti- 20
tum dicam, praesertim cum odium aduersus filium
obiciatur patri. ALBVCIVS in duas partes declama-
tionem diuisit: primum negauit ullam esse prodi-
tionem, deinde: ut esset, ad se non pertinere.

- 11 Colorem contra patrem SILO POMPEIVS hunc in- 25
troduxit: odio illum reipublicae a qua repulsus erat
fecisse et odio ipsius fili, quem oderat et quia com-
petierat et quia uicerat. VARIVS GEMINVS dixit
s statim petisse patrem hoc proposito imperium ut

1 quod Ta || 2 in crucem CTa || tantillo Gron. || patrici-
dium O || 3 gratulabuntur T || 5 Qui *add. Burs.* || 6 senec B || 7
controuersiam C || esset O, *corr. Kon.* || 9 clamantis A || 10 de-
trahebat Ba || relinquero B || 13 quod B, *corr. m. pr.* || 14 ita-
que C, *corr. O. Iahn* || eī A || 17 curabit C || 18. 19 iudicem
qui Ta || 19 nolim ita cum ? || 20 pugnaret C || 21 praesertis
Ta || 22 obiciatus B || 23 illum C illam Ta || 27 fecisset odio
C || competierit O, *corr. Burs.* || 29 proposita B

proderet. hominem auarum et lucro inhiantem [et] quia noti mores eius erant uictum ab eo competitore, a quo uinci fas non erat nisi hominem turpissimum. Ante comitia, inquit, paratus fuerat pecuniam accipere, ut filium perderet; post comitia paratus erat pecuniam dare, ut filium perderet. Vt captus est dux aiebamus, inquit: 'non potest hoc sine proditione fieri'. Excusauimus nos imperatori: diximus perseuerasse ad redemptionem, quamuis ||
 10 deterruisset pater. hoc loco ille respondit: 'cauete proditionem'. BLANDVS dixit aegre ferentem pu-12
 dorem repulsae uoluisse occidi filium, ut in eius locum substitueretur ipse. HISPO ROMANVS: ultionem, inquit, suam hosti uendidit. Tam facile, inquit,
 15 exiit, nocte peruenit ad hostes, rediit, ut scires illum non tunc primum fecisse. ARGENTARIVS dixit: perfer ad senatum mandata fli tui. necesse est tibi multa dixerit; legatis quoque aliqua mandauit; fortasse proditoris nomen patri dixit; indica nobis.
 20 'Nihil dixit, inquit [nobis], mihi'. Sublata omnis quaestio est. quaeritis quem dixerit? uidete cui nihil dixerit.

Pro patre de comitiis hic color LATRONIS fuit:13
 ne quis filium meum uinceret timui; itaque pro-
 25 fessus sum, ut auctoritate mea deterrerem futuros competidores; deinde ipse filio meo cessi. ALBVCIVS hoc colore usus est: aiebant, inquit, alii <adulescentem> imperatorem fieri debere qualis Scipio fuisset,

1 et *deleui* || 2 competitorem CTa || 3 uinci om. A || 4. 5 *uerba* inquit ... comitia om. B || fuerat et T || 5 acciperet ATa [acceperat A m. pr.] filium pdideret A; an ut remp. perderet ? || 7 ageuamus A || 9 redemptione C || quam O, an quam deseruisset ? || 11 pudore T || 12 repulso B || 13 substitueret A || Romanus T || 14 tantā A tam tā B || 18 dixerat CTa || 20 nobis om. T || Sublato C || 24 timuit A || professum ut CTa || 25 auctoritatem B || 26 Albucius agebat hoc A Albucius aiebat hoc B || 27 aiebat CTa || ali A tali B talē T || adulescentem *addidi*, iuuenem *Gron.* || 28 deberem C || qua B || *uerba* adulescentem acriter pugnaturum *addenda susp. Vahlen*

alii senem qualis Maximus fuit; senem nihil temere
 facturum. utriusque populo copiam feci. CESTIVS
 hoc colore usus est: noueram uitia fili mei; sciebam
 esse acrem adulescentem fortem, sed inconsidera-
 tum temerarium. itaque petii et reipublicae causa 5
 <et> fili mei, quem idoneum ad tantum sustinendum
 14 onus non putabam. FVSCVS ARELLIVS dixit in hoc
 se competisse, ut hostium animi frangerentur, cum
 audissent posse rempublicam uel in una domo du-
 cem eligere. HISPO ROMANIVS simpliciter putauit 10
 agendum: inepti, inquit, hi colores sunt, cum po-
 nantur competitores. hoc itaque egit colore, ut
 quereretur de exitu comitiorum: adulescentulos omnis
 conspirasse, quasi de aetatis comparatione ageretur;
 facile itaque uictum senem non ambientem. De me, 15
 inquit, ¶ queri non potestis; clamaui: 'non est uobis
 utilis huius aetatis imperator'. Mansit, inquit, illi
 et post comitia eadem contumacia: nihil referebat
 ad patrem, nihil communicabat; itaque captus est.
 et cum descripsisset quam imperite disposuisset aciem, 20
 quemadmodum inexploratis locorum insidiis oppressa
 eius temeritas esset, adiecit: hoc erat quod uobis
 15 clamabam: 'ducem senem eligite'. OTHO IVNIVS
 pater praesagiis quibusdam et insomniis hanc for-
 tunam praenuntiantibus agitatum se competisse dixit. 25
 Erat autem ex somniatoribus Otho: ubicunque illum
 defecerat color, somnium narrabat. De eo quod
 inscio senatu egressus est, LATRO sic colorauit:

1 tali C talē T; corr. Burs. ¶ fent A fecit B ¶ 3 uitia
 AbB uitiū Aa ¶ 4 hac rem B ¶ 5. 6 petieret reip. cause fili
 C petii imperium reip. causa filii T, corr. Schult. ¶ 10 Ro-
 manus T ¶ 11 inepte CTa ¶ hic colores B ¶ 11. 12 compo-
 nantur T ¶ 12 colorem C ¶ 14 aieretur B ¶ 15 faciem non
 Ta ¶ ambientem Ba ¶ 18 uerba eadem contumacia om. B ¶ 20
 quem imperite C ¶ 22 bouis C ¶ 23 seneligite B sine ligite
 A ¶ Oto O ¶ 24 isūnis Ta ¶ 25 praenuntiatu [pnuntiatu
 Ta] agiturte [agiat te A] comperisse O ¶ 26 toto O, corr.
 Burs. ¶ 27 omnium O

<decretum non expectasse, sed> amentem et attonitum
 protinus procurrisse. ALBVCIVS hoc colore usus
 est: semper de duce senatus consulto constitui,
 longum erat expectare; ad summam, festinaui nec
 5 occurri. VARIVS GEMINVS dixit maluisse solum 16
 ire; hostes enim auctoritate legatorum non mo-
 ueri, ad lacrimis patrum saepe flecti. SILO POM-
 PERIVS ait: putari utilius esse priuata illum pecunia
 redimi: minoris enim posse aestimari <quam> si
 10 tamquam imperator redimeretur. ARGENTARIVS ait:
 nihil tam iniquum erat quam legatos ad redemptio-
 nem mitti; numquam enim reddidissent quem sic
 desiderari publice iudicassent. itaque praecucurri
 rogaturus et hoc dicturus: exercitus contemnit illum;
 15 respublica relinquit. BLANDVS ait: cogitanti mihi 17
 quid facerem, contentus essem paternis lacrimis an
 comitatu publico preces meas adiutuarem, tandem ue-
 nit in mentem Troianum regem ad redemptionem
 filii sine legatis isse et cum auro. SEPVLLIVS BAS-
 20 SVS ait non expectasse se curiam, quia putauerit
 futuros qui redimendum negarent, quod factum apud
 Romanos saepius erat; itaque ante se uoluisse re-
 dimere quam posset aliquid de non redimendo con-
 stitui. CESTIVS dixit: non quaesivi secretos tramites
 25 et occultum iter: proditor eadem uia ueni qua le-
 gati. De uoce filii colorem ALBVCIVS hunc fecit: 18
 pudebat illum, inquit, quod captus erat; quaerebat
 aliquod fortunae suae patrocinium; uoluit uideri non
 culpa sua sed proditione hoc sibi accidisse: itaque
 30 nomen adicere non potuit. FVSCVS ABELLIVS dixit
 alienatum iam suppliciis animum et errantem has

1 uerba decretum non expectasse sed add. E || 2 color
 B || 3 cito O, senatus consulto Schult. || 5 <se> solum Burs. || 7
 lacrimas T || 9 quam add. Tb || 11 in quo A in quem B || 17
 adiungere BT || 19 legati fesse A legati isse isse B || 20. 21 pu-
 tabat futurus C || 24. 25 tramite se occultum A tramite se
 occultatum B tramites se [et Tb] occultum T || 25 proditore
 adest uia T || uix ueni C || 27 quaebat C

uoces effudisse sine argumentis, sine reo. **VARIVS**
GEMINVS omnia complexus est: potest, inquit, pro-
 pter hoc, potest propter illud; ego uobis idem sua-
 deo: caute prodicionem. hoc si cauere uultis im-
 19 peratores senes facite. Illud et in hac controuersia 5
 et in omni uitandum aiebat **CESTIVS**, quotiens ali-
 qua uox poneretur, ne ad illam quasi ad sententiam
 decurreremus. sicut in hac apud Cestium quidam
 auditor eius hoc modo coepit: 'ut uerbis ducis uestri,
 iudices, incipiam, caute prodicionem'; sic finiuit de- 10
 clamationem, ut diceret: 'finio quibus uitam finiit
 imperator, caute prodicionem'. Hoc sententiae ge-
 nus Cestius echo uocabat et dicenti discipulo statim
 exclamabat: **ΜΕΡ τὴν ἡχώ**: ut in illa suasoria in
 qua deliberat Alexander an Oceanum nauiget, cum 15
 exaudita uox esset: 'quousque inuicte'? ab ista
 uoce quidam coepit declamare et in hac desiit; ait
 m.l.97. illi Cestius desinenti: **ἐν σοι μὲν λήξω, σέο δ' ἄρξο-**
μαι. et alteri cum descriptis Alexandri uictoriis,
 gentibus perdomitis, nouissime poneret: 'quousque 20
 inuicte'? exclamauit Cestius: tu autem quousque?
 20 **OTHO** pater hoc colore usus est pro patre: dixit
 enim molestum fuisse imperatori, quod illum suf-
 fixum legati intuebantur; itaque, ut ab hoc || illos
 spectaculo diiungeret <et> exoneraret uerecundiam 25
 suam id dixisse, quo audito festinarent. itaque di-

1 effudisses in argumentis C || Virius T || 3 suade eo
 C || 6 agebat A || 8 decurramus TV decurremus C, corr. Burs. ||
 in hoc T || 9 auditor hoc TV auditor est hoc C, corr. Burs. ||
 duci ūri | iud CTaV || 10 finibit C || 11 in quibus O finio quibus
 R. Wachsmuth || 12 genius O || 13 hoc hoc uocabat O, corr.
 Schott || dicente Burs. || 14 μερ O, ἄρξας Burs. καὶ σὺ R. Wachs-
 muth || 15 delicebat C || 16 quoque CTaV || inuictae C inuicta
 V || ipsa O, corr. Burs. || 18 ἀνέκωκε συμπέτομαι O || 19 altera
 TV || uictoris C || 20 nouissime CTaV || 20. 21 uerba quous-
 que ... autem om. A || 22 duxit CTaV || 25 ui[iu B ur T]ge-
 ret ex eo narraret O; diiungeret ego, abigeret Kon. || 26
 dixisset A

xisse illum non 'caueant prodicionem', sed 'cauete'; quasi ipsis legatis esset periculum, ne proderentur.

<CONTROVERSIA XXIII.>

<Thema> Rapta raptoris aut mortem aut indotatas
 5 nuptias <optet. Rapta producta nuptias> opta-
 uit. Qui dicebatur raptor negauit se rapuisse.
 Iudicio uictus uult ducere; illa optionem petit.

ALBVCI SILI. Praeterquam quod in omni discri- 1
 mine periculosa libertas est, meruit puella ut tace-
 10 remus: misericors in nos, etiam antequam rogaremus,
 fuit. Inhumana libertas est, si uincimus aduersus
 iudicem. Non oportet tibi amplius quam semel li-
 cere optare. omnis nimia potentia saluberrime in
 breuitatem constringetur. qui potest condemnare,
 15 possit semel; qui potest occidere, possit semel; aut
 si qua iteratio recipi potest, in paenitentiam mortis
 recipienda est. Proponite uobis illam supplici fa-
 ciem, carnificem, securim: iam hoc semel licere ni-
 mium est. 'Exorata sum, condo gladium: irata sum,
 20 repeto optionem'. et non semel mori satius est?
 Occide iam non uitiatorem, sed uirum. PORCI LA- 2
 TRONIS. Periculosius est negare raptum quam com-
 misisse? In hanc perturbationem adulescens perdu-
 ctus erat, ut ignoraret quid fecisset. non refugiebat
 25 tamen puellae nuptias; fauebat tantum sibi, ut in-
 nocens duceret. itaque nihil aliud petiit quam liber-

2 non prodereat Ta ne proderent B || 4 Thema om. C ||

5 uerba optet. Rapta producta nuptias add. E || 6 qⁱdebatur A ||
 7 opta VT || 8 omnia C || 9 ut] et CTa || 14 breuitate T || con-
 stringerentur CTa, corr. Schult. || 17. 18 supplici causam fa-
 ciam O, corr. E || 18 * sicutam CTa si cui tamen Tb, securim
 E || licerent [liceret ET] meum est O, corr. E || 19 exorata
 O || conde O, corr. Burs., W. Müller || repete O || 21 occides ? ||
 uitiatum CTa || 25 tam sibi O || 26 petit O, corr. Schult.

tatem, ut honestius duceret. Ita apud uos, indices;
 tutius est peccare quam erubescere? || Dignior poena
 erat, si id peccasset quod meminisse posset. Ex-
 surge adulescens et sine ullo respectu pudoris ad
 pedes te puellae demitte; accedite et uos amici pro- 5
 pinquique, et tu mater, ac pater. Quid est, puella?
 ecquid te horum lacrimae mouent? Non, inquit;
 ad illum magistratus ueniat. Non dissimulo: me-
 tuo te, puella, si nusquam rogari uis, nisi ubi oc-
 cidere potes. Grauius punior nunc, cum me pec- 10
 casse pudet, quam cum peccaui. Quae post iniuriam
 3 ignoscit, post misericordiam <irascitur>. CESTI PII.
 Venit ad uos uestro beneficio retenturus puellae
 beneficium. optauit nuptias; neque adhuc sciebat,
 quam uerecundum maritum esset habitura. Vitiato- 15
 rem dimisisti; uirum occides? Aiebat iudex: quid
 habes quod tam pertinaciter neges? nuptias optat.
 minus est ergo quod uitiauit quam quod negauit?
 Q. HATERI. 'Non sum', inquit, 'optatura mortem, sed
 uolo mihi licere et mortem optare'. quam potestas 20
 ista delectat crudelis est. BLANDI. Ergo nos inu-
 4 riam periculosius negauimus quam fecimus? IVNI
 GALLIONIS. Quadam nocte — quid dicam? iam <non
 negare pudet. nox, uinum, error — quid irasceris
 puella? iam> negare non audeo. Non diligenter 25
 causa mea acta est: dum nihil timetis, facilius me
 puellae credidistis. Confitendum est uitium nostrum:
 nos nuptiis moram fecimus. Siue adhuc esset uitata
 siue non esset, uisa digna matrimonio quae homi-

1 diceret C || nos: Ta || 3 meminisset C || possit O || 4 illo
 A || 4. 5 ad penestae C || 5 dimitte A || propinq; A || 7 Quod te
 T || haecquid C || 8 magistratum O, corr. N. Madvig || ueniat
 om. T || 10 potest C || 12 irascitur add. Burs. || 13 recenturus
 A || 16 dimisti A || 18 uitauit B || 19 q; hateri A || 23 sq.
 uerba non ... iam add. R. Wachsmuth excerpta secutus || 26
 mihi timetis iam negare non audeo facilius T || 27 creditis
 T || 28 non nulli A nonnullis B non nullas (nuptiis Tb) T || ad-
 hoc C || 29 uis digna C Ta, corr. Tb Burs.

nem non posset occidere. Tibi consulebam, ne dicereris uitiatori nupta. si per te licuisset, honestiorem maritum habuisses. Tu negasti? o hominem impudentem! ita tu non ante magistratus tribunal, in conspectu populi, in medio foro clamitasti: 'ego uirginem rapui'.? Neminem habere tam obsequentem maritum potes: hic iam nihil negabit. VARI 5 GEMINI. Exponam uobis rerum ordinem sic tamquam ab eo didicerim, qui quid fecerit nescit. VIBI 10 GALLI. Vbi estis qui dicebatis: nihil interest tua, confitere? || confitetur quia honestius putasti raptori nubere. 'Sit, inquit, mihi heres, si quis intra decem menses natus fuerit'. numquid negat? Surge adulescens, dic, 'rapui, uitiaui'; incipe scire quod ne- 15 seis: miraris si tibi non credit? multum est de quo timet.

Pars altera. P. ASPRENATIS. Nescio utro iudicio 6 aduersarius fuerit improbior. priore id egit, ne quam omnino poenam stupri penderet; hoc id agit, ut 20 ipse optet, ex duobus ab lege constitutis suppliciis utrum uelit pendere. fatetur enim se inpune habere maluisse quam ducere uxorem, uxorem ducere malle quam mori. antea legem uitiationis euertere conatus est, nunc transferre uolt: aduocatos rogat, 25 iudices rogat, omnis potius quam uitiatam. Vtinam non hoc illum liberaret metu, quod iudicis suae clementiam nouit. clamabat se innocentem esse: si quid peccasset, mori non recusare. aderat raptori populus nec quicquam magis suspectam faciebat ui- 30 tiatae causam quam lenitas optionis. Si iam tibi de stupro tuo liquet, est quaedam proxima inno-

3 negesti A negatio Ta || o om. B || 7 negauit O, corr. Schult. || 9 quid quid O || Vbi B || 15 tib A || 17 uerba Pars altera P. Asprenatis bis scripta O || 19 stupri C || huc Ta nūc Tb || 20 alia lege O, corr. Schult. || 21 uellit C || 22 ducere in alle B || 26 hic Tb || metus O, corr. E || 27 nobis O, nouit E || 31 suā T

centiae uerecundia, praebere se legibus: tu uero ne meruisti quidem mortem illa infitiatione. ignorasti, an peccasses? innocens esse uoluisti. causam habes: reuertere ad parentes, puella, quoniam quidem totiens iam rogas, quae rogari ipsa debueras. 5

- 7 LATRO tres fecit quaestiones: an illa, interrogauit, optio iusta fuerit. Non fuit, inquit, iusta: non enim constabat te raptorem esse. Nihil refert, inquit, an negauerit. erat enim raptor, etiam si negabat, et ita iusta fuit optio. An si iniusta optio fuit, reuo- 10 cari possit. Optio, inquit, semel puellae datur; immutabilis est, simul emissa est. Iudex quam tulit de reo tabellam reuocare non potest; quaesitor non mutabit pronuntiationem suam. nihil tam ciuile est, tam utile est, quam || breuem potestatem esse 15 quae magna est. si uolet et alteram optionem suam reuocare et deinde tertiam, numquam constabit quid futurum sit, cum illa quod optauerit possit sequenti semper optione rescindere. Tertiam fecit quaestionem: an si potest reuocari aliquando optio, nunc 20 debeat. Hic defensio adulescentis quia negauit se uitiasse. FVSCVS et ordinem mutauit quaestionum et numerum auxit; fecit enim primam quaestionem: an rapta non possit amplius optare quam semel. Potest, inquit; lex enim non adicit quoties optet, 25 sed ex quibus: 'aut hoc', inquit, 'aut illud'; non adicit, 'ne amplius quam semel'. Contra ait: lex te iubet alterutrum optare; tu hodie si mortem optaris facies quod numquam factum est: utrumque optaueris. Etiam si non licet, inquit, amplius quam 30

1 uerecundiā A || post uero fortasse inserenda uerba negasti ... rapui (p. 363, 3—6). lacunam suspicatus est Burs. || 2 illam CTa || infitiationis A || 4 ad partes BT || quō Ta || 6 tres bis scr. C || interrogatio iusta O, corr. Schult. || 10 fuit optio fuit A || 12 simile missa C semel emissa T, corr. Burs. || quū tulit A || 14 mutauit C || 15 prius est om. BTE || esse om. A || 16 sua A || 17 constabat C || 18 posse C || 19 ratione O || 21 qui || 22 ordine O quaestionem O || 23 ausit CTa || 29 factes A

semel, [et mortem optabis et nuptias] ego nondum optavi: optio est enim quae legitime fit; illa non est facta legitime. Si praetor defuisset, numquid optionem uocares? si raptor defuisset? Raptor defuit: 5 non est ista optio; sermo est. An proximo iudicio confirmata sit optio. Raptor ait: agebatur apud iudices utrum deberet rata esse optio <an> non; iudicata est rata esse debere: rata sit. Non, inquit puella: quaesitum est enim an ego in raptorem ius 10 haberem; iudicatum est habere me: uti debeo. non possum ante legem habere quam raptorem. Nouissimam quaestionem fecit aequitatis: an rata debeat esse optio. PASSIENVS hanc ultimam partem sic 9 diuidebat: an si adulescens malo aduersus puellam 15 animo infitatus est raptum, ut nuptias effugeret, dignus sit qui iterum fortunam subeat optionis recusatae. deinde: an malo animo fecerit. VARIVS GEMINVS ultimae quaestioni uel parti, in qua quid debeat fieri quaeritur, duo || haec adiciebat quae 20 posse quaeri putabat: an si puella pro certo adulescentis mortem optatura est, non debeat illi permitti optio tam crudeliter usurae sua potestate; deinde: an mortem optatura sit. Quid est, inquit, quare uelis optare, nisi quod nuptias non uis? Hoc 25 non tantum patimur, sed rogamus.

Color pro adulescente introductus est a LATRONE 10 talis, ut diceret se ebrium fuisse et ignorare quid

1 uerba et ... nuptias deleuit Burs. || 2 legitimae B || sit A || 3 Si praetor C, si raptor Gron. || 4 uocaret O || si rapta C || defuisset] n̄ fuisset Aa T || raptor fuit C r. non fuit T, corr. Burs. || 6 agebatur C || 7 rapta C rapte T, corr. Gron. || an add. Gron. || 8 rapta esse O, corr. Gron. || rapta sit T || 9 raptore C || 12 aequitatis B || rapta C, corr. Burs. rapte T || 17 animalo animalo B animalo animalo A || 18 ultimo B ultimi Ta || in quā C || inquit Ta l. quid Tb || 20 per se O posse scripsi || 21. 22 illa permittit opto tam C || optatam T || usura O || 24 quo onuptias C || has Schult. || 25 non om. A || 27 fuisse om. B

fecerit: hodie magis quoque credere de facto suo quam scire; recusasse autem non ne duceret uxorem, sed ut sua uoluntate duceret; et iudices non audisse sollicitate, sed faciles fuisse quasi de nuptiis ageretur. VARIVS GEMINVS raptum confessus est et dixit nihil esse tam contrarium adolescenti quam etiam nunc negare: non tantum raptam, sed iudicem offendet. CESTIVS nec Latronem secutus est dicentem nescisse se hodieque nescire, nec Varium Geminum confitentem, sed [non] rapuisse apertius negavit. uerum, inquit, inueniri non poterat; iudices illam sententiam secuti sunt: si rapuit, indignum est puellam inultam esse; si non rapuit, non est indignum fieri illum maritum. SILO POMPEIVS dixit adolescentem uerecundum natura et rustici pudoris non sustinuisse confessionem. Non placebat LATRONI color: minus, inquit, ignoscetur illi, si scit se rapuisse et sciens mentitus est. Contradicebat SILO <non> posse ulli fidem fieri aliquem nescire an rapuerit. HISPANVS CORNELIVS: non subducere illi, inquit, maritum uolui, sed honestiorem dare. Digna est, inquit, tam misericors puella quae non uideatur nupsisse raptori. HISPO ROMANIVS ait, illos sodales qui illum noctu inpulerant circumstetisse et dixisse: non est quam rapuisti; alia fuit. timuit ne illi quam rapuerat faceret iniuriam. ARGENTARIVS dixit: uellem mortem optasses: non esset hic raptor iudicatus. || Non causa tua illum <premit>, sed optio, dum unusquisque iudex dicit: 'quid habet quod tantopere re-

1 magis T s. s. || quoque magis W. Müller || 2 cusasse A || 4 sollicitos faciles O, corr. Schult. || aieretur B || 8 dicente Ta || 9 nescire O || 10 uirum T || 12 uerba secuti ... inultam om. A || puella B || 13 inuita B inuita Ta || 14 adulententem B || 18 non add. ego, N. Madvig || 19 illi om. T || 21 illi sed T || Digne C || inquam Burs. || 22 misecors A || 28 Romanus T || illo sodales B || 24 nocte O, corr. Burs. || 25 alia A || mitti timuit T mittimuit C, fuit timuit Burs. || 26 uelte CTa || 27 optasse A || 28 premit om. CTa, uicit N. Madvig || 29 quod]

cusset? putes de capite agi; et ipse ait se non nolle ducere uxorem, sed titulum recusare. nempe uictus ducet uxorem. non est sollicite de eo iudicandum cui damnato gratulandum est'. SILO hoc colore
 5 usus est: confusum adulescentem subito et tanto tumultu parum sibi constitisse; et negasse quia perturbatus erat, <et> perseuerasse quia negauerat. ||

quā **Ab** quātū **Aa**? || tanto opse **T** || 1 pute **C** puta **T. corr. Burs.** || non uelle **CTa** || 2 uxore **B** || 4 est *om.* **T** || Solo **B** || 7 et *add. Haase* || necauerat **B** || *In fine:* LANNEI SENECAE SENTENTIARŪ LIB. III. EXPLICIT FELICITER. INCIPIT ,
 LIBER. u .; **C** L·ANNEI Senece sententiarū liber III
 explicit . Incipit lib. . V **T**

⟨EXCERPTA CONTROVERSIARVM⟩ LIBER SEPTIMVS.

⟨CONTROVERSIA I.⟩

AB ARCHIPIRATA FILIO DIMISSVS.

Duobus filiis quidam superduxit nouercam. alterum 5
domi parricidii damnauit; tradidit fratri punien-
dum. ille eum exarmato nauigio inposuit. de-
latus adolescens ad piratas, archipirata factus
peregrinantem patrem cepit et remisit. reuersus
pater abdicat filium. 10

Tanta tempestate confusus dispicere nil potui
nec satis memineram, tale ministerium mihi pater
an nouerca mandasset, ministerium an poenam esse
uoluisset, uindictam parricidii an parricidium. Insui
fratrem culleo iubes? non possum. non ignoscis? 15
an non credis? ego contendo ne te quidem posse.
Nemo repertus est naufragii comes; omnia instru-
menta circumcisa sunt, adminiculum spei nullum.
patri sum excusandus an fratri? 'Hoc pietatis tuae
munus ad inferos perferam, licuisse mihi per fra- 20

1 EXPLICIT LIBER VI INCIPIT LIBER VII M; Mb
ascr. VTERE FELIX QVERELE et hic insunt CIII et e
citra III. inscriptionem excipit praefatio libri VII (p. 292—
297). || 11 despicerem M || 13 nouercam Ma || 13. 14 esse uo-
luisse^d M || 14 uerba an parricidium om. M; an uindictam
an parricidium? || 16 nec te Mb || 20 feros Ma

trem aliter quam parricidae mori'. Viuit, inquit, frater. non credo. seruauit, inquit, me. fecisti ut crederem. In domo in qua tam facile parricidium creditum est, ego fratrem occidere non potui, frater
 5 patrem. Descriptio tempestatis: emicabant densis undique nubibus fulmina et tempestates horridae || absconderant diem; intumuerat mare iustis quoque nauigiis horrendum. Habes, inquam, frater, si innocens es, nauigium, si nocens, culleum. Non potui
 10 facere parricidium — quam facile erramus omnes — et factum putavi. Frater, inquit, tu primus in domo parricidium facies. Iacebat in litore nauigium, quod etiam integrum infeliciter uexerat. Cre-
 15 reddidit. Subito mihi cum animo pariter excidit ferrum, et nescio qua perturbatione tenebrae stupentibus offunduntur oculis. intellexi quam difficile esset parricidium facere, etiam quod imperasset pater. Ita mihi, quae sola miseros in domo nostra respicit,
 20 Fortuna succurrat. Profectus pater tranquillo mari, auspicato itinere, integra naui. quid hoc est? felicius nauigauit dampnatus quam qui damnauerat. Vtrum uobis uidetur innocentiam apud piratas didicisse an ne apud piratas quidem perdidisse? Pe-
 25 rieras, pater, nisi in parricidam incidisses. Scissa quoque uela fecerant sinus et instructas classes naufraga praecesserat nauis. scires nauigare qui seruaturus esset patrem. Erat nauigium, immo fuerat. O crudelis et pertinax nouerca! nihilominus saeuit;
 30 maria iam quiescunt, praedones miserentur, irati parcunt. Veni ad uos ut probem me parricidam.

3 tamen **M**, corr. *Burs.* || 5 patrem. Emicabant descripti tempestatis densis **M**, corr. *Burs.* || 8. 9 uerba si innocens es nauigium om. **Ma** || 12 in domo in **Ma** || 13 uixerat **Ma** || 16

quo **Ma** || 26 instructis **M** || 26. 27 naufragia **Ma** naufragio **Ma** || 27 naues **Ma** || 29 nihil ominis **Ma**

Multas rerum natura mortis uias aperuit et multis itineribus fata decurrunt. O maria iustiora iudiciis! o mitiores procellae patre! Non putatis misericordem qui quem damnauit puniendum fratri dedit? Centurio Luculli Mithridaten non potuit occidere, 5 Mithridaten, dii boni, quam non dubium parricidam! Gaude, pater, neuter ex filiis tuis parricidium fecit. Narra, pater, quomodo te dimiserit sic dimissus. 'Nocens est iste'; sed mihi || frater est. Naturae iura sacra sunt etiam aput piratas. Dixisses, inquit, 10 te non posse. ita tu nesciebas? Non licuit, non debui, non potui.

Pars altera. Nega nunc parricidam fuisse quem scis esse piratam. Dimisit me in patrocinium suum, ut quia non occiderat, uideretur nec ante uoluisse. 15 Quis porro me uno miserior est? uitam parricidae debeo.

Extra. Magna nouorum rhetorum manus in hanc partem transiit, ut aliquid dici debuerit in nouercam; fuerunt et illi qui non quidem palam dicerent, 20 sed per suspicionem et figuras; quod PASSIENVS non probabat adserens minus uerecundum esse aut tolerabile infamare nouercam quam accusare. quidam principia tantum habuerunt in sua potestate, post ablati sunt impetu. excusatius est autem in 25 malum colorem incidere quam transire. HISPANVS duro colore usus, hoc se tamquam grauius elegisse dixit supplicii genus: qui color prudentibus displicebat; quam enim spem habet absolutionis, si nec paruit nec pepercit? 30

4 puniendē ^V M || 5 Luculli *expunxit* Mb || Mithridatem M || 14 *fuit* paratam in M *sed corr.* || patrodium Ma || 18 bonorum M, *corr. Gron.* || 21 per *qm.* Ma || 27 set Ma *sed* Mb || eligisse Ma

<CONTROVERSIA II.>

POPILIUS CICERONIS INTERFECTOR.

De moribus sit actio. Popilium parricidii reum
Cicero defendit; absolutus est. proscriptum Tul-
5 lium ab Antonio missus occidit; caput ad An-
tonium retulit. accusatur de moribus.

Occidit Ciceronem Popilius. Iamne creditis oc-
cisum ab isto patrem? Occisurus Ciceronem debuit
incipere a patre. Antonius, inquit, iussit. Non te
10 pudet, Popili? imperator || tuus te credidit posse
parricidium facere. Abscidit caput, amputavit ma-
num. minus in illo crimen est, quod Ciceronem
occidit. Pro dii boni! occisum Ciceronem malos
mores uoco. Hoc unum feliciter, quod ante occi-
15 disti patrem quam Ciceronem. Facilius pro parri-
cida Cicero iudicem movit quam pro se clientem.
Ad uos hoc, patroni, spectat exemplum: nullos
magis odit Popilius quam quibus plurimum debet.
Abscidit ceruices. Parce iam, Popili; nihil tibi nisi
20 occidendum mandavit Antonius. Pudeat te, Popili:
accusator tuus uiuit. Non credidisset Popilium fa-
cturum Antonius, nisi parricidium fecisse meminisset.
Dii manes Popili senis et inultae patris umbrae te,
Cicero, persecuntur, ut quem negasti sentias parri-
25 cidam. Non hausit Minturnensis palus exulem Ma-
rium; Cimber etiam in capto uidit imperantem. Cn.
Pompeius terrarum marisque domitor libenter se
Hortensi clientem professus est; et Hortensius bona
Pompei, non Pompeium defenderat. Ita tu, Popili,
30 si Antonius iussisset, et patrem occidisses?

Pars altera. Si illa tempora in crimen uocas,
dicis non de hominis, sed de reipublicae moribus.

3 accio M || 6 ac^{cu},sator^u M || 7 Occidit cidit M || 23 poli
senes sed M || 25 ausit Ma || 28 Hortensii Mb || 32 rei M

Miraris si eo tempore necesse fuit Popilio occidere quo Ciceroni mori? Ciceronis proscriptio fuit occidi, mea occidere. iussit imperator, iussit uictor: ego illi negare quicquam possem, cui nihil negare poterat respublica? 5

Extra. Popilium pauci ex historicis tradiderunt interfectorem Ciceronis et hi quoque non parricidii reum a Cicerone defensum, sed in priuato iudicio. ||

<CONTROVERSIA III.>

TER ABDICATVS VENENVM TENENS.

10

Ter abdicatus, ter absolutus comprehensus est in secreta domus parte a patre medicamentum tenens. interrogatus quid esset, ait uenenum; uelle se mori; et effudit. accusatur parricidii.

Dic quid commiserim: certe <te> nec secreta fallunt. Vt interuenit pater, in has cogitationes abii: quisquamne tam infelix fuit? quisquamne me magis odit quam ego? misereri mei coepi. Ter causam dixi; accessit ad haec supplicia mea uenenum; uiuam si nec hoc tibi satis est. Habuit uenenum 15
Mithridates, habuit Demosthenes. 20

Pars altera. Cum se mori uelle dicat, uitam rogat. Teneo parricidam etiam in suam mortem paratum. Quantum est quod negas, cum tantum sit quod fateris? Venenum quaesisti, uenenum emisti, 25
uenenum intulisti in eam domum in qua habebas inimicum patrem. Indica quis uendiderit; dicetur illi: tu uendebas cuiquam uenenum? tu abdicato? nesciebas cui daturus esset? Quaeritis cui uenenum

T

1 Popili **Ma** || 8 ac Cicerone **M** || 10 ABDICANDVS **M** ||
TERENS **M**, corr. *Burs.* || 12 terrens **M**, corr. *Burs.* || 13
ait om. **Ma** || 15 te add. *Burs.* || 21 Mithridatis **M** || Demoste-
nis **M** || 23 in om. **Ma** || 26 eam **Mb** am **Ma**

parauerit? non bibit. Quod negat parricidium est, quod confitetur ueneficium. Mihi, inquit, parau; ne quis dubitet an alium possit occidere. Tam inuisum tibi fuisse patrem dico, ut occidere uolueris; 5 tam inuisum ipse confiteris, ut mori uolueris.

Extra. Coniectura duplex a persona una: an sibi parauerit, an patri. Laberium diuus Iulius ludis suis mimum produxit, deinde equestri ordini reddidit. quem cum || iussisset ire sessum, omnes 10 equites ita se coartauerunt, ut uenientem non reciperent. Multos tunc in senatum legerat Caesar, et ut repletet exhaustum bello ciuili ordinem et ut his qui bene de partibus meruerant gratiam referret. Cicero in utramque rem iocatus mandauit Laberio 15 transeunti: recepissem te, nisi anguste sederem. Laberius ad Ciceronem remisit: adqui soles duabus sellis sedere. quia Cicero male audiebat tamquam nec Pompeio certus amicus nec Caesari, sed utriusque adulator.

20

<CONTROVERSIA IIII.>

MATER CAECA FILIVM RETINENS.

Liberi parentes alant aut uinciantur. Quidam habens uxorem et filium profectus in piratas incidit. scripsit utrique de redemptione. uxor 25 flendo caeca facta est; filium euntem ad redemptionem alimenta poscit; non remanentem alligare uult.

Nauigaturus uxori filium reliquit, nec adhuc caeca erat. Non est quod mulieris affectum lege 30 aestimetis qua minatur; omnia facit ne filius alli-

4 pater rem Ma || 9 reddit M || 10 corartauerunt M || 12 exhaustum M || 13 de departibus M || 19 dolator Ma || 23 in om. M || 24 utriusque Ma || 26 nec Mb || 30 quia M

getur. Quotiens duobus est communio, potestas eius fit tota qui praesens est.

Pars altera. Vnus uinculis duos alligat. Victo mater catenas denuntiat, uictori ad piratas eundum est. Filius familiae nulli possum seruire nisi patri. 5 Petis ab eo alimenta quem pater peregre mittat. primae partes patris sunt, secundae matris. ille peregre est, tu domi; ille captus, tu libera; ille inter piratas, tu inter ciues; ille alligatus, tu soluta. at tu caeca es. infelicior ille quod uidet catenas 10 suas et caedes et uulnera et cruces eorum qui non redimuntur. At periculosum est. quam multi nihil pro patribus periculosum putarunt! Non, inquit, uindictam sed misericordiam quaerit. Ita quisquam exigit pietatem, ut impediat? 15

Extra.- CALVVS, qui diu cum Cicerone iniquissimam litem de eloquentiae principatu habuit, usque eo concitatus actor fuit, ut in media oratione eius exclamaret Vatinius reus: rogo uos, iudices, num si iste dissertus est, ideo me dampnari oportet? 20

<CONTROVERSIA V.>

QVINQVENNIS TESTIS IN PROCVRATOREM.

Mortua quidam uxore ex qua filium habebat, duxit aliam; sustulit ex ea filium. habebat speciosum procuratorem. cum saepe iurgarent nouerca et 25 priuignus, iussit eum semigrare; ille trans parietem habitationem conduxit. rumor erat de adulterio matris et procuratoris. quodam tempore pater in cubiculo suo occisus inuentus est, uxor uulnerata, communis paries perfossus. pla- 30

2 sit **M** fit *scripsi* || praesus **Ma** || 3 unis **P** unius *Burs.* || 6 mittit **Mm.2** || 12 Ad **Ma** || 16 com ciceronem iniquissimum **Ma** || 19 uacinius **M** || non si **M** || 25 iugarent **Ma** obiurgarent **Mb**

cuit propinquis quaeri a filio quinquenni qui una dormierat, quem percussorem cognosceret; ille. procuratorem digito monstrauit. accusat filius procuratorem caedis, ille eum parricidii.

5 Vt audiui clamorem, si qua fides est, deprehen-
 sos adulteros credidi. Da puerum. aliquis non est
 uno teste contentus? da populum. Obicit priuigno
 parricidium, filio || mendacium. Dic, puer, quis oc-
 ciderit patrem; dic audaciter; eundem nominas quem
 10 populus. Nox placet sceleri, adulterii tempus. O
 magna in contrarium peruersitas sæculi! inuentus
 est qui patrem posset occidere, non posset nouer-
 cam. Ostende istud non uulnus, sed argumentum.
 ostende uulnus: percussor ille quam timuit ne occi-
 15 deret! Tam leuiter te uulnerauit illa dextera, cui
 nec paries obstitit nec pater? Nihil est puero teste
 certius; nam et ad eos annos peruenit ut intellegat
 et non ad eos quibus fingat.

Extra. VINICIUS, exactissimi uir Ingenii, nec di-
 20 cere res ineptas nec ferre poterat.

<CONTROVERSIA VI.>

DEMENS QVI SERVO FILIAM IUNXIT.

Tyrannus permisit seruis dominas suas rapere. pro-
 fugerunt principes ciuitatis et simul qui filium
 25 habebat et filiam. cum omnes serui dominas
 uitiassent, seruus eius uirginem seruauit. occiso
 tyranno reuersi sunt principes; in crucem ser-
 uos sustulerunt; ille manumisso filiam iunxit.
 reus est a filio dementiae.

6 et hic et l. sq. Do mauult Burs., cui ante hoc uerbum
 excidisse uidentur haec: Aliquis uno teste contentus est? cf.
 p. 335, 8 || 7 Obicite M || 8 mendatium M. Post h. u. m.2

adscr.: PARS ALTERA || 9 audacter M || 19 q^{ci} · uinicius M ||
 29 a om. Ma

Haberemus solatium, si has nuptias tyrannus fecisset, non pater. Sanum putatis esse qui imitari tyrannum maluit quam seruum? Fecit se similem tyranno, filiam raptis, libertum cruciariis. Plus permisit seruo dominus quam tyrannus. Quisquis has 5 nuptias facit, aut insanus est aut tyrannus. Egregius gener, cui nihil est gloriosius quam quod inter cruciarios non est. Virginitatem sub patre perdidit quam seruauerat sub tyranno. Itane est nuptiis dignus, quia || indignus est cruce? Melior condicio 10 uitatarum quam uirginis est: illis mutare nuptias contigit. Propitius pater ita conlocauit filiam suam, ut iratus tyrannus alienas. Cum sanus esset pater, ne has uideret nuptias, fugit. Miserrima soror, sub tyranno patrem desiderabas, sub patre tyrannum 15 desideras. Non est illi praemium, unum spectare omnium cruces? Dominam non stuprauit. auge beneficia: nec dominum occidit nec uenenum dedit. non est beneficium scelere abstinere. Quod aliae in tyrannide passae sunt, haec in libertate; ceterae 20 absentibus suis, haec praesentibus; in aliis stuprum uocatur, in hac matrimonium. Timuit ille supplicium; sciuit rempublicam liberandam, daturos poenas qui contaminassent; et aduentare tyrannidi tempus ultimum uidit. Conuenite seruuli, conuenite 25 liberti, emta cognatio.

Pars altera. Si quis tyranno indicasset, solus hic in cruce pependisset. Licet cui uolo filiam conlocare. Marcus Cato coloni sui filiam duxit uxorem. Filia non mariti petulantiam timebit, non uerborum 30 contumeliam, non pelicem, non repudium. Neminem natura liberum fecit, neminem seruum; inposuit haec fortuna postea singulis nomina. Nuper et nos serui fuimus. Seruus rex fuit. ||

4 cruciaris M || 8 crucarius Ma || 9 tyranno M || 10 qui Ma ||
16 fort. scr. illud Burs. || 34 Seruius Mb

<CONTROVERSIA VII.>

CAVETE PRODITOREM.

Pater et filius imperium petebant; praelatus est
 filius. commisso bello captus est. missi sunt
 5 decem legati ad redimendum imperatorem. eun-
 tibus occurrit pater, dixit sero se aurum ad re-
 demptionem tulisse, filium crucifixum esse. illi
 peruenerunt, quibus imperator ex cruce dixit:
 caute proditorem. reus fit pater proditionis.

10 Imperator supplicium tulit, proditor pretium.
 Tristiores istum uidimus, cum filius imperator re-
 nuntiatus est, quam cum captus. Quemadmodum
 redisti tutus, senex, solus, cum auro, cum etiam
 imperatores capiantur? Plus accepit auri, quam quod
 15 posset abscondi. nolite mirari: et imperatorem et
 filium uendiderat. 'Cauete proditorem'. iam comitiis
 cauimus. Abstulissent tibi aurum hostes, nisi dedis-
 sent. 'Cauete proditorem'. indicium fuit morientis
 breue, filii uerecundum. Cur dimissus es? si nihil
 20 aliud, et ducem genuisti et dux esse uoluisti. Can-
 didatus processit contra patrem: iam tunc nobis
 uerecunde indicauit. filius tuus tibi credere rempu-
 blicam noluit. Legati nostri aurum ferebant, pater
 auferebat. Non immobilis deriguisti, non illic quasi
 25 et ipso affixus haesisti. quid tam cito recedis? ad-
 huc et uiuit et loquitur. Voce proditionem indica-
 uit, silentio proditorem. Optimus imperator <curare
 rempublicam> ne in cruce quidem desiit. Tibi non
 dixit: caue proditionem. Nec imperator potuit ta-
 30 cere proditionem, nec loqui filius proditorem. Ex-
 pecta dum mittantur legati. dicis: affectus non sus-

5 XL legati M || 9 prodicionis M || 19 braeue M || dimis-
 sis M || 24 afferebat M, corr. Burs. || diriguisti MbP || 27. 28
 uerba curare rempublicam om. M || 28. nec Mb || 29 protio-
 nem M

tinēt moram. ergo si redimere non potes || uiuum,
saltem mortuum redime. numquam tam durus ho-
stis fuit, ut paternis lacrimis non flecteretur. 'Ca-
uete proditorem'; id est, ne quis insciis custodibus
exeat, ne quis ignorante republica ad hostem per- 5
ueniat, ne quis ex hostium castris grauis auro re-
uertatur. Indicio nihil deest: de prodicione uobis
dicit imperator, de proditore legati. Sublata quae-
stio est. quaeritis quem dixit? uidete cui nihil
dixerit. 10

Pars altera. In comitiis filio meo cessi. Decre-
tum non expectaui, sed amens et attonitus protinus
cucurri. ad summam, festinaui nec occurri. Scie-
bam hostes patrum lacrimis saepe flecti.

Extra. LATRO non curauit dicere nullam factam 15
esse proditorem, set se proditorem non esse. Su-
spectus est, inquit, iudici qui plus quam se defendit.
CESTIVS posita suasoria: 'deliberat Alexander an
Oceanum nauiget, cum exaudita uox esset: quous-
que, inuicte?' describenti discipulo late Alexandri 20
uictorias gentesque perdomitas addentique: 'quous-
que post ista?' exclamauit: 'et tu quousque?'

<CONTROVERSIA VIII.>

MVTANDA OPTIO RAPTORE CONVICTO.

Rapta <raptoris> aut mortem aut indotatas nuptias 25
optet. Rapta producta nuptias optauit. iuuenis
raptorem se negauit. conuictus est. illa mortem
petit. raptor contradicit.

Optare tibi non amplius quam semel licuit. Pro-
ponite supplicii faciem, carnificem, securim: hoc 30

5 ostem M || 7 nihil est M || 9 duxit M || 10 duxerit Ma ||
13 admf Ma || 20 desribenti M || 25 raptoris om. M || 27 con-
uictus M || 28 C2 M || 29 liceat Burs.

semel licere || nimium est. In hac perturbatione deductus sum, ut ignorarem quid fecissem. Grauius punior, cum me peccasse pudet, quam cum peccaui. Optauit nuptias; nec adhuc sciebat, quam uerecundum maritum esset habitura. Raptorem dimisisti,
 5 uirum occides? Minus est ergo quod uitiauit quam quod negauit? Ergo nos iniuriam periculosius negauimus quam fecimus? Quadam nocte — quid dicam? non negare iam non pudet. nox, uinum,
 10 error — quid irasceris, puella? iam non negat. Iudex de reo tabellam reuocare quam tulit, non potest; quaesitor non mutat pronuntiationem. Nihil tam ciuile, tam utile, quam breuem potestatem esse quae magna est. Si mortem optaueris hodie, facies
 15 quod numquam factum est: utrumque optaueris.

Pars altera. Id egit priore iudicio, ne quam omnino poenam stupri penderet; hoc id agit, ut ipse optet. Vtinam non illum liberaret metu quod iudicis sui clementiam nouit. Est quaedam proxima
 20 innocentiae uerecundia, praebere se legibus. Lex non adicit quotiens optet, sed ex quibus: aut hoc, inquit, aut illud; non adicit: ne amplius quam semel. ||

1 liceret **M** || 5 ^{tū} mariam **M** || demisisti **Ma** || 10. 11 Iudex da tabellam **M**, corr. *Burs.* || 13 ui ille **Ma** || 14 *fuit* quam magna in **M** sed corr. **Ma** || 17 id del. **Mb**

LIBER OCTAVVS.

<CONTROVERSIA I.>

ORBATA POST LAQVEVM SACRILEGA.

Magistratus de confessa sumat supplicium. Amisso
quaedam uiro cum duobus liberis, suspendit se. 5
incidit ei laqueum tertius filius. illa, cum sa-
crilegio facto sacrilegus quaereretur, dixit ma-
gistratui se fecisse sacrilegium. uult magistratus
tamquam de confessa supplicium sumere; filius
contradicit. 10

Facio, iudices, in foro quod domi feci: matrem
mori prohibeo. Quomodo, inquit, fecisti? quo loco
quae sustuleras condidisti? haerebat nec quicquam
sacrilegi nisi poenam nouerat. Amissis duobus libe-
ris sacrilega sibi uidebatur quod uiuebat. Non ad- 15
futurus ueni, sed seruaturus. Alii pro reis rogant,
ego rogabo ream. Nullum habet accusator nisi in
subselliis meis testem. Non est confessio nisi cum
accusator eruit, negat rea, tortor expressit. Fertur
quaedam uiso contra spem filio expirasse. si ad 20
mortem agit matres magnum gaudium, quid magnus
dolor? Mater, habes non mediocre solatium: uides
aliquid et deos perdere. Magis deos miseri quam

1 EXPLICIT LIBER .VII. INCIPIT LIBER .VIII.
M; Mb ascr.: hic insunt CIII et e contra CIII. || 7 querere-
tur M || magistratu Ma || 10 c7d. M || 17. reum Ma || 18 com M
quam *uulgo*

Non fecit sacrilegium mulier, non
 secreti licentia non fecit orbata, non fecit quae custo-
 diae suae fecit quae confitetur. Irata, inquit, dis-
 puerat. ~~committere~~ potuit committere. Frangitur calami-
 tus et ipsa se infelicitas dampnat et hoc
 vel pessimum habet, quod fortuna
 fecit etiam superstitiosos facit. Dili-
 gentur irati. Quis ergo fecit? Vnde
 in qua matrem custodii? Ago causam le-
 gitime quem sacrilegis minantur, cala-
 mitas amittant. Deos ita coluit ut quae tam pro-
 dei et amitteret
 test altera. Confessio conscientiae vox est.
 tam coacti et quae fecit agnoscentis uerbum
 quod vox erat: 'sacrilegium latere non po-
 tuit' asque est, non ipse bonum exitum faciet,
 nequam sorum; et si nemo fuerit accusator,
 narrabit. Concitata processit, uelut diis ipsis
 gentibus: 'teci', inquit. Supplicium de ea uel
 exigant homines, de qua dii olim exigere
 solent. Violatorum numinum maiestate compulsa
 concitata et nellet et deberet et non posset. In-
 ter laqueus. Ita putabas te, sacrilega, se-
 cretum posse? Omnia fecit ut taceret, quae ne-
 taceret etiam mori uoluit. Si crimen quaeri-
 tum est sacrilegium, si sacrilegium, fatetur.
 Quae queritis causam? si priusquam amitteret li-
 beros, auara; si postquam amisit, irata. ||

4 ammittere *Ma* || calamitosus *Mb* || 9 custodi^t *M*, corr.
Burs. || 13 uerba Pars altera om. *M*, add. *Gron.* || 15 post
 est *M* addit: PARS ALTERA || 18 Concitata *Mb* || 26 si sacri-
 legium *M*, corr. *Burs.* || 27 ammitteret *M*

<CONTROVERSIA II.>

PHIDIAS AMISSIS MANIBVS.

Sacrilego manus praecidantur. Elii ab Atheniensibus Fidian acceperunt, ut his Iouem Olympium faceret, pacto interposito, ut aut Fidian aut centum talenta redderent. perfecto Ioue Elii Fidian aurum rapuisse dixerunt et manus tamquam sacrilego praeciderunt, truncatum Atheniensibus reddunt. petunt Athenienses centum talenta. contradicunt. 10

Iam Fidian commodare non possum. Tunc demum illa maiestas exprimi potest, cum animus opera prospexit, manus duxit. Ante sibi quam operi Iouem fecit. Sacrilegi uos estis qui praecidistis consecratas manus. Primum sanguinem deus sui uidit artificis. Testor Iouem, proprium iam Fidia⁵ deum. Ars alios in miseria sustinet, te miserrimum fecit. Paciscendum Fidian manus fecerant. Sine eo Fidian nos recepturos putatis, sine quo uos accepturi non fuistis? Commodauimus qui facere posset deos, 20 recepimus qui ne adorare quidem possit. Non pudet uos Iouem debere sacrilego? Superest homo, sed artifex periit. Poenam nobis Fidia²⁵, non Fidian redditis. Manus quae solebant deos facere, nunc ne homines quidem rogare possunt. Talem fecit Iouem, ut hoc eius opus Elii esse ultimum uellent. Manus commodauimus, manus reposcimus. Elius est testis, Elius accusator, Elius iudex, Atheniensis tantum reus. Inuoco deos, et illos quos fecit Fidas et illos quos facere potuit. Recepimus Fidian: confiteor, si possumus commodare. 30

Pars altera. Habuimus aurum olim sacrum, ha-

5 fidiam M || 10 Cd M || 11 possumus ? || 18 fidiam bis M || 21 nec Mb || 28 Athenienses Ma

buimus ebur; sacrae materiae artificem quaesiuius. disposueramus quidem ut aliis quoque templis simulacra Fidias faceret, sed non erat tam necesse ornare deos quam vindicare.

5

<CONTROVERSIA III.>

INFAMIS IN NVRVVM.

10

Duorum iuuenum pater uni uxorem dedit, quo peregre profecto infamari coepit socer in nurum. maritus reuersus abduxit ancillam uxoris et torsit. illa in tormentis periit. maritus incerto quid quaesierit, se suspendit. imperat alteri filio pater ut eandem ducat; nolentem abdicat.

15

20

Duc, inquit, fratris uxorem. si hoc fieri potest, adulterum frater inuenit. Haec est mihi causa abdicationis quae fratri mortis fuit. Duc, inquit, fratris uxorem. temptari me, si qua est fides, credidi. Mulier, si nubere lugenti potes, facis ut de te omnia credantur. Cogor eam ducere, quae mihi abdicationis est causa, populo rumoris, uiro mortis. Legi iam uxorem quae, si peregrinatio inciderit, mecum peregrinari uelit, quae, si uiro aliquid acciderit, nubere alii nolit. Qui me abdicari audiunt, putant fratrem de me aliquid suspicatum.

Pars altera. Obiecisti mihi ultimum nefas et quod qui tantum suspicatus est, noluit uiuere. Impulsu tuo frater torsit ancillam et quia nihil reperit, falsas suspiciones morte expiauit. ||

<CONTROVERSIA IIII>

HOMICIDA IN SE.

Homicida insepultus abiciatur. Quidam se occidit;
petitur ut insepultus abiciatur. contradicitur.

Adferre sibi coactus est manus assiduis malis. 5
Summam infelicitatum suarum in hoc remouit, quod
existimabat licere misero mori. Infelicissime ado-
lescens, cum te prohiberi etiam sepultura uideo,
mirari desino quod peristi. Tales inimicos habes,
ut etiam mortuum persequantur. Facilius miserum 10
quam sceleratum fortuna uincit. Sumpsisti hoc fer-
rum, Cato, et quam inuidiosum, quod Catonem oc-
cideris? Curti, perdideras sepulturam, nisi in morte
reperisses. Quid est in uita miserius quam mori
uelle? quid in morte quam non posse sepeliri? Quis 15
miretur eum mori uoluisse, quem fugientem quoque
fortuna persequitur? Omnibus natura sepulturam
dedit: naufragos idem fluctus qui expulit <sepelit>;
suffixorum corpora crucibus in sepulturam suam
defluunt; eos qui uiui uruntur, poena funerat. Ira- 20
scere interfectori, sed miserere interfecti. Homicida,
inquit, est, quia se occidit. Huic irasceris? pro
quo irasceris? Non aliud Scaeuolae Mucio cogno-
men dedit et capto contra Porsennam regem liber-
tatem reliquit, quam uilitas sui. non aliud Codrum 25
illud ceteris imperatoribus exemplum dedit quam
quod positis imperatoris insignibus ad mortem cu-
currit, nec ullo maior dux fuit quam quod se du-
cem non esse mentitus est. Non postulo ut glorio-

3 Homicida in se insepultus Mb || abiciatur M || 4 abi-
tiatur M || Cd M || 8 prohibere M || sepultura om. Ma || 10
mor tua (uestra del.) M || 16 fugientem Ma || quoquo Schott ||
17 sepultum Ma || 18 sepelit om. M || 19 suffisorum Ma || 23 Mu-
c || 24 legem M

sum mori, sed <ut> tutum sit. Non magis crudeles sunt qui uolentes uiuere occidunt, quam qui uolentes mori non sinunt. Curtius deiciendo se in praecipitem locum fatum sepulturae miscuit; celebretur
 5 Cato: huic miserrimo, quod aliquid non ignaue de spiritu suo statuit, tantum inpune sit. Etiam uulnera infelicis in crimen scrutantur. Aestimate an uiuere licuerit, cui ne mori quidem licuit.

Pars altera. Facinus indignum si inueniuntur
 10 manus, quae sepeliant eum quem occiderunt suae. Sumsit gladium, uideo arduos oculos — in quem, nescio; quod solum scio, scelus cogitat. Nescio cuius sibi criminis conscius confugit ad mortem, cuius inter scelera etiam hoc est, quod dampnari
 15 non potest. Contra hos inuentum est, ut aliquid post mortem timerent, <qui> non timent mortem. Nihil non ausurus fuit qui se potuit occidere.

<CONTROVERSIA V.>

FORTIS NOLENS AD PATREM FORTEM REDIRE.

20 Abdicauit quidam filium; ille tacuit. fortiter fecit; petiit praemio ad patrem reditum; pater contradixit. postea pater fortiter fecit; petit ad se filii reditum; filius contradicit.

Ego fortior sum: post tuam pugnam pugnaui-
 25 mus, post meam uicimus. Reuertere, dignam te domum feci. Isti oculi mei sunt, istae manus meae sunt, ista contumacia mea || est. Si mereor praemium, mihi date, si non mereor, isti suum reddite. 'Ego, inquit, eadem lege praemium non accepi'. Hoc
 30 est unde abdicatus es, quod putas nihil inter te et

1 ut *add. W. Müller* || 3 non si non *Ma* || 4 factum *M* || 8 nec *Mb* || 15 aliquid *Ma* || 16 non (*om. qui*) *M* || timen *Ma* || 21 petit *M*, *corr. Burs.* || 23 *Cd M* || 27 contumacia *M* || 29 in-

quit *Mb* || 30 es. Cum ^rpatas (*r Mb*) *M*, *corr. Burs.*

patrem interesse. Post tam similia opera, si tantum commilito esses, patrem me adoptare debueras. Amoneo te, iuuenis: hoc praemium qui recusauerat petit. 'Timeo ne me iterum abdicēs'. Commissurum me putas ut iterum rogem? Bello grauiore 5 pugnaui, quo necesse fuit etiam senibus militare, quo fortes esse non potuerunt etiam qui priore bello fuerant. Ille annos suos exercuit, ego uiei meos. Tu fregisti bellum, ego sustuli. Quanta exhortatio iuuenum fui senex fortis! Vtrique nostrum prae- 10 mium reddite. Militaui senex, militaui exanguis, militaui qui iam uicarium dederam. Vterque nostrum cum rogatur fastidit, cum relinquitur rogat. Quid nos suspicari cogis, quod non uis in paternam domum uenire nisi tuo praemio? Turpe erat uirum 15 fortem nisi a patre coacto non recipi.

Pars altera. Quid me captium ex libero cupis? quid ignominiae subicis uirum fortem? quid efficis ut possit abdicari? 'Meus, inquit, es filius'. Quid opus est praemio, si tuus sum? || 20

<CONTROVERSIA VI.>

PAUPER NAVFRAGVS DIVITIS SOCER.

Vitiata uitiatoris aut mortem aut indotatas nuptias petat. Diues pauperem de nuptiis filiae interpellauit tertio; ter pauper negauit; profectus 25 cum filia naufragio expulsus est in diuitis fundum; appellauit illum diues de nuptiis filiae; pauper tacuit et fleuit. diues nuptias fecit. redierunt in urbem. uult pauper educere puellam ad magistratum. diues contradicit. 30

4 abdicis Ma || 11 anguis Ma || 15 sine M, nisi Gron. || 19 possim Mb || 23 Vitia Ma || 24 spectat M, corr. Burs. || 30 magg. Ma || C D M

Educatur ad magistratum puella. quid times? certe uxor est tua. Queri nec de morte poteris, si hanc puella maluerit. Nemo umquam raptor serius periit. Vt litus agnoui, naufragus in altum nataui.
 5 Quid times, si exorasti? Accessit ad me primum; 'filiam tuam ducere uolo, inquit, uxorem'. Non fleui; tunc enim licuit negare. Nuptias filiae tamquam naufragium meum fleui. Naufragus plus de litore queror. Inter naufragium quidem et nuptias ne
 10 una quidem nox interfuit. Differ nuptias dum flere socer desinat. Putat me iam filiam commisisse sibi, cum hic se necdum committat uxori. Lacrimis inter uerba manantibus uenio: talis et filiae nuptiis fui. Si rapta est, cur optionem recusas? si uxor
 15 est, cur times? Loquor ubi primum licet. Procul a conspectu reliqueram patriam, nondum tamen possessionem diuitis praeterieram. subito fluctibus inhorruit mare ac discordes in perniciem nostram flauere uenti; demissa nox caelo est et tantum ful-
 20 minibus dies redditur; inter caelum terramque dubii pependimus. adhuc tamen bene, iudices, || nauigamus; naufragium maius restat in litore. Erat in summis montium iugis ardua diuitis specula: illic iste naufragiorum reliquias computabat, illic uectigal
 25 infelix et quantum sibi iratum redderet mare. Interrogor de nuptiis filiae, cum adhuc pulsaret aures meas fluctus; feci quod debui: et captus et naufragus inimico stuprum lacrimis negavi. Delicatus diues, qui amare etiam inter naufragia potest. Ma-
 30 trimonii celebritatem remoti angulo ruris abscondis; ibi facis nuptias quo nemo <nisi> naufragus uenit. Lacrima semper indicium est inoptatae rei; lacrimae pignora sunt nolentium et repugnantis animi

1 * magistratus M || 3 puellam Ma || 4 perit M || 6 inquit Mb || 9 de Ma nec Mb || 10 Differt M, corr. Burs. || 11 commisisse M || 20 coelum M || 21 ben Ma || 25 Interrogo Ma Interrogat Mb || 31 nisi om. M || 32 Lacrimas M

uultus index. nemo umquam quod cupiit deflet. Lacrimae coacti doloris intra praecordia et intolerabilis silentii eruptio. Sic ille qui super cinerem deflet patrimonium, odit incendium; sic qui naufragium deflet, maria detestatur. fletus humanarum necessitatum nerecunda execratio est. Tuae nunc sunt partes, puella; discedo et quod prius etiam feci, taceo. si nupta es, habes quod optes, si uitiata, quod imperes.

Pars altera. Naufragum duo sacratissima inter homines acceperunt, hospitium et adfinitas: alterum praestiti, alterum etiam rogavi. Oblatas conciliante fortuna nuptias, quod erat amantis, saepius rogavi, quod festinantis, non distuli. Quid hic raptoris est, nisi quod indotatam duxi? Errat socer qui putat mihi cariorem futuram puellam, si me potuerit occidere. Quid enim superest? preces meae quas totiens adhibui an istius lacrimae quas moui? Nihil mihi inimicus obicere praeter matrimonium potest. Magnus est amor qui ex misericordia uenit. Fudebamus lacrimas ex paenitentia discidii prioris nec plura aut me proloqui aut istum respondere passae sunt mentes gaudiis occupatae. || Nulla integritas tantum sibi etiam explorata confidit, ut causam uelit dicere. Si interrogaueris filiam, partem legis inputaturus es; si non interrogaueris, legem. Si genero uitam daturus esset, etiam innocentiam reliquisset. Quaeritis, quid dum fleret fecerit? non negauit; et solebat negare, si nollet. Mortem optaturus est; non enim potest eas partes legis desiderare quas habet.

1 cupit M, corr. W. Müller || 4 sic om. Ma || 12 alteram etiam Bers. || 18 quos M || noui ? || 29 obtaturus M

⟨M. ANNAEI SENECAE ORATORVM ET
RHETORVM SENTENTIAE DIVISIONES
COLORES CONTROVERSIARVM.
LIBER VIII.⟩

5 Seneca Nouato, ⟨Senecae⟩, Melae filiis salutem.

Iam uidebar promissum meum implesse; circum- 1
spiciebam tamen, numquid me praeterisset. Vltro
Votieni Montani mentionem intulistis; et uelim uos
subinde aliqua nomina mihi offerre quibus enocetur
10 memoria mea quae quomodo senilis per se marcet,
⟨ita⟩ admonita et aliquando laccessita facile se col-
liget. MONTANVS VOTIENVS adeo nunquam osten-
tationis declamauit causa, ut ne exercitationis quidem
declamauerit. rationem quaerenti mihi ait: utram
15 uis? honestam an ueram? si honestam, ne male
adsuescam. qui declamationem parat scribit non ut
uincat, sed ut placeat. omnia itaque lenocinia [ita]
conquirit; argumentationes, quia molestae sunt et
minimum habent floris, relinquit; sententiis, expli-
20 cationibus audientis delinire contentus est. cupit

5 Senecae *addidi* || male A || filio T || 7 preteriret C, *corr.*
W. Müller || 9 nominam' A || uocetur O, *corr.* Schult. || 10 me-
moriā et que O, *corr.* Burs. || 11 ita *add.* O. Iahn || 13
clamauit CTa || exercitatis (exercitatus T) *corr.* N. Faber ||
16 scripsit O || 17 Omnia altaquae C || ita *del.* Burs., Haase || 20
audienti Ta || deliniri O, *corr.*

2 enim se adprobare, non causam. Sequitur autem
hoc usque in forum declamatores uitium, ut neces-
saria deserant dum speciosa sectantur. Accedit etiam
illud quod aduersarios quamuis || fatuos fingunt:
respondent illis et quae uolunt et cum uolunt. 5
Praeterea nihil est quod errorem aliquo damno ca-
stiget; stultitia eorum gratuita est. uix itaque in
foro futurus periculosus stupor discuti potest, qui
creuit dum tutus est. Quid quod laudationibus cre-
bris sustentur et memoria illorum adsuevit certis 10
interuallis quiescere? cum uentum est in forum et
desiit illos ad omnem gestum plausus excipere, aut
3 deficiunt aut labant. Adice nunc quod bilis nullius
interuentu excutitur: nemo ridet, nemo ex industria
obloquitur: familiares sunt omnium uultus. in foro, 15
ut nihil aliud, ipsum illos forum turbat. Hoc quod
uulgo narratur, an uerum sit tu melius potes scire:
LATRONEM PORCIVM declamatoriae uirtutis unicum
exemplum, cum pro reo in Hispania Rustico Porcio
propinquo suo diceret, usque eo esse confusum, ut 20
a soloecismo inciperet nec ante potuisse confirmari
<atria> ac parietem desiderantem, quam impetrauit,
4 ut iudicium ex foro in basilicam transferretur. Vs-
que <eo> ingenia in scolasticis exercitationibus de-
licate nutriuntur, ut clamorem, silentium, risum, 25
caelum denique pati nesciant. Non est autem utilis
exercitatio, nisi quae operi simillima est in quod
exercet; itaque durior solet esse uero certamine.
Gladiatores grauioribus armis discunt quam pugnant;

2 huc T || inferior T || 4 fingant O || 5 respondeant BT || 7
stitia A || 10 et Tb ubi Ta || adsuebit CTa || 13 deficiunt B ||
adici CTa || in hanc A in hunc BT || * ab illis O, animus illis
W. Müller, N. Madvig || 17 scit Ta || 19 templum CTa || Portior
ABa || 21 solacismo A solocismo B || negante O || confirmari
hac O; patria addidi || 22 impetrarit N. Madvig || 23 basilica
A || 24 eo om. C || 24. 25 delicata enutriuntur O || 25 clamorem
C || 26 ut illis O || 27 ex[—xs B]ecrationi siq; C || operis mil-
lima A || in quo B illi quod T || 28 exerceat T || esse . at uero
T || certam T certane C

diutius illos magister armatos quam aduersarius re-
 tinet. athletae binos simul ac ternos fatigant, ut
 facilius singulis resistant. cursores, quom intra
 5 saepe in exercitationem decurrunt, quod semel de-
 cursuri sunt in certamine. multiplicatur ex industria
 labor quo condiscimus, ut leuetur quo decernimus.
 In scolasticis declamationibus contra euenit: omnia 5
 molliora || et solutiora sunt. in foro partem acci-
 10 piunt, in schola eligunt; illic iudici blandiuntur,
 hic inperant; illic inter fremitum consonantis turbae
 intendendus animus est, uox ad aures iudicis per-
 ferenda: hic ex uultu dicentis pendent omnium uul-
 tus. Itaque uelut ex umbroso et obscuro prodeuntes
 15 loco clarae lucis fulgor obcaecat, sic istos <e> scolis
 in forum transeuntes omnia tamquam noua et inu-
 sitata perturbant, nec ante in oratorem conroboran-
 tur, quam multis perdomiti contumeliis puerilem
 animum scolasticis deliciis languidum uero labore
 20 durarunt. LEPIDVS, uir egregius et qui declama-
 torio non studio **

<CONTROVERSIA XXIIII.>

Adulterum cum adultera qui deprenderit, dum utrum-
 que corpus interficiat, sine fraude sit. Ingrati
 25 sit actio. Miltiades peculatus damnatus, in car-

1 diutius A || aduersarios C || 1. 2 sustinet iunctathenas
 T teti une tathe [tate Ba] nas C, corr. Burs.: an luctantes
 athletas? || 3 * quod O, quo Burs. || 4 bellocitate C || 5 in
 ercitationem A || 6 uerba in certamine bis scr. B || 7 qđ cer-
 nimus O || 8 uenit omnino O || 9 solutiora B || 11 inserant CTa,
 corr. Gron. || 12 perforenda A referenda W. Müller || 13 dicen-
 tes CTa || pendunt O || omnia Ta || 14 uel C || umbros A || 15 dare
 lucis C || 15. 16 nistos in scis forum A instos in [ci]i forum
 B, stos in soci⁹ in forum Ta corr. Tmg, Burs. || 17 negant
 et in C || 18 pro dñi Ta || 19 delictis C || languidum A laugi-
 dum B || 20 lapidus A || 24 interficeat B || 25 Miltiades (et sic
 semper in hac controu.) O

cere alligatus decessit; Cimon filius eius, ut eum sepeliret, uicarium se pro corpore patris dedit. Callias diues sordide natus redemit eum a republica et pecuniam soluit; filiam ei suam conlocavit, quam ille deprensam in adulterio 5 deprecante patre occidit. Ingrati reus est.

- 1 ALBVCI SILI. Non mouet me periculum meum: semper nos in malis nostris non fortunam, sed causam spectauimus. Non dubito quin Callias redempturus fuerit Miltiadem, si iam habuisset filiam 10 nubilem. MVSAE. Alius aliud pati non potest. mihi adulterium carcer est. ARELLI FVSCI patris. Nihil, inquit, filiae plus possum dare quam Cimonem uirum. quando mihi ex eo contingent nepotes? Ferrum a lege mihi || traditum ad uindictam pudicitiae 15 proiciam? Perdidisti pecuniam, Callia, si tales soluisti manus. Damnatus peculatus nihil aliud heredi suo reliquit quam se patrem. CESTI PII. Non potest generosus animus contumeliam pati. Merito tu ex Cimone habere nepotes concupisti. Quid 20 magis in me probasti quam carcerem? non sum innocentior quam pater, ne felicior quidem; hoc unum interest inter parentis et fili fortunam quod illius calamitatum exitium fuit carcer, meorum initium. Exponam uobis quam in neminem meorum ingratus 25 sim. unus Miltiadis census inuentus est Cimon filius; ne hic quidem quicquam habuit quod daret pro patre praeter se. Poteram in Cynegiri domo sperare nuptias, poteram in Callimachi, nec uerebar

1 alligatur B || gimon C || 3 Calhas B || 4 soluit om. A || 5 illi C || praesam B || 6 deprecantē C || Ingratu B || 9 Callius CTa || 10 fuerit om. T || 11 nobilem O || 12 carcerē A || 13 filia O || utrum CTa || 15 an ad u. T || 16 proiciamus T || Gallias A || 17 Damnatos C || 18 relinquit O, corr. Haase || 22 ne licior

C neclicior^e quam licior T, infelicior Schult. || 24 * exitum C exitus ETa || carcerem arum C || 26 sum T || sensus Ta || 27 nec T || dare O, corr. Burs. || 28 poterat T || 29 Challi machin haec uerebar nec sine girus CTa

ne Cynegirus suas pluris aestimaret manus. Redemptus Cimon redemptoris felicitas est. VOTIENI 3
MONTANI. Facis iam ut dicam: non accepi benefici-
cium aut reddidi. certius reddam cum tam honeste
5 desideraris quam dedisti. Ego adulteros dimittam?
quid aliud facerem si <adhuc> alligatas haberem
manus? Egit me attonitum dolor. non mehercules
me exorasset Miltiades pater. Nihil Calliae debeo
nisi liber sum. est uir egregius Callias, est miseri-
10 cors; sed utinam tantum aduersus bonos! Maior ini-
iuria est si nunc manus Cimonis alligantur quam
fuit beneficium quod tunc solutae sunt. Non iste
iniquiore animo filiam amisit quam ego uxorem,
sed aequiore animo inpudicam pati uoluit. Vis tu
15 diuitias tuas abscondere, cum in eos inciderint qui
mendicitate censentur? Nihil habet domus nostra
melius quod ostendat quam paupertatem. Da pecu-
niam Miltiadi qua damnationem luat, nocens erit;
da Cimoni qua patrem redimat, pius non erit. VIBI 4
20 GALLI. Nullo mihi || felicior uideor quam quod Mil-
tiadis pretium fui. Alligatus iacebat Persicae po-
tentiae uindex, libertatis publicae adsertor, alligatus
iacebat crimen ingratae ciuitatis. Adulteram dimit-
tam patri? adulteram qui non tam gloriator quod
25 filius sum Miltiadis quam quod uicarius? Quid? tu
poenam putas pro Miltiade alligari? Si alterum
solum occidero, exulandum est. quid faciam? occi-

2 omon B || est om. B || 3 * Faciamus dicat C fatiam di-
cat T || 4 alter reddidit O, corr. Gron. aliter reddendi certus
N. Madvig an reddidi certe? || 5 desiderareris qua B || 6 ad-
huc add. E || 7 manibus B || me ercule si T || 8 Casliae O || 9
libertum O || 10 tandum C || 12 quo T || 13 amisit filiam T ||
14 noluit CTa || 15 inciderit A m. pr. BTa || 17 De C || 18
militandi C || dampnatorem Ta || erat T || 19 dedimat C || ne-
rit A || 20 nulli T || 21 fuit Ta || perfice A || impotentiae Gron. ||
22 uindet A || adsertos C || 23 adulterum dimittam? patiar adul-
teram? Kon. patiax Tmg || 24 alterum adulteram del. Ab || cui
O, corr. Grut. || 27 occidere C occiderem T || exulandum C

dam? plus quam praestitisti exigis: pro carcere exilium. non occidam? plus quam praestitisti exigis: unum beneficium dedisti, duo petis. [Vterque magnum beneficium dedistis et statim dum datis, recipistis: Cimon quod Miltiadem redemit, tu quod 5 Cimonem.] Videbatur mihi omnis maiorum meorum circa me turba fremere dicentium: ubi sunt illae manus quae soluere Miltiadem? Non mihi occurrit indulgentia uxoris, non Callias socer, non ullius aut rei aut benefici memoria; feci quod soleo, 10 nihil aliud respexi quam patrem. MENTONIS. Cogita adulteros esse pro quibus rogas, cogita qualium misereri soleas: turpe est ab eodem dimitti et adulteros et Cimonem. Ego sum qui referre gratiam ne mortuis quidem desino: ita mihi ueros habere libe- 15 ros contingat; quod quantum esset Miltiades expertus est. PORCI LATRONIS. Ego adulteros dimittam? ardet cupiditate uindictae animus. Has manus continere non posset Miltiades quas alligare potuit. Si in hoc soluisti, redde me carceri. Ille Graeciae 20 seruator et uindex Persarum orientisque domitor, cui modo tam insignem triumphum fortuna de hoste detulerat, damnatus est peculatus, ob hoc uidelicet ipsum, ut innocentia eius quae alioqui latere potuerat, ipsa damnatione ostenderetur. damnatus est 25 innocens. quis in ciuitate misericors est? nunc occasio misericordiae uenit: Miltiades redimen- dus est. Redemi corpus tuum, Miltiade, ne funeri quidem interfuturus, in quod me ipsum inpenderam. Misereor accusatoris mei, non quia perdidit filiam, sed 30

3—6 *seclus. Haase, Kon.* || 4 dedisti statim dum A dediisti statim dum B dedistis. Tantūdem T || recipistis O || 6 ci-

monest A || magorem B || 10 nullius C || 16 contingut A || 18 animi Ta || continerem B || 20 * solutus C solutus sum Tb || carcere Ba || 22 fortunā Ta || 23 ab hoc B || 24 innocentiam O || 26 ciuitatem O || 27 inuenit CTa, unde occasionem Burs. || 28 redimi Aa

quia habuit. dignus erat Callias tales habere quales redemit. Quod si me in hanc stuprorum patientiam redemisti, matrimonio carcerem praefero. honestius patri alligor quam adultero soluor. Vt
 5 audiui esse qui pecuniam numeraret, miratus sum fuisse in ciuitate nostra quemquam qui Cimonem redimere quam Miltiaden maluisset. Ego ne patrem quidem meum, nisi innocens fuisset, redemissem. BLANDI. Obiciat licet uincula, numquam tamen effi- 7
 10 ciet ut non magis carcere glorier quam matrimonio. Diuersi sunt hominum adfectus: tu fortasse, Callia, uincula non potes ferre, ego adulteram uxorem. Effugient ergo adulteri tamquam alligatas Cimonis manus? ARGENTARI. Redemptum me protinus ap-
 15 pellare coepit de filiae nuptiis. Statim, inquam, Callias experitur an gratus sim: † habes in Gallias sine Cimone. Pro uno rogat, duos eripit. FVLVI SPARSI. Dic nunc: 'ego te carceri exemi', dum ego respondeam 'ego me carceri tradidi'. Numquam
 20 effici poterit ut melius actum putem quod a Callia redemptus sum quam quod pro Miltiade alligatus. Filia tua abstulit tibi generum Cimonem. Ductus est pater meus in carcerem etiamnunc captiuis suis plenum. IVNI GALLIONIS. Beneficium, inquit, tibi 8
 25 dedi quod filiam tibi collocaui. Nunc uere, Miltiade, grauiorem fortunam carcere sustines: Callias tecum communicare dignatus est. Ego me redemptum putabam; filiae istius emptus sum. Steterunt ante oculos meos maiorum imagines emissusque sede

1 Dignū CTa || gallias O et hinc fere semper G pro C || haberet Ta || 2 redimisti C || 3 Praefera B || 6 fuis B || qui om. B || 8 quid est meum C meum T || redemisset B || 9 Obiceat O || 10 glorior BT || 11 omnium O || Callias T || 12 potest C || 16 gallian BTv || 17 cimonem B habes en Callian sine Cimone Schott, gratum habes: sine, Callia, sine Cimonem Schult. habes in Calliam, sine in Cimonem N. Madvig || eripit Fullui B || 18 dicunt B || 20 factum Studemund || 21 alligatis C || 23 est om. A || 24. 25 inquit dedit (dedi Tb) T || 25 collocaui collocaui C || uero T || 26 sustinetes Ta || 29 emisusque B

sua Miltiades maiestate imperatoria refulsit et iterum meas inuocauit manus. IULI BASSI. Calliae filiam uxorem duxi: hanc tibi, pater, iniuriam feci || dum ingratus esse nolo. Placeas tibi licet et istas iactes diuitias: tantidem tamen redemi patrem, quanti a te 5 redemptus sum.

- 9 DIVISIO. LATRO in has quaestiones diuisit: an non quisquis gratiam non retulit, cum posset, ingrati teneatur. Multa, inquit, interueniunt propter quae non debeam facere, etiamsi possum. Si non 10 tenetur quisquis non retulit gratiam cum posset, an hic teneatur. Hoc in haec diuisit: an non possit ob id damnari quod lege fecit; deinde, an facere debuerit; nouissime, an si adfectu et indignatione ablatum non fuit in sua potestate, ignoscendum illi 15 sit. hoc non tamquam quaestionem, sed, ut illi 10 mos erat, pro tractatione aut loco. MONTANVS VOTIENVS quaestionem hanc adiecit: an gratiam retulerit Cimon Calliae. Tuli, inquit, filiam tuam uxorem; filia tua Miltiadis nurus facta est. non pu- 20 tas beneficium communes cum Miltiade nepotes? GALLIO illam quaestionem duram mouit, sed diligenter executus est, quae solet esse <in> ingrati controuersiis prima: an beneficium acceperit. Non erat, inquit, mihi poena in carcere esse: mea uo- 25 luntate illo perueneram. Ita <tu> putas me libentius in cubiculo meo iacuisse? nullus tunc erat locus Athenis honestior quam qui Miltiaden habuerat. Deinde et illam subiunxit quaestionem: an teneatur is qui beneficium accepit quod non petiit. Non ro- 30 gavi, inquit, te; dedisti istud iactationi tuae; pu-

1 imperia A imperatori et B || 4 places A || 8 quisq; Ta || gratia C || 9 inteueniant AT intetieniant B || 10 quen A || 12 an id possit O, corr. Burs. id del. H. Müller || 14 adfectū C || 18 notienus A, om. B || haec C || 19 retuli, inquit. filia tua uxor mea Schult. || 20 uxorem et T || militianus C || nutus B || 21 communes C || n̄potes A || 23 in om. CTa || 24 acciperit B || 26 tu addidi || 30 his C || accipit C || petiuit T petit C || rogauit CTa || 31 illud T

tasti ad gloriam tuam pertinere. Ita tu non accessisses beneficium si tibi soluere Miltiaden contigisset? SILO POMPEIVS a parte Calliae duo beneficia se 11 dixit dedisse, quod redemisset et quod egenti filiam 5 conlocasset. Hoc quod secundum posuit nemo alius pro beneficio inputavit, in quo adeo non est dubium an beneficium non dederit, ut dubium sit an receperit. BRVTVS BRVTTEDIVS illas praeterea quaestiones fecit: an si sua causa fecit hoc Callias, ut 10 redimeret || Cimoni sit beneficium. <Beneficium> enim est, inquit, quod totum eius causa praestatur in quem confertur. ubi aliquis ex eo aut sperat quid aut praeparat, non est beneficium, consilium est. et diu executus est et argumentis et exemplis. 15 Deinde, an sua causa Callias fecerit. Voluisti, inquit, opinionem sordium inlustri facto effugere; petisti ex hoc aeternam memoriam. non magis poterat ignotum esse a quo Cimon solutus esset quam pro quo alligatus. Voluisti habere generum nobilem, 20 pium. HISPO ROMANIVS duram quaestionem fecit: an retulerit gratiam hoc ipso quod occidit. Liberaui te, inquit, summo dedecore; inuito tibi beneficium dedi. non est quod mireris; nam et tu me non rogantem redemisti. Hoc loco <Virginios et> illos 25 patres qui filias uitiatas occiderunt, qui incluserunt.

Color et GALLIONI et LATRONI et MONTANO 12 placuit, ut nihil in Callian diceretur contumeliose, et redemptorem et socerum et infelicem. CESTIVS multa in auarum et feneratorem et mensularium et 30 lenonem dixit, dum uult illud probare, reddidisse

3 apte C || 7 sit ac C || 8 Brutedius AT Brutaedius B || illis illas O illic illas Schott || 9 caslias C || 10 Cimoniam sit C Cimonem an sit T, corr. H. Müller || beneficium B || alterum beneficium add. ET || 11 tutum C || 13.14 concilium et diu T || 16 sordum A || industri B || facta C || 18 esse et quo B || 20 Romanus T || 22 dedecore summo T || 23 et tamen non O, corr. Haase || 24 Virginios et add. E || 29 multa et in T || feneratorum Bb || 30 reddidisse B

se beneficium, quod talem socerum habere sustinisset. LATRO dixit: filiam tuam dimittam; quid adultero faciam? pro uno rogas, duos eripis. Hanc HYBREAS aliter dixit sententiam: σοὶ δὲ, μοιχῇ, τί ποιήσω; μὴ καὶ σοῦ Καλλίας πατήρ ἐστιν; Haec 5 tota diuersa sententia est a priore, etiamsi ex eadem est petita materia. Illa non est similis sed eadem, quam dixit prior ADAEVS rhetor, ex Asianis non proiecti nominis, deinde ARELLIVS FVSCVS: ἀχάριστός σοι δοκῶ, Καλλία; οὐκ οἶδας ποῦ μοι τὴν 10 χάριν ἔδωκας; Hanc sic mutauit ARELLIVS FVSCVS: non dices me, Callia, ingratum: unde redemeris, cogita. Memini deinde || Fuscum, cum haec Adaei sententia obiceretur, non infitiri transtulisse se eam in latinum, et aiebat non commendationis id 15 se aut furti, sed exercitationis causa facere. Do, inquit, operam, ut cum optimis sententiis certem, nec illas corrumpere conor sed uincere. Tunc deinde retulit <ali>quam Thucydidis sententiam: δεινὰ γὰρ αἱ εὐπραξίαι συγκροῦναι καὶ συσκιᾶσαι τὰ ἐκάστων 20 ἁμαρτήματα, deinde Sallustianam: res secundae mire sunt uitis optentui. cum sit praecipua in Thucydide uirtus breuitas, hac eum Sallustius uicit et in 25 suis illum castris cecidit; nam in sententia Graeca tam breui habes quae saluo sensu detrahas: deme

[De mosth. in Phil. epist. 13]

[hist. I, frg. 4°, 24 ed. Kritz]

1 se om. B || 3 una ATV || erisis B || anc O || 4 alter A || COIAXXEI XEI ΠΙΠΟΙΝΩ ΜΗ[ΛΑΝ A]ΚΑΙCΟΥ ΚΑΛΑΙΑC ΠΥΗC ΕCΤΙΝ O || 6 est om. T || 7 materiā illā C materia est illa T || 8 addeus O || 9 proiectis C || 10 δοκῶ O || καμία TV || οἰαCac C οἰαCac TV || ΜΟΠΗΝ TV ΜΠΗΝ B ΜΙCΗΝ A || καριν O || ελωκας HANC O || 12 nunc dicis Schult. || putanit O, corr. Burs. || 13 Fuscus B || 13. 14 addeis sententiā C adis sententia TV, corr. Burs. || 14 se om. B || 15 agebat A || commendatione in se O, corr. Burs. || 17 ut eum TaV || 18 surripere ? || 19 qua thucydedi O, corr. Burs. hanc W. Müller || 19 sq. ΛΕΙΝΑΙΤΑΡΑΙΕΥ [ΕΙ B] ΠΡΑΞΙΝCΥΝΚΡΥΨΑΙΚΑΙCΥΝCΚΙΑCΑΙΤΑΕΚΑΤCΩΝΑΜΑΡΤΗΛΛΑΤΑ [NMATA A] O || 21 Salustianam O || mere B || 22 uitis CTaV || Tutidide B || 23 breuitate TaV [—tis Tb] || 25 saluo sen TV saluu sensus . . . A saluus ensus B

uel συγκρούσαι uel συσκιάσαι, deme ἐκάστων: con-
 stabit sensus, etiamsi non aequè comptus, aequè
 tamen integer. at ex Sallusti sententia nihil demi-
 sine detrimento sensus potest. T. autem Liuius tam
 5 iniquus Sallustio fuit, ut hanc ipsam sententiam
 et tamquam translatam et tamquam corruptam dum
 transfertur obiceret Sallustio. nec hoc amore Thu-
 cydidis facit, ut illum praeferat, sed laudat quem
 non timet et facilius putat posse a se Sallustium
 10 uinci, si ante a Thucydide uincatur. CESTIVS co-
 lorem pro Callia hunc habuit: obiecit ultro Cimoni
 quod passus esset uxorem suam adulteram fieri,
 quod non custodisset, quod expectasset dum super-
 ueniret pater, ut spectator calamitatis suae fieret.
 15 iam, inquit, etiamsi dimiseris, ingratus es. ego non
 expectaueram dum rogarer. HISPO ROMANIVS hunc 15
 colorem secutus est: dixit adulescentem tumidum et
 nobilitatis suae || cogitatione insolentem inuisa ha-
 buisse beneficia sua, moleste ferentem socerum suum
 20 dici Callian; itaque omnem operam dedisse, ut mo-
 res puellae in uitia non tantum labi pateretur, set
 ipse impelleret, ut haberet iustam dimittendi cau-
 sam. Nanctum occasionem non interemisse, ex-
 pectasse tamen dum superueniret pater. Hoc se
 25 cogitasse: expectat me; uult mecum pares rationes
 facere. fecisset, si non ostendisset patri adulteram
 filiam. GARGONIVS in hac controuersia foedo ge-
 nere cacozeliae usus dixit: istud publicum adulte-
 rium est, sub Miltiadis tropaeis concumbere. DORION

1 CYNKPIΨΑΙ O || CYNKPIACAI TV || CYNKIACNDEME C || 1. 2
 constaū A constauit B || 3 an Ta ad C || dimi A || 4 detrimentis
 O, corr. E || leuius C || 8 faciet illum C || sed om. T || 9 putas C ||
 10 Tucydedi B || uincitur O, corr. E || 11 Cinoni C || 14 ex-
 spectator A || 16 spectaueram O, corr. E || 18 cogitationem C ||
 21 in uita C || leui A laui B || 21. 22 et ipse impellet C || 23
 nanctam T || intermissee C inter missime T omissime E, corr.
 Schult. || expectasset B || 27 genera B || 29 tropheis O, fort.
 add. cum adultero O. Iahn

cum descripsisset, gloriae sibi fuisse carcerem, numquam non se illam fortunam ostentasse dixit: ὅτε εἰσῆλθεν Καλλίας, τὰς πέδας ἀπεκάλυψα. HYBREAS dixit: συγγνώμην ἔχω μοι.

<CONTROVERSIA XXV.>

5

Maiestatis laesae sit actio. Flamininus proconsul inter cenam a meretrice rogatus, quae aiebat se numquam uidisse hominem decollari, unum ex damnatis occidit. accusatur maiestatis.

- 1 MENTONIS. Iam etiam perituri dormiebant. Pera- 10
gitur totus ordo supplici, ne quid se meretrix negaret uidisse. O miserum si quis meretricem offendit! o miseram matrem familiae si quouis formae meretrix inuidet! nihil petenti praetor negaturus est. MVSÆ. Hic est Flamininus, qui exiturus in pro- 15
uinciam uxorem a porta dimisit. ARGENTARI. Obicio luxuriam, obicio histrionum iocos? an uos [reuixerunt:] in conuiuio nihil aliud nisi occiditis? Qui in
2 carcere uixerunt, || in conuiuio perierunt. BLANDI. Feriatur in foro; omnes uideant, meretrix audiat. 20
Reliquiae praetoris unco trahebantur. Maiestatem laesam dixissem, si exeunti tibi lictor a conspectu meretricem non summouisset. VIBI RVFI. Paratus erat accusator cum commentariis, aiebat quidquid meretrix desiderauit. In hoc tecum uxorem non 25
misimus? ut salua prouincia sit, optemus meretrici bonam mentem? dedimus tibi legatum, dedi-

• 2 se non se A || ostentasset TaV || ΟΤΕΕΙΧΛΟΕΝ ΚΑΛ-
ΛΙΑΚΤΑΟΠΕΑΑC[ΠΕΑC TV] ΑΠΕΚΑΛΥΨΑ ΗΥΒΡΕΑC DIXIT CΥΝΓΝΩ
ΜΕΝΕΧΟ[ΕΧG BTV] ΜΟΥ Ο || 6 Flaminius *ubique* O || 9 accusator
C || 10 Montanus A || 13 coius B || 14 p̄ter necaturus CTa || 17
histrioniam E || reuixerunt *quod ex u.* 19 *inrepsit deleui* ||
21 relique C || 23 Vlbi C || 24 aiebat *om.* B || quidsi O, *corr.*
Gron. || 25 * desiderarit O, desiderabat *Gron.* || 26 optimus C
optimi Ta || 27 dedimur C

mus quaestorem, ut tu cum meretrice cenares?
 meretrix uxoris loco accubuit, immo praetoris. P. 3
 ASPRENATIS. Vni fortasse osculo donauit homici-
 dium. Etiam carnifices cenaturi manus abluunt.
 5 PORCI LATRONIS. Ne a sobrio quidem lictore per-
 cussus est. Non inquiero in totum annum, una nocte
 contentus sum. 'Bibe, lictor, ut fortius feras'. Ec-
 quid intellegitis, quemadmodum damnatus sit qui
 sic occisus est? qui scio, an in cuius gratiam occisus
 10 est in eiusdem etiam damnatus sit? Quantum tibi
 populus Romanus dederat tantum tu meretrici de-
 disti. Si negaret, quos testes haberem? quis enim
 in illo conuiuio fuit quoi esset credendum? Facilius
 est ut qui alia meretrici dederit homicidium neget,
 15 quam ut qui hoc quoque dederit quicquam <nega-
 rit>. Videlicet numquam istud mulierum oculis
 ostendi solet, aut ista iam saepe uidisset. IVLI 4
 BASSI. Inter temulentas reliquias sumtuosissimae
 cenae et fastidiosos ob ebrietatem cibos modo ex-
 20 cisum humanum caput fertur; inter purgamenta et
 iactus cenantium et sparsam in conuiuio scobem
 humanus sanguis euerritur. Gratulor sorti tuae,
 prouincia, quod desiderante tale spectaculum mere-
 trice plenum carcerem damnatis habuisti. Seruum
 25 si uerberari uoluisses extra conuiuium abduxisses.
 ROMANI HISPONIS. Quis ferret te, si in triclinio tuo
 iudicium coegisses? Scelus est in conuiuio || damnare
 hominem: quid occidere? Ad arbitrium meretricis
 de reis pronuntiasti: nisi forte facilius in honorem

1 conares T || 2 accubuit A || 3 uno Haase || 6 ulla C || 7 ut CTb
 h' Ta || ecqui ATb et qui BTa || 9 quid O, corr. Haase, W. Mül-
 ler || 11 PR dederit [diderit A] C pdiderat T, corr. Petreius || 13
 quot A quod B cui T || essent A te est Ta de te est Tb || 14
 multa E || negaret Ta || 15 negarit add. E || 16 * uidimirum O,
 nimirum Burs. VIBI RVFI Sander || istum C || 18 Basi B || te-
 mulentes C tremulentas Ta || 18. 19 sumtuosissima etenee Ta ||
 19 * sub O || 20 capud humanum T || 21 scrobem C Ta || 23 tales
 Ta || 23 sq. uerba meretrice ... uoluisses om. B || 25 adduxisses
 T || 27 * damnari O

- 5 eius decollas quam iudicas. FVLVI SPARSI. Contactam sanguine humano mensam loquor, strictas in triclinio secures: quis credat ista aut concupisse meretricem aut fecisse praetorem? Cadauer, secures, sanguinem loquor: quis inter haec de conuiuio cogitat? 'Hominem', inquit, 'occidi numquam uidi'. alioqui Flaminio praetore omnia alia uidisti? SILONIS POMPEL. Virum nobilissimum et tantis honoribus functum turpiter meretrix clementem fecisset: crudelem fecit. 'Numquam uidi'. adice si uis: 'nec
6 alio praetore uidere potero'. ALBVCI SILI. Si quis autem est, iudices, qui desideret ut praetoris referam crudelitatem, quot praeter hunc iugulauerit, quot innoxios damnauerit, quot carcere incluserit, huic ego me satisfacturum esse <non> polliceor: uno
conuiuio cum sua praetura reum euoluam. Instituuntur ab isto in provincia epulae et magnifico apparatu exstruitur conuiuium; distinguuntur argenteis poculis aurea. quid multa, iudices? conuiuii eius apparatus sensit provincia. extrahitur quidam e
carcere in conuiuium praetoris, cui stupenti misero meretrix arridet. interim uirgae promuntur et uictima crudelitatis ante mensam ac deos trucidatur.
7 Me miserum, imperi Romani terrore lusisti. O qui crudelitate omnis superasti tyrannos! soli tibi inter
epulas uoluptati sunt morientium gemitus: hic ultimus apparatus cenae fuit. In eodem triclinio uideo praetorem amatorem, scorta, caedis; et meretrix praetori, praetor provinciae imperat. <In conuiui>o

1 Fuluius parsi C | 2 scriptas CTa | 3 quid Ta || isca B || 4 securus Ba || 5 concitat C | 7 alio quid (quod Ba) C alioquē Ta alio quam Tb, corr. Burs. | 9 clement C | 11 potest Ta potes Tb | 13. 14 ter quod CTa | 14 innoxios A | 15 non add. Burs. | 17 apparatus CTa | 19. 20 uerba iud ... quidam om. T | 20 e] ei B | 23 deo B | 25 crudelitatem Ta | superatis tyrannus C | 26 * uoluptatis est C | 27 caena C | 28 cedis set BT uidisset A, et Burs. ecce Schult. | 29 imperato constituitur C; imperat e. Burs.

constituitur catenatus, qui cum languentis praetoris istius aspexit oculos, existimans ipsum praetoris beneficio dimitti, gratias isti agens et utrisque manibus mensam tenens, 'di tibi', inquit, 'immortales parem
 5 gratiam referant'. Quicumque in eodem || accubabant triclinio alius ubertim demisso capite flebat, alius auertebat ab illa crudelitate oculos, alius ridebat quo gratior esset meretrici. Hic iste inter uarios 8 conuiuiarum uultus submoueri iubet et miserum stare
 10 ad praebendas ceruices immotum: interim distinguitur mors poculis. ne sobri quidem carnificis manu ciuis Romanus occisus est. Non ueto quominus securi percutiatur: illud rogo, legi potius quam scorto cadat. memento terrorem imperio quaeri,
 15 non oblectamenta mulierculis. Quid ego nunc referam, iudices, ludorum genera, saltationes et illud dedecoris certamen, praetorne se mollius moueret an meretrix? CAPITONIS. Exsurgite nunc Bruti, 9 Horatii, Decii et cetera imperi decora: uestri fascēs,
 20 uestrae secures in quantum, pro bone Iuppiter, dedecus recciderunt! istis obscenae puellae iocantur. Quodsi, per deos immortales, nullo sollemni die populo inspectante in foro conuiuium habuisses, non minuisses maiestatem imperii nostri? atqui quid
 25 interest conuiuium in forum <an forum> in conuiuium adtrahas? Deinde descripsit quanto aliter in 10 foro decolletur. Ascendit praetor tribunal spectante prouincia; noxio pos terga deligantur manus,

1 con languetis C || 3 iste T || agere O, corr. Burs. || 4 patrē A || 5 accubabat C accubebat T, corr. Schult. || 6 aliu-
 lius C || demissa C || 7 euertebat A || 10 iniotū A in iocum T
 inotum B || 11 * mora O || 12 esset O || peto O, corr. Gron. ||
 cominus Ta || 16 genere Ta || 18 in B || 19 orati dici C ||
 20 uestri secures CTa || 21 reciderunt BT || 22 * quid si
 O || 24 ad quidquid C || 25 an forum om. C || 26 qualiter
 O, corr. W. Müller || 27 tribunalis pectante C tribunal ī
 spectante T, corr. Burs. || 28 noxia T || diligantur C iligan-
 tur T

- stat intento ac tristi omnium uultu; fit a praecone silentium; adhibentur deinde legitima uerba; canitur ex altera parte classicum. numquid uobis uideor describere conuiuales iocos? Heu quam dissimiles exitus initiis habes! accusauit te eques Romanus, 5 iudicauerunt te equites Romani, praetor damnatum 11 pronuntiauit, occidit meretrix. BVTEONIS. Vt iste cum amica cenaret iucundius, homo occisus est. Numquid, iudices, inquit, pro rostris uidistis praetorem cum meretrice cenantem? VOTIENI MONTANI. 10 Qui sic conuiuatur, quomodo irascitur? Damnaturi iurant nihil se gratiae, nihil precibus || dare: postulo, ut in hanc legem iures. Maiestas populi Romani per omnes nationes, per omnes diffusa 15 prouincias, in sinu meretricum iacet; ea imperat 15 praetori nostro quae prostitit, cuius osculo nemo se abstinuit nisi qui pepercit suo. Conuiuas tuos ipse narra: fuere, credo, tribuni, fuere praefecti, fuere equites Romani: cum his ergo praetor
- 12 CASSI SEVERI. Ne de seruo quidem aut captiuo 20 omni loco aut omni genere aut per quos libebit aut cum libebit supplicium sumi fas est adhibeturque ad ea magistratus ob custodiam, non ob laetitia. TRIARI. Quo crimine damnatus erat? caedis. non tamen in conuiuio occiderat. Animaduerte di- 25 ligenter, meretrix, ne iterum homicidium roges.
- 13 MONTANVS VOTIENVS has putabat quaestiones esse: an quidquid in magistratu peccauit proconsul

1 stat intento C statim tento T, corr. Vahlen || 2 at libenter Ta || legitima AbB || 5 imtis A initis B Ta || abest T abes B || accusabis te aq. {r. B actus ab iste aeq; {r. A accusante qui {r. T, corr. Burs. || 6 iudicauerint te quit. R [qui. TR T] praetor O || 8 canaret A || 9 iud iqd C uidi qd T, corr. H. Müller || uidisti O, corr. Schott || 11 conuitiatur Ta || damnatur A || 13 hac C || 15 acet A || 16 PR nro C || 17 percit C, parcit Burs. || 18 ipsa O, corr. Schult. || 19 cum his ego praetores cenare scio Burs. || 20 Cas sis B || 21 genere O tempore Konitzer || 22 uerba aut cum libebit om. A || sumi O || 24 credis O || 28 quid quis O (quod quis Tb), corr. N. Faber || protinus uindicari N. Madvig

uindicari possit maiestatis lege. Reus enim qui
 tueri se facto non potest, ad ius confugit et dicit
 hac se lege non teneri. Non quidquid peccauit
 aliquis in magistratu maiestatem laedit. Puta ali-
 5 quem, dum magistratus est, patrem suum occidere,
 ueneno uxorem suam necare: puto, non hac lege
 causam dicet sed illis, parricidii et ueneficii. Vis
 scire non a quo fiat ad rem pertinere, sed quid
 fiat? priuatus potest accusari maiestatis laesae, si
 10 quid fecit quo maiestatem populi Romani laederet.
 Puta amicam habet proconsul: ideo maiestatis da-
 mnabitur? quod amplius est dico, puta matronam
 corrumpit, dum proconsul est: adulterii causam
 dicet, non maiestatis. Singula, inquit, aestima quae 14
 15 obicis. si tantum amicam habuisset, numquid accu-
 saret? si animaduertisset in aliquem nullo rogante
 numquid accusari posset? Si non omne non recte
 factum hac lege uindicari potest, an id quod sub
 auctoritate || publica geritur. Nam cum adulterium
 20 committit, cum ueneficium, tamquam ciuis peccat,
 cum animaduertit, auctoritate publica utitur. in
 eo autem quod sub praetexto publicae maiestatis
 <agitur, quidquid peccatur maiestatis> actione uin-
 dicandum est. Dic enim mihi, si cum animaduer-
 25 tere debeat non legitimo cultu ac more sollemni
 usus interdum tribunal conscenderit conuiuali ueste,
 si cum classicum canere debeat, synphoniam canere
 iusserit, non laedet maiestatem? atqui quod fecit

1 reus unum enim AT reus unum B || quid ueri B quid tueri T
 an reus enim, inquit, tueri? || 2 confuit B || 3 se non lege t. O || 6
 necapere A || 7 illi O || beneficii C || uis<tu> scire Gron. || 9 lesen-
 quid A || 10 populi .PR. lederet O || 11 proquos C || 12 matro-
 nem CTa || 16 qui CTa q Tb, si Burs. || enim aduertisset. Ta ||
 nullo] alio Schult. || rogantem C || 17 accusare O || possit O, corr.
 W. Müller || si non om̃s recte A || o n̄ BTa || 18 uindicare CTa || 19
 auctoritatem ATa || geretur T || 20 committat T || * tamquam ciuis
 peccat cum beneficium O, t. c. p. item cum ueneficium Tmg || 21
 animaduenterit O, corr. Tmg || 23 uerba agitur ... maiestatis add.
 E || uindicatum B, corr. m. pr. || 25 debeat ne T || 26 conuali B

15 foedius est: et comparauit. Deinde, si potest uin-
dicari maiestatis lege id quod proconsul maie-
statis publicae et iure et apparatu usus peccauit,
an hoc possit. Non potest, inquit; nihil enim de-
tractum est populi Romani magnitudini. Is laedit⁵
populi Romani maiestatem qui aliquid publico no-
mine facit: tamquam legatus falsa mandata adfert,
sic audiuntur tamquam illa populus Romanus de-
derit; imperator foedus percussit, uidetur populus
Romanus percussisse et continetur indigno foedere:¹⁰
nunc nec uiribus quicquam populi Romani detra-
ctum est nec opinioni; <proconsuli> enim inputatur
si quid fecit, non populo Romano. At ex te ceteros
aestimant. Non: nam et ante hunc alii fuerunt ex
quibus aestimari possent et post hunc erunt, et¹⁵
16 singulorum uitia nemo urbibus adscribit. Attamen
factum ipsum turpe est. set <et> multa alia, nec ideo
illis maiestas laeditur. Nemo paene sine uitio est:
ille iracundus est, ille libidinosus; non tamen, si
quid in aliquo mutatum malis, eo statim maiestas²⁰
laeditur. Deinde ad facti ipsius aestimationem uenit
et dixit haec obici, quod meretricem habuit, quod
aliquem in domo occidit, quod nocte, quod in con-
17 uiuiuo, quod rogante meretrice. SILO POM||PERVS has
adiecit quaestiones: an si quod facere ei licuit fecit,²⁵
non possit maiestatis lege accusari. Potest, inquit;
haec enim lex quid oporteat quaerit, aliae quid
liceat. Licet ire in lupanar; si praecedentibus fa-
scibus praetor deducetur in lupanar, maiestatem

2 procos. <dum cum> . . . apparatu est *Burs.* || 3 et om. T ||
apparatus est peccauit O, corr. N. *Madvig* || 4 potest enim nihil
inquit d. T || 5 PR magnitudine C || 6 omine Ta || 7 aufer
CTa || 8 auditintur A audit intus B audit intuiti T || illā Ta ||
10 continetur et *Schult.* || 11 P populi detractum O || 12 pro-
consuli add. *Burs.* || 13 ec te B || 14 nonne et Tb; an non,
<inquit>, nam ? || 15 stimari A || possit O, corr. E || 17 * sed
multa O || 19 illi iracundus CTa || 19. 20 sicut CTa || 21 fehti
CTa || stimationem A || conuenit Aa || 27 hoc O || quod T || 28
lupinar C || 29 deducet Ta || lupinar B

laedet, et quod licet fecerit. Licet qua quis uelit ueste uti; si praetor ius in ueste seruili uel muliebri dixerit, uiolabit maiestatem. Deinde illam fecit quaestionem: an hoc facere ei licuerit. Non licuit,
 5 inquit, illo loco aut illo tempore aut ex illa causa occidere. quaedam quae licent, tempore et loco mutato non licent. De colore, inquit, quaeritur quo 18 uti debeat is qui pro Flaminio dicit. Quedam controuersiae sunt in quibus factum defendi potest,
 10 excusari non potest; ex quibus est et haec. non possumus efficere ut propter hoc non sit reprehendendus; non speramus, ut illum iudex probet, sed ut dimittat; itaque sic agere debemus tamquam pro facto non emendato, non scelerato tamen. Itaque
 15 negabat se pro Flaminio narraturum MONTANVS, sed iis quae obiciuntur responsurum. aiebat autem illam sententiam RVFI VIBII colorem actionis esse: 19 bonum se animum habere pro reo in quo libido omnis intra meretricem esset, crudelitas intra carcerem. Ipse Montanus illum locum pulcherrime tractauit, quam multa populus Romanus in suis imperatoribus tulerit: in Gurgite luxuriam, in Manlio inpotentiam cui non nocuit et filium et uictorem occidere, in Sylla crudelitatem, in Lucullo auaritiam.
 20 <In> praetore, inquit, cum illi constiterit abstinentia, diligentia, ne excutiatis, quomodo una nocte cenauerit. Vtrum tamen, inquit, iniquius est? quod obiciunt, quod damnatus perierit meretrici, <an

2 uti isti Ta || 3 uiolauit O, *corr. Burs.* || 4 in hoc CTa || 7 de colare B || 9. 10 defendi non potest excusari potest O, *corr. E* || 11 hos T || sit reprehendendus [reprehendus B] sit AaBTa || 12 illum iubet CTa || 13 pro *om.* A || 14 fato Ta || 16 sed is O, *corr. Burs.* || 17 biuii O || 17. 18 * bo-
 seccionis

num setionis esse bonum se animum C bonum se animum Ta, Senecionis Tmg || 19 esse B || 24 scylla T || lucullo luxuriam in multis au. E || 25 inquit praetore cum CTa || abstinentiā diligentiam CTa || 26 conauerit CTa || 27 iniqui est O, *corr. N. Faber* || 28 an quod *add. Burs.*

- 20 quod> postulant pro||consulem perire damnato? Co-
lorem FVSCVS ARELLIVS hunc introduxit: ebrium
fuisse nec scisse quid fecerit. SILO POMPEIVS hoc
colore usus est: non putauit, inquit, in rem per-
tinere ubi aut quando periret qui perire deberet. 5
TRIARIVS ineptum introduxit colorem: sermo erat,
inquit, in conuiuio contemni nimiam praetoris leni-
tatem; alios fuisse proconsules qui cotidie animad-
uerterent, huius anno nullum esse occisum. Dixit
aliquis ex conuiuis: 'ego numquam [iratus] ' 10
dixit et mulier: 'et ego numquam'. Iratus, quod
clementia sua contemptui esset, 'curabo, inquit, sciant
non deesse mihi <seueritatem'. adducitur> sceleratus
quem uidere lucem ultra non oportet. occisus est quis?
damnatus; ubi? in praetorio; quo tempore? est enim 15
21 ullum quo nocens perire non debeat? GALLVS
VIBIVS dixit: meretrix orauit. timebam mehercules
ne exorasset ut aut indemnatus <occideretur aut
damnatus> uiueret. Ex altera parte multa bene
dicta sunt, multa corrupte: in descriptione supplici 20
utique illi qui uoluerunt omnia legitima supplici
uerba in sententias trahere in uitia inciderunt, tam-
quam dixit TRIARIVS: 'summoue': audis lictor?
summoue a praetore meretricem. hoc non male.
adiexit: 'uerbera', sed uide ne uirgae tuae pocula 25
nostra disturbent; 'despolia': meretrix, agnoscis hoc
22 uerbum? certe prouincia agnoscit. SILO POMPEIVS,
homo qui iudicio censebatur, et ipse ad hanc de-
scriptionem accessit, minimum tamen mali fecit;
ait: animaduertit meretrix; 'age lege'; quicquam 30

1 postu[—o A]lante pcons O || 4 putauit E || ad rem TbE ||
7 inquit in contemni in conuiuio [conuio A] nimiam O || 10 in
lacuna intercidisse uidi hominem occidi susp. Burs. || 12 demen-
tia A || 13 uerba seu. add. add. N. Madvig || sceleratum Tb || 14
qui O, corr. E || 15 sub in B subis Ta || ee enim O, corr. E ||
16 illum B || debeas? CTa || Gallius B || 17 meretrix om. B ||
meercules C || 18. 19 uerba occideretur aut damnatus add.
Tmg Burs. || 22 scientias T || 26 disturbent. silo pōpeius dixit
despolia O || 30 animaduerti A

enim lege hic agitur? HISPANVS dixit: 'age lege' tibi dicitur, Flaminine: uiue sine meretrice, cena sine carnifice. ARGENTARIVS in quae solebat scemata minuta tractationem uiolentissimam fregit: 5 'age lege' scis, inquit, quid dicat? interdiu age, in foro age. stupet lictor; idem dicit quod meretrix tua: hoc || numquam se uidisse. MONTANVS VOTIENVS dixit: percussurus lictor ad praetorem respexit, praetor ad meretricem. VIBIVS GALLVS dixit: li- 23
10 ctori, quia bene percusserat, propinatum est. Illud quod tamquam Latronis circumfertur non esse Latronis pro testimonio dico et Latronem a sententia inepte tumultuosa uindico; ipse enim audiui FLORVM quendam, auditorem Latronis, dicentem non
15 apud Latronem. neque enim illi mos erat quemquam audire declamantem; declamabat ipse tantum et aiebat se non esse magistrum sed exemplum; nec ulli ali contigisse scio quam apud Graecos Niceti, apud Romanos Latroni, ut discipuli non audiri de-
20 siderarent, sed contenti essent audire. initio contumeliae causa a deridentibus discipuli Latronis auditores uocabantur; deinde in usu uerbum esse coepit et promiscue poni pro discipulo auditor. hoc erat non patientiam suam sed eloquentiam uendere.
25 Vt ad Florum reuertar, ille dixit in Flaminino: 24 refulsit inter priuata pocula publicae securis acies; inter temulentas ebriorum reliquias humanum euer-ritur caput. Numquam LATRO sic composuisset ut, quia publicam securem dicturus erat, diceret priuata

2 Flaminii O || 3. 4 scematā in ut a tractatione O, corr. Burs. || 4 uiolentissime infregit W. Müller || 9 Viuius Callus O || lictore A || 11 Latronis bis scriptum C || 14 quodam C, corr. Sander || 15 erit C || quemcū C quemcumque T, corr. N. Faber || 17 agebat A || 17. 18 nec uili [nec Iulio Tmg] ne cali nec ali conticisses [conticesses Ta] CTa || 18 suo Ta || Niceti C || 19 Latro CTa || 21 latonis A || 22 usū A usus Ta || 25 Flamininum Schult. || 27 tremulentas Ta temulames A m. pr. || 27 eueritū A

pocula, nec in tam mollem compositionem sententia
 eius euauisset; nec tam incredibilis umquam figuras
 concipiebat, ut in ipso triclinio inter lectos et iocos
 et mensas percussum describeret. Ille <cum> in hac
 controuersia descripsisset atrocitatem supplicii ad- 5
 iecit: quid exhorruistis, iudices? meretricios lusus
 loquor. Et illam dixit minus notam sententiam,
 sed non minus bonam: in socium nostrum praetor
 populi Romani animaduertit in priuato, nocte, tu-
 multuario tribunali, ebrius fortasse, ne calciatus qui- 10
 dem, nisi si ut omnia spectaret me||retrix diligenter
 25 exegit. RUFVS VIBIVS erat qui antiquo genere di-
 ceret; belle cessit illi sententia sordidioris notae:
 praetor ad occidendum hominem soleas poposcit.
 Altera eiusdem generis, sed non eiusdem successus 15
 sententia: cum deplorasset condicionem uiolatam
 maiestatis, consuetudinem maiorum descripsisset qua
 semper uoluissent ad supplicium aduocari, senten-
 tiam dixit: at nunc a praetore lege actum est ad
 lucernam. POLLIO tamen ASINIVS aiebat hanc se 20
 26 sententiam recipere. LIVIVS de oratoribus qui uerba
 antiqua et sordida consecantur et orationis obscu-
 ritatem seueritatem putant aiebat MILTIADEN rhe-
 torem eleganter dixisse: ἐπὶ τὸ λεξικὸν μαίνονται.
 Tamen in his etiamsi minus est insaniae minus 25
 spei est; illi qui tument, illi qui abundantia labo-

1 sententiā C || 2 tamen credibilis C || 3 * concupiebat O, corr.
 ego, N. Madvig cū cōpīgebat T || ipse B || in in ipso T || intel-
 lectos et loco et mense C || 4 cum om. C || 5 descripsisset B || 6
 quod B || 7 ille T || dixi C || nontam C || 8 uestrum Gron. || 9
 animaduertit enim priuata noctae O, corr. Gron. || 10 nec T || 11
 si et O || expetaret T || 12 Rurfus C || quantiquo B || 12.13 redi-
 ceret . bellae C || 13 sententiā C || 14 pať Ta . P̄F̄ . C || 16 sen-
 tentiam O, corr. Schult. || uiolata A || 17 et consuetudinem
 Tb || 18 media die uocari ci. Iahn luci claro u. Vahlen || 19
 P̄R C || 20 agebat corr. A || 21 sententiam hinc desunt in A
 duo folia usque ad 416, 18 egit || 23 aiebant BTV || 24 ΤΟΝ
 ΛΕΞΙΟΝΛΛΑΙΝΟΝΤΑΙ O, corr. Burs. ἐπὶ τὸ δεξιὸν N. Madvig || 26
 speciei T speciae B, corr. E

rant plus habent furoris, set plus et corporis; semper autem ad sanitatem procliuius est quod potest detractatione curari; illi succurri non potest qui simul et insanit et deficit. Set ne hoc genus furoris pro- 27
 5 tegere uidear, in Flaminino tumidissime dixit MVR-REDIVS: praetorem nostrum in illa ferali cena saginatum meretricis sinu excitauit securis. Et illud tetracolon: seruiebat forum cubiculo, praetor meretrici, carcer conuiuio, dies nocti. Nouissima pars
 10 sine sensu dicta est, ut impleretur <numerus; quem enim sensum habet: 'seruiebat'> dies nocti? Hanc ideo sententiam rettuli quia et in tricolis et in omnibus huius generis sententiis curamus ut numerus constet, non curamus an sensus. Omnia au-
 15 tem genera corruptarum quoque sententiarum de industria pono, quia facilius et quid imitandum et quid uitandum sit docemur exemplo. Ecce et illud 28
 genus || cacozeliae est quod amaritudinem uerborum quasi adgrauaturam res petit; ut in hac controuersia
 20 LICINIVS NEPOS dixit: reus damnatus est legi, periit fornici. Et illud quod SENIANVS dixit habet sui generis insaniam, cum diceret nocte non debere sumi supplicium post longam descriptionem conclusit: noctu ne uictumae quidem occiduntur. Et ad hanc con- 29
 25 trouersiam Graeci porrexerunt manum. dixit in hac NICETES: ὥς δ' ἤκουσεν ὅτι συμπόσιόν ἐστιν, ἥλπιζεν. EVCTEMON dixit: πάντες ἐνόμιζον ὅτι ECATO. GLAV-

1 et plus BT, corr. E || et om. T || 3 detractatione BTb || 4 et sanis et defecisset ne B || 5 Flamininum Schult. || 6 PR B || ferari B || 7 excitabit successuri O, corr. Burs. succussus securis

N. Madvig || 8 PR. B || 9 conuo B || 10 ut in impleretur BT || numerus add. Burs., H. Müller, reliqua add. E || 12 rectuli B retuli T || 14 curamus ut E || 16 et E om. T est B || imittendum B || 17 ultandum BTa || ducemur T || 18 catozeliae BV || 19 adgrauatur iam O, corr. Burs. || 23 sūmi T || discriptionem BV || 24 cum nunc C, conclusit: noctu N. Madvig || de uictū equidem O || 26 Niceces B || ωσανκογσαν O, corr. Schult. || 27 ηριζον O, corr. Schult. || παντεσεμονζο οπеснато O, corr.

CIPPVS CAPPADOX cum cenam luxuriosam descripsisset indignam maiestate praetoris adiecit: Διηγῆσομαι νῦν καὶ τὸν κῶμον. Hoc idem elegantius dixit ADAEVS cum descripsisset cenam nocturnam: ὥς ἐρω-
 τικὸς ὁ κῶμος! NICETES dixit: οὐδέποτε τεθέαμαι 5
 ἀναιρούμενον. ἂν ἡ πόλις εὐτυχῇ οὐδὲ ὄψῃ. ARTE-
 MON eodem loco aliam dixit sententiam: οὐδέποτε
 τεθέαμαι ἀναιρούμενον. γύναι, οὐ κώμου δέησις.
 GLYCON dixit: ὥς δὲ ἀπηγγέλθη τοῖς ἐν τῷ δεσμω-
 τηρίῳ· πότος ἐστὶ καὶ ἐταίρας κλήσις· ἀνέκραγέ 10
 τις τάλας· ἐμὲ ἄπαγε, ἐγὼ γὰρ ἀδίκως κατεκρίθην. ||

<CONTROVERSIA XXVI.>

Per uim metumque gesta ne sint rata. Pacta con-
 uenta legibus facta <rata> sint. Expositum qui
 agnouerit solutis alimentis recipiat. Quidam 15
 duos filios expositos sustulit, educavit. quae-
 renti patri naturali pollicitus est se indicatu-
 rum ubi essent, si sibi alterum ex illis dedisset.
 pactum interpositum est. reddit illi duos filios,
 repetit unum.

20

- 1 ARELLI FVSCI patris. Aecum est ut cum alienis
 diuidamus liberos, quos non diuidimus cum matri-

Burs. qui in fine coniecit σεσῶτο || 1 Capradox B || rescripsisset
 B || 2 maiestatem ·PR· O, an maiestate imperii uel m. po-
 puli Romani? || adiciet B || ΔΙΗΓ[ΔΙΝΤ TV]ΗCOMININKΛΠΟΝΚΩΛ
 ΛΟΝ B, corr. *Burs.* || 3 addeus O || 4 cedam B || 5 ρωμος O || τε
 θελλιαι O || 6 ανηπολσευτυχηουλεοφη O, corr. *Burs.* || 7 sqq.
 ουλεποτετεθελλαιαναιρουαλενονγυναιουτωαλνουαει [ic · Cli-
 con dixit ωσεαπηνηγηανοικεντωλεσλαωτηριωρπουος [πογος
 TV]εcci O, corr. *Burs.* || 10 * εταιρακηνσικενεκραγε O || τα
 λασεμεαπατε[απαπαγε TV]ετωπαπαλικωκαταιγριτεν O, corr.
Burs. || 13 uim utique BT, corr. E || 14 rata om. BT add.
 TbE || 15 agnouerint salustis salumentis recipit B || 16. 17
 sustulisse ducauit. querenti B || 18 si om. B || 19 illis BTa ||
 uos B suos T, corr. E || 21 alternis BTa, alteris *Burs.* || 22
 quorum B qduos non Ta

bus? 'si alterum non abstuleris, utrumque habebis'.
 Quid faciam? utrumque genui, utrumque desideravi,
 pro utroque pactus sum. ALBVCI SILI. Vna nati
 sunt, una expositi, una educati; redditi potissimum
 5 distrahuntur. distraxit illos fortuna aliquando <a>
 parentibus, numquam ab ipsis. Miseremini, iudices;
 grauis indicina est. IVNI GALLIONIS. Duos exposui 2
 quia alterum eligere non poteram. Periclitor ne
 qui cum duobus liberis in iudicium ueni sine ullo
 10 reuertar; nam quem perdam eligere non possum.
 causa pacti mei fuit ut haberem filios, consummatio
 ut perderem. Pro filiis tibi debeo, non filios: pete
 quantum uis pro disciplinis, inputa quantum uis
 pro alimentis; licet plus petas, dum <ne> minus
 15 reddas. Maiores nostri uiderunt quam effusa esset
 indulgentia pro suis timentium, quam parata quic-
 quid posceretur dare; itaque pro patre lex nostra
 cum educatore pacta est. Non potui obligari de 3
 eis qui in mea potestate non erant. si ex || aequo
 20 diuidimus, habeatur utriusque ratio: habeam ego
 tamdiu duos quamdiu tu habuisti. Nolite timere,
 pueri, non diducam uos: aut utrumque habebo, aut
 neutrum. In auctione fratres quamuis hostilis hasta
 non diuidit; plus quiddam est geminos esse quam
 25 fratres, perdit uterque gratiam suam nisi cum altero
 est. FVLVI SPARSI. Ignoscere mihi aduersarius debet 4
 meos retinenti, cum ipse alienos concupiscat. repetit
 quos adhuc habuit, retineo quos modo agnouit.
 Agnitio diuidet quos iunxit etiam expositio? COR-

1 abstulerit B abstulerim T || 2 pro utrūque B || 5 dis-
 trahantur Burs. distrahentur Gron. || a add. E || 6 miserem
 iud. B || 7 indie iuua BTa, corr. Vahlen iudices . . . uis in-
 diuidua Madvig || 8 qui B || 9 qui tum B || 14 lumentis B || ne
 om. O || 15 inciderunt BTa || essent B || 16 parat B || 17 dere B
 lex non cum O, corr. Schult.; l. iam c. Burs. l. non pro e
 facta N. Faber || 19 non e non erant B || 20 ateatur B atraha-
 tur T, corr. Tmg Burs. || 22 habeo T || 23 actione Ta || 24
 quod adhuc O, corr. Burs. || quod T || 29 iunxit B || inposi-
 tio BTa

NELI HISPANI. Dic uter obsequentior sit, uter indulgentior. 'uterque', inquis. Miraris, si tam binos diuidere non possum? Omnia pro filio paciscor
 5 praeter filium. VOTIENI MONTANI. Ego uero ne patrocinium quidem habebo: si tam facile liberos 5 remitto, libenter exposui. Reddere est istud liberos an eripere? Vtroque modo perdendi erant, uel paciscenti uel neganti. Pactus sum flens, tremens, tamquam cum exponerem. CESTI PII. Ne diuiderem filios una exposui. Iste quoque duos sustulit, qui 10 tantum uno contentus est. Iterum cogor exponere.
 6 IVNI GALLIONIS contra. Expeditae partes uestrae sunt: utrumque potestis ex hoc iudicio patrem dimittere. MENTONIS. Iste adsueuit carere liberis, <ego> etiamsi unum accipiam tamen necesse est 15 torquear: duobus adsueui. Quid<quid> umquam commisi — et habes domi quos de me interroges — nihil umquam sine illis feci nisi indicium. Vim uocas quae te patrem fecit? Sine herede ero qui paulo <ante> habui filios duos tales, ut ex illis uel unus 20 cuilibet satis sit? POMPEI SILONIS. Videte quam modeste agam: ego sustuli, ego educaui, ego reddidi; iste eligat. VIBI RVFI. Salui sunt, inquam, liberi tui. post hanc uim meam iste me osculatus est. PASSIENI. Cedo mihi tabulas testamenti: plu- 25 res in testamento || habeo quam in pacto. hoc testamentum delere non cogito; si meos filios heredes facere non possum, tuos faciam. preces meas ad filios transferam: hoc enim nomen licebit, puto, mihi usurpare dum litigo. ARELLI FVSCI patris. 30

2 in his O || bios B os T, corr. Burs. pios Madvig || 5 habeo O, corr. Schult. || 6 illud T || 8 paciscent BTa || 9 Certi B || 11 rex ponere Ta || 14 Mentionis B || 15 ego add. E || uno BTa || 16 quid O, corr. R. Wachsmuth || commissi B || 19 herede herere qui O, corr. Burs. sine h. habere me qui Schult. || 20 ante om. O || 21 qui iubet BTa, corr. Burs. quilibet Tb Gron. || 25 Parsenne B parsene T || cede O || 27 testamento B || si in eo filios B

Fertis hoc, optimi iuuenes? ego uos expositos sustuli, ego educaui, ego aegrotantibus adsedi, senem me fecistis et relinquitis? ARGENTARI. In ista ui duos filios perdididi.

- 5 DIVISIO. LATRO sic diuisit: <an> in re uis aut 8
necessitas sit. Nulla, inquit, uis est; arma lex et
uincula et ultimum periculum complectitur, quorum
nihil fuit in tua persona. Ille ait: uis est et ne-
cessitas ubi, uelim nolim, subcumbendum est mihi.
10 fuit autem necesse mihi; non enim poteram habere
alterum filium, nisi alterum promissem. Respon-
detur: primum non est uis ubi aliquid expediendae
rei causa patiendum est, sed pactio: tamquam non
possum domum habere, nisi hanc emero; nulla alia
15 uenalis est; hanc occasionem uidit uenditor et pre-
mit. non tamen hanc emptionem rescindes, alioqui
in infinitum calumnia excedet. Dicit alius: necesse
mihi erat. Tibi necesse? carcere primum etiamnum
poteras; deinde et alia uia poteras inuenire, sperare
20 alium indicem. an aliter inuenire non poteras? ergo
hoc tibi plus praestiti. An si in re uis et necessi- 9
tas est, ita tantum rescindantur quae per uim et
necessitatem gesta sunt, si uis et necessitas a pa-
ciscente adhibita est. Nihil, inquit, <refert> mea
25 an tu cogaris, si non a me cogeris; meam culpam
esse oportet, ut mea poena sit. Non, inquit; neque
enim lex adhibenti uim irascitur, sed passo succurrit
et iniquum illi uidetur id ratum esse quod aliquis
non quia uoluit pactus est, sed quia coactus est.
30 nihil autem refert, inquam, per quem illi necesse

1 festis Ta || 2 ego ē uos B || 3 relinquistis B || 5 an *add.*
N. Faber || 9 mihi tū [cū T] aū O, *corr. Iahn* || 13 ratio O,
corr. Iahn || tamen quā B tam quia T || 14 haec O || 16 ali-
qui BTa || 17 Dicet O, *corr. Burs.* || 18 * etiam non O || 22
est om. T || tamen O, *corr. Iahn* || 23 hac paciscente B ||
24 adhibitas T || refert *add. Vahlen* || 26 oportet esse ut
T || ut me ut mea sit B || 27 si passos ū currit Ta || 28 in-
quum B || 30 refer quā per B refert quam per T, *corr. Burs.*

fuit; iniquum enim quod rescinditur facit fortuna eius qui passus est, non persona facientis. Deinde an ab || hoc uis admota sit. Tu, inquit, mihi uim admouisti qui non aliter indicabas quam si pactus essem. Non est, inquit, admouere uim aliquid sub certa condicione promittere. si qua uis est, a te tibi adhibita est, quod exponere et ad exorandum se uenisse ut tantum patri redderet quantum educatori superfuisset.

- 10 Pro educatore GALLIO hunc colorem secutus est, 10 se misericordia motum. Cum uiderem, inquit, orbem sine herede, dixi mihi ipse: quid auidus es? possumus duo patres esse. et dixit illam amabilem sententiam: do itaque nunc poenas misericors. MONTANVS VOTIENVS sic coepit: si quis me uidet, iudices, modo duorum liberorum patrem, nunc sollicitudine periclitantem, certum habeo dicit crudelem indicem. et summis cum aduersario egit: rogauit ut altero contentus esset; et illam sumpsit contradictionem: nescio, inquit, utrum; et dixit: mihi 20 crede qui illos optime noui: utrumuis elige; ideo 11 sic pactus sum, quia nihil intererat. HISPO ROMANVS erat natura qui asperiores dicendi uiam sequeretur; itaque hoc colore egit ut inueheretur tamquam in malum patrem et diceret crudeliter exponentem, perfide recipientem. In hoc, inquit, repetit, non quia habere uult, sed quia eripere;

1 fuerit *W. Müller* || quot res cingitur **BTa** || 3 ob **T** || Tum quit **B** || 4 amouere **T** || 5 * sum **B** cum **T** || 7 quom exponeres ad exonerandum te, si euenisset, ut *ci. N. Madvig* lacunam indicauit *Bursian* sic fere explendam: exponere <tuos sustinuisti. Et ait istum sponte> ad, || 7 exoneranda **BT**, *corr. N. Faber* || 8 est uenisset ut tantum **BTa** || 10 p̄ ducatore **B** || 12 heredem **BTa** || dix̄ **B** || auidus est **O**, *corr. Burs.* || 13 dicit **BT** || illem **Ba** || 14 da **BT**, *corr. Burs.* || 15 si coepit **BT** || * uidit **BT** || 16 solitudine *uolgo* || 18 egit: *hinc incipit rursus A* || 19 ÷ et illam **CTa** || 21 optū **A** || 22 Romanus **O**, *corr. Burs.* || 23 naturam **C** || 25 ea ponentem **CTa** || 27 qui eripere **C**

irascitur mihi quod duos educaui, quod indicaui. Et cum descripsisset saeuitiam exponentis adiecit: etiamnum mihi uidetur eiusdem animi, eiusdem duritiae, quia nihil putat se debere ei qui liberos
 5 suos educauit. Durus est pater, crudelis est; nolite credere ex illa feritate tam subitam mutationem. sinite me in filio uno non experiri. Dixerat <CESTIVS> in hac controuersia in illa quae|stione qua dicebat se nequa<quam> uim adhibuisse: quid ergo?
 10 quis adhibuit uim? tu tibi. non est quod dicat alius: quis sibi ipse uim adhibet? solet fieri; ecce ego ipse mihi nocui. et illud dixerat: placet mihi in inritum reuocari quae gesta sunt. quid do ne indicauerim? ARGENTARIVS dixit ex altera parte 12
 15 miseriozem se nunc esse quam cum ignoraret suos; et cum tormenta paterni animi descripsisset, ait: etiamnunc pacisci uolo. quid do ne liberos meos recipiam? quid do ne agnouerim? Indignabatur CESTIVS detorqueri ab illo totiens et mutari sen-
 20 tentias suas. quid putatis, aiebat, Argentarium esse? Cesti simius est. solebat et Graece dicere: ὁ πίδη-
 κός μου. Fuerat enim Argentarius Cesti auditor et erat imitator. aiebat inuicem: quid putatis esse Cestium nisi Cesti cinerem? et sic solebat iurare:
 25 'per manes praeceptoris mei Cesti', cum Cestius uiueret. Omnibus autem insistebat Cesti uestigiis: 13
 aequae ex tempore dicebat, aequae contumeliose multa

1 duo B; an uos? || inducaui A indacauit Ta || 2 descripsisset B || seuitia C || 3 anime B || 4 duritia et A || 6 feritatem C || subita C || 7 Sinitae CTa || in fluminu C, corr. Burs., infidum illum ci. Iahn || non om. T || Cestius add. Burs. || 8 in om. T || illā T || questionē T || 9 nequa uim C nequaquam Ta || 11 alios A alio B om. T, corr. Konitzer aliquis Burs. || 13 gestas Ta || quod done C Dono quod T, corr. Burs. || 15 ignorares C || 17 ut C ne Schult. || 18 agnouerit BTa || 19 Certius B || multari C || 20 agebat C || ar-
 gentarius T || 21 cestissim' A cestissimū T cestissimus Ba ||
 est ius et graece T || 21. 22 οπιτεκocλaoυ O || 23 immittator A || 27 contumeliōse A

interponebat; illud tamen optima fide praestitit, cum uterque Graecus esset, ut numquam Graece declamaret, illos semper admiraretur qui non fuerunt contenti unius linguae eloquentia, <ac> cum Latine declamauerant, toga posita sumpto pallio quasi per-⁵sona mutata rediebant et Graece declamabant; ex quibus fuit SABINVS CLODIVS, in quem uno die et Graece et Latine declamantem multa urbane dicta
 14 sunt. dixit HATERIVS quibusdam querentibus pusillas mercedes eum accepisse, cum duas res doceret: ¹⁰numquam magnas mercedes accepisse eos qui erme-
 [Iliad. E, 85.] neumata docerent. MAECENAS dixit: Τυδείδην δ' οὐκ ἂν γνολῆς ποτέροισι μετείη. CASSIVS SEVERVS uenustissimam rem ex omnibus, qui <ab> auditione eius cum rediret inter-¹⁵rogatus quomodo dixisset re-
 spondit: male <καὶ κακῶς.> GLYCON dixit: ἂν ἀμφοτέρους μοι μὴ ἀποδῶς, ἀπολέσεις αὐτῶν τὸ διδύμον. GALLIO autem elegantissime dixit a parte patris, cum ultima per testamenti figuram tractaret: quandoque ego mortuus ero tunc mihi heres sit: ²⁰uis interrogem uter? TRIARIVS dixit a parte educatoris: ergo ego tollere potui, educare potui, tacere non potui?

<CONTROVERSIA XXVII.>

Qui patrem pulsauerit manus ei praecidantur. Ty-²⁵rannus patrem in arcem cum duobus filiis

1 illum C || fidē C || 3 declararet C || admiraret CTa || 4 contempto ATa || ac addidit || 5 personā CTa || 6 et orece C || 8 dictae B || 9 aterius O, corr. E || 11. 12 ermeneūatta C ermeniumacta T || 12 doceret BTa || ΤΥΔΕΙΑΕΛΛΑΑ A ΤΥΔΕΙΑΕΛΛΑ BT || 13 ΓΝΟΙΝCΠΟΤΕΡΟΙC C V || ΛΑΕΤΕΙΝ A ΜΕΤΕΙΝ T V || Casius B || 14 uenunissimam B || ab add. E || 16 καὶ κακῶς add. E || 16. 17 ἀμφοτέρους V || 16
 O A
 ἀποαωC O || ἀνολεσειC V ἀναεσειC A ἀνοεσειC B || αὐταν A || ΔΙΑΥΜΟΝ O || 19 cum ultimā partem Ta cum ut ultimam par [parte BV] CV, corr. Burs. || 20 ergo TV || 25 plus haberit manus si C || 26 carcerem A || filis arcersit C, corr. T

arcessiit; inperauit adolescentibus ut patrem caederent. alter ex his praecipitauit se, alter cecidit. postea in amicitiam tyranni receptus occiso tyranno praemium accepit. Petuntur manus eius; pater defendit.

CESTI PII. Felicior essem si plures reos defenderem. TRIARI. Haec uulnera quae in ore uidetis meo postea feci quam dimissus sum. IUNI GALLIONIS. Gratias ago filio, quod me non reliquit solum tyranno. Quod manus illius ausae sunt ego iussi, itaque crimini meo adsum. 'Amicus, inquit, tyranni fuit'. an hoc tantum filius meus in arce simulauit? Procumbo ad genua uestra, iudices, ille contumax, qui cum uapularem non rogavi. MVSAE. Occisus est tyrannus; a quo putatis nisi ab eo qui patrem pulsare [non] poterat? Praecidetis tyrannicidae manus? quid hoc est? integer tyrannus iacet. praecisas tyrannicidae manus arci praefigite. Non uindictam filium propter quem ne a tyranno quidem inpune uapulauit? || Postquam occupauit arcem, secuti sunt illum homicidae, secuti uenefici, secutus quisquis patrem pulsare poterat. Necesse fuit patrem caedere, tam hercules quam necesse fuit spoliare templa, uirgines rapere. Aiebam: fili, fortius feri; tyrannus spectat. Si talis erat filius meus qualem describitis nescio cui magis expedierit tyrannum uiuere. O quantum istis debemus manibus

1 aduliscentibus B || 2 Aliter B || praecitauit B || 3 amicitia O || 4 petentur Ta || 7 in hore C || 8 dimissum. Iuni C || gallianis A || 9 ego Ba || 10 usum ego O, corr. Schult., manu i. caesus sum O. Iahn; an manus i. sensi? || iussit A || 12 age hoc O, corr. Petreius || 16 non del. Burs. || 17 qui B || inter tyrannos O, corr. E || 17 praecisa O, corr. Burs. || 18 tyrannicida O || praegite O, corr. Burs. || ne T || 19 quem mea C || 20 uapulabis C || uerba postquam . . . rapere (l. 24) post 423, 8 transponit Burs.; audaciora molitur R. Wachsmuth || 21 sicuti benefeci C || 23 cederet O, corr. E || 24 parere O, corr. E || Agebam C || uerba Aiebam .. spectat Burs. ponenda uidentur post sum 420, 10

per quas iam nihil necesse est! Occidit tyrannum:
 sic huius iratae manus feriunt. Cum occideret ty-
 rannum aiebat: 'frater te ferit, pater ferit'. sic fe-
 riunt qui uolunt. Tecum, fili inconsideratae pietatis,
 queror: ualidius patrem cecidisti quam iussit tyran- 5
 nus. Iratus iacenti ipsas cadaueris manus in me
 3 ingessi. FVLVI SPARSI. Tales fuerunt ex quibus
 posset alter tyrannum contemnere, alter occidere.
 IULI BASSI. Conpressas fili manus in os meum in-
 pegi, caedentem consolatus sum. PORCI LATRONIS. 10
 'Caede, inquit, patrem': dum ego negligens sum
 occupauit <praecipitare> se ex arce filius. hoc non
 est patri parcere sed sibi. Dura, fili; ad tyrannum
 tibi per patrem eundum est. Tenent ecce cruen-
 4 tum tyranni caput; nunc illas praecidite. BLANDI. 15
 Vt uidi tyrannicidam ex arce descendentem, nihil
 prius quam manus osculatus sum. POMPEI SILONIS.
 Vtrum ex filiis meis probatis? alter se occidit, alter
 tyrannum. Nemo ius habet in istas manus, meae
 sunt; istae etiam cum tyranno seruirent mihi pa- 20
 ruerunt. Ita mihi superstitute filio mori liceat, ut ego
 illum qui mori maluit parricidam uocaui. ARELLI
 FVSCI patris. Rogo uos <per> securitatem publicam,
 per modo restitutae libertatis laetitiam, per coniuges
 liberosque uestros. nemo tam suppliciter audit me 25
 rogantem cum uapularem. Quam languidae cae-
 dentis manus erant! non putarem illum || posse ty-
 rannicidium facere. Istae mihi salutare porrexe-

2 si cuius O || 3 te fecit C te interficit T, corr. Burs. || 5
 languidius Haase || occidisti C || iussit B || 6—8 iacent ipsas
 cadaueris manus manus alter occidere B rel. omissis || cada-
 ueras A || manus man' ATa || 7 ingressi AT || 9 comprehensas
 Gron. || 10 credentem C || 12 praecipitare adl. Burs. || 14 meum
 dum C Verba Tenent... praecidite Burs. ponenda uidentur l.
 17 post sum || cruentum om. Ta || 15 tyrannū T || precipite
 B || 16 uidit C || descendendum BTa descendū A || 19 mae
 C || 22 uocauit C || 23 prius per om. C || 24 restituet C || co-
 niuies A || 25 audite me C || 26 languido A || 27 putarent C
 putares T, corr. Burs. || illam B illas T || posset Ta

runt cibos, istae potiones; numquam tamen indulgentiores sensi manus quam cum me caederent. VOTIENI MONTANI. 'Pereat, inquit, potius'. Cum sit 5 qui tam fortiter loquatur, uix inuentus est qui tyrannum occideret. Fili, fortius, inquam, feri, ne nos colludere tyrannus intellegat. Suspensas leuiter admouebat manus; filius simulabat ictus, pater gemitus. Si qua est fides, iratus filium extuli, quod me non ceciderat. Necessitas magnum humanae 10 inbecillitatis patrociniū est: haec excusat Saguntinos, quamuis non ceciderint patres sed occiderint; haec excusat Romanos, quos ad seruilem dilectum Cannensis ruina compulit; quae quidquid coegit, defendit. Ille quoque mihi <non> pepercisset, si unus 15 cus fuisset. Ille me fratri relinquebat: <relinqueret> hic tyranno? 'Etiamnunc, inquit, in facie tua uulnera apparent'. Fili, nocet tibi quod tam cito occidisti tyrannum. MENTONIS. Quaeritis quis haec fecerit uulnera? ille cuius in funere me cecidi. Ita 20 mihi libero et uiuere contingat et mori, ita oculos meos fili manus operiant, ut ego inter liberos meos fortior steti.

Ex altera parte. ARELLI FVSCI patris. Tamdiu 6 cecidit patrem, donec placeret tyranno satelles. 25 Quid? tu tyrannicidium facere non potes, nisi in parricidio exercueris manus? 'Pater, inquit, adest'. malo; non enim tantum patrem, etiam patronum cecidisti. IULI BASSI. Quoniam usque eo saeculum mutatum est, <ut> parricidae pater adsit, nos istius

3 Voti enī n̄ tā A || qui sint T cum sint Burs. || 4 * loquantur O || 7 simulabat T || genitus A || 10 infelicitatis E || 11 occiderunt O, corr. E || 12 Romanus C || quae C qduos T || 14 cogit T || non add. N. Faber || perpercit sed O || 15 fuisses CTa || relinquebant C reliquerat E || relinqueret add. R. Wachsmuth || 16 faci C || 17 apparerent C || 19 illa CTa || cecidit Ta || 22 stetit Ta || 23 arellius A || 24 donec donec B || satelles C || 25 tu bis scr. C || fecere A || 26 atest Ba || 28 cedisti C || usque om. T || 29 putatum O, corr. Burs. || ut om. CTa || non istius O, corr. Burs.

aduocationi adsumus. Defendit quamuis nocentem: ecquid agnoscitis indulgentiam? illius frater, qui maluit perire quam patrem caedere, infelix <est quod> causam suam cum fratre <non> iungebat. Exclamat iste: nihil illi mandavi. ego tibi et pro illo satis-|| 5 faciam. 'Vt ualidius caederem pro republica, inquit, feci'. Vis tu pudorem habere nec imputare idem <et> reipublicae <et> tyranno? 'Pater, inquit, mihi adest'. At mehercules frater non adesset. Habuisti quod tyranno iactares: frater maluit mori. 10 Quisquis caedendus erat isti tradebatur. 'Tyrannum, inquit, occidi'. At patrem quantulo minus quam 7 occidisti? POMPEI SILONIS. Gaudeo in subselliis istius esse patrem. quomodo enim aliter efficere potuissem ut uulnera eius uideretis? non multum 15 refert mea ubi sit: ab hac parte crimen obicitur, ab illa ostenditur. grauior esse testis solet qui a reo surgit. Talis prorsus pater quem nemo alius posset caedere, nisi <qui> amicus esse posset tyranni. <Frater> periit, ne parricidium aut faceret 20 aut uideret: in illo praecipitio non minus, inquam, 8 fratrem fugit quam tyrannum. CORNELI HISPANI. Descendebat cruentus pater, uexato laceratoque ore uix agnoscendus; putares duos fuisse qui cecidissent. Fecit quod debebat qui patrem ceciderat: 25 amicum occidit. CESTI PII. 'Ego, inquit, caesus sum; poenam remitto'. Mirarer nisi pro tam bono patre fuisset qui mori uellet. dignus est quem in-

1 adsum **A T** || 2 haec quid **B** || adnoscitis **C** || illius ÷
 paf **C** || 3 est quod *add. Schult.* || 4 non *add. Schult.* || 5 man-
 dauit **Ta** || pro illos **C** || 6 cederet p rem. **PR.** **O**, *corr.*
E Schult. || 7 habere ÷ nec **C** || 8 et *add. E* || reipus **C** || et *add.*
TbE || 10 tyrannos **C** tyrannus **Ta** || 11 cedendus erat que uis
 quisquis iste **O** || 14 alitter **C** || 15 uideritis **A** || 16 ab ac **B** || 17
 grauiore [grauiore **A**] secestis **C** || qui a] qua **Ta** || 19 qui *add.*
R. Wachsmuth || 20 Frater *add. E* || perit **C** || 21 illa praecipitia
O, *corr. N. Madvig* || nomen **C** || 23 lacerato Quaere [quarē **A**]
C laceratoque corpore **T**, *corr. Burs.* || 25 debebāt **Ta** || 27 poena **B**

uitum uindicetis; an apud nos tantum crudeles patres uindicantur? 'Pater, inquit, iussit'. ergo frater tuus impius fuit qui patri non paruit? Si quando lente parebant satellites aiebat tyrannus: non spectastis quemadmodum patrem ceciderit? 'Qui patrem ceciderit, manus eius praecedantur'. hanc legem moriens laudauit tyrannus. Nouissime inter filium et patrem tyrannus intercessit.

<DIVISIO. LATRO in has quaestiones diuisit>: an 9
 10 non quisquis patrem ceciderit puniatur. In lege, inquit, nihil excipitur. Sed multa quamuis non excipiantur intelleguntur, <et scriptum legis angustum, interpretatio> diffusa est; quaedam uero tam manifesta sunt ut nullam cautionem desiderent: nam quid interest
 15 lege excipere ne fraudi || sit ei qui per insaniam patrem pulsauit, cum illi non supplicio sed remedio opus sit? quid opus est cauere lege ne puniatur infans si pulsauerit patrem? quid opus est legem cauere ne puniatur, si quis ui patrem sopitum et subita corporis
 20 grauitate conlapsum excitauit, cum illa non iniuria sed medicina fuerit? Nondum de propria sed de communi causa loquor. Si officiose quisquis cecidit patrem possit absolui, pro hoc animosius agam, ut dignus sit supplicio nisi praemio fuerit. Si quisquis 10
 25 patrem pulsauit non puniri debet, <an hic debeat>. Hanc quaestionem in partes plures diuisit: an tutus sit qui tyranno iubente fecit. Cogitate quam multa

1 qui apud ATa qui haput B, an apud Burs. || crudes CTa || 2 iussi ATa iusi B || 4 spectatis O, corr. Iahn || 6 occiderit C || uerba qui patrem ceciderit om. T || 9 uerba Diuisio. Latro . . . diuisit add. Schult., Kon. || 10 occiderit A || 12 uerba et scriptum .. interpretatio add. E || 13 manifestas Ta || 14 quā O, nam Burs. || quis inter ē legē C quis inte in legem T, corr. E || 15 ei om. B || 18 lege T || cauere non B || 19 * quis ut [aut T] patrem O || et] aut T || 20 granitatem C || 22 efficio si O, corr. Heru. || quis qui C, corr. H. Müller || ceciderit A || 23 sq. uerba possit .. patrem om. T || 23 absoluit A || 25 non pulsauit O, corr. H. Müller || <an hic debeat> add. Konitzer || 27 libente CTa || multa quam O

tyrannus exegerit. pro publica innocentia est non
 licere hoc quoque tyrannis, ut nos faciant nocentes.
 <Hoc qui cogente> tyranno fecit, miserior fuit ipso
 uapulante. Illa <non est inpudica quae arcessita
 est a tyranno; ille> non dicitur sacrilegus qui deo- 5
 rum immortalium dona manibus suis tulit ad tyran-
 num aut qui funestas tyranni imagines inter effigies
 11 deorum immortalium consecrauit. An tutus sit qui
 patre iubente fecit. Non cecidit, sed paruit. Et
 illud dixit in narratione: stabat contumaci frater 10
 uultu; intellexi non posse cogi <a> tyranno. An
 tutus sit qui pro patria fecit; an hic pro patria fe-
 cerit, id est: an illo iam tempore cogitationem ty-
 rannicidi habuerit et hoc animo ceciderit, ut aditum
 faceret sibi ad amicitiam tyranni. MONTANVS et 15
 illam quaestionem ultimam fecit: an etiamsi quid
 12 peccatum est tanto merito redemptum sit. GALLIO
 illam quaestionem primam fecit: an ultio caesi pa-
 tris nullius sit nisi patris. Inuitum, inquit, me non
 uindicabitis. Si <a> quolibet alieno caesus essem et 20
 nollem agere iniuriarum, nemo nomine meo ageret.
 atqui nihil interest: poena maior est eius <qui ce-
 cidit, ius idem eius> qui caesus || est. Contra ait
 omnibus actionem dari; non enim priuatam iniu-
 riam esse sed publicam; itaque nec taxatione de- 25
 fungi damnatum aut iniuriarum poena, sed manus
 perdere; ad omnes patres pertinere hoc exemplum,
 ad omnes filios, ad ipsam rempublicam: tales esse
 13 qui fiant tyranni, certe qui tyrannorum amici. Et

2 ut n̄ faciant O || 3 uerba hoc qui cogente add. E || misereor
 B || 4 ille T || 4. 5 uerba non .. tyranno add. E || 6 mortalium

C || 7 effugies A || 9 iubenter [iubente A] fuit C || 10 illudixit
 B || * narrationibus O || fraterno uultu O || 12 a om. CTa || 12
 facit T fit C, corr. Burs. || 15 sibi facere sibi ad C facere sibi
 ad Ta || 19 nullus C || inuiti Ta || 20 * uindicauit CTa, uindica-
 bit Tb Burs. || a om. CTa || caesus sū A || 22. 23 uerba qui ..
 eius add. E || 25 ne B || taxationē A || 27 pendere Ta pedere
 C, an debere ? || 28 adōem remp T || esset C

ultimas fecit has quaestiones: an si pio animo fecit non teneatur; an pio animo fecerit. Et illi quaestioni Latronis: 'an tutus sit qui patre uolente fecerit', nunc, inquit, fingit in fili patrocinium, sed
 5 tunc noluit; et adiecit: ne dixeris idem uoluisse patrem quod tyrannum. quaeritis utri paruerit? tyrannus illum amauit tamquam sibi paruisset. 'Pater, inquit, uoluit': ita tu non tyranno tantum, sed etiam patri dignus parricidio uisus es? Cum descripsisset
 10 impium in fratrem, impium in patrem, adiecit: tyrannum quoque tunc cum amare deberes, occidisti.

MONTANVS partem accusatoris declamauit et hoc 14 colore usus est: indulgentissimum fuisse in liberos patrem; nimiam eius pietatem tyranno notam fuisse;
 15 itaque illum, qui quaereret pudicis dolorem ex impudicitia, contumacibus ex seruitute, piissimo patri tormentum quaesisse ex filiorum impietate; et induxit illum animose loquentem qui iussus est prior patrem caedere: 'quid, si non cecidero', inquit,
 20 'quid facturus es? torquebis? occides? plus est quod imperas quam quod minaris'. Certamen erat in uno homine utrum plus posset natura an tyrannus. 'Caede', inquit: 'non caedo'; 'uerbera': 'non ferio'. haec fratre audiente. Et illud dixit: cum promitteret amicitiam tyrannus magis praemium extimuit
 25 tyrannici imperi quam imperium. Et cum descripsisset cicatrices pulsati patris et deformem adhuc faciem, dixit: ab utroque caesum putes. MONTANVS 15 tamen aiebat nihil <hoc> posse melius dici: ex hac

2 an bono O, an pio Schult. || 3 * sit] est AbBT || patrē Ta || 4 fecerit' <occurrit> N. Madvig || pacinium B || 5 * uoluisti O noluisti uolgo || uerba sed tunc uoluisti (sic) bis scripta B || dixerit O || 6 paruerat AT pauerat B || 9 dignus parricidio dignus est CTa, an parricidio dignus es? || 10 alterum in om. C || 11 quaque C || 14 natam A || 15 colorem CTa || 17. 18 et dixit illum animos [anim' A] eloquentem O || 18 priori C || 20 quid om. A || facturus ex torquebis C || 22 tyrannis C || 23 Crede CTa || 25 extinuit A || 27 et forma ÷ T || 29 tamen om. B || hoc add. Schult.

parte tyrannus iubet, ex altera || lex uetat: morieris
 ni cecideris; morere ne caedas. CESTIVS dixit: ty-
 rannus imperat ut patrem caedas: non est nouum.
 Noluisti facere: laudaturum me putas? ego uero
 non laudo; alterius ista gloria est: tu fratrem imi- 5
 tatus esses. ARGENTARIVS dixit: tu patrem cecidisti
 cum et legem nosses et fratrem. MONTANVS dixit:
 parricida, [uoluisti] uiolasti patris corpus, fratris
 16 beneficium. Ab altera parte hoc colore omnes de-
 clamauerunt tamquam patre iubente fecisset. TRIA- 10
 RIVS dixit: in fili mei manus incucurri. BASSVS
 IVLIVS dixit: ego me fili mei manibus cecidi.
 HATERIVS dixit: ago gratias tyranno. quod alterum
 filium meum custodiri iussit ne mori posset. CE-
 STIVS ait in narratione: tyrannus iubet caedere, 15
 exposita tormenta sunt, quid faciet? moriatur, in-
 quis. hoc dicis: ne caedat patrem occidat. FVSCVS
 ARELLIVS dixit: conplecti uolo istas manus optume
 de me etiam ante tyrannicidium meritas. GALLIO
 dixit: uiderit quantum tibi se putet debere respu- 20
 blica; ego plus me quam illam debere tibi iudico:
 difficilius est quod me iubente fecisti. MONTANVS
 VOTIENVS dixit in narratione: si perseueras, fili,
 fratrem sequar: uideris utrum caedere patrem malis
 17 an occidere. Hanc controuersiam et ab IVLIO SA- 25
 BINO bene declamari memini. Describe, inquit, de-
 scribe tyrannum occisum et te cum ingenti gloria
 ex arce deductum. O te parricidam, nisi post tyran-
 nicidium quoque intellegis, quanto frater tuus ho-
 nestius perierit quam tu occideris. Illud non probaui 30
 quod multa in re seuera temptauit salse dicere. erat

2 si cecideris O, corr. N. Faber || 4 nolnisti A || lauda
 C || 6 es O, esses N. Madvig || 7 nosse sed B || 8 uoluisti del.
 Burs. esse uol. Tb uolgo || 11 incurri T || 14 custori C || mox
 iubet posset Ta || 16 Faciat T || 17 caedas CTa || 20 sibi se
 CTa || uidere Ta || 21 sibi CTa || 22 difficius C || iubentē CTa ||
 25 ab tullio et a Sabino O a Clodio Sabino Schott || 29. 30
 tuus benefitius perierit T || 30 quantu occiderit C || 31 tem-
 ptauit Ta || ducere Ta

autem urbanissimus homo, ut uobis saepe narraui,
 ut quidquid in eloquentia illi deerat urbanitate
 pensaret. Memini illum, cum Syriacus Vallius, homo 18
 disertus, accusaret et uideretur laturus calumniam,
 5 tristem circa coronam iudici obuersari et || totiens
 occurrere eunti Syriaco et quaerere, quid haberet
 spei, deinde post iudicium cum Syriacus gratias illi
 ageret, quod tantam curam sui egisset: at meher-
 cules, inquit, timebam, ne uno rhetore plus habere-
 10 mus. Et testis productus cum interrogatus esset an
 accepisset a patre ... sestertia? sestertia dixit ac-
 cepisse; an haberet? negauit; deinde interrogatus,
 an calumniam haberet? ipsi, inquit, negligentiam
 meam nostis: an habeam nescio, accepisse me scio.
 15 Et in Domitium nobilissimum uirum in consulatu
 cum thermas prospicientis uiam sacram aedificasset
 <et> coepisset deinde rhetores circumire et decla-
 mare: ego, inquit, sciebam hoc te facturum et matri-
 tuae querenti de tua desidia dixeram: *πρῶτον κο-*
 20 *λυμβᾶν, δεύτερον δὲ γράμματα.* Duas eius urbanas 19
 res praeterire non possum. Secutus erat in prouin-
 ciam Cretam Occium Flammam proconsulem. Graeci
 coeperunt in theatro postulare ut Sabinus maximum
 magistratum gereret. mos autem est barbam <ac>
 25 capillum magistratui Cretensium summittere. sur-
 rexit Sabinus et silentium manu fecit, deinde ait:
 hunc magistratum ego Romae bis gessi. bis causam
 dixerat. Graeci non intellexerunt, sed bene precati

1 urbanissimū C || 2 et quidquid O || 3 meminns V || *illum
 C cum illum TV, cum N. Madvig || Syricus B || Valius O || 4 ui-
 deret ATV || Latinus O, corr. Madvig || Calumnia TV || 5 testem
 TV uolgo || 7 gratias gratias V || 8 tantum C || suo C sub Va || 9
 ne uno Romanum Kappa p. h. Gron. ne in uno rh. duos h.
 Burs. || 10 et cum C || 11 sestertia alterum om. TV || dixit quod
 TV || 12 accepisset O, corr. Vb accepisse se Burs. || 13 *ipse O ||
 14 *nosti O || nescio an accepisse B || me sci A || 17 *et om. O ||
 19 de tu B || 20 ΛΕΥΤΕΡΟΝΔΕ CV || ΤΡΑΜΜΑ B || 22 Oppius est in
 E || 24 est om. A || ac add. E || 25 summitte CTa || resurrexit
 Ta || 27 Roma eius C || 28 p̄dicati B

Caesari petebant ut honorem Sabinus et tertio ge-
 20 reret. Postea deinde offendit illos tota comitum
 cohors: oppressi sunt in templo ab omni multitu-
 dine, quae postulabat ut Romam Sabinus cum Turdo
 proficisceretur. erat inter infames maxime et in- 5
 uisos homines Turdus. cum Turdus promitteret
 iturum se, ut inde posset exire, Sabinus || silentio
 facto ait: ego ad Caesarem non sum iturus cum
 mattea. Postea hoc Sabino cum causam diceret ob-
 iectum est. Multa illum diserte dixisse memini, 10
 cum introductus est ex carcere in senatum postula-
 turus ut diaria acciperet. tunc dixit de fame que-
 stus: nihil onerosum a uobis peto, sed ut me aut
 mori uelitis, aut uiuere. et illud dixit: nolite, in-
 quam, superbe audire hominem calamitosum: 15

Palliat.
 inc. inc.
 92 Ribb.

saepe qui misereri potuit misericordiam rogat.

21 et cum dixisset Seianianos locupletes in carcere
 esse: homo, inquit, adhuc indemnatus ut possim
 uiuere parricidas panem rogo. cum mouisset ho-
 mines et flebili oratione et diserta, rediit tamen ad 20
 sales: rogauit, ut <in> lautumias transferretur: non
 est, inquit, quod quemquam uestrum decipiat nomen
 ipsum lautumiae; illa enim minime lauta res est.
 Hoc rettuli ut et ipsum hominem ex aliqua parte
 nossetis et illud sciretis, quam difficile esset natu- 25
 ram suam effugere. Quomodo posset ab illo obti-
 neri ne in declamationibus iocaretur, qui iocatur in
 miseriis ac periculis suis, in quibus iocari eum non
 22 debuisse quis nescit, potuisse quis credit? MVRRE-

1 pebant CTa || 2 deinde om. Ba postera dein die Schult. ||
 3 et oppressi Schult. || 4 rumam C || 10 illum et tunc Burs. || 14
 uere B || aut illud O, corr. Burs. || 15 calamitosum B || 16 mi-
 seri B || 17 se anianos O, corr. I. Lipsius se ..., alios N. Mad-
 vig || 18 indenatus C || 19 uenisset C uenissēt Ta || 20 orationes
 C || 21 sale C || in add. E || transferretur C || 22 ne inquit T ||
 23 laudatumiae CTa || illae [ille AT] minime O, corr. Burs. ||
 est om. B || 24 homine C || 25 ē O, corr. Burs. || 27 uocatur A ||.
 28 miseri BTa miserit A (?)

DIVS non degeneravit in hac controuersia; nam colorem stultissimum induxit: uoluit, inquit, et hic sequi fratris exemplum: dum retineo, dum luctor, uisus est patrem cecidisse. Vnum ex his quos au-
 5 diui declamantis scio MENTONEM usum non patrono patre sed aduocato; ipsum tyrannicidam induxit dicentem et colore usus est: non iussum se a patre, quia aiebat incredibile omnibus uideri patrem co-
 10 ram tyranno caedi se iussisse, sed iniisse se tyrannicidi consilium, ut per hoc ad amicitiam perueniret, per amicitiam ad tyrannicidium. Haec eius sententia laudata est, cum describeret se patri manus adferentem: nihil in toto tyrannicidio difficilius feci. et illud dixit: iam tum factum esset tyrannicidium,
 15 si me frater non dereliquisset. et illud dixit: uos ego tunc respexi, templa leges rempublicam; nam si me tantum spectassem, facile tyrannidem effugissem illa qua frater effugerat.

<CONTROVERSIA XXVIII.>

20 De ui sit actio. Quidam duos filios sub nouerca amisit: dubia cruditatis et ueneni signa insecta sunt. Tertium filium eius maternus auus rapuit, qui ad uisendos aegros non fuerat admissus. quaerenti per praeconem dixit apud se
 25 esse. accusatur de ui.

2 noluit CTa || 3. 4 lucto risus C || 4 Vnum om. B || 7 colorē B || 9 credisse B credi se A cedissee Va || sed sed B || in his se se C in his esse T, corr. N. Faber || tyrannicide T, patris caedendi Gron. || 10 peruenirent O || consilium <et patrem cecidisse> ut Kon. || 11 sententiā A || 13 adferente CTa || faciet C fecit T, feci. et corr. Gron. || 14 quāntum O || 15 reliquisset AT || 15. 16 uerba uos e. t. respexit bis B || 16 respexit C resurrexi Ta || resp. Ta || 17 expectassem O || faci ē B faci. . A || tyrannicidem C tyrannicidam Ta, corr. Burs. tyranni caedem H. Müller || 18 illā BTa || quā Ta || 20 Diuisio . quidam T || 21 crudelitatis T || uenena B || 23 rapuit om. B || 25 accusatus B

- 1 IVNI GALLIONIS. Violentus et inpotens senex hominem liberum sinu meo rapui. Quod seruare tibi difficile est auo dona. Quotiens, miserrime puer, audies <a> nouerca: 'quis es, fugitiue? reductus es'? Habui filiam, quamuis iste unum filium⁵ habeat, fecundam. quam indulgenter puerperia diuisit! natus est filius, dixit: 'filius hic meus est'; natus est alter, dixit: 'hic patris est'; natus est tertius, dixit: 'hic aui est'. Cum quaereret iste filium erant qui suaderent et dicerent: 'tace, meruit ex-¹⁰cludi'. CESTI PII. Quam causam rapiendi habui, inpotens senex? numquid fratres eius occideram? Ignoscite mihi, si tantum filiae meae mandata narro: hanc solam ex meis morientem uidi. Habui filiam: de omnibus meis habeo dicendum 'habui'. Vaga-¹⁵batur lugu**b**ri sordidaque praetexta; omnes illius miserebantur, quosdam etiam dicentis audiui: 'quid? iste puer matrem non habet? patrem non habet? auum non habet'? ARELLI FVSCI patris. Tres filios filiae meae debes, unum mihi; sine apud me nu-²⁰tritur. Quid times? <ne> non admittare, cum ueneris? Exposuisse hactenus iuuat; iam nunc fortuna aut nouerca narranda est. Vt uidit me haesit complexibus meis puer; osculabar miser, interroga-²⁵bam de fratribus; dum interrogo, dum fleo, perue-²⁵neram domum. Rogo ne hoc causam meam peiorem fecerit quod ille quem rapui unicus erat. VOTIENI MONTANI. Mittis praeconem; adice illi omnia in-

3 miser [mirer B] uim me C miserū me T, corr. Burs. ||
 4 a om. O || nouercā Tb || quid T est O, corr. Burs. || 5 habuit CTa habeat Tb || 6 habeā A || fecundum C scd'm T || indulc-
 ter C || 7 filius ē tertius dixit C filius tertius dixit T || 8 ma-
 tris O, patris Burs. || 9 iste om. T || 11 * habeo ut CTa habeo
 Tb habebam N. Madvig || 12 in potest C || 14 merientem B || 15
^{eo} habui AT || dicendam Ba || habitū T || 16 lucubri C || illi O || 17
 qd' T || 21 non CTa ne Tb, ne non E || 24 puerum T || oscu-
 labor B || 25 prius dum om. B || 27 Votie C

signia: 'hic puer matrem perdidit, fratres amisit, nouercam habet': adfirmo tibi, non indicabit quisquis fauerit. Erras et uehementer erras: filios quos perdidisti non quaeris, <quaeris quem> non perdidisti.

5 Vtra tandem iustior querela est? pater ab auo unum repetit, auus duos a patre. VIBI RVFI. Raptor ille et inpotens dum moriuntur nepotes mei ad ianuam steti: plus habeo quod auo quam quod reo timendum sit. FVLVI SPARSI. Vnus perit, alter 4

10 perit: totiens fortunam accusas, numquam nouercam. Facinus indignum! puer ad supplicium indicina patris quaeritur. Ad aegrotantem nepotem ueni, non sum admissus: haec uera <uis> fuit. ARGENTARI. 'Puer quos conscios habuit'? nescio; domi

15 non fui. Amissa filia uolui quem adoptare ex nepotibus, sed aiebam: quid necesse est? quotiens uidere uolam [in] domum ueniam, quotiens uolam domum abducam; agamus tamquam adfines: tres habes filios, diuidamus; et uide quam non inprobam

20 diuisionem desiderem: ex tribus unum posco. Vtinam omnis quos perdidit quaereret! BLANDI. Cum 5 tradere uellem puerum nescio quis exclamauit: 'puer, nunc peristi'. nihil uobis subtraham; quidni? praconi || quoque omnia indicaui. MENTONIS. Rapui

25 nepotem, habeo; redderem, si pater quaereret.

DIVISIO. MONTANVS VOTIENVS in has quae- 6
stiones diuisit: an in re uis sit. Nulla, inquit, uis

2 indicauit CTa || 3 fuerit O, corr. N. Faber, N. Madvig sciuerit Burs. audierit R. Wachsmuth || Errasset C || 4 quaeris quem add. TE || 6 Vbi B || 7 in potest C || 8 uerba ano quam quod bis C || 9. 10 alter perit om. Ta || 10 accusans C || 10. 11 numquam fortunā nouercam faciens T || 11 facimus A || indicaua CTmg indicatā Ta, corr. O. Iahn indicatura N. Madvig || 12 nepotē B || 13 solum CTa || admis A || uis add. TbE || 14 p quos O, corr. Burs. || 17 in del. Gron. || 18 in domum T || adducam A || 19 non om. B || 20 et b;

ex tribunum C Et ex tri unum T || 21 perdidit. credq;reret A || 22 puerit A (?) || 27 uisus A uisu Ta usus B

est: quae arma, quam pugnam, quae uulnera habet? Volo mihi describi comitatum istius tumultus: quae turba est unus puer et unus senex? Rapuisti, inquit, filium meum: immo nepotem suum sustulit, immo uenientem non potuit excludere. An si pro illo fuit fieri uim quod facta dicitur, non teneatur qui fecit. Vis iniuriosa damnatur; solet enim esse et salutaris. cum latrones aliquem obsiderent, si perfodissem uillam <et> armata manu coniugem liberos eius rapuissem, accusari posset beneficium meum? Et medici alligant et corporibus nostris ut medeantur uim adferunt. An pro illo fuerit rapi. Hoc loco accusatio nouercae et insectatio patris tam patienter suos perdentis. GALLIO et illam quaestionem fecit et prius sumendam quaestionem putauit ex persona quam ex re: an cum auo nepotis nomine agi possit: non magis, inquit, quam cum patre fili nomine, non magis quam cum matre. habet sua iura natura et hoc inter auum patremque interest quod auo suos seruare licet, patri et occidere. Non potes, inquit, sic mecum agere tamquam cum alieno, ut dicas: 'quid tibi <cum> illo? qui es tu'? Cuius intestati filius tuus heres futurus est, quem dementem alligaturus est. Quaedam iura non lege, sed natura nobis adtributa. nepotem suum auus peccantem aliquid et inter pueriles iocos petulantius lasciuientem feriet nec iniuriarum quisquam cum illo aget. Et ultimam illam GALLIO fecit, cum tractasset illa: 'licet mihi ut proxim uim facere', deinde,

1 quae pugnam Tb || uulnera non habet E Tb || 2 ipsius A || tumultus C || 4 sustuli Tb || 5 potui Tb || 7 qui Ta que Tb || 8 latrone B latronē A || aliquit T || obsidarent T || 9 et *add. Schult.* || armatā B || 10 liberosque E *Schult.* || rapuisset CTa || an accusari *Schult.* || posse Ta || 12 rapui CTa || 14 nos CTa || 17 agi n̄ possit A || 19. 20 interest qđ auos uosq; int̄ ē quod auos uos C || 21 sit Ta || 22 dicat Ta || cum *add. Tb* || 22. 23 qui et tu intestati T || 23 sit quem O, *corr. Schult.* || 24 leges C legem Ta || 27 fieret B feriret T || 29 proximum facere O, *corr. Schult.*

'huic profuit': an auo ignoscendum sit, cum pro nepote adfectu ablatu fecerit. Hoc loco tractauit quam indignum esset damnari illum ob hoc. LATRO duas ultimas quaestiones aliter posuit et plus complexus est: || etiamsi uim fecit, an tamen damnari non possit, si bono animo fecerit; <an bono animo fecerit>. ait enim et de animo fieri controuersiam auo et dicere patrem: non ut nepotem seruaret fecit, sed ut infamaret uxorem meam tamquam ueneficam, me tamquam ueneficae emancipatum, quoi male liberi sui committerentur.

Colore ergo LATRO hoc eodem usus est pro 9 patre, ut diceret ne uiua quidem uxore bene sibi cum socero conuenisse, <mor>tua uero professas inimicitias illum gessisse secum. languente puero uenisse illum cum conuitio, cum uociferatione, nefaria et dicentem et auspicantem: auctores amicos fuisse ne admitteret hominem non ad officium nepotum sed ad inuidiam et contumeliam generi uenientem, qui ad sanos nepotes numquam dignatus esset accedere; medicos uero suasisse ne ueniret et puerum confunderet et impleret suspicionibus. SILONIS POMPEI color fuit, ut Latroni uidebatur, qui controuersiae repugnaret; dixit enim uenisse auum ad inbecillum puerum. ad aegros non semper admitti, utique ad eos qui grauius aegrotant; saepe et patrem non admissum; sic auo quoque intempestiue uenienti dictum: 'nunc non potes'; statim cum conuitio abisse. in altero idem fecisse. LATRO aiebat,

1 an alio CTa || 2 nepotē A || latus O, corr. Gron. || 3 ab hoc CTa || 4 hoc plus W. Müller || 5 etiam suū A || 6 bona B || 6. 7 <an bono animo fecerit> add. Schult. || 8 et om. B || 10 quo O, quoi Burs. || 11 commiterentur B commuterentur A || 14 tua uero C tuas uero Ta, corr. E || professa sim (si ī T) inim. CT, corr. Burs. || inimititiam A || 15 languentē CTa || 16 nefariā CTa || 17 se O, fuisse Burs. habuisse Schult. || 19 ad uidiam B ad uiduā A || geri O || 28 conuiuio C || 29 abissis A

hunc colorem optimum esse, si res ita esset, sed recipi non posse, quia ponatur: 'non est admissus'; sub hoc themate intellegere nos non hoc illi dictum: 11 'nunc non potes', sed 'ex toto non potes'. GALLIO utrumque miscuit et hoc colore, qui uideri potest 5 alioqui thema euertere, apertius usus est. Dictum est, inquit, illi: 'quiescit puer, paulum commorare; medici uetuerunt quemquam admitti'. scitis solere illos dicere: 'nec si pater uenerit'. Protinus iste clamare coepit: 'testor me non admitti', et tantum 10 non tabellis signatis denuntiare. Auum distul~~e~~ram, accusatorem exclusi. Iterum, inquit, uenit cum conuitio: 'iam unum occidistis, alterum occiditis'. Nihil est miserius quam ubi aliquoi ex miseria sua inuidia quaeritur. Non est admissus cum diceret se nepo- 15 tem suum non uidere uelle sed inspicere. Sic egit: ueni, non ut istum accusarem, set ut me defenderem. GALLIO hoc colore usus est: non admisi auum quia dictum erat mihi hoc illum animo uenire, ut raperet. 20

12 Ex altera parte colorem hunc CESTIVS induxit: timuisse se de puero. <nec> frustra, inquit: duos occiderat nouerca. et ait: uellem ad uos nocentior uenirem reus, uellem tres rapere <potuissem>. ARGENTARIVS hoc colore usus est: rogatum a puero 25 auum. negabat, inquit, posse se uiuere, si in illa relinqueretur domo. HISPANVS hoc colore usus est: affectu se ablatum. sustuli, inquit, nepotem meum; non potui satiari osculis, non potui ab illo tam

1 obtumum C || si recitasset O, corr. Burs. || sed] se T ||
 3 stenate T || 4 nunc potes B || 5 miscui C || uidere O || non potest T || 6 theme ATa themea B || * ptius T partius C || 12 <ueni>uenit Schult. || 13 alterum occidistis BT, om. A || 14 mirerius B || aliquo O, corr. Burs. || 16 se egit CTa uerba sic ... defenderem fortasse p. 435, 9 inserenda. || 17 et ut C || 18 ad missi A || 19 quia ... animo om. A || qui ad istum Ta || nec add. N. Faber || 23 duos Ta || 24 * raperem O || * potuissem om. O || 25—27 rogatum ... usus est om. A || 28 affectus ex CTa affectu esse Tb, corr. Burs.

cito distrahi. nolite mirari: post longum tempus illum uideram. ALBVCIVS hoc colore usus est ut 13 diceret noluisse illum in tam infausta domo educari, ex qua duo iam fratres eius elati essent; <ei> 5 qui postea decessit inter causas moriendi casum fratris fuisse. et seruauit hunc colorem, ne quid in nouercam, ne quid in patrem diceret; aiebat iustissimum futurum auum, si tantum defendere se uoluisset. Quid ergo? quare rapuisti? amabam; 10 huic maxime ab initio animum meum addixeram. In domo uestra <nihil> praeter ipsam domum timui. Si apud me duo decessissent, ex domo illum mea transtulissem. <MONTANVS VOTIENVS> MARCEL-14 LVM MARCIVM aiebat sic narrasse: puer me secutus 15 est. non criminor uobis illum; quidquid est <meo> potius quam illius periculo fiat: ego rapui. 'Vbi est?' inquit. Viuit, saluus est: ueni et cum uoles aspice. 'Redde, inquit', † suo. Ego asper! age, monstrabo si uis quis ante me tibi filios || abstulerit. 20 VARIVS GEMINVS eundem sensum dixit: quae est ista aut tam <sera pietas aut tam> praepostera? quaerere tuos a tertio incipis. MONTANVS VOTIENVS, 15 homo rarissumi etiamsi non emendatissimi ingeni, uitium suum quod in orationibus non euitat in 25 scolasticis quoque euitare non potuit, sed in orationibus, quia laxatior est materia, minus earundem rerum adnotatur iteratio; in scolasticis si eadem sunt quae dicuntur, quia pauca sunt, notantur. Memini illum pro Galla Numisia apud centumuiros 30 tirocinium ponere. Ex uncia heres erat patris sui

3 noluisse CTa || 4 ei om. O || 5 casum] cū A casu T || 6 hoc A || 7 tutissimum Schult. || 9 noluisse A || 10 addixam CTa || 11 nihil add. Tb || 12 meā C || 13 * Montanus Votienus om. O || Marcellus Martius T || 15 meo add. Nicotius || 16 siat B || 17 uenit cum C || 18 aspicere reddere Ta || patri suo Tb, Schult. qui pergit: raptor. Ego raptor? age modo, monstrabo || aie B || 21 aucta T || uerba sera . . . tam add. E || 22 ad tercio B || 23 non moraris sumi T || 26 laxatiore materiam CTa || ex earundem O || 27 adnotatus B || 29 nūmisi O || 30 patri B

Galla. obiciebatur illi ueneficium. dixit rem disertissumam et omnibus saeculis duraturam, qua nescio an quicquam melius in eiusmodi genere causarum dictum sit: uncia nec filiae debetur nec ueneficae. Non fuit contentus; adiecit: in paternis tabulis 5 filiae locus aut suus debetur aut nullus. et nunc adiecit: relinquis nocenti nimium, innocenti parum. 16 ne sic quidem satiare se potuit; adiecit: non potest filia tam anguste paternis tabulis adhaerere quas aut totas possidere debet aut totas perdere, et plura 10 multo quae memoria non repeto; ex eis quaedam in orationem contulit et alia plura quam dixerat adiecit. Nihil non ex eis bellum est, si solum sit; nihil non rursus ex eis alteri obstat. Idem in hac declamatione fecisse eum memini. Erras, inquit, 15 pater, et uehementer erras: quos perdidisti non quaeris, quem quaeris non perdidisti. deinde: puer iste <si> inuenitur perit. deinde: quisquis puero fauet ne inueniatur optet. deinde: puer nisi auum sequitur fratres secuturus est; desine quaerere quem 20 si inueneris sic perdes, ut inuenire non possis. et deinde: rapuit istum auos ne raperet nouerca. et deinde: unum || tantum pater ex liberis suis quaerit 17 qui saluus est. GLYCON hunc sensum semel dixit et genere <non> corrupto: τοῦτο τὸ παιδίον, ὅταν εὖ- 25 ρεθῇ, τότε ἀπολείται. Habet hoc MONTANVS uitium: sententias suas repetendo corrumpit; dum non est contentus unam rem semel bene dicere

1 Gallo C Gallus Ta || benefitium C Ta || disertututumā B disertututumam A || 2 q; CTa || 3 generare T || 4 unctia T untio B || 5 adgecit B || 6 fili A filio BT || ausus CTa || 8 nō sic Ta ne sit C || quid est B || potui C || 10 tota CTa || tota Ta || 12 oratione C || pura C || 14 id est C || 17 quēq; iurū perdidisti B || uerba non quaeris . . . perdidisti om. A || 18 si add. Burs. || inuentus T || 19 optat Schult. || 20 securus C || 21 non om. B || et om. B || 22 rapuisti istum A || 25 sed genere corrupto O, corr. Schult. || τοῦτοτ παιλονοτάν επρεθῆτοτε απολειται [ανολειτμ T] O || 28 unum C

efficit ne bene dixerit. et propter hoc et propter alia quibus orator potest poetae similis uideri solebat SCAVRVS Montanum inter oratores Ouidium uocare; nam et OVIDIVS nescit quod bene cessit
5 relinquere. <Ne> multa referam quae Montaniana Scaurus uocabat, uno hoc contentus ero: cum Polyxene esset abducta, ut ad tumulum Achillis immolaretur, Hecuba dicit:

In genus hoc pugnat.

[Ouid.
met.
XIII,
503 sqq.]

poterat hoc contentus esse; adiecit:

tumulo quoque sensimus hostem.

nec hoc contentus est; adiecit:

Aeacidae fecunda fui.

15 Aiebat autem Scaurus rem ueram: non minus magnam uirtutem esse scire dicere quam scire desinere. ||

〈CONTROVERSIA XXVIII.〉

20 Venefica torqueatur, donec conscios indicet. Qui-
dam mortua uxore ex qua filium habebat duxit
<alteram> uxorem et ex ea filiam sustulit. de-
cessit adulescens; accusauit maritus nouercam
uenefici. damnata cum torqueretur dixit con-
sciam sibi filiam esse. petitur puella ad suppli-
cium. pater defendit.

2 potes pote C || 4 nec scit O || 5 ne *N. Madvig, W. Müller,*
om. C non T || 7 achilis C || simularetur B simularetur A || 8
 haecubat B becubat A || 10 pungnat B || 13 hic CTa hoc
 ETb his *Burs.* || 14 aeaccide C || 15 re A || magnū C || 19 be-
 neficator quaeratur C || conscindicet B consundicet A con-
 scios dicat T || 21 alteram *add.* E || 23 damnati CTa || torqui-
 retur B || 23. 24 dixit sibi consciam f. T || 24 petitur ad s.
 puella T

- 1 CESTI PII. Non est quod putetis has lacrimas aut filiae esse aut reae: fratrem <flet>. Non prodesset tibi, puella, ne hoc quidem quod te frater amauit, nisi mater odisset. Hoc me occidisti, nouerca, quod scisti consciam eligere poenae. Dixit: 5 anteactam eius uitam excutiamus. FVLVI SPARSI. Nefaria mulier, filiae quoque nouerca, ne mori quidem potuit, nisi ut occideret. Inter gladiatores quoque uictoris condicio pessuma est cum moriente pugnantis. nullum magis aduersarium timeas quam 10
- 2 qui uiuere non potest, occidere potest. VIBI GALLI. Concitatissima est in morte rabies et desperatione ultima in furorem animus impellitur. quaedam ferae tela ipsa commordent et ad mortis auctorem per uulnera sua ruunt. abscisa missione gladiator quem 15 armatus fugerat nudus insequitur. praecipitati non quod impulit tantum trahunt, sed quod occurrit, et naturali quodam deploratae mentis adfectu morientibus gratissimum est commori. VOTIENI MONTANI.
- 3 Dum filium uindico ubi grauissime mihi nocere 20 posset ostendi. Veneficio simile mendacium! Sicine credibile esse parricidium in sorore creditis? non timeo ne quis hoc in sorore credat quod ego uix probaui in nouerca. Natam mihi filiam quasi futuram pacis obsidem sustuli; || aiebam: dum matris 25 meminit obliuiscetur nouercae. at illa dum nouercae meminit matris oblita est. 'Filia, inquit, mihi conscia est'. post hanc uocem remissa putares tor-

2 re C me T reae *Burs.* || flet *add. Burs.* || 4 me *om. B* || odisti T || 5 consciame Ta || meligerē paenae C; *an Paenedixi: ?* || 6 anteauctum Ta || 8 nisi et E || 9 moriente B || 10 pugnatis Ta || 11 potes A || non potest A || 12 mortem O, *corr. Schult.* || rabie [rabies T] est O, *corr. E Burs.* || 14 ad] in E || per *om. T* || 15 suarunt C || abscissa T || 16 fuerā C fugeram Ta || 20 uindico filium T || 21 ostendit CTa || beneficium O, *corr. Burs.* || simile est Ta || mendacio BT || 21. 22 si incredibile ē C, *om. T; corr. Burs.* || 24 futura C future T, *corr. Burs.* || 26 memini CTa || uerba at illa d. nouercae *om. T* || 27 filiā quid A || 28 uoce CTa

menta: similis facta torquenti est. Soror fratri uenenum dedit? quamdiu luctati sumus ut crederetur nouerca priuigno dedisse? Nouerca, quod uolueras consecuta es: damnasse iam poenitet. AR- 4
 5 GENTARI. Facio rem, iudices, non nouam: liberos meos a nouerca uindico; peto ne quia filium uindicaui filiam perdam. nisi succurritis nouerca uicit, ego uictus sum. Duxi nescio peiorem uxorem an nouercam. Hoc mihi carior est, quod tam in-
 10 uisa matri fuit. CORNELI HISPANI. Si conscia esset, neminem exspectarem: scitis quemadmodum ueneficam oderim. Instabam tormentis, aiebam: morere peius quam occidisti; non satis mihi ardere ignes uidebantur, non satis incidere uerbera; dixi: si quid
 15 adicere tormentis tuis possum, puto, iubebo filiam adferri; uocet huc aliquis <ad> matrem. quid expauisti, puella? quid ad sinus meos refugisti? quid extimuisti tamquam nouercam? MARVLLI. Ne inter 5
 supplicia quidem desiit occidere: et hanc quisquam
 20 putet non potuisse uenenum sine conscia dare? Puella quae occidisse fratrem dicitur quid ante peccauit? nouerca quoque ante priuignum occidit quam filiam. et bonae spei est; quaeritis argumentum? matri suae non placet. ARELLI FVSCI. Etiam ci-
 25 neribus tuis infesta est nouerca; quod unum potest, persequitur sororem tuam. Quid potest adhuc nosse, nisi fratrem? Prosit illi apud uos quod illam pater laudat et prosit quod talis mater accusat. MENTONIS. Non misereris huius? miserior est quam 6

1 facta tormenta torquenti AaB, f. torta torquenti Burs. || 2 et C || 3 priugno A || 4 etiam T || 6 nepote ne AaBT pote ne Ab, corr. E || 9 inuisa A || 11 benefica C || 13 odisti O, corr. Gron. || 14 * insidere BT nisidere A || uerba C || 15 adiecere B adiece A || uidebo A || 16 hic T hoc C || ad add. Schult. || expauisci C expauiscis T || 17 asinos Ta || 18 extimuisti matrem Gron. || nouerca AaBT || * marilli O || Nō T || 20 dere A || 21 peccaui A || 23 speciei Ta || 25 suis O || inferta B

frater: ille habuit sine dubio nouercam. <'Conscia, inquit, est filia'. ego torqueri coepi, nouerca> torquere. Consecuta es, mulier, quod uoluisti: solus omnium magis sensi nouercam cum perdidit. PORCI LATRONIS. Habui filium tam bonum ut illum amare 5 posset etiam || nouerca, nisi in eam incidisset quae posset etiam filiam odisse. Hucine saecula recciderunt, ut parricidium puellare sit? Ita si magnitudinem rei non intellegit [non] est idonea parricidio? 'Sed ueneficae, inquit, filia est'. Si parentes inspi- 10 ciuntur, cur non potius patri uideatur similis cui placet, quam matri cui displicet? Denique non recuso quo minus in illa uel matris exigatur imitatio: illa cum huius aetatis esset nec nouerca erat nec 7 uenefica. ALBVCI SILI. Duxi uxorem nullis adhuc 15 inquinatam fabulis, nec miror innocentem tunc fuisse: adhuc puella erat. BLANDI. Vt scelerata sit, nempe matri suae similis est, ante ueneficium oportet faciat quam parricidium. 'Filia, inquit, conscia est'. Di te perdant! etiam dum torqueris occidis. 20 Seruus tortus Catonem conscius furti dixit. quid agitis? utrum plus creditis tormentis an Catoni? BVTEONIS. Si conscius a te, puella, quaeretur, nominato patrem. Quod nouerca tam sero, puella tam cito? 'Filia, inquit, conscia est'. Male pereas! 25 8 at ego te putabam unius nouercam. TRIARI. 'Filia, inquit, tua conscia est'. Videbatur sibi post hanc uocem uicisse. Amissum fratrem fleuit in funere, totius populi lacrimas suis expressit; itaque illam nouerca peius perire uoluit quam priuignum. 'Filia, 30

1. 2 uerba conscia . . . nouerca add. E || 3 ē CTa || 5 latrones B latroneis A || ut illum bis A || 7 scelera O, corr. N. Madvig || reccidererunt C || 8 puelle re sit C puellaris res sit N. Madvig || illa si Burs. || 9 non del. Schult. || 10 filia isti parentes CTa || 11 pati C || 13 in filia? || imatatio cum B || 15 Scili T || nullus ATa || 16 inquinatū C || 18 mempe B inempe A || matris A || 20 occidisti O, corr. Gron. || 21 fuisti Ta || 24 Quid? Schult. || 25 inquit tūcito est conscia T || 29 lacrimis Ta || 30 nouercā CTa

inquit, conscia est'. Hoc ultimum fuit nouercae ueneficium. Q. HATERI. Succurrite, quaeso, ne cum torta sit quia filium meum occiderat filiam etiam dum torquetur occiderit. liberos effero semper
 5 unius mulieris aut mendacio aut ueneno. Non flet quantum reae satis est. quemadmodum illi extorquebo lacrimas? adferte mihi imaginem fratris: uidete subito desiderio fletus concitados: numquid talem uultum cum mater torqueretur habuit?

10 Pars altera. TRIARI. Si odissemus te pateremur 9 cum eiusmodi filia uiuere. Quarundam ferarum catuli cum rabie nascuntur; uenena statim radicibus pestifera sunt. || quantum illi ad scelera aetatis adiecit quod illam nouerca peperit? Quid illa quae
 15 fratrem in moram sequentis patris sparsit? habes exemplum quod et sorori conueniat et uirgini.

DIVISIO. CESTIVS in duas partes coniecturam 10 diuisit et primum quaesiit, an illi conscia opus fuerit; deinde: si opus est aut fuit, an hanc habuerit.
 20 Non seruauit autem modum; nam et illum locum diu tractauit: non posse sororem in mortem fratris impelli, et interim tam puellam uoluit uideri ut nulli esset idonea ministerio. Itaque elegantissime deridebat MONTANVS VOTIENVS in hac controuersia
 25 ineptias rhetorum, quod sic declamarent tamquam haec quae nominata est infans esset nec intellegerent, si talis esset ne futuram quidem ream. Itaque hoc debemus, inquit, nobis proponere: puellam eius aetatis in qua est fortasse credibile scelus. Illud qui-

2 quae B q; A || credo quaeso T || 3 * qui CTa quae Tb || 4 cum A || 10 triaria O || 12 uenenas CTa || in radicibus Burs. || 13 aetas adiciet Schult. || 14 nouercā CTa || 15 sequenti T || patri O, corr. E || 18 q; si ita nulli [nili B] CTa || 19 si deinde si C || 22 et iterum CTb Etenim Ta, corr. O. Iahn || 26 conscia nominata Burs. || 27 tales essent Ta || futura C || 28 demus CTa || 29 * et torta O, corr. ego, N. Madvig est certe W. Müller || uerba scelus . . . intolerabile om. A

- dem intolerabile esse aiebat <quod> induxerat CESTIVS: matrem dicentem filiae: 'da fratri uenenum', <filiam respondentem: 'mater, quid est uenenum'?>.
- 11 TRIARIVS multo rem magis ineptam, quia non inuenit illam sed corrupit, nam ex Cesti sententia⁵ traxit: induxerat nouercam dicentem: 'da fratri uenenum'; fecit illam respondentem: 'mater, et mihi da'. quid enim est tam absurdum quam matrem sic locutam cum puella: 'da fratri uenenum'? Non ferebat nec illam TRIARI sententiam, qua aliter HATERIVS¹⁰ usus <est>, cum ad epilogum peruenisset: hoc loco debebat reus flere; num flet puella? inueniam quemadmodum fleat; <adferat> aliquis huc imaginem fratris. Illa enim si tam puella est ut dicat: 'mater, quid est uenenum'? non potest tantae pietatis¹⁵ esse ut eam imago fratris in lacrimas concitet. Tantus autem error est in omnibus quidem studiis, maxime in eloquentia cuius regula incerta est, ut
- 12 uitia quidam sua et intellegant et ament. CESTIVS pueriliter se dixisse intellegebat: 'mater, quid est²⁰ uenenum'? deridebat enim MVRREDIVM qui hanc sententiam imitatus in epilogo, cum adloqui coepisset puellam et diceret: 'componere te in periclitantium habitum, profunde lacrimas, manus ad genua dimitte, rea es', fecerat respondentem puellam²⁵: pater, quid est rea? et aiebat Cestius: quod si ad deridendum me dixit homo uenustus fuit, et ego nunc scio me ineptam sententiam dicere; multa autem dico non quia mihi placent, sed quia audien-

1 aiebas CTa || quod add. Burs. || 3 uerba filiam . . . uenenum add. Schult., Burs. || 5 * concupit C concupiit T || ex Cessis C excessus T, corr. Haase, Burs., ex Cestio Gron. || sententiam TAb || 6 et 9 dabo Schult. || 8 adfurdum A || 10 Cesti Schult. || qualiter CTa quamuis aliter Schult. || atherius O || 11 est add. Tb || peruenisset <dixit> Schult. || 12 non flet T || inueniat O, corr. Schult. || 13 adferat add. Schult., Burs. || hoc C hoc est T || 15 quidē O || uenerum C || tanta A || 16 in om. C || 17 errorē CTa || 19 quidem T || 21 han A || 25 re ē. C rea est Ta || 26 rea] re C || quid si A

tibus placitura sunt. Et illud RVFI VIBI tolerabi- 13
 lius aiebat esse, sed et ipsum aliqua obiurgatione
 dignum: dixerat in epilogo: nutrix, ream tolle.
 Illud in HATERIO, qui et promisit oratorem et prae-
 5 stitit, négabat se perferre quod dixerat: haec rea non
 mittenda in exilium sed ferenda est; cum sciret, in-
 quit, in exilium exportandos locari solere. quid enim
 intellegi vult hac sententia? ex toto puellam ambu-
 lare non posse, <an non posse> usque in exilium?
 10 uerum est, sed nec mater eius potuisset. SILO a 14
 parte patris comparisonem fecit inter se matris et
 filiae, <et> totam hac figura declamauit: non sum,
 inquit, uobis dicturus, qualis debeat esse uenefica.
 operam perdam si coepero describere debere <esse>
 15 aetate prouectam, usu exercitatam, inuisam uiro,
 quae possit etiam filiam occidere. superuacuum est
 uti pluribus uerbis; in hac ipsa causa habemus ue-
 neficae exemplar. comparemus inter se duas reas;
 nec est quo quaeratis aliquem qui cognitionem ue-
 20 stram per omnis comparisonis partis ducat; ego
 uobis dicam quomodo illam accusauerim. ego illi
 obieci anteactam uitam: uos huic potestis obicere?
 et sic omnia circumiit et comparando defendit.
 Illam quaestiunculam quae in prima parte tractata 15
 25 erat a quibusdam: an illi utique opus fuisset con-
 scia, sic transcucurrit: aiebat, inquit, tota actione
 rea: 'dic quam consciam habuerim'; ego negabam
 opus illi fuisse; aiebam: in eadem domo eras, ue-
 ne||num notum erat nouercae, occasio facilis conui-
 30 uenti, non eras suspecta, nemo te timebat propter

1 biui O || 2 ipse Ba || 4 atherio C || 7 de exportandos
 C || 8 haec O || sententiā Ta || 9 uerba an. n. posse *add. Mad-
 vig* nam si *add. N. Faber* || 10 est *om. T* || a *om. C* || 12 et *add. Schult.* || 14 opera A || describere A || esse *om. CTa* || 17 ut C || 18
 exempla A || comparemur C || 19 quoq; ratis C quo quia ratis
 Ta || 20 dicat O || 23 circummittet T || comparando A || 24 quae-
 stuculam C || 25 in illi C nō illi T, *corr. Burs.* || 27 rea hic T
 re adhuc C, *corr. Burs.* || 28 ille B || 29 ntum A *m. pr. B*

sororem. Ex altera parte hoc usus est colore: nouercam priuigno uenenum dedisse ut filia sua sola heres esset; eandem illi et consciam fuisse uenefici
 16 et causam. Omnes declamatores aiebat uoluisse aliquid noui dicere illo loco quo nominabat nouerca
 filiam consciam. dixit, inquit, HYBREAS: τί οὖν; ἐψεύσατο κατὰ τῆς ἰδίας θυγατρὸς; οὐκ· ἀλλὰ κατὰ τῆς ἐμῆς. Hanc sententiam FVSCVS AREL-
 LIVS, cum esset ex Asianis, non casu dixit, sed transtulit ad uerbum quidem: quid ergo? inquit, 10
 mentita est de filia sua? immo de mea. Modestius hanc sententiam uertit HATERIVS: quid ergo? mentita est? quidni illa mentiretur de accusatoris sui
 17 filia? CESTIVS dixit: nominauit priuigni sui sororem. ALBVCIVS dixit: quid habuit quod dubitaret 15
 an parceret filiae eius a quo occidebatur, sorori eius quem occiderat? TRIARIVS dixit: quid ergo? mater mentita est? tolle matris nomen: post damnationem nouerca est. BLANDVS dixit: nominabo istam quae patri adfuit, istam quae mortuo fratre <fleuit, tort>a 20
 matre non fleuit. SILO POMPEIVS dixit: 'filia, inquit, mihi conscia est'. post hoc eundem uultum
 18 eius notauit quem uideram moriente priuigno. MONTANVS VOTIENVS MARCELLVM MARCIVM amicum suum, cuius frequenter mentionem in scriptis suis 25
 facit tamquam hominis disertis, aiebat hanc dixisse sententiam: inuenit quomodo damnata accusaret, moriens occideret, torta torqueret. non est hoc indicium sed alterum nouercae ueneficium. LATRO dixerat cum descripsisset tormenta: instabam super 30
 caput non accusator, sed tortor; ipse ignes subicie-

2 uideo O priuigno E || ut et filia Ta || 3 beneficiet et C || 4 aiebant Ta || uoluisset C || 5 nouercae C || 7 ψεύσατο TV || κατὰ O || ἰδίας O || ἐψ[ο]υ A]τατρος C || ἀλλὰ TV || 8 τῆς ἐμῆς O || 9 Asia O, corr. Schult. || 10 et ad u. Schult. || 13 qui nihil lamenti [ta T] retur O, corr. N. Faber || 15 habu A || quid dub. Ta || 19 <quid> nominabo W. Müller || 20. 21 fratre a matre O, suppl. Gron. || 24 maucium C || 25 sus A || 26 han A || 27 damnatam C

bam, ipse ad intendendum eculeum manus admo-
 uebam. Ego non bibam sanguinem istius, non
 eruam oculos? filium mihi eripuit; nisi citius illam
 oppressissem et filiam abstulisset. TRIARIVS || dixit:
 5 cum accusarem obieci ueneficium; in ultima parte
 inter preces meas excitavi puellam ad ultionem
 fratris sui. haec res maxime iudices mouit, haec
 maxime nouercam offendit. ALBVCIVS dixit: post-
 quam nominavit filiam ad me respexit: uidelicet ut
 10 sciret an satis torsisset. NICETES egregie dixit in
 hoc eodem loco: συνοῖδέ μοι, φησιν, ἡ θυγάτηρ,
 καὶ προσέθηκεν ἐκ τούτου. MONTANVS cum di- 19
 ceret illum locum: quamuis sceleratos parentes uelle
 tamen innocentes liberos suos esse, dixit: potest
 15 ista filiam ueneficam fingere, si potest facere; diffi-
 cilius est liberos inquinare quam perdere. et illud:
 fauete saeculo, iudices, cum ingentia scelera ferat,
 ne etiam inmatura tulerit; fauete ut nullum scelus
 commissum sit nisi quod solet; fauete ut potius
 20 nouerca non desierit parricidium facere quam soror
 coeperit. Damnare illam potui, effugere non potui.
 Sero fecisti, nouerca: si hoc ante dixisses potuisti
 praeuaricationem pacisci; <non> recte cum damna-
 reris animosa eras. recte nihil potes facere. Si
 25 qua est fides, accusator insidias reae timui; nus-
 quam a sinu meo dimisi puellam, ipse omnes prae-
 gustavi cibos. incauta futuri mortalitas! postquam
 ad tortorem perduxi nouercam timere de filia desii.

1 intendum A || 2 uiuam C || 3 erua A || 4 abstulisse C ||
 5 non obiecit Schult. || ultim C || 7 tui C || maxime B || 11
 CΥΝΟΙΛΕ ΜΟΙ ΦΙΝΟΙΝ ΝΟΥΤΑΤΗΡΑΙ [ΚΑΙ Α] ΠΡΟΣΘΕΙ [ΘΕΝ Α
 ΘΕΝ TV] ΚΕΝ Κ [ΚΑ Β] ΤΟΥΤΟΥ Ο || 15 beneficiam C || 17 sce-
 lere V selere Ta || feret B || 18 fauet et nullum C fauete
 nullum TV, corr. Burs. || 21 illum CTaV || efugere B || 22
 fero C || 23 non add. Schult. || 24 animos C || mihi O, nihil
 Schult. || si quae V || 25 est om. TV || accusatoris TaV ||
 nūquam A || 26 asinuaneo TaV asianū eo A || puella C || 27
 mortalistas C

- 20 Omnes illo colore usi sunt, a nouerca nomina-
tam filiam in dolorem patris. GALLIO plura dixit:
fortasse, inquit, hanc nominauit ut ueros conscios
celaret, fortasse ut, quia acerrume instabat accusa-
tor, hoc metu territus finem tormentis inponeret, 5
fortasse et nimio dolore tormentorum stupefacta
nesciit quid loqueretur. Nouissime dixit: fortasse
in hoc, ut quae poenas uenefici dabat accusationis
exigeret. Illum sensum adiecit: ex meis hoc ad-
fectibus aestimo: tunc cum || ira, cum odio furerem 10
circumspiciebam omnis ultionis uias oblitus inno-
centiae; si proprios habuisset filios nouerca, occi-
dissem. in hanc ipsam quotiens impetum facere
uolui! set propter hoc a me tuta erat quod a matre
non erat. ||

15

1 nomitam CV || 2 dolore TV || 4 caelaret CV || istabat
TaV istauat C || 6 enī in B enim in ATV, *corr. Burs.* || 7
loqueret A || nūissime C nouissime V || 9 exigerat CTaV || 10
estumo AV || furere AVa furore BVb fuere Ta || 12 pro-
prior C || occisissem C || 14 uoluisset O || metu ita C || *In*
fine: L. ANNEI SENECAE SENTENTIARVM COLORES
RETHORVM; LIBER .II. EXPLICIT . INCIPIT LIBER
.III. FELICITER BV || L. ANNEL SENECAE SENTEN-
TARV COLORES RETHOEX; LIBER .II. EXPL ., In
cipit liber SEXTVS FELICITER A

⟨EXCERPTA CONTROVERSIARVM⟩
LIBER NONVS.

⟨CONTROVERSIA I.⟩
CIMON INGRATVS CALLIAE.

5 Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum
utrumque interficiat, sine fraude sit. Ingrati
sit actio. Miltiades peculatus dampnatus in car-
cere alligatus decessit. Cimon filius eius, ut
eum sepeliret, uicarium se pro patris corpore
10 dedit. Callias diues sordide natus redemit eum
a republica et pecuniam soluit eique filiam
conlocavit. ille deprehensam in adulterio de-
precante patre occidit uxorem. ingrati reus est.

Adulterium mihi carcer est. Ferrum mihi a lege
15 traditum ad uindictam pudicitiae proiciam? perdi-
disti pecuniam, || Callia, si soluisti tales manus. Non
potest generosus animus contumeliam pati. Hoc in-
terest inter fortunam parentis et filii, quod illius
calamitatum exitus fuit carcer, mearum initium.
20 Vnus Miltiadis census inuentus est Cimon filius.
Redemptus Cimon redemptoris felicitas est. Reddam

2 EXPLICIT LIBER .VIII. INCIPIT LIBER VIII M;
m.2 add.: hic insunt CI et e contra CI. || 4 CYMON M ||
GALLIAE M || 7 Miltiades M et sic (uel miliciades) ubique ||
tu
dampnans M || 10 Gallias M ubique || sordide diues M || 21
Redemptor M

beneficium, cum tam honestum desideraueris quam dedisti. Ego adulteros dimittam? quid aliud facerem, si adhuc alligatas haberem manus? Quid? tu poenam putas pro Miltiade alligari? Magnum uterque beneficium dum damus, recepimus: ego quod 5 Miltiadem redemi, tu quod Cimonem. Turpissimum duxi ab eodem dimitti et adulteros et Cimonem. Ego sum qui referre gratiam ne mortuis quidem desino: ita mihi ueros habere liberos contingat; quod quantum sit, Miltiades expertus est. Dignus 10 erat Callias talem genuisse qualem redemit. Dic nunc: 'ego te carceri exemi', dum respondeam: 'ego me carceri tradidi'. Numquam fiet ut melius actum putem, quod a Callia redemptus sum, quam quod pro Miltiade alligatus. Ego me a te redem- 15 ptum putabam: emisisti me filiae tuae. Calliae filiam duxi: hanc tibi pater, dum ingratus esse nolo, iniuriam feci. Non possum ob id dampnari quod lege feci. Beneficium est quod totum eius causa praestatur in quem confertur. ubi aliquis ex eo 20 quid sperat aut praeparat, non beneficium sed consilium est. Summo te dedecore liberaui; inuitus beneficium <accepisti>. redemisti me et tu non rogantem. Hic Virginios et quicumque uitiatas filias uel clauserunt uel occiderunt. 25

<Pars altera.> Duo beneficia dedi: et redemi et egenti filiam collocaui. Obicio tibi quod uxorem passus es adulteram fieri, quod non custodisti, quod moratus es dum superueniret pater spectator suae calamitatis. Ego non exspectaueram dum rogarer. 30 Moleste ferebas socerum tuum dici Calliam. Mores puellae non tantum passus es in uitia labi, sed ipse impulisti; nactus occasionem non omisisti.

3 aligatas M || Quod M || 8 nec Mb || 10 Dignum M || 12 cum M || 15 quod om. Ma || 16 emisisti Ma || 22 decore M || accepisti add. Burs. || 24 Huc uirgini hos M || 26 Pars altera om. M || 30 PARS ALTERA. Ego M || spectaueram Ma || fuit rogaret in M sed corr. m. pr. rogareR. || 31 galliae M

Extra. Color et GALLIONI et LATRONI et MONTANO placuit, ut nihil in Calliam diceretur contumeliose, in redemptorem, in socerum, <in> infelicem. Multa oratores, historici, poetae Romani a Graecis dicta non subriperunt, sed prouocauerunt. Thucydidis sententia est: δεινὰ γὰρ αἱ εὐπραξίαι συγκρούσαι καὶ συσκιᾶσαι τὰ ἐκάστων ἀμαρτήματα. Sallusti: res secundae mire sunt uitis obtentui. Cum sit praecipua in Thucydide uirtus breuitas, hac eum Sallustius uicit, et <in> suis illum castris cecidit. nam in sententia Graeca tam breui <habes> quae saluo sensu detrahas: deme uel συγκρούσαι, uel συσκιᾶσαι, uel ἐκάστων, constabit sensus, etiamsi non aequae comptus, aequae tamen integer. at ex Sallustii sententia nihil demi sine detrimento sensus potest. T. autem Liuius tam iniquus Sallustio fuit, ut hanc ipsam sententiam et tamquam translata et tamquam corruptam dum transfertur obiceret Sallustio: nec amore Thucydidis facit, ut illum praeferat, sed laudat quem non timet || et facilius putat posse a se Sallustium uinci, si ante a Thucydide uincatur.

<CONTROVERSIA II.>

FLAMINIVS IN CENA REVM PVNIENS.

25 Maiestatis laesae sit actio. Flamininus praetor inter cenam a meretrice rogatus, quae aiebat num-

3 in *add. Burs.* || 4 oratiores M || istoriei M || 6 thucydus (*corr. m. pr. in -dis*), M || ΑΕΝΑΖΓΑΡΑΙΕΥΤΙΡΑΖΙΑΙΟΙΝΚΡΥΨΑΙ

1
ΚΑΙΟΙΝΚΙΚΑΙΤΕΚΑΤΟΝΑΩΑΡΘΩΑΤΑ M || 8 salusti M || 9 thucydide M || 9. 10 hae cum sallustri M || 10 in *om.* M || 11 habes *om.* M || 12 detraham Ma || 13 CΥΜΚΙΑCΑΙ UEL CΚΑCΤΩΝ M || 14 integerat ex Ma integer erat ex Mb || 15 deme Ma || 16 Li-
bius M || 17 translatum M || 18 corruptum M || 19 thucididis M || 21 salustium M || thucydide M || 24 FLAMINIVS M || 25 Flaminus M *ubique* || 26 cena M

quam se uidisse hominem decollari, unum ex
damnatis occidit. accusatur laesae maiestatis.

Obicio luxuriam, histrioniam, iocos? an in con-
uiuio nihil aliud nisi occiditis? Vni fortasse osculo
donauit homicidium. Caenaturi carnifices manus 5
abluunt. Non inquiero in totum annum, una nocte
contentus sum. Facilius est ut qui multa meretrici
dederit homicidium neget, quam ut qui homicidium
dederit quicquam negarit. Seruum si uerberari uo-
luisses, extra conuiuium abduxisses. Contactam san- 10
guine humano mensam, strictas in triclinio secures:
quis credit ista concupisse meretricem uel fecisse
praetorem? Virgae promuntur. et ante mensam
deosque crudelitatis uictima trucidatur. Me miserum,
imperii Romani terrore lusisti. Legi potius quam 15
scorto cadat. Exsurgite Bruti, Horati, Deci et ce-
tera imperii decora: uestris fascibus, securibus ue-
stris iam puellae iocantur obscenae. In eo quod sub
praetexto publicae maiestatis agitur, quidquid pec-
catur, maiestatis || actione uindicandum est. Per- 20
cussurus lictor ad praetorem respicit, praetor ad
meretricem.

Pars altera. Si legatus falsa mandata affert, sic
audiuntur, tamquam illa populus Romanus dederit;
imperator foedus percussit, uidetur populus percus- 25
sisse Romanus et foedere continetur: nunc nec ui-
ribus quicquam populi detractum est nec opinioni.
At ex te ceteros aestimant. Et ante hunc alii fue-
runt pro quibus aestimari possent. nemo adscribit
urbibus uitia singulorum. Obiciunt quod dampna- 30
tus perierit meretrici et postulant praetorem perire
dampnato. Libido omnis intra meretricem est, cru-

2 accusator M || 4 occidiſtis M || Vno Mb || 8 homicidium
caenaturi carnifices manus neget M || 9 quisquam Ma ||
10 Contantusan Ma || 15 terrorem Mb || 18.19 supretexto M || 19
peccator Ma || 20 accione M || 24 ille Ma || 26 Romanos Ma || fe-
dere M || 28 exestimant Ma existimant Mb

delitas intra carcerem. Multa populus Romanus in suis imperatoribus tulit: in Manlio inpotentiam a quo et filius et uictor occisus est, in Sylla crudelitatem, in Lucullo luxuriam, in multis auaritiam.
 5 Non putavi ad rem pertinere ubi aut quando <periret> qui perire deberet. Occisus est quis? damnatus; ubi? in praetorio; quo tempore? est enim tempus quo noxius perire non debeat?

Extra. Quaedam controuersiae sunt in quibus
 10 factum defendi potest, excusari non potest. Non speramus ut Flamininum iudex probet, sed ut dimittat; itaque sic agere debemus tamquam pro facto non emendato, sed non scelerato. TITVS LIVIVS de oratoribus qui uerba antiqua <et> sordida
 15 consecrantur et obscuritatem oratoris seueritatem putant: tamen in his etiamsi minus est insaniae, minus spei est. illi qui tument, qui abundantia laborant, plus habent || furoris, sed plus et corporis; semper ad sanitatem procliuius est quod potest de-
 20 tractione curari; illi succurri non potest qui simul et insanit et deficit. MVRREDIVS dixit tetracolon: seruiebat forum cubiculo, praetor meretrici, carcer conuiuio, dies nocti. Nouissima pars sine sensu dicta est, ut expleretur sensus; quem enim sen-
 25 sum habet: 'seruiebat dies nocti'? Hanc ideo sententiam retuli, quia et in tricolis et in omnibus huius generis sententiis curamus ut numerus constet, non curamus ut sensus. Omnia autem <genera> corruptarum sententiarum de industria pono,
 30 quia facilius et quid imitandum et quid uitandum sit docemur exemplo.

1 populorum (*om.* Romanus) M || 2 Mallio M || 5 rem pere ubi Ma || periret *om.* M || 6 quid perire Ma quis perire Mb || 8 noxias Ma || 13 faeto M || libius M || 14 et *om.* M || 15 oratoris M || 16 equamsi M || 19. 20 uerba detractatione ... potest *om.* Ma, detractatione Mb || 21 Murridius M || 24 expleretur numerus *Burs.* || 28 genera *om.* M || 31 docemus M

<CONTROVERSIA III.>

EXPOSITVM REPETENS EX DVOBVS.

Per vim metumque gesta non sint rata. Pacta conuenta legibus facta rata sint. Expositum qui cognouerit solutis alimentis recipiat. Qui-⁵ dam duos expositos sustulit, educauit. quærenti patri naturali pollicitus est se indicaturum ubi essent, si sibi alterum ex illis dedisset. pactum interpositum est. reddit illi duos, repetit unum. 10

Cum alienis diuidemus liberos, quos non diuidimus cum matribus? Vtrumque genui, utrumque desideravi, pro utroque pactus sum. Vna nati sunt, una expositi, una educati; reddit distrahuntur. distraxit illos fortuna aliquando a parentibus, num-¹⁵ quam ab ipsis. Duos exposui, quia alterum eligere non poteram. In auctione fratres quamuis || hostilis hasta non diuidit: plus quiddam est geminos esse quam fratres; perdit uterque gratiam suam nisi cum altero est. Ignoscat retinenti meos cum ipse ²⁰ concupiscat alienos. Agnitio diuidet quos iunxit etiam expositio? Omnia pro filio paciscor præter filium. Pactus sum flens, tremens, tamquam cum exponerem. Mihi tunc vis et necessitas erat; non enim poteram inuenire filios nisi alterum promi-²⁵ sissem.

Pars altera. Vtrumque potestis ex hoc iudicio patrem dimittere. Liberis hic carere consuevit; ego et cum unum accepero, necesse est torquear: duobus adsueui. Vim uocas quæ te patrem fecit? Ego ³⁰ sustuli, ego educaui, ego reddidi; iste electurus est.

2 REPETIS Ma || 3 que om. Ma || 8 si om. Ma || 17 al-
tione Mb || fratres perditto quamuis Mb || 19 utrumque Ma || 28
demittere Ma || care Ma

In ista ui duos filios perdidit. Lex arma et uincula et ultimum periculum conplectitur.

Extra. In SABINVM CLODIVM uno die et Graece et Latine declamantem multa urbane dicta sunt. 5 dixit HATERIVS quibusdam querentibus quod pusillas mercedes acciperet, cum duas res doceret, numquam magnas mercedes accipere eos qui hermeneumata docent. MAECENAS dixit: *Τυδείδην δ' οὐκ ἄν γνολῆς ποτέ ποισι μετεῖη.* CASSIVS SEVERVS 10 ab auditione eius rediens, interrogatus quomodo dixisset, respondit: male καὶ κακῶς. ||

<CONTROVERSIA IIII.>

A FILIO IN ARCE PVLSATVS.

Qui patrem pulsauerit manus ei praecidantur. Ty- 15 rannus patrem in arcem cum duobus filiis accersiit; imperauit adolescentibus ut patrem caederent. alter ex his praecipitauit se, alter cecidit. post in amicitiam tyranni receptus est. occiso tyranno praemium accepit. petuntur 20 eius manus; pater defendit.

Feliciores essem si plures reos defenderem. Praecidetis tyrannicidae manus? quid hoc est? integer tyrannus iacet. Tam necesse fuit patrem caedere quam spoliare templa, uirgines rapere. O quantum 25 istis debemus manibus, per quas iam nihil necesse est! Tales fuerunt, ut ex his posset tyrannum alter contempnere, alter occidere. Praecipitasti te, fili: hoc non est patri parcere sed tibi. Dura, fili; in tyrannum tibi per patrem eundum est. Vtrum ex 30 filiis meis probatis? alter se occidit, alter tyran-

2 conplectitur M || 5 hatherius M || 7 hermeneumata M || 8 sq. ΤΥΔΕΙΔΕΙΑΗΝΟΙΚΑΝΤΝΟΗΚΙΤΟΤΕΡΟΙΣΥΜΒΕΙΝ M || 14 fuit eius in M, sed us erasum || 26 posse Ma || 27 contempnere Ma

tus: unus <puer> est et unus senex. Rapuisti, in-
quis, filium meum. immo nepotem meum sustuli,
immo uenientem non potui excludere. Si cuius
obsessi a latronibus armata manu coniugem liberos-
que rapuissem, <accusari posset> beneficium meum? ⁵
Et medici alligant et corporibus nostris ui meden-
tur. Non potest mecum agere tamquam cum alieno.
habet sua iura natura et hoc inter anum et patrem
interest, quod ano seruare licet suos, patri et occi-
dere. Quae ista est tam sera pietas, tam praepo- ¹⁰
stera? quaerere tuos a tertio incipis. Quisquis puero
fauit ne inueniretur optauit.

Pars altera. Non ut nepotem seruaret fecit, sed
ut infamaret uxorem ueneficii, me ueneficae eman-
cipatum. Mihi || cum socero, iudices, ne uiua qui- ¹⁵
dem priore uxore conuenit, mortua uero inimicum
professus languente puero cum uociferatione atque
conuitio auspicans quidquid accidit uenit, qui ad
sanos nepotes numquam ante uenisset. non admisi;
et tunc enim uidi uenire rapturum. ²⁰

Extra. Habet hoc MONTANVS uitium: sententias
suas repetendo corrumpit, dum non contentus unam
rem semel bene dicere, efficit ne bene dixerit.
Propter hoc solebat SCAVRVS Montanum inter ora-
tores Ouidium uocare; nam et Ouidius nescit quod ²⁵
bene cessit relinquere. Cum Polyxene esset adducta
tumulo Achillis immolanda, Hecuba dixit:

cinis ipse sepulti

In genus hoc pugnat.

poterat esse contentus, adiecit:

tumulo quoque sensimus hostem.

1 puer om. M || in quiqui Ma || 4 obsessa latronibus
M, corr. Burs. || 5 rapuisset beneficium (mediis om.) M || 7
potes Burs. || 13 seruarem Ma || 14 inflamaret MP || mancipatum
M || 15 uiuam M || 16 priorem uxorem M || 20 uide M || 24
Scaurum M || 26 gessit M || polysenecesset Ma polyssene esset
Mb || 27 Achillys M

neque hoc contentus adiecit:

Aeacidae fecunda fui.

Aiebat Scaurus non minus magnam uirtutem esse scire dicere quam scire desinere.

5

<CONTROVERSIA VI.>

FILIA CONSCIA IN VENENO PRIVIGNI.

Venefica torqueatur, donec conscios indicet. Quidam
mortua uxore ex qua filium habebat duxit al-
teram et ex ea sustulit filiam. <decessit adu-
10 lescens; accusauit maritus nouercam> ueneficii.
dampnata dum torqueretur dixit consciam filiam.
petitur ad supplicium puella. pater defendit.

Non prodesset tibi, puella, quod te amauit fra-
ter, nisi mater odisset. Nefanda mulier, etiam filiae
15 nouerca, ne mori quidem potuit, nisi et occideret.
In gladiatoribus quoque condicio dura uictoris est
cum moriente pugnantis. nullum magis aduersa-
rium timeas quam qui uiuere non potest, occidere
potest. Concitatissima est rabies in desperatione et
20 morte ultima in furorem animus inpellitur. Quae-
dam ferae tela ipsa conmordent et in mortis aucto-
rem per uulnera ruunt. gladiator quem armatus
fugerat nudus insequitur, et praecipitati non quod
inpulit tantum trahunt, sed quod occurrit. naturali
25 quodam deploratae mentis affectu morientibus gra-
tissimum est commori. O mendacium simile uene-
ficio! dum nouercae meminit, matris oblita est. Peto
ne quia filium uindicaui, filiam perdam. Nisi suc-
curritis, nouerca uicit, ego uictus sum. Ne inter

2 fuit M || 3 agebat M || 9 filiam om. Ma || 9. 10 uerba de-
cessit ... nouercam om. M || 12 petitur dixit ad Ma || 15 nec
Mb || 19 desperatione Ma || 20 furore M || 21 fera et tela M || 24
hoccurrit Ma || 26 mendacium M || 29 Nec Mb

supplicia quidem desiuit occidere. Prosit aput nos puellae quod eam pater laudat, prosit quod mater accusat. Conscia, inquit, ¶ est filia. ego torqueri coepi, nouerca torquere. Habui filium talem, ut illum amare posset nouerca, nisi in eam incidisset 5 quae odisse etiam filiam posset. Seruus furti tortus Catonem conscium dixit. utrum plus tormentis creditis an Catoni? Quod nouerca tam sero, puella tam cito? In hoc poenas ueneficii dabat, ut accusationis exigeret. 10

Pars altera. Quarundam ferarum catuli cum rabie nascuntur; uenena radicibus statim pestifera sunt. Quid illa quae fratrem in moram sequentis patris sparsit? habes exemplum quod et sorori conueniat et uirgini. Nouerca in hoc priuigno dedit 15 uenenum, ut filia sola heres esset; idcirco adhibuit et consciam. ¶

8 aut Catoni M ¶ 12 fuit robiae in M, corr. m. pr. in rabiae ¶ 13 in ora Mb

<ANNAEI SENECAE ORATORVM ET RHE-
TORVM SENTENTIAE DIVISIONES COLO-
RES CONTROVERSIARVM. LIBER X.>

Seneca Nouato, Senecae, Melae filiis salutem.

5 Quod ultra mihi molesti sitis, non est: interro- 1
gate si qua uultis et sinite me ab istis iuuenalibus
studiis ad senectutem meam reuerti. Fatebor uo-
bis, iam res taedio est. primo libenter adsilui ue-
lut optimam uitae meae partem mihi reducturus:
10 deinde iam me pudet, tamquam diu non seriam rem
agam. hoc habent scholasticorum studia: leuiter
tacta delectant, contrectata et propius admota fa-
stidio sunt. Sinite ergo me semel exhaurire me-
moriam meam et dimittite uel adactum iureiurando,
15 quo adfirmem dixisse me quae sciui quaeque au-
diui quaeque ad hanc rem pertinere <iudicaui. Per- 2
tinere> autem ad rem non puto quomodo L. Magius
gener T. Liui declamauerit, quamuis aliquo || tem-
pore suum populum habuerit, cum illum homines

codd. CTM || 6 iuuenibus C iuuenilibus MbT || 7 fateor
T || 9 mihi om. M || 10 me iam CT || iam quam M || 11 agam; scola
(del. m.2) studia M || 12 proprius ad modū CTa || 13 ego
CMTa || me om. M || 14 amittite M || iusiurando C iusiurandum
Ta || 15 quod firmem (ferme Tb) CTa quod adfirmem M, del.
Gron. || scii C sciua Ta siui M || 15. 16 uerba audiui quaeque
om. B || 16 uerba iudicaui. Pertinere om. C, credidi pertinere
T || 17 non ad rem CT || T. Magius M || magus B maius T ||
18 alioquo C || 19 habuit M

non in ipsius honorem laudarent, sed in soceri ferrent; quomodo L. Asprenas aut Quintilianus senex declamauerit: transeo istos quorum fama cum ipsis extincta est. De SCAVRO si me interrogatis, cum illum mecum audieritis, iniqui estis. Non noui 5 quemquam cuius ingenio populus Romanus pertinacius ignouerit. Dicebat neglegenter: saepe causam in ipsis subselliis, saepe dum amicitur discebat; deinde litiganti similior quam agenti cupiebat euocare aliquam uocem aduersariorum et in altercatio- 10 nem peruenire: vires suas nouerat. Nihil erat illo uenustius, nihil paratius: genus dicendi antiquum, uerborum quoque <non uulgarium grauitas, ipse uultus habitusque> corporis mire ad auctoritatem 3 oratoriam aptatus. Sed ex his omnibus sciri potest, 15 non quantum oratorem praestaret ignauus Scaurus sed quantum desereret. Pleraeque actiones malae, in omnibus tamen aliquod magni neclectique ingeni uestigium extabat. raro aliqua actio bona, sed quam fortunae imputares. Eo illum longa immo 20 perpetua desidia perduxerat ut nihil curare uellet, nihil posset. Orationes septem edidit quae deinde <ex> senatusconsulto combustae sunt. Bene cum illo ignis egerat, sed extant libelli qui cum fama eius pugnant, multo quidem solutiones ipsis actio- 25 nibus; illas enim cum destitueret cura, calor adiu-

2 Asprenates CT Asprena M || senex om. M senes declamauerint Schult. || 3 declamauerit Ma || <et> istos Schult. || 7 neglegenter om. M || 8 amicitur om. M amicif A admittitur T || dicebat MT || 10 aduersiorum B || set Mb || altercatione M || 11 ueruenire C om. M, corr. T || nouerant M || 12 uerba nihil paratius om. M || 13 sq. uerba non . . . habitusque om. CT || 14 corporisq; T || 15 iis C || scire posset M || 16 ignarus [ignaris T] carus CT ignares caurus M, corr. Burs. ipsa re Scaurus N. Madvig || 17 dissereret T || 18 ingeni om. Ma || 20 quantum T || imputare C inputarē M || * eo] sed CM sic T || longāmo C longamimmo Ta || 21 perpetuā C || 22 possit B || deinde quae M || 23 ex add. W. Müller || senatusconsulto om. M || 24 sed ex his libellis CT || 25 eius lugent Ma || 26 distituerit cum M || labor CT || adiunat M

uabat; hi caloris minus habent, negligentiae non minus. Declamantem audiuius et nouissime quidem. || M'. Lepido ita ut, quod difficillimum erat, sibi displiceret. De T. LABIENO interrogatis? de- 4
 5 clamauit non quidem populo, sed egregie. non ad-
 mittebat populum et quia nondum haec consuetudo
 erat inducta et quia putabat turpe ac friuolae iacta-
 tionis. adfectauit enim censorium supercilium, cum
 alius animo esset: magnus orator, qui multa impe-
 10 dimenta eluctatus ad famam ingeni confitentibus
 magis hominibus peruenerat quam uolentibus. summa
 egestas erat, summa infamia, summum odium. Magna
 autem debet esse eloquentia quae inuitis placeat et
 cum ingenia fauor hominum ostendat, fauor alat,
 15 quantam uim esse oportet quae inter obstantia
 erumpat? <Nemo erat> qui non cum homini omnia
 obiceret, ingenio multum tribueret. Color orationis 5
 antiquae, uigor nouae, cultus inter nostrum ac
 prius saeculum medius, ut illum posset utraque
 20 pars sibi uindicare. libertas tanta, ut libertatis no-
 men excederet et, quia passim ordines hominesque
 laniabat, Rabies uocaretur. animus inter uitia in-
 gens et ad similitudinem ingeni sui uiolentus, qui
 Pompeianos spiritus nondum in tanta pace posu-
 25 isset. In hoc primum excogitata est noua poena:

1 hec coloris sui AT haec colorisui B haec caloris M
 om caloris ut minus ? || negligentiae M || 2 nobis sum aequidem
 C || 3 *M B om. AT cum M A || lepide Tb tepide N. Madvig || 4
 ibi M || Det Labien C De rabienō T De Labeone M, corr.
 Haase || 7 friuola et actionis M || 8 adfectant enim C fa-
 ciebat enim M adfectantem immo T, corr. Burs. || 9 uerba
 qui multa impedimenta om. M || 11 magis om. Ma magnis
 Mb || quam a uolentibus CTa || 12 magnā C || 13 et om. M ||
 15 quantū A || inte B ante T || obstantiq rumpat C (—rumpat
 Ab) || 16 Nemo erat om. CT || Que T || 18 antquae C || 19 prim'
 C || possit B || 20 tibi C || 21 possim B || 22 labiabant CTa ||
 Rabies om. M Rabienus uolgo || uagaretur M || per uitia M ||
 23 et qui M

effectum est enim per inimicos ut omnes eius libri
 comburerentur: res noua et inusitata supplicium de
 6 studiis sumi. Bono hercules publico ista in poenas
 ingeniorum <uersa> crudelitas post Ciceronem in-
 uenta est: quid enim futurum fuit, si triumuiris 5
 libuisset et ingenium Ciceronis proscribere? Sunt
 di immortales lenti || quidem sed certi uindices ge-
 neris humani et magna exempla in caput inuenien-
 tium regerunt, ac iustissima patiendi uice quod quis-
 que alieno excogitauit supplicio saepe expiat suo. 10
 Quae uos, dementissimi homines, tanta uecordia
 agitat? parum uidelicet in poenas notae crudelitatis
 it: <conquiritis in uosmet ipsos noua quesbus pe-
 reatis> et si quid ab omni patientia rerum natura
 subduxit, sicut ingenium memoriamque nominis, 15
 inuenitis quemadmodum reducat ad eadem [rem]
 7 corporis mala. Facem studiis subdere et in monu-
 menta disciplinarum animaduertere quanta et quam
 non contenta cetera materia saeuitia est! Di me-
 lius, quod eo saeculo ista ingeniorum supplicia coe- 20
 perunt quo ingenia desierant! Eius qui hanc in
 scripta <Labieni sententiam dixerat postea uiuentis
 adhuc scripta> combusta sunt; iam non malo exemplo

1 per inimicos *om.* M || eius ut omnes libri C || 2 incen-
 derentur M || inuisitata C instituta M || 3 hercule supplicio
 M || 4 ingeniosa crudelitas O, *corr. R. Wachsmuth*, qui omnia
 inde a u. 6 sunt di usque ad. u. 19 saeuitia est Senecae abiudi-
 canda censet. || 5 futura A || triumuiris (*s del.*) libros et ing.

.nt

cic. proscribere M || 6. 7 fundi immortales CTa || 9 regerent
 Ta regesserunt M || iustissimā. patienti A || quo M || 10 sem-
 per? || excipiat Ma emittat CT || 11 de [q; A] uos dementis-
 simid C || 13 *sq. uerba* conquiritis . . . pereatis *om.* CT || con-
 quirite M, *corr. R. Wachsmuth* || uos ne ipsos M || 13. 14 peren-
 nis est si M || 14 ad M || 15 siquid ingenium CT || 16 inuenite
 O, *corr. R. Wachsmuth* || perducatis M || eandem M || rem *del.*
 N. Faber, N. Madvig || 17 subderet et M || 18 displiciarum B ||
 nā aduertere C animaduerteteret M aduerteteret Ta || 19 cetera
 saeuitie materia M || 21 quod C || desierunt M || hunc A || 22 *sq.*
uerba Labieni . . . scripta *om.* CTa || sentiam M *m. pr.* || 23

¹hunc M

quia suo. Non tulit hanc Labienus contumeliam
nec superstes esse ingenio suo uoluit, sed in mo-
nimenta se maiorum suorum ferri iussit atque ita
includi, ueritus scilicet ne ignis qui nomini suo
5 subiectus erat corpori negaretur: non finiuit tan-
tum se ipse, sed etiam sepeliuit. Memini aliquando 8
cum recitaret historiam, magnam partem illum libri
conuoluisse <et> dixisse: haec quae transeo post
mortem meam legentur. Quanta in illis libertas
10 fuit quam etiam Labienus extimuit? CASSI SE-
VERI, hominis Labieno inuisissimi, belle dicta res
ferebatur illo tempore quo libri Labieni ex senatus
consulto comburebantur: nunc me, || inquit, uiuum
uri oportet qui illos edidici. Monstrabo bellum uo-
15 bis libellum quem a Gallione uestro petatis. reci-
tauit rescriptum Labieno pro Bathyllo Maecenatis,
in quo suspicietis adulescentis animum illos dentes ad
mordendum prouocantis. <Nunc> autem, puto, iam nihil 9
quod interrogetis restat. MVSA rhetor quem interdum
20 solebatis audire, licet Mela meus contrahat frontem,
multum habuit ingeni, nihil cordis: omnia usque
ad ultimum tumorem perducta, ut non extra sani-
tatem sed extra naturam essent. Quis enim ferat
hominem de siphonibus dicentem 'caelo repluunt'
25 et de sparsionibus 'odoratos imbres' et in † cultum

1 quia † CTa || 2 istipstes Ta || 4 indudi C || nomine
CM Ta || 5 subiectis B || negit . . A || 5—7 uerba non finiuit . . .
recitaret om. A || finibit sanctum B || 6 se fleuit M || 7
patrem C || 8 cum uoluisse M (m. pr. fuisse uidetur -set) || et
om. O || 11 Labieni CT || amicissimi T || uelle C || 11.12 rebantur
C recitabantur T || 12 illo in Mb || 13 sc̄ B sunt A s. T SC
Ma, del. m.2 || conurebantur A urebantur BM || 14 illo sed di-
dici B || uobis bellum M, an bellum delend. ? || 15 que B || gal-
lieno M (prius l del. m. pr.) || pietatis A || 16 probabat hillo B pro
batillo M probat. Illo T || mecenate M mecenatae C, corr.
I. Lipsius || 17 supicietis B suppletis M || animam M || 18 Nunc
aadidi || autem om. MT || iam mihi M || 20 mela melius C || 21
minus cordis M || uisque A || 23 esset M || 24 siphonibus CT si-
phonibus M || replunt C || 25 odorators C odoratoris T || an scul-
ptum uiridarium ?

uiridium 'caelatas siluas' et in picturam 'nemora
 surgentia'? aut illud quod de subitis mortibus me-
 mini eum dicentem, cum uos me illo perduxissetis:
 '<quidquid auium uolitat>', quidquid piscium natat,
 quidquid ferarum discurrit nostris sepelitur uentri-
 bus. quaere nunc cur subito moriamur: mortibus
 10 uiuimus'. Non ergo, etiamsi iam manumissus erat,
 debuit de corio eius nobis satisfieri? nec sum ex
 iudicibus seuerissimis qui omnia ad exactam regu-
 lam derigam: multa donanda ingeniis puto; sed 10
 donanda uitia, non portenta sunt. Si qua tamen
 tolerabiliter dicta sunt non subtraham, licet non
 plura uideantur: uos subiciatis. OSCVS non incom-
 mode dixit, sed sibi ipse nocuit; nam dum nihil
 non schemate dicere cupit oratio eius non figurata 15
 erat sed praua. Itaque non inurbane PACATVS
 rhetor, cum illi Massiliae mane occurrisset, || sche-
 mate illum salutauit: 'poteram', inquit, 'dicere, aue
 Osce'. Ipse ab eloquentia multum aberat, natus ad
 contumelias omnium ingeniis inurendas. nulli non 20
 11 inpressit aliquid quod effugere non posset. Ille
 Passieno prima eius syllaba in Graecum mutata
 obscenum nomen inposuit, declamatori subtili sed
 arido; ille Sparso dixit scolam communem cum

1 uiridium M || caelata C || pictura T || 2 montibus CT
 molibus M || memini om. M || 4 uerba quidquid auium uolitat
 om. CT || 5 uerba quidquid ferarum om. Ma || tepellitur C de-
 ponitur T || 6 q; nunc C qui nunc T || cum T || 8 nunc sunt ex
 M || 9 qui omnia ad om. M || extā A || 10 * redicam C re (m. 2

rei) ducant M redigam T, reducam Burs. || se B || 11 por-
 tanta A || 12 sū C || licet om. M || 14 ipse sibi T || 14. 15
 nam si nihil scemate M || 15 nascemate T || 16 urbane CTa ||
 17 masilie M, in quo uerba mane . . . contumelias (u. 20)
 om. m. pr. || 18 inquit] quidem M || habe CT || 19 osci M ||
 eloquentiā A || 20 inurgendas CT || 21 pressit B || effugire
 M || possit B || 22 Passennae C passenne MTa || ei A || syl-
 labam grecum mutuata Ta syllauī grecum multutam C
 syllaba Graecum imitata Schult. || 23 subti C || uerba de-
 clamatori . . . arido post Sparso transponit N. Faber, d. s.

rhetore quodam habenti: tu potes controuersiam
 intellegere qui non intellegis te laterem lauare?
 SPARSVS autem dicebat uolenter, sed dure. Ad
 imitationem se Latronis derexerat nec tamen um-
 5 quam similis illi erat, nisi cum eadem diceret. ute-
 batur suis uerbis, Latronis sententiis. Cum BASSO 12
 certamen illi fuit quem uos quoque audistis, ho-
 mine diserto, cui demptam uelles quam consecaba-
 tur amaritudinem et simulationem actionis oratoriaae.
 10 nihil est indecentius quam ubi scolasticus forum
 quod non nouit imitatur. Amabam itaque CAPITO-
 NEM cuius declamatio, est de Popillio, quae misero
 Latroni subicitur: bona fide scholasticus erat, in
 his declamationibus quae bene illi cesserunt nulli
 15 non post primum tetradeum praeferendus. primum 13
 tetradeum quod faciam quaeritis? Latronis, Fusci,
 [Cesti] Albuci, Gallionis. hi quotiens conflixissent,
 <penes Latronem gloria fuisset,> penes Gallionem
 palma; reliquos ut uobis uidebitur || <conponite>: ego
 20 uobis omnium feci potestatem. hos minus nobiles si-
 nite in partem abire, PATERNVN et MODERATVM,
 FABIVN et si quis est nec clari nominis nec ignoti.
 Cum uobis ad satietatem uestram me praestiterim,

nec arido *Schult.* || cholam C || 1 habent M || 2 intelleges te M

intelligit^s te A || latere acleuare CTa laterem leuare M || 3
 sparsis C spartus M || ualenter M || 4 direxerat Tb dixerat
 TaMa duxerat Mb || 5 cum ad eandem M || dicerem [m' B]
 utedabatur [ditabatur Ta] CTa || 7 hominem CTaMb || 8 diser-
 tum Mb || uellis M || 10 forum om. M || 12 declamationē de A ||
 quae meo CT, quae miror cur *Schult.* || 13 subidcitur C subi-
 ciuntur M || 14 que B || ubique bene illi cesserant M || 15 re-
 ferendus CT uerba primum tetradeum referendus *bis scripta in*
 A || 16 tetradm T tetradacum M || Latrones Ma || 17 certi B
 cessi A caesti M, Fusci Arelli *Lindner* || confluxissent M con-
 flexissent T || 18 uerba penes ... fuisset om. CT || poenes B
 pene A || 19 uidetur M || conponite om. CT || 20 ho A hoc
 BTa || 21 inde partem habere *Schult.* || habire B || 22 nec dari

CTa || 23 bonis A bonis TaB uis^x (x Mb) M, corr. Tb *Pin-*
cianus || me] ne Ma nec Mb

permittite [me] mihi et aliquos <quos> non nostis ex
 sinu proferre, quibus quo minus ad famam perueni-
 14 rent non ingenium defuit, sed locus. Bene decla-
 mauit GAVIVS SILO cui Caesar Augustus, cum fre-
 quenter causas agentem in Tarraconensi colonia 5
 audisset, plenum testimonium reddidit; dixit enim:
 'numquam audiui patrem familiae <disertio-
 rem>'. at cum patrem familiae> praeferret, oratorem subduce-
 bat: partem esse eloquentiae putabat eloquentiam
 abscondere. Solebat declamare studiose et TVRRI- 10
 NVS CLODIVS cuius filius fraterno vobis amore con-
 iunctus est, adulescens summae eloquentiae futurus,
 nisi mallet exercere quantum habet quam consequi
 15 quantum potest. sed Turrinus pater multum uiri-
 bus dēpserat, dum Apollodoreos sequitur ac sum- 15
 mam legem dicendi sectam putat; tantum tamen su-
 perfuit illi uirium quantum ualeret, etiamsi ars
 abesset. sententias dicebat excitatas, insidiosas, ali-
 quid petentis. Numquam non de colore Latroni
 controuersiam fecit. Latro numquam solebat dis- 20
 putare in conuiuio aut alio quam quo declamare
 poterat tempore. Dicebat quosdam esse colores
 prima facie duos, asperos: eos non posse nisi

1 me *del. N. Madvig* || memini Bb || quos *om. CTa* || 2 sino
 Ma inu A || cominus M || 4 grauius B || cui silo cui CTa || 5 Ter-
 racinensi M || 6 uidisset M || 7 nō nūquam T || 7. 8 *uerba di-*
sertio-rem . . . familiae om. CT || erat qui M, at cum *Burs.* ||
 8 oratori subduceret M || 9 patrem A || et eloquentie T || 11
 frater ī [pať nō Ta] uobis amare CTa || 14 T. pat e[et Ta. *del.*
 Tb] clodius C Turrinus Clodius M || 15 dēserat A deserat BTa
 demiserat M || *Apollodorus C apollodorum MT || ac] ad C a Ta
 et Tb et ad M || summa A || 16 dicendiseam [eum Tb] putat
 BTaM, *corr. Madvig* || tamen *om. A* || 17. 18 etiam narrabesset
 CTa <ut> quantum ualeret etiamsi aberrasset <sentires> N.
Madvig || 18 insidias M || 19 potentes M || non *om. BM*, in A
suprascr. m. pr. Nonnumquam *Madvig* || 20 feci M || retlatro M ||
an set Latro ? || 21 conuio A || aliquā quod BTa aliquam
 quo M, *corr. Burs.* || 23 facies duos peros C duro (m. 2 *add.*
 s) sed asperos M || nisi *om. M*

actione probari. negabat itaque ulli se || placere
 posse nisi totum; nosse se [et] suas vires et illa-
 rum fiducia aliis metuenda et praerupta audere;
 multa se non persuadere iudici, sed auferre. TVR-16
 5 RINVS contra nihil probare nisi tutum; non quia
 inbecillus erat, sed quia circumspectus. causas <nemo
 diligentius proposuit,> nemo respondit paratius; et
 pecuniam itaque et dignitatem, <quam primam in
 prouincia Hispania habuit, eloquentiae debuit. Na-
 10 tus quidem erat patre splendidissimo, auo diui Iulii
 hospite, sed ciuili bello adtenuatas domus nobilis
 vires excitauit et ita ad summam perduxit dignita-
 tem,> ut si quid illi defuit scias locum fuisse. Inde
 filius <quoque> eius, id est meus — numquam enim
 15 illum <a> uobis distinxi — habet in dicendo [contro-
 uersiam] <paternam> diligentiam, qua vires <ingenii
 sui> ex industria retundit. Hoc et in ipso genere uitae
 sequitur ad summa euasurus iuuenis nisi modicis
 contentus esset, <et> ideo dignus est cuius tam mo-
 20 destis cupiditatibus fortuna praestet fidem. Horum
 nomina non me a nimio fauore sed a certo posu-
 isse iudicio scietis, cum sententias eorum retulero
 aut pares notissimorum auctorum sententiis aut
 praeferendas. ||

1 adprobari M || negaba nisi ac itaque illi CTa || se om. M ||
 2 ni B || totum se A || * noscent se et tuas [ei suas M] O, corr.
 ego, N. Madvig || 3 fudutia A || alis B abs A || 6 seras M m.
 pr. || cause M || 6. 7 uerba nemo diligentius proposuit om. CT ||
 7 paratus C || 8 uerba quam ... dignitatem (l. 11) om. CT ||
 primum M, corr. Gron. || 11 domos nobiles M || 13 quis CTa ||
 deberet CTa deerat Tb || loco O || suisse B defuisse M || 14 quo-
 que om. CT || 15 a om. CT || controuersiam om. M || 16 paternam
 om. CT || ingenti sui om. CT || 17 uitae genere M || 18 se-
 quentur C || summam M summeuasurus A summe uasurus
 B || 19 et om. CT || modestius CTa || 21 omnia M || me animo
 maiore M || potuisse M || 22 rettulero M || 23 auctorem CTa

<CONTROVERSIA XXX.>

Iniuriarum sit actio. Quidam cum haberet filium et diuitem inimicum, occisus inspoliatus inuentus est. adulescens sordidatus diuitem sequebatur; diues eduxit in ius eum et postulauit ut si quid suspicaretur, accusaret se. pauper ait: 'accusabo cum potero', et nihilominus sordidatus diuitem sequebatur. Cum peteret honores diues repulsus accusat iniuriarum pauperem.

10

- 1 VIBI GALLI. Gratias ago diuiti, quod quos odit iam reos facere contentus est. Interdiu nobis publico interdicitur; quaerite quid nocte fiat. 'Non ambulabis', inquit, 'eadem uia qua ego, non calcabis uestigia mea, non offeres delicatis oculis sordidam uestem, non flebis inuito me, non tacebis': perieramus, si magistratus esset. ALBVCI SILI. Quod sordidatus fui, luctus est; quod fleui, pietatis est; quod non accusaui, timoris est; quod repulsus est, uestrum est. Non taceam, qui adhuc uiuo quod tacui? Nostis populi loquacis suspiciones. quare iste honores illo uiuo numquam petiit? Ego uero omnes quaeso homines, ut me in inquisitione paternae mortis adiuent; et ad tua genua, diues, uenissem, nisi timerem ne inuidiam tibi fieri diceres; et iam pridem hoc animo sequor: occasionem loquendo capto nec mehercules possum dicere inhumanitate tua fieri quod non audeo, sed uitium me meum sequitur: taceo. utinam hoc uitium habuisset et pa-

2 Thema *add.* T || 3 spoliatus CTa || 8 sordidus T || 15 offeret C || delicatis B || osculis A || 17 magis iratus O, *corr.* E || 17. 18 sordidatus sit [sic A] fui C || 18 quo fleui B || pietas T || 20 quia T || 21 notae ei *Schult.* || 21 suspicionis A || 22 petit O || 23 quaero O || * omnes O || inquisitionem O, *corr.* Burs. || 29 unam C, *om.* Ta || uitium unde h. Ta

ter! dum libere loquitur multos offendit: neque enim, puto, te solum in ciuitate habuit inimicum. Vt iste ait, causam meam populo probaui. IULI 2 BASSI. Quando autem istis diuitibus non sordidati
 5 sumus? 'Accusa', inquit. pauper diuitem, lugens candidatum ego accusem? Ambulare mihi meo arbitrio non licet. In ius uocauit: 'reum, inquit, me perage, perora'. quis haec loquentem auderet accusare? 'Cur me, inquit, sequeris'? quasi aliud iter pauperes,
 10 aliud diuites habeant. CESTI PII. Non essem reus, si accusare possem. barba demissa, sordidatus cum criminibus meis ad uos ueni. Omnia licet fiant, non desinam inquirere percussorem et fortasse iam inueni. Cum subito pater meus in media ciuitate
 15 — quid me intueris? quid obseruas quid dicam? — subductus est. ARELLI FVSCI. Incedere magno 3 comitatu, splendido cultu, non est fortunae meae; ista diuites possunt; satis est si uiuimus. Cum in-
 20 spoliatum cadauer <patris> mei inuentum sit, quis fuerit percussor nescio: quisquis fuit quasi diues spolia contempsit. 'Quare, inquit, me sequeris per publicum'? facinus indignum commissum est: diues et pauper eadem uia incessimus. OSCI. 'Accusa', inquit. ubi est qui primo coeperat? Vellem pater
 25 meus quoque a te non discessisset: uiueret. 'Quare, inquit, me reum non facis'? quia accusatorem me non times mortuo patre <meo> — timeo enim, ne quis sibi iniuriam fieri putet, [et] si dixero occiso. Oc-

1 liberele B || eloquitur A || 2 enim om. T || 4 autem scis CTa || 5 * diuitem egens O || 7. 8 perege petora Ba || 8 peiora Ta || accusaret A || 10 habent C || 11 accusarem T accusassem C, corr. Burs. || possem om. T || barbat Ta barra A || cum om. B || 12 licent O || 13 desinant Ba || inquire q;re C || 14 medias ciuitates C || 17 comitatus C || speldido B || 18 satis et T || 19 spoliatum CTa || patris addidi || * meum O; an a me ? || quid C || 22 fuscinus C || 23 uestigia BT || Oscia B || 24 coeperat acceperat O, corr. AbTb || 25 dissensisset N. Madvig || 26 reum facit Ta || qui CTa || 27 meo add. A m. pr. E || timeo mi enim CTa me aio enim E cod. M || 28 et om. E || occisi B occisum E

cisus est pater meus — a quo? si permittitis ne-
 4 scio. IVNI GALLIONIS. 'Sordidatus es, inquit; fles'.
 <Quid aliud facere possum> occisi pauperis <filius>?
 Pater meus in media ciuitate saluis legibus occisus
 est. quis hoc sine lacrimis narrare possit? non de- 5
 ponam has sordes, nisi inuenero cui induam. Quis
 occidit patrem meum? nescio. nihil amplius testari
 potes quam hanc uocem meam: adhuc nescio. De-
 libero interim et illam induam uestem quam patri
 meo reliquit percussor. 'Cur me sequeris'? magi- 10
 5 stratus pos terga sua non summovent. FVLVI SPARSI.
 Quid iste accusanti fecisset, qui persequitur tacen-
 tem? 'Cur non agis'? quia <adeo non met>uis ||
 <ut cogas> tecum agi. Numquid nunc tibi iniu-
 riam facio sordidatus? quod reo licet, lugenti non 15
 licet? Quid potui patri meo minus praestare? in
 honorem eius uestem mutauit. ARGENTARI. Non
 uis patrem meum fleam? lacescere nos ultro non
 solebas. CLODI TVRRINI patris. 'Quare, inquit, sor-
 des sumpsisti'? quid ergo? ne lugebo quidem quem 20
 uindicare non possum? nulli iniuriam facio nisi
 6 patri quem adhuc tacitus fleo. PORCI LATRONIS.
 Cuius inter necessarium ita crudeliter inter-
 empti patris dolorem nihil fortius est quam quod
 gemit? 'Accusa, inquit, me'. unde tam securus es? 25
 inuenisse uideris quis alius occiderit. Non erat <in
 illo> praeda quam grassator sequeretur, sed erat
 summa uirtus, sed erat firmissimum inopiae muni-
 mentum, contumax aduersus fastidium diuitiarum

3 uerba quid . . . possum add. E || hoc [ho B] dicis pau-
 peris occisi pauperis es [pauperes T] O, corr. E || 7 stari G
 testare possum T || adhuc C || 12 quod C || quis C || 13
 cor C || *supplementa add.* E || 15 lucenti CTa || 16 quod Ba ||
 patre B || 19 solebat O, corr. Burs. || Quere A quae B || 20
 ergo n̄ ne CTa || 23 fort. add. Is tibi iniuriam facit || inter
 om. T || empti C || 24 fortus B || 25 genuit Ta || 26. 27 in illo
 add. E || 27. 28 uerba sed erat summa uirtus om. T || 28 umma
 C || ŪP̄rtus B Ūprtus A, uirtus E || * inoti C ignoti T || mo-
 nimentum O

innocentia: haec ab inimico spolia petita sunt. Nescio quomodo miserum esse inter miseras iuuat et plerumque omnis dolor per lacrimas effluit. Nimum funere nostro exultat: non solebat uiuo illo
 5 prouocare nos ut reus fieret. Si quis omnium mortalium miserrimi inter necessarias super occisum patrem lacrimas ita creditam adhuc inertiam miratus est, in hac indignitate praesentis periculi omnem suam ponat admirationem. Si pauper accusandi
 10 diuitis animos non sumpsit miramini? quia tacet, reus est. Per has lacrimas, per hunc squalorem, 7 per haec necessaria omnibus periclitantibus instrumenta non inuidiosum uestrae misericordiae praemium petimus, ut absoluto sic esse tanquam reo
 15 liceat. Potens iste et gratiosus et, <quod> ne ipse quidem negat, diues fuit et qui nihil umquam putaret sibi timendum, etiam reo. crescere deinde in dies odium alterius in potentia, alterius libertate. diues nihil aliud quam nos pauperes existimare,
 20 nos nihil aliud quam innocentes, || inter cotidianas acies semper inuicti. Quis de nostra interim morte cogitauerit, nescio: quod dissimulari non potest scio, quis optauerit. Venit iste cum turba clientium ac parasitorum et aduersus paupertatem totam re-
 25 giam suam effundit. 'Cur me non accusas, non postulas'? uix temperabat quin diceret: 'quid ego in te accusatorem <non> audeam, qui occidendum curauit eum qui tantum mecum litigauerat'? Ciui- 8
 tates plerumque finitimae inter repentinam discor-

1 inimicos spoliaret ita CTa, corr. ETb || 2 interdum T || miseria O, corr. Burs. || 3 plerum CTa || effluit C || 6 misereamini O, corr. Burs. || 7 ita . . creditam A increditam uolgo || 9 admirationē suā si B || 15 potest iste O || quod om. CTa || 17 etiam a reo CTa || 18 in potentia alterius om. A || 19 nihil ut quam C || aestimaret O || 21 qui O, corr. E || in B im A, interim T || mortem CTa || 22 nescite O scire non possum E, an scire nequeo? || quid CTa, corr. ETb || 23 clientum T || 24 ream A || 25 effudit T || cūme CTa || 26 uia temperabas C || 27 non om. C || uerba ciuitates . . . Pompeo fortior (p. 472, 15) ab hac controuersia aliena

diam bello tument: inter ciuilia certamina tantum in ultionem satis est quantum quisque ad maledicendum occupauit. Macerio qua uiolentia in absentiam Metelli strepit! M. Cato Pulchro obiciente furtorum crimina audiuit. quae maior indignitas illius saeculi esse potuit quam aut Pulcher accusator aut reus Cato? In Cn. Pompeium terra marique uictorem fuit qui carmen conponeret, uno, ut ait, digito caput scalpentem. fuit aliquis qui licentia carminis tres auratos currus contemneret. M. Bruti sacratissimi uaniloquentia laceret, cum quidem eius ciuili sanguine non inquinatas solum manus sed infectas ait; atque ille tamen, cum tres consulatus ac tres triumphos scinderet, adeo non timuit ne esset reus, ut etiam disertus esse curauerit. Solus hic est in nostra ciuitate innocentior Catone, nobilior Metello, Pompeio fortior, [Bruto . . .].

- 9 LATRO sic diuisit: an in re iniuria sit. Nulla, inquit, iniuria est. sordidatus sum; quam multi faciunt! Omnia iniuriae genera <lege> conprehensa sunt: pulsare non licet, conuitium facere contra bonos mores non licet. Hoc loco SCAVRVS dixit: noua formula iniuriarum componitur: 'quod ille illi contra bonos mores conuitium <fecit>'. Etiam si in re iniuria est, an si non malo animo facit, tutus sit; an malo animo faciat. Hoc LATRO in duas

esse censet N. Madvig || 1 tumen A || 3 MCicero O, Macerio Ruhnken ad Vell. p. 45 || quia uiolentiā in absentiam et elis trepit O || 6 esse om. A || quā ut A || 7 areus A an reus B || sūto Ta || INC ñ A in c'n' B || poinpeium B || 8 camen B || 10 cur O || 11 neloquentia C ineloquentiam T, corr. O. Iahn, qui famam et nomen accusatoris intercidissee susp. || licherat B || 12 quidam T || 13 manuis C || 16—19 esse cura diuisit reliq. omissis A || 18 Bruto add. O. Iahn || 21 lege add. Burs. || 22 sunt] sit CTa || conuiuium A || 23 dixi B || 24 ille om. T || 24. 25 ille nihil contra b. m. f. Burs. || 25 moros B || * conuitium] uit C fuit T || fecit add. Burs. || 27 amalo Ta

quaestiones diuisit: an si credidit || ab hoc patrem suum occisum et propter hoc secutus est, ignoscendum illi sit; deinde: an crediderit. GALLIO illam fecit primam quaestionem: an quod licet cuique
 5 facere si facit, iniuriarum non teneatur. Licet, inquit, flere, licet ambulare qua uelis, licet uestem quam uelis sumere. <sed> nihil, inquit, licet in alienam inuidiam facere. sordidatus es, non queror; sed si sordes tuae inuidiam mihi concitant, queror.

10 De colore quaesitum est: quidam aperte inuecti 10 sunt in diuitem, quidam ex toto nihil dixerunt, quidam secuti sunt mediam uiam. Cum praeter haec nihil sit, LATRO uolebat uideri inuenisse quartum genus, ut hoc modo in diuitem diceret: tu
 15 quidem non fecisti, sed tamen ego habui causas propter quas possem decipi et de te aliquid frustra suspicari: quia inimicus eras, quia inspoliatus pater inuentus est, et cetera. Hoc est autem medium illud genus nec dimittendi diuitem nec accusandi:
 20 nam et dimittere non debet quem distulit et accusare propter hoc ipsum non debet quia distulit. ALBVCIVS nihil dixit in diuitem; hoc colore decla- 11 mauit: committit, inquit, iniuriam si quem non postulauit accusat. 'quare, inquit, sequeris me?' ut
 25 aliquando mei miserearis, ut desinas afflictam domum persequi, ut scias me in <hoc> habitu accusare non posse, ut concupiscas gloriam uindictae mortis. Tu solus potes, si uoles, inuenire quis occiderit, tu accusare. 'At me quidam propter hoc
 30 suspectum habent'. Potes discutere istam suspitionem: quaere quis fecerit. 'Vt scias', inquit, 'te

3 credidit T || 5 iniuriā CTa iniuriae Burs. || tenentur A ||
 6 uerba licet uestem q. uelis om. T || 7 sed add. N. Faber || inquit om. T || utet O, licet N. Faber || alienum BT || 8 iniuriam C iniuriarum T, corr. Gron. || 10 quidam C || 12 quam secuti C || propter C || 13 solebat O || 17 * pauper O, pater ego N. Madvig || 19 dimitteret C || 23 iniuriarum CTa || 25 adfectam Ta || 26 me om. A || hoc om. CTa || 27 posset C || 28 petas A m. pr. petes AbB || 29 quidem T || 30 suspitionem quaerere B

inuidiam mihi facere, cum dixissem: accusa me, non negasti te accusaturum, sed respondisti: accusabo cum potero'. Ignosce mihi, non magis quemquam adhuc accusare possum quam absolvere: quaero quis fecerit. Haec leuia argumenta sunt, uana sunt 5 quae alios tangunt; quod inimicus es, quod ille in-spoliatus inuentus est: non est quare accusem, est 12 quare su||spicer. RVFVS VIBIVS hoc pro colore posuit: sordidatus sum, lugeo; sequor te ut tutior sim; timeo nescio quem illum qui patrem meum 10 occidit; scio me quamdiu tecum fuero perire non posse. Dum hunc colorem sequitur MVRREDIVS, ineptissime dixit: quare te sequor? pater meus, quia solus inambulabat, occisus est. OSCI colōr non placebat Gallioni: sequor, inquit, ut inueniam 15 quis fecerit; hoc mecum cogito: quisquis est ille qui fecit, uolet hoc inimico imputare, ad diuitem ueniet. Multo, inquit, hoc iniuriosius est, si inquirendi causa facit, si non tantum in conuitium set periculum diuitis sequitur. GALLIO subtiliter agen- 20 dum putauit et ad positionem controuersiae colorem actionis derigendum, ut diceret: suspicor a te patrem meum occisum. quis enim illum alius magis oderat? quis tam potens alius est? uestem sine dubio alius nescio quis percussor concupierat. Dicet 25 aliquis: quid ergo? si inimicus est, protinus inter- 13 fector est? non; ideo non accuso. HISPO ROMANIVS palam accusauit et dixit non causam sibi deesse, sed uires; et hanc sententiam in prohoemio

1 in inuidiam A || 4 qua B || obsolvere O || 5 adhuc leuia ? || 8 supplicer Ta || pro om. T || hunc colorem praeposuit *Schult.* || 9 sordidatus est T || 12 colore C || 14 nō ambulat Ta || Rosci O || 15 Gallionis CTa || aequor C || 16 meum A || 18 uelet Ta || 19 et CTa || 23 dirigendum AT || 23 illum om. T || 24 qui inpotens O, *corr. Burs.* || es O, adeo es Tmg || 25 illius O alius O. *Iahn* || * concupiebat C concupiscebat T || 26. 27 interfectorem non Ta || 27 Romanus T || 28. 29 si esse Ta sibi esse CTb || 29 uires set C iure et T, *corr. Burs.* || hęc A || probō emio C p̄mio Ta

magno cum adsensu hominum dixit: eum accusa-
 torem habeo qui se reum non esse miratur. BAS-
 SVS IVLIVS in hac controuersia dixit: 'quare me
 sequeris per publicum'? facinus indignum, iudices,
 5 factum est: pauper et diues eandem terram calca-
 uimus. Consectari autem solebat res sordidas et
 inueniebat qui illas unice suspicerent. Memini illum
 declamantem [declarasse] controuersiam de lenone
 qui decem iuuenibus denuntiauit in lupanar acce-
 10 derent et foueam igne repletam terra superiecta
 obruit, in quam adolescentibus lapsis et consumptis
 accusatur reipublicae laesae. Audiuit illum declaman-
 tem ALBVCIUS, || fastidiosus auditor eorum quibus
 inuidere poterat; admirabatur hanc BASSI senten-
 15 tiam: non mehercules te ferrem, si canem ad ostium
 alligasses. Idem LATRONIS illas sententias aiebat 14
 tumidas magis esse quam fortes <quae> summa ho-
 minum admiratione circumferebantur: legunt argu-
 menta patres et ossa liberorum coniectura diuidunt;
 20 et illam: † productam sacerdotes tuam: et illam:
 supra cineres liberorum nostrorum lupanar <solo>
 adaequandum est. Ipse autem laudabat haec uti-
 que <quae> docuerat. nam in hac ipsa controuer-

1 magnū CTa || absenso A adsenso B adsensū Ta ||
 omnium Tb || 3 hoc A || 4 facimus B || 5 exandem A ex ean-
 dem B ex eadem T || calcamus T || 7 susciperet O, corr. Schult. ||
 8 declamasse A m. pr., del. W. Müller || lenone C || 9 * de-
 nuntiauit dein l. O || accederet Ta || 10 ignē Ta || terram
 CTa || superiecta B || 11 lesisset CTa lesis et Tb || 12 laetae
 C || aut CTa aput Tb, audiuit N. Madvig || 13 additor C ||

eum CTa eis Tb, corr. Gron. || 14 Bassis B || 15 inerculos A
 mhercules B || 16 alligasse A || 17 tumsas AV tūsas B tōsas
 Ta || quae add. Tb Haase || 18 admirationem CTa V || cir-
 cumferebatur CTa V || * lugent O || 19 coniecturā TV || 20
 producta TV produc iam sacerdos hostiam Burs. perductor
 accendit uiam Gron. || 21 super TV || solo add. Burs. || 22
 dequantum CTa V adequantum Tb, corr. Gron. frequentatum
 N. Madvig || utiqua O, corr. Burs. aliqua Madvig || 23 docue-
 ram CTa V

sia ne Bassus uideatur aliquid dixisse sordidius, dixit ipse: itane sic peribunt decem iuvenes pro-
 15 pter dipondios tuos? ΕΥΚΤΕΜΟΝ <a> fili parte, cum patrem suum narrasset solum sine comite oppressum et occisum, dixit: διὰ τοῦτο ἀσφα- 5
 λέστατόν ἐστι μετὰ πλουσίων περιπατεῖν. et idem: διὰ τί σιγῶ; ὁ πατήρ μου λέγων ἀπέθανεν. HER-
 MAGORAS dixit: κτίσωμεν ἰδίᾳ, ᾧ πένητες, πόλιν· οἱ γὰρ πλούσιοι τὴν ἑαυτῶν . . . Illud in narra-
 tione: ὑπὸ τίνος ἀνηρέθη, οὐκ οἶδα. εἶχεν ἐχθροὺς 10
 φύσει ΤΑΞΙΑΡΧΑΚΤΗΣ κατηγορεῖν δυναμένους. ARTEMON dixit: ὅταν εὔρω τὸν φονέα, τότε αὐτὸν γράψομαι· καὶ τότε δὴ ἂν εὔρω πένητα. ||

<CONTROVERSIA XXXI.>

Vir fortis quod uolet praemium optet; si plures 15
 erunt, iudicio contendant. Pater et filius for-
 titer fecerunt. petiit pater <a> filio sibi ce-
 deret; ille non uult. iudicio contendit; uicit
 patrem. praemio statuas patri petiuit. abdi-
 catur. 20

- 1 IVNI GALLIONIS. Dubito quid de euentu hu-
 iusce iudici optem, cum crimen meum sit uicisse.

1 nec *Burs.* || uidebat A uidebatur BTV, corr. *Madvig* ||
 sordidus C, sordidius <quam> *Burs.* || ita nisi CTaV itane
 Tb, corr. *Burs.* || 3 dipundios CV dispondios T || eucte eucte-
 mon B || a add. Tb || 5 aia O || τοῦτο CV || 6 εστινulle O ||
 τοῦτᾶουσιων TV τοῦτᾶουσιων A τοῦτᾶουων B || περιπα-
 τεῖν CV || 7 λιaticεῖτω O || ο om. B || τιατηρμου O || λετον Ba
 λετων ABbTV || απεθανεν C || hermacotas O || 8 κτισιμεν A ||
 ιαia ω τινητες O || 9 οι ταρ λουcio τινναυτ O, corr. *Burs.* ||
 9. 10 narrationem yno A || 10 ανηρεθη ουκ οιαλ ειχην [ειχην
 TV] σκερους O, corr. *Burs.* || 11 παρησιαστης? || * κητο-
 ρειν B καιητορειν A καιητορειν TV || λυναμενс C λυρω-
 πενητα TV || 12 λιτεμον C || ειρατον A ειρωτον TV || ποτεу
 O, corr. *Burs.* || 13 lei O δη *Burs.* || 16 contendat Aa || 17
 a add. E || filios Ta || 19 pateri C || petiū C ptiū T, corr. *Burs.* ||
 ? eum crimen C

Videtis quemadmodum in hoc quoque iudicio opera sua iactat: et miratur quisquam si hoc patre natus gloriae cupidior est? Faciles habetis partes: viros fortes iungite. dissidemus quia nimium similes sumus. Cum exiremus in aciem, aiebat: si adulescens essem, nemo pugnaret fortius. maiorum quoque suorum uirtutes referebat, sed omnibus se praeferabat. Cum ad aetatem tuam peruenero, non contendam cum ullo, quamuis si exemplum tuum sequi uoluero, etiam cum filio contendam. Quia patriae iudicium habeo, patris perdidi. Dicam abdicanti 'non luxuriabor, non amabo'? hanc emendationem criminum meorum non possum promittere: ego uero pugnabo et fortiter et fortissime. Vidi patrem iam senem lorica induentem: multum est pugnare cum exemplo. Iudicium uocat quo pater et filius spolia contulimus? Ecce commilito ego iuueni possum cedere, seni non possum. Quod contendi, legis, quod uici, iudicium, quod pugnaui, patris est. uolui cedere: concurrerunt iuuenes, aetatis causa agebatur: uici non filius patrem, sed iuuenis senem. Ego uici, sed omnes patri gratulati sunt. Parui adulescens magnis exemplis. deceptus sum, dum cogito mecum Horatium Etruscas acies corpore suo sum mouentem et Mucium in hostili ara manum urentem et dum te, Deci, cogito qui || et ipse noluit patri cedere. Transibo in subsellia tua, complectar inuitum: licet repugnes, fortior sum. FVLVI SPARSI. 4 Necesse fuit mihi fortiter militare: pugnandum habebam non imperatori tantum, sed patri. Si tu

2 iactet *Schult.* || 3 cupidiorum A || patres O || 4 dissidemus A || simus CTa || 7 et uirtutes O || 9 tum sequi C || 10 conditendam C || 11 dicant <alii> abdicati ? || 16 in iudicium uocat quod *Schult.* || 17 comito [amitto T] ego tibi possum O, *corr. Burs.*, comes ire ego tibi possum, cedere N. *Madvig* || 19 pudicum CTa || 20 aiebatur B || 22 parauit O, *corr. Madvig* || 23 cogite C || 25 hostialiara T || maruentem T ma urentem C, *corr. Burs.* || 27 subselliam tuam CTa || complector A || 28 inuitū Ta || 29 uiolare T

uicisses, diceretur: patri cessit; abdicationem enim
timuit. Solebas semper optare, ut contingeret tibi
filium habere meliorem. Iudicium uocas duplicem
5 domus nostrae triumphum? CLODI TVRRINI. Tu
Mucio dices: 'non est quod ostendas istam ma- 5
num'? tu Scipioni post deletam Carthaginem: 'tace'?
loquax est uirtus nec ostendit se tantum, sed in-
gerit. Aiunt ecce nunc quidam: cessit pater filio
et in hoc abdicat, ut uideatur uerum fuisse certa-
men. Opta, pater, ut et a nepote uincaris. 'Postea, 10
inquit, pugnare fortiter poteris'. unde scio? uulne-
ribus me senem feci. Quis te felicior? tu omnes
uicisti, te filius. Quanto honestius modo pater et
filius inter se contenderunt, honestiorem facturus
6 uictum uter uicisset. Dubito quid faciam. taceam? 15
sed silentium uidetur confessio. narrem uirtutes
meas? sed illud quoque mihi nouum accidit, quod
uni mihi abdicato eas narrare non <prodest>.
Processi in aciem coram patre: fortiter, inquit,
pugna; turpe est adulescenti uinci a sene. Auidus 20
sum gloriae: hoc si uitium est, paternum est. fortis
sum: numquid improbas, pater? at iam abdicabis,
si dixerō: fortissimus sum. dicam tamen audacter:
fortissimus sum, nec timeo in ea ciuitate hoc cri-
7 men, in qua fortes etiam senes nouimus. IULI 25
BASSI. Ad te quoque ignominiae meae pars redun-
dat: pudeat te, pater, si a filio abdicando uictus es.
ARELLI FVSCI Patris. Ignosce, iuuenis erraui: am-
bitiosus non ero, cum senex fuero. GAVI SILONIS.

2 Solebat C || 4 Turini B || 7 tantum n̄ ingerit B || 8 qui-
dem Ba || 12. 13 omnes cisti B || 14 inte se C || contenderant
B || facturum C || 15 uter om. B || dubio Ta || faceam A || 16. 17
uirtutē eas C uirtutes ineas T || 17 illum CTa || 18 * meas O,
eas ego N. Madvig || narre C || prodest add. Burs., N. Madvig ||
19 processit C concessit processit T || patrē C || 20 uincla
sene C uitia sene Ta || 22 nunc quid O || 23 si diro C si uiro
T, corr. N. Madvig || fortissimo sum fortior dicam T || tā B ||
audaciter C || 24 timeam B || eā B || ciuitatem C || 27 pudeate
CTa || 28 p; (i. e. patris) add. A || 29 furo A

Vtrum putas uicisse? || ego praemium tantum habeo,
tu et praemium et uirum fortem.

<DIVISIO. LATRO sic diuisit: an filius ab- 8
dicari possit propter hoc quod per>mittente lege
5 fecit. nemo <inquit> in eadem re et habet legem
et timet. Contra ait: si quid fecerit quod non li-
cet, lex uindictabit; si quid quod licet sed non oportet,
pater. non quaeritur de scelere filii, sed de
officio. Deinde: utatur sua quisque lege; tibi illud
10 licuit et mihi hoc licet. abdicare liberos liceat. est
aliqua lex quae filio patrem praeferat? Si potest
abdicari etiam propter id quod lege permittente
fecit, an abdicari etiam propter hoc [non] possit,
quod praemium accepit. Non potest, inquit, in ea
15 re priuatim puniri, in qua publice honoratur. eidem
rei non potest et praemium dari et nota denuntiari.
cetera iura puta paterno imperio subiecta esse: hoc
ius maius est ceteris, quo de uictoria, de summa
uirtute quaeritur. Non potes propter hanc legem
20 filium abdicare, propter quam a filio uictus es. Si
potest abdicari, an debeat. hoc <sic> diuisit: an
etiamsi non debuit cum patre contendere, ignoscendum
tamen sit, si adulescens gloriae cupiditate lapsus
est; deinde: an contendere debuerit. Tibi, in-
25 quit, et honestum erat certamen et tutum: quid est
enim gloriosius quam aut uirum fortem uincere aut
a filio uinci? Si non debuisset contendere, non
uicisset. et potuit fieri ut, si hic tibi cessisset, alius
aliquis ad certamen procederet qui nunc non pro-
30 cessit, quia sciebat nihil sibi profuturum si te ui-

1 patrem tuum habeo O, praemium h. E || 3 *Suppleuit Schult.* ||
4 mittente O || 5 immo O, nemo *Schult.*, qui et inquit *addidit* ||
6 squid A || 7 uindictabis Ta uindicauit C || sinon Ta || 13 non
del. Burs. || 16 potes C || 17 puto AT || 18 quod uictoria
O, *corr. Burs.* || 20 a om. C || 21 sic *add. Burs.* || 24 an con-
dere C || 25 et totum A || 28 si^h ic B || tibus A || 28. 29 alius quis
T || 29 procedere C

- cisset, cum deberet a filio tuo uinci. nulla laus tua fuisset: apparuisset enim illam uictoriam non uiri fortis fuisse, set patris. silentio uirtutes uestrae transissent: nunc inlustratae sunt dum conf-
 10 runtur. TVRRINVS hoc loco belle dixit: plures tibi⁵ inuidere coeperunt, postquam uictus es. itaque noui generis res accidit: filius uicerat; omnes aiebant: o felicem patrem! Nouissimam || quaestionem fecit: an etiamsi quid iudicio peccauit, praemio emendauerit. Hoc loco dixit GALLIO illam senten-
 11 tiam quae ualde excepta est: cum diu deprecatus esset, ait: si nihil profecero, quid me facturum putas? ad templa iturum ut ad deos supplicem? ad
 12 statuas tuas confugiam. SILO POMPEIVS temptauit et in hac controuersia illam quaestionem, quam in¹⁵ omnibus uirorum fortium abdicationibus putabat esse temptandam: an uir fortis abdicari possit; aiebat in nulla magis controuersia illam posse tractari. Non potes, inquit, eum abdicare qui te potest uincere. miraris si patri hac lege subducitur qui <ei>²⁰ et comparatur et praefertur?
- 12 Colorem pro adulescente GALLIO illum induxit: <circumsteterunt> me, inquit, iuuenes: aetatis causa agi uidebatur. cum dubitarem exaudiui nescio quem dicentem: nihil agis; ego tibi cedo, illi non cedo.²⁵ CESTIVS hoc colore usus est: putasse sese ipsi patri honestius hoc esse, certe domui, laudes utriusque in foro inspicere. MONTANVS VOTIENVS ait: cogi-

2 cūa B || apparuisset *bis scriptum* B || 3 fuisset patris C || silentium O || 4 tunc C || inlustrata es T || 6 est C || 7 uiceret A uicerat et *Burs.* || 12 profero CTa || 13 templum BT || * aut ad O || 14 aditatuas tuas A adituas stuas T aditatuas B || 15 controuersia illā controuersiā illā B || 17 temptandum A || an ubi Ta || 19 potest inquit A || 20 patria lege T || qua et O, *corr. O. Iahn* || 22 duxit C dixit T || 23 circumsteterunt *add. Burs.* || 24 dubitare exordine scio O, *corr. Burs.* || 25 agi O || credo A || 26 se T || 27 certi CTa || 28 uouenus A

taui non quid imperares, sed quid praecepisses: dixeras semper, cum me hortareris ad gloriam, ut nulli cederem. Inuidiosa omnibus in illo iudicio fortuna tua uidebatur, cum quaereretur utrum pugnasses felicius an genuisses. Non est quod me putes uisum illis fortio-rem: decepti sunt, pater; iudicauerunt non quod erat, sed quod te malle crediderunt. ARGENTARIUS ait: occasionem benefici quaesiui, non concupiui accipere praemium. <Honor ad utrumque peruenit: alter praemium> habet, alter accepit. FVSCVS ARELLIVS pater ait: si nauigare imperasses, per hibernos fluctus egissem ratem; si peregrinari, nihil fuisset iubente te durum. hanc rem imperabas difficilem forti uiro, uinci. BLANDVS hoc colore || narrauit: pater mihi obicit, quod illi in una re non cesserim; ego multiplicabo crimina mea: numquam illi quotiens recte faciendum fuit cessi, semper uolui uideri frugalior, uideri uolui laboriosior; nam cum ad uires uentum erat, etiam ipse cedebat: non ego illum uincebam, sed aetas. TVRRINVS hoc colore usus est: uolui, inquit, cedere, sed erant qui dicerent non licere; hoc enim nobis modo legem saluberrimam tolli. disputaturi contra praemium patris uidebantur et dicturi: non licet inter se cedere fortibus; non ipsorum tantum causa agitur, sed publica; omnium interest scire quis sit fortissimus. his uocibus hominum missus sum ad id certamen, in quo ad istum utraque pertineret uictoria. Quid putatis me dicturum? fortio-rem me uisum? falsum est, cum hoc quoque, quod ego fortis

1 imperare CTa || qui A || praecipisset Ta || dixerat Ta ||
 4 utrus C || pugna esses AbB pugnasses AbT || 7 erat B
 eraet A erat TE, e re erat Burs. || 9 quaestu O, corr.
 N. Faber || 9. 10 Honor . . . praemium add. E || 11 accipit O,
 corr. E || 14 fortius uiro fortius uiro C fortius uiro Ta || 16
 illi una re T illi nurae [—ra B] re C, corr. Burs. || 18 ces-
 sissem per C || 20 cedebat nego C || 21 husus A uisus B || 22
 dicerant B || 23 saluberrimum A || 27 missum ad O

eram, istius esset. quid ergo? quare uicerim quaeritis? uisum est ad ruborem totius iuuentutis pertinere, neminem pugnasse fortius quam senem. Et cum dixisset se praemia in patrem contulisse, dixit:
 15 uici te, pater, sed nempe uici tibi. ALBVCIVS hoc colore narrauit: nolui, inquit, uideri per collusionem patri titulum fortissimi uiri contigisse: non cessi ante iudicium, ut in iudicio cederem et feci nihil aliud quam laudaui patrem, uirtutes eius retuli; uisus sum propter hoc ipsum praemio dignus. 10
 16 SILO GAVIVS ait: solebas mihi, pater, insignium uirorum exempla narrare, quaedam etiam domestica; aiebas: auom fortem uirum habuisti; uide ut sis fortior. processi tecum in aciem nec illic ubi rediimus omnis gloria in una domo erat. - uolebat 15
 respublica fortes uiros recognoscere. o quantam ego cupiditatem gloriae in patre meo uidi, quam iuuenilem! contendere me uetabat imperio, iubebat exemplo. Ventum est in iudicium: omnium quas ego noui res inuidiosissima quaerebatur de patre 20
 17 meo: utrum fortior esset an || felicior. OSCVS hoc colore narrauit: <erant qui> accederent et dicerent: roga patrem tuum, cedat tibi: non est utile reipublicae excitari hostium animos; excitabuntur, si scierint neminem in hac ciuitate esse fortiolem quam 25
 senem. illi me coegerunt, quasi tum quoque aliquid praestaturus essem reipublicae, uenire in iudicium:

2 usum A || 4 patre O || 6 colore usus est T || noluit O, corr. Burs. || collisionem Ta || 8 in om. A || effeci ATb [effici BTb] || 9 quamquā.C || patres B || 11 indignum C indignorum T, corr. Haase || 13 aū prē fortem T || 14 aicie A acie BT || 14. 15 illinc nudi rediimus Vahlen; lacunam signif. Burs. qui: illic <hortari me ad uirtutem desiisti>; intercidisse coniecit. illinc abii; redimus: N. Madvig irriti in urbem r. Sander || redimus C || 16 forte C || quantum CTa || 18 contenderē uetabat C || 20 nobi C || inuidiosissime T || 22 erant qui om. O || 24 excitare O, corr. Gron. || animus Ta || 25 ciuitate esse ciuitatē fortiolem B || 26 meo egerunt C || qua tum A || tunc T || 27 si uenirem Schult.

in quo quid habeo? ego iudicatus sum iuuenior. MENTO dixit: timeo ne ob hōc ipsum patri uilior
 5 fiam ego; scimus quam gloriosus sit. TRIARIVS 18
 hoc colore usus est: in iudicio uolui tibi cedere, ut
 non imperasse uidereris sed uicisse, et cessi: de-
 functorie causam meam egi: set † notum sit illum
 cedere quia parum est illi non putabat. NICETES
 in hac controuersia dixit: εἰ ὁ πάππος ὑπὸ τῆς
 φύσεως ἀποδοθὲις ἡμῖν παρέστη τῷ τότε δικαστη-
 10 ρίῳ, οὐκ ἂν εἶπεν.

τίς νύ μοι ἡμέρη ἦδε, θεοὶ φίλοι; ἧ μάλα [Hom.
ω 514.]
 χαίρω.

<νίός θ' νίω>νός τ' ἀρετῆς πέρι δῆριν ἔχουσιν.

et: πολλὸν δ' ὄγε πατρός ἀμείνων. [Hom.
Z 479.]

15 SCAVRVS hunc sensum aliter dixit: o si auos meus 19
 interesset iudicio, quam libenter spectaret et discor-
 diam nostram! clamasset mihi: non est quod cedas;
 ipse mihi numquam cessit. LABIENVS partem patris
 declamauit et dixit: quod etiam deterioribus licet,
 20 nolo habitare cum aduersario meo: non capit idem
 contubernium fortem uirum et uictum. 'Statuam,
 inquit, tibi posui': immo ne possem umquam uictum
 me obliuisci, ignominiam meam in aes incidisti. ||

1 habet O, corr. Schult. || 2 Dento O, corr. Schott. || <non>
 timeo ne Schult. || 3 sciam usquam O, corr. ego, Burs., ergo
 sciamus N. Madvig || 4 uoluit C || 5 uidisse B || defuncturie
 TV || 6 egisset O, corr. Schott || set natum sibi cedere, uelle
 illum patrem nemo putabat Gron. || 7 parem se H. Müller,
 patrium non est ... putabant Burs. || 8 ΠΑΠΠΟΣ O || ΑΠΟΛΟΘΕΙ
 CHMEICHMIN [—MI A] O || ἐν τῷ Schult. || ΕΙΠΙΕΝ CT || 11 ΜΟΥ
 B || ΝΜΕΡΗ A || ΗΛΕΘΕΟΙ [ΕΕΟΥ B] ΦΙΛΟΙ ΝΗΜΜΑΛΑΧΑΙΡΩ [ΧΑ
 ΗΙΡΩ B] CV, corr. Burs. || ΝΟΤΕ ΑΡΕΤΗΣ ΠΕΡΙΛΗΡΙΝ [ΑΝΡΙΝ A]
 ΕΧΟΥCΙΝ C, corr. H. Müller || 14 ΕΤΗΜΟΝΑΟΓΕ [ΟΟΕ A] ΠΑΤΡΟ
 CΑΜΕΙΝΟΝ CV, corr. Burs. || 19 desertoribus O, corr. Schult. ||
 20 idest C || 21 fortem utrum C || 22 possū mo ne C possū-
 moneo Ta || possum T || 23 in his [eis ATa] C

<CONTROVERSIA XXXII.>

Dementiae sit actio. Bello ciuili quaedam uirum secuta est, cum in diuersa parte haberet patrem <et fratrem>. uictis partibus suis et occiso marito uenit ad patrem; non recepta in domum⁵ dixit: quemadmodum tibi uis satisfaciam? ille respondit: morere. suspendit se ante ianuam eius: accusatur pater a filio dementiae.

- 1 PORCI LATRONIS. Sic sibi satisfieri ne uictor quidem uoluit: excusauit uictos, quin restituit. Quo-¹⁰ niam reposcis uitam quam dedisti accipe. Nullum fuit in proscriptione mulierculae caput. OSCI. Inquinasti filiae sanguine penates. quamquam quid ego dico penates, tamquam in domo perierit? Adlatum ad se Caesar Pompei caput fleuit: hoc illi¹⁵ propter filiam praestitit. ARELLI FVSCI. 'Quemadmodum tibi uis satisfaciam'? hoc ipso satisfecisse debuerat. Filiam habuit piam et in maritum et in patrem: alterum usque in mortem secuta est, alteri etiam per mortem satisfecit. quam periculose illum²⁰ offendo, qui simul irasci coepit nescit ignoscere?
- 2 CLODI TVRRINI patris. 'Morere'. quid aliud meruerat, si satisfacere nollet? Nisi occupasses, soror, fortasse pater sibi satisfecisset. Hoc, certum habeo, unusquisque uestrum suadebat puellae: 'ad iratum²⁵ patrem uenis; in quas potes te compone blanditias; roga, deprecare; si nihil proficies, habes quemadmodum cogas: morituram te denuntia'. Hoc quod ignouisti, uictor, ad uiros pertinet: illi tibi gratias

2 quodam C || 4 et fratrem *add.* E || 6 bis C || 7 suspendisse C || 8 accusator B || 10 qui restituit O, *corr. Schult.* || 12 proscriptionem CTa || Inquinasti *om.* B || 15 ad sec A || ille O || 17 fatiam satis T || 18 se debuerat C || *uerba* piam ... in mortem (*l.* 19) *om.* A || 20 * periculosi tum C periculosū si eum T || 24 tibi O, *corr. Burs.* || 26 componere C || 27 proficias Aa || 28 coga C

agunt; nam feminas ne si irascereris quidem pro-
scripsisses. 'Quare secuta est uirum'? adeo tibi
uetera exempla exciderunt bonarum coniugum, in
<quae> filiam tuam solebas sanus hortari? aliqua
5 spiritum uiri redemit suo, aliqua se super || ardentis
rogum misit. inpendisset se puella uiro, nisi ser-
uasset patri. FVLVI SPARSI. Filia ante limen pa- 3
ternum in cruore suo uolutatur. quid exhorruistis?
paterna satisfactio est. nostis domus nostrae legem:
10 aut uincendum mihi aut moriendum est. Qualis
est ista satisfactio qua filia exoratum sibi patrem
non sentit? ALBVCI SILI. Vtrae meliores partes
essent, soli uidebantur iudicare di posse. 'Si uis
satisfacere mihi, morere'. Quod ad me adtinet,
15 irascare malo. Si parricidium <esset> fuisse in di-
uersis partibus, numquam defendisset apud Caesa-
rem Ligarium Cicero. M. Tulli, quam leue iudi-
casti crimen de quo confessus es! Dona filiam, si
misericors es, deprecanti, si hostis, edicto, si pater,
20 naturae, si iudex, causae, si iratus es, fratri. BV- 4
TEONIS. Ante ipsum limen domus decessit, ne du-
bitari posset utrum marito perisset an patri. ubi
istud uidisti? ubi audisti? nego te istuc in bello
didicisse. MARVLLI. 'Meruerat, inquit, mori'. etiam-
25 nunc accusas? certe iam tibi satisfactum est. O
nouum monstrum! irato uictore uiuendum est, exo-
rato patre moriendum est. PASSIENI. Vtinam in-
teruenissem, non satisfacisses sola patri. Furiosum
te dicerem, si pro genero non rogasses. Secutus
30 est gener diuersas partes, uxor suas. LABIENI. Hoc 5

2 secuta es O, corr. Burs. || 4 quae add. Burs., coniugum
quibus T || 9 paternas C || satisfactionē A || 10 dicendum O,
corr. Burs. || 12 Albuci Sibi A || 15 irascere C et irascere
T || parricidium fuisset in O, corr. Schult. || 16 et apud T || 17
iudicast A || 18 est CTa, corr. ETb || 19 deprecationi Gron. ||
20 patri Aa || 22. 23 uerba an patri ... te istuc bis A || 23 ubi
studuisti C, corr. Petreius, Schult. || istud in T || 24 Marilli T ||
27 papsennae O

obsequio consequatur denique, ut intra domum moriatur. M. Cato, quo uiro nihil speciosius eiuius tempestas abstulit, potuit beneficio Caesaris uiuere, si ullius uoluisset. Optima ciuiliis belli defensio obliuio est. MVSAE. Allato ad se capite Cn. Pompei Caesar auertisse oculos dicitur, quod tu ne in morte filiae quidem fecisti. CORNELI HISPANI. Peruagata est illa crudelis belli fortuna omnem ordinem, usque <in> infimae plebis supplicia descendit; nihil in ciuitate nostra immune a uictoris ira praeter feminas fuit: hanc laudem miserae urbi seruare
6 licuit. Aut pater noster aut uictor || insanit. MENTONIS. Semel repulsa iterum redit, iterum repulsa tertio rogat, non fatigatur, scit exorari etiam hostes. O te crudelem, nisi iam tibi etiam pro genere satisfactum est! Non ignoro in quanto periculo sim: nescit placari iratus et uoce etiam filiae excanduit. TRIARI. An non exoraretur uictor cum pro filia <rogaret> pater? 'Morere'. illi quoque quibus animaduvertere in damnatos necesse est, non dicunt
20 'occide', non 'morere', sed 'age lege': crudelitatem imperi uerbo mitiore subducunt.
7 DIVISIO. LATRO usus est in hac controuersia illa calcata quaestione: an possit dementiae agi cum patre ob ullam aliam rem quam ob dementiaem. Inpotens sum, crudelis sum, inmitis, non tamen demens. mores tuos patri debes adprobare,

1 domo C, in tua domo *Haase* || 2 speciosus T || 4 site tullius C sic tullius si T, corr. O. *Iahn* || 5 abtato Ta Allo, C || 6 abuertisse T uertisse C || 7 mortē BT || 8 pelli forc[fort B] unā nem ordinem C || 9 in *add.* Tb, *Burs.* || 12 insanis C insanus T, corr. *Burs.* || 13 reddit O || 14 exorare Ta || 14. 15 uerba hostes . . . etiam om. A || 17 placari ratus C || * et hoc etiamsi O || 18. 19 cum pro alio pater [patere A] O, corr. *Burs.* cum <pro alio rogaret filia> pro a. p. N. *Madvig* || 20.

21 dicunt s; occide morere sed agente lege T || 24 possi C || dementiae om. T || 25 re B || debentiam C || 27 muros Ta || adprobari CTa

non patris regere. dic: desipis, nihil intellegis; ego sanitatis meae, si potuero, argumenta colligam; dicam: in senatu non stulte sententiam dixi. quid tibi uideor fecisse dementer? partes male egi? multa
 5 debes <dementiae signa colligere>; damnare non potes patrem propter uerba, immo propter uerbum. Si damnari dementiae aliquis pater, etiam non de- 8 mens, ob aliquod improbandum factum potest, an hic possit. hoc in duo diuisit: an etiamsi hoc animo
 10 dixit, ut filiam mori uellet, damnandus tamen non sit. hic accusatio filiae contrarias partes patri sequentis, cum illam ipsa natura publicis excepisset malis. Animaduertit Manlius in filium et uictorem, animaduertit Brutus in liberos non factos hostes,
 15 sed futuros: uide an sub his exemplis patri fortius <tantum> loqui liceat. Deinde: an non eo animo 9 dixerit, ut illam mori uellet. Dixi, inquit, iratus, cum uellem castigare, non occidere. TVRRINVS CLODIVS belle dixit: nolite mirari si durioribus
 20 uerbis utor; non sum processurus ultra uerba, minabor, deinde ignoscam: fecit || et uictor. GALLIO 10 et illam quaestionem fecit: an non <ob> hoc puella perierit, quod pater illi tam dure responderit. Perit, inquit, propter desiderium uiri; alioqui unius
 25 uerbi amaritudinem morte pensasset? immo mulier praeceps, temeraria, insano flagrans amore et attonita, quem uirum patre relicto secuta fuerat, patre uiso consecuta est. SILO POMPEIVS huic quaestioni 11

1 patri Ta || recedere A Ta recere B || 3 sentiam B || 4 male elegi Burs. || 4. 5 * damnare inulta debes non potes C damnare non potes T, correxi ex E || 10 dixi C || damnandus A || 11 contrarios C || et patri C ad patre T, patri Burs. || 13 animaduertet A || 15 futurus uideā sub is exemplis patris fortius [sortius B] C || partes fortius T || 16 tantum add. E || 17 dixit CTa || 19 uelle C || nilite A || 20 utra C || minabar A || 22 ob add. W. Müller || 23 responderet. [—it Aa] perit || 25 ma[mama— A]ritudinem C || non pensasset Schult. || 26 attonito CTa || 27. 28 * fuerat res uiso [uisa T] O || 28 quaestione C

praeponerebat illam ex qua in hanc transitus fit: an etiam <si> propter hoc uerbum patris periit, dam-
nari tamen pater non debeat: nec enim euentus
imputari debet cuiusque rei, sed consilium. si post
hoc uerbum puella uixisset, numquid patrem de-
mentiae damnare posses? atque post hoc uerbum
si quid factum est, non a patre sed a puella fa-
ctum est. non oportet autem illius temeritatem de-
mentiam uideri patris. Post hanc quaestionem fa-
ciebat illam: an ob <hoc> perierit. 10

- 12 Color a parte accusatoris simplex est: ait pa-
trem durum fuisse, crudelem, bono publico hunc
non fuisse partium ducem. Dixit, inquit, eo uultu,
ea adfirmatione, ut uideretur non iubere tantum,
sed occidere. Hoc loco dixit TVRRINVS CLODIVS: 15
hoc post bellum, immo post edictum? et adiecit:
nunc intellegit respublica, imperator, quantum tibi
debeat cui sine sanguine satisfactum est. Omnes
13 uirum dixerunt patre nolente illam duxisse. GALLIO
dixit: nondum mihi uidebatur scire quid meruisset. 20
uolui illam intellegere crimen suum. CESTIVS hoc
colore: contumaciter, inquit, rogauit, sic quomodo
periit, non uultu demisso, <non> summissioribus
uerbis, nondum tamquam uicta: <nihil agnoui filiae,
nihil uictae>. Primum quare ad me non fratrem 25
14 suum mittit? an etiamnunc fratri irascitur? AR-
GENTARIVS ait: nos ducem exorauimus, quorum li-
beri in diuersis partibus || fuerant; diximus: ignosce;

1 sit C || 2 si om. C || perit C || 6 itaque? atqui uolgo || post
om. T || 10 oper[ob per B]ierit C ob is hoc perierit T || 13 a
partium dixit ducem inquit O. corr. Gron. || 14 iuere C || 15
hoccidere A || 17 inflegit C || rep B || 19 uirum] enim O, corr. Burs.;
an generum? || dixisse CTa || 23 non om. C || summissioni-
bus C || 24 uerba om. T || 24. 25 uerba nihil ... uictae add. ||
25 ñ[reni EA || 26 misit T || et in hunc O, etiamnunc E N. Mad-
vig || [rať A frať BTa fratrem Tb, corr. E N. Madvig || 27 liber
CTa || 28. 29 *ignos nobis eueris A ignose ueris B ignosce
nobis seueris T, ignosce nobis; <licebit nobis non> seueris
N. Madvig

noli seuerus esse, si licuerit esse securis. Quid peccaui quod filiam ex hostium castris uenientem non primo uerbo recepi? TVRRINVS CLODIVS ait: uolui fratrem sorori dare beneficium: 'eo durius loquar, ut ille me pro sorore sua deprecetur'. Primum quare me solum rogat, cum debeat duobus satisfacere? SILO GAVIVS dixit: uolui illam mora torqueri: sine, inquam, et iterum et tertio roget: ne mitissimus quidem uictor statim ignouit. LA- 15
 10 BIENVVS ait: non sum statim exoratus et si uixisset non essem fractus proximis precibus eius, ne tertio quidem rogatus aut quarto. 'At uictor cito exoratus est'. Noli mirari: facilius est ignoscere bello quam parricidio. HISPANVS de morte eius hoc di- 15
 15 xit: iterum illam nobis uir abduxit. ALBVCIVS ait: tuto me, ait, putauit loqui fortius; non dubitauit enim, quin frater illi dicturus esset: non est quod timeas, exorabitur; si difficilior erit, ego illum rogabo; et <si> rogasses, adulescens, fecissem. non
 20 magis tibi nego quidquam <quam> soror tua marito? MONTANVS VOTIENVVS dixit: non est quod 16
 putes illam cecidisse irae patris: cui uixerat periit, illi se cui addixit inpendit. et eundem sensum in argumentis, cum dixit <etiam morte patri inuidiam
 25 quaesisse> [sed] non propter patrem illam perisse: quid ergo, inquis, propter quem? scis illam unum habuisse pro quo mori posset. ||

1 securus Aa || 4 sororis CTa || 5 loquā A loquā B loque-
 bar Tb || p̄miū A primiū B || 7. 8 illā oratorqueri [quaeri A] O ||
 9 nec T || 10 uixissem CTa || 11 fructus A || p̄cibus eris O ||
 12 rogatu? || Aut C || 13 es. Noli CTa || 14 Hispanos A || 15
 ait del. A m. rec. || 16 toto A || 17 quin A || esse CTa || 18
 illum ego T || 19 si om. C || 20 * tibi ego O || quid T || quam
 addidi <negassem, quam> Madvig || * sorori tuae maritus O ||
 22 perit C || 23 adduxit CTa || inpendit C || 24. 25 uerba etiam
 ... quaesisse ex E inserui || 25 sed deleui cum T || 26 unam
 Ta, uirum uolgo

<CONTROVERSIA XXXIII.>

Reipublicae laesae sit actio. Quidam expositos debilitabat et debilitatos mendicare cogebat ac mercedem exigebat ab eis. reipublicae laesae accusatur.

5

- 1 PORCI LATRONIS. Aestimate quale sit scelus istius, in quo laesi patres <ne> liberos suos aut agnoscant aut recipiant etiam confessas iniurias tacent. Vectigalis isti crudelitas fuit eo magis quod omnes praeter istum misericordes sumus. mendicantes nisi tot 10 mendicos fecisses. Effecit scelestus iste, ut nouo more nihil esset miserius expositis quam <tolli; parentibus quam> agnoscere. CASSI SEVERI. Hinc caeci innitentes baculis uagantur, hinc trunca brachia circumferunt, huic conuulsi pedum articuli 15 sunt et torti tali, huic elisa crura, illius inuiolatis pedibus cruribusque femina contudit: aliter in quemque saeuens ossifragus iste alterius brachia amputat, alterius eneruat, alium distortet, alium delumbat, alterius diminutas scapulas in deforme extundit <tuber> et risum [in] crudelitate captat. 20 Produc, agedum, familiam semiuiuam, tremulam, debilem, caecam, mancam, famelicam; ostende nobis captiuos tuos. Volo mehercules nosse illum speculum tuum, illam humanarum calamitatum officinam, 25

2 sic O || expositos educabat E || 4 laesa B || 5 excusatur C || 6 aestimata equale CTa || scelustius C || 7 ne add. E || suo Ta || aut ut T || 8 iniurias B || 9 istus C istius T || 9. 10 pater istum A || 10 mendicare A || 11 scelestustus A || 12. 13 uerba tolli . . . quam add. E || 14 uacantur hunc A || 15 circumferuntur T || 16 in illius AaBT || 17 crudibusque C || contudit B contulit Ta || quemquem O || 19 uerba alium d. a. delumbat om. A || 19. 20 delumbat alterius eneruat alterius diminutas BT || 20 scapulis Ta || defortune Ta || 21 tuber add. E || in del. Burs. || 22 agendum T || seuiam C || 25 tum CTa om. Tb || illa A, om. B

illud infantium spoliarium. Sua quoque calamitas
 tanquam ars adsignatur: huic recta membra sunt,
 et si nemo <moratur> naturae proceritas emicabit:
 ita frangatur ut humo se adleuare non possit, sed
 5 pedum crurumque resolutis uertebis reptet; huic
 extirpentur radicitus. huic [non] speciosa facies
 est: potest || formonsus mendicus esse; reliqua
 membra inutilia sint, ut fortunae iniquitas in bene-
 ficia sua saeuientis magis hominum animos percellat.
 10 <sic> sine satellitibus tyrannus calamitates huma-
 nas dispensat. VIBI GALLI. Intuemini debilia in- 3
 felicium membra nescio qua tabe consumpta, illi
 praecisas manus, illi erutos oculos, illi fractos pedes.
 quid exhorrescitis? sic iste miseretur. Tot membra
 15 franguntur, ut unum uentrem impleant, et — o nouom
 monstrum — integer alitur, debiles alunt. ALBVCI
 SILI. 'Perissent', inquit. ita non infelicius supersunt
 quam perituri fuerant? 'Perissent', inquit. interroga
 patres utrum maluerint. Eruantur, inquit, oculi
 20 illius, <illius> praecidantur manus. Quid si aliquis
 ex istis futurus est <uir fortis? futurus est> tyran-
 nicida? quid si sacerdos? nec, puto, incredibilia in
 hac fortuna loquor; certe ex hac turba origo Ro-
 manae gentis apparuit. Egregius educator plus ac-

1 spoliarium C spoliorum Ta || quique Ab qumque Aa
 quoque BTa, corr. Burs. || 2 mars CTa || adsignetur O, corr. E ||
 3 * moratur addidi || nemo obstat naturae Tb || micabat B mi-
 cabit AT, corr. W. Müller || 4 aut C || frangantur H. Müller ||
 adleuari O || 6 adicitus C radicibus Ta || non del. Ab || 9
 peruellati CTa peruellat Tb, corr. N. Faber || 10 sic add.
 Burs. || calamitates C || 11 Vigi A Vui B || 12 quia B || con-
 sumptusta Ta || 13 pretiosus Ta || illi contractos T intractos
 C, corr. E || 15 o om. B a Ta || 16 aliter A || alunt B || 17 in
 relicius A in reliquis B in reliquis T, corr. E || 19 eruan-
 tur C || 20 illius add. Burs. huius add. Tb || praecidantur B || 21
 futurum Ta || uir fortis futurus est add. R. Wachsmuth sce. E
 uir fortis? quid si t. H. Müller || 22 incredibili C incredibile
 T, corr. E || 22, 23 an incredibilia loquor: certe ex hac for-
 tuna origo? || 24 apparuit B

ceptum crudelitati quam expensum misericordiae
 4 refert. TRIARI. 'Perissent', inquit. Puto, expertus
 es nos non esse crudeles; tamen nemo non no-
 strum, cum istis stipem porrigeret, mortem preca-
 tus est. Surge tu debilis: conatur et corruit. surge 5
 tu mute: sed quid excitaris? rogare non potes.
 surge tu caece: sed ad quorum eas genua nescis.
 o te inter omnis debiles ante hoc iudicium felicis-
 simum quod istum dominum non uidebas, in hoc
 iudicio infelicissimum quod istum reum non uides! 10
 Expositos aluerunt etiam ferae, satis futurae mites
 5 si praeterissent. CORNELI HISPANI. Ergo si illis
 temporibus iste carnifex apparuisset, conditorem
 suum Roma non haberet? Timeo ne hoc prosit
 reo, quod nemo ex istis quemquam uideri uolt suum. 15
 IULI BASSI. Intuemini utramque partem et ei suc-
 currite quae miserabilior est. liceat uidere || merce-
 darios tuos: hic caecus est, hic debilis, hic mutus.
 his tu mori non permittis? uis in te iudices more
 tuo misericordes sint, tuo exemplo? ARGENTARI. 20
 Quorum cum ubique audiantur preces, in sua tan-
 tum causa cessant. 'Adiciamus aliquid ad quae-
 6 stum: deme huic oculos, illi manus'. ARELLI FVSCI
 patris. 'Praecidatur, inquit, lingua: genus est ro-
 gandi rogare non posse'. Miseremini horum <omni- 25
 um>, iudices, <quorum> misereri etiam singulorum
 soletis. CESTI PII. Vt hanc causam susciperem ne
 ab eis quidem rogatus sum pro quibus ago. quid
 enim miseri rogare sciunt nisi stipem? Quid in-
 felix iste peccauit aliud quam quod natus est? 30

2. 3 * experes nos CTa experis nos Tb, corr. ego, Schult. ||
 7. 8 nescio te C nescio o te T || 8 omni B || 10 felicissimum
 B || iustum T || 11 *sententia* Expositos . . . praeterissent *fort.*
Cornelio Hispano tribuenda || mittes CTa || 14 Romanum h.
 B || 15. 16 uolsum. Tuli CTa || 17 mercennarios T || 19 hic tu
 Ta || 20 sunt tuo ATa s tuo B || 25 miseremini B || omnium
add. E || 26 iudices] iudet O || quorum *add. E* || 29 rogabo
 Ta || stipem C

CLODI TVRRINI patris. Age, si quis agnouerit suum, petes alimenta tamquam alueris? non est quod timeas, nemo agnoscet. O miserum, si quis alimenta suo dat! o miserum, si negat! Ita nos istis uindictam negaturos putas, quibus ne id quidem negamus quod tibi daturi sunt? Et quod indignissimum est, cum < tam > crudelis sit, misericordia publica uiuit. Venite miseri et hodie primum uobis rogate. MENTONIS. Errant miseri circa parentum suorum 7
 10 domos, et fortasse aliquis < a > patre alimenta non impetrat. Nulli plus reddunt integra mancipia. 'Cur tu tam exiguum refers? † uitus est equas poterat ut non rogares, ut non acciperes? spiritum tibi non relinquerem, nisi crudelior futurus essem relin-
 15 quendo. tibi cotidiana captura non respondet. apparet te nondum hominibus satis miserum uideri'. GAVI SILONIS. 'Tu,' inquit, 'in illa uicinia mendicabis, tu ad < illud > limen accedes'; et crudelis miseris parentum domos monstrat. 'Hic non facile stipem
 20 impetrat: etiamnum aliquid illi detrahatur'. IUNI 8
 GALLIONIS. 'Serua || oculos ut uideat quem roget; serua manus ut habeat quibus stipem accipiat'. Occurrunt nuptiis dira omina, sacris publicis tristia
 25 ritates dicatis diebus semianimes isti greges oberant. a patre fortasse aliquis acceptam stipem

1 patris om. T || 2 quid O || 3 ne nemo nemo AaB nemo nemo AbT || cognoscet O || 4 datū misero Ba || 5 putā CTa || 6 sint O, corr. W. Müller || indignissimus [—isimus B] C || 6. 7 indignissimum crudelis cum misericordia T || 7 tam add. E || si C || 9 erant C || 10 a om. C || alumenta C || impetrant C || 11. 12 cur tu tam om. T || 12 uides ista quae portat Gron. mutus es? caussa esse poterat ut non rogares, < non > ut n. a. N. Madvig; an < ideo > mutum esse te, quaeso, oportebat? || 13 tibi nisi C || 18 tua A || illud add. O. Iahn || accedis Ba || crudelissi miseris O || 19 parentum C || 22 quibus bis C || 23 nuptis O || fatis publicis E || tristitia A || 24 hilaritatis C hilaritatem E || 25 semianimae siste grege suberrant C || 26 * a te fortasse O

<portat> ad deos. FVLVI SPARSI. Scio, iudices,
 uariis quemque causis ad accusandum solere com-
 pelli: quosdam ambitio gloriae quam ex damnato
 petierunt prouocauit, alios odia et simultates pro-
 traxerunt; non dubito fuisse quosdam qui praemium 5
 peterent; ego omnibus ceteros impellentibus causis
 uaco: quae enim gloria est in tam sordido reo?
 quae simultates, ut non eas quoque contraxisse pu-
 deat? aut quod praemium, cum istum alant qui se
 9 alere non possunt? Non is est qui rogare nesciat; 10
 etiam docere solet. Quos adfectus uestros optare
 debeam nescio: si misericordiae propiores fueritis,
 crimina rei uobis ostendam; si seueritati, reum.
 Hunc nos publice pascimus. Exigi a te talio <non
 potest>: non habes totidem membra quot debes. 15
 <Lupa expositis infantibus> oblita feritatis, placida
 uelut fetibus suis ubera praeuisse fertur. sic lupa
 uenit ad infantes; expectemus hominem. Gratulor
 tibi, Roma, quod in conditores tuos homo non in-
 cidit. Ergo <tu>, cum de publica misericordia cogitares, 20
 10 tam crudelis esse potuisti? 'Proxima', inquit, 'die
 hic plurimum retulit: faciendus est huic similis
 alter; hic satis retulit: fiat et alius miser ad hoc
 exemplum. ite nunc, inquit, et alimenta mihi quae-
 rite. tu, inquit, qui oculos non habes, per oculos 25
 rogato; tu, inquit, qui manus perdidisti, per manus
 rogato; tu per illa membra quae trahis debilia;
 per ea quisque <quae> non habet ambiat'. O miseros

1 portat om. CTa || 2 uaris C || 3 quos gloriae, *mediis*
omissis B || ambitio et gloria *Schult.* || 4 probocapit O || 6 in-
 pellentis C || 7 uacuoque Ta uaqueque C || 9 * stumulant C
 stimulant T alunt istum E || 10 altere C || es CTa || 11 abtare

A || 12 debeant Tb || propiores O || 13 * si fuerit auream A si
 fuerit atreum BT || 14 nunc A || 14. 15 exigi et alio non ha-
 bes O, *corr. Burs.* || 16 uerba lupa . . . infantibus *add. Haase,*
Burs. || placidia C placidiquia Ta placidior Tb, *corr. Burs.* || 17
 fertu C || 19 conditorē uos C || 20 tu *add. E* || de publicam A e pu-
 blicā B || 21 proxum A proximi B || 28 quae om. C || omisertis A

qui sic rogant, miseriores qui <sic> rogantur! ecce nescio quis: meus, inquit, filius si uiueret, huic for||tassis similis esset. numquid ego meum transeo? alius: potuit, inquit, meus in eundem incidere do-
 5 minum. quid si incidit? omnes omnibus congerunt, dum unusquisque timet ne suo neget.

Pars altera. ARELLI FVSCI. 'Debilitasti', inquit. plus illis patres nocuerant.

LATRO sic diuisit: an laesa sit <res>publica. 11
 10 primum, inquit, crimen constare oportet, deinde hunc reum quaeri. An laesa sit respublica non solet argumentis probari; manifesta statim reipublicae damna sunt, si muri diruti sunt, si classis incensa est, si exercitus amissus, si uectigalia deminuta:
 15 hoc damnum quod tu obicis, <quis> uidebat? Dic mihi: quando rempublicam laesit? cum unum expositum debilitauit? atqui etiam qui occidit unum non tamen reipublicae laesae tenetur, sed caedis; etiam qui duos, etiam qui plures: dic mihi quis
 20 numerus efficiat <ut> laesa uideatur respublica. duo debilitantur, nondum respublica <laesa est.> [iuuenes]. Potuerunt, inquit, duces fieri. potuerunt et sacrilegi esse et homicidae, potuerunt et perire. At-
 25 tamen crudelem rem facit, qui sua de re infantes perdidit et infelices <mendicare coegit. Facit> et lanista <qui iuuenes cogit ad gladium> nec damnatur

1 miseriores A misereorē B || sic add. ETb || 2 siui uiueret A || 3 esse C || * nunc inquit O, corr. ego, W. Müller || 5 indit C || omnes homines T || cogerē C congeri Ta stipem conferunt E || 6 nescio neget Ta || 9 sit publ C || 10 quid A quid p B quid rp T, inquit Schult. quidem Burs. || constaret O || 11 tunc O || rep. B || 11. 12 solent argumenti C || 13 mur C || dirupti T || clausis A || 14 diminuta T || 15 tuo uicis C || quis add. Schult. || 16 quandu B || resp. Ta || 18 laesae reus tenetur T || 20 ut om. C || 21 laesa est add. Vahlen, qui iuuenes del., et uerba qui sua de re (suadere C) i. p. et infelices, qui in libris post iuuenes leguntur, in l. 24 transposuit || 22 fieri B || 23. 24 ac tamen T || 24 facis C || 25 mendicare c. facit add. Vahlen || 26 uerba qui iuuenes ... gladium add. E

reipublicae laesae, et leno qui cogit inuitas pati
 stuprum nec laedit rempublicam. Ego non laudari
 reum desidero, sed absolui; noceat hoc illi cum
 honores petet. potest aliquis et non esse homo ho-
 12 nestus et esse innocens reus. Deinde: an si laesa 5
 sit respublica, ab hoc laesa sit. non a me, inquit,
 sed a parentibus qui proiecerunt. hic crudelis, ut
 multum illis abstulerit, uitam reddidit. Contra ait:
 illi singulos exponunt, tu omnes debilitas: illi spem,
 <tu instrumenta uiuendi> detrahis. Deinde: an te- 10
 neatur || reipublicae laesae, si fecit quod ei facere
 licet. non potest, inquit, ulla res lege damnari,
 quae lege permittitur. si domum meam dirui, num-
 quid dicis me rempublicam laedere? et poteras de-
 scribere quam inhumanum sit illos parietes maiorum 15
 in nostram usque perductos memoriam in hostilem
 13 modum deici. si in agris meis arbusta succidere
 uelim Deinde: an hoc non licuerit illi facere.
 licuit, inquit, expositi in nullo numero sunt; serui
 sunt; educatori uisum est. Denique si non 20
 licet, habent legem: talionis agere singuli possunt,
 iniuriarum possunt: reipublicae quidem laesae <non>
 potest agi eorum nomine qui extra rempublicam
 sunt. non potest pro omnibus agi pro quibus sin-
 14 gulis non potest. Scio quosdam putare quaestionem 25
 esse: an possit a priuato homine laedi respublica;
 SPARSVM certe ita declamare memini. quod si quis-
 quam recipit et illam recipiet: an a muliere possit,

1 pat B || 2 struprum C || resp. A || ego nunc C || laudare
 T || 4 petit O, corr. E || 5 Deinde ut laesa Tb || 6 an ab hoc
 Tb || 6. 7 me in sed A || 7 progecerunt B || 9 illis singulos
 A || 10 uerba tu. i. uiuendi add. Tb || tenetetur A || 11 si
 ficet C || 12 * potuit O || 13 mittitur O, corr. Schult. || * diruit
 O || 14. 15 describeret C || 16 nostra B || perductus C || 17
 deicis in CTa deici in Tb || 18 uellim C || lacunam signif.
 Schult., Burs. || 20 lacunam indicaui || * haec iugatori CTa hoc
 legum latori Tb || 21 possunt om. Ta || 22 non add. E || 24 pro
 quibus om. Ta || 26 hominē C || 27 nemini A || 28 quisquam
 recepit C

an a sene, an a paupere possit; quorum nihil umquam quaeritur, sed dici tamen solet; quomodo, cum illa quaestio tractatur: an respublica laesa sit, totiens reus inter argumenta non laesae reipublicae dicit: ne potuit quidem laedi a priuato, a paupere, ab aegro, ab absenti. GALLIO fecit et illam quaestionem: an in expositis laedi possit respublica. non potest, inquit, respublica laedi [possit] <nisi> in aliqua sui parte; haec nulla reipublicae pars est; non in censu
 10 illos inuenies, non in testamentis. Sed haec quoque in illam incurrit: an respublica laesa sit; dicitur enim: ne laedi quidem potuit in eis quos non habebat.

Pro illo qui debilitabat expositos pauci admodum
 15 dixerunt. Dixit GALLIO et hoc colore usus est: egentem hominem et qui ne se quidem alere nedum alios posset, sustulisse eos qui iam relictis sine spe uix spiritum traherent, quibus || non iniuria fieret si aliquid detraheretur, sed beneficium daretur
 20 si uita seruaretur. faciant inuidiam alicui oculos desse, alicui manus, dicant illos per hunc <tam misere uiuere, dum fateantur per hunc> uiuere. GALLIO illud quoque in argumentis temptauit: adeo, inquit, haec res non nocuit reipublicae, ut possit uideri
 25 etiam profuisse: pauciores erunt qui exponant filios. TVRRINVS CLODIVS hoc colore usus est: multos
 16 patres exponere solitos inutiles partus. nascuntur, inquit, quidam statim aliqua corporis parte mulcati, infirmi et in nullam spem idonei, quos parentes sui

1 añã sene A || 4 in O, inter Schult. || 5 quidem me laedi C || 6 ab infanti Tmg || e C om. T, et Burs. || 7. 8 uerba non potest inquit resp. ter repet. B, quater AT, intercidisse nonnulla susp. Schult. || 8 possit deleui, potest Burs. an possit Tb || nisi add. ego, N. Madvig || 9 nullae C || 10 illos ñ C || 12 laedii C || 15 et om. Ta || 16 nondum Ta || 17 relictis in C || 19 beneficio cederet E || 20 sibi ita C || inuidi Ta || licui C || 21. 22 uerba tam ... hunc add. E || 25 expo in fine lineae B || 28 aliquã CTa || partẽ ulsati C partem multati Tb || 29 ullam C || quod C

proiciunt magis quam exponunt; aliqui etiam uernulas aut omine infausto editos aut corpore inualidos abiciunt. ex his aliquos hic sustulit et eas partes quae cui possent miserabiliores esse, manu sua abstulit: stipem rogant et unius misericordia uiuunt, omnium aluntur. At res foeda est mendicos habere, a mendicis ali, inter debiles uersari. Age, non pudet uos ex hoc producere contubernio reum <a> quo dicatis laesam rempublicam? et sic descendit ad argumenta, ut diceret: quomodo hic potuit lae-
17 dere? SILO POMPEIVS illo colore usus est: misericordem hunc fuisse, uoluisse uitam dare, sed non potuisse alere; itaque eo compulsum, ut unusquisque aliquam partem corporis pro toto dependeret. LABIENVS tam diserte declamauit partem eius qui
15 debilitabat expositos, quam nemo alteram partem, cum illam omnes disertissimi uiri uelut ad experimentum suarum uirium dixerint. Illum autem locum uehementissime dixit: <mirum est> uacare homines huic cogitationi, ut curent quid homo mendicus inter mendicos faciat. principes, inquit, uiri
20 contra naturam diuitias suas exercent: excisorum greges habent, exoletos suos ut ad longiorem patientiam inpudicitiae idonei sint, amputant et || quia ipsos pudet uiros esse, id agunt ut quam paucissimi
25 sint. his nemo succurrit delicatis et formosis debilibus. Curare uobis in mentem uenit quis ex
18 <solitudine infantes auferat perituros nisi auferantur;

1. 2 uernula aut homines CTa || 2 inualido Ta || 4 quae cuiq; T || miserebiliores A || 4.5 manus abstulit O, *corr. Haase, Burs.* || 6 maluntur C || 7 habere] alere Tb || a mendacis habere a mendacis ali A a mendacis alii B || 9 a om. O || quod B || rem C || 13 unius quisque C || 14.15 dependere. Labienū C || 15 declamabit C || qua T || 17 illa C || uel ait ad C uel ad T, *corr. Burs.* || 18 sauarum C || uirū uiriū A || 19 mirum est *add. E* || 20 current B || 22 natura C || castratoriū C castratorum T, excisorum E || 23 aut ad C || patiā A || 24 inpudicitiae *del. N. Faber* || amputat C || 25 augunt C || pauci uiri E || 27 curaro C Cū raro T, *corr. Burs.* || 28 uerba solitudine ... quod *add. E*

non curatis quod> solitudines suas isti beati inge-
 nuorum ergastulis excolunt, non curatis quod iu-
 uenum miserorum simplicitatem circumeunt et spe-
 ciosissimum quemque ac maxime idoneum castris in
 5 ludum coiciunt. in mentem uobis uenit misereri
 horum quod membra non habeant; quidni illorum
 quod habent? et hoc genere insectatus saeculi uitia
 egregia figura inquinatum et infamem reum maio-
 rum criminum impunitate defendit. Celebris haec
 10 apud Graecos controuersia est; multa ab illis pulchre
 dicta sunt a quibus non abstinerunt nostri manus,
 multa corrupte quibus non cesserunt nec ipsi. Dixit 19
 ΓΑΥΚΩΝ· καὶ τοὺτους τροφὰς αἰτεῖς οὓς μὴ τρέ-
 φειν ἀσεβές ἐστιν. Hunc dixit sensum P. ASPRE-
 15 NAS eodem modo, uno uerbo magis proprio usus:
 hos aliqui alimenta poscit quibus crudelis est qui
 negat. Circa hunc sensum est et ille a QVINTI-
 LIANO dictus: nescio utrumne uos miseriores dicam
 quod alimenta accipitis an hoc quod datis; accipitis
 20 enim quia debiles estis, <dati> ei per quem debiles
 estis. ADAEVS rhetor: κλαίονσαι μητέρες ἡράνιζον·
 'εἰ μὲν ἐμὸς', λέγουσαι, 'τὸν ἐμὸν, εἰ δὲ ἀλλότριος,
 ἵνα καὶ τὸν ἐμὸν ἄλλοι'. Hunc sensum quidam Latini 20
 dixerunt, sed sic ut putem illos non mutuatos esse
 25 aperte hanc sententiam, sed imitatos. BLANDVS
 dixit: porrigit aliqua mendico rogata stipem. utique
 si peperit, exposuit. o quam misera cogitatio porri-

1 isti suas isti O, corr. E || 5 cuiciunt B || 6 hñhabeant
 A || quid O, corr. Burs. || 7. 8 uitiae Gretia C || 9 impunitatē
 C || 12 ipse TV || 13 ΠΤΑΚΩΝ BT ΠΤΑΚΩΝ AV, corr. Burs. ||
 ΤΟΥC C || 14 ἀσεβένec A || παρσῖνας B || 15 * prior C pro-
 priore TV, corr. ego, N. Madvig || 16 has A || alit qui TV || 18
 dictis B || miseriore B || 19 accepistis A || accipistis A || 20 da-
 tis add. Tb || 21 * adedeus O || ὑΠΑΝΖΩΝ O || 22 ἀετοϋσαι BV
 αετοϋσαι AT || ἀεναλοτριococina C ἀεμοτριococ ina TV, corr.
 Burs. || 24 mutuatas esse C mutuati TV || 25 * arti [arci A]
 hoc O, a Graecis Vahlen || sethritatos A sed inritatos BV sed
 ἱ inritatos T || 26 togata Schott. || 27 si exposuit Tb Schult. || o
 te quam O || cogitatio V

gentis est! 'hic fortasse meus est'. OSCVS dixit: aliqua quia iam proiecit pluribus stipem, suo negat. ARELLIVS FVSCVS dixit: || alit rogata filium mater, misera si scit suum esse, misera si nescit. ARTEMON dixit: τὰ μὲν τῶν ἄλλων εὖρωστα πλεῖ, γεωρ- 5 γεῖ. τὰ δ' ἡμέτερα ἀνάπηρα τρέφει ἄρα τὸν ὀλό-
21 κληρον. Hanc sententiam LATRO fortius <et> viriliter dixit qui non potest furti suspectus esse; Graecos enim et contemnebat et ignorabat. cum descripsisset debiles artus omnium et alios incur- 10 uatos, alios repentes, adiecit: pro di boni! ab his aliquis alitur integer? ΔΑΜΑΣ ΣΚΟΜΒΡΟΣ dixit: πάλαι μὲν ἐκθέτοις κίνδυνος ἦν τὸ διφῆναι, νῦν δὲ τὸ τραφῆναι. Hunc sensum CESTIVS transtulit: effecisti, inquit, ut maius esset periculum educari 15 quam exponi. FVSCVS ARELLIVS aliter dixit: illa adhuc in miserae sortis infantia timebantur: ferae serpentesque et inimicus teneris artibus rigor et inopia; inter expositorum pericula non numerabamus
22 educatorem. ΓΑΤΚΩΝ corruptam dixit sententiam: 20 κρουσάτω τις τὴν θύραν τῶν ἐχόντων <ἵνα> προσ-
αγάγη τις. et illam: ἄγε, σὺ δὲ κλαῖε, σὺ δὲ θρήνεις. ὦ κακῶν συμφωνιῶν! Sed nostri quoque bene insanierunt. MYRREDIVS dixit: producitur miserorum longus ordo, maior pars se sine se trahit. 25 et LICINIVS NEPOS: ut soluendo sis in poenas quod
23 tiens tibi renascendum est? Illud SPARSVS dixit

2 stipē. t B stipēt. A || 3 filium filium C || 4 sum C || 5 sq. ΤΩΝ ΛΜΩΝ [ΤΑΝ ΛΜΑΝ Α] ΕΡΟΕΤΑΠΛΕΙ ΓΕΩΡΥΕ [ΤΕΩΡΥΕ Α ΓΕΤΤΩ ΡΓΕ V] ΠΑΛ [ΠΑΑ ΑΤ] ΗΜΕΙΕΡΑ O, corr. Burs. || 6 ΑΝΑΠΗΡΑ C || ΑΡ O, ἄρα Burs. || ΟΛΟ[ΟΛ- Α]ΚΛΗΡΟΝ Q || 7 porcius O, fortius et Schult. || 8 furto O, corr. Burs. || 10. 11 incursant et alios O, corr. Schult. || 11 repetentes CTa repentes Tb, an reptantes? || 12 ΑΛΜΑC O || dixit om. B || 13 ΕΚΕΕΤΟΙC ΒΤV || ΚΙΝΔΥΝΟC O || ΓΟΡΙΦΝΑΙ O || 14 ΛΕ O || 16 alter O || 17 feri A || 18 artubus TV || rigor? || 20 ΤΑΥΚΩΝ Α || 21 ΚΡΑCΑΤΩ Β ΚΡΟCΑΤΩ Α V T || ΘΥΡΑ Β || ΤΟΝ ΕΧΩΝΤΟΝ O || ἵνα add. Burs. || ΠΡΟCΑΤΑΤΗΠC Α ΠΡΟCΑΤΑΓΗΠC ΒV, corr. Burs. || 22 ΑΛΕCΥΛΕ O || CΥΛΕ O || 23 O O || ΑCΥΜΦΩΝΩΝ O, corr. Schult.

quod non corruptum tantum sed contrarium dicebat
 esse Montanus: 'solus plura habes membra quam tot
 hominibus reliquisti'. ita enim hic potest uideri
 laesisse rempublicam, si multi sunt debilitati; ap-
 5 paret autem non esse multos, si plura habet membra
 quam debilitatis reliquit. et illud aequè aiebat ab
 illo corrupte dictum: prodierunt plures mendici
 <quam> membra. Graecas sententias in hoc refero,
 ut possitis aestimare, primum quam facilis e Graeca
 10 eloquentia in Latinam transitus || sit et quam omne
 quod bene dici potest commune omnibus gentibus
 sit, deinde ut ingenia ingeniis conferatis et cogitetis
 Latinam linguam facultatis non minus habere, licen-
 tia minus. LABIENI sententiam separavi, quia lo- 24
 15 cuti de illa homines erant: sed ad cotidianum diurnum
 et mendicantium quaestus recognoscit: 'tu hodie
 minus adtulisti; cedo lora; gaudeo me non omnes
 emancasse. quid fles? quid rogas? plus retulisses
 <si> sic rogasses'. Dixit et illam sententiam: date
 20 miseris quod unum percipere gaudium possunt: ali-
 quis ex illis damnatum istum uideat, aliquis audiat.
 ARTEMON . . . GLYCON dixit, τοῖς τάλαιπώροις χάρὰ
 καταλέλειπται. P. VINICIUS summus amator Ouidi 25
 hunc aiebat sensum disertissime apud Nasonem Oui-
 25 dium esse positum, quem ad fingendas similes sen-
 tentias aiebat memoria tenendum. occiso Achille
 hoc epiphonema poni:

3 relinquisti O || 4 laesse B || 6 debilitatos C || 6—8 uerba
 debilitatos . . . mendici membra bis A || 7 proderunt O, corr.
 Burs. || 8 quam add. Tb || in hac O || 10 ege caelo caeloquen-
 tia A egregè loce loquentiae B grece loquentie T, corr.
 Burs. || 11 gentibus om. B || 13 lingaiam A || 14 habienis C
 labienis Ta || separari C || 15 scilicet ait Burs. sed ubi uolgo,
 an sed dat || 17 caedo C || 19 si om. C || 20 possint O || 21
 audeat Aa || 22 * αἰτμονη Clicon O || duxit A || τᾰμπωποικ C
 tamitwpoic TV || 23 κατελείπει ταῖς Unicus O, corr. Tmg
 Schott. || 24 inuidium C || 25 figendis C || 26 aiebato O || tenen-
 dus mocciso CTa || 27 ephiponē aponi O

[Ouid.
met. XII,
607 sq.]

quod Priamus gaudere senex post Hectora posset,
hoc fuit.

CASSIVS SEVERVS dixerat: ostende nobis captiuos
<tuos>. IVLIVS BASSVS dixerat: ostende merceda-
rios tuos. LABIENVS commodius uidebatur dixisse: 5
ostende nobis alumnos tuos. P. ASPRENAS dixit
cum induxisset stipem porrigentem mendico: 'o in-
felicem patrem'! et hoc qui dicit ipse fortassis
pater est. ||

<CONTROVERSIA XXXIIII.>

10

Laesae reipublicae sit actio. Parrhasius pictor Athe-
niensis, cum Philippus captiuos Olynthios uen-
deret, emit unum ex iis senem; perduxit Athe-
nas; torsit et ad exemplar eius pinxit Promethea.
Olynthius in tormentis periit. ille tabulam in 15
templo Mineruae posuit. accusatur reipublicae
laesae.

- 1 GAVI SILONIS. Infelix senex uidit iacentis di-
uulsae patriae ruinas, abstractus a coniuge <ab-
stractus a liberis> super exustae Olynthi cinerem 20
stetit; iam ad figurandum Promethea satis tristis
est. Pro Iuppiter! — quem enim melius inuocem
aduersus Parrhasium quam quem imitatus est? —
Olynthium tantum picturae tuae excipio? Nemo,
ut naufragum pingeret, mersit <hominem>. Caedi- 25

1 primus O || haectora B haectara A || 2 fuis A || 3 casius
B || 4 tuos *add.* *Schult.* || ostende nobis Tmg || 5 diuidebatur B
diuidabatur A || 6 lumnos B || Asprenates O || 8 felicem CTa || et
hic qui dedit *Schult.* || fortasse sis C fortasse T, *corr.* O. *Re-
bling* || 11 laesae religionis O, *corr.* E || 13 exis CV ex his T,
corr. *Burs.* || 15 perit O, *corr.* *Burs.* || 16 accusatur p. laesae
C || 18 uidist C || iacentis <et> d. *Schult.* || 19. 20 abstractus a
liberis *addidi ex* E || 20 si per A || 22 quo pro CT quo V ||
24 olymthium C || excipionem tuā B excipio nem ATV, nemo
E || 25 naufragai B || hominem *add.* E

tur: 'parum est'; uritur: 'etiamnunc parum est';
 laniatur: 'hoc, inquit, <in> irato Philippo satis est,
 sed nondum in irato Ioue'. IULI BASSI. Produci-
 tur puer, superuacuum est, inquit; nondum
 5 quantum satis sit Prometheo potest gemere'. Ultima
 Olynthii deprecatio est: 'Atheniensis, redde me Phi-
 lippo'. Non est istud donum, sacrilegium est. 'Ser-
 uus, inquit, meus fuit'. putes Philippum loqui.
 Aedem Mineruae tamquam castra Macedonum fu-
 10 giunt. CLODI TVRRINI. 'Parum, inquit, tristis est'. 2
 <Aliquis Olynthius parum tristis est>, nisi qui Athe-
 niensem dominum sortitus est? <Vis, Parrhasi, tri-
 stem uidere? indic>abo tibi, [Parrhasi] maiora tor-
 menta: duc illum ad iacentem Olynthum, duc illo
 15 ubi liberos, ubi domum perdidit; scis certe quam
 tristem illum emeris. Olynthiis urbem aperuimus,
 templa praecclusimus? Certe nemo Olynthius tortus
 esset, si omnes || illos Macedones emissent. 'Torque-
 tor': hoc nec sub Philippo factum est. 'moritor':
 20 hoc nec sub Ioue. ARGENTARI. Hoc hospitio Olyn- 3
 thius Athenis exceptus est? <quid> porro? tantum
 Olynthium torsit Parrhasius? [quid,] non et oculos
 nostros torquet? ibi ponit tabulam ubi fortasse nos
 tabulam foederis posuimus. Hoc Promethea facere
 25 est, non pingere. Aiebat tortoribus: 'sic intendite,
 sic caedite, sic istum quem fecit cum maxime uultum

1 * inuritur O || 2 lanatus CTa laniatus V || in addidi ||
 3 in del. Burs. || 4 puer O, a puero Schult. || superuacuum C ||
 5 cemere CV || 6 olynthida CTaV || athenis CVTa || rede B ||
 7 is ut C is ud VT || sacrilegum C || 9. 10 fugimus E || 11
 aliquis . . . est add. E || 12. 13 uis . . . uidere add. E || 13
 * dabo O || * pharrasi C, quod deleui || 13. 14 maiora tora tor-
 menta C || 14 uerba duc . . . Olynthum om. A || iacentum B ||
 illum B || 17 erco nemo C erga mē V, corr. Haase || 18 * tor-
 quetur O torqueatur E || 19 ne CV || philippum CVTa || mo-
 ritur ATV moriatur E || 20 ne CTVb || 21 quid addidi ||
 * tantum porro O || 22 olynthius possit C olynthius possit
 TV, corr. Burs., tantum porro Olynthiis imposuit P. N. Mad-
 vig || quid hic deleui || 24 possumus C

4 seruate, ne sitis ipsi exemplar'. CESTI PII. 'Emi',
 inquit. immo si Atheniensis es, redemisti. si nescis,
 Parrhasi, in isto templo pro Olynthiis uota <susce-
 pimus: sic> soluentur? Crudelis ille Graeciae car-
 nifex istum tamen nihil amplius quam uendidit. 5
 Producitur nobilis senex, longa miseriarum tabe
 confectus, reductis introrsus oculis, tam tristis quam
 si iam tortus esset. ut admoueri sibi catenas uidit:
 superuacuae sunt, inquit; si ad alium dominum per-
 uenissem, Athenas fugerem. Istud tibi in nullo Olyn- 10
 5 thio permitto, nisi si Lasthenen emeris. TRIARI.
 Corrupisti duo maxima Promethei munera, ignem
 et hominem. Quemcunque praeco flentem uiderat
 sciebat emptorem, miserebantur omnes; et fortasse
 ipse Philippus reduci iussisset, etiamsi Atheniensem 15
 uidisset emptorem. quod ego fabulosum esse
 non dubito. Sed utrum uult Parrhasius eligat: pa-
 rum pie aut infamauit Iouem aut imitatus est. Cla-
 mabat iste: nondum satis tristis es, nondum satis,
 inquam, adiecisti ad priorem uultum. Talis in au- 20
 6 ctione Philippus. MVSAE. Narraturus sum Olynthii
 senis ignes, uerbera, tormenta: aliquis nunc me
 queri de Philippo putat. Dii deaeque te perdant!
 misericordem Philippum fecisti. Si isti creditis, ira-
 tum Iouem imitatus est, si nobis, iratum uicit Phi- 25
 lippum. Pinge Philippum crure debili, oculo effosso,

1 ne istis C ne isti TV, corr. Schult. || exempla B || 2 si
 a C || 3 pharrarin C pharrani in VTa || olynthius C || 3.4 susce-
 pimus add. E || 4 * sic addidi || 7 reductus TaV || 7.8 quasi
 TV || 9 ad om. C || peruenisset Ta || 10 illud Ta || 11 nisi s. B
 nisi TV || lestenen V letenē T || 13 flente TaV || 14 tēptorem
 TV || miserabantur T || et] te O || 15 * iussisset an [sian TV]
 si O, i. nisi Burs. || 16 temptorem B temptarem A || 18 infami
 autio me O, corr. Burs. || aut om. TV || 19 istendum O || 20
 quam CTaV || adtecisti B || actione CTaV || 21 muscae C || 22
 igne cerbera A ig nec uerbara B || me nunc TV || 26 crude
 [crede Aa]bili C crudeli TV, corr. D. Volkmann, N. Madvig ||
 offossus C effossus TaV, corr. Burs.

iugulo fracto, per dot damna a dis immortalibus
 tortum. CORNELI HISPANI. Vltima membrorum tabe
 tormentis inmoritur. Parrhasi, quid agis? non ser-
 nas propositum; hoc supra Promethea est. tantum
 5 patiendum est pingente Parrhasio quantum irato
 Ioue. ARELLI FVSCI patris. Pinge Promethea, sed 7
 homines facientem, sed ignis diuidentem; pinge, sed
 inter munera potius quam inter tormenta. Inter
 altaria Olynthii senis crucem posuit. <Miserrime
 10 senex, aliquis fortassis> ex seruis tuis felicius seruit;
 utique felicior est quisquis Macedoni seruit. FVLVI 8
 SPARSI. Si ad succurrendum profectus es, queror
 quod <unum emisti, si ad torquendum, queror quod
 ullum>. Vtinam, Philippe, auctionem cum excep-
 15 tione fecisses: ne quis Atheniensis. emeret. Non
 uidit Phidias Iouem, fecit tamen uelut tonantem;
 nec stetit ante oculos eius Minerua, dignus tamen
 illa arte animus et concepit deos et exhibuit. Quid
 facturi sumus si bellum uolueris pingere? diuersas
 20 uirorum statuemus acies et in mutua uulnera arma-
 bimus manus? uictos sequentur uictores? reuertentur
 cruenti? ne Parrhasii manus temere ludat coloribus,
 internecone humana emendum est? Si necessest 9
 aliquem torqueri, eme nocentem seruum, ut eodem
 25 tempore <et> exemplum sumas et supplicium. Sta-
 tuitur ex altera parte Parrhasius cum coloribus, ex
 altera tortor cum ignibus, flagellis, eculeis. ista aut

1 iuculo C iaculo TV || 2 memembrorum A meorum mem-
 brorum TV || 5 pingende B pingentē Ta Va || pharraso O || 6
 prometheas CTa Va || 8 quamquam C || in tormenta TV || 9 olyn-
 this C || uerba miserrime s. a. fortassis add. E || 13. 14 unum . . .
 ullum add. E || 14 actionem CTa V || exēptione O || 17 stetis
 VTa || 19 uellum C || 19. 20 diuersa suPrū [saprorum A] sta-
 tuimus C; imperatorum N. Madvig || 20 armauimus C || 21
 uicti TV ducte C, uictos Burs., N. Madvig || persequentur
 Burs. || 23 interneconi TVb interneconē Va || human C hu-
 mane TV, corr. Burs. || timendum TV || necessest CTa V || 24
 torquere CTa V || 25 et addidi || exem C ex eo TV || supplicum
 CV || 26 atera parte B || 27 isti B || autem O

uidentem aut expectantem, Parrhasi, parum tristem putas? Dicebat miser: 'non prodidi patriam. Athenienses, si nihil merui, succurrite, si merui, reddite Philippo'. inter ista Parrhasius dubium est studiosius pingat, an ille saeuat. Torquet, uerberat: 5 sic iste carnifex colores temperat. Quid ais? parum tristis uidetur quem Philippus uendidit, emit Parrhasius? 'Etiamnunc torque, etiamnunc; bene habet, sic tene: hic uultus esse debuit lacerati, hic morientis'. PORCI LATRONIS. Si uidetur tibi, istis 10 muneribus aram misericordiae orna. Nemo ergo ex Olynthiis miserius seruit quam qui Atheniensem dominum sortitus est? Miser ubicunque Philippum non uiderat, pacem putabat. 'Alliga', inquit. aiebat: 11 'solutus apud Philippum fui'. ALBVCI SILI. Exspecta 15 dum Euthykrates aut Lasthenes capiantur. Phidias omnia, Parrhasi, sine tortore fecit. Philippus quoque uendidisse contentus est. Producitur senex nobilis, flens, respiciens patriam: placuit isti uultus; habuit aliquid Promethei simile etiam ante tormenta. 20 Diligenter causam agit, ut Philippus: '.... Olynthio non est, ego pecuniam perdidi'. redi ad auctorem. Propter homines Prometheus distortus, propter Promethea homines ne torseris. Philippus sic rogabatur: liceat Olynthios uiuere. Parrhasius aliter 25 rogandus: Olynthiis mori liceat. 'Tristem uolo facere'. nemo faciet, si Philippus non fecit.

1 pharrasii O || tritem C || 2 athenes C || 4 inter sta B || 5 uerberare C || 7 quam C || 9 lacerate hoc C || 14 uideret A || 15 fuit CVTa || expectandum CTaV || 16 Euthykrates O || 16. 17 Phithia summa T || 17 pasine O, Parrhasi sine Schult.; Ionem, Parrhasi, s. Gron. o. opera s. Burs. || 18 uendidisset C || 20 ante torquam CTaV, antequam torqueat Tb || 21 ait B || lacunam signif. Burs. qui <si utendum mihi> suppleuit || 22 rodi A || 23 * hominem O || prometheis C || dix ortus O || 23. 24 propter me promethea O || 24 nec [net A] sorseris C || 26 rogantur C rogatur TV, corr. Burs. || liceat] leat CTaV || 27 factet B

Hanc controuersiam magna pars declāmatorum¹² sic dixit, ut <non> controuersiam diuiderent sed accusationem, quomodo solent ordinare actionem suam in foro qui primo loco accusant; in scholastica, quia non duobus dicitur locis, semper non dicendum tantum, sed respondendum est. Obiciunt quod hominem torserit, quod Olynthium, quod deorum supplicia imitatus sit, quod tabulam in templo Mineruae || posuerit. Si Parrhasius responsurus non¹⁰ est, satis bene diuidunt. Nihil est autem turpius quam aut eam controuersiam declamare in qua nihil ab altera parte responderi possit, aut non refellere si responderi potest. GALLIO fere similem diuisio-¹³ nem in Parrhasio habuit ei quam habuerat in illa¹⁵ controuersia, cuius mentio est in hoc ipso libro, de illo qui debilitabat expositos, detractis quibusdam. Diuisit autem sic: an laesa sit respublica. Quid perdidit? inquit: nihil. nondum de iure controuersiam facio. perdidit unum senem Olynthus. fac²⁰ Atheniensem: non ages mecum reipublicae laesae si Atheniensem senatorem occidero, sed caedis. 'Ita; uerum opinio Athenarum corrumpitur; misericordia semper censi sumus'. Nunquam unius <male> facto publica fama corrumpitur; solidior est opinio Athe-²⁵ niensium quam ut labefactari illo modo possit. 'Laesa est, inquit, respublica'. Laesa non est, ut¹⁴ existimo. Aliquis Olynthio depositum negauerit, uidebitur non <republicam, sed> hominem laesisse.

1 magnā C || 2 non om. O || * diuideret O || 4 uerba in foro temptauerunt (p. 512, 9) desunt in B, cum unum folium perierit || accusans O || 6 tañ O || 9 paruasius A || 11 aut] ut TV || declamarere A || 12 fellere TV || 13 sic respondere A || diuionem AV || 14 habebat Va || 15. 16 de illo qui om. TV || 17 sit respondit quit A || 18 perdidit ATa || 21 occidere A || an caedis. <Contra> ait: ? || 23 male add. W. Müller, malo E || 24 silidiorē A || 25 quam ui A quamuis TaV || ullo modo O, corr. Schult., tormentis captiuorum E || 26 laesae n̄ ut O, corr. Schult. || 27 Olynthi O, corr. Schult. || 28 non ho-

Olynthiis hoc tribuistis, ut eodem loco essent quo Athenienses. 'Laesisti, inquit, rempublicam, <quod hanc picturam in templo posuisti'. Laedunt rempublicam > qui aliquid illi auferunt, non qui adiciunt, qui diruunt templa, non qui ornant. peccauerunt ergo et sacerdotes qui tabulam receperunt. quare tamen non reciperent? deorum adulteria picta sunt, positae sunt picturae Herculis liberos occidentis.

15 Deinde: an ob id accusari possit laesae <reipublicae> quod illi facere licuit. Ea lege persequere quae non 10 licuit. dicis mihi: 'hoc facere non oportet'. huic rei aestimatio immensa est. itaque nulla uindicta est; et id tantum punitur quod non licet. satis abundeque <est> si opifex rerum imperitus ad legem innocens est. An hoc ei facere licuerit. hoc in illa 15 diuiditur: an Olynthius apud Atheniensem etiam antequam fieret decretum <seruus esse non potuerit>. Seruus, inquit, est meus quem ego belli iure <possideo. rata autem esse quae parta sunt belli iure>. uobis, Athenienses, expedit: alioqui imperium uestrum in antiquos fines redigitur; quidquid est bello 20 partum [et] est. Contra ait: ille seruos alii emptori potest esse, Atheniensi non. Quid enim si Atheniensem a Philippo emissas? atqui sciebas Olynthios coniunctos nobis esse foedere. Vt scias, inquit, seruos 25 fuisse, decretum postea factum est Atheniensium, quo iuberentur et liberi et ciues esse. quare hoc illis ius, si iam habebant, dabatur? Deinde: an decreto hoc non contineatur ut liberi fiant, sed ut

minem resp. laesisse. olinthis A non hominem laesisse Olynthis TV || 1 tribuisti O, corr. Schult. || 2 atheniensis A || 2—4 uerba quod . . . remp. add. E || 4 autofferunt TaV offerunt A || 5 dir A || 6 quere A || 9 an obi ad A || reipublicae add. Tb || 10 quia non ATaV qua non Tb || 13 non leget ATaV || 14 est om. O || 15 in hoc Aa || ei om. TVa || 16 dinit AV || 17 uerba seruus . . . potuerit add. Burs. || 18. 19 uerba possideo . . . iure add. Burs. || 22 et del. Burs. || 23 atheniensei V || quid om si A || 24 sciebat TaV || 27 qui A || cinesse AV

esse liberi iudicentur. Hoc censuimus, Olynthios
 ciues nostros esse: ita et ille ciuis noster fuit. Non,
 inquit; nam decretum in futurum factum est. num in
 praeteritum uis hoc fieri ius? num quisquis Olynthium
 5 seruum habuit, accusabitur, quod ciuem in sua ser-
 uitude tenuerit? si quis tunc inter necessaria serui-
 lium officiorum ministeria percussit aut cecidit, in-
 iuriarum accusabitur? atqui quantum ad ius attinet,
 nihil interest occiderit an ceciderit; nam aut nec
 10 caedere licuit aut occidere.

A parte Parrhasii fecit hunc colorem: emptum 17
 esse a Parrhasio senem inutilem, exspiraturum: si
 uerum, inquit, uultis, non occidit illum, sed defi-
 cientis et alioqui exspiraturi morte usus est. Torsit,
 15 inquit, tamen: si lucri causa, obice; nempe huius
 crudelitatis pretium Athenae habent. In argumentis
 dixit quantum semper artibus licuisset: medicos, ut
 uim ignotam morbi cognoscerent, uiscera rescidisse;
 hodie cadauerum artus rescindi, ut neruorum arti-
 20 culorumque positio cognosci possit. ALBVCIVS hoc
 colore: calamitosum fuisse, orbem, palam mortem
 optan~~tem~~: nec aliter illum Philippus uendidisset
 nisi putasset illi poenam esse uiuere. SILO POM- 18
 PEIVS putabat commodius esse, si hoc animo isset
 25 ad auctionem Parrhasius, ut aliquem in hunc usum
 emeret. poterit enim uideri elegisse uilissimum et
 maxime inutilem. FVSCO ARELLIO placebat, em-
 ptum quidem illum in alios usus, sed cum deficeret
 et mori uellet, in id quod unum ex cadauere artifex
 30 poterat inpensum. GALLIO ad neutrum se alligauit

1 liber A Ta V || censuimus olynthio A || 3 non O, num
Schult. || 4 praeterum A || scire uis O, *corr. Schult.* an san-
 cire? || quisque Aa quisqui Ab Ta V, *corr. Schult.* || 5. 6 sui ser-
 uitude [seruitutet A] tenebit O || si quid A Ta V || necessarias
 A Ta V || 7 caedit A Ta V || 8 aqui A || 10 cadere A || 11 <Latro>
 a p. ? || 12 pharasio AV || sene A || 15 lucra A || huius om. TV ||
 17 quā O || 19 rescendi Aa || 24 esset A Ta V || 27 Fusco O || 29
 cadauerē A || <eruere> artifex *W. Müller*, an artifice proderat?

nec dixit quo animo emisset, <set> GALLIONIS color intolerabilis est: dixit enim, senem ex noxiis Olynthiis <se> emisse; quod si illi licet fingere, non uideo quare non eadem opera dicat et conscium proditionis Lastheni fuisse et se poenae causa tor- 5
 19 sisse. HISPO ROMANVS ignorantia illum excusauit: pictor, inquit, intra officinam suam clausus, qui haec tantum uulgaria iura nouerat, in seruum nihil non domino licere, pictori nihil <non> pingere, mancipium suum operi suo impendit. 'Non omnia, inquit, 10
 narras: Olynthius fuit ille qui periit'. Quid autem ad rem pertinet, cuius nationis seruos fuerit? Audes, inquit, seruum dicere Olynthium, etiam post bellum et ante decretum? alioqui quod uos illis beneficium dedistis nisi quod iam illos nec torquere licet nec 15
 occidere? Graeci nefas putauerunt pro Parrhasio dicere: omnes illum accusauerunt; in eosdem sensus 20
 incurrerunt. ΓΑΥΚΩΝ dixit: πῦρ καὶ ἄνθρωπος, Προμηθεῦ, τὰ σά σε δῶρα βασανίζει. TRIARIVS hoc ex aliqua parte cum subriperet, inflexit. Hos 20
 aiebat SEVERVS CASSIVS, qui hoc facerent, similes sibi uideri furibus alienis poculis ansas mutantibus. multi sunt qui detracto uerbo aut mutato aut ad-
 iecto putent se alienas sententias lucri fecisse. TRIARIVS autem sic uertit: corrupisti duo ma|xima Pro- 25
 methei munera, ignem et hominem. sed et Graeci
 21 illam subrupuerunt; EVCTEMON qui dixit: Προμη-

1 anim A || * set addidi || 2 senum A || 2. 3 * olinthis emise [emisse TV] O || 3 si om. A || 4 non ex eadem AaTV || 5 se] pe Aa || 6 Romanus A || * ignorantiam illam O || excusabit O || 7 inquam TV || 8 * nouersi A nouersi TV, nouerit si uolgo || 9 non om. O || 12 re V || feruos A || 14 illi O || 16 pharrasios A || 17 eodem O || sensu TV || 18 ΓΑΥΚΩΝ O || 18. 19 ἀνθρωπίνωμῳ A || 19 πρῶμῳ A || 19. 20 ΛΩΡΑ O || βασανίζει A || 20 infelix Aa || 21 scausius O || 22 mutantibus T || 23 est multi TaV || detractio TaV || 24 putet A putant TV, corr. Burs. || 25 corruptis duobus maxime A TaV, corrupisse duo maxima Tb, corr. Gron. || 26 egregi A egregie TV, corr. Haase || 27 πρῶμῳ TV

θεῦ, ἐπὶ σέ τις πῦρ καὶ ἄνθρωπον; sanius quam Glycon; *ΑΔΑΙΟΣ*. Προμηθεῦ, σέ τις γράφων ἄνθρωπον ἀφανίζει, DAMAS corruptissime: δικαίως, Προμηθεῦ. διὰ τί γὰρ πῦρ ἔκλεπτες ἀνθρώπων; *ΚΡΑΤΩΝ* furiosissime qui dixit: Προμηθεῦ, νῦν ἔδει σε πῦρ κλέψαι. hic est CRATON uenustissimus homo et professus Asianus qui bellum cum omnibus Atticis gerebat. cum donaret illi Caesar talentum in quo uiginti quattuor sestertia sunt Atheniensium more: ἢ πρόσθες, φησὶν, ἢ ἄφελε, ἵνα μὴ Ἀττικὸν ἦ. hic <et> Caesari, quod illum numquam nisi mense Decembri audiret; dixit: μὴ βαύνω μοι χοῆ; et cum commendaretur a Caesare Passieno nec curaret, interroganti quare non conplecteretur tanti uiri gratiam: ἡλίου καίοντος λύχνον οὐχ ἄπτω. Saepe 22 solebat apud Caesarem cum TIMAGENE configere, homine acidae linguae et qui nimis liber erat: puto quia diu non fuerat. ex captiuo cocus, ex coco <lecticarius, ex> lexicario usque in intimam amicitiam Caesaris felix, usque eo utramque fortunam contempsit, et in qua erat et in qua fuerat, ut cum illi multis de causis iratus Caesar interdixisset domo, combureret historias rerum ab illo gestarum, quasi et ipse illi ingenio suo interdiceret: disertus homo

1 ἀνθρώπων [—πῖον V] O || 2 μαιόσι V ἁλλιοσι AT, corr. Burs. ego || 2 πρῶμῆθευ V || μετίς O || τραφῶν A γραφῶν TV || 3 Ἀ. φανζει A ἀφανζει TaV || Dānas O || 4—5 uerba Προμηθεῦ ... προμηθεῦ om. TV || προμηθευαίαιτταρ A || ἀνετρομοκρασόν A, corr. Burs. || 5 προμνοεῦ A || ἕνυν TV || 7 homo et pro-homo et O, corr. Burs. || Asinius O, corr. Burs. || 8 donare ATaV || 10 πρὸςθες A ὀρὸςθες TV || ἡναφέλτνα A ἡναφέλγνα TV || ἀπικόν O || 11 et add. Schult. || quo O || nisi TaVa || 12 audire AV audere Ta || με βοτῶμεσθ O, corr. Burs. || cum om. AaT || 13 passeno TaV posseno A || 15 παίωντος O || οὐκ-αντῶ O || 16 timaginem A imagenem TV || 17 hominē acidae A hominē eacide TV || minis A || 18 et captiuo A || 19 lexicarius ex om. A || * in amicitiam TV in .iminamiciam A || 20 usque in eo TV || utram O || 21 in querat A || fuerit A || 22 muleis A || clausis A || 23 historiās V historiā T

et dicax a quo multa inprobe sed uenuste dicta. ne modum excedam excurrendo ad Parrhasium re-
 23 uertor. NICETES dixit: ἐν πυρὶ, σιδήρῳ ζωγρα-
 φοῦντα ἡμῖν ἢ τυραννοῦντα; HISPO ROMANVS
 dixit: ignis, || ferrum, tormenta: pictoris ista an Phi- 5
 lippi officina est? SPARSI sententia in descriptione
 picturae habet aliquid corrupti: 'et ubicumque san-
 guine opus est, humano utitur'; dixit enim quod
 fieri non potest. Illum locum omnes temptauerunt:
 quid si uolueris bellum pingere? quid si incendium? 10
 quid si parricidium? E Graecis DORION furiose
 dixit: τίς Οἰδίπους ἔσται, τίς Ἀτρεΰς; οὐ γράφεις
 24 γὰρ ἂν μὴ μύθους ἰδῆς ζῶντας. Sed nihil est quod
 minus ferri possit <quam> quod a METRODORO di-
 ctum est: μὴ μοι Τρωάδας, μηδὲ Νιόβην. Ἐπίθες 15
 τὸ πῦρ· οὐπω μοι τὸν Προμηθεΐα ἀπέδωκεν. TRIA-
 RIVS dixit: nondum dignum irato Ioue genuisti.
 HATERIVS dixit sanius: nondum uultus ad fabulam
 conuenit. et illud: Parrhasi, ut omnia fiant ad exem-
 plum, uiuat qui tortus est. Sed si uultis audite 20
 supra quod non possit procedere insania: LICINIVS
 NEPOS ait: si uultis digne punire Parrhasium, ipse
 25 se pingat. Non minus stulte AEMILIANVS quidam
 Graecus rhetor, quod genus stultorum amabilissimum
 est, ex arido fatuus dixit: ἀποκτείνετε Παρράσιον, 25

1 dixit A Ta V, dicax Tb || uenusiste A uenusta TV || 2 ex-
 curro et ad O, corr. Burs. || parnasiam A parnasium TV || 3
 dicet AV || ΕΙΠΥΝΛΟΙΛΙΡΡΩ [—ΙΓΡΩ V] ΖΩΓΡΑΦΟΝΤΑΙΤΙΝ [—ΟΝ-
 ΓΛΠΙΝ V] ΤΥΡΑΝΝΟΥΝΤΑΙ O, corr. Burs. || 5 picturi VTa ||
 isti TV isto A || Philippo O || 6 sententiā ATaV || 9 omne
 ATaV || 11 si om. C || a greco O, corr. W. Müller || 12
 ΟΙΔΙΠΟΥΣ O || ΕΣΤΑΥΙ A ΕΤΤΑΛΙ B || 13 γὰρ ἂν] ΙΑΝΡΑΝ O,
 corr. Burs. Δηιάνειραν M. Hertz || ΜΥΣΟΥΣ A || ΙΑΗCΖΜΝΙΑC O,
 corr. Burs. || nihilem B || 14 quam om. O || 15 ΜΗΜΟΠΡΩΛΔΑC
 [—VAC A —DAS V] ΜΗΛΕ O || ΕΠΙΠΕC B ΕΠΙΠΕC AV || 16 ΤΟΙ
 ΙΥΡΟΥΙΡΩΜΟΠΟΝ BV ΤΟΠΥΡΝΙΡΩΜΟΠΟΝ A, Ζωπύρου πρόσωπον
 M. Hertz || ΙΙCΛΟΤΚΕΝ C ΙΙCΛΟΤΚΕΝ TV, corr. Burs. || 17 di-
 xium Ba || 19 illū pharrasii CTaV || 22—24 uerba Nepos . . .
 Graecus om. B || Nepus AV || 25 arida CV || ΛΙΟΚΤΕΙΝΑΤΕ B

μὴ θελήσας γράφειν ἐξ ὑμῶν ἀρχέτυπον εὔρη.
ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ dixit: διὰ σέ, Παρράσιε, δεῖ τοὺς
ἐκπορευομένους τοῦ ναοῦ ἀφαιγεῖσθαι. **ΟΤΘΟ**
pater cum <pro> **Parrhasio** diceret, in hoc colore
5 derisus est: quia conciderat, inquit, per proditores
Olynthos, uolui pingere iratum proditori suo Iouem.
GARGONIVS multo stultius, quare **Promethei Parrha-**
sii supplicium pinxisset: ego, inquit, ardente **Olyn-**
tho non odissem ignium auctorem? **LATRONIS** illa || 26
10 celebris sententia est, quam **SPARSVS** quoque sub-
tractis quibusdam uerbis dixit in descriptione tor-
mentorum: 'Parrhasi, morior'; 'sic tene'. hanc
sententiam aiunt et **DIOCLEM CARYSTIVM** dixisse
non eodem modo: ἄπιστος ἢ ὑπεροψία· πρὸς τὸ
15 ἀρέσκον εἶδος ἐβόα· μένε. **SPYRIDION** honeste <di- 27
xisse> Romanos fecit; multo enim uehementius in-
sanit quam nostri phrenetici. uoluit uideri uoltu-
rios ad tabulam **Parrhasi** aduolare, fabula eleganti
ad turpem sententiam perductus. traditur enim
20 **Zeuxin**, ut puto, pinxisse puerum uuam tenentem
et cum tanta esset similitudo uuae ut etiam <aues
aduolare> faceret operi, quendam ex spectatoribus
dixisse, aues male existimare de tabula; non fuisse
enim aduolaturas <si> ille similis esset. **Zeuxin**
25 aiunt obleuisse uuam et seruasse id quod melius

1 ΘΕΛΜΕΡΑΣ B || ΖΥΜΩΝ C ΞΥΜΩΝ TV || ΕΥΡΗ C ΕΙΡΗ TV ||
2 ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ O || ΠΑΡΡΑΣΙΕ B || * ΛΕΠΟΥΣ O || 3 ΕΚΠΟΡΕΥΟΜΕ [—ΜΕ
A] ΟΥΕΩΥΝΛΟΥ O || ΑΦΑΓ [ΑΦΑΣ A] ΝΙΚΑΚΕΝ O, corr. Burs || 4 pro
om. O || 5 conciderant O, corr. Burs. || inquit C || 6 Olythios B
olintios AV, corr. Burs. || uolicui C || pingere V || suo uocē A || 7 Gar-
gius TV || 8 spinxisset A || 11.12 mortuorum O, corr. Dalechamp. ||
12 pharraso CTa pharrasio V || 14 κπεροψία O || 15 απετκον
CV || his peridion O, corr. N. Faber || dixisse add. Burs., hone-
stos Schult. || 16 * insanit O || 17 plenitici A phenitici B || pha-
nitici TV, corr. Burs. || uoltorios C || 18 tabula CTa V || 20
ενινζειν O || pinxissem B || 21 tantum essem A tantam essem
B || 21.22 aues aduolare add. Schult., Burs. || 22 ceptoribus
CV praeceptoribus Tb, corr. Grut., emptoribus Burs. || 23 abes
AVT habes B || 24 * aduolaturas uel similis O || deyxin O

28 erat in tabula, non quod similis. SPYRIDION aequè familiariter in templum uoltorios subire putauit quam passeret aut columbas; dixerat enim: *σαρκοφάγα σοῦ γ' ἡ γραφή ΝΑΓΓΑ ζῶα*. Sed nolo Romanos in ulla re uinci; restituet aciem MVRREDIVS 5 qui dixit: pinge Triptoleum qui iunctis draconibus sulcauit auras. Inter illos qui de Prometheo corrupte aliquid dixerunt et APATVRIVS locum sibi uindicat; dixit enim: *ᾧφελε τὸ πῦρ εἰς θεοῦς πάλιν κλαπῆναι*. ||

10

<CONTROVERSIA XXXV.>

Fur contione prohibeatur. Quidam cum diuitem proditiōis postulasset, noctu parietem eius efodit et scrinium in quo erant missae ab hostibus epistolae sustulit. damnatus est diues. ac- 15 cusator contionari cum uellet a magistratu prohibitus agit iniuriarum.

- 1 PORCI LATRONIS. Id solum sustuli quod <fur> reliquisset. nihil tam ualde fur timui quam ne dominus res suas non agnosceret. Fac mihi inuidiam, 20 prode furtum meum, age magistratui tamen isti gratias quod, cum ad illum furtum meum detulissem, furem summoueri non iussit. Ruentem ciuitatis statum unius parietis ruina reposui. OSCI. Sollicitus erat ne quod perdiderat quaereretur. Indiciū pro- 25 fiteor: multos furti conscios habeo. Ad illum † tuti illius tendi. hoc furtum non solus habeo. Fur-

1 sypridio neque O || 2 uoltorios O || putabit C || 3 passares C || dixerit O, corr. Burs. || 4 κατὰ uolgo παγᾶ Burs., an: παγιδώσει. Nolo? || 9 indicat C || ωτοχτοτο AV ωτοχτο B, ᾧφελε τὸ Burs. || 9.10 παρικλοπηναι [—πηναι TV] O, corr. Burs. || 12 Fuit B || contine C || 13 offodit C || 14 crinium A || 15 siostulit TaV || erat AaBTaVa || 18 sustulit O, corr. E || fur add. E || 19 timuit TV || 21 pro C prodidi V || ago magis tamen O, corr. Tb Burs. || 23 puerum suum moueri O || 23. 24 stantum C || 27 non om. B

tum est quod timet dominus agnoscere? Potui non esse pauper, habui quod magno uenderem: teneo ecce epistolas in quibus manifesta proditiōis argumenta sunt, in quibus hostium consilia. Te inter-
 5 rogo: si furtum est, repono. **MVSAE.** Furtum uocas quod qui perdiderat negabat suum? furtum feci, set hostibus. **CLODI TVRRINI.** Furtum uocas quod qui perdiderat, supplicium tulit, qui subriperat, praemium? Vtri permisisses loqui, si eodem tempore
 10 <et> fur uenisset et dominus? potui rempublicam magno uendere uel proditori. **ARELLI FVSCI** patris. 2
 Mille nauium duces furto Troiam cepistis. si bene furto euertuntur urbes, quanto melius seruantur? Si non indicauero cuius sit, nemo cognoscet. **VIBI**
 15 **RVFI.** Cuius ego, si potuissem, non parietem tantum, pectus ipsum perfodissem. Non dum totum consummaui officium: non est tam angusta respublica, ut ab uno opprimi possit. **CESTI PII.** Nolite a me omnia exigere quae scio; multa sunt, quaedam
 20 et in contione dicenda. Hoc furtum liberos uestros docete. Rogo uos, iudices, per furtum meum: quotiens furtum meum protuli, tacet dominus. ego fur? ecce altera iniuria. Non tu, inquit, perfodisti domum? Tace, ego non ista melius. narrare soleo,
 25 non negarem presio ¶

1 dominos TV ¶ 4 consilio A consiliare V ¶ 6 fecisset O ¶
 7 Turrani CV ¶ Furtur B furtui A ¶ 8 subriperat CT ¶ 9 permis-
 sisse TV ¶ 10 et *add.* E, H. Müller ¶ peruenisset O, *corr.* E ¶ 12
 deces C decius TV, *corr.* E ¶ coepistis C ¶ 17 tam tantum C ¶
 19 quaestio B ¶ 20 contentione C ¶ uostros A ¶ 21 iud. per
 tum C ¶ 24 ego noui uolgo ¶ narraro B ¶ 25 nego rem BV ¶
 pretio Burs.

⟨EXCERPTA CONTROVERSIARVM⟩ LIBER DECIMVS.

⟨CONTROVERSIA I.⟩

LVGENS DIVITEM SEQVENS FILIVS PAVPERIS.

Iniuriarum sit actio. Quidam cum haberet filium 5
et diuitem inimicum, occisus inspoliatus inuen-
tus est. adolescens sordidatus sequi diuitem
coepit. diues eduxit in ius eum et postulauit
ut si quid suspicaretur, argueret. adolescens
ait: accusabo cum potero. diues petens hono- 10
res repulsus est; accusat iniuriarum pauperis
filium. contradicit.

Gratias ⟨ago⟩ diuiti, quod quos odit iam reos
facere contentus est. Non ambulabis, inquit, eadem
uia, non calcabis uestigia mea, non offeres delicatis 15
oculis sordidam uestem, non flebis inuito me, non
tacebis. perieramus si hic magistratus esset. Quod
sordidatus fui, luctus est; quod fleui, pietatis; quod
non accusaui, timoris; quod repulsus est, uestrum
est. Honores patre meo ⟨uiuo⟩ numquam petiuit. 20
Vitium me meum sequitur: taceo. utinam hoc ui-
tium habuisset et pater! Quando uobis non sordi-

2 EXPLICIT LIBER ·VIII· INCIPIT LIBER X M: Mb
add.: hic insunt q et e contrarie q. *sequitur praefatio libri*
X (p. 459—467). || 6 expoliatus Mb || 11 accussat M || pau-
peres Ma || 12 Cō M || 13 ago om. M || 20 a patre Mb || uiuo
M

dati sumus? Accusa, inquit, pauper diuitem. ambulare mihi arbitrio meo non licet. Accusa, inquit, reum perage, perora. quis accusare sic loquentem potest? Cur, inquit, me sequeris? aliud || ergo pauperes iter, aliud diuites habent? Quisquis percussor fuit quasi diues spolia contempsit. Mortuo patre meo — metuo enim ne quis se laedi putet, si dixerero occisum. Sordidatus <es>, inquit, fles. Quid aliud facere possum occisi pauperis filius? Quid accusanti fecisset qui persequitur tacentem? Quare, inquit, sequeris me? ut aliquando mei miserearis, ut desinas adflictam domum persequi. Eum accusatorem habeo qui se reum non esse miratur. 'Cur non agis'? quia adeo non metuis, ut cogas. Sordidatus sum. Quod reo licet, lugenti non licet? an ne lugebo quidem quem uindicare non possum? Non erat in illo praeda quam grassator adpeteret; erat summa uirtus, contumax aduersus fastidium diuitiarum innocentia: haec ab inimico petita sunt spolia. Quis caedem machinatus est? scire non possum; quod dissimulari non potest scio, quis optauerit. et tu diues inimicus es et ille inspoliatus inuentus est: non est cur accusem, sed est cur suspicer.

25 Pars altera. Vt scias te inuidiam mihi facere, cum dixissem: 'accusa me', non negasti, sed respondisti: accusabo cum potero. ||

<CONTROVERSIA II.>

FORTIS NON CEDENS FORTI PATRI.

30 Viro forti praemium. si plures erunt, iudicio contendant. Pater et filius fortiter fecerunt. petiit

1 accusat M || 3 rem M || 7 meo me aio enim M || 8 es om. M || 9, 10 accusatus M || 17 crassator M || 21 dissimulari M || obtauerit M || 31 petit M, corr. Burs.

pater a filio ut sibi cederet; ille noluit. iudicio contenderunt; uicit patrem. petit praemio statuas patri. abdicatur.

Quem optem nescio iudicii huius euentum, cum crimen meum sit uicisse. Patriae iudicium habeo, 5 patris perdidit. Patrem in acie uidi, pugnaui cum exemplo. Iudicium uocat quo pater et filius spolia contulimus? Vici non filius patrem, sed iuuenis senem. ego uici, sed omnes gratulati sunt patri. Cogitauit Horatium Etruscas acies corpore suo sub- 10 mouentem; cogitauit Decium qui nec ipse patri cessit. Pugnabam non tantum inperatori, sed etiam patri. Auidus sum gloriae: hoc si uitium est, paternum est. Pudeat, pater, si te uicit filius abdicandus. Ego praemium habeo, tu et praemium et uirum for- 15 tem. Virtutes nostrae silentio praeterissent; illustratae sunt dum conferuntur. Iudicauerunt non quod erat, sed quod te malle credebant. Honor ad utrumque peruenit: alter praemium habet, alter accepit. 20

Pars altera. Nolo habitare cum aduersario meo. non capit idem contubernium uictum et uirum fortem. Statuas, inquit, tibi posui. immo ne possem umquam uictum me obliuisci, ignominiam meam in aes incidisti. || 25

<CONTROVERSIA III.>

DEMENS QVOD MORI COEGERIT FILIAM.

Dementiae sit actio. Bello ciuili quaedam uirum secuta est, cum in diuersa parte haberet patrem et fratrem. uictis partibus suis et occiso marito 30 uenit ad patrem, a quo non recepta ait patri: quemadmodum uis tibi satis faciam? ille re-

spondit: morere. suspendit se ante ianuam eius.
accusatur pater a filio dementiae. contradicit.

Sic sibi satis fieri ne uictor quidem uoluit. Nul-
lum fuit in proscriptione mulieris caput. Inquinasti
5 filiae sanguine penates. quamquam quid loquor pe-
nates, tamquam in domo perierit? Adlatum ad se
Caesar Pompei caput fleuit; et hoc ille propter
filiam fleuit. 'Quemadmodum uis satis tibi faciam'?
hoc ipso satis fecisse debuerat puella adeo et in
10 maritum et in patrem pia, ut alterum usque in mor-
tem secuta sit, alteri etiam morte satis fecerit. Peri-
culose offendo patrem qui nescit ignoscere. 'Morere'.
quid aliud meruerat, si satis facere noluisset? De-
fendisti Ligarium, Cicero. quam leue iudicasti cri-
15 men de quo confessus es! Ante ipsum domus limen
extincta est, ne dubitari posset, marito perisset an
patri. Meruerat, inquit. accusas etiamnunc? et certe
iam tibi satis factum est. Secutus est gener diuersas
partes, uxor suas. Optima civilis belli defensio
20 obliuio est. Morere, inquit. etiam quibus animad-
uertere in dampnatos necesse || est, non dicunt: 'oc-
cide', non: 'morere', sed: 'age lege'; crudelitatem
imperii uerbo mitiore subducunt.

Pars altera. Mores tuos patri debes adprobare,
25 non patris regere. Multa debes dementiae signa
colligere; non potes patrem propter uerba dampnare.
Animaduertit Manlius in filium et in uictorem qui-
dem; animaduertit Brutus in liberos non factos ho-
stes, sed futuros. uide an sub his exemplis liceat
30 patri fortius tantum loqui. Contumaciter rogauit
et quemadmodum periit; nihil agnouit filiae, nihil
uictae. non misit ad patrem fratrem. an etiamnunc

2 C² Ma C^{ra}iorr Mb || 3 sic si, bi (sic del. m. pr.) M || nec
Mb || 6 perierint Mb || 8 quemammodum Ma || 12 offendit Mb ||
16 extinta M || 22 age legem M || 27 Mallius M || 32 non
1 melius ē sit ad Ma || etiam huic Burs.

irascitur fratri? cur me solum rogat, cum duobus satis facere debeat? Victor, inquit, cito exoratus est. Facilius est ignoscere bello quam parricidio. Etiam morte patri quaesiuit inuidiam. Perisse propter patrem dicitur mulier, quae unum habuit propter quem mori posset.

<CONTROVERSIA IIII.>

MENDICI DEBILITATI.

Reipublicae laesae sit actio. Quidam expositos educabat et debilitatos mendicare cogebat, ut sibi 10 mercedem referrent. accusatur laesae reipublicae.

Factum est ne liberos patres aut agnoscant aut recipiant. Vectigalis isti <fuit> crudelitas eo magis quod omnes praeter istum misericordes sumus. Effectum est ut nihil esset miserius expositis quam 15 tolli, parentibus quam agnoscere. Alterius comminutas scapulas in deforme tuber extundit. Produces familiam tuam. Volo nosse illam humanarum calamitatum officinam. Sua cuique calamitas tamquam ars || adsignatur. Intuemini illi erutos oculos, illi 20 fractos pedes. Quid exhorrescitis? sic iste misereatur. Nouum monstrum: integer alitur, debiles alunt. Perissent, inquit. ita non infelicius supersunt? Perissent, inquit. interroga patres utrum maluerint. Quanti ex his uiri fortes, quanti tyrannicidae, quanti 25 futuri sacerdotes? nec incredibilia loquor: ex hac fortuna <origo> Romanae gentis apparuit. Plus acceptum crudelitati quam expensum misericordiae refert. Expositos aluerunt etiam ferae, satis futurae mites, si praeterissent. Quorum cum ubique audi- 30

9. 10 * seducebat **Ma** ducebat **Mb** || 13 fuit *om.* **M** || 16 tolli arenti parentibus **Ma** || 18 humanarum **Ma** || 21 fuit *ec* fractos *in* **M** *sed* *ec* *erasum.* || exhorrescitis **M** || 27 origo *om.* **M**

antur preces, in sua tantum causa cessant. Abscissa est illi lingua et est rogandi genus rogare non posse. Miseremini omnium, iudices, quorum singulorum misereri soletis. Istis nos uindictam negaturos putas
5 quibus ne id quidem negauimus quod tibi daturi erant? Res indignissima: cum tam crudelis sit, misericordia publica uiuit. Exsurgite, miseri, et hodie primum uobis rogate. Tibi, inquit, cotidiana captura non constat; apparet te nondum satis miserum ui-
10 deri. Occurrent nuptiis dira omina, fatis publicis auspicia feralia et diebus in hilaritatem dicatis semianimes isti greges oberrant. Alunt istum qui se alere non possunt. Non est qui rogare nesciat; solet etiam docere. Non habes tot membra quod
15 debes. Ergo tu, cum de misericordia publica cogitares, tam crudelis esse potuisti? Miseros qui sic rogant, miseriores qui sic rogantur! Omnes omnibus stipem conferunt, dum unusquisque timet ne filio neget. Effecisti ut maius esset malum educari quam
20 exponi. Timebantur ferae atque serpentes et inimicus teneris artubus rigor, inopia quoque; inter expositorum pericula non numerabamus educatorem. ||

Pars altera. Debilitasti, inquit. plus illis patres nocuerunt. Quid uidetur lanista qui iuuenes cogit
25 ad gladium et tamen non accusatur laesae reipublicae? quid leno qui stuprum pati cogit inuitas nec rempublicam laedit? Ego reum non laudari desidero, sed absolui: noceat hoc illi cum honores petet. potest enim aliquis et non esse homo ho-
30 nestus et esse innocens reus. Vt illis multum ablatum sit, uita reddita est. Reipublicae laesae non potest agi eorum nomine qui sunt extra rempublicam. Egens homo et qui ne me quidem alere, nedum alios possem, sustuli relictos quibus non in-

4 miserere **Ma** || 11 hilaritatem **M** || 14 quot **Mb** || 15. 16
fuit cogitaris in **M** sed corr. m. pr. || 26 inuitus **M** || 27 Ergo
M || 31 laesam **Ma** || 33 nec **Mb**

iuria fieret, si aliquid detraheretur, sed beneficio cederet, si uita seruaretur. Faciant inuidiam, dicant illos per me tam misere uiuere, dum fateantur per me uiuere. Vnius misericordia uiuunt, omnium aluntur. Mirum est uacare homines huic cogitationi, 5 ut curent quid homo mendicus inter mendicos agat. Ciuitatis istius principes diuitias suas exercent contra naturam: excisorum greges habent; exoletos suos, ut ad longiorem patientiam inpudicitiae idonei sint, amputant et quia ipsos pudet uiros esse, id agunt 10 ut quam pauci uiri sint. his nemo succurrit delicatis et formosis debilibus. Curatis quis ex solitudine infantes auferat perituros nisi auferantur; non curatis quod solitudines suas isti beati ingenuorum ergastulis excolunt et miserrimorum iuuenum sim- 15 plicitate decepta speciosissimum quemque ac maxime idoneum castris in ludum detrudunt. ||

<CONTROVERSIA V.>

PARRHASIVS ET PROMETHEVS.

Reipublicae laesae sit actio. Parrhasius pictor Athe- 20 niensis, cum Philippus captiuos Olynthios uenderet, emit unum senem; Athenas perduxit, deinde torsit; ad exemplar torti Promethea pinxit. Olynthius in tormentis periit. ille in templo Mineruae tabulam posuit. accusatur 25 laesae reipublicae.

Senex abstractus a liberis super exustae patriae cinerem stetit: ad figurandum Promethea satis tri-

1 si beneficio M in quo uerba si beneficio cederet si uita seruaretur, a m. pr. in margine addita sunt. || 3 mise (m. 2 add. re) M || 5 maluntur M || 7 Ciuitatis istis istius Ma || 12 exolitudine M || 14 sollicitudines M || 19 PARRAS M || 20 Parrasius M ubique || 21 Phylippus M || 23 expla Ma || 27 abstracta liberis M

stis est. Nemo ut naufragum pingeret, mersit hominem. Vltima Olynthii deprecatio fuit: redde me Philippo. Seruus, inquit, meus fuit. putes Philippum loqui. Aedem Mineruae sic fugimus tamquam castra Macedonum. Parum, inquit, tristis est. Aliquis Olynthius parum tristis est? Vis, Parrhasi, tristem uidere? duc illum ad Olynthum iacentem. scis certe quam tristem emeris. Olynthiis urbem aperuimus, templa praecclusimus. Nemo Olynthius tortus esset, si omnes illos Macedones emissent. 'Torqueatur'. hoc nec sub Philippo. 'moriatur'. hoc nec sub Ioue. Sic iste hospitalis Olynthio fuit. Hoc Promethea est facere, non pingere. Emi, inquit. immo si Atheniensis es, redemisti. In isto templo <pro> Olynthiis uota suscepimus. Ille carnifex Graeciae istum tamen non amplius quam uendidit. Senex longa miseriarum tabe confectus et tam tristis quam si iam tortus esset. Quemcunque praeco flentem uiderat agnoscebat emtorem. Vereor ne quis || cum audierit Olynthii uerbera, tormenta, ignes, queri me de Philippo putet. Si isti creditis, iratum Iouem imitatus est, si nobis, iratum uicit Philippum. Tantum patiendum est pingente Parrhasio quantum irato Ioue. Miserrime senex, aliquis fortassis ex seruis tuis felicius seruit. Si ad succurrendum profectus es, queror quod unum emisti, si ad torquendum, queror quod ullum. Statuitur ex altera parte Parrhasius cum coloribus, ex altera tortor cum ignibus: dubius est inter ista Parrhasius studiosius pingat an saeuat. Producitur respiciens patriam senex; placuit Parrhasio uultus infelix. Olynthius aliquid habuit Promethei simile etiam

2 Olynthii M || 3 filippo M || 5 castram macedonem Ma ||
 6 Olynthius M || 7 olymtum M || 8 Olynthiis M || 9 Olimtius
 M || 11 phylippo M || 12 Sciste M || 14 Athenienses Ma || 15
 pro om. M || 18 Quaecunque M || 21 filippo M || 22 filippum M ||
 27 Statuit rex M

ante tormenta. Ignis, tormenta, ferrum: officina haec pictoris an Philippi est?

Pars altera. Numquam unius malo publica fama corrumpitur. solidior est opinio Atheniensium quam ut labefactari tormentis captiui possit. Laesisti, in-⁵ quid, rempublicam, quod hanc picturam in templo posuisti. laedunt rempublicam qui aliquid illi auferunt, non qui adiciunt. Peccauerunt ergo recipiendo tabulam etiam sacerdotes. cur tamen non reciperent? deorum crimina in templis picta¹⁰ sunt. Multum semper artibus licuit: medici ut uim ignotam morbi cognoscerent, uiscera hominum resciderunt. ||

<CONTROVERSIA VI.>

FUR ACCVSATOR PRODITIONIS.

15

Iniuriarum sit actio. Fur contione prohibeatur.

Quidam cum diuitem prodicionis accusasset, noctu parietem eius perfodit et scrinium in quo missae erant ab hostibus litterae sustulit. damnatus est diues. cum contionari uellet accusa-²⁰ tor, a magistratu prohibitus agit iniuriam.

Id solum sustuli quod fur reliquisset. nihil magis fur timui quam ne dominus furtum nollet agnoscere. Ruentem ciuitatis statum unius parietis ruina suspendit. Profiteor indicium: furti mei ciuitas con-²⁵ scia est. Furtum est quod timet dominus agnoscere? quod qui perdidit supplicium tulit, praemium qui subripuit? Cui magis permisisses loqui, si eodem tempore et fur uenisset et dominus? Mille nauium duces furto Troiam cepistis. si bene furto euer-³⁰ tuntur urbes, quanto melius liberantur? In forum

2 filippi M || 9. 10 Cur tamen cur non M || 19 ostibus M ||
20 concionari M || accusatur Mb || 23 furtum quam Mb

ueni, narraui nocturnam expeditionem meam. con-
uenerant omnes tamquam ad contionem. Cur me
submoues ante accusationem, cum nec proditores
inauditi pereant. O furtum in contione narrandum!
5 proditoris uigilantissimum pectus et in exitia semper
nostra sollicitum publica fata sopierant; ita etiam
ministros eius alligauerat somnus, ut mihi liceret
eligere quod tollerem. Diruere mihi uidebar ho-
stium muros. Furtum uocas quo nihil melius anno
10 tuo factum est? Nemo fur rempublicam cogitat.
Nihil non licet pro republica facere.

Pars altera. Quale illud, di, spectaculum fuit!
conposuerat inter se fortuna reipublicae furem et
proditorem. Vt uidit inutile furtum suum, prodidit,
15 ut uobis uenderet || quod nulli poterat, tam callidus
fur, ut etiam proditori posset inponere. Consilium
uideri uolt infelicitatem furti sui. Lex quae noctur-
num furem occidi quoquo modo iubet, non de da-
mnato tantum, sed de fure loquitur; odit hoc uitium
20 nec immerito: non multum abest a proditore. Su-
stulit non quod elegit, sed quod illi fatum publicae
felicitatis obiecit. uno tempore et proditorem nobis
ostendit et furem qui diuitem compilare quam da-
mnare mallet. Effregit domum suspensa manu;
25 elusit illum. non tunc primum fecit; set sustulit
non quod uoluit, sed quod potuit. Bono exemplo
damnatus est proditor, malo inuentus.

2 concionem M || 8 uidebatur M || 8. 9 hostis Mb || 12 illud
despectaculum Mb || 14 inutile Ma || 17 uult Mb || 19 oc Ma ||
21 factum Ma || 25 fecisset Ma || 27 EXPLICIT LIBER X M.

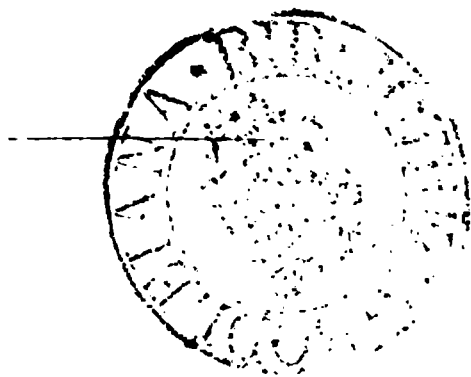
INCERTAE SEDIS RELIQUIAE.

1. nam memini iuuenis admodum inter Pomponium ac Senecam etiam praefationibus esse tractatum an 'gradus eliminat' in tragoedia dici oportuisset. *Quint.* VIII 3,31.

2. noui uero et praecipue declamatores audacius nec mercurule sine motu quodam imaginantur, ut Seneca in controuersia cuius summa est, quod pater filium et nouercam inducente altero filio in adulterio deprensos occidit: 'duc, sequor: accipe hanc senilem manum et quocumque uis imprime' et post paulo: 'aspice, inquit, quod diu non credidisti. ego uero non uideo, nox oboritur et crassa caligo'. *Quint.* VIII 2,42.

3. nam et in totum iurare, nisi ubi necesse est, graui uiro parum conuenit, et est a Seneca dictum eleganter, non patronorum hoc esse sed testium. *Quint.* VIII 2,98.

4. et Seneca tradidit Iulium Montanum poetam solitum dicere, inuolaturum se Vergilio quaedam si et uocem posset et os et hypocrisin: eosdem enim uersus ipso pronuntiant bene sonare, sine illo inanes esse mutosque. *Donat. uita Vergilii* p. 61,5 *Reiff.*

INDEX.

- ACCIVS POSTVMIVS** *eius color* C VII 6, 20.
- Achaia** § 6, 11.
- Achilles** C VIII 5, 17 X 4, 25.
- ADAEVS** . . . *prior quam Arel-
lius Fuscus* ADAEVS rhetor
ex Asianis non proiecti no-
minis VIII 1, 12 *eius senten-
tiae* C I 7, 18 VIII 1, 12; 2, 29
X 4, 19; 5, 21.
- Aeacides** C VIII 5, 17.
- Aegyptus** § 6, 6. 11.
- Aelius Tubero** cuius pauper-
tas uirtus fuit C II 1, 8.
- AEMILIANVS** quidam Graecus rhe-
tor, quod genus stultorum
amabilissimum est ex arido
fatuus C X 5, 25 [*Nicaeensis?*
Plut. de def. orac. 17 *Anth.*
Pal. VIII 218; 756].
- Aemilii** C II 1, 17 u. **Lepidus**.
Paullus. **Scaurus**.
- Aeneas** § 2, 20.
- AESCHINES** ex nouis declama-
toribus C I 8, 11 A. non ille
orator . . . sed hic ex decla-
matoribus nouis C I 8, 16.
[Aliud autem genus (*Asianae
dictionis*) est non tam sen-
tentiis frequentatum quam
uerbis uolucris atque incita-
tum, quali est nunc Asia
tota, nec flumine solum ora-
tionis sed etiam exornato et
faceto genere uerborum, in
quo fuit meus aequalis
- Milesius AESCHINES**. *Cicero
Brut.* 95, 325. ἄνδρες δ'
ἄξιοι μνήμης ἐγένοντο ἐν
τῇ Μιλήτῳ . . . καθ' ἡμᾶς
δὲ Αἰσχίνης ὁ ῥήτωρ, ὃς
ἐν φυγῇ διετέλεσε παρρη-
σιασάμενος πέρα τοῦ με-
τρίου πρὸς Πομπήιον Μά-
γνον. *Strabo* XIV p. 635 C.
A. Μιλήσιος πολιτικός συγ-
γραφεὺς *Diog. Laert.* II 7, 9.]
eius sententiae C I 8, 11. 16.
- Afranius** (*Pompei legatus*) § 7, 3.
- Agamemnon** § 3.
- Agrippa** u. **Vipsanius**.
- AGROETAS** Massiliensis . . dice-
bat . . inculta ut scires illum
inter Graecos non fuisse, sen-
tentiis fortibus, ut scires illum
inter Romanos fuisse C II
6, 12 *eius sententia* *ibid.*
- AETIVS PASTOR** . . . apud Ce-
stium dixit iam senator C I
3, 11 *eius color quem* multum
Cestius corripuit *ibid.*
- Albinouanus** *Pedo* amicus *Oui-
dii* C II 2, 12 *eius uersus* de
nauigante Germanico § 1, 15.
- ALBIVS** [immo **ALBVCIVS** cf. *Quint.*
VIII 3, 22] *eius sententia* C I
7, 18.
- [C.] **ALBVCIVS SILVS** [Albucius
Silo Nouariensis clarus rhe-
tor agnoscitur *Hieron. ad a.*
Abr. 2011. (a. 749). C. Al-
bucius Silus Nouariensis cum

aedilitate in patria fungere-
tur cumque forte ius diceret,
ab iis contra quos pronun-
tiabat pedibus e tribunali
detractus est. quod indigne
ferens statim contendit ad
portam et inde Romam, re-
ceptusque in Planci oratoris
contubernium, cui declama-
turo mos erat prius aliquem
qui ante diceret excitare,
suscepit eas partes atque ita
impleuit ut Planco silentium
imponeret non audenti in
comparationem se demittere.
sed ex eo clarus propria
auditoria instituit, solitus
proposita controuersia sedens
incipere et calore demum
prouectus consurgere ac per-
orare (= *Sen. C VII pr. 1*),
declamare autem genere ua-
rio: modo splendide atque
adornate, tum, ne usque qua-
que scholasticus existimaretur,
circumcise ac sordide et
tantum non triuialibus uer-
bis (= *Sen. VII pr. 3.4*).
egit et causas, uerum rarius,
dum amplissimam quamque
sectatur nec alium in ulla
locum quam perorandi. postea
renuntiauit foro partim pu-
dore partim metu; nam cum
in lite quadam centumuirali
aduersario, quem ut impium
erga parentes incessebat, ius
iurandum quasi per figuram
sic obtulisset: 'iura per pa-
tris matrisque cineres qui
inconditi iacent', et alia in
hunc modum, arripiente eo
condicionem nec iudicibus
aspernantibus non sinemagna
sui inuidia negotium affixit.
[= *Sen. VII pr. 6.7 Quint. VIII 2,95*] et rursus in co-
gnitione caedis Mediolani

apud L. Pisonem procos. de-
fendens reum, cum cohibente
lictore nimias laudantium
uoces ita excanduisset, ut
deplorato Italiae statu quasi
iterum in formam prouinciae
redigeretur M. insuper Bru-
tum, cuius statua in con-
spectu erat, inuocaret legum
ac libertatis auctorem et uin-
dicem, paene poenas luit.
iam autem senior ob uitium
uomicae Nouariam rediit,
conuocataque plebe causis
propter quas mori destinasset
diu ac more contionantis red-
ditis, abstinuit cibo. *Sueton. de rhet. 6*] eius dicendi genus
accuratius adumbratur C VII
*praef. 1—9. in primum decla-
matorum tetradem refertur*
X *pr. 13.* illud Albuci uti-
que Graecos praeminet I
4, 12 A. fastidiosus auditor
eorum quibus inuidere po-
terat admirabatur . . Bassi
sententiam, uituperabat La-
tronis X 1, 13 A. uitupe-
ratus a Cestio I 3, 8. 11
VII *pr. 8.9 a Messala* II
4, 8 a Seneca I 5, 9 X
1, 14 solebat fere in aliquas
figuras declamationem descri-
bere II 5, 17 (*cf. I 2, 16*)
philosophatus est VII 6,
18 [A. non obscurus pro-
fessor atque auctor quae de
arte dicendi docuerit refert
Quintil. II 15, 36; III 3, 4;
6, 62.

eius sententiae S 1, 3; 6, 9; C
I 1, 10; 2, 18; 3, 4. 11; 5, 9;
7, 18 (?); 8, 4; II 1, 29; 4,
4. 6; 5, 9; VII 1, 1—3; 2, 2.
14; 3, 1. 3; 4, 1; 5, 4; 6, 6. 12.
22; 7, 1; 8, 1; VIII 1, 1;
2, 6; 6, 7. 17. 19; X 1, 1. 14;
3, 3. 15; 4, 3; 5, 11.

colores C I 1, 17; 4, 8. 12; 7, 17;
II 1, 31; 4, 8; VII 1, 20. 21;
2, 10; 3, 7; 6, 14. 18; 7, 13.
15. 18; VIII 5, 13; X 1, 11;
2, 15; 3, 15; 5, 17.

divisiones S 6, 9; C I 2, 16;
3, 8; II 5, 17; VII 4, 4; 7, 10.

Alexander Magnus S 1,
1—6. 9. 10; 4, 1. 5; C VII
7, 19.

Alexandrinus S 6, 6.

ALFIVS FLAVVS *auditor Cestii*
C I 1, 22 II; 6, 8; III 7 cum
praetextatus esset tantae opi-
nionis fuit ut populo Ro-
mano puer eloquentia notus
esset tanto concursu
hominum audiebatur ut raro
auderet post illum Cestius
dicere. Ipse omnia male fa-
ciebat ingenio suo; naturalis
tamen illa uis eminebat, quae
post multos annos iam et
desidia obruta et carmini-
bus eneruata uigorem tamen
suum tenuit. C I 1, 22 poetas
(*Ouidium*) studiose legit C III
7 [Pigeret referre (*de del-*
phini cum puero Baiano ami-
citta) ni res Maecenatis et
Fabiani et Flauii Alfi mul-
torumque esset litteris man-
data *Plin. N. H. IX 25*].

eius sententiae C I 1, 23; 7, 7;
II 2, 3; III 7.

[ANDREAS S 2, 22 *uolgo*.]

Annibal S 6, 26; C VII 2, 7.

Antiochus C VII 2, 7.

ANTIPHON . . . Otho Iunius pa-
ter . . . edidit quattuor libros
colorum, quos belle Gallio
noster Antiphontis libros
uocabat: tantum in illis so-
mniorum est C II 1, 33 [*ἑτερος*
δὲ (*Ἀντιφῶν*) *ὁ καὶ τερατο-*
σκόπος καὶ ὄνειρονκρίτης
λεγόμενος, οὗπερ οἱ περὶ
τῆς ἀληθείας λέγονται λόγοι

SERENA rhetor.

Hermog. π. ἰδεῶν II 11, 7.
cf. ib. II 11, 9. *Suid. s. u.*
Ἀντιφῶν.]

M. Antonius orator S 7, 3.

M. Antonius triumuir Athe-
nis noluit se Liberum patrem
dici S 1, 7. 8. *inimicus Cice-*
ronis S 6 *passim*; 7, 1—11 *pas-*
sim. C VII 2 *passim*.

C. Antonius Ciceronis collega
S 6, 2.

ANTONIVS ATTICVS inter has pue-
riles sententias uidetur pal-
mam meruisse S 2, 16.

APATVRIVS inter illos qui de
Prometheo corrupte aliquid
dixerunt locum sibi uindicat
C X 5, 28. *eius sententiae* S
1, 11; 2, 21; C X 5, 28.

APOLLODORVS [Apollodorus
Pergamenus Graecus ora-
tor, praeceptor Calidii et Au-
gusti clarus habetur *Hieron.*
ad. a. Abr. 1953 (a. 691) (Au-
gustus) magistro dicendi usus
A. Pergameno quem iam
grandem natu Apolloniam
quoque secum ab urbe iuue-
nis adhuc eduxerat *Sueton.*
Aug. 89. Ἀπολλόδορος δὲ
ὁ Περγαμηνὸς ῥήτωρ θεοῦ
Καίσαρος σεβαστοῦ διδά-
σκαλος . . . ἔζησε ἔτη ὀγδοή-
κοντα δύο *Lucian. Macr. 23*

Praecipue tamen in se con-
uerterunt studia Apollo-
dorus Pergamenus, qui prae-
ceptor Apolloniae Caesaris
Augusti fuit et Theódorus
. . . sed Apollodori praecepta
magis ex discipulis cognoscas,
quorum diligentissimus in
tradendo fuit latine C. Val-
gius, graece Atticus (Dio-
nysius Atticus *Strab. XIII*
625 C). nam ipsius sola ui-
detur ars edita ad Mattium,
quia ceteras missa ad Do-

mitium epistula non agnoscit. *Quintil.* III 1, 17. 18. (cf. *Strab.* XIII 625 C) eius praecepta *Quint.* II 15, 12; III 1, 1; 5, 17; 6, 35. 36; 11, 3; IV 1, 50; 2, 31; V 13, 59; VII 2, 20; IX 1, 12. *Anon. ap. Speng. Rhet.* I 434, 30. *Tacit. dial.* 19.] Apollodorum cui semper narrari placet C II 1, 36 (cf. *Anon. ap. Speng. Rhet.* I 441, 1). Eius discipuli: Bruttidius Niger C II 1, 36; Vipsanius Atticus C II 5, 11; Moschus Apollodoreus C II 5, 13; Turrinus pater C X pr. 14.

APOLLODORUM [Quint. II 11, 2; III 1, 18; IV 1, 50. *Anon. ap. Speng. Rhet.* I 431, 11; 441, 1; 442, 10] Apollodoreis placuit fixa esse themata et tuta C I 2, 13; Moschus Apollodoreus C II 5, 13; Clodius Turrinus pater ... Apollodoreos sequitur X pr. 15.

APOLLONIUS Graecus in epilogis uehemens fuit C VII 4, 3.

ARBORIVS (?) SILO auditor Latronis, pater huius Silonis qui pantomimis fabulas scripsit et ingenium grande non tantum deseruit sed poluit, ... recitauit carmen (*Achilleida*?) in quo agnouimus sensum Latronis S 2, 19.

ARELLIVS FVSCVS eius dicendi genus describitur C II praef. 1 in primum declamatorum tradeum referendus C X praef. 13 *Hybrae* sententiam FVSCVS ARELLIVS cum esset ex Asia (Asianis?) non casu dixit sed transtulit ad uerbum C IX 6, 16; *Adaei sententiam* transtulit A. F. ... meminisse deinde Fuscum cum

haec Adaei sententia obieceretur, non infitiri transtulisse se eam in latinum, et aiebat ... id se ... exercitationis causa facere C X 1, 13. Solebat Fuscus ex Vergilio multa trahere ut Maecenati imputaret S 3, 5; 4, 4. 5. Dicebat autem Suasorias libentissime et frequentius Graecas quam Latinas S 4, 5. aiebat praeceptore suo dicente summa cum admiratione exceptum illud Homeri Priamo aptum C I 7, 14; 8, 15. Fuscus illum colorem introduxit quo frequenter uti solebat, religionis C I 1, 16 = C I 8, 15 II 1, 27. Recolo nihil fuisse me iuene tam notum quam has explicationes Fusci, quas nemo nostrum non alius alia inclinatione uocis ... cantabat S 2, 10. ut sciretis quam nitide Fuscus dixisset uel quam licenter ... uestri arbitrii erit utrum explicationes eius luxuriosas putetis an uegetas S 2, 10. Fusci Arelli explicationes quarum nimis cultus et fracta compositio poterit uos offendere cum ad meam aetatem ueneritis S 2, 23. Fuscus Arellius egregie declamauit C I 6, 10. *Latro* non probabat Fuscum qui paulo apertius agebat C II 13, 11. [Cum quaeretur quomodo P. Vinicius diceret Arellius ait 'tractim' *Sen. Epp.* 40, 9] (*Fusci*) color displicebat Passieno C VII 2, 12. eius auditores: Fabianus C II pr. 1. 5. *Quidius* C II 2, 8. 9 quidam cuius pudori parco S 4, 5.

eius sententiae: Arelli Fusci patris S 2, 1; 3, 1; 6, 5; 7, 8; C I 1, 6; 2, 5; 3, 3. 7; 4, 5; 5, 2; 6, 7; 7, 5; 8, 2; II 1, 4. 18; 2, 1; 3, 3; 4, 4. 5; 6, 2; VII 1, 7; 2, 4; 3, 5; 4, 2; 5, 1; 6, 7. 8; 7, 2; VIII 1, 1; 3, 1. 7; 4, 4. 6; 5, 2; X 2, 7; 4, 6; 5, 7; 6, 2. Fusci patris C II 3, 9. Arelli Fusci S 1, 14; 4, 1. 4; 5, 1; C I 4, 10; II 3, 4; 5, 4; VII 7, 9; VIII 1, 12; 6, 5. 16; X 1, 3; 3, 1; 4, 10. 20. Fusci C I 4, 11; 7, 14; VII 5, 8.

Colores Fusci Arelli patris C X 2, 13. Fusci Arelli C I 4, 8; 6, 10; 8, 15; II 1, 27; 3, 21. 22; 6, 9; VII 1, 21; 2, 12; 3, 7; 7, 14; VIII 2, 20; 4, 16; X 4, 21; 5, 18. Fusci C I 1, 16; 2, 16.

Divisiones Fusci Arelli patris C I 1, 15; 3, 8. Fusci Arelli C I 2, 16; 5, 7; II 2, 5; VII 5, 7. Fusci S 2, 11; 3, 3; 4, 4; 5, 4; C II 1, 19; 3, 16; VII 8, 8.

ARGENTARIUS. Indignabatur Cestius detorqueri ab *Argentario* totiens et mutari Sententias suas. quid putatis, aiebat, Argentarium esse? Cesti simius est fuerat enim Argentarius Cesti auditor et erat imitator. (cf. C I 5, 1.) Aiebat inuicem: quid putatis esse Cestium nisi Cesti cinerem? et sic solebat iurare: 'per manes praeceptoris mei Cesti' cum Cestius uiueret. Omnibus autem insistebat Cesti uestigiis: aequae ex tempore dicebat, aequae contumeliose multa interponebat; illud tamen optima fide praestitit, cum uterque Graecus esset, ut

numquam Graece declamaret, illos semper admiraretur, qui non fuerunt contenti unius linguae eloquentia. C VIII 3, 12. Argentarius in quae solebat scemata minuta tractationem uiolentissimam fregit. C VIII 2, 22.

eius sententiae: S 1, 2; 3, 2; 5, 3; 6, 7; 7, 7; C I 1, 8. 1; 2, 6; 3, 5; 4, 3; 5, 1. 9; II 2, 3; 3, 17; 4, 5; 5, 7. 10; VII 1, 5; 2, 2; 3, 1; 6, 1; 7, 12; VIII 1, 7; 2, 1. 22; 3, 7; 4, 15; 5, 4; 6, 4; X 1, 5; 3, 14; 4, 5; 5, 3. *colores* C I 1, 18; 2, 19; 4, 9; II 6, 11; VII 1, 22; 2, 14; 6, 18; 7, 16; VIII 3, 12; 5, 12; X 2, 13. *diuisiones* S 5, 6; C II 1, 23.

Aristides C II 1, 18.

ARISTOTELES. praeceptoris Alexandri amitino Aristotelis S 1, 5.

L. Arruntius *eius contentio cum Albucio in iudicio centumuirali* C VII pr. 7.

ARTEMON *eius sententiam* Laetro fortius et uirilius dixit C X 4, 21. *Eius sententiae* S 1, 11; C I 6, 12; 7, 18; II 1, 39; 3, 23; VII 1, 26; VIII 2, 29; X 1, 15; 4, 20. 24 (?).

Asia S 6, 11; 7, 13.

ASIANI rhetores: Adaeus C VIII 1, 12. Craton X 5, 21. Hybreas et Grandaeus I 2, 23. Arellius Fuscus (?) VIII 6, 16.

ASILIUS SABINUS uenustissimus inter rhetoras scurra S 2, 12 [*Tiberius Asellio* Sabinus sestertia ducenta donauit pro dialogo in quo boleti et ficedulae et ostreae et turdi certamen induxerat *Sueton. Tib.* 42. Puerum Ga-
ium xv. Kal. Iun. si dii uo-

lent ut ducerent Talarius et Asillius heri cum iis constitui. *Augustus ap. Sueton. Calig.* 8.]

Asinius Gallus . . . Pollio cum filium Asinium Gallum relinqueret, magnum oratorem, nisi illum quod saepe euenit magnitudo patris non produceret sed obrueret C III pr. 4.

ASINIVS POLLIO *Calvus* cum uideret a Clientibus Catonis rei sui Pollionem Asinium circumuentum in foro inponi se supra cippum iussit et iurauit si quam iniuriam Cato Pollioni Asinio accusatori suo fecisset, se in eum iuraturum calumniam C VII 4, 7. Moschum Apollodoreum qui reus ueneficii fuit et a Pollione Asinio defensus C II 5, 13 [= *Porph. ad. Horat. Epist.* I 5, 9] cum mortuo in Syria Gaio Caesare per codicillos questus esset diuus Augustus . . . quod in tam magno et recenti luctu suo homo carissimus sibi pleno conuiuio cenasset, rescripsit Pollio: 'eo die cenauit quo Herium filium amisi'. C III prae. 5. *Sextilius Ena* Ciceronis proscriptionem recitaturus in domo Messalae Coruini Pollionem Asinium aduocauerat § 6, 27. A. P. numquam admissa multitudine declamauit, nec illi ambitio in studiis defuit: primus enim omnium Romanorum aduocatis hominibus scripta sua recitauit C III prae. 2. Audiui illum et uiridem et postea iam senem cum Marcello Aesernino nepoti suo quasi prae-

ciperet *ib.* 3. Memini intra quartum diem quam Herium filium amiserat declamare eum nobis *ib.* 4. Floridior erat aliquando in declamando quam in agendo: illud strictum eius et asperum et nimis iratum ingenio suo iudicium adeo cessabat, ut in multis illi uenia opus esset quae ab ipso uix inpetrabatur *ib.* 3. . . . nisi scirem et Pollionem Asinium . . . minus bene uideri quam Cestium aut Latronem III prae. 14. *Asinii iudicium seuerum de Arellio Fusco* § 2, 10. *Buttone* C VII 4, 3. *Q. Haterio* IV prae. 11. *Porcio Latrone* C II 3, 13. *Triario* C II 3, 19 de *Hispone Romano*, *Silone Pompeio*, *Cestio* et *Latrone* C IV 6, 4. 5. *de incerto* C II 5, 10. *Iniquitas erga Ciceronem* § 6, 15. 27. infestissimus famae Ciceronis permansit et . . . occasionem scolasticis alterius suasoriae dedit § 6, 14. *laudabat sententias Albucii* quas optime albas uiolas uocabat C VII prae. 2 et *Vibii Rufi* VIII 2, 25. *Fragmentum ex oratione pro Lamia* § 6, 15. *ex Historiis elogium Ciceronis* § 6, 24. *sententiae ex declamationibus* C III 2, 5; VII, 1, 4; 6, 12. *colores* I 6, 11; VII 1, 22. *praecepta de colore* C III 3.

P. [Nonius] ASPRENAS *Glyconis* dixit sensum eodem modo, uno uerbo magis proprio usus C X 4, 19. *eius sententiae* § 7, 4; C I 1, 5; 2, 9; 4, 2. 12; 8, 4—6; II 2, 4; 3, 8; 6, 3; VII 8, 6; VIII 2, 3; 4, 19. 25. *color* C I 8, 12; II 3, 18.

- L. [Nonius] ASPRENAS pertinere ... non ad rem puto ... quomodo L. Asprenas ... declamauerit C X pr. 2.
- Ἀθηναῖος § 1, 7.
- Athenae § 5, 2; C IV 8; VI 5; VIII 1, 10; X 5, 3. 4. 13. 17. A. eloquentia inclutae § 2, 5.
- Athenienses § 1, 6—8; 2, 6. 16; 5, 4. 5; C I 8, 6; II 5, 16; III 8; VIII 2; X 5 *passim*.
- Athos § 5, 7.
- Ἀτρεὺς C X 5, 23.
- ATTALVS stoicus qui solum uertit a Seiano circumscriptus, magnae uir eloquentiae, ex his philosophis quos uestra aetas uidit longe et subtilissimus et facundissimus § 2, 12.
- Attici rhetores C X 5, 21.
- Atticus nasus § 1, 7. Ἀττικὸν τάλαντον C X 5, 21.
- Aufidius Bassus eius de Ciceronis morte narratio § 6, 18. 23.
- Augustus u. Caesar.
- AVIDIENVS (?) PAVLLVS C VII 2, 14.
- Babylon § 4, 3. 5.
- BARBARVS *graecus rhetor* dixit uulgarem sensum satis uolgariter C II 6, 13. § 1, 13.
- Baros Gargonio Baros scurra uenustissimam rem dixit C I 7, 18 [cf. *Acro ad Horat. Serm. I 7, 8.*]
- Bassus u. Aufidius. Iulius. Sepullius.
- Bathyllus *pantomimus* C III pr. 16. B. in comoedia multum a se aberat III pr. 10. Gallionis rescriptum Labieno pro Bathyllo Maecenatis X pr. 8.
- BLANDVS (*Rubellius*?) [in domum Rubellii Blandi, cuius auum Tiburtem, equitem Romanum, plerique meminerant *Tacit. Ann. VI 27 cf. Borghesi Opp. IV 486*] ... qui primus eques Romanus Romae docuit C II pr. 5. *Silonis* sensum cum postero die declamaret in ironiam uertit I 7, 13. eius *diuisio improbatur a Latrone* II 5, 14. *probatur a Buteone* II 5, 15. eius *sententia laudabatur* VII 5, 13. eius *discipulus* Papirius Fabianus II pr. 5.
- eius *sententiae* § 1, 8; 5, 7; C I 2, 4; 7, 6. 10. 13; II 1, 9; 2, 4; 3, 10; 6, 2. 3; VII 1, 6; 2, 5; 5, 5. 13; 6, 3. 23; 7, 2; 8, 3; VIII 1, 7; 2, 2; 4, 4; 5, 5; 6, 7. 17; X 4, 20. *colores* C I 1, 17; 4, 9; II 1, 32; 6, 6; VII 2, 11; 7, 12. 17; X 2, 13. *diuisiones* C I 8, 10; II 5, 13. 15.
- Broccvs (?) quidam non malus rhetor C I 1, 23 [an de Cornelio Boccho siue Boccho cogitandum, de quo cf. *Mommsen ad Solin. p. XVII?*]
- BRUTTEDIVS BRVTVS cotidiano uerbo significanter usus est C VII 5, 8. eius *diuisio* VIII 1, 11.
- BRUTTEDIVS NIGER eius de morte Ciceronis narratio § 6, 20. 21. pro haerede adulteri rea contra Syriacum Vallium dixit C II 1, 35. 36. praecceptorem .. Apollodorum habuit ib. 36. [C. Silanum ... Iunius Otho praetor Bruttedius Niger aedilis (a. u. 775) simul corripunt Bruttedium artibus honestis copiosum et, si rectum iter pergeret, ad clarissima quaeque iturum festinatio exstimulabat, dum aequalis, dein superiores, postremo suamet

- ipse spes antire parat *Tacit. Ann.* III 66. *Iuuenal.* 10, 82.]
 [L. Iunius] Brutus C III 9; VIII 2, 12; X 3, 8.
 M. [Iunius] Brutus S 6, 11. 14. 17. 19; 7, 5; C X 1, 8. Bruti superbia S 6, 14.
 BYTEO aridus quidam declamator sed prudens diuisor controuersiarum contra Latronem sentiebat, Blando accedebat C II 5, 15. B. fatuam quaestionem mouit VII 4, 3; longe arcessito colore usus est I 6, 9. Gargonius Buteonis auditor, postea scholae quoque successor I 7, 18. Buteonis colorem non probabat Latro I 1, 20 (*cf.* I 6, 10) *diuisiones non probabat* Passienus II 5, 17. Asinius Pollio VII 4, 3.
eius sententiae VII 2, 7; 4, 2; VIII 2, 11; 6, 7; X 3, 4. *colores* I 1, 20; VII 2, 12; 6, 16. *diuisiones* II 5, 15. 16; VII 4, 3.
 [C. Iulius] Caesar S 1, 8; 6, 12. 13. 17; 7, 1. 2. 5; C X 3, 1. 3. 5. Diuus Iulius S 2, 22; C VI 8; VII 3, 9; X *pr.* 16.
 Caesar Augustus C II 4, 12. 13; X *pr.* 14. Diuus Augustus C II 4, 13; 5, 20; IV *pr.* 5. Caesar X 5, 21. 22.
 Gaius Caesar *adoptatus ab Augusto* C II 4, 12; *mortuus in Syria* III *pr.* 5.
 Lucius Caesar *adoptatus ab Augusto* C II 4, 12.
 [Tiberius] Caesar S 3, 6; C VII 5, 11 (?); VIII 4, 19. 20. *Tiberius Theodoreus erat* S 3, 7.
 Caieta S 6, 17.
 Calchas S 3, 4.
 Callias *socer Cimonis* C VIII 1 *passim.*
 Callimachus *Aphidnensis* C VIII 1, 2.
 [C. Licinius] CALVVS . . . ipsa declamatio apud nullum antiquum auctorem ante Ciceronem et Caluum inueniri potest C I *pr.* 12. Caluus, qui diu cum Cicerone iniquissimam litem de principatu eloquentiae habuit . . . uiolentus actor et concitatus fuit . . . paruolus statura . . . Solebat praeterea excedere subsellia sua et inpetu latus usque in aduersariorum partem transcurrere. Et carmina quoque eius, quamuis iocosa sint, plena sunt ingentis animi . . . Compositio quoque eius in actionibus ad exemplum Demosthenis riget: nihil in illa placidum, nihil lene est, omnia excitata et fluctuantia VII 4, 6—8. *eius reus* Vatinius *ib.* 6 *amicus* Asinii Pollionis *ib.* 7. *uersus in Pompeium ib.* (= X 1, 8). *epilogus pro Messio in quo omnia fere non tantum emollitae compositionis sunt, sed infractae ib.* 8.
 [M. Furius] Camillus exul S 7, 6.
 Canidii S 7, 3.
 Cannense proelium C V 7 C. ruina VIII 4, 5.
 CAPITO . . . amabam itaque Capitonem, cuius declamatio est de Popillio (*cf.* VII 2, 5) quae misero Latroni subicitur: bona fide scholasticus erat, in his declamationibus, quae bene illi cesserunt, nulli non post primum tetradeum praefendus C X *pr.* 12. *eius sententiae* VII 2, 5—7; VIII 2, 9. 10.
 Capitolium C I 6, 4; II 1, 1.

- colit etiamnunc in Capitolio casam (*i. e. Romuli cf. I 6,4*) uictor omnium gentium populus II 1,5.
- Carthago C I 1,6; 8,2; X 2,5.
- C. Cassius S 1,8; 6,11.17.19; 7,5. Cassii uiolentia 6,14. Cassii epistula ad M. Ciceronem 1,6 (= *Cic. epp. ad fam. XV 19*).
- CASSIVS SEVERVS *eius dicendi genus describitur* III pr. 1—8. 18 [*Tacit. dial. 19. 26. Quint. X 1,116.117.* Cassius Seuerus orator egregius, qui Quintianum illud prouerbum luserat, XXV exilii sui anno in summa inopia moritur uix panno uerenda contextus *Hieron. ad a. Abr. 1048 (a. 786) cf. Tacit. Ann. I 72; III 21*]. Non est quod illum ex his quae edidit aestimetis . . . auditus longe maior erat quam lectus *ib. 3* grauitas quae deerat uitae. actioni supererat *ib. 4*. non reum illi defendere nisi se contigit *ib. 5*. *reus Fabii Maximi* II 4,11. summus amator Publilii Syri VII 3,8. *mirabatur sententiam Varii Gemini* S 6,11. Labieno inuisissimus C X pr. 8. *eius rixae cum Cestio* III pr. 16—18. *eius facete dicta* 6,11; C II 4,11; III pr. 16; III pr. 11; VIII 3,14; X pr. 8; 5,20. [*Quint. VI 3,43. 79.*] *eius sententiae* VIII 2,12; X 4,2.25. *color* VII 3,10.
- [*L. Sergius*] Catilina S 6. 21. 26; 7,2; C VII 2,4.7.
- CATIVS CRISPVS municipalis *κακογῆλος* dixit S 2,17.
- [*M. Porcius*] Cato *Censorius. eius definitio* Orator est Marce fili, uir bonus dicendi peritus C I pr. 10. coloni sui filiam duxit uxorem VII 6,17.
- [*M. Porcius*] Cato *Vticensis* S 7,4; C VI 4,8. in Catone moderatio desideratur II 7,4. Pulchro obiciente furtorum crimina audit X 1,8 = VIII 6,7. *Catonis mors* S 6,2.4.10; C VIII 4; X 3,5.
- [*C. Porcius*] Cato reus Asinii Pollionis C VII 4,7.
- [*C. Valerius*] Catullus in hendecasyllabis (53,5) C VII 4,7.
- Q. [*Lutatius*] Catulus S 7,3.
- CENSORINVS *eius belle dictum* de his qui honores in municipiis ambitiose peterent *laudatur a Cassio Seuero* III pr. 12.
- L. CESTIVS PIVS [L. Cestius Pius Smyrnaeus rhetor latine Romae docuit *Hieronym. ad a. Abr. 2004 (a. 742)*.] sole dicere Cestium Latinorum uerborum inopia, graecum hominem laborasse, sensibus abundasse C VII 1,27. pueri et iuuenes . . . Cestii declamationes ediscunt, Ciceronis orationes non legunt nisi eas quibus Cestius rescripsit III pr. 15 [*scripsit Cestius contra Ciceronis actionem habitam pro Milone Quint. X 5,20*]. *Cassius Seuerus exagitat Cestium* cum recitaturus esset in Milonem III pr. 16. 17. Cestius nullius quidem ingenii amator, Ciceroni etiam infestus S 7,12. *punitus a M. Cicerone filio* *ib. 13* homo nasutissimus 7,12. mordacissimus C VII pr. 8. *rixae cum Albucio* VII pr. 8. 9. Argentario VIII 3,12. Cassio Seuero III pr. 16. 17. Votieno Montano VIII 6,10.11. *corripit Surdinum* S 7,12. Alfium

- Flauum C II 6,8; III 7. *auditores ignotos* VII 7,19. *Aietium Pastorem* I 3,11. *Quintilium Varum* I 3,10. *non probat Albucium* I 3,11; VII pr. 8. 9. *Alfium Flauum* I 1,24. *Arellum Fuscum* II 3,22. *Argentarium* I 5,3; VIII 3,12. *Iulium Bassum* I 3,11. *Triarium* I 3,9; 6,11. *imitatur Daman Scombrum* X 4,21. *Vergilium* VII 1,27. *Cestium imitantur Argentarius* VIII 3,12. *Murrelius* VIII 6,12. *Triarius* VIII 6,11. *eius auditores* C VII 7,19. *Alfius Flauus* I 1,22; II 6,8; III 7. *Aietius Pastor* I 3,11. *Argentarius* VIII 3,12. *Quintilius Varus* I 3,10. *Surdinus* § 7,12. *auditores Cestium* ... *Ciceroni praeferrent nisi lapides timerent* III pr. 15. *Cestii praecepta de suasiis* § 1,5. 6. *de euitanda echo* C VII 7,19. 'multa autem dico non quia mihi placent, sed quia audientibus placitura sunt' C VIII 6,12.
- eius sententiae* § 1,11; 2,5. 6. 14; 3,2; 5,3; 6,4; 7,2. 10. C I 1,7; 3,7; 4,2. 11; 5,1; 6,1. 7; 7,3; 8,1; II 1,3; 2,1; 3,2. 10; 4,2. 6; 5,2. 8; 6,1; III 1,8—11. 25; 2,3. 14; 3,1; 4,1. 2; 5,4. 8; 6,2; 7,1; 8,3; VIII 1,2; 3,5; 4,1. 8; 5,1; 6,1. 17; X 1,2; 4,6. 21; 5,4; 6,2. *narrationes* C I 2,7. 8; 3,2; II 1,3; VIII 4,16. *colores* C I 1,19. 24; 3,9; 4,9; 7,16. 17; II 1,28. 30; 3,18. 20. 22; 4,9; 5,18; 6,6. 7; III 6; VII 1,21; 2,12; 5,13; 6,15; 7,13. 18; 8,10; VIII 1,12. 14; 4,15; 5,12; X 2,12; 3,13. *diuisiones* § 1,5. 6. 9; 2,11; 3,3; 5,4; 6,10; C I 1,14. 15; 2,15. 19; 3,8; 5,8. 9; II 2,6; VII 5,7; VIII 3,11; 6,10. 11.
- Cestianus color* C I 7,17. [C. Cornelius] *Cethegus. poena Cethegi* § 6,26.
- Charybdis* § 1,13; 6,5. [M. Tullius] *Cicero* § 6 *passim* 7 *pass.* C I pr. 6; II pr. 5; III pr. 9; X pr. 6; 3,3. *de eius morte narrationes* § 6,17. 21. *elogia* 6,22—26. *exoratus a Vatinius, G. Verri quoque adfuit* § 6,13. *Cum declamabat controuersias* C I pr. 12. *in C. constantia desideratur* II 4,4. *eloquentia eum in carminibus destituit* III pr. 8. *orationes non legunt nisi quibus Cestius rescripsit* III pr. 16. *uitium quod ex captione unius uerbi plura significantis oritur ad uirtutem transtulit* VII 3,9. *Ciceronis in Laberium iocus* VII 3,9. *eius aduersarii Asinius* § 6,14. 15. *Caluus* C VII 4,6. *Cestius Pius* § 7,18; III pr. 17.
- loci laudati*: *ad fam.* XV 19; § 1,6; *pro Archia* 10,26; § 6,27; *in Catil.* I 1,1; § 7,14; I 1,2; § 6,3; . . . IV 2,3; § 6,12; C VII 2. 10; *pro Milone* 37,101; § 7,3; *Philipp.* II 27,67; § 6,5 — II 31,77; § 6,7; *pro Roscio Am.* 26,72; C VII 2,3; *incertae sedis* § 7,5; C I 4,7.
- M. Tullius, M. f. Cicero *Asiae procos.* homo qui nihil ex paterno ingenio habuit praeter urbanitatem, cui et natura memoriam dempserat et ebrietas si quid ex ea supererat subducebat . . . Ciceroni de corio Cestii satisfacit

- § 7,13. scordalus in Hybreae filium *ib.* 14. *eius praeceptor* Dionysius C I 4,11.
- Cilicia § 6,11.
- Cimber etiam in capto Mario uidit inperantem C VII 2,6.
- Cimon *Miltiadis filius Caleiae gener* C VIII 1 *passim*.
- Cineas missus a Pyrrho legatus . . . postero die . . . et senatum et omnem urbanam circumfusam senatui plebem nominibus suis persalutauit C I *pr.* 19.
- Circenses odiosa res Circensibus pompa C I *pr.* 24.
- Cleopatra § 1, 7. Dellii epistulae lasciuiae ad Cleopatram § 1,8.
- P. Clodius *Ciceronis aduersarius* C VII 2,4.13.
- CLODIVS SABINVS in quem uno die et Graece et Latine declamantem multa urbane dicta sunt a Q. Haterio, Maecenate, Cassio Seuero C VIII 3,13.14. [*cf.* VIII 4,17 ?]
- CLODIVS TVRRINVS cuius filius fraterno uobis amore coniunctus est C X *pr.* 14. natus . . . patre splendidissimo, auo Diui Iulii hospite, ciuili bello adtenuatas domus nobilis uires excitauit. et pecuniam et dignitatem quam primam in prouincia Hispania habuit eloquentiae debuit X *pr.* 16 solebat declamare studiose . . . sed multum uiribus demperat, dum Apollodoreos sequitur . . . sententias dicebat excitatas, insidiosas, aliquid petentis . . . numquam non de colore Latroni controuersiam fecit . . . nihil probare nisi tutum . . . causas nemo diligentius proposuit, nemo respondit paratius X *pr.* 14—16.
- sententiae*: Clodii Turrinipatris X 3,2; 4,6. Clodii Turrini X 2,5.6; 5,2; 6,1. *colores* X 2,14; 3,12.14; 4,16. *diuisiones* X 2,10; 3,9.
- CLODIVS TVRRINVS filius fraterno uobis amore coniunctus adulescens summae eloquentiae futurus si mallet . . . consequi quantum potest X *pr.* 14. inde filius eius, id est meus, numquam enim illum a uobis distinxi, habet in dicendo diligentiam, qua uires ex industria retundit. hoc et in ipso genere uitae sequitur, ad summa euasurus, nisi modicis contentus esset *ib.* 16.
- Codrus C VIII 4.
- Cordubenses poetae § 6,27.
- Cornelia C VI 8.
- lex Cornelia C III 9.
- CORNELIUS HISPANVS duro colore usus est C VII 1,24. *eius sententiae* § 2,7.9; 3,2; 6,7; C I 1,9; 2,2; 3,5.7.12; 4,1; 7,4; 8,3; II 1,14; 3,8.17; 5,5; VII 1,7; 2,4.14; 3,2.3; 6,5; VIII 2,22; 3,4; 4,8; 6,4; X 3,5.15; 4,5; 5,6. *colores* I 1,20; VII 1,24; 8,11; VIII 5,12.
- Cornelius Seuerus interfuit recitationi Sextilii Enae § 6,27. *eius* elogium Ciceronis 6,26. *eius* uersus in quibus soloecismum arguebat Porcellus grammaticus 2,12.13.
- Coruncanii *paupertatis exempla* C II 1,18.
- Corvus rhetor cum temptaret scholam Romae Sosio, qui Iudaeos subegerat, declamauit controuersiam . . . in qua sententia ridebatur § 2,21.
- Crassus . . . urbis Romanae

- ditissimus C II 1,7. uictus V 1. captus V 7.
- CRATON** uenustissimus homo et professus Asianus, qui bellum cum omnibus Atticis gerebat X 5,21. Caesar (*Augustus*) donauit ei talentum, commendauit Passieno, numquam nisi mense decembri audiebat X 5,21. saepe solebat apud Caesarem cum Timagene configere X 5,22. *eius sententia furiosissima ib. 21.*
- CREMVTIVS CORDVS** de Ciceronis morte § 6,19. *eius laudatio Ciceronis nec ipso nec Cicerone digna § 6,23.*
- Cretae** prouinciae procos. Octius Flamma C VIII 4,19.
- Cretenses** magistratus C VIII 4,19.
- CRISPVS** antiquus rhetor C VII 4,9. *eius sententiae* belle sonantis compositio multis imposuit *ib. 10.*
- Croesus** inter reges opulentissimus C II 1,7. Croesi filius mutus VII 5,12.
- Curtius.** *eius mors* C VIII 4.
- Cyclades** § 1,12.
- Cyclops** § 1,11.
- Cynaegiros** § 5,2; C VIII 1,2.
- DAMAS** Scombros [C II 6,12; X 4,21.] corruptissime dixit *sententiam Glyconis* C X 5,21 (cf. I 4,10) [(*Trallibus*), . . *ἐγένοντο δῆτορες ἐπιφανεῖς Διονυσουλῆς τε καὶ μετὰ ταῦτα Δάμασος ὁ σκόμβρος* Strabo XIII p. 649.] *eius sententiae* § 1,13; 2,14; C I 4,10; II 6,12; X 4,21; 5,21.
- Danai** § 2,19.
- Decii** C VIII 2,9.
- Decius** C X 2,3.
- Q. Dellius** quem Messala Coruinus desultorem bellorum ciuiliu uocat, quia ab Dolabella ad Cassium transiturus salutem sibi pactus est, si Dolabellam occidisset: a Cassio deinde transiit ad Antonium, nouissime ab Antonio transfugit ad Caesarem. Hic est Dellius cuius epistulae ad Cleopatram lasciuiae feruntur § 1,7. [Strabo XI p. 523 Plut. Anton. 59. Vellei. II 84. Cass. Dio XLIX 39; L 13. Sen. de clem. I 10. Horat. Carm. II 3.] *eius belle dictum* § 1,7.
- Deiotarus** § 6,11.
- Demosthenes** § 2,15; C VII 3,4; 4,8; VIII 1,14.
- DIOCLES CARYSTIVS** dixit sententiam, quae non in declamatione tantum posset placere, sed etiam in solidiore aliquo scripti genere C I 8,16 (cf. VII 1,26). *eius sententiae* § 2,20; C I 1,25; 3,12; 5,9; 8,15. 16; II 3,23; 6,13; VII 1,26; X 5,26.
- DIONYSIVS** filius eius Dionysii qui Ciceronis filium docuit, elegans magis declamator quam uehemens C I 4,11.
- Διονύσιος** § 1,6.
- Dolabella** § 1,7.
- [Cn.] Domitius [*Ahenobarbus*]. Iulius (?) Sabinus dixit in Domitium nobilissimum uirum in consulatu (a. u. 785) cum thermas prospicientis uiam sacram aedificasset, coepisset deinde rhetores circumire et declamare 'ego' inquit 'sciebam' hoc te facturum et matri tuae querenti de tua desidia dixeram: *πρῶτον κολυμβᾶν, δεύτερον δὲ γράμματα* C VIII 4,18.

DORION corruptissimam rem omnium putabant Dorionis esse dictam in metaphrasi Homeri, cum excaecatus Cyclops saxum in mare reiecit § 1,12. disertissima illa fertur sententia Dorionis § 2,11. *Item laudatur* C I 8,16. furiose dixit X 5,23. *eius sententiae* § 2,11; 22 [Dorionis] C I 8,16; VIII 2,15; X 5,23.

Elei § 2,1 (?); C VIII 2.

Emathius Perses § 6,26.

Etruscae acies C X 2,3.

EVCTEMON levis declamator sed dulcis C I 1,25. homo uenustissimi ingenii VII 4,8. *Glyconis sententiam* dixit sanius X 5,21. *eius facete dictum* VII 4,8. *sententiae* I 1,25; VII 5,13; VIII 2,29; X 1,15; 5,21.

Εὐφράτης § 6,11.

Eurotas § 2,5.

Euthyrates Olynthius X 5,11.

Fabianus u. Papirius.

[Q.?] **FABIVS MAXIMVS** [cos. 744?] nobilissimus uir fuit, qui primus foro Romano hunc novitium morbum quo nunc laborat intulit; de quo Cassius Severus antequam ab illo reus ageretur, dixerat. quasi disertus es, quasi formosus es, quasi dives es; unum tantum es non quasi: uappa . . . dixit quasi tricolorum tale qualia nunc basilicam infectant C II 4,11.12. hos minus nobiles sinite in partem abire . . . Fabium, et si quis est nec clari nominis nec ignoti X pr. 13. circumferbat nobilem Hispanis sententiam II 4,9.

Fabricius continentiae exemplum C II 1,8.18; V 2. *Pyrri uictor* VII 2,7. Fabriciorum (?) imagines Metellis patuerunt II 1,17.

FESTVS quidam rhetor, pusillae staturae, dedit Publilianam sententiam C VII 4,8.

FLAMINIVS procos. *a meretrice rogatus hominem decollari iussit* C VIII 2 *passim*.

FLORVS quidam auditor Latronis C VIII 2,23. *eius sententia* inepte tumultuosa *ib.* 24 [an Iulius Florus, in eloquentia Galliarum, quoniam ibi demum exercuit eam, princeps. *Quint.* X 3,13?]

Formianum § 6,17.

FVLVIVS SPARSVS . . et Sparsum hoc colore declamasse meminimus hominem inter scolasticos sanum, inter sanos scolasticum C I 7,15. Sparsus . . . dicebat uiolenter, sed dure. ad imitationem se Latronis (*cf.* X 5,26) derexerat, nec tamen unquam similis illi erat, nisi cum eadem diceret. Cum Basso certamen illi fuit X pr. 11.12. *Osci contumelia* in Sparsum scholam communem cum rhetore quodam habentem *ib.* 11. *eius sententiae uituperantur a Montano* X 4,23. Seneca X 5,23.

Eius sententiae D I 2,2; 3,3.7; 4,3; II 5,10; VII 2,3; 4,1.2; 6,3.23; VIII 1,7; 2,5; 3,4; 4,3; 5,4; 6,1; X 1,5; 2,4; 3,3; 4,8—10.23; 5,8—10.23.26. *diuisio* X 4,14. *color* I 7,15.

FVRIVS SATVRNINVS qui Volesum [Tac. ann. III 68. *Sen. de ira.* II 5.] condemnauit, maius nomen in foro quam in declamationibus habuit . . . is

cum L. Lamiae filio declamaret dixit sententiam *graeecam* C VII 6, 22.

Fuscus u. Arellius.

Fusius *Threx clarissimus aetate Cestii* III pr. 16.

Galla u. Numisia.

Gallio u. Iunius.

GARGONIVS fuit Buteonis auditor, postea scholae quoque successor, uocis obtusae sed pugnacissimae C I 7, 18. homo uilissimus S 7, 14. foedo genere cacozeliae usus est C VIII 1, 15; *eius stultitia* notatur S 2, 16; C X 5, 25. *Eius sententiae* S 2, 16; 7, 14; C VIII 1, 15; X 5, 25; *color* I 7, 18; [*Horat. Serm. I 2, 27 ubi u. Benti.*]

GAVIVS SABINVS. *eius sententiae* S 2, 5; C VII 1, 16; 2, 1 *colores* C VII 6, 19, 21; [*Quint. I 6, 36?*]

GAVIVS SILO bene declamavit, cui Caesar Augustus cum frequenter causas agentem in Tarraconensi colonia audisset plenum testimonium reddidit; dixit enim: 'numquam audiui patrem familiae disertiozem' C X pr. 14 partem esse eloquentiae putabat eloquentiam abscondere *ibid.* *eius sententiae* C X 1, 7; 2, 16; 3, 14; 4, 7; 5, 1.

Germanicus S 1, 15; Varus Quinctilius tum Germanici gener C I 3, 10 *uersus Albinovani Pedonis* de Germanico nauigante S 1, 15.

GLAUCIPPVS Cappadox C VIII 2, 29.

GLYCON SPYRIDION [Glyconi, cui Spyridion fuit cognomen *Quint. VI 1, 41*] Spyridion honeste dixisse Romanos fecit;

multo enim uehementius insaniit quam nostri phrenetici C X 5, 27 (cf. I 6, 12; VIII 5, 17; X 4, 22) *eius sententiae* laudantur S 1, 11. 16; 2, 14; C I 7, 18; II 1, 39 *citantur* I 5, 9; 8, 15. 16; II 3, 23; 6, 12; VII 426; 4, 10; VIII 2, 29; 3, 14; X 4, 19. 24; 5, 20.

GORGIIAS egregie dixit C I 4, 7.

Gracchus *Scipionis gener* CV 2.

Graecia S 2, 1. 4. 5. 7. 9; 5, 2. 4. 6. 8; C VIII 1, 6; X 5, 14 *Gr. insolens* I pr. 6.

Graece C VII 4, 8; VIII 3, 12. 13.

Graeci S 3, 6 declamatores 1, 16; 2, 14. C I 2, 22; 4, 10. 12; 8, 7. 15; II 6, 12; VII 4, 3; VIII 2, 23. 29; X 4, 18. 21; 5, 19. 23. 25. *gr. eloquentia* X 4, 23; *facultas* III pr. 7. *fabulae* S 7, 12; *homo* VII 1, 27; *suasoriae* 4, 5; *nomen* I pr. 12; *sententia* C I 6, 12; VII 1, 25; X 4, 23; *uerbum* S 6, 21.

Graeculus S 1, 7.

Graii S 2, 20.

GRANDAVS Asianus declamator C I 2, 23.

Granicus S 1, 10. 11.

[*Q. Fabius*] Gurges *eius luxuria* C VIII 2, 19.

Q. HATERIVS [Q. Haterius promptus et popularis orator usque ad XC prope annum cum summo honore consenescit *Hieron. ad a. Abr. 2040* (a. 778) fine anni (779) excessit ... Q. Haterius ... eloquentiae quo ad uixit celebratae; monimenta ingenii eius haud perinde retinentur. scilicet impetu magis quam cura uigebat (cf. *Sen. C III pr. 7*) *Tacit. Ann. IV 61*. Q. Haterii cursum, suis temporibus oratoris cele-

- berrimi, longe abesse ab homine sano uolo: numquam dubitauit, numquam intermisit; semel incipiebat, semel desinebat *Sen. Epp.* 40, 10.] *eius dicendi genus describitur* C IIII pr. 7—11 oratorem et promisit et praestitit VIII 6, 13; coepit subito quo solebat orationis cursu describere I 6, 12; *uertit sententiam Hybreae* VIII 6, 16; *eius facete dictum de Clodio Sabino* VIII 3, 14; *improbatur a Cestio* VIII 6, 13; Gallio apud Caesarem (*Tiberium*) cum mentio esset de ingenio Haterii ... dixit 'et ille erat plena deo' S 3, 7; inbecillo animo mortem Sex. filii tulit C IIII pr. 6. *eius sententiae*: S 2, 14; 6, 1.2; 7, 1; C I 6, 12; VII 1, 4; 2, 5; 8, 3; VIII 4, 16; 6, 8. 11; X 5, 24.
- Hector S 2, 19.20; C X 4, 25.
- Hecuba C VIII 5, 17.
- Ἑλλησπόντιος S 1, 11.
- Hercules caelum meruit S 1, 1; 2, 5 pictura Herculis liberos occidentis C X 5, 14.
- HERMAGORAS [plura scripsit Theodorus, cuius auditorem Hermagoran sunt qui uiderint *Quint.* III 1, 18.] H. solebat interdum diu schemata prosequi, interdum breuiter attingere C II 3, 22; H. eleganter transiit a prooemio in narrationem I 1, 25; H. aridas sententias dicebat, sed argutas et quae auditorem ... securum et negligentem transcurrerent II 6, 13; Albucium memini admiratione Hermagorae stupentem ad imitationem eius arescere VII pr. 5 [quidquid aridissimis Hermagorae libris praecipitur in honore erat *Tacit. dial.* 19.]
- eius sententiae* C I 1, 25; II 1, 39; 3, 22; 6, 13; VII 5, 13. 14; X 1, 15. [*Ἑρμαγόρας ὁ νεώτερος ... ἰδίᾳ περὶ πραγματικῆς μονόβιβλον συντάξας* *Max. Plan. ad Hermog.* V, 338; IV.]
- Herodotus (uel Diodorus) S 2, 11.
- A. Hirtius S 6, 1.
- Hispania S 1, 6; C VIII pr. 3; X pr. 16.
- Hispana consuetudo... utcumque res tulit ita uiuere C I pr. 16.
- Homerus. Dorionis (?) metaphrasis *Odysseae* Homeri S 1, 11; *laudatur* C VIII 3, 14 (*E* 85); S 1, 5 (*E* 340); C I 8, 15 (*Z* 407); X 2, 18 (*Z* 479); VII 7, 19 (*I* 97); I 7, 14; (*Q* 478); X 2, 18; (*ω* 514).
- Horatii imperii decora C VIII 2, 9. H. Cocles X 2, 3.
- Q. Hortensius... Pompeius *Hortensi* se clientem libenter professus est, et H. bona Pompei, non Pompeium defenderat C VII 2, 6. a Sisenna prouocatus in auctione persedit per diem totum et omnes res... ordine suo argentariis recognoscentibus... recensuit C I pr. 19 (= *Quint.* XI 2, 24).
- HYBREAS pater [nobilissimus artis rhetoricae Graecus praeceptor habetur *Hieron. ad a. Abr.* 1984 (a. 722). *My-lasensis* *Strabo* XIII 630; XIV p. 659. 660. *Phut. Ant.* 24] *M. Tullius Asiae procos.* Hybreae disertissimi uiri filio male apud se causam agenti maledixit S 7, 14. *uituperatur a Scauro* C I 2, 23. *eius sententiae* S 4, 5. C I 2, 23; 4, 11; II 5, 20; VII 4, 10; VIII 1, 12. 15; 6, 16.

HYBREAS filius patris sui totum locum omnibus agnoscentibus ad litteram dixit *apud M. Tullium Asiae procos.* § 7, 14.

India § 1, 4.

Ἰνδός § 1, 11.

[Iunius Bassus *uolgo* C I 3, 4].

Iphicrates (Epigrates *cod.*) reus quod uim in iudicio fecerit C VI 5.

Iphigenia § 3, 3.

Iuba et Petreius mutuis uulneribus *obierunt* § 7, 14.

Iudaei a Sosio subacti § 2, 22.

IVLIVS BASSVS ... cum Basso certamen Sparso fuit, quem uos quoque audiistis, homine diserto cui demptam uelles quam consecrabatur amaritudinem et simulationem actionis oratoriae X *pr.* 12 eum audiuit et eius sententiam admirabatur Albucius X 1, 13 in eum multa dixit Cestius I 3, 11; sordide dixit I 2, 21. *eius sententiae* C I 3, 4. 11; 4, 4; 6, 2—6; 7, 8. 9; II 4, 4; 5, 7; VII 2, 5; 4, 1; 5, 5; 6, 4; VIII 1, 8; 2, 4; 4, 3. 6. 15; X 1, 13; 2, 7; 4, 5. 25; 5, 1; *colores* C I 2, 21; 6, 10.

IVLIVS MONTANVS qui comes fuit <Tiberii?> egregius poeta aiebat Cestium imitari uoluisse Vergilium C VII 1, 27; de Vergilii pronuntiatione *Fragm.* 4; [Iulius Montanus tolerabilis poeta et amicitia Tiberii notus et frigore *Sen. epp.* 122, 11; cf. *Ouid. Pont.* IV 16, 11].

IVLIVS (?) SABINVS urbanissimus homo, ... comes Occii Flammae, maiestatis reus C VIII 4, 17—21; *eius facete dicta de Syriaco Vallio* *ib.* 18; Domitio

ib. 18; Turdo *ib.* 20; lautumiis *ib.* 21; bene declamauit C VIII 4, 17.

IVNIVS GALLIO in primum declamatorum tetradeum referendus ... hi quotiens confluxissent ... penes Gallionem palma fuisset X *pr.* 13; idiotis mon nemo praestitit decentius VII *pr.* 5; recitabit rescriptum Labieno pro Bathyllo Maecenatis, in quo suspicietis adulescentis animum X *pr.* 8; *eius facete dicta de Q. Haterio apud Tiberium* § 3, 6. 7. Iunio Othone C II 1, 33. Nicete *apud Messalam* § 3, 6; *iudicium de Cassio Seuero* C III *pr.* 2; *amicus Ouidii* § 3, 7; [*Ouid. Pont.* IV 11] Senecae (Gallio noster) 3, 6; C II 1, 33; 5, 11. 13; VII *pr.* 6; X *pr.* 8 (?) [tinnitus Gallionis *Tacit. dial.* 26; de arte rhetorica scripsit non nihil pater Gallio *Quint.* III 1, 21; a Tiberio punitus (a. 785) *Tacit. Ann.* VI 3].

eius sententiae § 5, 7; C I 1, 4. 25; 2, 11. 12; 5, 2; II 2, 3; 3, 6. 7; [= *Quint.* IX 2, 91]; 5, 6; 6, 4; VII 1, 12. 13; 6, 23; 7, 3—5; 8, 4; VIII 1, 8; 3, 2. 3. 6. 14; 4, 1; 5, 1; X 1, 4; 2, 1—3. 10; 4, 8.

colores C I 6, 10; II 3, 17; IV 2; VIII 1, 12; 3, 10; 4, 16; 5, 11; 6, 20; X 1, 12; 2, 12; 3, 13; 4, 15; 5, 17. 18. *divisiones* C I 1, 14; 6, 8; 7, 12; 8, 9; II 3, 14; 5, 11. 13; VIII 1 10; 4, 12. 13; 5, 7. 8; X 1, 9; 3, 10; 4, 14; 5, 18—17.

IVNIVS OTHO pater [C. Silanum postulat Iunius Otho praetor (a. 775) ... I. Othoni litterarium ludum exercere uetus

ars fuit; mox Seiani potetian senator obscura initia impudentibus ausis prouoluebat *Tacit. Ann.* III 66]. Q. Iunius pater solebat difficiles controuersias belle dicere, in quibus intersilentium et significationem medio temperamento opus erat. Edidit quidem quatuor libros colorum (I 3, 11), quos Gallio ... Antiphontis libros uocabat: tantum in illis somniorum erat C II 1, 33; erat .. ex somniatoribus Otho: ubicumque eum defecerat color, somnium narrabat VII 7. 15; optime dixit pro haerede adulteri rea contra Vallium Syriaeum II 1, 34.

eius sententiae C I 1, 5; 8, 3; II 6, 3; VII 3, 5. 10; *colores* I 3, 11; II 1, 37—39; IV 8; VII 7. 15. 20; X 5, 25.

Iuppiter S 7, 6; C V 3; VII 1, 15; X 5, 1. 5. 6. 24. 25; Phidiae Iuppiter VIII 2; X 5, 18.

Iuppiter *sidus* S 4, 2.

Dec. Laberius a Diuo Iulio mimus productus et ob id a Cicerone irrisus C VII 3, 9; vitium quod ex captione unius uerbi plura significantis nascitur a Pomponio transiit ad Laberium *ib.*

T. LABIENVS declamauit non quidem populo admisso sed egregie . . . adfectauit censorium supercilium, cum alio animo esset: magnus orator, qui multa impedimenta eluctatus ad famam ingeni confitentibus magis hominibus peruenerat quam uolentibus. summa egestas erat, summa infamia, summum odium. . . color orationis antiquae, uigor

nouae, cultus inter nostrum ac prius saeculum medius . . . libertas tanta . . . ut quia passim ordines hominesque laniabat Rabies uocaretur; animus inter uitia ingens et . . . uiolentus, qui Pompeianos spiritus nondum in tanta pace posuisset. X *pr.* 4. 5. historiam recitauit *ib.* 8; libri ex senatus consulto (*rogante Scauro?*) combusti *ib.* 5—8; non tulit hanc contumeliam Labienus . . . sed in monimenta se maiorum suorum ferri iussit atque ita includi *ib.* 7; eius libros Cassius Senerus Labieno inuisissimus edidicerat *ib.* 8; de Asinio Pollione dictum C III *pr.* 2); *oratio* in Bathyllum Maecenatis (?) *ib.* 8. *eius sententiae* X 2, 19; 3, 5; 4, 17. 18. 24; *color.* X 3, 15.

Lacedaemonii S 2, 1.

Laco S 2, 3—9. 12. 16—18.

L. [*Aelius*] Lamia-Asinti *Pollionis* oratio pro Lamia S 6, 15; Saturninus Furius .. cum. L. Lamiae filio declamaret dixit sententiam graecam C VII 6, 22.

Lasthenes *Olynthi proditor* C X 5, 4. 11. 18.

Latia lingua S 6, 26. 27.

Latine declamare C VIII 2, 18.

Latini declamatores S 1, 14; C I 1, 25; 5, 9; X 4, 20; l. eloquentia X 4, 28.

L. lingua C III *pr.* 7; X 4, 28; l. sermo S 7, 12; C II 4, 8; VII *pr.* 3; l. uerba VII 1, 27.

Latinum C I *pr.* 12.

Latro u. Porcius.

Lentulus S 6, 1.

Leonidas S 2, 11. 12. 14.

- M. Aemilius Lepidus *triumvir* § 7, 6. 8.
- M'. [Aemilius] Lepidus Neronis *Germanici f. praeceptor* C II 3, 22; L. uir egregius et qui declamatorio non studio ... VIII pr. 5. Scaurum declamantem audiuimus et nouissime quidem M'. Lepido X pr. 3. [cos. 764. *Tac. Ann.* I 13; III 11; 50; IV 20; VI 5; 27; cf. *Borghesi ad Tac. Ann.* III 32 = *Opp.* V p. 289]; *eius sententia* C II 3, 23.
- LESBOCLES *Mitylenensis* magni nominis et nomini respondentis ingenii ... mollius mortem filii tulit § 2, 15. *eius sententia* tenuis C I 8, 15 [*ἐγένετο καὶ ἡμᾶς Ποτάμων καὶ Λεσβοκλήης Strabo* XIII p. 617.]
- Liber pater § 1, 2. 7.
- LICINIUS NEPOS *eius insanae sententiae* § 2, 16; C VII 5, 9; 6, 24; VIII 2, 28; X 4, 22; 5, 24.
- C. Ligarius a Cicerone *defensus* § 6, 13; C X 3, 3.
- T. Liuius funebrem laudationem benignius omnibus magnis uiris praestitit § 6, 21; natura candidissimus omnium magnorum ingeniorum aestimator § 6, 22; taminiqus Sallustio ut ... sententiam et translatam et tamquam corruptam dum transfertur obiceret C VIII 1 14; *iudicium* de oratoribus qui uerba antiqua et sordida consecantur VIII 2, 26; *eius gener* L. Magius X pr. 2; *eius narratio* de morte Ciceronis § 6, 17. 22.
- Lucretia C I 5, 3; VI 8.
- L. Licinius Lucullus C VII 1, 15; *eius auaritia* VIII 2, 19.
- Luculli § 6, 1.
- Lycurgus § 2, 3.
- MAECENAS cum M. Agrippa et Caesare Augusto *Latronem audit* C II 4, 13; *de Clodio Sabino urbane dictum* IX 3, 14. *iudicia eius de Vergilio* § 1, 12. 2, 20. solebat Fuscus ex Vergilio multa trahere ut Maecenati inputaret § 3, 5. *Bathyllus Maecenatis* C X praef. 8.
- L. MAGIVS. ... non ad rem pertinet quo modo L. Magius gener T. Liuii declamauerit, quamuis aliquo tempore suum populum habuerit, cum illum homines non in ipsius honorem laudarent sed in socii ferrent. C X pr. 2.
- Mamercus u. Scaurus.
- MAMILIVS NEPOS *insana eius sententia* C VII 6, 24.
- Manlius Torquatus in filium animaduertit C VIII 2, 19; X 3, 8.
- Marathon § 5, 1.
- Marcellus (i. e. C. Claudius Marcellus cos. 705) § 6, 1.
- MARCELLVS AESERNIVS [M. Claudius Marcellus Aeserninus. Asinii Pollionis nepos. *Suet. Aug.* 43. *Tacit. Ann.* XI 6, 7. *orator Tac. Ann.* III 11. *eius libertus Plin. N. H.* XII 12] audiui autem illum (i. e. Pollionem) ... iam senem cum Marcello Aesernino nepotisuo quasi praeciperet C III pr. 3. Marcellus quamuis puer iam tantae indolis erat, ut Pollio ad illum pertinere successionem eloquentiae suae crederet *ib.* 4.
- eius sententiae* § 2, 9; 6, 4. 10; C II 5, 9; VII 1, 5. 22; 2, 10; 4, 1.
- MARCIVS MARCELLVS. Montanus Votienus Marcellum Marcium amicum suum cuius fre-

- quenter mentionem in scriptis suis facit tamquam hominis disertis aiebat hanc dixisse sententiam ... C VIII 6,17; *sententiae a Montano relatae* C VIII 5,14; 6,17.
- C. Marius mendicans C I, 3,5; in carcere Minturnensi C VII 2,6; suae claritatis auctor C I 6,4.
- Mars *sidus* S 4,2.
- MARVLLVS (Marillus) *Seneca et Latro* condiscipuli apud Marillum rhetorem, hominem satis aridum, paucissima belle sed non vulgato genere dicentem C I *praef.* 22. aliquam eius sententiam solebat mirari Latro, immo ut ipse ait exosculari C I 2,17. M. praeceptor noster (cf. C VII 2, 11) licenter uerbo usus est satis sensum exprimente C II 2,7. M. decenter dixit II 4,7. Marilli scola I *praef.* 24. *eius sententiae* S 1,3; 2,5; 3, 2; C I 1,12; 2,2,17; 3,7,12; 4,2; 7,7; 8,6; II 2,2,7; 4,7; VII 2,7; 6,11; IX 6,5; X 3, 4. *color* C I 1,19.
- Massiliae docuit Moschus C II 5,13; cum Osco Massiliae mane occurrisset *Pacatus rhetor* C X *praef.* 10; Agroetas Massiliensis C II 6,12.
- Maximus u. Fabius Stertinius. Melissio equus C III *praef.* 16.
- MENESTRATVS ... sententiam M. cuiusdam declamatoris non abiecti suis temporibus nactus sum S 1,13.
- MENTO .. unum ex his quos audiui declamantis scio Mentonem usum non patrono patre sed aduocato VIII 4,22; eius sententia laudata est *ib.* *eius sententiae* C I 2,4; 5,1; 7, 6; 8,3,14; II 6,3; VII 2,3; SENECA rhetor.
- VIII 1,5; 2,1; 3,6; 4,5,22; 5,5; 6,6; X 2,17; 3,6; 4,7.
- Mercurius *sidus* S 4,2.
- M. Valerius MESSALA CORVINVS .. exactissimi ingenii quidem in omnis studiorum partes, Latini utique sermonis observator diligentissimus (cf. S 2,17: cognomen uel ut M. ait cognomentum); itaque cum audisset Latronem ... dixit 'sua lingua disertus est' C II 4,8. Latro .. pro Pythodoro <in> Messalae orationem disertissimam recitavit *ib.* minus bene auditur quam Cestius et Latro C III *praef.* 14. *eius dictum de Dellio* S 1,8. *iudicium de uersu Vergiliano* S 2, 20; *de colore Fabiani* C II 4,10. Memini una nos (*Seneca et Gallio*) ab auditione Nicetis ad Messalam venire S 3,6. Sextilius Ena proscriptionem recitaturus in domo Messalae Coruini S 6,27.
- Volesus Valerius Messala [*Sen. de ira* II 5; *Tacit. Ann.* III 68] Furius Saturninus qui Volesum condemnauit C VII 6,23.
- C. Messius Caluus .. in epilogo quem pro Messio tunc tertio causam dicente habuit C VII 4,8.
- [L. Caecilius] Metellus Vestae extinxit incendium C IV 2; VII 2,7.
- [Q. Caecilius] Metellus ab Atinio Macerione uexatus C X 1,8.
- Metellis Fabriciorum (?) imagines patuerunt C II 1,17.
- METRODORVS *eius sententia inepta* C X 5,24.
- [T. Annius] Milo S 6,2: recitaturus in Milonem Cestius C III *pr.* 16.

- Miltiades** C VIII 1 *passim*.
MILTIADES rhetor; *eius dictum elegans a Livio laudatur* C VIII 2, 26.
Minerva Atheniensium § 1, 7; C X 5, 1; 8, 12.
Minturnensis palus C VII 2, 6.
Misericordiae ara Athenis C X 5, 10.
Mithridates C VII 2, 7; centurio Luculli Mithridaten non potuit occidere VII 1, 15; M. habuit venenum VII 3, 4.
Mitylenae § 2, 15.
MODERATUS ... declamator nec clari nominis nec ignoti C X *pr.* 13.
Montanus u. Votienus.
Mucius Scaeuola C VIII 4; X 2, 3. 5.
Munda § 1, 6; **Mundensis ruina** § 6, 3.
MVBREDIVS rhetor dum Niceten imitatur stultissime dixit C I 4, 12; Cestium imitatur VIII 6, 12; Publilianam sententiam dedit VII 2, 14; *eius ineptae sententiae notantur* § 2, 16; C I 2, 21. 23; VII 3, 8; 5, 9. 14; VIII 2, 27; 4, 22; X 1, 12; 4, 22; 5, 28.
MVSA rhetor quem interdum solebatis audire (*cf.* Musa noster C VII 5, 9), licet Mela meus contrahat frontem, multum habuit ingenii, nihil cordis. omnia usque ad ultimum tumorem perducta, ut non extrasanitatem, sed extra naturam essent X *pr.* 9. *eius sententiae ineptae* § 1, 14 (?); C VII 5, 9. 12; X *pr.* 9. *sententiae* § 1, 2; C VII 1, 14. 15. 16; 3, 4; VIII 1, 1; 2, 1; 4, 2; X 3, 5; 5, 6; 6, 2.
Mutinensis ruina § 6, 3.
Narbonensis colonia C VII 5, 11.
Naso u. Ovidius.
Nepos u. Licinius. Mamilius.
Nero Germanici filius; eius praeceptor M'. Lepidus C II 3, 23.
NICETES [Nicetes ... nobilissimus artis rhetoricae Graecus praeceptor habetur *Hieron. ad a. Abr. 1984 (a. 722)*] nulli alii contigisse scio quam apud Graecos Niceti ... ut discipuli ... contenti essent audire C VIII 2, 23; Tiberius Theodorus offendebatur Nicetis ingenio § 3, 7; N. ualde suo inpetu Graecis placuerat 3, 6; Gallionis apud Messalam de eo iudicium *ib.* *eius sententiae* § 2, 15; C I 4, 12; 5, 9; 7, 18; 8, 13; VIII 2, 29; 6, 19; X 2, 18; 5, 23.
NICOCRATES Lacedaemonius aridus et exuctus declamator C VII 5, 14; *laudat sententiam Durionis* § 2, 22; *eius sententia* C VII 5, 14.
Νιόβη C X 5, 24.
Numantia C 1, 8, 12; **Numantianum** (?) bellum *ib.*
Numenius (?) *cursor* C, III *pr.* 10.
Numisia Galla ueneficii rea a Votieno defensa C VIII 5, 15.
Occius (?) Flamma Cretae procos. C VIII 4, 19.
Octavia Antonii uxor § 1, 7.
Οἰδίνους C X 5, 24.
Olympia C V 3.
Olynthii C III 8; X 5 *passim*.
Olynthus C III 8; X 5, 1. 2. 4. 25. 26.
Oppius (?) Flamma Cretae procos. C VIII 4. (Exc.)
Oscus non incommode dixit, sed sibi ipse nocuit; nam dum nihil non schemate dicere

cupit, oratio eius non figurata erat sed prava C X pr. 10; *Massiliae uixit ib. queritur de Publilio Syro.* C VII 3,8? *eius sententiae* § 1,2; C II 3,4; X 1,3; 3,1; 6,1. *color* X 1, 12; 2,17.

Otho u. Iunius.

Othryades Laco § 2,3.16.17.

OVIDIVS NASO . . . declamavit apud rhetorem Arellium Fuscum, cuius auditor fuit; nam Latronis admirator erat, cum diuersum genus dicendi sequeretur. Habebat comptum et decens et amabile ingenium, oratio eius iam tum nihil aliud poterat uideri, quam solutum carmen. Adeo autem studiose Latronem audit, ut multas illius sententias in uersus suos transtulerit C II 2,8; tunc autem cum studeret habebatur bonus declamator . . . declamavit longe ingeniosius (*quam Arellius Fuscus*) excepto eo quod sine certo ordine per locos discurrebat II 2,9; declamabat autem Naso raro controuersias et non nisi ethicas; libentius dicebat suasorias. molesta illi erat omnis argumentatio. Verbis minime licenter usus est, nisi in carminibus, in quibus non ignorauit uitia sua, sed amauit. C II 2,12. nescit quod bene cessit relinquere VIII 5,17; ut in multis aliis uersibus Vergilii fecerat, non subripiendi causa, sed palam mutuandi, *uersum Vergilii in tragoediam transtulit* § 3,7. Scaurus in Ouidio multa Montaniana arguebat C VIII 5.17. *Ouidii censura uersuum Varronis Atacini* VII 1,28; P. Vinicius sum-

mus amator Ouidii X 4,25; Alfius Flauus studiose legit Ouidium qui, *iudice Cestio*, hoc saeculum amatoris non artibus tantum, sed sententiis impleuit C III 7. Gallionis *amicus* § 3,7. Pedonis *amicus* qui inter arbitros fuerat de tribus uersibus tollendis C II 2,12.

eius sententiae C II 2,9—11; *uersus laudati*: II 2,8 = *Am.* I 2,11; II 2,12 = *Am.* II 11, 10; II 2,12 = *A. am.* II 24; III 7 = *Met.* VIII 877; X 4, 25 = *Met.* XII 607; II 2,8 = *Met.* XIII 121; VIII 5, 17 = *Met.* XIII 503; § 3,7 = *Medeae fr. 1*; C I 2,23 = *Priap.* II 8.

PACATVS rhetor *Massiliensis* (?) ab eloquentia multum aberat, natus ad contumelias omnium ingeniis inurendas C X pr. 10; *eius uellicatio* Osci, Passieni, Sparsi *ib.* 10,11.

Palladium urbis Romae C IV 2.

PAMMENES ex nouis declamatoribus C I 4,7.

Παμφύλιον πέλαγος § 1,11.

Pansa consul (711) § 6,1.

PAPIRIVS FABIANVS philosophus, qui adulescens admodum tantae opinionis in declamando, quantae postea in disputando fuit. Exercebatur apud Arellium Fuscum, cuius genus dicendi imitatus, plus deinde laboris impendit ut similitudinem eius effugeret C II pr. 1; *eius dicendi genus describitur ib.* 2,3. Sextii philosophi discipulus *ib.* 4; habuit et Blandum rhetorem praecceptorem . . . et apud Blandum diutius quam apud Fuscum Arellium studuit cum iam transfugisset *ib.* 5; *Seneca* tanto

- minorem natu quam ipse erat non saepe audiebat *ib.* 5. Al-
bucius eum tanto iuveniore
quam ipse erat audiebat C
VII *pr.* 4. L. Vinicius eius
colorem valde probabat C II
5, 19.
- eius sententiae* § 1, 4; C II 1,
10—13; 2, 4; 3, 5. 9; 4, 3. 7; 5,
6. 7; 6, 2. 4; *colores* II 1, 25.
28; 5, 18; *diuisiones* § 1, 9. 10;
C II 3, 12.
- Parrhasius pinxit *Promethea*
X 5 *passim*.
- PASSIENVS [Passienus pater de-
clamator insignis diem obit
Hieron. ad a. Abr. 2008 (a.
746)] scio (*Cassius Seuerus*)
et Pollionem . . et Messalam
. . et Passienum qui nunc
primo loco stat minus bene
audiri quam Cestium aut La-
tronem C III *pr.* 14. Passienus
noster cum coepit dicere,
secundum principium statim
fuga fit, ad epilogum omnes
reuertimur, media tantum qui-
bus necesse est audiunt. mi-
raris eundem non aequè bene
declamare quam causas agere?
ib. 10. 11. Passienus uir elo-
quentissimus et temporis sui
primus orator [cf. VII 1, 20].
. . . Latroni adsentiri dicebat
II 5, 17. Craton cum com-
mendaretur a Caesare Pas-
sieno nec curaret, interro-
gantiquare non complecteretur
tanti uiri gratiam *superbe*
respondit X 5, 21. Pacatus
. . . Passieno . . . obscenum
nomen inposuit, declamatori
subtili sed arido X *pr.* 11.
eius diuisiones C II 5, 17; VII
8, 9. *colores* VII 1, 20. 22; 2,
12. *sententiae* VII 5, 8; VIII
3, 7; X 3, 4 [non enim mihi
persuasit N. Faber, qui duos
apud Senecam Passienos di-
stinxit, quamuis grauem huius
sententiae nactus patronum
Borghesium Opp. V p. 159].
Pastor u. Aietius.
- PATEBVVS declamator ignobilis C
X *pr.* 13.
- [L. Aemilius] Paullus Persen-
deicit C VII 2. 7.
- Paullus u. Sabidiebius (?).
- PAVSANIAS (?) *eius sententiae* C
X 5, 25.
- Pedo u. Albinouanus.
- Persae § 2, 2; 5, 6; C VIII 1,
6. Persicus § 2, 8; 5 *tit.* C
VIII 1, 4.
- Perses Macedonum rex § 6,
26; C VII 2, 7.
- Petreius Pompei legatus §
7, 3. *moritur una cum Iuba*
§ 7, 14.
- Pharnaces uictus a Divo Iulio
§ 2, 22.
- Pharsalica ruina § 6, 3. Phar-
saliae acies § 6, 6; C V 1.
- Phidias Iouis Olympii artifex
C VIII 2; X 5, 8. 11. *Miner-*
uam fecit X 5, 8. ab Elei-
truncatus Athenas remittitur
C VIII 2.
- Philippus Macedonum rex C
III 8; VII 3, 4; X 5 *passim*
Ph. *tertius* § 6, 26.
- Phocion *paupertatis exemplum*
C II 1, 18.
- [L. Munatius] Plancus, sum-
mus amator Latronis C
8, 15.
- Platonis oratio pro Socrate
scripta nec patrono nec re-
digna est, iudice Cassio Se-
uero C III *pr.* 8.
- L. Plotius primus omnium La-
tinus rhetor Romae fuit puer
Cicerone C II *pr.* 5 [cf. *Sus-*
de rhet. 2].
- PLVTION § 1, 11 [... Plutio n-
bilissimus artis rhetorice

- Graecus praeceptor habetur *Hieron. ad a. Abr. 1984* (a 722)]. *eius sententia* § 1, 11.
- Polyxene C VIII 5, 17.
- Polyzelus *Atheniensis* [cf. *Suid. s. u. 'Ἰππίας*] § 5, 2.
- Cn. Pompeius Magnus § 6, 1. 12; 7, 2. 3. 4; C I 8, 12; V 1; VII 2, 7; 3, 9; 4, 7; X 1, 8. *homo nouus* C I 6, 4. *occisus* § 6, 6; C X 3, 2. 5. *eius bona* § 6, 3; 7, 5. Hortensius defenderat C VII 2, 6.
- Cn. Pompeius *filius* § 7, 3. *eius stultitia* 1, 6.
- Sex. Pompeius *filius* § 6, 11. 19. *eius stultitia* 6, 14.
- POMPEIUS SILO sedens et facundus et literatus est, et haberetur disertus, si a praelocatione dimitteret; declamat tam male ut uidear (*sc. Cassius Seuerus*) belle optasse cum dixi 'numquam surgas' III *pr.* 11. Silo, homo qui iudicio censebatur VIII 2, 22. non suae infirmitatis sententiam dixit VII 2, 11. efficaciter declamauit § 7, 10. uenusto genere sententiarum usus est 5, 7. *inprobat Triarii colorem* C II 3, 21. *dissentit cum Latrone de colore* VII 8, 10; VIII 5, 10. *eius praecepta* VIII 6, 16; X 2, 11. *eius sententiae* § 1, 2; 2, 7; 5, 7; 6, 4; 7, 5. 11; C I 1, 8; 2, 5; 4, 10; 5, 2. 3; 7, 5. 10; 8, 3; II 1, 16; 3, 3; 6, 3; VII 1, 15; 2, 4; 3, 4; 7, 16; VIII 2, 5. 22; 3, 6; 4, 4. 7. *narrationes* C I 2, 20; 3, 6. *diuisiones* § 3, 4; C I 2, 15; 7, 13; II 1, 20. 21; 2, 6; 3, 15; VII 4, 4; VIII 1, 11; 2, 17. 18; 6, 14. 15; X 2, 11; 3, 11. *colores* C I 1, 18; 3, 12; 4, 9; 7, 15; 8, 8; II 1, 30. 32; 3, 17. 21; 6, 10; III 6; VII 2, 11; 6, 18; 7, 11; 8, 10. 11; VIII 5, 10; 6, 17; X 4, 17; 5, 18. [*an Sex. Pompeius cos. 767 cuius facundiam Ouidius et Valerius Maximus praedicant?*]
- Pomponius Atellanarum scriptor auctor uitii quod ex captione unius uerbi plura significantis nascitur C VII 3, 9.
- Popillius *Ciceronis interfector* § 6, 20; C VII 2 *passim*. Popillium pauci ex historicis (cf. *Bruttidius Niger* § 6, 20) tradiderunt interfectorem Ciceronis et hi quoque non patricidi reum a Cic. defensum sed in priuato iudicio C VII 2, 8. Capitonis declamatio de Popillio quae misero Latroni: subicitur C X *pr.* 12.
- Porcellus grammaticus in uersu Cornelii Seueri soloecismum arguebat § 2, 13.
- M. PORCIUS LATRO *eius dicendi genus describitur* C I *pr.* 13—24. Hispanus I *pr.* 16; VIII *pr.* 3. Senecae carissimus sodalis et a prima pueritia usque ad ultimum eius diem amicus I *pr.* 13. Senecae condiscipulus apud Marullum rhetorem I *pr.* 22. 24. cum pro reo in Hispania Rustico Porcio propinquo suo diceret . . . usque eo confusus est ut a soloecismo inciperet nec ante posset confirmari quam inpetrauit ut iudicium ex foro in basilicam transferretur VIII *pr.* 3 [= *Quint.* X 5, 18]. scholasticus II 3, 13; VIII *pr.* 3. Declamabat Caesare Augusto audiente M. Agrippae, et offendit Augustum, notante Maecenate (*a. u.* 737) II 4, 12. 13.

[M. Porcius Latro Latinus declamator taedio duplicis quartanae semet ipsum interficit *Hieron. ad a. Abr.* 2013 (a. 751)] in primum declamatorum tetradeum referendus X *pr.* 13. Pollio et Messala et Passienus minus bene audiuntur quam Cestius aut Latro III *pr.* 14. *eius imitatores* Sparsus X *pr.* 12; 5, 26. Ovidius II 2, 8. *ei adsentitur* Passienus II 5, 17. *eius auditores* Arbroni Silo S 2, 19. Florus C VIII 2, 23. Ovidius II 2, 8. nulli alii contigit . . . quam apud Romanos Latroni ut discipuli non audiri desiderarent, sed contenti essent audire. Inde contumeliae causa a deridentibus discipuli Latronis auditores vocabantur VIII 2, 23. in praefatione dixit, quod scolastici quasi carmen edidicerant II 2, 18. [*cuminum bibentes* . . . ferunt Porci Latronis clari inter magistros dicendi adsectatores similitudinem coloris studiis contracti imitatos *Plin. Nat. H.* XX 160.] *eius aduersarii* Albucius X 1, 14. Asinius Pollio II 3, 13. Messala qui ei ingenium concessit, sermonem obiecit II 4, 8. L. pro Pythodoro in Messalae orationem disertissimam recitavit aequae compositam et suasoriam de Theodoto declamavit per triduum II 4, 8. Turrinus nonnumquam Latroni de colore controuersiam fecit X *pr.* 15. *L. non probat colores* Buteonis I 1, 20; 6, 10. Mentonis I 8, 14. Nicetis I 8, 13. Silonis VII 8, 10; VIII 5, 10. *item sententias* Marulli I *pr.* 22. Triarii VII 4, 10.

quaestiones Cestii I 5, 9. *eius praecepta* I *pr.* 24; 1, 25; II 6, 10; III 3; VII 4, 10. *sententiae* S 1, 14; 2, 4, 19; 6, 3; C I 1, 1—3; 2, 1; 3, 1; 4, 1, 10, 12; 5, 1; 6, 1; 7, 1, 2, 10; 8, 1; II 1, 1, 17; 2, 1; 3, 1, 18; 4, 1, 5; 5, 1; 6, 1; 7, 1—9; VII 1, 8, 26; 2, 1, 14; 3, 2, 5; 5, 6, 12; 6, 9; 7, 7, 8; 8, 2; VIII 1, 6; 2, 3, 23, 24; 4, 3; 6, 6, 18; X 1, 6, 14; 3, 1; 4, 1, 21; 5, 10, 26; 6, 1. *colores* I 1, 16, 21; 2, 17; 4, 7; 6, 9—11; 7, 16; 8, 11, 13—15; II 1, 27, 30; 3, 20; 4, 10; 5, 18; 6, 6; III 6; VII 1, 20; 2, 10; 3, 7; 4, 6; 6, 14, 17; 7, 13, 15; 8, 10; VIII 1, 12; 5, 9, 10; X 1, 10. *diuisiones* S 6, 8; C I 1, 13—15; 2, 13, 14; 3, 8; 4, 6; 5, 4—6; 6, 8; 7, 11; II 1, 22; 2, 5, 6; 3, 11, 12, 15; 4, 7; 5, 12, 13—17; 6, 5; VII 1, 16—18; 2, 8, 9; 4, 3; 5, 7; 6, 13; 7, 10; 8, 7, 8; VIII 1, 9; 3, 8, 9; 4, 9—11, 13; 5, 8; X 1, 9; 2, 8; 3, 7, 8; 4, 11—13. *Latronianus color* I 7, 17.

Porcius Rusticus *Latro* . . . cum pro reo in Hispania Rustico Porcio propinquo suo diceret C VIII *pr.* 3.

Porsenna rex C VIII 4.

Ποσειδών C VII 1, 25.

Postumius u. Accaus.

POTAMON [*Lesbonactis f. Mitylenaeus* . . . καθ' ἡμᾶς δὲ Ποτάμων καὶ Λεσβικῆς *Strab.* XIII p. 617. δῆτ' ὅτε, ἐσοφίστηνσεν ἐν Πώμῃ ἐπὶ Καίσαρος Τιβερίου *Suid. s. u.* Ποτάμων *qui eius scripta recenset cf. id. s. u.* Θεόδωρος. II. δὲ οὐκ ἄδοξος δῆτ' ὅτε ἐτη ἐνενήκοντα *Lucian. Macrob.* 23.] Potamon magnus declamator Mitylenis, qui eodem tempore uiguit quo

- Lesbocles a funere filii contulit se in scholam et declamavit § 2, 15. 16.
- Priamus § 3, 1. 2; C I 7, 14; X 4, 25.
- Prometheus (*tabula Parrhasii*) C X 5, 1. 3. 5. 6. 7. 11. 20. 21. 24. 25. 28.
- Publilius Syrus C VII 3, 8. 9. Publilianae sententiae VII 2, 14; 3, 8; 4, 8.
- [*P. Clodius*] Pulcher Catonem furti accusat C X 1, 8. [*Plut. Cat. 45.*]
- Pylades comoedus C III praef. 10.
- Pyrrhus rex. C I praef. 19; VII 2, 7; V 2.
- Pythodorus reus Messalae? C II 4, 8.
- QVINTILIANVS senex quomodo declamauerit non ad rem pertinere puto C X pr. 2. [*Quint. IX 3, 73.*] eius sententia C X 4, 19.
- QVINTILIUS VARVS tunc Germanici gener et praetextatus declamauerat apud Cestium C I 3, 10. [*Tacit. Ann. III 66.*]
- Regulus captus C V 7.
- Romani § 2, 12; 6, 8; C I pr. 19; 6, 4; VIIII 4, 5. R. declamatores II 6, 12; VIIII 2, 23; X 5, 27. Romanus animus § 2, 12. aures C I 8, 7. ciues § 6, 3; C IX 2, 8. eques II pr. 5; 1, 17; VIIII 2, 10. 11. facundia I pr. 6. forum II 4, 11. gens X 4, 3. imperium I 3, 1; VIIII 2, 6. nomen § 6, 19. populus 6, 4. 5. 10; 7, 4. 6. 10; C I pr. 11; 1, 22; 8, 12; VIIII 2, 3. 11. 13. 15. 19. 24; X pr. 2. sanguis § 6, 6. urbs C II 1, 7. tragicus VII 3, 8.
- ROMANVS Hispano erat natura qui asperiores dicendi vias sequeretur C VIIII 3, 11. maligne et accusatorie dixit C II 5, 20. [R. H. qui formam uitae iniit, quam postea celebrem miseriae temporum et audaciae hominum fecerunt. nam egens, ignotus, inquit, dum occultis libellis saeuitiae principis adrepat, mox clarissimo cuique periculum facessit, potentiam apud unum, odium apud omnes adeptus . . Tacit. Ann. I 74 (a. 768.)] eius sententiae C I 1, 10; 2, 6; 3, 6; 7, 6; 8, 3; II 1, 15; 2, 2; 3, 18. 21; 4, 5; 5, 5; 6, 13; VII 4, 10 (?); 6, 21; VIIII 2, 4; X 5, 23. colores I 6, 9; II 2, 7; 4, 9; 5, 20; III 6; VII 2, 13; 7, 12. 14; 8, 11; VIIII 1, 15; 3, 11; X 1, 13; 5, 19. diuisiones I 2, 16; 7, 11; VII 4, 4; VIIII 1, 11. [*Quint. VI 3, 100.*]
- Romulus C VII 2, 6.
- Rufus u. Vibius.
- Rusticus u. Porcius.
- Sabinae C I 5, 3.
- SABIDIEIVS (?) PAVLVS inepte, qui induxit Ciceronem cum maxime pro Popillio orationem legentem C VIII 2, 14; [*an Sabidius? cogitavi quoque de Sabirio Pollione.*]
- Sabinus u. Asilius. Clodius. Gaius. Iulius.
- Saguntini C VIIII 4, 5.
- Salamis § 5, 1. 2.
- SALLVSTRVS . . laudatio . . in paucissimis personis usurpata a Sallustio. § 6, 21. breuitate Thucydidem uicit C VIIII 1, 13. T. Liuius . . iniquus Sallustio VIIII 1, 14. orationes Sallusti in honorem historiarum leguntur III pr. 8.

- Sallustiana sententia C VIII 1,13.
- Samnites C II 1,8.
- Saturninus u. Furius.
- Saturnus *sidus* § 4,2.
- [L. Decidius] Saxa § 7,3.
- [M. AEMILIUS] SCAVRVS MAMERCVS [cos. suff. 774 (?) C. I. L. IV 1553. † 787 Tacit. Ann. VI 29. Cass. Dio LVIII 24. cf. Tacit. Ann. I 13; III 23. 31.66; VI 9.] *iudicium de eius actione et genere dicendi* C X pr. 2—4. non noui quemquam cuius ingenio P. R. pertinacius ignouerit. dicebat neglegenter . . . nihil erat illo uenustius, nihil paratius: genus dicendi antiquum uerborum quoque non uulgarium grauitas, ipse uultus habitusque corporis mire ad auctoritatem oratoriam aptatus . . . pleraeque actiones malae . . . eo illum longa immo perpetua desidia perduxerat, ut nihil curare uellet, nihil posset. Orationes septem edidit, quae deinde ex S. C. combustae sunt . . . sed extant libelli . . . multo quidem solutiores ipsis actionibus declamantem audiuius et nouissime quidem M'. Lepido C X pr. 2—4. non tantum disertissimus homo sed uenustissimus I 2,22 Tuscus qui Scaurum Mam. in quo Scaurorum familia extincta est maiestatis reum fecerat § 2,22. *Scauri iudicia de Ouidio* C VIII 5,17. *de Latrone* X 1,9. *facete dicta* I 2,22; II 1,39; VIII 5,17; X 1,9. *eius sententia* X 2,19.
- P. Cornelius] Scipio [*Africanus maior*] C V 2; VII 2,7.
- [L. Cornelius] Scipio [*Asiaticus*] C VII 2,7.
- [P. Cornelius] Scipio Aemilianus C I 8,12; X 2,5.
- P. [Cornelius] Scipio *Nasica sese interfecit* § 6,2; 7,7.
- Scipiones § 7,8; C II 1,17.
- Scylla § 1,13.
- Seianus Attalum Stoicum persecutus est § 2,12.
- Seianiani (?) locupletes in carcere C VIII 4,21.
- SENECA fuit cuius nomen ad uos potuit peruenisse, ingenii confusi ac turbulenti, qui cupiebat grandia dicere adeo, ut nouissime morbo huius rei et teneretur et rideretur . . . et uocari coepit Seneca Grandio § 2,17; *eius sententia* *ibid.*
- Annaeus Seneca pater. discipulus Marulli C I pr. 22; (cf. I pr. 2; II 2,7; VII 2.11) omnes magni in eloquentia nominis audiit, excepto Cicerone, *quod* bellorum ciuiliu furor . . . intra coloniam eum continuit C I pr. 11; Seneca iuuenis § 2,10; *eius* senectus C I pr. 1,2; *memoria* *ib.* 2,3; *de aequalibus iudicium* *ib.* 6—9; amicus Latronis *ib.* 13,22. *familiaris* Cassii Seueri C III pr. 1; VII 3,8 Gallionis § 3,9; Messallae § 3,6; 6,27 (?) Osci C VII 3,8; Votieni C IX pr. 1; Albucium non frequenter audiit VII pr. 1; Fabianum tanto minorem natu quam ipse erat audiebat quotiens inciderat II pr. 5.
- Annaeus Mela. *eius* animus a ciuilibus officiis abhorrens et ab omni ambitu auersus [cf. Tac. Ann. XVI 17] philosophiae tantum deditus C II pr. 3,4; Musae rhetoris fautor X pr. 9.

- Annaeus Nouatus filius* C I pr. 1; II pr. 1,4; III pr. 1; IV pr. 1; VII pr. 1; IX pr. 1; X pr. 1.
- L. Annaeus Seneca filius* C I pr. 1; II pr. 1,4; III pr. 1; IV pr. 1; VII pr. 1; IX pr. 1; X pr. 1.
- SENIANVS* ex stultorum nota protulit sententiam quam Vini-
cius solebat deridere (VII 5,9.10 *eius ineptae sententiae castigantur* V 2; VII 5,9.10; VIII 2,29. *laudatur* S 2,18.
- SEPVLLIVS BASSVS* *laudatur* C VII 5,8. *eius sententiae* VII 1,16; 2,1; 5,3.9; 6,12. *colores* VII 1,23; 7,17.
- Sertorius* a Pompeio uictus C VII 2,7.
- Seruius Tullius* rex serua na-
tus C I 6,4; III 9; VII 6,18.
- Sextilius Ena* municeps no-
ster fuit homo ingeniosus
magis, quam eruditus, inae-
qualis poeta et plane quibus-
dam locis talis quales Cicero
Cordubenses poetas ait ... is
proscriptionem *Ciceronis* re-
citaturus in domo Messalae
Pollionem Asinium aduoca-
uerat ... *eius uersum imitatus*
est Cornelius Seuerus S 6,27.
- Sextius philosophus, magister*
Papirii Fabiani C II pr. 5.
- Sicilia* S 6,11.
- Silo* u. *Arbroni* u. *Gaius* u. *Pompeius*.
- Σιμόεις* S 1,11.
- Sisenna* prouocauerat Horten-
sium de memoria C I pr. 19.
- Socrates a Platone defens* C III pr. 8.
- C. Sosius* ... *Coruus* cum tem-
ptaret scholam Romae *Sosio*
illi qui Iudaeos subegerat de-
clamauit controuersiam S 2,
21. [*Tac. Hist.* V 9.]
- Sparsus* u. *Fuluius*.
- Sparta* S 2,5.6.7.8. ibi muros
habet ubi uiros 2,3.
- Spartani* S 2,7.16.
- Spartacus* uictus a *Crasso* C
VII 2,7.
- Spyridion* u. *Glycon*.
- STATORIVS VICTOR* municeps meus,
cuius fabulis memoria dignis-
simis aliquis delectetur S 2,
18. *eius sententia* stulta de-
centissimi generis *ib.*
- Stertinius Maximus* cuius
comes per XII annos Syria-
cus *Vallius* fuerat C II 1,36.
- Stygiae umbrae* S 6,26.
- Sulla* in *S. clementia* deside-
ratur C II 4,4; VIII 2,19.
- Syllana* ciuilis sanguinis sitis
S 6,3. *Syllana* potentia 7,2.
- SVRDINVS* ingeniosus adulescens,
a quo Graecae fabulae elegan-
ter in sermonem latinum con-
uersae sunt, solebat dulces
sententias dicere, frequentius
tamen praedulces et infractas
S 7,12. *Cestii* discipulus *ib.*
eius eleganter dictum de Vo-
tieno C VII 5,11.
- Syphax* S 6,26.
- Syria* C III pr. 5.
- Syriacus* u. *Vallius*.
- Tarpeium saxum* C I 3,6.
- Tarquinius* C III 9.
- Tarraconensis colonia* C X
pr. 14.
- Taygetum nemus* S 2,5.
- Thebae* sacris inclitae S 2,5.
- THEODORVS Gadareus* cui non
semper narrari placet C II
1,36. *eius discipuli* *Tiberius*
Caesar S 3,7, *Vallius* Syria-
cus C II 1,36. [*Theodorus*
Gadareus qui se dici maluit
Rhodium: quem studiose au-
disse, cum in eam insulam
secessisset, dicitur *Tiberius*

- Caesar . . . plura scripsit Theodorus (cf. *Suidas* u. Θεόδωρος) cuius auditorem Hermagoran sunt qui uiderint *Quint.* III 1, 17, 18. Theodorus . . . nobilissimus artis rhetoricae Graecus praeceptor habetur *Hieron. ad a. Abr.* 1984 (a. 722) ἐκ Γαδάρων . . . Θεόδωρος ὁ καθ' ἡμᾶς ῥήτωρ *Strab.* XVI p. 759. eius praecepta *Quint.* II 15, 16, 21; III 6, 2, 36, 51; 11, 3; III 1, 23; V 13, 59. *Anon. ap. Speng.* I p. 434, 25; 440, 1; 443, 19. *Demetr. de eloc.* 237. *Theon. prog.* 12 in.
- Theodoreus Tiberius ipse Theodoreus § 3, 7 [*Strab.* XIII p. 625. *Quint.* II 11, 2; III 1, 18; 3, 8; 11, 27; IV 2, 32.
- Theodotus Samius. [Θ. ὁ ῥήτωρ, διδάσκαλος ὦν τοῦ παιδὸς (Ptolemaei), ἀθέμιστον εἰσηγεῖτο ἔργον, ἐνεδρεῦσαι καὶ κτεῖναι Πομπήιον *App. B. ciu.* II 84. Θεόδοτον δὲ διαδράντα Κάσσιος ὕστερον ἐκρέμασεν ἐν ῥῶν ἐν Ἀσίᾳ *App. B. ciu.* II 90. solent in scholis fingi materiae ad deliberandum similiores controuersiis . . . ut cum apud C. Caesarem consultatio de poena Theodoti ponitur *Quint.* III 8, 55 sq.] Latro . . . suasoriam de Theodoto declamauit per triduum C II 4, 8.
- Thermopylae § 2, 5, 7, 8, 18, 20.
- Thraces C VI 5.
- Threx C III pr. 16.
- Thucydides magnis uiris laudationem funebrem semel aut iterum reddit § 6, 21. praecipue in eo uirtus breuitas C VIII 1, 13. eius sententia (immo Demosthenis) a Sallustio translata VIII 1, 13.
- Thyesteus mos furoris C I 1, 21.
- Tiberius u. Caesar.
- Timagenes *Craton* saepe solebat apud Caesarem cum Timagene configere, homine acidae linguae et qui nimis liber erat . . . ex captiuo cocus, ex coco lecticarius, ex lecticario usque in intimam amicitiam Caesaris felix, usque eo utramque fortunam contempsit . . . ut cum illi multis de causis iratus Caesar interdixisset domo, combureret historias rerum ab illo gestarum . . . disertus homo et dicax, a quo multa inprobe sed uenuste dicta X 5, 22.
- TRIARIUS compositione uerborum belle cadentium multos scolasticos delectabat, omnes decipiebat C VII 4, 10. Cestius, quem imitatur (VIII 6, 11), eius aduersarius I 3, 9; 6, 11; VIII 6, 11; eum uituperant Pollio II 3, 19; et Latro VII 4, 10; corrumpit sententiam Glyconis X 5, 20; dum sententiam uirilem captat, inepte dixit I 6, 11; ineptum introduxit colorem VIII 2, 20. Eius sententiae § 5, 7; 6, 5; 7, 6; C I 3, 9; 4, 2; 5, 2, 9; 7, 17; II 1, 15; 5, 8; VII 1, 8; 2, 4; 4, 1; 5, 1, 2, 6; 6, 10; VIII 2, 12, 21; 3, 14; 4, 1; 6, 8, 9; X 3, 6; 4, 4; 5, 5, 20, 24. colores C I 1, 18; 2, 21; 3, 12; 6, 11; II 3, 19, 21; VII 1, 25; 6, 23; VIII 2, 20; 4, 15; 6, 11, 17, 19; X 2, 18.
- Triptolemus C X 5, 28.
- Troia § 2, 20; 3, 1; C X 6, 2.
- Τρωάδες C X 5, 24.

Turdus inter infames maxime et inuisos homines, comes *Oppii Flammae proc. Cretae* C VIII 4, 19. 20.

Turrinus u. Clodius.

Tusculanum Ciceronis § 6, 17.

Tvscvs [Sernilius? Cornelius? *Tac. Ann.* VI 29] ille qui Scaurum Mamercum .. maiestatis reum fecerat, homo quam improbi animi tam infelicitis ingenii ut historicus fatuus uituperatur § 2, 22.

Valerius u. Messala.

VALLIVS SYRIACVS homo disertus C II 1, 34; VIII 4, 18; praecptorem habuit Theodorum II 1, 36; in heredem adulteri ream calumniam iurauerat contra Iunium Othonem et Bruttedium Nigrum II. 1, 34—36; contra Stertinium Maximum a quo premebatur cum comes eius fuisset per XV annos acerbe dictum II 1, 36; uidebatur calumniam laturus, derisus a Iulio Sabino VIII 4, 18.

eius sententiae C I, 11; II 6, 13; VII 6, 11; *color.* X 1, 21; [Συριακὸς δ' οὐτ' ἀδικήσας τι οὐτ' αἰτιαθεὶς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παιδείᾳ ἐλλόγιμος ὢν ἐσφάγη διὰ τοῦτο μόνον ὅτι φίλον αὐτὸν τοῦ Γάλλου (Asinii) ὁ Τιβέριος εἶπεν εἶναι (a. 784) *Cass. Dio.* LVIII 3].

VARIVS. GEMINVS [sublimis orator pulcredixit *Seneca ap. Hieron. adv. Iovinian.* I 15. acerbe dixit P. Vinicium tria uerba iungere non posse *Sen. epp.* 40, 9]. *Caesari eleganter blanditur* VI 8; *laudatus a Cassio Seuero* § 6, 11; *inpugnatus a Cestio* C III 8; VII 8, 10;

dixit scurrilia, ut illi mos erat § 6, 12.

eius sententiae C VII 1, 26; 2, 9; 3, 2. 4; 4, 2; 5, 6. 8; 6, 10. 23; 7, 6; 8, 5; VIII 5, 14; *colores* IV 8; VII 1, 23; 2, 13; 6, 15. 16. 17; 7, 11. 16. 18; 8, 10. *divisiones* § 6, 11—14; C VII 1, 18. 19; 4, 5; 8, 9.

Varro Atacinus, optimos eius uersus in melius expressit Vergilius, correxit Ouidius C VII 1, 28.

Varus u. Quintilius.

A. Vatinius Ciceronis inimicus § 6, 13; *Calui reus* C VII 4, 6.

Ventidii § 7. 3.

Venus sidus § 4, 2.

Vergilius quomodo tumida ad sanitatem reduxerit § 1, 12; *Varronem Atacinum expressit* C VII 1, 28; *eius imitatores* Arellius Fuscus § 3, 4. 5; Iulius Montanus C VII 1, 27; Ouidius § 3, 7; *de eo iudicia Maecenatis* § 1, 12; 2, 20; *Messalae* § 2, 20; eum felicitas ingenii in oratione soluta reliquit C III pr. 8.

eius uersus laudantur:

Ecl. III 59 ? § 3, 5.

Georg. I 427 sqq. § 3, 5.

I 432 § 3, 5.

Aen. II 40 C VII 5, 9.

553 § 4, 5.

IV 379 § 4, 4.

VIII 26 sqq. C VII 1, 27.

691 § 1, 12.

X 128 § 1, 12.

XI 288 sqq. § 2, 20.

Vergiliana descriptio § 3, 5.

Verginia C I 5, 3.

Verginii C VIII 1, 11.

G. Verres proscriptus fortiter periit § 6, 3. 24; Cicero Verri adfuit 6, 13; amici Verris C VII 2, 4; orationes in Verrem § 2, 19.

Vesta C I 3,4.6; III 2; VI 8; VII 2,7.

Vestalis virgo C VI 8.

VIBIVS GALLVS fuit tam magnae olim eloquentiae quam postea insaniae, cui hoc accidisse uni scio ut ad insaniam . . . iudicio perueniret; nam . . . dum lenocinium ingenifurorem putat, quod toties simulabat ad verum redegit. Hic controuersiam postero die quam erat a Fabiano dicta declamauit C II 1,26; *eius sententiae* I 1,10; 4,5; II 1,9; 6,3; VII 5,3.13; 8,5; VIII 1,4; 2,23; 6,2; X 1,1; 4,3; *narratio* I 3,6; *color* II 1,26; VIII 2,21.

VIBIVS RVFVS erat qui antiquo genere diceret C VIII 2,25; *eius sententias* recepit Asinius VIII 2,25; laudabat Votienus VIII 2,19; obiurgavit Cestius VIII 6,13; sordide dixit I 2,21; subtiliter dixit I 5,9; eodem colore egit quo Mento I 8,14; *eius sententiae* C I 1,12; 2,23; 4,10.11.12; 7,10; II 1,2; 3,8; VII 3,4; VIII 2,2.25; 3,7; 5,3; 6,13; X 6,2; *color* I 2,21; 8,14; II 1,28; 3,18; 6,10; VIII 2,19; X 1,12.

Victor u. Statorius.

L. VINICIUS pater [cf. *Nipperd. ad Tac. Ann.* III 11]. Fabiani colorem ualde probabat . . . hic est L. Vinicius quo nemo ciuis Romanus in agendis causis praesentius habuit ingenium: quidquid longa cogitatio illi praestatura erat, prima intentio animi dabat; ex tempore causas agebat, sed non desiderabat hanc commendationem, ut ex tempore agere uideretur. De hoc ele-

ganter dixit Diuus Augustus: 'L. Vinicius' ingenium in numero habet' C II 5,19.20; [cos. 721 ?].

P. VINICIUS exactissimi uir ingenii, qui nec dicere res ineptas nec ferre poterat C VII 5,10; summus amator Ouidii X 4,25; iniquus Montano accusauerat illum apud Caesarem a colonia Narbonensi rogatus VII 5,11; pulcre dixit et non noue: sumpsit ab omnibus bene dicta I 4,11; deridebat sententias Seniani et Montani VII 5,10; *eius sententiae* I 2,3; 4,11; VII 6,11. [Cum quaereretur quomodo P. Vinicius diceret, Arellius ait: 'tractim'. nam Geminus Varius ait 'quomodo istum disertum dicatis nescio: tria uerba non potest iungere' *Sen. Epp.* 40,9; Piso . . . P. Vinicium patronum petiit *Tac. Ann.* III 11 (a. 773). cos. 755.]

M. VIPSANIUS AGRIPPA . . . Latro audiente Caesare Augusto Agrippae declamauit et excidit C II 4,12. Tanta sub Dino Augusto libertas fuit ut praepotenti tunc M. Agrippae non defuerint qui ignobilitatem exprobrarent *ib.* 13.

VIPSANIUS ATTICUS discipulus Apollodori C II 5,11. [*Agrippae et Pomponiae filius* ?].

VOTIENVS MONTANVS pro Galla Numisia apud centumuiros tirocinium posuit VIII 5,15; eum accusauerat apud Caesarem P. Vinicius a colonia Narbonensi rogatus C VII 5,11; [de Votieno Montano celebris ingenii uiro cognitio . . . ob contumelias in Caesarem dictas . . . Et Votienus maie. statis poenis adfectus est *Tac.*

Ann. IV 42 (a. 778). Votienus Montanus Narbonensis orator in Balearibus insulis moritur, illuc a Tiberio relegatus *Hieron.* ad a. Abr. 2043 (a. 781)]. adeo numquam ostentationis declamauit causa, ut ne exercitationis quidem declamauerit C VIII pr. 1; *cur id faciat* exponit *ib.* 1—5. homo rarissimum etiamsi non emendatissimi ingenii VIII 5, 15. habet hoc M. uitium: sententias suas repetendo corrumpit . . . et propter hoc Scaurus solebat Montanum inter oratores Ouidium uocare VIII 5, 17; edidit orationem pro Galla Numisia VIII 5, 16; in scriptis Marcelli Marci amici frequenter mentionem facit tamquam hominis disertissimi VIII 6, 18 (*cf.* VIII 5, 14) = P.

Vinicius deridebat sententiam in oratione dictam a Montano VII 5, 10. 11. toto animo scholasticus erat VII 5, 11; Latronem unicum declamatoriae uirtutis exemplum uocat VIII pr. 3; *iudicium de Vibio Rufo* VIII 2, 19; Sparso X 4. 23. *eius sententiae* VIII 1, 3; 2, 11. 22; 3, 5; 4, 5. 15. 17; 5, 3. 16; 6, 3. 19; X 2, 16; *colores* VIII 1, 12; 2, 19; 3, 10; 4, 14; X 2, 12; *diuisiones* VIII 1, 10; 2, 13—16; 4, 11; 5, 6; 6, 10; *Montaniana in Ouidio* VIII 5, 17.

Xerxes § 2 *passim*; § 5 *passim*.

Zeus § 1, 7.

Zeuxis pinxit puerum uam tenentem C X 5, 27. 28.

BIBLIOTHECA GRAECA

CURANTIBUS

FR. JACOBS ET VAL. CH. FR. ROST.

- Aeschinis oratio in Ctesiphontem, notis instr. I. H. BREMI. *mp Agr.*
8. mai. 1826 — 7½
- Aeschyli Agamemno, illustr. R. H. KLAUSEN. Ed. II. ed.
R. ENGER 8. mai. 1863 1 7½
- Choephorae, illustr. R. H. KLAUSEN. 8. mai. 1835 — 22½
- Anacreontis carmina, Sapphus et Erinnae fragmenta, anno-
tatt. illustr. E. A. MOEBIUS. 8. mai. 1826 — 6
- Aristophanis Nubes. Ed. illustr. praef. est W. S. TEUFFEL.
Ed. II. 8. mai. 1863 — 12
- Delectus epigrammatum Graecorum, novo ordine conc. et
comment. instr. FR. JACOBS. 8. mai. 1826 — 18
- Demosthenis conciones, rec. et explic. H. SAUPPE. Sect. I.
(cont. Philipp. I. et Olynthiacae I—III.) Ed. II. 8.
mai. 1845 — 10
- Euripidis tragoediae, ed. PFLUGK et KLOTZ. Vol. I, II
et III. Sect. I—III. 4 27
- Einzeln:
Medea. Ed. II. 15 *ngl* — Hecuba. Ed. II. 12 *ngl*
Andromacha. Ed. II. 12 *ngl* — Heraclidae. Ed. II. 12 *ngl*
Helena. Ed. II. 12 *ngl* — Alcestis. Ed. II. 12 *ngl*
Hercules furens. 18 *ngl* — Phoenissae. 18 *ngl* —
Orestes. 12 *ngl* — Iphigenia Taurica 12 *ngl* — Iphi-
genia quae est Aulide. 12 *ngl*
- Hesiodi carmina, recens. et illustr. C. GOETTLING. Ed. II.
8. mai. 1843 1 —
- Einzeln:
Theogonia. 7½ *ngl* — Scutum Herculis. 5 *ngl* — Opera
et dies. 10 *ngl* — Homeri certamen, fragmenta et vita
Hesiodi. 15 *ngl*
- Homeri Ilias, varietat. lect. adi. SPITZNER. Sect. I—IV.
8. mai. 1832—36 1 15
- Einzeln:
Sect. I. lib. 1—6. 9 *ngl* — Sect. II. lib. 7—12. 9 *ngl*
Sect. III. lib. 13—18. 13½ *ngl* — Sect. IV. lib. 19—24. 13½ *ngl*
Die einzige Ausgabe der Ilias, welche den kritischen Apparat voll-
ständig enthält.
- Lysiae et Aeschinis orationes selectae, ed I. H. BREMI.
8. mai. 1826 — 15
- Lysiae orationes selectae, ed. I. H. BREMI. 8. mai. 1826 — 9
- Pindari carmina cum deperditarum fragm., variet. lect.
adi. et comment. illustr. L. DISSEN. Ed. II. cur.
G. SCHNEIDEWIN. Vol. I. 1843. 1 9
- Vol. II. Sect. I. II. (Comment. in Olymp. et Pyth.)
1846. 47. (à 15 *ngl*) 1 —
- Platonis opera omnia, recensuit, prolegomenis et commen-
tariis instruxit G. STALLBAUM. 10 Voll. (21 Sectiones).
8. mai. 1836—65., compl. 21 15

Platonis opera omnia. Einzeln:

msb Msr.

Apologia Socratis et Crito. Ed. IV. 1858. 24 *ngl* —
Phaedo. Ed. IV. 1866. 27 *ngl* — Symposium c. ind.
Ed. III. 1852. 22½ *ngl* — Gorgias. Ed. III. 1861. 24 *ngl*
Protagoras. Ed. III. c. ind. 1865. 18 *ngl* — Politia
sive de republica libri decem. 2 Voll. Ed. II. 2 *msb* 15 *ngl*
Einzeln: Vol. I. Lib. I—V. 1858. 1 *msb* 12 *ngl*, Vol.
II. Lib. VI—X. 1859. 1 *msb* 3 *ngl* — Phaedrus. Ed.
II. 1857. 24 *ngl* — Menexenus, Lysis, Hippias uterque,
Io. Ed. II. 1857. 27 *ngl* — Laches, Charmides, Alci-
biades I. II. Ed. II. 1857. 27 *ngl* — Cratylus cum ind.
1835. 27 *ngl* — Euthydemus. 1836. 21 *ngl* — Meno
et Euthyphro itemque incerti scriptoris Theages, Erastae
et Hipparchus. 1836. 1 *msb* 12 *ngl* — Timaeus et Cri-
tias. 1838. 1 *msb* 24 *ngl* — Theaetetus. 1839. 1 *msb*
— Sophista. 1840. 27 *ngl* — Politicus et incerti
auctoris Minos. 1841. 27 *ngl* — Philebus. 1842. 27 *ngl*
— Leges. Vol. I. Lib. I—IV. 1858. 1 *msb* 6 *ngl*, Vol. II.
Lib. V—VIII. 1859. 1 *msb* 6 *ngl*, Vol. III. Lib. IX—XII.
— Epinomis. 1860. 1 *msb* 6 *ngl*

Sophoclis tragoediae, rec. et explan. E. WUNDERUS. 2 Voll.

8. mai. 1847—57 3 —

Einzeln:

Philoctetes. Ed. III. 12 *ngl* — Oedipus tyrannus. Ed.
IV. 12 *ngl* — Oedipus Coloneus. Ed. III. 18 *ngl* —
Antigona. Ed. IV. 12 *ngl* — Electra. Ed. III. 12 *ngl* —
Ajax. Ed. III. 12 *ngl* — Trachiniae. Ed. II. 12 *ngl*

Thucydidis de bello Peloponesiaco libri VIII, explan. E. F.

POPPO 4 Voll. 8. mai. 1856—66 4 —

Einzeln:

Lib. I. Ed. II. 1 *msb* — Lib. II. Ed. II. 22½ *ngl* — Lib. III.
18 *ngl* — Lib. IV. 15 *ngl* — Lib. V. 15 *ngl* — Lib. VI.
18 *ngl* — Lib. VII. 15 *ngl* — Lib. VIII. 15 *ngl* —
Indices et de historia Thucydidea commentatio. 20 *ngl*

Xenophontis Cyropaedia, comment. instr. F. A. BORNEMANN.

8. mai. 1838 — 15

— Memorabilia (Commentarii), illustr. R. KÜHNER. 8. mai.

1858. Ed. II. — 27

— Anabasis (expeditio Cyri min.), illustr. R. KÜHNER. 1852. 1 6

Einzeln à 18 *Msr.*:

Sect. I. Lib. I—IV. Sect. II. Lib. V—VIII.

— Oeconomicus, rec. et explan. L. BREITENBACH. 8 mai.

1841. — 15

— Agesilaus ex ead. recens. 8. mai. 1843 — 12

— Hiero ex ead. rec. 8. mai. 1844. — 7

— Hellenica, Sect. I. (lib. I. II.), ex ead. rec. 8. mai. 1853. — 12

— — Sect. II. (lib. III—VII.) ex ead. rec. 8. mai. 1863. 1 18

